T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARININ TEMATİK YÖNDEN İNCELENMESİ

Gül ERSİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Adem GÜRBÜZ

Bingöl – 2026

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TEZ SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARININ TEMATİK YÖNDEN İNCELENMESİ

Gül ERSİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Adem GÜRBÜZ

Bingöl – 2026

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **I**
TEZ KABUL VE ONAY ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
ÖZET ..... **V**
ABSTRACT ..... **VI**
KISALTMALAR ..... **VII**
TABLO LİSTESİ ..... **VIII**
GİRİŞ **1**
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ **8**
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI **9**
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ **11**
BİRİNCİ BÖLÜM **12**
SEVİM ASIMGİL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ **12**
İKİNCİ BÖLÜM **17**
SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARININ TANITIMI VE ÖZETİ **17**
2.1. Siyah Zambak ve Merve 17
2.2. Sevda Geri Dön 20
2.3. Dilara 24
2.4. Meriç'in Kanlı Gelini 27
2.5. Düğünümde Ağlama 30
2.6. Diana 33
2.7. İsmâilağa Sokağı ve Sevda Çiçeği 37
2.8. Yüreğim Nereye (Semira) 41
2.9. Aşka Çıkış Yok 44
2.10. Terk Etme Beni 48
2.11. Ayrılan Kalpler 52
2.12. Sen Gidince 56

2.13. Sana Hiç Elveda Demedim Ki 60
2.14. Hayatımdan Çık Git 64
2.15. Ne Olur Gitme 68
2.16. Bu Kalp Seni Unutur Mu? 71
2.17. Dönme Artık Çok Geç 74
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 79
SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARINDA İŞLENEN BAŞLICA TEMALAR 79
3.1. Arkadaş Seçimi 81
3.2. Ölüm 104
3.3. Yozlaşma 127
3.4. Popüler Kültür Eleştirisi 158
3.5. Feminizm Eleştirisi 180
3.6. Hidayete Erme 192
3.7. Aşk 223
3.8. Evlilik 246
3.9. Kadınların Eğitimi ile Çalışma Hayatı 278
3.10. İdeal Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme 296
3.11. İnanç Temelli Aile İçi Çatışma 323
3.12. İslami Düğün Anlayışı 337
SONUÇ 347
KAYNAKÇA 353
ÖZGEÇMİŞ 366

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "*Sevim Asımgil'in Romanlarının Tematik Yönden İncelenmesi*" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

08/09/2026

Gül ERSİN

TEZ KABUL VE ONAY

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Gül ERSİN tarafından hazırlanan "*Sevim Asımgil'in Romanlarının Tematik Yönden İncelenmesi*" başlıklı bu çalışma, *[08.09.2026]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda* Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : ……. İmza: ……..

Danışman : Doç. Dr. Adem GÜRBÜZ İmza: ……..

Üye : …… İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2026 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emrah AKYÜZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İslami roman yazarları, edebî faaliyetlerini bir tebliğ aracı olarak değerlendirmektedir. Bu anlayış, romanlarda ileri sürülen düşüncelerin ve temel tezlerin ortaya konulabilmesi için eserlerin tematik açıdan incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Edebî faaliyetlerini 2000'li yılların başlarına kadar sürdüren Sevim Asımgil, İslam dininin emir ve yasaklarını aktarmak amacıyla romanlarının yapı unsurlarını işlevsel bir biçimde kullanmıştır. Bununla birlikte yazar, diğer İslami roman temsilcilerinde olduğu gibi eserlerinde estetik kaygı ve kurgusal yapıdan ziyade aktarmak istediği İslami mesaja öncelik vermiştir. Bu yaklaşım, eserlerinde birtakım edebî sınırlılıkların ve kusurların oluşmasına yol açsa da Asımgil; ele aldığı temalar aracılığıyla dönemin siyasi, sosyal ve kültürel iklimine ışık tutmuştur.

Sevim Asımgil'in kaleme aldığı on yedi romanda üzerinde durduğu temaların belirlenmesi ve bu doğrultuda eserlerin İslami romanlar içerisindeki yeri ve öneminin ortaya konulması amacıyla hazırlanan bu çalışma; giriş, üç bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır.

Çalışmanın "Giriş" bölümünde, İslami roman yazma geleneğinin ortaya çıkış nedenleri üzerinde durulmuş ve bu geleneğin günümüze kadar ulaşan temsilcileri hakkında bilgi verilmiştir. Bu doğrultuda Sevim Asımgil'in kadın bir yazar olarak İslami roman geleneğinin tarihsel seyri içindeki yerinin anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca bu bölümde araştırmanın amacı ve önemi açıklanmış; kullanılan yöntem ile araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları ortaya konulmuştur.

Çalışmanın "Sevim Asımgil'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri" başlıklı birinci bölümünde, öncelikle yazarın biyografisi hakkında bilgi verilmiş ve Asımgil'in sanata yüklediği işlevin edebî kişiliğinin oluşumundaki rolü üzerinde durulmuştur. Ardından yazarın roman, deneme, araştırma ve derleme türlerinde kaleme aldığı toplam elli sekiz kitaptan oluşan külliyatı listelenmiştir.

Çalışmanın "Sevim Asımgil'in Romanlarının Tanıtımı ve Özeti" başlıklı ikinci bölümünde, eser adlarının içerikleriyle olan ilişkisi değerlendirilmiş; yazarın roman

türünde kaleme aldığı on yedi eserin ayrıntılı özetlerine yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada esas alınan baskılara ilişkin künye bilgileri de bu bölümde belirtilmiştir.

Çalışmanın esasını oluşturan "Sevim Asımgil'in Romanlarının Tematik Yönden İncelenmesi" başlıklı üçüncü bölümde ise yazarın romanlarında ele aldığı on iki tema; "arkadaş seçimi", "ölüm", "yozlaşma", "popüler kültür eleştirisi", "feminizm eleştirisi", "hidayete erme", "aşk", "evlilik", "kadınların eğitimi ile çalışma hayatı", "ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme", "inanç temelli aile içi çatışma" ile "İslami düğün anlayışı" başlıkları altında sırasıyla incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle her tema açıklanarak İslam dinindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuş, ardından ilgili temanın romanlardaki yansımaları ayrıntılı biçimde ele alınarak araştırma derinleştirilmiştir.

Çalışmanın "Sonuç" bölümünde Sevim Asımgil'in romanlarında tespit edilen temalar bütüncül bir biçimde değerlendirilmiş ve elde edilen verilerden hareketle yazarın bu temalara yüklediği anlamlar ortaya konulmuştur. Böylece incelenen roman dünyasından hareketle Sevim Asımgil'in İslami roman geleneğindeki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının başlangıcından nihayete ermesine kadar anlayışı, sabrı, nezaketi ve engin akademik birikimiyle bana daima rehberlik eden değerli danışmanım Doç. Dr. Adem GÜRBÜZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Sevgileri ve anlayışlarıyla hayatımın her aşamasında olduğu gibi bu çalışma boyunca da bana güç veren ve kolaylık sağlayan kıymetli annem Serap ALTIPARMAK'a ve babam Cafer ALTIPARMAK'a çok teşekkür ederim. Anne karnındaki oda arkadaşım Seren BULUT'a her koşulda yanımda olduğu için çok teşekkür ederim. Süreç boyunca hem akademik çalışmaları ve birikimiyle hem de mücadeleci ruhu ve kararlılığıyla desteğini her an yanımda hissettiğim, göz ve gönül aydınlığım sevgili eşim Dr. Yusuf ERSİN'e çok teşekkür ederim. Yaşından büyük olgunlukla çocukluğundan aldığım zamanlara tahammül gösteren canım kızım Gülru Zeynep'e ise teşekkürlerimin en özelini sunarım.

08/09/2026

Gül ERSİN

ÖZET

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Sevim Asımgil'in Romanlarının Tematik Yönden İncelenmesi

Tezin Yazarı : Gül ERSİN

Danışman : Doç. Dr. Adem GÜRBÜZ

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Kabul Tarihi : 08.09.2026

Sayfa Sayısı: VIII (ön kısım) + 367 (tez)

İslami roman yazarlarından Sevim Asımgil, 2000'li yılların başına kadar devam eden yazarlık hayatı boyunca on yedi roman kaleme almıştır. İslami roman anlayışını benimseyen yazar, edebiyatı yalnızca bir eğlence ve boş zaman geçirme etkinliği olarak görmemiş; eserlerinde kurguladığı idealist karakterler aracılığıyla okurlarını İslami değerler doğrultusunda bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, Sevim Asımgil'in romanlarında ele alınan temaları ve bu temaların işleniş biçimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda doküman analizi tekniği kullanılarak yürütülen çalışmada, yazarın romanlarında şu on iki temel temanın öne çıktığı tespit edilmiştir: "arkadaş seçimi", "ölüm", "yozlaşma", "popüler kültür eleştirisi", "feminizm eleştirisi", "hidayete erme", "aşk", "evlilik", "kadınların eğitimi ile çalışma hayatı", "inanç temelli aile içi çatışma", "ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme" ve "İslami düğün anlayışı". Yazarın romanları, ele alınan temalar aracılığıyla eğitici ve yönlendirici bir işlev üstlenmekte; modernleşme sürecinde sosyal ve kültürel yapıda meydana gelen dönüşümlerin yol açtığı sorunlara İslam dininin öğretileri doğrultusunda çeşitli çözüm önerileri sunmaktadır. Kadın kimliğini eserlerine yansıtan Asımgil, kadın meselelerine de özel bir önem vermektedir. İslami öğretileri aktarma amacı taşıyan romanları aracılığıyla farklı yaş gruplarından okurların İslami değerleri benimsemelerini ve bu değerleri yaşamlarında sürdürmelerini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, İslami roman, Sevim Asımgil, Tema.

ABSTRACT

Bingol Üniversity Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Thematic Analysis of Sevim Asımgil's Novels	
Author	**:** Gül ERSİN
Supervisor	**:** Assoc Prof. PhD. Adem GÜRBÜZ
Department	**:** Turkish Language and Literature
Sub-field	**:** Turkish Language and Literature
Date	**:** 08.09.2026
Page Count	**:** VIII (Preliminary Section) + 367 (thesis)

Sevim Asımgil, an Islamic novelist, wrote seventeen novels throughout her writing career, which continued until the early 2000s. Adopting an Islamic novel approach, the author did not view literature merely as entertainment or leisure activity; through the idealistic characters she created in her works, she aimed to raise awareness among her readers in accordance with Islamic values. This study aims to examine the themes addressed in Sevim Asımgil's novels and the ways in which these themes are treated. Conducted using document analysis techniques within a qualitative research approach, the study identified twelve main themes that stand out in the author's novels: "choosing friends," "death," "corruption," "critique of popular culture," "critique of feminism," "conversion," "love," "marriage," "women's education and working life," "faith-based family conflict," "ideal parenting and child-rearing," and "Islamic wedding concepts." The author's novels, through the themes they address, assume an educational and guiding function; they offer various solutions to the problems caused by the transformations in the social and cultural structure during the modernization process, in accordance with the teachings of Islam. Asımgil, who reflects female identity in her works, also places special emphasis on women's issues. Through her novels, which aim to convey Islamic teachings, she seeks to encourage readers of different age groups to embrace Islamic values and to continue living by them in their lives.

Keywords: Turkish Literatüre, The Islamic Novel, Sevim Asımgil, Theme.

KISALTMALAR

akt. : Aktaran

C. : Cilt

c.c : Celle Celalühü

Çev. : Çeviren

DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı

E. T. : Erişim tarihi

Ed. : Editör

HDV : Hollanda Diyanet Vakfı

Haz. : Hazırlayan

Hz. : Hazreti

r.a. : Radıyallahu anh

s. : Sayfa

S. : Sayı

s.a.v. : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo 1.1: Sevim Asımgil'in Romanlarının İlk Neşir Bilgileri İle Çalışmada Kullanılan Baskı Künyeleri…… 10

GİRİŞ

Roman, belirli bir mantık çerçevesinde yazılan, kendine özgü yapısı ve kuruluş özellikleri bulunan modern bir anlatı türüdür (Tekin, 2009, s. 7). Kökeni itibarıyla Batı'ya dayanan ve insanoğlunun olağanüstü hikâyeler dinleme ihtiyacını karşılamaya yönelik bir tür olarak ortaya çıkan[1] roman (Ahmet Mithat Efendi, 2014, s. 30), Türkiye'de kendilerini modern ve Batılı değerlerin karşısında konumlandıran bazı İslami kesim tarafından başlangıçta eleştirilmiştir (Satar, 2014, s. 15). Bu eleştirilerin temelinde, Doğu'nun dünyayı algılama biçimi ile Batı'nın hayatı anlamlandırma tarzının birbirinden farklı olduğu düşüncesi yer almaktadır. Buna göre İslam'ı anlatma amacı taşıyan bir yazarın, Batı medeniyetinin ürünü olarak görülen roman türü aracılığıyla ve bu türün belirlediği kurallar çerçevesinde kendi düşüncelerini ifade etmesi uygun bulunmamıştır (Yıldız & Haksever, 2025, s. 552).

Muhafazakâr düşünce çevrelerinde etkili bir isim olan Cemil Meriç, roman türüne oldukça mesafeli yaklaşmış ve romanı bir "teşhir ve ifşa hastalığı" olarak değerlendirmiştir. Meriç'e göre inançlı bir toplumda sorunlara hayalî çözüm yolları üretmek amacıyla ortaya çıkan romana ihtiyaç yoktur. Zira roman, Batı'dan gelen bir zehirdir ve toplumsal yapıyı olumsuz etkiler. Benzer şekilde Şükrü Ünalan da Batı'nın roman aracılığıyla kendi kültürüne ait olan ve ahlaka aykırı gördüğü çarpık ilişkileri, hedonizmi, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıkları, aşk adı altında işlenen fuhşu ve benzeri unsurları topluma bulaştırdığı düşüncesindedir. Bu sebeple romanı, tahrip gücü yüksek bir kültürel imha aracı olarak değerlendirmiştir. Cihan Aktaş ise Batı'dan gelen romanın, insanın kulluk bilincine zarar veren boş bir uğraş olduğunu ileri sürmüş ve romanla ilgilenmenin bir tür zaman kaybı olduğunu dile getirmiştir. Muhafazakâr yazarlardan Mustafa Miyasoğlu da romanın toplumda ahlaki yozlaşmayı artırdığı ve müstehcenliğin yaygınlaşmasına aracılık ettiği yönündeki eleştirileri dile getirmiştir (Gürbüz, 2021, s. 27-28).

Romanın İslami kesim tarafından benimsenmemesinin bir diğer nedeni, kurgusal bir anlatı türü olarak olay örgüsü, şahıslar kadrosu, mekân ve zaman gibi

[1] "Roman denilen şeyin menşe-i aslîsi insanoğlunun hikâye-i havarıkı istimaya rağbet-i mecbulesi olup, işte bu cibillet ilk eserini Homeros ve Hesiodos'a isnat olunan şu masallarda göstermiş olduğuna huet gibi, Courtin gibi müntekidler kail olduktan başka tarih-i umumînin bu kısım ezmineyi asıl ezmine-i tarihiyeden ayırıp 'masal devri' diye tayin etmiş olması da bunu müeyyeddir." Ahmet Mithat Efendi, *Ahbar-ı Âsâra Tamim-i Enzar (Roman Tarihine Genel Bir Bakış)*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s. 30.

unsurlardan meydana gelmesidir. Bu yaklaşımı benimseyen çevrelere göre "yaratmak" fiili yalnızca Allah'a mahsustur. Dolayısıyla roman türünde eser vermek ve kurgusal karakterler oluşturmak, bir bakıma yaratma fiiline teşebbüs olarak değerlendirilmiştir. Bu anlayış çerçevesinde, yazarın kurgusal da olsa bir karakter meydana getirmesi ve onun kaderini belirlemesi, dinî açıdan sakıncalı bulunmuş; hatta bazı çevreler tarafından şirkle ilişkilendirilmiştir (Gürbüz, 2021, s. 29).

Türk edebiyatında ilk roman denemeleri, Osmanlı Devleti döneminde 1870-1880 yılları arasında ortaya çıkmıştır. *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat* (1872) adlı romanıyla Şemsettin Sami, *İntibah* (1876) ve *Cezmi* (1880) isimli romanlarıyla da Namık Kemal bahse konu yıllara damga vurmuşlardır. Tanzimat Dönemi'nin ilk kuşağına rastlayan bu süreçte adı geçen romancılar, sanatın topluma hizmet etmesi gerektiği görüşünü benimsemişlerdir (Arslan, 2007, s. 85). Bu anlayışın bir devamı olarak roman türü de Türk edebiyatında dönem dönem belirli toplumsal, kültürel ve düşünsel amaçlara hizmet etme gayesiyle kaleme alınmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazarlar, romanı Cumhuriyet ideolojisi temelinde bir kanon oluşturmanın amacı olarak kullanmış; bu süreçte roman, geniş okur kitlelerine ulaşarak popüler bir kimlik kazanmıştır (Issı, 2004, s. 368). Cumhuriyet'in Batılılaşma ve modernleşme politikaları doğrultusunda ulus-devlet anlayışının benimsenmesi, laiklik ilkesinin uygulanması ve benzeri gelişmeler nedeniyle 1960'lı yıllara değin İslami duyarlılığa dayanan edebî üretim sınırlı kalmış; bu doğrultuda gelişen edebiyat kendi edebî kanonunu oluşturamamıştır (Demir, 2022, s. 966). Buna karşılık Cumhuriyet'in modernleşme çabalarını desteklemek için yazılan bazı kanonik romanlarda inançlı ve mütedeyyin insanlar olumsuz şekilde resmedilmiş; din ise, Anadolu insanının geri kalmışlığının temel nedeniymiş gibi sunulmuştur (Çayır, 2008, s. 27). Bu bağlamda, İslami romanların ortaya çıkışı yalnızca edebî bir kanon oluşturma amacıyla değil; aynı zamanda dinin ve dinî kimliğe sahip karakterlerin edebî eserlerde olumsuz biçimde temsil edilmesine karşı duyulan bir tepkiyle de açıklanabilir (Gürbüz, 2019, s. 15). Nitekim İslamcı düşünürler, Tanzimat'la başlayıp Cumhuriyet döneminde de devam ettiğini düşündükleri kültürel yabancılaşma ve kimlik kaybı gibi toplumsal yapıdaki birtakım olumsuzlukların ancak şeriat esasına dayalı bir düzenle aşılabileceğini savunmuşlardır (Mardin, 1991, s. 92-93).

1960'lı yılların sonunda Türkiye'de İslami kimliğin oluşum ve gelişim sürecinde üç temel olay etkili olmuştur. Bunlardan ilki, Hatice Babacan'ın başörtüsü gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılması; ikincisi, Necmettin Erbakan'ın milletvekilliği adaylığının veto edilmesinin ardından Millî Nizam Partisi'nin kurulması; üçüncüsü ise bu siyasal atmosfer içerisinde İslami romanların yazılmaya başlanmasıdır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak muhafazakâr kesim, halk temelli İslami hareketin güç kazanmasına katkıda bulunmuşlardır (Çil, 2017, s. 8). Nitekim İslami hareketin temelinde toplumsal değişim ve dönüşüm düşüncesi yer almaktadır. Bu hareket, İslami değerlerin tabiiliği, insanın kalbî ve akli yönü ile fıtratında mevcut olduğu kabul edilen ilahi özellik ve bu özelliklere yönelik eğilim üzerine temellendirilmektedir (Aktaş, 1996, s. 16).

İslamcı çevrelerin 1960'lı yıllardan itibaren yayımlamaya başladıkları hidayet romanları, kültürel kimlik inşasında mühim roller üstlenmiş ve İslamcı kültür endüstrisinin gelişimine katkı sağlamıştır (Erkol & Çalışkan, 2016, s. 21). Bu süreçte İslami roman, büyük ölçüde hidayet romanları temelinde yükselerek kendine özgü popüler bir kimlik kazanmaya başlamıştır. Müslüman yazarlar tarafından kaleme alınan ve başkişileri çoğunlukla Müslüman bireylerden oluşan bu romanlar, konularını Türkiye'de İslam etrafında tartışılan dinî, toplumsal ve kültürel meselelerden almıştır (Çil, 2017, s. 8). Bu bağlamda "İslami roman" adlandırması, sadece edebiyat alanına ait bir kavram olmayıp din, sosyoloji, psikoloji ve siyaset gibi disiplinlerle de yakından ilişkilidir (Yıldız & Haksever, 2025, s. 551).

1970'li yıllardan itibaren roman türünün geniş kitlelere ulaşabilen bir propaganda ve iletişim aracı olduğunun fark edilmesiyle birlikte, İslami kesimin romana karşı tutumu değişmiş ve bu tür İslami çevreler tarafından da benimsenmeye başlanmıştır (Satar, 2014, s. 15). Aynı dönemlerde köylerden şehirlere yönelen yoğun göç hareketleri sonucunda gelenek ve göreneklerine bağlı muhafazakâr aileler şehir hayatıyla tanışmıştır. Bu aileler, şehirlerde teşekkül eden ve zamanla siyasi bir nitelik kazanan İslamcı hareketlerin önemli toplumsal dayanaklarından biri hâline gelmiştir. İlk dönemlerde kamusal ve toplumsal alanlarda sınırlı bir görünürlüğe sahip olan bu kesim, sonraki kuşaklarla birlikte siyasal ve dinî kimliğini daha belirgin biçimde görünür kılmaya başlamıştır (Aydemir, 2023, s. 107).

1980'li yıllardan 1990'lı yılların sonuna kadar geçen süreçte, İslamcı hareketin ortaya koyduğu tezler giderek daha fazla kabul görmüş ve toplum nezdindeki etkisini artırmıştır. Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'de İslamcılık, seküler akımlar karşısında daha belirgin bir özgünlük kazanmış ve siyasal alanda önemli bir başarı elde etmiştir (Gülalp, 2003, s. 13-14). Bu başarının arkasında, kendilerini muhafazakâr olarak nitelendiren siyasi partilerin faaliyetleri ile bunlarla etkileşim hâlinde gelişen İslamcı hareketlerin önemli bir payı bulunmaktadır. Söz konusu gelişmelerin edebiyat alanındaki yansımalarından biri de bu dönemde dikkate değer sayıda eserin kaleme alınması olmuştur. İslami romanlar ise bu edebî üretimin öne çıkan örnekleri arasında yer almıştır (Aydemir, 2023, s. 108). İslam dininin emir ve yasaklarının kurga dâhil edildiği İslami romanlar, okuyucuyu İslami değerler doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlayan fikrî ve idaolojik zemine sahip eserlerdir. Bu romanlar, hidayet romanlarında olduğu gibi yalnızca inanç bakımından dönüşüm yaşayan ya da Müslüman olan karakterleri ele almazlar. Aynı zamanda İslam inancının temel öğretilerini ve düşünce dünyasını da ön plana çıkarırlar (Gürbüz, 2019, s. 5). Türkiye'de özellikle son çeyrek yüzyılda belirginlik kazanan İslami hareketlerle birlikte gelişim gösteren İslami romanlar, 1980 ve 1990'lı yılların siyasal ve sosyolojik dönüşümlerine tanıklık etmiş (Çayır, 2008, s. 5); ve bu dönemde kitap piyasasındaki görünürlüğünü artırarak yüksek baskı sayılarına ulaşmıştır (Ancak, 2024, s. 47).

İslami romanların yaygınlık kazanmasında, mütedeyyin çevrelerin yaşadıkları sıkıntıları edebî bir zeminde dile getirme isteği de etkili olmuştur. Mütedeyyin ve muhafazakâr yazarlar; medreselerin kapatılması, ulema sınıfının toplumsal etkisinin daraltılması, hilafetin kaldırılması ve benzeri uygulamalar sebebiyle Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren kendilerini ötekileştirilmiş hissetmişlerdir. Bu nedenle 1970'li yıllardan itibaren içinde bulundukları duruma yönelik eleştirilerini ve yaşadıkları sorunları roman türü aracılığıyla ifade etmişlerdir. İslami romancılığın tebliğ faaliyetinin bir aracı olarak görülmesi de İslami romanların yaygınlaşmasını sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Zira İslam inancına göre her Müslüman, dini tebliğ etmekle yükümlüdür ve bir kişinin doğru yolu bulmasına aracılık etmek dünyadaki bütün zenginliklerden daha üstündür (Gürbüz, 2021, s. 23-24). Bu anlayış doğrultusunda İslam dininin yayılması gerektiği düşünülmüş, edebiyat da ahlaki yozlaşma ve inançsızlık karşısında İslam ideolojinin hâkim olmasına hizmet eden bir

araç olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda İslami romancılık geleneği, hayatın tüm alanının İslami değerler doğrultusunda düzenlenmesi gerektiği tezini esas alan hidayet romanlarıyla gelişmeye başlamıştır. Konuları itibarıyla toplumsal yozlaşmaya ve ahlaki çözülmeye karşı İslami hayatı idealize eden hidayet romanları, İslam'ı anlatmanın ve tebliğ etmenin bir aracı olarak görülmüştür (Şentürk, 2023, s. 61). Esasen İslami roman adlandırmasıyla kastedilen, İslam düşüncesinin ideolojik bakımdan romanın temel eksenini oluşturması ve dinî bir tez ya da temanın eserin merkezinde yer almasıdır (Aydemir, 2023, s. 108).

Hidayet romanlarının ilk örnekleri, Hekimoğlu İsmail, Şule Yüksel Şenler ve Ahmet Günbay Yıldız gibi isimler tarafından sanatsal kaygıdan ziyade topluma İslamî değerleri anlatma amacıyla kaleme alınmıştır. 1967 yılında *Minyeli Abdullah* adlı romanıyla Hekimoğlu İsmail, hidayet romanı türünün ilk örneğini vermiş ve bu romanı "yirminci asır Müslümanının çilesini" anlatmak amacıyla yazdığını ifade etmiştir. Hekimoğlu İsmail, romanında İslami hayat tarzını modern yaşam karşısında bir alternatif olarak sunmuş ve İslam'a dair fikirlerini romanın başkahramanı Abdullah aracılığıyla okuyucusuna aktarmıştır (Hekimoğlu, 2025, s. 55). Hidayet romanlarının ikinci örneği ise Şule Yüksel Şenler tarafından verilmiştir. Şenler, *Huzur Sokağı* adlı romanında, apartman kültürüyle birlikte toplum hayatına giren ve büyük ölçüde özentiden kaynaklanan Batılılaşma anlayışını eleştirmiştir. Bunun yanı sıra yazar, yozlaşmış bir hayat süren Feyza karakterinin mütedeyyin bir yaşam süren Bilal'e duyduğu aşkın ardından İslami yaşamı benimseyerek hidayete erme sürecini konu edinmiştir (Yılmaz, 2018, s. 43, 44). Şenler'den sonra ise Ahmed Günbay Yıldız da *Çiçekler Susayınca* ve *Yanık Buğdaylar* isimli romanlarıyla İslami roman türüne katkı sağlamıştır. Her iki romanda da yazar, İslami kurallar ve hayat tarzına ait unsurları eserlerine taşıyarak okuyucuyu doğru yola yönlendirmeyi amaçlamıştır. (Aydemir, 2017, s. 141).

Romanlarını İslami dünya görüşü temelinde kaleme alan bu romancılara 1970 ve 1980'li yıllarda başka isimler de eklenmiştir. Raif Cilasun, Şerife Katırcı Turhal, Emine Şenlikoğlu, Mebure İnal, Mehmet Zeren, Şerif Benekçi, İsmail Yılmaz, Üstün İnanç, Hurşit İlbeyi ve Sevim Asımgil bu dönemde eser veren isimler arasında yer almaktadır. Söz konusu romancılar tarafından kaleme alınan eserler, özellikle 1980'li yıllarda İslami kesim nezdinde büyük ilgi görmüş ve çok sayıda baskıya ulaşmıştır

(Çayır, 2008, s. 39). Böylece sayıları giderek artan popüler İslami romanlar, bu dönemden itibaren edebiyat dünyasında daha görünür hâle gelerek ivme kazanmıştır (Akbulut, 2019, s. vii). Edebiyat aracılığıyla toplumun her kesimine ulaşmayı amaçlayan bu yazarların romanları incelendiğinde, eserlerin içerik bakımından belirli ortak özellikler taşıdığı görülmektedir. İslami romanların kurgusunda, her türlü maddi imkâna sahip olmalarına rağmen kendilerini mutsuz yahut anlam anlayışı hisseden karakterlerin bu durumdan ancak İslami değerleri benimseyerek kurtulabilecekleri düşüncesi öne çıkar. Sanatsal kaygıdan ziyade toplumsal meseleleri işleyen bu romanlar, modern yaşamın İslam diniyle yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşüncesinden hareketle öteki konumundaki bireylerin hidayete ermesini merkeze alırlar. Bu doğrultuda eserler, çoğunlukla hidayete eren karakterlerin mutluluğuyla sona erer. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren İslami romanların muhtevasında, İslami söylemi benimseyen kentli orta sınıfların yanı sıra seküler kesimin etkisiyle de bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu yıllarda kaleme alınan romanlarda öz eleştiri ve bireysellik temaları daha belirgin hâle gelmiştir. Dinî düşünceleri ile dünyevi arzuları arasında çatışma yaşayan karakterler, İslami anlayışları sorgulamaya ve eleştirel biçimde değerlendirmeye başlamışlardır (Şentürk, 2023, s. 63). 1980'li yıllarda daha belirgin ideolojik söylemler taşıyan romanlara kıyasla 1990'lı yıllarda yazılan İslami romanların tema ve konuları bakımından daha ılımlı bir çizgiye yöneldiği görülmektedir:

> "Örneğin Huzur Sokağı romanında, mini etekli ve kantinde erkeklerle sıkı fıkı olan kız öğrencileri 'barlarda vazifeleri gönül eğlendirmekten ibaret olan konsomatris kızlardan ayırt edilemeyecek kadar aşağı' olarak niteleyen Yüksel Şenler, 2002 yılındaki bir söyleşide 'romanı bugün kaleme alsam, üniversitede birtakım böyle açık kıyafetler, uyumsuz davranışlarda bulunan kızlarımızı böyle resmetmezdim… Biraz şematik buluyorum şimdi… Bugün olsa daha ılımlı bir üslup kullanırdım' der" (Çayır, 2008, s. 127-128).

İslami romanlar, belirli düşünce ve inanç sistemi temelinde yazılan tezli romanlar olmakla birlikte romantik bir üslupla yazılmaları ve çoğunlukla mutlu sonla bitmeleri nedeniyle okuyucuda tam bir gerçeklik hissi oluşturmadıkları yönünde eleştirilmiştir. Bu nedenle 1990'lı yıllarda kaleme alınan öz eleştirel nitelikteki romanlarda, İslami çevrenin kendi içindeki eksiklikler ve sorunlar da ele alınmaya başlanmış; böylece romanların gerçeklik düzeylerinin artırılması ve salt romantik anlatının aşılması amaçlanmıştır. İslami romanlar, sanat kaygısından ziyade düşünsel

ve toplumsal bir amaç doğrultusunda oluşturuldukları için edebî zevk ve estetik açısından da eleştirilmişlerdir. Bu eserlerin yeterli üslup ve kurgu işçiliği gözetilmeden, aceleci bir anlayışla kaleme alındığı yönündeki değerlendirmeler, muhafazakâr yazarlar tarafından da dile getirilmiştir. Bununla birlikte sahip oldukları bazı edebî sınırılıklara rağmen toplumsal bir işlev üstlenen İslami romanların, geniş bir okur kitlesine ulaştığı ve yoğun bir ilgi gördüğü belirtilmektedir (Gürbüz, 2021, s. 34, 36). Ayrıca zaman içinde islami roman yazarlarının da estetik kaygı çerçevesinde kalemlerini güçlendirdikleri görülmektedir:

> "Dindar yazarlar olarak Cihan Aktaş, Fatma Karabıyık Babarosoğlu, Yıldız Ramazanoğlu, Nazife Şişman, Sibel Eraslan entelektüel düzeyleri ve sahip oldukları metin zenginlikleriyle öne çıkıyorlar. Bu yazarlar kendilerinden önceki Emine Şenlikoğlu, Sevim Asımgil gibi hidayet romanı yazarlarından farklı olarak ayrıca edebî/estetik kaygılara sahiptirler. Bu yazarların edebî metinlerin yanı sıra siyasi ve ideolojik yazıları da bulunmaktadır" (Köse, 2014, s.10).

İslami romancılık konusunda üzerinde durulması gereken hususlardan biri, bu türde eser veren yazarların çoğunluğunun erkeklerden oluşmasıdır. Bu durum, 1980'li yıllarda İslami fikirleri yaymak amacıyla konferanslar veren, medya aracılığıyla İslam'la ilgili konuları tartışan ve kamusal alanda görünürlük kazanan kişilerin ağırlıklı olarak erkek olmalarıyla ilişkilendirilmektedir. Buna karşılık kadın İslami yazarlar, erkek yazarlar gibi doğrudan entelektüel söylemler veya düşünce eserleriyle öne çıkmak yerine edebiyat alanında yer almayı tercih etmiş; İslam'la ilgili düşüncelerini roman ve öykü gibi edebî anlatılar aracılığıyla dile getirmişlerdir (Çayır, 2008, s. 80).

İslami romancılık geleneği içerisinde eser veren kadın yazarlardan biri de Sevim Asımgil'dir.

Sevim Asımgil, 1985 yılında İslami romanların yeni bir temsilcisi olarak edebiyat dünyasına dâhil olmuş ve yazarlık faaliyetini 2000'li yıllara kadar sürdürmüştür (Gürbüz, 2019, s. 9). Modernlik ve çağdaşlık söylemleri aracılığıyla dinsizliğin Türk toplumuna yerleştirilmesine karşı çıkmış romanlarında seküler-Batılı normların karşısında dinî değerleri savunmuştur (Çayır, 2008, s. 64). İslamcılığın kadın yönünü de yansıtan eserlerinde Türkiye'nin modernleşme sürecine yönelik çeşitli eleştirilerde bulunan yazar; edebî, fikrî ve siyasi bakımdan benzer görüşleri paylaştığı Emine Şenlikoğlu gibi romanlarında okuyucusuna idealize edilen İslamcı

kadın modelini aktarmaya çalışmıştır. Kadın konusuna özel bir önem veren Asımgil, kadınlara yönelik olarak *Kadın Kaleminden Kadın İlmihali* adını verdiği bir ilmihâl kitabı dahi kaleme almıştır (Ancak, 2024, s. 15).

İslami romancı kimliğiyle edebiyatı yalnızca bir eğlence ve hoşça vakit geçirme aracı olarak görmeyen Sevim Asımgil; romanlarında masum, günahsız ve idealist karakterler kurgulayarak okuyucusuna olumlu ve örnek tipler sunmakta; edebiyatı toplumsal ve dinî bir bilinç oluşturma aracı olarak kullanmaktadır:

> "Ben sadece hoş vakit geçirilsin, duygulanılsın, pembe hayaller kurulsun için yazmıyorum… Amacım özellikle genç nesle İslami mesajlar vermekti. Romanlarımda 'Hayatımı dilediğim gibi yaşamak benim hakkımdır' gibi anlayışlara hiç mi hiç yer yoktur. Bu gibi sloganlar çok zararlıdır. 'Nasıl emrolundunsa öyle bir istikamet üzere ol' emrince ömür sürmeyi hatırlatma niteliğindedir, romanlarım. Şartlar ne olursa olsun, iyiye, güzele ve doğruya yönelmeye teşviktir. Dosdoğru yaşamları örnek göstermişimdir. Günaha alkış tutmayı kınamışımdır. Dini hiçe sayarak yaşamakla mutlu olunamayacağını ve ebedi saadetlerin kazanılamayacağını anlatmışımdır" (TE Bilisim, 2018).

Döneminin önemli İslami kadın yazarları arasında sayılan Sevim Asımgil; ömrünü gezip görmeye, araştırmaya ve okuyup yazmaya adamıştır. Bu doğrultuda Asımgil'in romanlarının yanı sıra hikâye, deneme, kişisel gelişim ve İslami ilimler alanlarında kaleme aldığı toplam elli sekiz eseri bulunmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İslami romancılık, Türk edebiyatında önemli bir okur kitlesine sahip olmasına rağmen, bu alanda gerçekleştirilen akademik araştırmaların yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, İslami roman geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olan Sevim Asımgil'in edebî faaliyetleri, eserleri ve edebiyat anlayışı üzerine gerçekleştirilen araştırmaların da oldukça sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim Adem Gürbüz, 2019'da yayımladığı *Türk Edebiyatında İslami Romanlar* adlı kitabında Sevim Asımgil'in *Siyah Zambak ve Merve* isimli romanının incelemesine yer vermiştir. Veli Uğur ise 2009'da tamamladığı *1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman* başlıklı doktora tezinde yazarın *İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği* ile *Dilara* isimli romanlarına değinmiştir. Okan Ancak da 2024'te *Türkiye'de İslami Romanlarda Kadın Kimliği (1980-2000): Feminist Bir Yaklaşım* isimli doktora tezinde Sevim Asımgil'in ilgili yıllar arasında kaleme aldığı romanlarını feminizm

akımı çerçevesinde incelemiştir.

Tespit edilebildiği kadarıyla, söz konusu çalışmalar dışında Sevim Asımgil'in romanlarını bütüncül ve ayrıntılı bir biçimde ele alan müstakil bir araştırma bulunmamaktadır. Bu durum, Asımgil'in Türk edebiyatındaki konumunun ve İslami roman geleneğine yaptığı katkılarının kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, Sevim Asımgil'in on yedi romanını tematik açıdan incelemek ve bu temaların yazarın İslami romancılık anlayışıyla ilişkisini ortaya koymaktır. Ayrıca çalışma, Asımgil'in Türk edebiyatındaki İslami roman geleneği içindeki yerini değerlendirmeyi ve bu yönüyle İslami roman araştırmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın inceleme nesnesini Sevim Asımgil'in yayımlanmış on yedi romanı oluşturmaktadır. Yazarın hikâye, deneme, kişisel gelişim ve İslam dininin araştırılmasına ilişkin diğer eserleri araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışma, yazarın roman türündeki tüm eserlerinin tematik yönden incelenmesini kapsamaktadır. Eserlerin dil, üslup ve yapı özellikleri ise yalnızca temaların oluşumuna ve aktarımına katkıları ölçüsünde değerlendirilmiştir. Asımgil'in romanlarının ilk neşir bilgileri ile çalışmada kullanılan baskı künyeleri şu şekildedir:

Tablo 1.1: Sevim Asımgil'in Romanlarının İlk Neşir Bilgileri İle Çalışmada Kullanılan Baskı Künyeleri

Romanların Adı	İlk Yayın Tarihi ve Yayınevi	Tezde Kullanılan Romanların Yayın Tarihi, Yayınevi ve Baskı Sayısı
1. Dilara	1990/Timaş Yayınları	1991/Timaş Yayınları/3. Baskı
2. Sevda Geri Dön	1992/Timaş Yayınları	2015/Hayat Yayınları/15. Baskı
3. Meriç'in Kanlı Gelini	1993/Timaş Yayınları	1993/Timaş Yayınları
4. Düğünümde Ağlama	1994/Timaş Yayınları	1994/Timaş Yayınları
5. Diana	1994/Timaş Yayınları	1995/Timaş Yayınları/2. Baskı
6. Ayrılan Kalpler	1997/Timaş Yayınları	1997/Timaş Yayınları
7. Aşka Çıkış Yok	1999/Timaş Yayınları	1999/Timaş Yayınları
8. İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği	1998/Timaş Yayınları	2003/Timaş Yayınları/4. Baskı
9. Yüreğim Nereye	2000/Timaş Yayınları	2004/Timaş Yayınları/5. Baskı
10. Terk Etme Beni	2001/Timaş Yayınları	2020/Hayat Yayınları
11. Sen Gidince	2005/Timaş Yayınları	2016/Hayat Yayınları
12. Sana Hiç Elveda Demedim ki	2008/Lacivert Yayınları	2020/Hayat Yayınları/3. Baskı
13. Ayrılık Yarı Ölmekmiş	2009/İpek Yayınları	2009/İpek Yayınları
14. Ne Olur Gitme	2012/Çelik Yayınları	2012/Çelik Yayınları
15. Bu Kalp Seni Unutur Mu?	2013/Hayat Yayınları	2020/Hayat Yayınları/3. Baskı
16. Hayatımdan Çık Git	2015/Çelik Yayınları	2015/Çelik Yayınları
17. Dönme Artık Çok Geç	2015/Hayat Yayınları	2015/Hayat Yayınları

Araştırmanın Yöntemi

"Sevim Asımgil'in Romanlarının Tematik Yönden İncelenmesi" başlıklı bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve veri toplama yöntemi olarak doküman analizinden yararlanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin belirli bir araştırma problemi doğrultusunda titizlikle ve sistematik olarak içeriklerinin analiz edilmesine dayanan sistemli bir yöntemdir (Kıral, 2020, s. 172-175). Araştırmanın inceleme nesnesini yazılı edebî metinlerin oluşturması nedeniyle Asımgil'in on yedi romanı doküman olarak kabul edilmiştir. Çalışmada romanların tematik çerçevesi oluşturulurken Adem Gürbüz'ün *Türk Edebiyatında İslami Romanlar* adlı eseri ile *Raif Cilasun ve Roman Dünyası* isimli kitabında yer alan tematik sınıflandırmalardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEVİM ASIMGİL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Sevim Asımgil, 10 Mart 1939 yılında Nimet Hanım ile tüccar Mehmet Esencan'ın kızları olarak Yunanistan'ın Gümülcine kentinde dünyaya gelmiştir. Çocukluk yılları ise Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde geçmiştir. (Kolektif, 2010, s. 128).

Aslen Kahramanmaraşlı olan Sevim Asımgil'in dedesi, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Maraş'tan Balkanlara Miralay rütbesiyle tayin edilen Hâşim Memişoğlu'dur. Balkan Harbi'nin başlaması sırasında Hâşim Bey İstanbul'da bulunurken eşi, çocukları ve torunları Dedeağaç'ta yaşamaktadır. Savaşın ardından Meriç Nehri'nin sınır hâline gelmesiyle olmasıyla ailesi Batı Trakya'da kalır. Hâşim Bey ise İzmir seferini yapan Sezai Nur vapurunun batması sonucu hayatını kaybeder. Sevim Asımgil, Türkiye Cumhuriyeti tarafından Batı Trakya'daki Türk çocukları için açılan burs sınavını beş yüz elli öğrenci arasında en yüksek dereceyle kazanmasının ardından eğitimine Türkiye'de devlet bursuyla devam etmiştir (Asımgil, 2015, s. 4). Sevim Asımgil, 2013 yılında İslami Hayat Dergisi'ne verdiği röportajda bu durumu şöyle izah eder:

> "Balkanlarda dünyaya gelmişim. Aslımız Halep'ten (Maraş'a) gelmiş. Dedemiz Osmanlı ordusunda miralaymış. Onun vazifesi sebebiyle Gümülcine'ye yerleşmişiz. Kendisi batan bir gemide şehit olmuş. Büyük annem onu yirmi beş yıl beklemiş. Zaman içinde Meriç Nehri sınır olmuş ve Gümülcine Yunanistan tarafına düşmüş. Bizim ailemiz o zamanlar anavatana göçme imkânı bulamamışlar. Ama ben hep 'orada Müslümanların yaşadığı bir ülke var' diye özlemini çekerdim. Bu özlemin gerçek oldu. İlkokulu orda okudum. Devletimizin Batı Trakya'da Müslüman çocuklar arasında yaptığı imtihanı beş yüz elli talebe arasında en iyi dereceyle kazandım. Sınavda bize bir konu verdiler ve o konuyla alakalı yazı yazmamızı istediler. Konu da şuydu: 'En sevdiğiniz hayvan nedir ve neden?' Ben de şöyle yazmıştım: 'En sevdiğim hayvan kuzumdur. Çünkü benim kuzum bembeyazdır ve ben onun boynuna kırmızı bir kurdele bağladığım zaman o kırmızı ve beyaz bana bayrağımı hatırlatır.' O kadar özlem duyuyordum ki… İlkokuldan sonra eğitimime Türkiye'de, devlet bursuyla devam ettim." (TE Bilisim, 2018).

Ortaokul ve lise öğrenimini Bursa'da tamamlayan Sevim Asımgil, İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Bölümünden mezun olduktan sonra uzun yıllar diş hekimliği mesleğini sürdürmüştür (Kolektif, 2010, s. 128).

Modern bir yaşam sürdüğü dönemde, muayenehanesine gelen bir müftünün kendisine gönderdiği dinî içerikli bir kitabı rastgele incelemesi, Sevim Asımgil'in hayatında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kitabın sayfalarını karıştırırken karşısına ilk olarak tesettür ayetinin çıkması üzerine, o zamana kadar geleneksel bir uygulama olarak değerlendirdiği tesettürün aslında dinî bir emir olduğunu öğrenmiş ve örtünmeye karar vermiştir. Bu olayın ardından hayatını İslam dininin esasları doğrultusunda yeniden düzenleyerek mütedeyyin bir yaşam tarzını benimsemiştir (TE Bilisim, 2018). Çeşitli hocalardan dersler alarak İslami ilimler alanında kendisini geliştirmiş ve Arapça öğrenmiştir (Asımgil, 2015, s. 4). Bunun yanı sıra çeşitli gazete ve dergilerde makaleler yayınlamış; yurt içinde ve yurt dışında seri konferanslar vermiştir (Asımgil, 2003, s. 4).

> "İslam'a yöneldiğimde 25-26 yaşlarındaydım. Diş hekimliği yaparken hastalarımı tedavi etmeden önce hep besmele getirirdim. Bir gün Bakırköy müftüsü bana eşini getirdi. Muayene ederken yine besmele çektim ve bu onu etkilemişti. Bir sonraki geldiğinde ise bana bir kitapla geldi. Rastgele açtığım sayfada örtünmekle ilgili bir ayet gördüm ve o an tesettüre girmeye karar verdim. Fakat nasıl örtüneceğimi bilmediğim için sadece bone takıyordum. Arapça öğrenmeye ve mealler okumaya başladıkça bakış açımla beraber tesettürüm de değişti" (Özleyen, 2016).

Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Asımgil, İslami ve kültürel konularda araştırma kitapları kaleme almış, çeşitli incelemeler yapmıştır (Kolektif, 2010, s. 128). *Mutluluk Yolu*, *Benim Müslüman Yavrum*, *Gönül Bahçesine Giden Yol: Tarikat*, *Peygamberler Tarihi*, *İnsanlık Tarihinin En Büyük Lideri Allah'ın Resulü Hz. Muhammed (s.a.v.)* adlı eğitime yönelik kitapları muhtelif kurumlarda okutulmuştur. Yazarın İslami ve kültürel çerçevede kaleme aldığı diğer eserleri ise şunlardır: *İslâm'ın Beş Esası*; *Kadın İlmihâli*; *Kadın olmak Kolay Değil*; *İnanç Dünyasına Tutulan Meş'âle*; *Mübarek Namazımız*; *Sevgili Peygamberimizin Mübarek Hayatı*; *Muhteşem Hayatlar*; *Şerefle Yaşanmış Hayatlar*; *İnsanlığa Işık Tutan Hayatlar*; *Hz. Hatice*; *Hz. Ayşe*; *Hz. Fâtıma*; *Hz. Havva, Hz. Meryem, Hz. Âmine*; *Cennetin Kapısı Herkese Açık*; *Cennet'e Çağrı*; *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu*, *Cennet ve Cehennem*; *Gönül Bahçesine Giden Yol*; *Ölüm, "Bir Hiç" Olmak Mıdır?*; *Allah'a Nasıl Dua Etmeliyiz?*; *Mübarek Aylar, Günler ve Geceler*; *Ramazan-ı Şerif Rahmet Ayıdır*; *Sizin Bedeninizde Ruh Var*; *Evlilik ve Mahremiyetleri*; *Sihir-Büyü-Fal*; *Burçlar*; *Reenkarnasyon Var Mı?*; *Mutfak Kültürü*; *Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmeliyiz?*; *Yaşamın Dört Kritik Dönemi*; *Çocuğumu Özenle Yetiştiriyorum*; *İyi*

İnsan Olmak Yürek İster; *İnsanlarla İyi Geçinmenin Altın Kuralları*; *Herkes İyi İnsan Olabilir*; *Gençlik -Yaz Çiçeği Gibidir Çabuk Gelir Geçer-*; *Neden Erdemli İnsan Olmalıyım*; *Sizin Bedeninizde Ruh Var*; *Hanım Sahabeler* (Asımgil, 2015, s. 4-5).

Hayatının büyük bir kısmını İstanbul'da geçiren yazar, 19 Ekim 2018 tarihinde vefat etmiştir.

Çocukluk çağlarından itibaren edebiyata ilgi duyan Sevim Asımgil, küçük yaşlarda kaleme aldığı kompozisyon yarışmalarında dereceler elde etmiştir. Diş hekimliği fakültesinde öğrenim görmesine rağmen edebiyata olan ilgisini sürdüren Asımgil, İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren "Edebiyat Kulübü"ne üye olmuş ve burada çeşitli yazı faaliyetlerinde bulunmuştur. Çocukluğundan beri edebiyatla yakından ilgilenen Asımgil, en büyük arzusu yazarlık faaliyetini en iyi biçimde sürdürebilmek amacıyla 1988 yılında diş hekimliği mesleğini bırakmış, muayenehanesini kapatırak mesaisini tamamen yazı çalışmalarına ayırmıştır (Şahin, 2020).

> "İlkokuldayken yazdığım kompozisyonları öğretmenlerim okulun duvarına asardı. Edebiyatım onların dikkatini hep çekti. Ama ben diş hekimi oldum. Aklımda da yazı hayatı vardı. (…) Hekimlikle yazarlığı aynı anda yürütemeyince kendimi tamamen yazı ve konferanslara verdim." (Özleyen, 2016).

Türk edebiyatına on yedi adet roman kazandıran Asımgil, romanlarının merkezine dinî kaynakları yerleştirmiş ve bu kaynakları temel referans noktaları olarak kullanmıştır. Romancılık anlayışında özellikle kadın hayatına dair konularda İslamcılığın görüşleriyle örtüşen yaklaşımlara öncelik vermiş ve bu tercihiyle modernleşme sürecinde kültürel ve geleneksel yapıda meydana gelen değişmelere İslamcı kadın kimliği çerçevesinde çözüm önerileri sunmuştur (Ancak, 2024, s. 65-66). Çocuklarına oldukça düşkün olan yazar, kızı Merve'nin genç yaşta evlenmesinden etkilenmiş ve ona duyduğu özlemle ilk romanı *Siyah Zambak ve Merve*'yi 1985 yılında kaleme almıştır. Bu tarihten sonra kalemi ve kâğıdı elinden düşürmeyen yazar, kitapları İslam dinini tebliğ etmek için önemli bir araç olarak görmüş ve ömrünün sonuna kadar okuma-yazma faaliyetini sürdürmüştür. Seyahat etmeye düşkün olan Sevim Asımgil, romanlarında kişi ve mekân unsuru olarak yurt içinde ve dışında gezip gördüğü gerçek kişilerden ve yerlerden yararlanmayı tercih etmiştir (Şahin, 2020).

> "Gezdiğim yerlerden çok etkileniyorum. Tanıştığım kişilerin hayat hikâyelerini dinliyorum. Farklı insanları görmek ve onların yaşam stillerine şahit olmak beni heyecanlandırıyor. Kitaplarıma gördüğüm manzaraları ve doğayı yansıtıyorum. Mağara evlerini de kitaplarımda kullandım. Böylelikle dünya seyahatlerim beni besliyor." (Özleyen, 2016).

Dini; insanoğlunun var oluşunun sebeplerinden ve toplumların temel kimlik değerlerinden biri olarak tanımlayan Asımgil, vahiy kaynaklı İslam dininin insanın doğumundan ölümüne kadar hayatını şekillendiren bir gerçek olduğunu belirtmiştir. Ona göre hiç kimse dinsiz bir hayat sürdüremez. Zira zengin-fakir, genç-yaşlı, kadın-erkek, işçi-patron gibi toplumsal grupların dahi insanî boyutlarını belirleyen temel unsurlardan biri dindir. Medeniyet ve kültüre karşı yabancılaştırılmaya karşı çıkan Asımgil; Müslümanların ilim, kültür, ahlak, estetik ve sanat alanlarında kendilerini geliştirerek muarızlarını aşmaya gayret etmeleri gerektiğini vurgumıştır. Bu doğrultuda edebiyatı ve sanatı, terk edilmemesi gereken önemli bir vazife olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle İslami edebiyatın/romanın Türkiye'nin öz bünyesinde yer edinmesini ve etkin hâle gelmesini desteklemiştir (Asımgil, 1991, s. 5-6). *Güller Açarken Gel*; *Hayatlar Yaz Yağmuru Gibi Gelir Geçer*; *Hoş Esintiler*; *İşte Hayat Bu* ve *Yaşamak Güzeldir* isimli hikâye kitapları da olan yazar, edebî kişiliğini dinî düşünceler ekseninde şekillendirmiştir. Asımgil; romanlarının olay örgülerini, temalarını, şahıs kadrosunu, mekân ve zaman unsurlarını da yine bu fikir dünyası temelinde kurgulamıştır. Romanlarında işlediği temaların başında arkadaş seçimi, ölüm, yozlaşma, popüler kültür eleştirisi, feminizm eleştirisi, hidayete erme, aşk, evlilik, kadınların eğitimi ile çalışma hayatı, ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme, inanç temelli aile içi çatışma ile İslami düğün anlayışı konuları yer almaktadır. Sevim Asımgil'in kaleme aldığı romanlar[2] şunlardır:

1. *Siyah Zambak ve Merve*
2. *Sevda Geri Dön*
3. *Dilara*
4. *Meriç'in Kanlı Gelini*
5. *Düğünümde Ağlama*
6. *Diana*

[2] Sıralamada Çelik Yayınevi'nin düzeni esas alınmıştır (Asımgil, 2015: 4, 5).

7. *İsmâilağa Sokağı ve Sevda Çiçeği*

8. *Yüreğim Nereye (Semira)*

9. *Aşka Çıkış Yok*

10. *Terk Etme Beni*

11. *Ayrılan Kalpler*

12. *Sen Gidince*

13. *Sana Hiç Elveda Demedim Ki*

14. *Hayatımdan Çık Git*

15. *Ne Olur Gitme*

16. *Bu Kalp Seni Unutur Mu?*

17. *Dönme Artık Çok Geç*

İKİNCİ BÖLÜM

SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARININ TANITIMI VE ÖZETİ

2.1. Siyah Zambak ve Merve

Siyah Zambak ve Merve romanı, ismini ana kahramanlardan birini niteleyen bir benzetme ve onun yeğeninin adından alır. Eserde "siyah zambak" olarak nitelendirilen kişi Esra'dır. Ona bu isim, çarşaf giyinmesi nedeniyle eniştesi Turgay tarafından verilir. Ancak bu benzetmenin onun kimliğiyle çok örtüşmesinden dolayı Esra, zamanla tamamen bu adla anılır hâle gelir. Merve ise Esra'nın ablası Azra'nın kızıdır. Azra ile Esra, romandaki olay örgüsünün gelişiminde eşit derecede rol aldıklarından romanın başkahramanları olarak belirlenebilirler. Nitekim roman, sözü edilen iki kardeşin farklı yaşam anlayışlarını ve hayatlarını anlatır. Merve ise olayların aktarımında tamamlayıcı bir rol üstlenen fon karakterdir:

> "Fon karakterlerin en önemli nitelikleri; akılda kalmamaları, okuyucuyu sarsacak derin eylemde bulunmamaları, hatırlanır bir yüzlerinin olmamasıdır; onların asıl varlığı, devrin toplumsal dokusunu yansıtarak okuyucudaki gerçeklik duygusunu beslemek, inandırıcılığı artırmak ve anlatının devrine ait bir gerçeklik duygusuna fon teşkil etmektir." (Korkmaz, 2018, s. 22).

Merve'nin romanın son sayfalarında ortaya çıkması ve sadece on iki yaşına girmiş hâliyle çarşaflı olarak resmedilmesi, yazarın her devirde "siyah zambak"ların var olacağına dair inancıyla ilgili olarak düşünülebilir. Bununla birlikte fon karakter konumundaki Merve'nin isminin romanın adında yer alması, eserin ismi ile içeriği arasında tam bir örtüşme bulunmadığı şeklinde değerlendirilebilir.

Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 1999 yılında yayımlanan on ikinci baskısı kullanılmıştır. İki yüz otuz dokuz sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış yirmi yedi bölümden oluşmaktadır.

Eserde anlatılan ana olayların merkezi olması bakımından İstanbul, romanın asıl mekânıdır. Amerika ve Londra ise olayların gelişimine doğrudan yön vermeyen dekoratif mekânlar olarak eserde yer almaktadır:

> "Evleri Sultanselim'deydi" "Şile'nin denizi bu" "Yakında Amerika'ya geçiyorlarmış, bir kaç sene kalacaklar" "Karı-koca, Azrâ'nın hastalığı için 3 defa Londra'ya gidip gelmişlerdi" (Asımgil, 1999, s. 5, 130, 69, 215).

Romanın vaka zamanı, Azra'nın altı yaşındaki oğlunu kaybetmesinden kızı Merve'nin on iki yaşına ulaşmasına kadar geçen süre dikkate alındığında yaklaşık on sekiz yıllık bir dönemi kapsamaktadır:

> "Ahmed'in küçük elini avuçları arasına aldı. 6 yaşında… Körpecik üstelik sağlıklıydı. Nasıl, nasıl böyle donmuş gibi saatler geçtiği hâlde kıpırdamıyordu" " Merve on dört yaşında var mı? Hayır, on ikisini yeni bitirdi" (Asımgil, 1999, s. 136, 236).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Hanife Hanım'ın Azra ve Esra isimli iki kızı vardır. Eşi vefat ettiği için kocasından kalan emekli maaşıyla geçinir. Ancak evinin ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayabilmek için dikiş işleriyle de uğraşır. En büyük hayali dikiş makinesi almaktır. Bu sebeple terziliği tam manasıyla öğrenmesi için büyük kızı Azra'yı Nermin Hanım'ın yanında çırak olarak işe başlatır. Böylece daha çok para kazanabileceklerini düşünür.

Azra, güzelliğiyle çalışmaya başladığı ilk günlerde atölyeye gelen bir müşterinin dikkatini çeker. Leyla Hanım, kocasının çekeceği film için aradığı en güzel köylü kızını bulduğu için çok sevinir ve Azra'ya bol kazançlı bir iş teklifinde bulunur. İşin ucunda meşhur olmak da vardır. Azra, filmde oynamayı reddeder. Ancak biraz düşününce teklifi cazip bulur. Annesine konuyu açar ama Hanife Hanım, İslam diniyle bağdaşmayacağı için kızının oyuncu olmasına asla müsaade etmez. Azra, durumu kabullenir. Zaten asıl dileği müezzin Mehmet'le evlenmektir. Ne var ki Mehmet'ten beklediği haberi bir türlü alamaz. Çünkü Mehmet'in annesi, Azra'yı yeterince dindar bulmadığı için onun gelini olmasını istemez. Durumdan Azra'nın haberi yoktur. Bu sebeple Mehmet'in kendisini sevdiğinden şüphe duyar.

Bu sırada Leyla Hanım, Azra'nın peşini bırakmaz. Onu kocasına göstermek için elbise diktirme bahanesiyle Nermin Hanım'la Azra'yı evine çağırır. Vecdi Bey, Azra'yı çok beğenir. Oğlu Turgay ise görür görmez âşık olur. Turgay, doktordur. Azra, ondan hiç etkilenmez. Turgay, çiçek yaptırarak Azra'nın evine gider ve evlilik teklifinde bulunur. Azra, çok şaşırır ve teklifi cevapsız bırakır.

Azra, tekrar atölyeye döndüğünde iş arkadaşının verdiği haberle yıkılır. Ayşe, yalan söyleyerek Mehmet'in teyzesinin kızı Seleme'yle evleneceğini ifade eder. Azra, üzüntüyle evine dönerken karşısına çıkan Turgay'a evlilik teklifini kabul

ettiğini bildirir. Böylece, on beş gün gibi kısa bir süre içinde evlenirler.

Azra, evlendiği ilk günden itibaren kendini lüks bir hayatın içinde bulur. Kocasıyla sürekli yurt dışı gezilerine gider. Başörtü takmayı ve ferace giyinmeyi bırakır. Dekolteli giyinmeye başlar. Çocuğu doğunca da görümcesi Sonay'ın talebine uyarak ona "Cenkmen" ismini verir. Titania isimli bir yabancıyı mürebbiye olarak görevlendirir. Kocası her zaman onu el üstünde tutar ancak Azra, yine de Mehmet'i unutamaz.

Beri taraftan Esra, ablası evlendikten sonra evde bir başına kalır. Bir gün komşuları Ahiret Ana'yı ziyaret ettiğinde onu *Kur'an-ı Kerim* okurken bulur. Ahiret Ana, tek başına çok zor şartlarda yaşamaktadır. Ancak onun daima şükretmesinden ve herkesi hakiki Müslüman olmaya davet etmesinden çok etkilenir. Böylece Ahiret Ana'yla birlikte Fatma Hoca'nın sohbetine gider. Fatma Hoca, sohbetinde örtünmenin gerekliliği üzerinde bilhassa durur. Esra, evine döndüğünde okulu bırakıp çarşafa gireceğini ve *Kur'an* kursunda Fatma Hoca'dan dinî dersler alacağını annesine bildirir. Hanife Hanım, bu duruma şiddetle karşı çıkar ve Ferhan Öğretmen'den yardım ister.

Ferhan Hanım, Esra'yı okulda namaz kılarken gördüğünden beri onun imanlı duruşundan etkilenir. Ancak kendisini çağdaş bir öğretmen olarak tanımladığı için Esra'nın okulu bırakmasına ve çarşaf giymesine karşı çıkar. Esra'yla görüşmeye gittiğinde Fatma Hoca'yla karşılaşır. Fatma Hanım, Esra'nın *Kur'an* hocasıdır. Fatma Hanım, İslam dininin eğitime verdiği önem ile kulluk vazifesinin gerekliliğini anlatır. Ferhan Öğretmen, belli etmese de ondan çok etkilenir.

Öğretmenin kalbinin yumuşadığını hisseden Esra ise onunla Ahiret Ana'nın yanına gider. Ferhan Öğretmen, orada Ahiret Ana'nın ölüm anına şahit olur. Onun mütebessim duran ölü çehresinden çok etkilenir ve çarşafa sarıldığı anda bayılır. Kendine geldiğinde de Müslüman hanım olarak benliğini inşa etmek üzere karar alır.

Esra, İslami ilimlerde hızla ilerler. Tecviti ve Arapçayı çok iyi öğrenir. Hocası Ferhan da ona yetişir. Bu sırada ablası Azra, ailesiyle birlikte yurt dışından dönerek Türkiye'ye yerleşirler. Gelen itirazlar üzerine de çocuklarının adını Ahmet olarak değiştirirler. Turgay, Esra'yı gördüğünde onu çarşaflı kıyafeti içindeki aydınlık gözlerinden dolayı "siyah zambak" olarak adlandırır. Bu isim o kadar yayılır ki bir zaman sonra Esra "siyah zambak" olarak anılır.

Ferhan Öğretmen, takvalarından dolayı Esra'nın Mehmet'le evlenmesini uygun bulur. Bunun için önce Esra sonra da Mehmet ile konuşur. Esra, şaşkınlıkla karşılasa da öğretmeninin fikrine olumlu yaklaşır. Mehmet ise Azra'yı unutamadığı için Ferhan Hanım'a itiraz eder. Ancak Ferhan Hanım, İslam dininin evliliğin yeri ve önemi hakkında konuşunca evlenmek zorunda kalır. Mehmet, evlendiği günlerde karısıyla yeteri kadar ilgilenmez. Geç saatlere kadar gazete için yazı hazırlar. Esra, bu duruma çok içerler. Ancak hamile olduğunu açıkladığı gün Mehmet'in sevgisini kazanır. Böylece evlilik hayatları mutlulukla devam eder.

Azra, kocasıyla açılışa gittiği bir gün oğlunu yine evdeki yardımcılarına bırakır. Ayşe Hanım, Ahmet'in ısrarı üzerine onu denize götürür. Ayşe Hanım sahilde uyuyakalınca Ahmet, girdiği denizde boğulur. Haberi alan anne ve babası çok üzülür. Bu sırada Azra'nın hamile olduğu da anlaşılır. Esra, kadınlarla erkekler bir arada olduğu için taziye için ablasının evine gitmekten kaçınır. Azra, bu duruma önce çok kızsa da sonradan kardeşinin imanına imrenir. Kendine çeki düzen vermeye karar verir. Kızı doğunca ona Merve ismini verir. Üç yıl sonra da kanser olur.

Azra, hastalığı müddetince Esra'dan dersler alır. Namaz kılar, dualar ezberler ve tövbe eder. İyileştiğinde çarşaf giyme hayali kurar. Ne var ki ömrü yetmez. Vefat ederken kızını, Esra'ya emanet eder. Esra da ablasının dileğini gerçekleştirir ve yeğenini İslami prensiplere göre büyütür. Roman, Merve'nin büluğa erdiği ilk gün çarşaf giyinerek annesinin mezarını ziyaret etmesiyle son bulur.

2.2. Sevda Geri Dön

Sevda Geri Dön romanı, ismini eserde geçen ve birkaç kez tekrarlanan aynı cümleden alır: "Sevda! Geri dön" (Asımgil, 2015, s. 176). Söz konusu cümleyi Cengiz Bey, eşi Sevda'nın evini terk etmesi üzerine söylemiştir. Eser, başkahraman Sevda'nın evinden gitmesine sebep olan gelişmelerle sonuçlarını konu edindiği için isim-içerik açısından romanın adıyla muhtevasının uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada, eserin Hayat Yayınevi tarafından 2015 yılında yayımlanan ilk baskısı kullanılmıştır. İki yüz elli beş sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış yirmi dört bölümden oluşmaktadır.

Romanda anlatılan olayların asıl merkezini, başkahramanın hayatının geçtiği yer olması bakımından İstanbul oluşturur. Bursa ise olayların gelişimine doğrudan

yön vermeyen, daha çok tamamlayıcı ve dekoratif bir mekân işleviyle eserde yer almaktadır:

> "Gelip, Mecidiyeköy'e yerleştik…" "Evin nerede? Yeşilköy'de…" Bebek… Emirgan… Tarabya… Sırasıyla geliyorlardı…" "Kağan, annesini, kardeşini, yeğenlerini arabaya bindirmiş, hafta sonunu hep beraber Uludağ'da geçirmek üzere Bursa'ya götürmüştü" (Asımgil, 2015, s. 23, 36, 206).

Romanın vaka zamanı, başkahraman Sevda'nın Mustafa ile karşılaştığı günden vefat ettiği güne kadar geçen süre dikkate alındığında altı yedi aylık bir dönemi kapsamaktadır. Nitekim Zeynep'in vefatından kısa bir süre sonra kocası Mustafa'nın da vefat etmesi, olayların bu zaman aralığında gerçekleştiğini göstermektedir:

> "Sevda'nın tarifi üzere Mustafa evi kolay bulmuştu" "Zeynep'in ölümünün üstünden henüz altı ay geçmişken…" "Mustafa'nın ölümünün üzerinden sekiz gün geçmişti" (Asımgil, 2015, s. 37, 178, 237).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Sevda ile Cengiz birbirlerini severek evlenir. On yaşında ikiz çocukları vardır. Kızlarının adı Ayça, oğıllarının adı Tolga'dır. Ekonomik durumları oldukça iyidir. Karı- koca partilere katılmayı çok severler. Haftada iki kez poker oynarlar. Son zamanlarda Sevda, her zamanki gibi mutlu değildir.

Sevda, arkadaşının çocuğunun vaftiz töreni için kiliseye gidince orada İncil satan bir çocukla karşılaşır. Çocuk, ısrarla Sevda'nın İncil almasını ister. Sevda ise Müslüman olduğunu, ayıp olmasın diye kiliseye arkadaşının yanına geldiğini anlatır. Ancak çok huzursuzlanır. Hristiyan zannedilmesine hak verir. Yolda giderken Stefan'la karşılaşır. Stefan, çocukluk arkadaşıdır. Küçükken aynı mahallede oturdukları için birbirlerini hemen tanırlar. Stefan, Sevda'ya adının Mustafa olduğunu hatırlatır. Çünkü çocukluktan itibaren Müslüman olduğu için bu adı alır. Sevda ise onun Müslüman olduğunu bir türlü kabullenemez. Oysa Müslüman olduğu için ailesi, Mustafa'yı terk etmiş durumdadır.

Mustafa, Sevda'yı evine davet eder. Ona bir sürprizinin olduğunu söyler. Sevda, kapıyı açanın Zeynep olduğunu görünce çok şaşırır ve sevinir. Çünkü Zeynep de onun çocukluk arkadaşıdır. Mustafa, onlardan ayrılarak namaz kılmaya camiye gider. Böylece iki arkadaş baş başa kalır. Önce çocukluk anılarından bahsederler.

Zeynep, Sevda'nın koşa koşa kendilerine *Kur'an-ı Kerim* dersi almaya geldiğini anlatır. Sevda, içi burkularak Zeynep'i dinler. Çünkü mevcut yaşantısı çocukluk hâliyle bağdaşmamaktadır. Kendi ailesi gibi kocasının ailesi de İslami duyarlılıktan uzaktır. Zeynep, Sevda'nın içinde bulunduğu hâli anlayınca ona çocukluktaki kalbine dönmesini söyler. Birlikte namaz kılarlar. Sevda'nın içi huzurla dolar. Zeynep, Sevda'yı evine bıraktıklarında ona *Kur'an-ı Kerim* ile dinî kitaplar hediye eder.

Sevda, evine döndüğünde Zeynep'le konuştuklarını etraflıca düşünür. Ölüm ve ahiret üzerine tefekkür eder ve ciddi bir karar alır: Bundan sonra kalan ömrünü Allah'ın rızası üzere yaşayacaktır. Hemen *Kur'an-ı Kerim*'i eline alır. Unuttuğu harfleri tek tek hatırlar. Ardından ciddi bir mesaiye başlar. Dinî kitapları elinden düşürmez. Geceler boyu okur. Unuttuğu sureleri tekrarlar. Ondaki değişimi ilk kayınvalidesi anlar. Evleri üç katlı olduğu için Nergis Hanım da onlarla yaşamaktadır. Cengiz Bey'in de karısındaki değişimin farkına varması uzun sürmez. Sevda, onlara artık Müslümanca yaşayacağını haykırır. Kayınvalidesi de kocası da büyük bir şaşkınlığa uğrarlar ve ondan kararının geçici olmasını umarlar. Ancak Sevda, geri adım atmaz. Bundan sonra yabancı erkeklerle aynı masada yemek yemeyeceğini, içkili ortamlarda bulunmayacağını ve örtüneceğini bildirir. Kocası çok sinirlenir. Onun ruhsal bir hastalık geçirmesinden korkar.

Nergis Hanım'ın çocukları, babalarının ölüm yıldönümünde bir araya gelmek için ağabeyleri Cengiz'in evinde toplanırlar. Sevda, kayınları Hakan ve Kağan'la aynı sofrada yemek yemez. Görümcelerine, planladıkları eğlenceye katılmayacağını anlatır. Cengiz Bey'in kardeşleri de Sevda'nın söylemlerini hayretle karşılarlar. Sevda, kayınbabasına mevlit okuması için Mustafa'nın yakın arkadaşı Osman Hoca'yı evlerine davet eder. Osman Hoca, dua okur. Cennet ve cehennemden bahseder. Örtünmenin gerekliliği üzerinde durur. Sevda, onu dinledikçe huzur bulur. Ne var ki kocası Cengiz, Osman Hoca'yla münakaşaya kalkışır. İslam dininin modern hayata uyum sağlaması gerektiği üzerine düşünceler ileri sürer. Osman Hoca, gayet sakin bir tavırla onun söylemlerini çürütür. Mevlit sonrası Sevda, Osman Hoca'dan haftada bir kez evlerine gelmesi için talepte bulunur. Böylece Osman Hoca, onların evine her hafta vaaz vermeye gelir. Kadınlar onu yan odadan dinler.

Sevda, Osman Hoca'yı her dinleyişinde kendine daha da çeki düzen verir. Çocuklarına da *Kur'an-ı Kerim* öğretmeye başlar. Ayça ve Tolga'ya sureler

ezberletir. Örtünme isteğini yineler. Kocası ısrarla bu duruma karşı çıkar. Ancak Sevda, evde kimsenin olmadığı bir günde örtünerek kardeşi Ercan'ın evine gider. Ercan, eşi Aylin'le evlerinin bahçesinde oturmaktadır. Yanlarında bir bayan ve bir erkek bulunmaktadır. Sümeyra isimli bu kız, patronu Ahmet Bey'le iş arkadaşı Cengiz'i ziyarete gelmiştir. Ercan, ablasının yeni hâline çok şaşırır. Sevda ise içkili gördüğü yemek masasına iğrenerek bakar. Onlara İslam'ı tebliğ eder. Üstelik misafirlerin evli olmadığını öğrenince iyice sinirlenir. Sümeyra'yı bir köşeye çeker ve ona yanlış yolda olduğunu anlatır. Sümeyra, evli bir erkekle münasebet kurduğu için çok utanır.

Sümeyra, Sevda sayesinde yaptığı yanlışın farkına varır ve tövbe eder. İslami ilimleri öğrenerek hidayete erer. Sonra da çocuklara *Kur'an-ı Kerim* dersleri verir. Bu arada Sevda'nın evliliği iyice çıkmaza girer. Cengiz, karısındaki hâlin geçici olmadığını anlayınca onu boşadığını söyler. Karısı ise boşanmanın şakası olmadığını belirterek evini terk eder, Mustafa'ya sığınır. Mustafa'nın yanında, karısının anneannesi Halime nine vardır. Torunu Zeynep, doğumda hayatını kaybettiği için onun kokusunu duymak adına Mustafa'nın evinde misafirdir. Halime nine, Sevda'yı çok sever ve ona Mustafa'yla evlenmesini söyler. Sevda, böyle bir durumun asla olmayacağını bildirir. Cengiz de karısının, Mustafa'yla bir ilişkisi olduğunu düşünür. Bu sebeple Mustafa'yla görüşür. Mustafa, ona iddialarının gerçeği yansıtmadığını açıklar. Cengiz Bey, inanmaz. Sevda'nın inadına evlenmeyi düşünür. Bunun için Nazan Hanım'la görüşür. Ancak, karısını çok sevdiğini anlayınca onunla görüşmeyi sonlandırır.

Cengiz'in kardeşi Kağan, Sümeyra'ya âşık olur. Sümeyra da haftada bir gün Osman Hoca'nın vaazlarını dinlemek için Sevda'nın evine gelir. Sümeyra, Kağan'nın evlilik teklifini reddeder. Kağan, biraz düşününce sevdiği kızın Osman Hoca'ya âşık olduğunu anlar. Ancak buna rağmen ona olan ilgisinden vazgeçmez.

Osman Hoca, Cengiz Bey'e ulaşır. Mustafa'nın vefat ederken kendisine hediyeler bıraktığını söyler. Bir de mektup vardır. Cengiz Bey, Mustafa'nın armağanları olan takke, namazlık ve tespihi seve seve alır. Mektubu okur. Mektupta, Sevda ile aralarında hiçbir şey olmadığı ve onların barışmasını çok istediği yazmaktadır. Cengiz, mektubu gözyaşlarıyla okur. Tasavvufa merak salar ve dinî kitaplar okumaya başlar. Kısa bir süre içinde de namaza başlayarak hidayete erer.

Sevda, bu duruma çok sevinse de onunla evlenmeyi kabul etmez. Çünkü boşanmanın şakası yoktur ve dinen onunla yeniden evlenmesi için şartlar henüz oluşmamıştır. Cengiz, bu durum karşısında çok üzülse de gerçeği kabullenir. Nitekim o da artık hakiki Müslüman'dır ve eski karısı, ona şu durumda haramdır. Onlar, romanın sonunda evlenirken görülmez. Eser, Sümeyra'nın Kağan'ın evlilik teklifini kabul etmesiyle son bulur.

2.3. Dilara

Dilara romanı, adını eserin başkişisinden alır. Eser, olay örgüsünü ve şahıslar kadrosunu Dilara karakteri etrafında geliştirerek organik bir bütünlük oluşturmaktadır. Romanda yer alan diğer kişiler, büyük ölçüde Dilara karakterinin kişiliğinin, yaşama anlayışının ve değerlerinin belirginleştirilmesine hizmet eder. Benzer biçimde, aktarılan her olay ve durumlar da onun karakteri ve yaşama biçiminin daha iyi gözler önüne serilebilmesi için kurgulanmış durumdadır. Bu yönüyle Dilara, romanın başkahramanıdır ve etrafındaki tüm kişileri çevresinde toplamaktadır.

> "Birincil konumda olan bu kişi romanın genelinde veya çoğu bölümlerinde yer alır. Genellikle özne durumunda olup diğer kişiler de ona göre nesne konumundadırlar. Bazen de edilgen bir konumu olmakla birlikte yine romanda merkezi bir yere sahiptir. Diğer kişiler merkezi kişiye göre tavır alırlar ve onun etrafında dönerler, bir şekilde ona bağımlıdırlar ya da onunla mutlaka bir ilişkileri vardır" (Çetin, 2019, s. 148).

Bu bakımdan eserin ismiyle içeriğinin uygun olduğu söylenebilir. Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 1991 yılında basılan üçüncü baskısı kullanılmıştır. İki yüz altmış bir sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış on beş bölümden meydana gelmektedir.

Roman başkişisinin yaşamını sürdürdüğü şehir olması bakımından İstanbul, anlatının asıl mekânını oluşturmaktadır. Yalova, Antalya ve Paris ise olay örgüsüne doğrudan yön vermeyen, daha çok tamamlayıcı ve dekoratif işlev üstlenen mekânlar olarak eserde yer almaktadır. Romanın vaka zamanı, Dilara'nın İrem'in kabrini ziyaret etmesinin ardından Çetin'le nikâhlandığı tarih dikkate alındığında yaklaşık iki buçuk üç yıllık bir dönemi kapsamaktadır:

> "Dilara! İrem ölüm döşeğinde. Yaşama şansı milyonda bir. Kabul et de seni götüreyim."
> "Çetin'den ayrıldığından beri ne kadar zaman geçmişti. Bir buçuk sene mi, belki de iki…"
> "İrem'in ölümünün üstünden bir buçuk ay geçmişti. Tuğçe Dilara'nın İrem'in mezarını

> ziyaret etme arzusunu ancak şimdi yerine getirebilmişti." "Aradan günler, haftalar, aylar geçmişti. Neredeyse Dilara ile Çetin evleneli bir yıl olacaktı" (Asımgil, 1991, s. 161, 162, 181, 248).

Romanda dikkat çeken bir isimlendirme tutarsızlığı bulunmaktadır. Dilara'nın babasının adı, romanın ilk sayfalarında yer alan bir paragrafta birkaç kez Ahmet Bey olarak anılmasına karşın eserin ilerleyen bölümlerinde aynı kişiden defalarca Osman Efendi adıyla bahsedilmektedir. Eserde Osman Efendi adına daha çok yer verilmesi nedeniyle bu çalışmada Dilara'nın babası için Osman Efendi ismi esas alınmıştır.

> "Çetin Dilara'yı ilk defa işten dönerlerken, Ahmet Bey'i evine bıraktığı bir günde evlerinin sokağa bakan penceresini silerken görmüştü. Siyah kıvırcık kirpikler daha sonraki günlerde gözlerinin önünden gitmeyince Ahmet Bey'i evine bırakmayı sıklaştırmıştı. Ahmet Bey'in 'Bir çay içiver' teklifini hemen kabul ederdi." "Kısa zamanda ortaokul son sınıfı okurken bir tatil günü Osman'a kaçmasına pişman olacaktı." "Osman Efendi sehpanın üstüne uzattığı ayaklarını gerdi, kollarını göğsüne çaprazladı. Ha şöyle hanım, adam sırasına girmeye başladın" (Asımgil, 1991, s. 10, 50, 240).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Romanın başlangıcında yirmi iki yaşında olduğu ifade edilen Dilara, Osman Efendi'yle Nevin Hanım'ın ilk evladıdır. Dilara'dan başka Ömer ve onun küçüğü Selda'yla birlikte bu aile, İstanbul'daki kiralık evlerinde kısıtlı imkânlarıyla yaşama tutunmaktadır. Osman Efendi, evde huzursuzluk çıkarmaktan çekinmeyen ve girdiği işlerden çabucak sıkılarak çalışma hayatını her defasında sonlandıran sorumsuz ve alkolik bir babadır. Nevin Hanım ise eşinin zulmünden dolayı giderek sessizleşen pasif bir anne konumundadır. Yazarın "tezatlar topluluğu" olarak nitelendirdiği bu ailenin her bir çocuğu da hayalleri ve uğraşı alanları itibarıyla birbirlerinden farklı kulvardadır. Nitekim Ömer, futbolcu olmak için bir takımda antrenmanlara katılır. Feminizmin öğretilerini kendisine yaşam modeli olarak seçen Selda, az bir maaşla Kadını Yetiştirme ve Güçlendirme Derneğinde çalışır. Dilara ise cesareti, çalışkanlığı, fedakarlığı, yardımseverliği ve ibadetleriyle samimi bir Müslüman olma yolundadır. Çünkü babaannesinin kardeşi Ayşe Hanım ile mahallelerindeki camide sohbetler veren Hekime Anne'den İslam dininin hakikatlerini öğrenir. Tıp fakültesini dereceyle kazanmış olmasına rağmen eğitimine hiç başlamamış olmasında hocalardan eğitim şartlarının İslamiyet'e uygun olmadığını duyması yatar. Roman,

Dilara'nın gelinlik provasındaki resmedilişiyle başlar. Dilara'ya gelinlik giydiren sürecin başlangıcı ve devamı şu şekilde gerçekleşir:

Dilara'nın babası Osman Bey, İstanbul'un hatırı sayılı zenginlerinden Çetin Bey'in yanında onun Tarabya'daki lüks dairelerini alıcılarına gezdirmek üzere çalışır. Çetin Bey, bir gün Osman Bey'i evine bıraktığı sırada Dilara'yı görünce âşık olur ve ailesi her ne kadar onaylamasa da ona talip olur. Dilara ise Çetin'den bir daha içki içmeyeceğine dair söz aldıktan sonra ailesinin bu konudaki ısrarına karşı koyamayarak nişanlanmaya razı olur. Düğüne bir hafta kala Çetin Bey'in annesi Oya Hanım, Dilara'yı Hande Nazan'ın butiğine gelinlik seçmeye götürür. Çetin'in orada içki içmesi nişanın bozulmasına sebep olur. Ne var ki Çetin, tüm yalvarmalarına karşın karşı tarafı ikna edemez. Dilara, babasından şiddet görmesine rağmen verdiği karardan vazgeçmez. Onu ikna etmenin imkânsızlığını anlayan Çetin ise kısa bir zaman sonra ailesinin de onayladığı bir evlilik kararı alarak İrem'le evlenir. Dilara da İslam'ın emir ve yasaklarına uymuş olmasının iç rahatlığı ile ailesinin geçimini sağlamak üzere evlerinde dikiş dikmeye devam eder. Bu sürede de ailesine her fırsatta tebliğde bulunur ve bir gün Hekime Anne'nin sohbetine kardeşi Selda'yı da götürür. Ne var ki Selda, orada bulunmaktan hiç hoşlanmaz ve Hekime Anne ile tartışmaya koyulur. Onun bir süre sonra sevgilisi Nuri'ye kaçması, ablasını büyük bir hayal kırıklığına uğratır. Bu arada kızının sayesinde Hekime Anne'nin sohbetlerine katılmaya başlayan Nevin Hanım ise kulluk bilincinin farkına vararak iyi bir Müslüman olmak için gayretini sürdürür.

Dilara cephesinde tüm bu olaylar cereyan ederken Hande Nazan'ın kardeşi Enes, beş yıl kaldığı Paris'ten İstanbul'a döner. Enes Bey, İslam'ı hakkıyla yaşamaya çalışan ve bu uğurda yaşamını Allah'ın rızasını kazanmak üzere tanzim eden birisidir. Hande Nazan, kardeşinin yaşamının güzelliğinden ve dünya ile ahiret hayatına dair anlattığı hakikatlerden öylesine etkilenir ki tesettüre bürünür ve erkeklerle kadınların laubali bir şekilde çalıştığı butiğini kapatır. Enes'e de Dilara'nın çok iyi bir eş olacağını düşünür ve kardeşiyle görüştükten sonra Dilara'ya Enes adına talip olur. Ancak bu sırada hiç beklenmedik bir olay vuku bulur. İrem'le Çetin, arkadaşlarını ziyaretten dönerlerken kaza geçirirler. İrem, aldığı darbelerin etkisiyle ölümle karşı karşıya kalır. Çetin'in ise gözlerini kaybetme riski oluşur. İrem, vefat etmeden önce Dilara'yı yanına çağırır ve eşinin artık içki içmediğini ve

tasavvuf kitapları okuduğunu söyleyerek ona Çetin'le evlenmesini vasiyet eder. Çünkü eşinin hatıra defterini okuduğu için onun hâlâ Dilara'yı sevdiğini bilir. Ne var ki Nevin Hanım, kızının Enes'le evlenmesini ister. Ancak Dilara, kalbinin sesini dinleyerek Çetin'le evlenir. Eşinden her an İslam dininin güzellikleri ile emir ve yasaklarını dinleyen Çetin ise geçirdiği göz ameliyatının ardından sıhhatine kavuşur. Roman, hastane odasında Çetin'in baba olacağını öğrenmesiyle son bulur.

2.4. Meriç'in Kanlı Gelini

Meriç'in Kanlı Gelini romanı; ismini, eserin olay örgüsünün en dramatik sahnesinden alır. Sözü edilen olay, evliliğinin henüz birinci haftasında bulunan Rümeysa karakterinin Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettiği esnada sandaldan Meriç'e düşerek hayatını yitirmesidir. Ancak sözü edilen olay, eserin ilk sayfalarında geçmektedir. Romanın geri kalanı ise doğrudan Rümeysa karakteri ile ilgili değildir. Nitekim eser, büyük ölçüde Rümeysa'nın eşi Harun'un yaşamı ile ilgilidir. Bu bakımdan, eser-içerik açısından değerlendirildiğinde romanın adının içeriğini tam olarak yansıtmadığı söylenebilir.

Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 1993 yılında yayımlanan birinci baskısı kullanılmıştır. İki yüz elli üç sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış on bir bölümden meydana gelmektedir.

Romanda anlatılan olayların başlangıç mekânını Yunanistan, asıl merkezini İstanbul oluşturmaktadır. Edirne ve İzmit ise olay örgüsüne doğrudan yön vermeyen, daha çok tamamlayıcı ve dekoratif işlev üstlenen mekânlar olarak eserde yer almaktadır:

> "Bu kaçak göç Harun'un yıllardır gerçekleşmesini beklediği ve ümidini hiç kesmediği büyük rüyası değil miydi?... Ege'nin bu sahilleri ve Meriç'in Yunan kesimindeki kıyıları boydan boya kaçak Türklerin hayatlarının dönüm noktaları idi…" "Elveda, dedi içinden. Elveda çocukluğumu geçirdiğim Gümilcine bahçeleri, Doğanca kırları, sıcak yaz günlerinde altında gölgelendiğim asırlık çınarlar..." "Fındıkzade, Fatih, Edirnekapı, Şehremini'de senelerce kirada kalmışlardı" (Asımgil, 1993, s. 7,14,73).

Romanın vaka zamanı, Ömer Efendi ile ailesinin Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettiği günden Harun'un vefat etmesine değin geçen süre dikkate alındığında 28 senelik bir dönemi kapsamaktadır:

> "Annesi babası orada evlenmişti. Harun da orada doğmuş, büyümüş, o da orada evlenmişti. Tam 23 sene orada yaşamıştı" "Türkiye'ye geleli sekiz sene olmuştu" "Oğlum, yavrum benim… Maziyi değiştiremezsin, geri de gelmez. Karar vermeye mecbursun. 31 yaşındasın" "Zavallı 20 sene yalnız yaşamıştı. Onu buraya getiren eniştesi, Harun'u gömünce daha bir yükten kurtulmuş olmanınm rahatlığı ile az önce çıkıp gitmişti." (Asımgil, 1993, s. 11, 142, 149, 252).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Ömer Efendi ve ailesi, Yunanistan'da yaşayan Batı Trakya Türklerindendir. Ömer Efendi ile Ayşe Hanım çiftinin bir kızı bir oğlu vardır. Harun 23, Sare 20 yaşındadır. Harun, çocukluk aşkı Rümeysa ile henüz bir haftalık evliyken tüm ailesiyle birlikte Türkiye'ye kaçak yoldan göç etme kararı alır. Amaçları Lozan Barış Antlaşması'nın ardından Batı Trakya'da artan Yunan zulmünden dolayı Türkiye'ye gelerek özgürce İslam dinini gereği gibi yaşamaktır.

Kaçak göç yolculuğunda Mitço adlı bir Yunan, ücreti mukabilinde onlara yardım etmeyi kabul eder. Motor Meriç sularına ulaştığında Türkiye'ye geldiklerini duyurur. O anda Rümeysa, çocukluğunda ettiği yeminini hatırlar: "Vatanını gördüğü an sulara bayrak açacak, öylece bırakacaktı" (Asımgil, 1993, s. 43). Ancak Türk bayrağının ardından Rümeysa da Meriç Nehri'de süzülmeye başlar. Çünkü duyduğu silah sesinden korkar ve bayrağı suya bıraktıktan sonra doğrulurken dengesini kaybederek nehre düşer. Yüzme bilmediği için hayatını kaybeder. Motordaki herkes bu korkunç olay karşısında dehşete düşer. Harun, karısını kurtarmak için nehre atlamayı düşünse de yüzme bilmediği için tüm ailesi bu duruma engel olur. En sonunda Mitço, Harun'u ensesine vurarak bayıltır. Dört günün ardından Rümeysa'nın cansız bedenine ulaşılır ve defnedilir.

Ailenin kültürel şok yaşadığı ilk durum, Ömer Efendi ile Harun'un göçmen olduklarını belgeleyen evrakı imzalatmak üzere Edirne'de bir karakola gitmeleriyle ortaya çıkar. Ömer Efendi, açık seçik kadınları görünce çok şaşırır. Çünkü Müslümanlığı daha iyi yaşamak için geldikleri öz yurtlarında örtülü kadınlar azdır. Üstelik erkek memurlar, kadınlarla oldukça ihtiyatsız bir biçimde kahkahalarla sohbet etmektedir. Ömer Efendi, caminin yerini sorunca orada bulunanların namaz kılmadıklarını da öğrenir. Oysa sorulduğunda Müslüman olduklarını söyleyen gençler, İslâm dininin gereğini yerine getirmemektedir. Bu durum Ömer Bey'le

Harun'u derinden sarsar. Sonradan gelen bir komiser, bu göçmen aileye İstanbul'da dul bir ablasının olduğunu ve istemeleri durumunda ev bulana kadar orada kalabileceklerini söyler. Böylece onlar, İstanbul'a giderler ve kısa bir misafirliğin ardından kiraladıkları evde kalmaya başlarlar.

İstanbul'daki ilk günlerinde Ömer Bey ile Harun aynı işte çalışmaya başlarlar. Tezgahtarlık, tuhafiyecilik, bakkallık derken hiçbir işte dikiş tuttaramazlar. Ömer Bey, yaşı bir hayli ilerlediği için çalışmayı bırakmak zorunda kalır. Böylece evin tüm geçimini Harun üstlenir. Hüseyin, Harun'un tezgartarlıktan arkadaşıdır. O, Tarabya Aile Çay Bahçesi adındaki gazinoda garson olarak çalışmaya başlayınca kazancının iyi olduğunu görür ve Harun'a da aynı işte çalışmasını sağlar. Gündüz aile çay bahçesi hüviyetinde olan bu yer, akşamları sazlı sözlü içkili bir mekâna dönüşür. Harun, bu durumu bile bile orada çalışmaya devam eder. Kazancı artar, geçim sıkıntıları ortadan kalkar. Ancak artık eski Harun değildir. Namazlarını aksatır. Her sokak başında propagandası yapılan Darwinizm akımı, kafasını karıştırır. Kardeşi Sare'yi her ne kadar güzel örtünmesi konusunda uyarsa da örtünmenin gerekliliği üzerinde tıpkı Sare gibi ikircikli fikirlere kapılır. Sare de gitgide Müslüman yaşam tarzından uzaklaşır. Saçını gösterecek şeklide örtünür, feracesini çıkararak iç kıyafetiyle durur. Ömer Bey ile Ayşe Hanım, önceden sure ezberlemekte yarışan, düzenli *Kur'an-ı Kerim* okuyan ve teravih namazlarını bile aksatmadan kılan çocuklarının yeni hâllerine çok üzülürler. Her fırsatta İslam dininin hakikatlerini anlatırlar. Ancak Sare, ailesinin istemediği bir evlilik de yaparak tümden Müslüman kadın kimliğinden uzaklaşır. Sonrasında mayo giyecek kadar açılır. Harun'sa ailesinin sorularına maruz kalmamak için gece eve gelir gelmez uyur ve sabah erkenden işe gider. Ayrıca ailesinden habersizce iş yerindeki şarkıcı Gönül'ün kızı Dilâ'yla nişanlanır.

Tarabya Aile Çay Bahçesinde her akşam şarkı söyleyen Tayfun hastalanınca Hüseyin, sesinin güzel olduğunu bildiği için Harun'u sahneye çıkarır. Harun, sesiyle orada bulanan herkesi büyüler. Gazinonun patronu, Harun'u daimi olarak şarkıcı kadrosundan işe alır. Harun'un fotoğrafı gazinoya asılır. Üzerine de "Balkanların Büyük Sesi Harun" (Asımgil, 1993, s. 219) yazılır.

Ömer Bey, oğlunun yalnızca garsonluk yaparak yüksek miktarlarda para kazanmasından şüphelenerek Harun'u iş yerinde ziyaret etmek ister. Kapıda duran

Dilâ, kendisini Harun'un nişanlısı olarak tanıtır. Ömer Bey, Harun'un resmini görünce oğlunun şarkıcı olduğunu anlar. Dilâ'ya asla gelini olamayacağını ve Harun adında bir evladının olmadığını haykırarak oradan uzaklaşır. Otobüse binerek Edirne'ye gider. İpsala sınır kapısına kadar ulaşır. Amacı Müslümanlığı daha iyi yaşamak için geldiği bu toprakları bir an önce terk etmektir. Ömer Bey, Türkiye sınır kapısından Yunan tarafına doğru koşmaya başlayınca duyduğu ateş sesinden korkar ve ayağını burkarak düşer. Harun, babasının yanına hastaneye gider. Ömer Bey, oğluna bir Müslümanın Müslüman olarak yaşaması ve ölmesi gerektiğini hatırlattıktan sonra vefat eder. Harun, babasını kaybettikten sonra uzun süredir ruhunda hissettiği huzursuzluğun temel nedeninin İslam'dan uzaklaşması olduğunu fark eder ve yeniden eski Harun'a dönerek *Kur'an-ı Kerim*'e ve sünnete sıkı sıkıya sarılır. Şarkıcılığı bırakır, Dila'dan da ayrılır. Ömrünün sonuna kadar dinî vecibelerini hiç aksatmaz. Bu gelişmelerin ardından roman, Harun'un hidayete ermesiyle sona erer.

2.5. Düğünümde Ağlama

Düğünümde Ağlama romanı, adını başkahraman olan Serra'nın annesi Zeynep Hanım'ın hastalanıp ölüm vaktinin yaklaştığını hissetmesi üzerine kızıyla olan sohbeti sırasında kullandığı bir cümleden almaktadır. Mütedeyyin kimliğinden dolayı Zeynep Hanım, hayatını İslam dininin emir ve yasakları doğrultusunda sürdürür. Bu nedenle ölüm gününü, Allah'a kavuşmaya vesile olarak gördüğü için "düğün günü" olarak nitelendirir:

> " - Sonsuz hüznümü karşılamaya sonsuz bir hüsün geliyor… Ölüm… seve…nin sev…gilisine kavuş…ma…sı… Uzak…lar yakın o…lu…yor… Bir dü…ğün… bu… Sesi öyle zayıf çıkıyordu ki Serra bir kısmını dudak hareketlerinden anlıyordu.. O dalgınlığında, o kendinden geçmiş durumunda bir ara kızının iç çekişlerinden, ağlama seslerinden irkildi, başını hafifçe Serra'nın bulunduğu tarafa döndürmeye çalıştı.
>
> - DÜ…ĞÜ…NÜMDE AĞ…LA..MA YAV..RUM, diye heceledi…" (Asımgil, 1994, s. 136).

Bu yönüyle, eserin adı ile muhtevasının tam bir uyum içinde olmadığı söylenebilir. Zira roman, Serra'nın boşanmasının ardından bir imamla evlenmesi neticesinde mutlu ve İslami bir hayatın kapısını aralamasını anlatır.

Çalışmada, romanın Timaş Yayınevi tarafından 1994 yılında basılan ilk baskısı kullanılmıştır. İki yüz yirmi üç sayfadan oluşan eser, numaralandırılmış yedi bölümden meydana gelmektedir.

Romanda anlatılan olayların merkezi olması bakımından Bursa ve İnkaya, eserin asıl mekânlarıdır. Romanda tamamlayıcı işleve sahip olan dekoratif mekâna yer verilmemiştir. Romanın vaka zamanı ise yılı belirtilmeyen bir yılbaşı günü başlamaktadır ve Serra'nın imam olan ikinci eşiyle evlenmesinin ardından geçmiş yaşamına ilişkin pişmanlıklarını belirttiği döneme kadar geçen dikkate alındığında yaklaşık dört-beş yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır:

> "Yeni yıla gireli yarım saat kadar olduğu hâlde, küçük küçük renkli ampullerle süslü 'L' şeklindeki kocaman salonun her tarafından berrak kahkahalar, yüksek tonda kadın ve erkek sesleri gelmeye devam ediyor, konuşmalara aralıksız olarak bardakların ve gümüş tepsilerin şıngırtısı karışıyordu." "Belki inanılmazdı ama, genç kadın dört beş sene önceki Serra için ağlıyor, şimdiki Serra olmanın sevinciyle de gülüyordu…" (Asımgil, 1994, s. 5, 222).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Serra ile Emre, liselerinin düzenlediği bir çay gününde tanıştıktan sonra üç yıl süren bir arkadaşlık döneminin ardından evlenirler. Serra, mütedeyyin ve orta hâlli bir anne-babaya sahipken Emre ve ailesi oldukça zengindir. Onlar, Müslüman olmalarına rağmen İslami kaidelere uymazlar. Serra'nın anne ve babası, kızlarının Emre ile evlenmesine razı olmasalar da bu evliliğe engel olamazlar.

Evliliklerinin üzerinden bir yıl geçtikten sonra Serra'nın babası vefat eder, annesi ise İnkaya'daki müstakil evinde yaşımını tek başına sürdürür. Emre, özel muayenehanesi bulunan başarılı bir çocuk doktorudur. Evliliklerinin üzerinden yedi sene geçmesine rağmen Serra'nın çocuk sahibi olmaması, çiftin bu durumdan derin üzüntü duymalarına neden olur.

Bir yılbaşı gecesi genç çift, Emre'nin ablası Firuze'nin düzenlediği kırk kişilik yılbaşı partisine katılır. Kırk yaşındaki Firuze, uzun yıllar İsveç'te yaşamış zengin bir eczacıdır. Eşi ise Bursa'nın en büyük sinemalarından birini işletmektedir. Serra, güzelliği ve kıyafetiyle partiye katılanlar arasında dikkat çeker. Ancak Emre, eşiyle ilgilenmek yerine partiye katılanlar arasında bulunan İstanbul Tıp Fakültesinden arkadaşı iç hastalıkları uzmanı Dr. Gül ile alakadar olur. Serra, uzaktan uzağa eşiyle Gül'ü seyreder. Firuze, Serra'nın Gül'e olan bakışlarını yakalayınca ona kıskançlığının yersiz olduğunu belirtir. Bir süre sonra konuyu değiştirerek İsveç'teki

yılbaşı partilerinin ihtişamından bahseder ve Noel Baba övgüsünde bulunur. Serra ise görümcesine, yılbaşı kutlamalarının putperestliğe dayandığını söyler. Bunun üzerine Firuze, Serra'nın görüşlerini alaya alır.

Parti devam ederken Firuze, süslü Noel ağacının dibine aniden düşer. Dr. Gül ile Dr. Emre, derhâl Firuze'ye müdahale ederler. Dr. Gül, Firuze'nin nabzının olmadığını, Emre ise ablasının hayatını kaybettiğini söyler. Firuze'nin annesi, feryat ederek kızının başkalarını eğlendirmek uğruna hayatını mahvettiğini söyler. Olayı duyan komşuları, Firuze'nin evine gelirler. Leman Hanım, yılbaşı kutlamanın gereksiz olduğunu söyleyerek İslam dininin değerler dünyasına ilişkin açıklamalarda bulunur. Gerekli işlemlerin ardından Firuze toprağa verilir.

Çocuğunun olmamasına büyük üzüntü duyan Serra, doktora gitmeye karar verir ve yapılan muayeneler sonucunda çocuk sahibi olmasının tıbben mümkün olmadığını öğrenir. Emre'nin Dr. Gül'le vakit geçirdiği için eve geç gelmesi, Serra'nın ruhsal açıdan daha da yıpranmasına sebep olur. Bunun üzerine Serra, boşanmak istediğini ifade eder ve sarf ettiği sözler nedeniyle eşinin dinî hassasiyetten uzak olduğunu bir kez daha anlar. Emre ise karısını radikal İslamcı olmakla suçlar. Olayın ardından çift, kısa süre içinde boşanır.

Serra, annesinin yanına giderek yaşananları anlatır. Zeynep Hanım ise damadının dinî değerlere bağlı olmayan biri olduğunu düşündüğü için bu ayrılıktan memnuniyet duyar. Serra, köyde annesinin örgü işlerine yardım eder ve babasından kalan emekli maaşıyla geçinmeye çalışır. Bun rağmen Emre'yi merak etmekten kendini alamaz. Uzun süre ondan haber alamayınca muayenehanesini arar. Telefona çıkan kişi, Emre'nin Dr. Gül ile evlenip Amerika'ya yerleştiğini söyler. Bunun üzerine Serra, Emre ile yaptığı evlilikten dolayı bir kez daha pişmanlık duyar.

Serra, annesinin yanında kaldığı sürede evlenmeden önceki yaşamında olduğu gibi dinî konulara eğilir. Annesiyle birlikte camiye gider ve on beş günde bir İmam Ömer tarafından verilen vaazlara katılır. Bu süreçte cilbab giymeye başlar.

Zeynep Hanım, Serra'yla sohbet ettiği sırada aniden hastalanır ve ölüm üzerine konuşmaya başlar. Ölümün kendisi için düğün olduğunu söyleyerek kızına, vefatının ardından ağlamamasını öğütler ve kısa süre sonra vefat eder. Cenazeye Selma Hoca da katılır, burada ölüm ve sabır üzerine vaaz ve nasihatlarda bulunur. Annesinin vefatının üzerinden bir yıl geçtikten sonra Serra, dinî ilimlerde yol kat ederek manevi bakımdan olgunlaşır. Bir gün komşuları Zehra Nine, Serra'yı ziyaret ederek

Ömer Hoca'nın onunla evlenmek istediğini bildirir. Serra, çocuk sahibi olamayacağını gerekçe göstererek başlangıçta bu evliliğe karşı çıksa da bir süre sonra Ömer Hoca ile evlenmeyi kabul eder. Evliliklerinin ardından eşinin teşvikiyle evlerinin bir odasında çocuklara *Kur'an-ı Kerim* öğretmeye başlar.

Evliliklerinin üzere üç yıl geçtikten Serra hamile kalır. Çift, çocuklarına Muhammet adını verirler. Tatil yapmak için gittikleri bir otelde Serra, Dr. Gül'ü çeşme başında bir kızla sohbet ederken görür ve büyük bir şaşkınlık yaşar. Konuşmalarına kulak misafiri olan Serra, dr. Gül'ün çok istemesine rağmen çocuk sahibi olamadığını öğrenir. Bu sırada hafif alkollü bir hâlde Dr. Emre de yanlarına gelir. Serra, kendisini fark ettirmemek için gizlenir. Emre ile Gül'ün uzaklaşmalarının ardından derin düşüncelere dalar. Hidayete erdiği için Allah'a şükreder. Bu sırada Ömer, Serra'nın yanına gelir ve ona neden ağladığını sorar. Ardından Serra'nın bakışlarının uzaklaşan Emre'ye yöneldiğini fark ederek onun kim olduğunu öğrenmek ister. Serra ise Emre'den "bir yabancı" olarak bahsederek durumu geçiştirir ve Ömer'e onu sevdiğini açıklar. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.6. Diana

Diana, adını eserin şahıslar kadrosunda yer alan kart karakterden alan bir romandır. Kart karakterler, yalnızca tek özellikleriyle ön plana çıkan ve böylece sahip oldukları bir tane karakteristik nitelikle romanlarda varlıklarını sürdüren kişilerdir (Stewick, 2021, s. 181). Forster, bu kişileri "yalınkat kişiler" olarak adlandırır. Ona göre, "Katıksız biçimiyle yalınkat roman kişisi tek bir nitelik veya düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi kenarlardan kıvrılarak yuvarlaklaşmaya başlar" (Forster, 1985, s. 108). Diana, yalınkat karakter olduğu için roman boyunca okuyucuyu hiç şaşırtmayan bir kişilik olarak kurgulanmıştır. Bu sebeple tek boyutlu yapısıyla ortaya çıktığı çok az sahnede hep aynı kalır. Roman boyunca doğrudan aktarımlı bir cümlesi yoktur. Diana, başına buyruk ve ailevi değerlerden yoksun bir kişi olarak yazarın; Onur'un, eşini terk etmesi için seçtiği kişi olarak kurgulanmıştır. Buna karşılık eserin başkişisi Melike'dir ve macerası okunan kişi olarak girdiği çatışmalar ve geçirdiği değişimlerle çok boyutludur. Nitekim "Roman başkişileri, romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman, onlara hayat vermek için yazılır" (Stevick, 2021, s. 180). Bu açıdan

değerlendirildiğinde, esere ad olarak seçilen Diana isminin romanın isim-içerik ilişkisini tam anlamıyla karşılamadığı ve kusurlu bir adlandırma olduğu söylenebilir. Yazar, ilgi çekici olmak için kitabına eserinde geçen yabancı bir şahıs ismini vermeyi tercih etmiş olabilir. Ancak romana şahıs kadrosundan birinin adı verilecekse bunun hiç şüphesiz eserin başkahramanı Melike'nin ismi olması beklenir. Çünkü Melike, serüveni takip edilen kişi olarak olay örgüsünün merkezinde yer alır. Nitekim:

> "Roman kurgusunun ilk unsuru, romanın adıdır. Ad, roman kurgusunun tamamı göz önünde tutularak verilir. Adın kurgunun bütününü en çarpıcı bir biçimde yansıtmaya çalışmasına ve cazibeli olmasına dikkat edilir. Romanın adı, onu anlamada, açıklamada, temsil etmede, içeriğini çarpıcı ve etkili bir biçimde vermede oldukça önemli bir işleve sahiptir... Roman adının kimi zaman roman içeriğini özetleyici nitelikte olmasına, kimi zaman dolaylı olarak çağrışımsal bir değere sahip olmasına göre verildiği görülür. Bazen de romanın başkişisinin ya da iki kişinin ismini alır. Yani roman adları, genellikle ya romanın içeriğine ya da kişilerine göndermede bulunurlar" (Çetin, 2019, s. 187- 188).

Çalışmada, romanın Timaş Yayınları tarafından 1995 yılında yayımlanan ilk baskısı kullanılmıştır. Yüz altmış üç sayfadan oluşan eser, numaralandırılmış sekiz bölümden meydana gelmektedir.

Sergüzeşti okunan kişi olarak Melike'nin hayatının geçtiği İzmir ve İstanbul, romanın asıl mekânlarıdır. İngiltere ve Afganistan ise olay örgüsünün gelişimine doğrudan yön vermeyen, tamamlayıcı ve dekoratif mekânlar olarak eserde yer almaktadır:

> "Aileler tanışmış İzmir'de, İstanbul'da gidip gelmeler olmuş, bir telaş, bir faaliyet fakat kimse Melike'yi ikna edememişti. Ondan sonra Tarık Aslanyürek, Afganistan'a gitmiş orada üç yıl kalmıştı. Dönüşünde Melike'nin henüz evlenmediğini öğrenince Tiryakileri aracı koyarak ikinci defa istetmişti." "Mademki ısrar ediyorsunuz, peki dedi…" (Asımgil, 2004, s. 153, 155).

Roman, 25 Nisan tarihi ile başlamaktadır. Eserin vaka zamanı ise bu tarihten birkaç ay sonra Melike'nin Onur'la evlenmesi, ardından boşanarak ikinci evliliğini yaptığı zaman dilimine kadar geçen süre dikkate alındığında yedi-sekiz yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır:

> "25 Nisan Pazar günü düğünümde İstanbul'daydın." "16 Haziran'da aile arasında nişanlandık… Peki düğün ne zaman?... Temmuzun onunda." "Galata Kulesi'nde bütün akraba ve dostlarının iştirakiyle muhteşem bir düğünle evlenmişlerdi. O zamandan beri de üç yıl geçmişti." "Kızım mayıstayız, temmuzda evlenme yıldönümünüzü kutlayacağız.

> Şunun şurasında bir iki ay kaldı. Bu ayrılma nerden çıktı?" "Aileler tanışmış İzmir'de, İstanbul'da gidip gelmeler olmuş, bir telaş, bir faaliyet fakat kimse Melike'yi ikna edememişti. Ondan sonra Tarık Aslanyürek, Afganistan'a gitmiş orada üç yıl kalmıştı. Dönüşünde Melike'nin henüz evlenmediğini öğrenince Tiryakileri aracı koyarak ikinci defa istetmişti." "Mademki ısrar ediyorsunuz, peki dedi…" (Asımgil, 2004, s. 75, 79, 80, 102).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Roman, Melike'nin Aslı'nın düğününe gitme hazırlığıyla başlar. Melike, yirmi dört yaşındadır. Üniversiteyi İstanbul'da anneannesinin evinde kalarak okur. Ailesi İzmir'de yaşar. Aslı, Melike'nin üniversiteden yakın arkadaşıdır. Onların en büyük hayali düğünlerinin birlikte olmasıdır. Ne var ki Melike, flört ettiği Onur tarafından terk edilir. Ayrılığın acısını geçen iki yıla rağmen ilk günün şiddetiyle hissetse de son derece şık giyimli hâliyle düğüne hazır olunca teyzesi Zülal Hanım'la yola koyulur. Yol boyunca teyzesini yeniden evlenmesi için ikna etmeye çalışır. Zülal Hanım ise vefat eden eşi Taner Bey'le olan ilişkilerinin güzelliğinden bahsederek onun yerine asla bir başkasını eş edinemeyeceğini haykırır. Beri taraftan Zülal Hanım da yeğenine Onur'u unutup hayatına devam etmesini tavsiye eder. Samimi sohbet eşliğinde geçen yolculuğun ardından Aslı'nın düğününe ulaşırlar.

Düğüne Onur da katılır ve Melike'yi dansa davet eder. Yoğun duygularının tesiriyle Melike, Onur'la dans etmeye başlar. Sohbet sırasında Onur, geçen iki yılda ağabeyinin yanına Londra'ya gittiğini, orada bazı işlerde çalıştığını ve Diana isimli bir kızla nişanlanıp ayrıldığını anlatır. Melike, büyük bir iç çatışma yaşasa da Onur'u hâlâ sevdiği için barışmaya ikna olur. Ertesi gün Onur, elinde büyük bir çiçek buketiyle Melike'nin anneannesi Mebruke Hanım'ın evine gider. Neşeli ve nazik tavırlarıyla Mebruke Hanım ve eşi Ahmet Bey'in gönlünü hoş kazanır. Ardından Melike'ye evlenme teklifi eder ve Melike bu teklifi kabul eder.

Melike'nin annesi Hande Berk, bu evliliği onaylamasa da kızını kararından vazgeçiremez. Bunun üzerine onlar, üç ay içinde nişanlanıp evlenirler. Ancak Onur, evliliklerinin henüz ikinci gününde Melike'yi yalnız bırakarak arkadaşlarının yanına gider. Melike, evlilikleri boyunca eşinden beklediği ilgi ve sevgiyi göremez. Onur ise avukat olmasını gerekçe göstererek sürekli çalışmak zorunda olduğunu söyler. Evine çoğu zaman geç gider. Hatta günlerce uğramadığı bile olur. Böylece Melike'nin evlilik hayatı sabahlara kadar Onur'u beklemekle geçer. Eşinin sitemlerine karşın

Onur ise özgür ruhlu olduğunu söyleyerek kimsenin kendisine karışamayacağını savunur.

Onur'un yine evine geç geldiği günlerden birinde Melikeile eşi arasında büyük bir tartışma yaşanır. Onur, Londra'dan Diana'nın geldiğini ve bütün gün onunla vakit geçirdiğini açıklar. Melike, çok öfkelenir. Bu sırada Onur'un telefonu çalar. Arayan Diana'dır. Babası vefat ettiği için Londra'ya Onur'la birlikte gitmek istemektedir. Melike, Onur'a Londra'ya Diana'yla birlikte gitmesi durumunda boşanacağını açıklar. Onur ise bu durumu hiç umursamaz ve Diana'yla Londra'ya gider. Bu olayın ardından Melike, aldığı karardan vazgeçmez ve Onur'dan boşanır.

Melike, yaklaşık dört yıl süren evliliğini sonlandırdığı gün hamile olduğunu öğrenir. Bu sırada İzmir'e dönmez ve İstanbul'daki evinden ayrılarak anneannesinin evine taşınır. Babası Yunus Berk, Melike'den çocuğunu aldırmasını ister. Ancak Melike, bu teklifi kabul etmez ve gerekirse çocuğunu tek başına büyüteceğini ifade eder. Böylece hamilelik sürecini dedesinin evinde geçirir.

Melike, sıcaklardan bunaldıkça Riva'daki yazlığa gider. Burası Ahmet Bey'in hususi olarak yaptırdığı, denize nazır son derece lüks bir konaktır. Melike, her gidişinde komuşuları Nermin Hanım'la karşılaşır. Nermin Hanım, son derece dindar birisidir. Eşi Neşet Tiryaki de öyledir. Ancak dedesi, Melike'nin onlarla konuşmasını istemez. Hatta misafir olmak isteyen Tiryakiler'i evine dahi kabul etmez. Çünkü cübbeli sarıklı birilerinin onların evine girip çıktığını gördükçe dindarlıklarından dolayı komşularıyla görüşmek istemez. Ne var ki Melike, Nermin Hanım'ı çok sever ve onun sohbetlerinden büyük feyiz alır. Dünya ve ahiret hayatına dair verdiği bilgilerlerle Nermin Hanım, Melike'ye İslam'ın emir ve yasaklarını hatırlatır. İstemesi durumunda *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğretebileceğini söyler. Melike, bu teklife çok sevinir. Böylece derslere başlarlar. Kısa bir süre içinde Melike, *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğrenir.

Bu arada doğum zamanı gelir ve Melike'nin bir kızı olur. Melike, Nermin Hanım'ın tavsiyesine uyarak kızına Ayşegül ismini verir. Nermin Hanım, Vakit Gazetesi köşe yazarı Tarık Aslanyürek'in kendilerine misafir geleceğini ve istemeleri durumunda bebeğe telkin verebileceğini söyler.

Tarık Aslanyürek, İzmirli bir yazardır. Eşini hastalığı nedeniyle kaybeder. İki yaşında bir kızı vardır. Ömrünü hayır işlerine ve Allah'ın rızasını kazanmaya adayan

hakiki bir Müslümandır. Tarık Aslanyürek, Tiryakiler'in evine misafir olduğu akşam Melike'nin bebeğine telkin verir ve Müslüman kimliğin nasıl olması gerektiği hakkında sohbet eder. İbadetlerle tesettür konusu üzerinde ayrıca durur. Melike, dinlediği hakikatlerin tesiriyle başını örter ve tesettüre girdiğini açıklar. Tarık Bey, onun bu hâlinden çok etkilenir ve Nermin Hanım'ın aracılığıyla Melike'ye evlenme niyetini bildirir. Ancak Melike, evlenme niyetinde olmadığını açıklar. Aradan üç yıl geçince Tarık Bey, bir kez daha niyetini yineler. Melike, bu seferki evlilik teklifini kabul eder ve yeni yuvasını kurar.

Tarık Bey'le Melike'nin evliliğinin üzerinden henüz bir ay geçmişken Onur, Londra'dan çıkagelir. Melike'ye büyük bir haksızlık yaptığını anlar. Amacı çocuğuna ve eşine kendini affettirerek ailesini yeniden kurmaktır. Elinde çiçeklerle Mebruke Hanım'ın evinin önüne geldiği zaman Ayşegül'ü görür ve onun kendi çocuğu olduğunu anlar. Bu sırada Zülal Hanım, evinin penceresinden Ayşegül'ün bir yabancıyla konuştuğunu görünce derhâl dışarı çıkar. Ayşegül de annesinin sesine kulak vererek içeriye gider. Böylece Zülal Hanım'la Onur başbaşa kalırlar. Onur, Zülal Hanım'a Melike'yi çok sevdiğini, hatasını anladığını ve ailesine kavuşmak istediğini söyler. Zülal Hanım ise Melike'nin evlendiğini açıklar. Onur, duyduğu hakikat karşısında çok üzülür ve onların huzurunu kaçırmaya hakkının olmadığını anlayarak oradan ayrılır. Roman, böylece sona erer.

2.7. İsmâilağa Sokağı ve Sevda Çiçeği

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanı, ismini öncelikle başkahraman Havra ile onunla aşk yaşayan Ömer'in hidayetine vesile olan caminin bulunduğu mekândan alır. Bu cami, İstanbul'un Fatih ilçesinin Çarşamba semtinde İsmailağa Sokağı'nda yer almaktadır. Önce Ömer, sonra Havra, bu camide dinî dersler alarak hidayete ererler. Böylece söz konusu mekân, onların manevi dönüşümü yaşayarak yeni benliklerini inşa ettikleri bir kimlik kazanır. Bu bakımdan, karakterlerin içinde bulundukları mekânın ruhunu ve değerlerini içselleştirerek ona benzedikleri söylenebilir:

> "Roman gibi gelişmiş anlatı yapılarında mekân, varoluş kaygısıyla ilgili bir duraksamadır; zamanın sonsuz akışında yitip gitmek istemeyen insanın tutundauğu 'dışardaki içerdelik' niteliğinde bir yerdir. Ancak bu yer, çevre niteliğindeki herhangi bir alan değil, Lukacs'ın 'kavranabilen ben' (Lukacs, 1985, s. 45) dediği 'sorunsal ben'in kendini dinlemek, tanımak ve dünyada konumlamak üzere seçtiği, duraksadığı bir yer'dir. Kurucu işleviyle bu sorunsal

alan, bir bakıma krakterin dünyadan koparıp kendileştirdiği bir uzamdır." (Korkmaz, 2021, s. 11).

Eserin isminin "Sevda Çiçeği" bölümü ise Ömer'in Havra'yı niteleyişinden kaynaklanmaktadır. Ömer, Havra'dan "sevda çiçeği" olarak söz eder. Ancak Ömer'in Havra'ya olan tutkusu, Rabb'ine olan sevgisinden sonra gelmektedir. Bu nedenle Ömer, Havra hidayete erdikten sonra onunla evlenmeyi kabul eder: "Rabbim sana nasıl şükredeceğimi bilemiyorum. İsmailağa Sokağı'nda bana hidayeti nasip ettin. Ve benim sevda çiçeğimi bana eş edeceksin" (Asımgil, 2003, s. 178). Roman, Ömer ile Havra'nın hidayete eriş süreçleri ile bu süreçlerin onları evliliğe ulaştırmasından bahsettiği için eserin ismi ile içeriğinin son derece uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 2003 yılında yayımlanan ilk baskısı kullanılmıştır. Yüz doksan iki sayfadan oluşan roman, numaralandırılmış dokuz bölümden meydana gelmektedir.

Romanda anlatılan olayların temel mekânını, başkahramanlar Havra ile Ömer'in başlarından geçen olayların merkezi olması bakımından İstanbul oluşturmaktadır. Londra ve Maldiv ise olay örgüsüne doğrudan yön vermeyen, daha çok tamamlayıcı işlev yüklenen dekoratif mekânlar olarak eserde yer alır:

"Havra, bakışlarını hafif kıvrımlarla ta caddeye kadar uzayıp giden İsmailağa Sokağı'nda gezdirdi" "Havra Londra'ya ikinci gidişinde üç ay kalmış, sıkılmış ve dönmüştü" "Ömer, ilk defa beş sene önce anne-babası ve kardeşleri ile gelmişti Maldiv adalarına" (Asımgil, 2003, s. 142, 128, 172).

Romanın vaka zamanı, Havra ile Ömer'in nişanlarını bozmalarının ardından hidayete erip evlenmelerine kadar geçen süre dikkate alındığında üç yıllık bir döneme karşılık gelmektedir:

"Havra, aniden salıncaktan indi, parmağındaki yüzüğü çıkardı, Ömer'in önündeki cam masaya yumruğu ile vurarak, yüzüğü fırlattı, attı" "Ömer'i hayatından çıkaralı iki sene olmuştu" "Üç senelik eski bir haftalık yeni nişanlım Ömer ile" (Asımgil, 2003, s. 94, 183, 154).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Roman, Havra'nın düğün davetiyesini amcasının kızı Meltem'e ulaştırmasıyla başlar. Havra'nın babası ile Meltem'in babasının arasındaki ilişki, miras paylaşımı nedeniyle bozulmuştur. Aileler birbirleriyle görüşmeseler de amca kızları her zaman iletişimini sürdürürler. Havra, davetiyesini verirken Meltem'e acıdığını ifade eder. Çünkü Meltem, ağabeyi ve yengesini uçak kazasında kaybettikten sonra beş ve altı yaşındaki yeğenlerine bakabilmek için ikinci sınıftayken tıp fakültesini bırakır. Rabia Hanım, kızının doktor olma hayallerinin yarıda kalmasına çok üzülür. Meltem ise bu kararından pişmanlık duymaz. Aksine, eğitimlerinden beslenme biçimlerine kadar yeğenlerinin her türlü ihtiyaçlarıyla ilgilenmekten büyük mutluluk duyar.

Havra'nın nişanlısı Ömer, iktisat fakültesi mezunudur. Gitar çalmaktan ve golf oynamaktan çok hoşlanır. Düğünlerine bir ay kaldığı için çok mutludur. Düğüne hazırlıkları devam ederken askerlik arkadaşı Bahadır Bey'den bir telefon alır. Bahadır Bey, Ömer'le görüşmek istediğini söyler. Ömer, arkadaşını çok sever. Onun, askerde dahi dinî vecibelerini hiç aksatmadan yerine getirmesinden her zaman etkilenir. Görüşmeye giderken yanında düğün davetiyesini de alır. Bahadır Bey, davetiyeyi görünce Ömer'e Müslüman olduğunu hatırlatır. Çünkü Ömer'in düğünü, kadınlarla erkeklerin karışık olduğu ve içki tüketilen gece kulübünde yapılacaktır. Ömer, Bahadır Bey'in sohbetinden çok etkilenir. Düğünlerinin tarzını değiştirmek için Havra ile görüşür. Ölümden ve ölüm sonrası hayattan bahseder. Adım atacakları yeni hayata Allah'ın rızasını kazanarak başlamak istediğini anlatır. Havra ise önce dalga geçer, sonra da bunun mümkün olmadığını söyler. Modern bir kız olduğu için düğününün de aynı oranda modern olması gerektiği üzerinde durur. Ömer, geri adım atmaz. Bunun üzerine Havra, yüzüğünü çıkararak nişanı bozar. İkisi de birbirlerini çok sevmelerine rağmen ayrılıklarını onaylarlar.

Geçen süreçte Ömer, Bahadır Bey'le daha da yakınlaşır. Arkadaşının İsmailağa Sokağı'ndaki camide verdiği derslere katılır. Ayrıca haftada iki gün de Bahadır Bey'den *Kur'an-ı Kerim* dersleri alır. İsmailağa camisinin diğer hocalarından da vaazlar dinler. Edindiği dinî bilgiler sayesinde kalbi huzur dolar ve hidayete erer. Böylece Allah'a kulluk görevlerini aksatmadan yerine getirmeye çalışır. Ancak Havra hep aklındadır.

Havra da Ömer'i unutmak için iki kez Londra'ya gider. Çeşitli eğlencelere katılır. Aradığı mutluluğu bulamayınca İstanbul'a tekrar döner. Sık sık Meltem'i ve

ablası Meliha'yı ziyaret eder. Bu arada Meltem'in hayatında önemli bir gelişme olur. Komşusu Zehra Nine'nin Brüksel'deki oğlu Alpay, annesini görmeye gelir. Zehra Nine, Meltem'i çok sevdiği için oğlunun onunla evlenmesini ister. Alpay Bey, son derece dindardır. Eşi, çocukları olmadığı gerekçesiyle ondan ayrılmıştır. Alpay Bey, Meltem'i çok beğenir. Onun yeğenleri için yaptığı fedakârlıktan çok etkilenir. Meltem'e eşiyle ayrılma gerekçesini anlatır. Meltem de onu çok beyefendi bulur. Böylece düğün tarihleri alınır.

Havra'nın ablası Meliha da aynı günlerde evliliğiyle alakalı problem yaşar. Eşi Emre, bir bankada müdür olarak çalışmaktadır. Meliha, kocasıyla aynı iş yerinde çalışan Arzu'dan hiç hoşlanmaz. Kocasıyla bir ilişkisi olduğunu düşünür. Emre ise onun gereksiz yere kıskançlık duygusuna kapıldığını açıklar. Araya Havra'nın girmesiyle birlikte Meliha ikna olur ve kocasının kendisini aldatmayacağına olan inancı sağlamlaşır. Meliha, kısa bir süre sonra hamile olduğunu öğrenir. Bu haber ailede büyük bir mutlulukla karşılanır.

Geçen süre içinde Meliha da annesi de Havra'nın hâlâ Ömer'i unutamadığının farkındadır. Havra'nın gergin tavırları onların gözünden kaçmaz. Kendisine yöneltilen sorular üzerine Havra, duygularıyla yüzleşmeye karar verir. Böylece Ömer'e hâlâ âşık olduğunun farkına varır. Sonra da Ömer'i kendisinden uzaklaştıran değerin ne olduğunu öğrenmek için hemen çalışmalara başlar. Bunun için ilk iş olarak Bahadır Bey'in eşini arar. Ona kendisini tanıtmaz. Sadece İslam dinini öğrenmek istediğini söyler. Bahadır Bey'in eşi, onu İsmailağa Sokağı'ndaki camide vaaz veren Cahide Hoca'ya yönlendirir. Böylece Havra, dinî derslere başlar. Çeşitli hocalardan vaazlar dinler. *Kur'an-ı Kerim* dersleri alır. Sadece derslere katıldığında başını örter. Dersleri bittiğinde İsmailağa Sokağı'ndan başı açık olarak ayrılır. Bir gün mahalledeki çocuklar ona Müslüman olduğu hâlde neden başını örtmediğini sorduklarında ne diyeceğini şaşırır. Çocuklardan biri görüntüsünden dolayı onu Hristiyan zannettiğini söyleyince Havra, büsbütün üzülür. İçiyle dışının bir olması gerektiğinin farkına varır. Ailesine bu durumu anlatır. Babası, Havra'yı destekler. Annesi ise Havra'nın değişebileceğine ihtimal vermez. Ona göre kızı, geçici hevesler peşinden koşmaktadır. Bu sırada Havra'nın ablasının doğum vakti gelir. Meliha, beklenmedik bir biçimde doğum yaparken hayatını kaybeder. Bu durum ailesinde derin bir üzüntü yaratır. Havra, ölümle yüzyüze gelince hayata geliş gayesine sımsıkı

sarılır. Böylece hidayete ererek salihalardan olur.

Cahide Hoca, Havra'nın dönüşümünü fark edince çok mutlu olur. Ömer'i araması için ondan ricada bulunur. Bunun üzerine Havra, Ömer'i arar. Bu sırada Ömer, Bahadır Bey'le birlikte Maldiv'dedir. Ömer, tam da aklından geçirdiği anda Havra'nın kendisini aramasına çok mutlu olur. Havra, ona yeni Havra'yı tanıtır. Düğün için nikâhın yeterli olduğunu söyler. Ömer, büyük bir sevinç yaşar ve dualarını kabul ettiği için Allah'a şükreder. Böylece onlar, iki üç gün içinde evlenirler. Nikâhın ardından Havra, Meltem'i arar. Ona bir sürprizi olduğunu söyler. Üç yıl önce eski nişanlısı olan Ömer, şimdi onun kocasıdır. Meltem, aldığı habere çok sevinir. Ardından kendi sürprizini açıklayarak hamile olduğunu söyler. Havra da bu habere çok sevinir. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.8. Yüreğim Nereye (Semira)

Yüreğim Nereye romanı, adını başkahramanın dile getirdiği bir sorudan almaktadır. Söz konusu soru, roman boyunca başkahramanın yaşadığı aşk, tercih ve aidiyet çatışmasını yansıtır. Eser, daha sonra Çelik Yayınevi tarafından *Semira* adıyla yayımlanmıştır. İki adıyla da roman, isim-içerik ilişkisi bakımından uyumludur. Çünkü Semira, romanın başkahramanıdır ve yazarın idealize ettiği kimlik olarak romanı yazılan kişidir. Dolayısıyla onun varlığıyla romanın varlığı doğrudan ilintilidir.

> "Başkişiler, iç dünyaları ve hayatları en ayrıntılı bir şekilde belirtilen karakterlerdir. Bunlar, daha canlı olmasa da, daha karmaşık bir şekilde, hikâyenin akışı içinde çatışmalar ve değişme süreçleri yaşayan, tepkilerimizi sürekli ve tam olarak yönlendirilen karakterlerdir. Başkişiler, romanda en ilgi çekici sorunların ortaya atılmasına hizmet eden araçlardır; bizde inanç, sempati ve ani duygusal değişiklikler yaratır, bütün romanda ifade edilen ahlak felsefesinin somutlaştırılmasına hizmet ederler. Bu anlamda roman başkişileri, romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman onlara hayat vermek için yazılır." (Stevick, 2021, s. 179).

Çalışmada, romanın Timaş Yayınları tarafından "Yüreğim Nereye" ismiyle 2004'te yayımlanan beşinci baskısı kullanılmıştır. Yüz doksan sekiz sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış yirmi bölümden meydana gelmektedir.

Roman, başkişi Semira'nın yaşam serüvenini konu aldığı için olayların geçtiği Yalova ve İstanbul, anlatının asıl mekânıdır. Van ise olay örgüsünün oluşumuna doğrudan yön vermeyen ve daha çok tamamlayıcı bir nitelik arz eden dekoratif

mekân olarak yer almaktadır:

> "Depremden en çok etkilenen illerden biri Adapazarı diğeri Yalova" " İstanbul ışıl ışıl derin uykuların beşiğinde, insanların çoğu rüyalar ikliminde, herbirinin ruhu kim bilir nerelerdeydi" "Yedi sekiz ay kalıp Van'a dönecek ve evlenecekti" (Asımgil, 2004, s. 119, 191, 66).

Romanın vaka zamanı, 1999 yılında Semira'nın İstanbul'a ağabeyinin yanına gelmesiyle başlayıp evlilik hazırlıkları yaptığı döneme kadar devam eden süre dikkate alındığında bir yıllık bir döneme karşılık gelmektedir:

> "Güneşin parlak ışıklarından solmuş, şiddetli sıcaklardan bitkin düşmüş gökyüzünden, son kırlangıçlar da büyük sürüler hâlinde çekip gitmişlerdi güneye doğru. Bomboş kalmıştı göçmen kuşların yuvaları." "Sene 1999, arada sadece '1' var 2000'e ulaşmaya. Aylardan Ağustos. Saat 03:00 olacaktı" "Eylülün son günü bu gün, havalar değişti, üşüteceksin, odanda çalış" (Asımgil, 2004, s. 5, 115, 184).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Roman, Özlem Hanım'la oğlu Levent arasında geçen bir tartışmayla başlar. Tartışmanın sebebi, Levent'in radyodan çok yüksek sesle popüler bir müzik dinlemesidir. Oğlunun sanat değeri taşımayan şarkıları dinlemesi, Özlem Hanım'ı rahatsız eder. Eşinin vefatının ardından çocuklarının güzel arkadaşlıklar kurmaları ve kötü alışkanlıklardan uzak durmaları için onlara devamlı telkinlerde bulunur. Erhan on üç, Levent on sekiz, kendisi de elli dört yaşındadır. Özlem Hanım, müzik konusundaki hassasiyetine ve çocuklarının yetiştirilmesine yönelik tutumuna karşın Batı hayranı ve moda düşkünüdür. Müslüman olduğunu söylemesine rağmen arkadaş gününde likörlü pastadan yer ve açık saçık giyinerek makyaj yapar. Arkadaş grubundan geri kalmamak için dönemin modasına uyarak istemediği hâlde bir köpek dahi sahiplenir. Oğlu Erhan'ın liseyi zorla bitirmesine, Levent'in de üniversite eğitimini yarıda bırakarak şarkıcı olmaya merak salmasına çok üzülür. Karşı komşuları Sinan'a içi bir türlü ısınmasa da manevi yüceliğini sezdiği için ona saygı duyar ve içten içe oğullarının da onun gibi olmasını arzular.

Sinan, son sınıf tıp öğrencisidir. Özlem Hanımların karşı dairesinde oturur. Fırsat buldukça Özlem Hanım ve oğullarına Müslümanlığın gereklerini hatırlatır. Erhan ve Levent, onu çok sever. Her karşılaştıklarında onunla sohbet ederler.

Bir gün Sinan'ın kız kardeşi Semira, Van'dan İstanbul'a ağabeyini ziyarete gelir. Sinan, kız kardeşinin gelişiyle çok mutlu olur. Semira, liseyi bitirdiğinde dayısının oğlu Osman'la nişanlanır. Osman, Van Lisesinin müdürüdür. Bir senelik söz, iki senelik nişanlılık süresinin ardından düğünlerine sayılı aylar kalır. Özlem Hanım, Semira'yı sık sık evine davet eder. Semira da ağabeyi gibi dini bütündür. O da her fırsatta İslam'ın güzelliğinden ve Müslümanlığın gereklerinden bahseder. Özlem Hanım, Semira'nın duru güzelliğine hayran kalır. Ancak onun hayallerini süsleyen gelin adayı Tilbe'dir. Çünkü Tilbe; mini eteğiyle, ojeli tırnaklarıyla, atıldığı iş hayatıyla kısacası değerleri ve yaşama biçimiyle onun gözünde tam bir modern kızdır. Semira'ysa ona göre cilbabı ve baş örtüsüyle çağ dışı kalmış birisidir.

Semira'nın geldiği ilk haftalarda Levent, onu balkonda görür görmez âşık olur. Annesine bu drumu hissettirmeden Semira hakkında bilgi toplamaya çalışır. Nişanlı olduğunu öğrenince çok üzülür ancak onu düşünmeden duramaz. Tilbe'yle adını koyamadığı ilişkisini sonlandırma kararı alarak durumu kız arkadaşına hisettirir. Gözlerinin renginin güzelliği için radyodan "hurma gözlüm" şarkısını açarak Semira'ya duyurmaya çalışır. Semira'nın duyguları da Levent'le aynıdır. O da Levent'ten hoşlanır. Kış mevsiminin bir gününde Semira, kardan adam yapmak için bahçeye çıktığında Levent ve annesiyle karşılaşır. Onlar da anne-oğul kar topu oynarlar. Levent, Semira'ya kar topu atmaya başlar. Bu olaydan sonra Semira, Levent'i daha çok düşünür ve ona âşık olduğunu anlar.

Sinan, görümcesinin Semira'yı davet etmesi üzerine onu Yalova'ya götürür. Eniştesinin kalp krizi geçirmesi üzerine görümcesi, eşini hastaneye götürür. O gece büyük bir deprem olur. Semira, enkaz altında kalır. Levent, Semira'nın Yalova'da olduğunu öğrenince Sinan'la derhâl yola koyulur. Sinan, kardeşinin kurtarılmış olması ümidiyle Semira'yı aramak için hastanelere bakar. Levent, bu sırada Semira'nın enkazda olduğunu anlar ve bir teyzenin yardımıyla onu kurtarır. Semira, hayatını kurtardığı için Levent'e minnettar kalır. Yaşlı teyze, onları karı koca sanır. Semira'nın nişanlı olduğunu öğrendiğindeyse nişanlısının neden onu aramaya gelmediğini sorgular. Semira, yaşlı teyzenin açıklamalarını makul bulur.

Sinan, döndüğünde Semira'yı görünce çok sevinir ve Levent'e teşekkür ederek onun İstanbul'a dönmesini ister. Çünkü Levent'in annesi, oğlunun orada bulunmasına karşıdır. Levent ise orada kalacağını ve depremzedelere yardım

edeceğini söyler. Böylece Sinan, Levent ve Semira, yaklaşık on gün boyunca deprem alanında kalırlar. Semira, dinî sohbetlere katılır, yardıma ihtiyacı olanların her türlü bakımıyla ilgilenir. Sinan ve Levent de arama kurtarma çalışmalarında yer alır.

Orada bulundukları bir gün Levent, rastladığı yaşlı bir amcaya nişanlı bir kızı sevdiğini ve balkondan ona "hurma gözlüm" şarkısını dinlettiğini anlatır. Aynı kişiye Semira da rast gelince yaşlı amca, çok etkilendiği bu durumun hikayesini Semira'yla paylaşır. Semira, aldığı habere çok sevinir. Bunun üzerine kendisini merak etmeyen ve aramaya gelmeyen nişanlısından ayrılmaya karar verir. İstanbul'a döndüklerinde ağabeyine tüm açıklığıyla Levent'i sevdiğini itiraf eder ve onun sayesinde hayatta olduğunu bildirir. Ağabeyi ve ailesi ise Semira'nın kararını büyük bir olgunlukla karşılarlar ve nişanı bozarlar. Ardından Levent ile Semira'nın düğün hazırlıkları başlar. Her iki taraf da bu düğün için son derece mutludur. Romanın sonunda Levent, Semira'nın mehir olarak şart koştuğu yükümlülüğü bütün gayretiyle yerine getirmeye çalışırken görülür. Bu görev, onun *Kur'an-ı Kerim*'i okumasını öğrenmesidir. Bu gelişmelerin ardından roman, Levent'in *Kur'an-ı Kerim* harflerini öğrenmenme sahnesiyle sona erer.

2.9. Aşka Çıkış Yok

Aşka Çıkış Yok romanı, adını eserde geçen şu cümleden almaktadır: "Onların aşklarına bir çıkış yoktu. Bir yol yoktu. Ne kadar düşünse boştu" (Asımgil, 1999, s. 211). Bu cümle, romanın başkahramanları Zeynep ile Metehan'ın aşklarını kalplerine gömerek ayrı ayrı hayatlarına devam etmelerini özetlemektedir. Roman, Zeynep ile Metahan'ın kavuşmalarının imkânsızlığını anlattığı için eserin ismi ile içeriğinin uygun olduğu söylenebilir.

Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 1999'da yayımlanan ilk baskısı kullanılmıştır. İki yüz otuz sekiz sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış on sekiz bölümden meydana gelmektedir. Eser, daha sonra İpek yayınevi tarafından "Ayrılık Yarı Ölmekmiş" ismiyle yayımlanmıştır.

Romanda anlatılan olayların temel mekânını Kenya ve İstanbul oluşturmaktadır. Olay örgüsünün önemli gelişmeleri bu iki merkez etrafında şekillenir. Abant, Amerika ve Kırgızistan ise olayların gelişimine sınırlı ölçüde katkı sağladığı için dekoratif mekânlar olarak eserde yer alır:

> "Ramazan Bayramında, Ekim ayına rastlıyor, on günlüğüne tatile çıkıyorum, Kenya'ya gidiyorum" "Nihayetinde Küçüksuda'yım işte" "Önce Bolu'ya gitmişler, Melda'yı oraya bırakmışlardı" "Zeynep ile Volkan bir yıl ara ile Ohio Üniversitesini bitirmişler, Amerika'da iken karar vermişlerdi evlenmeye" "Kırgıziztan'a hareket etme fikri Zeynep'indi" (Asımgil, 1999, s. 94, 23, 59, 230, 231).

Romanın vaka zamanı ise Zeynep'in Amerika'dan Türkiye'ye dönüşüyle başlayıp Kırgızistan'a gitmek üzere bulunduğu havaalanında Metehan'la karşılaşmasına değin geçen süre dikkate alındığında altı buçuk yedi yıllık bir döneme karşılık gelmektedir:

> "Bir ay olmuştu Zeynep İstanbul'a geleli" "Eylül, sık sık ağlayarak veda ederken yaz mevsimine yapraklarına düşen alev renkleriyle merhaba der kış aylarına" "Kar, Mart ayının ortasında başlamış ve beş gündür devam ediyordu" "Metehan'ın gri gözleri ile Zeyneb'in yeşil gözleri karşı karşıyaydı, zaman akıp gitmemiş, altı sene geçmemişti aradan" (Asımgil, 1999, s. 38, 108, 176, 233).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Eser, Mağdalena nam-ı diğer Zeynep'in Amerika'dan Türkiye'ye dönüşüyle başlar. Onun adı Amerika'da Mağdalena, Türkiye'de ise Zeynep'tir. Çünkü annesi Hristiyan bir Amerikalı, babası ise Müslüman bir Türk'tür. Sofia Hanım ile Davut Bey, on bir yıl önce boşanır. Zeynep, annesinin yanında kalmak istediği için geçen on bir yılını Amerika'da geçirir. Sonrasında ise Türkiye'yi ziyarete gelir.

Zeynep, havaalanından babasının kendisini karşılayacağını umar. Ancak Davut Bey, işi çıktığı için bu karşılamayı yapamaz. Davut Bey, fabrikasının umum müdürü Metehan Berk'i, Zeynep'i babaannesinin evine götürmekle görevlendirir. Metehan, elindeki güllerle Zeynep'i karşılar. Zeynep, çiçekleri babasının gönderdiğini zanneder ve bu nedenle ona teşekkür eder. Davut Bey ise kızına, annesiyle ayrılmasının sebebinin çiçek olduğunu hatırlatır. Böylece çiçekleri Metehan'ın aldığı ortaya çıkar. Çünkü Sofia Hanım, evlilik yıldönümlerinde eşi çiçek almadığı için çıkan tartışma sonucunda eşinden ayrılır. Hakikatte onların ayrılma nedeni ise farklı dinlere mensup olmalarıdır.

Zeynep, Metehan'la arabayla yolculuk ederken ona âşık olduğunun farkına varır. Çünkü Metehan'ın görüntüsünden ve ses tonundan çok etkilenir. Metehan da Zeynep'i görür görmez ona âşık olur. İkisi de hislerini gizleyerek yolculuklarını

tamamlarlar. Zeynep'i, babaannesi Nalan Hanım karşılar. O günün akşamında üvey annesi, üvey kardeşleri ve babası, Zeynep'i görmeye gelirler. Böylece Zeynep, üvey annesi ile dokuz ve altı yaşlarındaki kardeşleri Emrah ve Emre ile tanışır. Zeynep, onları cana yakın bulur. İlerleyen günlerde Nalan Hanım'ın kız kardeşi Handan Hanım ve çocukları da Zeynep'i ziyarete gelirler. Handan Hanım'ın Volkan ve Panur adlı iki erkek çocuğu ile Melda isimli bir kızı vardır. Üç çocuğunun yaşları da birbirlerine yakındır. Zeynep, özellikle ilkokul üçüncü sınıfa kadar birlikte eğitim aldığı sınıf arkadaşı Volkan'ı görünce çok mutlu olur.

Volkan'la Melda çarşıya çıktıkları bir gün Zeynep'in yanına uğrarlar ve onu Abant'taki yazlık evlerine davet ederler. Zeynep daveti kabul edince hemen hazırlıklara başlarlar ve birkaç gün içinde Bolu'ya varırlar. Melda, rahatsızlanan yengesinin yanında kalınca Zeynep, Abant'ta çok sıkılır. Volkan'ın ilgiyle kendisine baktığını anlayınca da orada bulunmaktan çok rahatsız olur. Çünkü aklı sürekli Metehan'dadır. Melda'nın evine dönmesiyle büyük bir sevinç yaşar.

Melda, ailesinin tek dindar üyesidir. İlkokuldayken tanıştığı komşularının kızından İslam dinine dair pekçok bilgi edinir. Melda'nın dindarlığındaki güzellik Zeynep'i derinden etkiler. Çünkü Melda, çok naziktir. Ailesini namaza davet ederken onlara kırıcı sözler söylemez. Israrcı da değildir. Zeynep'i de Müslüman olması için zorlamaz. Ancak Zeynep, ondan o kadar çok etkilenir ki İslam dinini öğrenmeye karar verir. Bunun için Melda'nın okuduğu Risale-i Nur Külliyatı'nı okumak ister. Melda da aynı külliyattan bir tane daha alıp Zeynep'e hediye eder. Beraber okumalar yaparlar. Zeynep'in kalbi İslam'a ısınır. Kendisini çok huzurlu hisseder.

İstanbul'a döndüklerinde Volkan, bir gezi haberiyle Zeynep'i ziyarete gelir. Buna göre Zeynep'in babasının iş yerinde çalışan Adil Bey, Kenya'yı botanik ve zoolojik bakımdan incelemek için bir gezi düzenlemektedir. Metehan da bu geziye katılacaklar listesinde yer alır. Zeynep, Metehan'la biraz olsun başbaşa kalmak umuduyla geziye gitmeyi kabul eder ancak babasını bu durum için zor ikna eder. En sonunda babaannesinin de yanında gelmesi şartıyla izin almayı başarır. Böylece gezi ekibiyle birlikte yolculuklarına başlarlar. Önce Dubai'ye giderler. Oradan Nairobi Ulusal Parkı'nı ve Masai Mara Ulusal Parkı'nı gezmeye geçerler. Safari gezisine katılırlar. En sonunda da Zanzibar'a giderler. Metehan, daha önce oraları gezdiği için bilgisiyle herkesi kendine hayran bırakır. Volkan, Zeynep'in Metehan'a olan ilgisini

anlayınca bu durumdan rahatsız olur.

Zeynep ve Metehan, gezi sırasında kimsenin olmadığı bir fırsatı değerlendirerek konuşmaya başlarlar ve birbirlerine olan aşklarını itiraf ederler. Metehan, konuşma esnasında yaş farkını hatırlatır. Çünkü Zeynep'le arasında on üç yaş fark vardır. Zeynep, yaş farkının kendisi için önemli olmadığını söyler. Metehan da resmi adım atabilmek için Zeynep'ten bir iki ay müddet ister. Zeynep, bu duruma bir anlam vermese de üzerinde durmaz. Bu sırada Volkan, onları görünce yanlarına gider ve uzaktan bakıldığında tıpkı baba-kız gibi göründüklerini söyler. Metehan ile Zeynep daha fazla dikkat çekmemek için Volkan'a karşılık vermezler.

Zeynep ve babaannesi Nalan Hanım, bu gezi esnasında içlerinde büyük bir tefekkür yolculuğuna da çıkarlar. Doğayla iç içe olmak onları Allah'ın yüceliğini düşünmeye sevk eder. Zeynep, uzun süredir İslam dinini araştırdığı için orada Müslüman olur ve ilk namazını kılar. Nalan Hanım ise tefekkürünün sonunda ömrünü boşa gitmiş günler olarak görür ve hemen harekete geçmek ister. Tatil dönüşünde dindar olan yeğeni Melda'dan dersler alır ve dinî kitaplar okur. Namaza başlar. Böylece hidayete erer.

Gezi dönüşünde Zeynep, Metehan'dan hiç haber alamadığı için bir gün babasının iş yerine gider. Metehan'ı yerinde bulamaz. Gözü, birini arayan bir kız çocuğuna ilişir. Açelya isimli bu çocuk, babası Metehan'ı aradığını söyler. Zeynep, duydukları karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Açelya'nın yanına annesi gelince Metehan'ın eşi Berna Hanım ile de tanışır. Berna Hanım, Zeynep'e imrenerek bakar. Çünkü kocasının Zeynep adında genç bir kıza âşık olduğunu bilir. Zeynep, büyük bir şaşkınlık yaşar. Berna Hanım, boşanma sürecinde olduklarını ancak barışmak istediğini tüm samimiyetiyle Zeynep'e açıklar. Bu sırada Açelya, tuttuğu notu gösterir. Notta anne ve baba kelimeleri yazar. Zeynep, Açelya'nın anne ve babasını bir arada görmek istediğini anlayınca on bir yıl öncesine gider. Nitekim kendisi de on bir yıl önce yaklaşık on yaşındayken ebeveynlerinin boşanması sebebiyle babasından ayrı kalmıştır. Zeynep, Açelya'yla kendisini özdeşleştirince vicdanı Metehan'la bir gelecek hayali kurmasına izin vermez. Duyguları Metehan'dan vazgeçmemesini söylese de aşkından vazgeçer. Metehan da içi kan ağlayarak aşkını kalbine gömer ve yuvasına döner.

Zeynep, bu olay üzerine Türkiye'den ayrılma kararı alır. Yanında Volkan da vardır. Volkan, Zeynep'i çok sevdiği için onu yalnız bırakmak istemez ve eğitimine Amerika'da devam etmeye karar verir. Zeynep de Volkan da Ohio Üniversitesinde eğitimlerini tamamlarlar. Altı yılın sonunda Volkan ile Zeynep, evlilik kararlarını açıklamak üzere Türkiye'ye dönerler. Nikâhları kıyılır. Zeynep'in üzerinde yeşil bir ferace vardır. Volkan da eski uçarı Volkan değildir. O da hidayete ererek hakiki Müslümanların arasına katılmış bir mümindir. Davut Bey'in tüm ısrarlarına rağmen kızı ve damadı Türkiye'de kalmayı reddederler. Onlar islam'a hizmet edebilmek için Kırgızistan'a yerleşmek isterler. Havaalanına gittiklerinde Volkan, bir kitapçıya uğrar. O sırada Zeynep, etrafı gözlemlemektedir. Zeynep bir anda orada Metehan'la göz göze gelir. Metehan, Zeynep'e evlenip evlenmediğini sorar. Zeynep de Volkan'la evlendiğini açıklar. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.10. Terk Etme Beni

Terk Etme Beni adlandırması romanın ana kahramanlarından olan Asena'nın yaşadığı duygusal çatışmayla ilgilidir. Asena, bir anlık heves uğruna evlendiği Tayfun'un ölümünden sonra kalbinde esas yer edinen Eymen'le evlenmek ister. Bunun üzerine önce rüyasında sonra da tesadüfen karşılaştıkları bir parkta Eymen'in ardından koşarak "terk etme beni" söyleminde bulunur:

> "Kolları ve bacakları salındı, vücudu gevşedi, uykuya daldı. Uykuda da kurtulamadı Eymen'in hayalinden. Bütün gece rüyasında genç adamı gördü; o kaçıyor, genç kadın onu kovalayıp bağırıyordu. Gitme… Terk etme beni… Gitme… " "Genç kadın koştu. Ayakları birbirine dolanarak koştu. Eymen parkın kapısından çıkıyordu. 'Bir dakika durur musun?' diyecekti fakat soluk soluğaydı, iradesi elinden gitti, rüyasındaki çağırışı koptu yüreğinden: "Eymen gitme! Terk etme beni!" (Asımgil, 2020, s. 299, 315).

Bu hâliyle, yazarın eserine seçtiği ismin romanın muhtevasını bütünüyle yansıtmadığı söylenebilir. Zira roman, İslam dinini güzel yaşamayı gaye edinen Eymen ile onun zıddı bir karaktere sahip olan Tayfun'un hayatlarını karşılaştırmalı olarak anlatmaktadır.

Çalışmada, romanın Hayat Yayınevi tarafından 2020'de basılan üçüncü baskısı kullanılmıştır. Üç yüz on sekiz sayfadan oluşan eserin, numaralandırılmamış yirmi üç bölümden meydana gelmektedir.

Romanın başkahramanları Tayfun ile Eymen'in başından geçen olayların merkezi olması bakımından İstanbul ve Kudüs, eserin asıl mekânıdır. Buna karşılık

Libya, olay örgüsünün gelişimine doğrudan yön vermeyen, tamalayıcı nitelikteki dekoratif mekân olarak yer almaktadır:

> "Tayfun'un odası ikinci kattaydı. Akasya Sokağı'na bakan penceresinden Florya ormanı ve Küçükçekmece sahilleri görünüyordu" "Kudüs'e girmeden önce yeni bir sayfa açalım arkadaşlığımıza; birbirimizin sözlerini fazla ciddiye almayalım" "Eymen gelmiş ormana…Libya'da çalışıyormuş, binayı satmışlar, evde kalan kitaplarını toplamaya gelmiş (Asımgil, 2020, s. 8, 195, 314).

Romanın vaka zamanı, Asena'nın hamile kalıp doğum yapmasının ardından Tayfun'un ölümünün üzerinden geçen sekiz dokuz aylık süre dikkate alındığında yaklaşık iki yıla karşılık gelmektedir:

> "Aralık ayının ortasıydı, öğle vakti birden kar yağmaya başlamıştı İstanbul'a. (…) mevsim sonbahardı. (…) Geceden Asena ile burada buluşmayı kararlaştırmışlardı" "Tayfun'un ölümünün üzerinden 8-9 ay geçince Metin, Verda'ya evlenme teklifinde bulunmuş, genç kız hiç düşünmeden kabul etmişti" (Asımgil, 2020, s. 5, 313).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Tayfun ve Eymen, İstanbul!da ikamet eden yakın arkadaştır. Babaları da zamanında yakın iki arkadaşken aynı araç içinde geçirdikleri trafik kazası sonucunda hayatlarını kaybederler. Böylece onların arkadaşlıkları pekişerek devam eder. Tayfun'un babası Haydar Bey, market sahibi zengin bir işverendir. Dinî konularda hassasiyeti olmadığı için faizle iş yapmaktan çekinmez. Beri taraftan Eymen'in babası Ömer Bey, maddi durumu çok iyi olmayan bir esnaftır ancak mütedeyyin bir karakterdir. Tayfun ve Eymen de kendi babaları gibi farklı mizaçlara sahiptir. Tayfun, tembelliği ve eğlence hayatını seven bir gençtir. Dinî meseleleri dalgaya alır, sürekli sigara kullanır. Zenginliği ve yakışıklılığıyla kızların dikkatini çekmeye çalışır. Eymen ise çalışkan ve dinine düşkün bir gençtir. Namazlarını aksatmaz ve hiçbir kötü alışkanlık edinmez.

Tayfun ve Eymen, mahalle sakinlerinden Asena'dan hoşlanır. Tayfun bu duygusunu belli ederken Eymen, flörte karşı olduğu için çekingen davranır. Asena'nın babası, mimardır ve ailesi oldukça modern ve lüks yaşamayı seven insanlardan oluşur. Asena, açık giyinmeyi seven alışveriş çılgını bir kızdır ve romantik kişiliği nedeniyle edebiyat fakültesi sınavlarına hazırlanır. Asena'nın yakın arkadaşı Verda ise dinî konularda hassasiyet geliştirip kapalı giyinen ve örtülü olan bir kızdır. İngiliz dili ve edebiyatı birinci sınıf öğrencisidir. Zaman zaman Asena ile

buluştuklarında Asena'ya dinî konuları telkin eder. Ancak Asena, her seferinde modern bir kız olduğunu ve modernliğin getirdiği rahatlık içinde bir ömür sürmek istediğini dile getirir.

Asena; Tayfun'un yakışıklılığından, zenginliğinden ve eğlence hayatını sevmesinden hoşlanır ancak Eymen'e de gizliden gizliye hayranlık besler. Eymen, arkadaşlarıyla girdiği her ortamda Allah'ın emir ve yasaklarını anlatmayı kendine görev edinir. Asena, gezilere ve benzeri etkinlere katılmadığı için Eymen'le dalga geçer. Eymen ise kendisi ve annesi Betül Hanım'ın her zaman İslami bir yaşam biçimini savunduğunu her fırsatta vurgular.

Nilay Hanım ile Betül Hanım, zaman zaman buluşup sohbet ederler. Nilay Hanım, oğlu Tayfun'un bir süredir huzursuz olduğunu söyler ve oğlunun huzursuzluğunun nedeninin Asena'ya olan aşktan kaynaklandığını belirtir. Kendi oğlunun da Asena'ya olan ilgisini bilen Betül Hanım ise büyük bir hayal kırıklığına uğrar.

Asena, çok istediği edebiyat fakültesini kazanamayınca çok üzülür. Ağabeyi Metin, kaderin insan üzerindeki etkilerinden bahsederek Asena'yı teselli eder. Metin, Eymen'le arkadaş olduğu için dinî konularda ondan çok bilgi edinir. Bu nedenle Kardeşi Asena'nın Eymen'le yakınlaşmasını arzular. Ancak Asena, Eymen'in kendisiyle yeterince ilgilenmediğini ve iletişim kurmadığını gerekçe göstererek onunla alakadar olmadığını belirtir.

Tayfun, annesine içindeki boşluğu dolducak kişinin Asena olabileğini söyler. Nilay Hanım, evlilik konusunda oğluna güvenmemesine rağmen Asena'yı istemeye gider. Asena, teklifi kabul eder. Verda, aldığı ani evlilik kararı için arkadaşını ikaz eder ancak Asena, kararından vazgeçmez.

Evliliklerinin üzerinden üç buçuk ay geçtikten sonra Tayfun, eski kötü alışkanlıklarını devam eder. Evine sürekli geç gelmeye başlar. Asena ile tartışmalarının ardı arkası kesilmez. Asena, mutsuzluğa sürüklendikçe kadın dergilerini takip eder ve makyaj yapmayı artırır.

Mahalleden arkadaş olan Tayfun, Metin, Eymen ve Mehmet bir duvar üzerinde oturup sohbet ettikleri sırada Mehmet, Kudüs'e gideceğini söylerek hep birlikte oraya gitmeyi teklif eder. Eymen, bu geziye katılmayı çok istese de maddi

durumunun yetersizliğinden dolayı isteğini dile getiremez. Bir müddet sonra Asena ile Verda, bu dört arkadaşın yanlarına gelirler. Onlar da geziye katılmak isteyince İngilizce ve Arapçayı bildiği için Eymen'in de gezide yer alması için ısrar ederler. Mehmet, odasının iki kişilik olduğunu söyleyerek Eymen'i davet eder. Böylece hep birlikte Kudüs'e varırlar. Asena ile Verda, Eymen ile Verda'nın ağabeyi Mehmet, Tayfun'la da Asena'nın ağabeyi Metin aynı odada kalırlar. Asena, oda arkadaşı Verda'ya yalnız kaldıklarında Tayfun'la evliliklerinin iyi gitmediğini açıklar. Verda ise bu duruma üzülür ve Asena'yı teselli eder.

Gezi süresi boyunca Asena ile Eymen, zaman zaman karşılaşırlar. Eymen, Asena'dan uzak kalmak ister. Asena ise içten içe Eymen'i sevdiğinin farkına varır. Gezi ekibi arasında Kudüs ruhuna uygun hareket ederek ibadetlerini aksatmayan kişiler Eymen ile Verda'dır. Asena ile Tayfun, Kudüs sokaklarında huzursuzluk çıkarıp aile içi meseleler nedeniyle sık sık kavga ederler. Her tartışmanın ardından Asena, Tayfun'la Eymen'i karşılaştırır ve Tayfun'la evlendiği için pişman olur. Asena'nın ağabeyi Metin de Verda'dan hoşlanır. Asena, ağabeyine evliliğinde sorunlar olduğunu hissettirir ve Eymen'i seçmemekle hata ettiğini dile getirerek ağabeyini Verda ile evlenmesi konusunda teşvik eder.

Tayfun, Kudüs gezisi boyunca sıkılır ve arkadaşlarına Kudüs'te gece hayatına katılarak tekno müzik dinlemek ve dans etmek istediğini söyler. Eymen, bu isteğin gezilerinin ruhu ile bağdaşmadığını belirtir. Bir süre sonra Eymen, Tayfun'un otel odasında uyuşturucu madde kullandığını görür. Bu sırada Tayfun'a bir şey söylemek için odaya gelen Asena da Eymen ile Tayfun'un konuşmalarına şahit olur. Böylece eşinin uyuşturucu madde kullandığını öğrenir ve çok üzülür. Odadan çıktığında Asena'yı gören Eymen ise ne yapacağını bilmez bir hâlde Asena'yı teselli etmeye çalışır. Asena, Eymen'e bebek beklediğini itiraf edince Eymen'in üzüntüsü bir kat daha artar. Tayfun, pişmanlık duyar ancak kötü alışkanlığından kurtulamaz. Eymen, İstanbul'a döndüklerinde Tayfun'u tedavi olması için ikna etmeye çalışır. Tayfun, bir süre tedavi görse de dayanamayıp uyuştucu kullanmaya devam eder. Eymen, çabalarının boşa çıktığını görünce çok üzülür ve Asena'ya olan duyguları son bulmayınca da İstanbul'u terk etme kararı alarak Libya'ya taşınır.

Asena'nın kızı olur ve adını Dalya koyar. Tayfun, doğumu esnasında bile Asena'nın yanında bulunmaz. Madde kullanmakta ısrar eder ve bir süre sonra da

vefat eder. Onun ölümünün üzerinden sekiz-dokuz ay kadar geçtikten sonra Metin ile Verda, evlilik kararı alırlar. Nişan alışverişi amacıyla Verda ile buluşmak için dışarı çıkan Asena, evini satmak için İstanbul'a gelen Eymen'le karşılaşır. Onlar bir süre sohbet ettikten sonra ayrılırlar. Asena, Verda ile buluşunca yaşanan durumu anlatır. Verda, Asena'yı Eymen'e duyduğu aşkı itiraf etmesi için cesaretlendirir. Bunun üzerine Asena, koşarak Eymen'in yanına gider. Eymen de Asena'ya âşık olduğu için ikili evlilik kararı alarak Libya'ya yerleşirler. Burada bir oğulları olur ve adını Muhammet Tayfun koyarlar. İstanbul'a döndüklerinde Tayfun'un annesi Nilay Hanım'ı ziyaret etmeyi ihmal etmezler. Asena, Dalya'yı getirince Nilay Hanım eski gelininin bir çocuğunun daha olduğunu görür ve onu da yanına ister. Çocuğun adının Muhammet Tayfun olduğunu duyunca çok sevinir. Ancak oğlu Tayfun'u Hz. Peygamber'in ahlakıyla yetiştiremediği için büyük bir pişmanlık duyar ve hüzünlenerek vefat eder. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.11. Ayrılan Kalpler

Ayrılan Kalpler romanı, ismini olay örgüsünün bir kısmının sembolik isimlendirilmesinden almaktadır. Ancak eser, isminin çağrıştırdığı gibi birbirini seven iki kişinin ayrılık acısını anlatmaktan ziyade hastalanan bir gencin ölüm korkusuyla baş etme mücadelesini ve hidayete erme sürecini konu edindiğinden isim-içerik münasebeti bakımından değerlendirildiğinde romanın, isminin muhtevasını tam olarak yansıtmadığı söylenebilir. Zira eser, esas olarak bir "hasta"nın romanıdır.

Çalışmada, eserin Timaş Yayınları tarafından 1997'de yayımlanan birinci baskısı kullanılmıştır. Yüz doksan iki sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış on dört bölümden meydana gelmektedir.

Romanda anlatılan ana olayların merkezi olması bakımından İstanbul, eserin temel mekânıdır. Ankara, Mekke ve Amerika ise olay örgüsünün gelişimine doğrudan etki etmeyen dekoratif mekânlar olarak eserde adı geçen yerlerdir:

> "Bakırköy Evlendirme Dairesinde Hilye ile Atillâ'nın nikâhları kıyılırken cıvıl cıvıldı herkes" "Mâcit Bey, Ankara'nın zengin müteahhitlerindendi" "Geçtiğimiz hafa içinde burada değildik, okuldan izin alıp karı-koca Amerika'ya kayınbiraderimin yanına gitmiştik" "Dört ay Mekke'de kalmışsınız" (Asımgil, 1997, s. 124, 62, 21, 151).

Romanın vaka zamanı, Hilye'nin Atillâ ile karşılaşıp iki ay içerisinde evlenmesinin ardından kocasının vefat etmesine kadar geçen süre dikkate alındığında altı aylık bir zaman dilimine karşılık gelmektedir:

> "Bu vak'adan on gün sonra idi… Atillâ hayatının en büyük kavgasını yaşıyordu ruhunda" "Günler zannedildiğinden de çabuk geçiyordu, nişanlanalı iki ay olmuştu ve düğüne de üç gün kalmıştı" "Bir iki hafta kalır çıkarım diye düşünürken iki aydır bu karyolaya çakılıp kalmıştı" "Dört aydır tamamen hastanede kalıyorsun" "Artık dul bir kadındı, karnında 4 aylık bir yetim taşıyan…" (Asımgil, 1997, s. 11, 34, 137, 169, 189).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Hilye, anne ve babası ile üç kardeşiyle birlike İstanbul'un Bakırköy semtinde yaşamaktadır. İkiz kardeşleri Efe ile Ege ile kız kardeşi Hilal'den büyüktür. Yirmi beş yaşındadır. Ailesi esasen Ankaralı olmakla birlikte, babasının işlerinin bozulması nedeniyle son üç yıldır İstanbul'da ikamet etmektedir.

Hilye, bir gün hatıra defterinin kardeşi Hilal tarafından okunduğunu öğrenince sinirlenerek dışarı çıkar ve sahilde yürümeye başlar. Bu sırada yağmur yağar. Kumral saçları ve iri gözleriyle Atilla Ahmed Demirer isimli bir gencin dikkatini çeker. Atilla, Hilye'ye yaklaşarak kendisini tanıtır ve yağmurdan korunması amacıyla şemsiyesini ona uzatır. Hilye, aşktan yana gönlü kırık olduğu için ciddi bir tavırla muamele etse de Atillâ, onu evine kadar bırakır. Atillâ, ilk görüşte Hilye'ye âşık olduğu için onun babasını araştırıp bulur ve kendisini tanıtır. Annesi edebiyat, babası da müzik öğretmenidir. Kendisi de bir otomobil galerisi işletmektedir. Seyehat etmekten çok hoşalanır. Hilye'nin babası, damat adayını ayrıntılı bir biçimde araştırır ve olumsuz bir durumla karşılaşmayınca kızının Atilla ile evlenmesini uygun bulur. Hilye'nin annesi Nuran Hanım da eşiyle aynı görüşü paylaşır.

Bir gün Atillâ'nın annesi Suzan Hanım, Hilye'yle tanışmak amacıyla aileyi ziyarete gider. Evde, Hilye'den başka kimse yoktur. Müstakbel kayınvalide ile gelin adayı, evlilik ve seyehat üzerine sohbet ederler. Görüşme sırasında Suzan Hanım, oğlunun kişilik özelliklerini ve ilgi alanlarını uzun uzun anlatır. Hilye, Suzan Hanım'ın sohbetinden hoşlanır. Her ne kadar duygusal açıdan hâlâ Alper'e karşı hisler beslese de Hilye, rasyonel bir değerlendirme yaparak ve ailesini üzmemeyi gözeterek Atilla ile evlenmeyi kabul eder. Böylece Hilye ile Atilla nişanlanırlar.

Düğünlerine üç gün kala Hilye, davetiye dağıtmaktan döndüğü sırada evlerinin yakınında Alper ile karşılaşır. Alper; üç yıl önceki nişanlısıdır ve babasının eski iş ortağının oğludur. Tıp fakültesinde okur. Alper'in babası, kumar oynayarak Hilye'nin babasını büyük bir iflasa sürüklediği için iki aile arasındaki ilişki bozulmuştur. Hilye, çok sevmesine rağmen Alper'e evleneceğini açıklar. Alper, bir umutla Hilye'nin eline iletişim bilgilerini içeren bir not bırakır ancak Hilye, onu hiçbir zaman aramaz.

Düğünlerine bir gün kala Hilye ve Atilla, düğün davetiyesini vermek üzere Atillâ'nın halasının evine giderler. Habibe Hanım, Fatih'te yaşamaktadır. Eşinin vefatı üzerine arkadaşlarının getirdiği dinî kitaplar sayesinde mütedeyyin bir kimliğe bürünür. Habibe Hanım, yeğeni ve nişanlısını büyük bir mutlulukla karşılar. Hep birlikte sohbet etmeye başlarlar. Habibe Hanım, Allah'a iyi bir kul olmanın öneminden bahseder. Düğünlerinin İslami usule uygun olmadığını söyleyerek de gençlere davetlerine icabet edemeyeceğini bildirir. Bu sırada pencereden camide sohbet veren Mahmut Esat Coşan Hoca'nın sesi gelir. Atilla, pencereyi kapatmak isteyince halası karşı çıkar. Atillâ'yı ve Hilye'yi camiye sohbet dinlemeye davet eder. Onlar, konuşulanları ve ortamı sıkıcı buldukları için işlerinin olduğunu söyleyerek oradan ayrılırlar.

Atilla, kına gecelerinin olduğu akşam rahatsızlanır. Müthiş bir karın ağrısına yakalanır. Hilye'yle hastaneye giderler. Tetkiklerin ardından doktor, Hilye'ye nişanlısının kemik kanseri olduğunu açıklar ve ona ömrü az kalan biriyle evlenmemesini tavsiye eder. Hilye, modern tıbbın ilerlediğini düşünerek durumu ciddiye almaz. Morali bozulmasın diye Atilla'ya da gerçeği söylemez. Ancak o, düğün gecesi yine rahatsızlanır. Apar topar hastaneye giderler. Burası Alper'in görev yaptığı hastanedir. Hilye, yardımcı olacağını düşündüğü için eşini özellikle bu hastaneye getirir. O gece Atilla, hastanede olmadığı için Alper'le başka bir doktor ilgilenir. Gerçek bir kez daha karşılarına çıkar: Atillâ kemik kanseridir ve tedavi olması için acil hastanede kalması gerekmektedir.

Hilye, durumdan anne ve babasını haberdar eder. Hilye'nin annesi, Alper'in hastalığının ciddiyetini anlayınca ömrünün tükenmesine sayılı günler kalan biriyle kızının evli kalmasına razı olmaz. Bu nedenle Hilye'ye evine dönmesi için ısrar eder. Hilye, bu duruma şiddetle karşı çıkar. Sabah olduğunda Atillâ'nın anne ve babası da

hastaneye gelirler. Oğullarının kemoterapiye başlayacağını öğrenirler ve büyük bir üzüntü yaşarlar. Atilla'nın tedavisine başlanır. Doktor Alper, Atilla'nın doktoru değildir. Sadece kendisine ihtiyaç duyulduğu anda hasta yakınlarının sorularını cevaplar. Hilye'yi asla rahatsız etmez. Hilye de onunla hiç ilgilenmez. Atilla, tedavi sürecinin olumlu ilerlemediğinden yola çıkarak hastalıktan kurtulamayacağını düşünür. Ölümün kendisine yaklaştığını hissettikçe korkmaya başlar. Korktukça öfkelenir. Sürekli kâbuslar görür. Dinî inanıştan yoksun olması, yaşadığı psikolojik huzursuzluğun derinleşmesine yol açar. Hilye'nin hiçbir sözü de onu teselli etmez. Hatta karısının hamile olduğunu öğrendiğinde dahi sevinmekten ziyade çocuğunun doğumunu göremeyeceği düşüncesine odaklanarak daha sinirli bir ruh hâline bürünür.

Tüm bu olaylar yaşanırken Habibe Hanım, umre ziyaretindedir. Ziyaretten dönünce yeğeninin hastalandığını öğrenir. Derhâl Atilla'yı ziyaret eder ve onu rahatlatmaya çalışır. Ölümün bir yok oluş olmadığını, Allah'a iman etmenin insan kalbi için en büyük huzur kaynağı olduğunu uzun uzun anlatır. Ancak Atilla, bu sözleri gerçekçi bulmaz ve halasının getirdiği dinî kitaplarla da ilgilenmez. Yeğeninin tavrına çok üzülen Habibe Hanım, Atilla'yı ziyeret etmesi için Mahmut Esat Hoca'dan yardım ister. Çünkü Atilla'nın imanla ahirete göç etmesini arzular. Mahmut Esat Hoca, Atilla'yı ziyaret eder. Hoca, imanla ölmenin öneminden bahsederek Atilla'yı Allah'a teslim olmaya davet eder. Allah sevgisinin her türlü sevgiden üstün olduğuna işaret eder. Atilla da ona korkunç rüyalarını anlatır. Dinlediklerinden huzur bulur ve asiliğine son verir. Bu durum başta Hilye olmak üzere tüm yakınlarının dikkatini çeker. Yakınları, Atillâ'nın korkularından arınmış olmasına çok sevinir.

Atilla, vefat etmesine birkaç gün kala Mahmut Esat Hoca ile yeniden görüşmek ister. Halası, bu duruma çok sevinir. Hoca, talebeleriyle birlikte hastaneye gelir. Onlar, Atilla'nın başında *Kur'an-ı Kerim* okurlar. Mahmut Esat Hoca, Atillâ'ya kelimeişehadet getirtir. Atilla, iman etmesinin hemen ardından gözlerini hayata yumar. Gördükleri ve işittikleri karşısında kalbi iyice incelen Hilye de eşinin vefatının ardından iman eder. Kalbi müthiş bir huzurla dolar. Atilla'nın vasiyeti üzerine Mahmut Esat Hoca'nın getirdiği kitapları kayınvalidesi Suzan Hanım'a verir. Karnındaki dört aylık çocuğunu düşünerek uzaktan Alper'e son kez uzaktan bakar ve

iman dolu bir hayata yepyeni bir başlangıç yapmak üzere hastaneden uzaklaşır. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.12. Sen Gidince

Sen Gidince romanı, ismini eserin olay örgüsünün belirleyici bir dönüm noktasına işaret eden "gidiş" vakasından almaktadır. Roman, başkahraman Tamara'nın sevdiği kişiyle evlenemesinin ardından yaşadıkları üzerine kuruludur. Eserde olay örgüsü, ilk gerçekleşen "gidiş" olayı üzerine inşa edilir ve roman yine bir "gidiş" vakasıyla sona erer. Üstelik Tamara'nın vefatıyla son bulan gidişte, yine ilk gidişin öznesi olan "Cem" de yer almaktadır. Bu bakımdan romandaki sahneler arasındaki ilişkinin eserin sonunda tamamlanarak bütünlük kazandığını söylemek mümkündür. Çünkü:

> "Kurgu bir noktaları birleştir oyunudur. Yazdığınız her sahne bir noktadır. Eğer iyi bir yazarsanız, okur iki nokta arasındaki ilişkiyi anlayacak ve bunları birleştirecektir. Her şey sona erdiğinde okur önündeki tabloyu tamamlamış olacaktır." (Tobias, 1996, s. 84).

Bu bakımdan, eserin ismiyle içeriği arasında güçlü bir uyumun olduğu söylenebilir. Çalışmada, romanın Hayat Yayınları tarafından 2016'da yayımlanan birinci baskısı kullanılmıştır. Üç yüz kırk bir sayfadan oluşan roman, numaralandırılmamış otuz bölümden meydana gelmektedir.

Başkahramanın yaşam serüveninin geçtiği temel yer olması bakımından İstanbul, romanın asıl mekânıdır. Kastamonu, İzmir, Antakya, Almanya, Amerika ve Kıbrıs ise olay örgüsünün gelişimine doğrudan etki etmeyen dekoratif mekânlar olarak eserde yer almaktadır:

> "Âşıklar Köprüsü pek meşhurdu Azdavay'da" "Her on beş günde bir İzmir'e giderim" "Cemre Hanım, Rania, ablası ile eniştesi Antakya'dan, Cem ile Adnan Bey Almanya'dan döndüklerinde Tamara Azdavay'dan çok uzaklarda olmalıydı" "İzmir'i seviyordu ama İstanbul bir başkaydı. Cihangir daha da bambaşkaydı" (Asımgil, 2016, s. 8, 109, 182, 126).

Romanın vaka zamanı, Tamara'nın evlenmesiyle başlayıp kızının on sekiz yaşına gelinceye kadar geçen süre dikkate alındığında yaklaşık yirmi yıllık bir zaman dilimine karşılık gelmektedir: "Hangi tatlıları seversin, onu dahi anlayamadım ört seneden beri" "Yıllar yıllar geçmiş, Tesnim on sekiz yaşında olmuştu" (Asımgil, 2016, s. 234, 321).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Tamara, ailesiyle birlikte Katamonu'nun Azdavay ilçesinde yaşar. Yirmi iki yaşındadır. Mahallelerinde yaşayan Cem ile aralarında duygusal bir bağ bulunur. Dindar bir aileye mensup olan ve hayatını İslam dininin emir ve yasaklarına göre tanzim eden Cem ise yirmi beş yaşındadır. Eniştesi vefat ettiğinden beri yeğenleriyle ilgilenmek için ablasının yanında bu mahallede yaşamaktadır.

Tamara, evlerinin penceresinden görülebilen Âşıklar Köprüsü'ne gittiği günlerden birinde lüks aracıyla dikkat çeken bir delikanlıya tesadüf eder. İçinden gördüğü kişinin kaderinde yeri olduğunu anlar ancak onunla herhangi bir iletişimde bulunmaz. Tamara'nın civarında başka bir erkeğin olduğunu gören Cem ise derhâl Tamara'nın yanına gider ve üşümesin diye ona montunu uzatır. Bu sırada isimlerinin baş harfini simgeleyen T ve C harflerinin kazılı olduğu ağacın yanındadır. Cem, aşkının nişanesi olarak ağaca adı geçen iki harfi işler. İkili arasında itiraf edilmemiş bir aşk duygusu söz konusu olduğu için onlar günlük konulardan bahsederek birbirlerinden ayrılırlar. Tamara eve geldiğinde Cem'in montunu vermeyi unuttuğunu fark eder. Kardeşi Arda'dan montu bırakmasını ister ancak Arda, ablasının bu isteğini reddeder. Tamara da birkaç gün sonra annesiyle birlikte Cem'in ablası Cemre Hanım'ın yanına gider.

Cemre Hanım, sevecen ve güler yüzlü dindar bir kadındır. Tamara ile annesini gördüğüne çok mutlu olur. Onlara ikramlarda bulunur ve hep birlikte sohbet ederler. Cemre Hanım; dünyanın geçiciliğinden, ölüm ve ahiretten bahsederek dinî vecibelerin gerekliliğini anlatır. Tamara'nın annesi, bu durumu yadırgar. Tamara ise zaten Cem'in kendisine hediye etmiş olduğu dinî kitapları okuduğu için hayatını ve Müslümanlığını sorgular. Muhabbetleri esnasında Cemre Hanım, kardeşi Cem'in Tamara'yı çok sevdiğini ima eder. Tamara utanır ve annesiyle birlikte oradan ayrılırlar.

Cem, mühendislik fakültesi öğrencisidir. Tek bir dersi kaldığı için üniversiyete gitmeden önce Tamara'nın öğretmen olan babasının okuluna giderek Bahadır Bey'le konuşur. Niyetini belli eder ve Tamara'yı babasından ister. Bahadır Bey, öncelikle okulunu bitirmesi gerektiğini, bu konuların sonra konuşulabileceğini ifade eder. Ancak kimseye bu durumdan bahsetmez.

Bahadır Bey, Cem'le görüştüğü günden birkaç gün sonra evine tatil haberiyle döner. Buna göre arkadaşı Adnan Bey, eşinin akrabasının bir tanıdığı olan Selim Bey'le görüşmek için Ilgaz Dağı'na gidecektir. Araçta yeterli yer bulunması sebebiyle, istemeleri durumunda Bahadır Bey ve ailesini de bu yolculuğa dâhil edecektir. Bu haber üzerine aile bireyleri büyük sevinç yaşar ve hemen hazırlıklarını tamamlayarak yola çıkarlar. Yolculuk esnasında Adnan Bey, Cem'i çok sevdiğini ifade eder ve kızı Rania ile onun evlenmesini istediğini söyler. Tamara, duydukları karşısında yoğun bir kıskançlık duygusuna kapılır.

Arda, ablasının moralinin bozuk olduğunu görünce onunla kardan adam yapmak için bahçeye çıkar. Çok geçmeden yanlarına yakışıklı bir delikanlı gelir. Bu kişi Selim'dir ve Selim, Tamara'nın Âşıklar Köprüsü'nde gördüğü kişidir. Zengin bir aileye mensup olan Selim, İstanbul'da kendisine ait olan Taksim isimli kafeyi işletmektedir. İki kardeşin oyununa katılan Selim, Tamara ile hususi olarak ilgilenir ve ona çeşitli iltifatlarda bulunur. Ertesi gün otelin bahçesinde bir daha karşılaştıklarında ise Tamara'ya evlilik teklifinde bulunur. Tamara bu duruma çok şaşırır ancak Cem'e duygusal yönden bağlı olduğu için cevap vermemeyi doğru bulur.

Tamara ve ailesi tatilden döndüklerinde Selim'in annesi Rüveyda Hanım, onları ziyaret eder. Oğlunun Tamara'yla evlenmek istediğini söyler. Tamara'yı çok beğendiğini belirtir. Tamara, evlilik konusunda düşünmek için zaman ister. Birkaç gün içinde de çocukluktan beri arkadaş olduğu Rania'ya gider. Rania, dindar bir Müslüman'dır. Ferace giyinir, daima dinî kitaplar okur. Tamara ile Rania sohbet ederler. Tamara, konuşma sırasında evlilikten bahseder. Rania ise yakın gördüğü için Tamara'ya bir itirafta bulunur. Böylece âşık olduğu için tek arzusunun Cem'le evlenmek olduğunu itiraf eder. Tamara, duydukları karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Uzun zamandır Cem'den haber alamadığı için ani bir kararla Selim'in annesine haber gönderir ve Selim'le evlenmeyi kabul ettiğini bildirir.

Selim'le Tamara, kısa bir süre içinde evlenirler. Selim'in işi dolayısıyla İstanbul'da yaşamaya başlarlar. Tamara'nın ailesi ise İstanbul'a yerleşmek üzere yola çıktıkları sırada geçirdikleri trafik kazası sonucunda hayatlarını yitirirler. Bu olay Tamara'da büyük bir travmaya neden olur. Ancak Selim, onun acısını paylaşmak yerine Tamara'yı annesinin yanına İzmir'e gönderir. Evliliklerinin

üzerinden dört yıl geçer. Selim, ilgisiz bir kocadır. Gece geç saatlerde eve gelir. Son zamanlarda alkole başlar. Yardımcıları Aysel, Tamara'yı Simla konusunda uyarır. Çünkü Selim'in eski nişanlısı Simla, Selim'in kafesinde işe başlamıştır. Kocasının dilinden sık sık Simla'nın adını duymaya başlayan Tamara, bir gün iş yerine giderek Simla'yla tanışır. Selim'i Simla konusunda uyardığında ise eşinden fiziksel şiddet görür. Buna rağmen Selim, Tamara'yı Simla ile aralarında bir şey olmadığı konusunda ikna eder.

Selim, son zamanlarda ailesinden yüklü miktarda borç alır. Amacının iş yerini büyütmek olduğunu söyler. Gerçekte ise kumar oynadığı için iflasın eşiğine gelir. Tamara, bu durumdan şüphelenir. Eşine yeni bir bulmasını teklif eder. Hatta ev ekonomisine katkıda bulunmak için dikiş dikebileceğini söyler. Ancak Selim'i, arkadaşı Alpay, Amerika'ya kumar oynamaya gitmek için ikna eder. Selim, Tamara'ya iş icabı yurt dışına gideceği yalanını söyler. Bu seyehatte Alpay, Tamara ve Simla da yer alır. Tamara, Simla'yı bu gezi esnasında yakından tanır. Kocası ve Simla birbirlerine âşık olduklarından emin olur. Selim ve Alpay, kumarda kaybederler. Simla, onlarla gezer. Tamara ise otelde kalır ve yanında getirdiği feracesini giyinerek namaz kılar ve tesettürlü kıyafetiyle Amerika sokaklarında gezmeye başlar. Cem'in hediye ettiği dinî kitapları defalarca okuduğu için yolunu bulur ve Müslümanca yaşamak üzere fıtratına döner. Selim, Tamara'yı örtülü görünce çok şaşırır. Tamara, hamile olduğunu açıklar. Selim, Tamara'dan çocuğu aldırmasını ister. Tamara, itiraz eder. İstanbul'a döndüklerinden kısa bir süre sonra da Selim, Simla ile evleneceğini açıklayarak Tamara'yı terk eder. Bu olay üzerine Tamara, kayınvalidesinin yanına İzmir'e yerleşir. Rüveyda Hanım ve Kemal Bey, gelinleriyle yakından ilgilenirler ve oğullarını asla affetmezler. Nihayet, Tamara'nın kızı Tesnim dünyaya gelir. Aradan on sekiz yıl geçer. Tamara bu süre içinde evlenmez ancak Cem'i de hiç unutmaz.

Tesnim, bir gün annesine bir genci sevdiğini itiraf eder. Tesnim'le Seymen fakültede tesadüfen karşılaşmışlardır. Seymen, kimseyle flört etmeyen dindar bir gençtir. Annesi, ikinci çocuğunu dünyaya getirirken vefat etmiştir. İzinlerinin olması durumunda Tesnim'i istemek üzere babasıyla birlikte ziyarete geleceklerdir. Tamara, kızının isteğini büyük bir olgunlukla karşılar. Seymen, babasıyla Tesnim'in evine geldiklerinde Tamara büyük bir şaşkınlık yaşar. Çünkü Seymen'in babası, Cem'dir.

Cem de hayretler içinde kalır. Bu sırada Tamara, bir baygınlık geçirir ve kızını Seymen'e emanet ettikten sonra vefat eder. Cem, çok üzülür ve gözyaşı döker. Fakat orada bulunanlar bu gönül hikâyesini hiçbir zaman bilmezler. Artık Âşıklar Köprüsü'nde T ve C harfinin bulunduğu ağaçta Tesnim ve Seymen'in adını simgeleyen T ve S harfleri kazılıdır. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.13. Sana Hiç Elveda Demedim Ki

Sana Hiç Elveda Demedim ki romanı, adını başkişi Hande'nin geçmişte âşık olduğu Daniel ile yıllar sonra karşılaşması sırasında yaşanan bir konuşmadan almaktadır. Hande, Brezilya tatili sırasında Daniel'e tesadüf edince ona neden kendisini terk ettiğini sorar. Daniel ise kendini savunmak üzere bu cümleyi sarf eder:

"Ben sana hiç veda etmedim, hiç elvada demedim ki!" (Asımgil, 2020, s. 67).

Eser, geçmiş yıllarda birbirlerine âşık olan Hande ve Daniel'in helal daire içerisinde sürdürdükleri ilişkilerinin kendi iradeleri dışında gelişen sebeplerle sona ermesini ve uzun yıllar ayrı kalmalarına rağmen birbirlerine olan aşklarını yitirmemelerini konu edinmektedir. Bu bakımdan, yazarın eserine seçtiği isim ile romanın muhtevası arasında uyum olduğu söylenebilir.

Çalışmada, romanın Hayat Yayınları tarafından 2020'de yayımlanan üçüncü baskısı kullanılmıştır. İki yüz yetmiş dokuz sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış on beş bölümden meydana gelmektedir.

Romanda başkahramanın yaşamının geçtiği temel yerler olması bakımından İstanbul ve Brezilya, eserin asıl mekânlarını oluşturmaktadır. Buna karşılık Amazon Nehri kıyıları, olay örgüsünün gelişimine doğrudan etki etmeyen dekoratif mekânlar olarak öne çıkmaktadır:

> "İstanbul'da huzur evlerine, çocuk yuvalarına gittiğini, kendi çapında maddi ve manevi yardımlarda bulunduğunu biliyorum abla, buralarda bir faaliyette bulunabildin mi? Hayır. Brezilyada'yız, kimseyi tanımayız, bilmeyiz" "İki saatten beri gemiyle, Amazon'da yer alıyorlardı" (Asımgil, 2020, s. 174, 133).

Romanın vaka zamanı, yılı belirtilmeyen bir yaz mevsiminin son aylarında başlayıp aynı yılı takip eden eylül ayıyla son bulduğundan yaklaşık bir yıllık bir döneme karşılık gelmektedir:

> "Düğünleri birkaç ay sonra, eylül ayının nihayetinde olacaktı, bahçelerde meyveler dallarında kururken… Sararmış, kahverengiye dönmüş yapraklar öteye beriye savrulurken… İnsanı sinsi sinsi ıslatan yağmurlar başlarken…" "Son yılların en güzel yazı gelmiş geçmişti; bunaltmayan sıcaklar, gündüzleri parlak bir güneş, geceleri yıldızlı bir gökyüzü. Birkaç kez de ortalığa tatlı bir serinlik veren sağanak hâlinde yağmurlar. Sonbahar birden gelip yerleşmişti İstanbul'a. Herkes melül melül eylülü soluyordu" (Asımgil, 2020, s. 6, 253).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Hande, eşini seneler önce bir trafik kazasında kaybettikten sonra kızı Hilde ile annesi Nursel Hanım'ın yanında yaşamaya başlar. Geçimini, "Kadın Kadına Konuşalım" adlı kadın dergisinde satış temsilcisi olarak çalışmasıyla sağlar. Kızı on yaşına geldiğinde kendini yalnız hissetmeye başlayan Hande, ani bir kararla amcasının oğlu Kubeys'le nişanlanmaya karar verir. Nursel Hanım, kızının Kubeys'le evlenmesine soğuk bakar. Hande'nin de bazı tereddütleri bulunmasına rağmen Hilde'nin Kubeys'e duyduğu sevgi ve Kubeys'in hem Hande'ye hem de kızına gösterdiği ilgi nedeniyle bu evliliğe yönelir.

Hande; dinî konulara karşı duyarlı, ibadetlerini aksatmayan mütedeyyin bir kadındır. Salih bir kul olabilme konusunda, yıllar önce kaybettiği babasını ve aynı zamanda müstakbel kayınbabası olan amcasını örnek alır. Zira Hilde'nin amcası, eşi ve çocuklarından farklı olarak İslam'ın emir ve yasaklarına uygun bir yaşam sürmektedir. Buna karşılık eşi ve kızı, çağdaş yaşam anlayışının etkisi altında kalan modernite sevdalılarıdır. Kubeys ise annesi ve kardeşine kıyasla bazı olumsuz davranışlarda daha ölçülü olmakla birlikte eğlenmeyi, gezmeyi ve alkol almayı sever.

Kubeys, olumsuz özelliklerinin yanı sıra Stanford Üniversitesi mezunu, iş hayatında başarılı, iletişim becerileri güçlü, karizmatik, dürüst ve çalışkan bir insandır. Babası tarafından kurulan tekstil fabrikasını işletmekle kalmaz, aynı zamanda çalışarak işletmeyi büyütür. Çok sayıda kızla flört etmesine rağmen kimseyle evlenmeyi düşünmez. Bunun temel nedeni; fiziksel özellikleri, duruşu ve bilgisiyle büyük bir hayranlık duyduğu amcasının kızı Hande ile evlenme arzusudur. Bu nedenle yıllar sonra Hande ile nişanlılıklarında onun kendisinden uzak durmasına aldırış etmez. Evlenecekleri günün hayalini kurmak onu mutlu etmeye yeter. Bu süre

boyunca Hilde'yi çok sever ve onunla bir baba gibi ilgilenir. Hilde de Kubeys'i zamanla babası gibi benimser.

Yaz mevsimi sona ermesine yakın bir dönemde amcası, Hande'yi Amazon Nehri'ni görmek amacıyla Brezilya'ya yapılacak bir geziye davet eder. Hande, bu teklifi, masraflarını kendisinin karşılaması şartıyla kabul eder. Hande; kızı Hilde, amcası, yengesi, Ayşen ve Kubeys'le birlikte Brezilya'nın Manaus kentine gitmek üzere uçağa biner. Uzun süren yolculuğun ardından Manaus kentine ulaşırlar ve otellerine gitmek üzere servis aracına binerler. Serviste Hande'nin dikkatini, daha önce tanıdığı birine benzeyen siyah kıvırcık saçlı bir adam çeker.

Otel odasına yerleştikten sonra Hande, namazını kılar ve kızıyla birlikte dinlenmeye çekilir. Bu sırada hayatını gözden geçirir ve Kubeys'in, kızı için nasıl bir üvey baba olabileceği üzerine düşünür. Ertesi gün Hande; cilbabını giyinerek ve saçlarını örterek ailesiyle birlikte Manaus'u gezmeye çıkar. Ancak bir süre sonra yorulur ve dinlenmek üzere gruptan ayrılır. Bu sırada serviste gördüğü siyah kıvırcık saçlı adama tekrar tesadüf eder ve bu kişinin yıllar önce kendisine evlilik teklif ettikten sonra ortadan kaybolan sevgilisi Daniel olduğunun farkına varır.

Hande, Daniel'le karşılaşmasının ardından huzursuzluk yaşar; ancak bu karşılaşmayı yıllar önce yaşanan ayrılığın nedenlerini öğrenmek için bir fırsat olarak değerlendirir. Zira Daniel, yıllar önce Hande'yi ailesinden istemeye geleceği gün hiçbir açıklama yapmadan ortadan kaybolmuştur. Konuşma esnasında Hande, Daniel'i kendisiyle duygusal bir bağ kurmakla suçlar ve kendisini veda dahi etmeden terk ettiğini ifade eder. Daniel ise Hande'ye hiçbir zaman veda etmediğini ve ondan ayrılmak istemediğini belirtir. Ardından ayrılığın Hande'nin annesinden kaynaklandığını söyler ve oradan ayrılır. Bunun üzerine Hande, bu konuyu konuşmak amacıyla annesini arar ancak bu sırada Ayşen'i gördüğü için merak ettiği soruları yöneltemeden görüşmeyi sonlandırır.

Ayşen; hukuk fakültesinde öğrenim gören, makyaj yapmayı ve açık kıyafetler giymeyi seven bir genç kızdır. Manaus tatili sırasında kendisiyle benzer ilgi alanlarına sahip olan edebiyat fakültesi öğrencisi Merih'le tanışır. Merih, sıkı bir moda takipçisidir ve bazı feminist fikirlere sahiptir.

Hande, otel çevresinde gezinti yaptığı sırada yanına altmış iki yaşındaki bir kadınla karşılaşır. Kadın, adının Sude olduğunu söyleyerek Hande'ye *Kur'an*

okumayı ve namaz kılmayı teklif eder. Hande, teklifleri kabul eder. Sohbetleri sırasında Sude Hanım; hiç evlenmediğini ve bu tatile yeğeni Daniel ile birlikte geldiğini söyler. Hande, Sude Hanım'ın Daniel'in teyzesi olduğunu duyunca şaşkınlık yaşar. Hande ile Daniel arasında geçmişte yaşanan ilişkiden haberdar olmayan Sude Hanım, yeğeni hakkında konuşmaya devam eder. Daniel'in gençlik yıllarında bir kıza ilgi duyduğunu ancak bu kişiye kavuşamadığı için başka biriyle evlenmek istemediğini anlatır. Bu sözleri duyan Hande, sessiz kalır ve derin bir üzüntü yaşar. Bir süre sonra Sude Hanım'ın yanından ayrılır.

Hande, ailesiyle birlikte Amazon Nehri üzerinde düzenlenen geziye katıldığı sırada Ayşen'in yeni arkadaşı Merih de onların arasına katılır. Gezi sırasında Hande'nin yengesi ile Sude Hanım tanışır ve aralarında Müslümanlık ile örtülü giyinme konuları üzerine bir sohbet gerçekleşir. Kubeys ise, Hande'nin kızı Hilde'nin gönlünü hoş tutmak için tatil boyunca vaktini onunla geçirir. Ancak Kubeys'le nişanlı olmasına rağmen Hande'nin aklı hep Dainel'dedir. Hande'yi gözlemleyen Ayşen ise ağabeyine olan ilgisizliğinden dolayı Hande'yi suçlar.

Gemi turu devam ederken Hande, geminin alt bölümünde telaşlı bir şekilde toplanan insanların bulunduğunu fark eder. Çevresine baktığında kızı Hilde'yi göremeyince endişelenerek geminin alt kısmına iner. Kalabalığın arasından ilerler ve Hilde'yi tepeden tırnağa ıslanmış bir hâlde köşede otururken bulur. Olayın görgü tanıkları, bir çocuğun gemiden sarkarak Amazon Nehri'ne düştüğünü ve yerde duran adamın onu kurtarmak amacıyla nehre atladığını anlatırlar. Hande, Hilde'nin sağlık durumunun iyi olduğunu görünce yaşadığı korkunun etkisiyle ona tepki gösterir. Hilde'nin üstünü kuruladıktan sonra teşekkür etmek için onu kurtaran kişiyle tanışmak ister. Kızına yardım eden kişinin Daniel olduğunu görünce büyük bir şaşkınlık yaşar. Daniel ise insanlık görevini yerine getirdiğini söyleyerek oradan uzaklaşır.

Tatilin son gününde Hande, Daniel'e olan aşkının devam ettiğini kendisine itiraf eder ve onu son bir kez daha görebilmek ümidiyle odasının balkonuna çıkar. Ancak Daniel'i göremez. İstanbul'a döndüklerinde tatilde yaşadıklarını annesi Nursel Hanım'a anlatır. Nursel Hanım, torununu kurtaran kişinin Daniel olduğunu öğrenince Hande'ye gerçekleri anlatır. Böylece Hande, gençlik döneminde Daniel'in kendisini ailesinden istediğini; annesinin bu ilişkiye müsaade etmemesi üzerine oradan

uzaklaştığını büyük bir üzüntüyle öğrenir. Yaşananlar karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Hande, annesini hayatını çalmakla suçlar.

Düğün günü yaklaştığında Hande, hayatında ikinci kez yanlış bir karar vermemek için sevmediği bir kimse ile evlenmeme kararı alır. Bu düşüncesini annesi ile paylaşınca Nursel Hanım öfkelenir ve dışarı çıkar. Hande, ağlarken kapı çalınır. Gelen kişi Daniel'in teyzesi Sude Hanım'dır. Sude Hanım, Hande'nin adresini yengesinden aldığını belirttikten sonra Hande'ye Daniel'le tatilde karşılaşmasının bir tesadüf olmadığını belirtir. Bu karşılaşmanın Allah'ın bir lütfu olduğunu ve kaderin onları yeniden birleştirmek istediğini söyler. Hande, duyduklarına çok sevinir. Kubeys'le kimyalarının tutmadığını ve Daniel'i hiç unutmadığını dile getirirerek nişan yüzüğünü çıkarır. Nursel Hanım, kızının yüzüğünü parmağından çıkardığını görür. Hande ise Daniel ile evlenmek istediğini söyler ve annesinden durumu Kubeys'in ailesine izah etmesini ister. Nursel Hanım, yaşananlar karşısında şaşkınlık yaşasa da kızının kararını kabul eder. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.14. Hayatımdan Çık Git

Hayatımdan Çık Git romanı, adını eserde geçen bir cümleden almaktadır. Bu ifade, eserin başkahramanı Almina'nın alkol bağımlılığı ve ihaneti nedeniyle ayrıldığı eski kocası İlhan'a karşı duyduğu tepkinin bir yansımasıdır. İlhan'ın Almina'nın hayatından tamamen çıkmayarak onun yeni bir gelecek inşa etmesine engel olmaya çalışması, başkahramanın yaşadığı temel çatışmayı oluşturmaktadır. Nitekim bu durum romanda "Çılgıncasına bakıyordu sabık kocasına. İçinden üstüne atılıp onu tartaklamak arzusu geçiyor, yeri göğü inletircesine bağırmak istiyordu: Hayatımdan çık git" (Asımgil, 2015, s. 152) cümleleriyle ifade edilir. Almina'nın yeniden huzurlu ve düzenli bir hayat kurması, geçmişiyle arasına mesafe koymasına ve eski eşinin hayatından tamamen çıkmasına bağlıdır. Roman, büyük ölçüde Almina'nın eski eşinden kurtulma ve kendi hayatını yeniden inşa etme sürecini konu edindiği için eserin ismiyle içeriğinin uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada, romanın Çelik Yayınevi tarafından 2015'te basılan birinci baskısı kullanılmıştır. İki yüz sekiz sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış on altı bölümden meydana gelmektedir.

Romanda başkahramanın yaşadığı olayların merkezi olması bakımından Norveç ve İstanbul, eserin asıl mekânlarını oluşturmaktadır:

> "Yolcu gemisi Bergen limanından saat 10'da kalkmıştı. Bir saattir İskandinav sahillerini takip ederek, Kuzey'e doğru gidiyorlardı" "Yarın öğleden sonra Oslo'ya geçiyoruz" "Stockholm-İstanbul arası yolculuk yaklaşık 3,5 saat sürmüştü" "Evimiz Haznedar'da…" (Asımgil, 2015, s. 7, 25, 55, 57).

Romanın vaka zamanı, Almina'nın 23 Nisan'da kardeşiyle birlikte Norveç gezisine gitmesiyle başlayıp bir sonraki senenin nisan ayında Yunus'un evlenme teklifini kabul etmesine kadar geçen süre dikkate alındığında yaklaşık bir yıllık bir döneme karşılık gelmektedir:

> "Yirmi üç nisan tatilinden istifade edip çıkmıştı Almina ve Barbaros, Norveç gezisine" "Haziran fesleğen cümbüşüyle başlamıştı" "Ağustosun ikisinde İlhan gelmiş, İstanbul'daymış" "Nisan ayının girmesiyle beraber havalar şaşırmıştı" (Asımgil, 2015, s. 83, 85, 199).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Eserin başkahramanı Almina, ilahiyat fakültesi mezunudur ve *Kur'an* Kursu'nda öğretmenlik yapmaktadır. Üç çocuk annesi olan Almina'nın oğulları sırasıyla üç, beş ve yedi yaşındadır. Boşandığı için annesi ve kardeşiyle birlikte yaşar. Onun boşanma gerekçesi ilk olarak eşi İlhan'ın alkolik olmasıyla ilgilidir. Zeynep Hanım, evlilik sonrasında bu huyundan vazgeçebileceğini düşünerek oğlu İlhan'ın kötü alışkanlığını gizleme yoluna gider. Almina, evlendiği gün eşinin alkol aldığını öğrenir. Bu gerçeği gizlediği için kayınvalidesine çok kızar ama hemen boşanmayı düşünmez. Tedavi olması için İlhan'a ısrar eder. İlhan, her defasında içkiyi bırakacağını söyler ama sözünde durmaz. Tedaviye de yaklaşmaz. Üstelik karısı Almina'yı iş yerinden tanıdığı Özlem'le aldatır. Ardından onunla birlikte yurt dışına kaçar ve yeni bir hayat kurar. Bunun üzerine Almina, eşinden ayrılır.

Almina, yaşadığı zor günlerin ardından biraz moral bulmak için Barbaros'la birlikte bir turla birkaç günlüğüne Norveç'e gider. Norveç'e gittikleri ilk günde bir gemi turuna katılırlar. Almina, gezi esnasında yalnız kalmak için tek başına güverteye çıkar. Denizi izler, yaşadıklarını sorgular. Kısa bir süre sonra yanına uzun boylu ve yakışıklı bir genç yaklaşırarak onunla konuşmaya çalışır. Almina ise iletişim kurmaz. Barbaros, ablasının yanında olmadığını fark edince güverteye çıkar. Yabancı adam bu sefer Barbaros'la konuşmaya başlar. Kendisini tanıtır. Adı Yunus'tur. Barbaros'a nereden hangi turizmle geldiklerini sorar. Barbaros, onu kendisine yakın bulur. Adı Yunus olduğu için ona Yunus Peygamber'in hayatını

bilip bilmediğini sorar. Böylece aralarında dinî bir sohbet başlar. Yunus, hiçbir peygamberin hayatını bilmediğini söyler. Barbaros çok üzülür. Ona Yunus Peygamber'in hayatını anlatır. Sonra namaz kılıp kılmadığını sorar. Yunus, ailesinin yaşama biçimini örnek aldığı için namaz da dahil hiçbir ibadeti yerine getirmediğini açıklar.

Barbaros, Yunus'a gerekli dinî açıklamaları yaptıktan sonra ablasıyla birlikte oradan ayrılırlar ve şehri gezmeye koyulurlar. Akşam saatlerinde yemek yemek için gittikleri restoranda sabah gemide gördükleri Yunus ile tekrar karşılaşırlar. Yunus, Almina'dan hoşlandığı için onlara çok yakın davranır. Ardından gezilecek görülecek yerler hakkında onlara bilgi verir. Öğleden sonra vaktinin olduğunu söyleyerek onları Floien Tepe'sini gezmeye davet eder. Barbaros, teklifi hemen kabul eder. Almina sinirlenir. Böylece üçü birlikte Floien Tepe'sine çıkarlar. Böylece birbirlerini daha yakından tanıma imkânı bulurlar. Yunus, çalışıp para kazanmak için orada bulunduğunu anlatır. Barbaros da ablasının moral bulması için geldiklerini açıklayarak Almina'nın boşandığını ve üç çocuğunun olduğunu ifade eder. Bu sırada Almina, namaz kılar. Yunus, onun iki elini açarak içten dua etmesine şaşırır. Çünkü böyle bir hareketin ancak televizyonlarda olduğunu sanır. Barbaros, Yunus'a orada da dinî sohbet vermeye devam eder.

Gezi sonunda Almina ve Barbaros, İstanbul'a dönmek üzere uçağa bindiklerinde aynı uçakta Yunus'un da olduğunu fark ederler. İstanbul'a indiklerinde Yunus'u amcasının oğlu karşılar. Almina ile Barbaros'u karşılamaya gelen kimsenin olmadığını gören Yunus, onları evlerine bırakmayı teklif eder. Tüm itirazlara rağmen teklifinde ısrar eder ve böylece Almina ve Barbaros'u evlerine bırakır. Bu sayede adreslerini de öğrenmiş olur. Sabah olduğunda kapı çalar. Herkes uyumaktadır. Gelen Yunus'tur. Yunus, Almina'ya hediye getirdiğini söyler ve paketi bırakarak oradan uzaklaşır. Paketin içinden iki battaniye ile "Norveç gülü" çıkar. Battaniyeler, Yunus'un gemi yolculuğu sırasında abla kardeşin üşümemeleri için yanlarında bulundurduğu battaniyelerdir. "Norveç gülü" ise Floien Tepesi'nde Almina'nın topladığı beyaz çiçeklere Yunus'un verdiği isimdir. Almina, hediyelere çok şaşırır ve sevinir. İçinden Yunus'a karşı bir sevgi yeşerir.

Birkaç ay sonra Almina'nın yanına Tuana adında genç bir kadın gelir. Tuana, Yunus'un eski nişanlısı ve aynı zamanda teyzesinin kızıdır. Almina'ya "Norveç

gülü"nün kim olduğunu sorar. Bunun nedeni, Yunus'un nişanı bozarken "Norveç gülü"nü sevdiğini söylemesidir. Almina, bu sözler karşısında büyük bir şaşkınlığa uğrar. Norveç'te garson olarak tanıştığı kişinin özel hayatına ilişkin herhangi bir bilgisinin olmadığını söyler. Bu kez şaşırma sırası Tuana'dadır. Çünkü Yunus, Bebek'teki Şadırvan restoranın sahibi zengin bir işletmecidir. Norveç'te bulunma sebebi ise müşteri ilişkilerini gözlemlemek ve menüde değişikliğe gitmek içindir.

Tuana'nın Almina'yı ziyaret etmesinden birkaç gün sonra Yunus, Barbaros'u arayarak onları ziyarete etmek istediğini söyler. Evde hazırlıklara başlanır. Bu sırada üst komşuları Mihriban Hanım, moralinin bozuk olduğunu söyleyerek Almina'yı evine davet eder. Onun üzüntüsünün sebebi, kızı Canan'ın zengin talibiyle evlenmek istememesidir. Canan, Barbaros'a âşıktır. Barbaros da onu çok sever. Bu durumdan Mihriban Hanım'ın haberi yoktur. Yalnız kaldıkları sırada Canan, hislerini Almina'ya açıklar. Almina, Mihriban Hanım'a evlilikte tarafların rızasının esas olduğunu açıklar. Almina, eve döndüğünde annesi tüm hazırlıkları tamamlar. Akşam olduğunda Yunus, elinde bembeyaz güllerle ve çikolatayla tek başına çıka gelir. Ziyaretinin amacı Almina'yla evlenmek istediğini bildirmektir. Barbaros, bu duruma çok şaşırır ve sevinir. Almina da Yunus'tan gözlerini alamaz ve onu sevdiğini anlar. Ancak hiç beklenmedik bir olay yaşanır. Almina'nın eski kocası İlhan, alkollü bir hâlde elinde çiçek ve çikolatayla eve gelir. Başka bir erkeğin Almina'yı istemeye geldiğini anlayınca öfkelenir. Almina'yı sevdiğini ve onun başka biriyle evlenmesine izin vermeyeceğini haykırır. Yunus, onu sakinleştirerek evden uzaklaştırır. Kaza yapmasından korktuğu için de arabasıyla İlhan'ı evine kadar takip eder. Olaylı gece böylece sona erer.

Birkaç gün sonra Almina, gazetelerden eski eşi İlhan'ın bir tarfik kazasında hayatını kaybettiğini öğrenir. Almina, çocuklarının babası olduğu için bu duruma yine de çok üzülür. Kayınvalidesi ile konuşur ve hayatına devam etme kararı alır. Böylece yarım kalan isteme meselesi tekrar gündeme gelir. Yunus, bu süreçte peygamberler tarihi başta olmak üzere pek çok dinî kitap okuduğunu açıklar. Bu gelişme hem Barbaros'u hem Almina'yı hoşnut eder. Roman, Almina'nın Yunus'un evlilik teklifini kabul etmesiyle sona erer.

2.15. Ne Olur Gitme

Ne Olur Gitme romanı, adını eserde yer alan yardımcı karakterler Sait ve Zehra arasında ölüm üzerine geçen bir konuşmada yer alan ifadeden almaktadır:

> "Genç kızın tebessümü soldu. Gözleri yaş doldu. Anılar önünde peş peşe sıraya durdu… - babam, anneme 'ne olur gitme!' demiş. Fakat gitti. Ben babama 'ne olur gitme!' dedim." "Boşunaymış boşu boşuna! (…) hafiften genç adam, Zehra'ya doğru uzandı:
>
> - İstersen bu söz, üçüncü kez denensin.
> - Nasıl?
> - Sen, bana 'ne olur gitme!' de." (Asımgil, 2012, s. 7, 126).

Bu durum, yazarın eserine verdiği ismin romanının muhtevasını bütünüyle yansıtmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Zira romanın temel konusu, başlığın çağrıştırdığı ayrılık durumundan ziyade yetiştikleri aile ortamı ve benimsedikleri yaşama biçimi nedeniyle dinî değerlerden uzak bir hayat süren Baran ve Ceren isimli iki kardeşin hidayete erme sürecidir. Dolayısıyla romanın adı, hidayet ve dönüşüm temalarını bütünüyle yansıtmamaktadır.

Çalışmada, romanın Çelik Yayınevi tarafından 2012'de yayımlanan birinci baskısı kullanılmıştır. Yüz kırk sekiz sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış dokuz bölümden meydana gelmektedir.

Romanda anlatılan olayların temel merkezi olması bakımından İstanbul, eserin asıl mekânıdır. Alanya, Yozgat-Viran Köyü ve Yemen ise olay örgüsünün oluşumuna doğrudan yön vermeyen dekoratif mekânlar olarak eserde yer almaktadır:

> "İki gün boyunca Beyoğlu'nda, Nişantaşı'nda gezdik, dolaştık" " Sait de Alanya'da. Önümüzdeki Perşembe sabahı gelecek, Cumartesi Yemen'e dönecekmiş" "Akrabalarımızdan hiçbiri İstanbul'da oturmuyor, hepsi Yozgat'a bağlı Viran köyünde…" (Asımgil, 2012, s. 52, 53, 83).

Romanın vaka zamanı, Baran'ın Sait'i havaalanında karşılamasıyla başlayıp Sait'in Zehra ile evlenmesine değin geçen süre dikkate alındığında yaklaşık bir yıllık döneme karşılık gelmektedir:

> "Aradan bir sene geçmemişti sanki. Zehra, evin penceresinde, Sait sokakta birbirlerinin gözlerinin içine bakmış ve şimdi sadece ikisinin bulunduğu odaya geçmişlerdi. On iki ay, elli iki hafta, 365 gün, bilmem kaç bin dakika, saniye, salise uçmuş gitmiş, bitmişti" (Asımgil, 2012, s. 116).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Baran, anne ve babası ile iki kız kardeşiyle birlikte İstanbul'un Altınşehir semtinde yaşamaktadır. Maddi bakımdan varlıklı bir aileye mensuptur. Hukuk fakültesinde öğrenim görür. Baran'ın ailesi Müslüman olmasına rağmen zenginlikleri ve içinde bulundukları çevre dolayısıyla İslam dininin şartlarını yerine getirmezler. Ancak Baran, onların aksine Müslümanca bir yaşam tarzı benimser. Kız kardeşlerinden büyüğünün adı Ecem, küçüğünün ise Ceren'dir.

Ecem, eğlenmeyi ve arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi seven bir karakterdir. Birkaç kez evlilik teşebbüsünde bulunmasına ve farklı kişilerle filört etmesine rağmen evlenemez. Son olarak Baran'ın Yemenli bir şeyhinin oğlu olan Sait isimli arkadaşıyla evlenmeyi arzular. Ancak Sait, mütedeyyin bir kişidir ve evlilik için kendisine uygun olan bir eşle hayatını birleştirmeyi istemektedir.

Muhammet, Baran'ın hukuk fakültesinden arkadaşıdır. Çalışkanlığı ve dinî hassasiyetiyle ön plana çıkan bir karakterdir. Muhammet; annesi Gülten Hanım, babası İzzet Bey ve kız kardeşi Zehra ile birlikte maddi durumlarının elverişsizliği nedeniyle küçük bir evde yaşar. Zehra, örtülü olması sebebiyle okula gidemez. Ancak ağabeyi Muhammet'in İngilizce öğretmesi sayesinde kendisini bu alanda geliştirir ve Baran'ın küçük kız kardeşi Ceren'e özel ders vermeye başlar. Ceren, Zehra'nın sade giyim tarzından ve davranışlarından çok etkilenir. Bunun neticesinde ağabeyi Baran'a namaz kılmak istediğini ifade eder. Baran, kardeşinin dinî yöndeki değişiminden büyük memnuniyet duyar ve Ceren'le birlikte namaz kılarak İslam dininin emirlerine riayet etmeye gayret eder. Ceren, Tamer'le nişanlı olmasına rağmen Tamer'in dinî hassasiyetten yoksun olması sebebiyle zamanla ondan uzaklaşır. Bu süreçte, dindar kişiliğinden etkilendiği Muhammet'e âşık olur.

Tamer, Ceren'i istemeye geldiği sırada kahve alırken nişanlısının parmaklarını okşar. Bu davranıştan son derece rahatsızlık duyan Ceren, ailesinin tepkisini göze alarak Tamer'den ayrılır. Bu süreçte kendisinden on iki yaş büyük olan ablası Ecem, başından geçen sevgililik ve nişanlılık deneyimlerinden hareketle Ceren'i evlenememe ihtimaline karşı uyarır. Benzer şekilde annesi de Ceren'in tutumunu yobazlıkla suçlayarak onu Tamer'le evlenmesi için ikna etmeye çalışır. Ancak Ceren'in aklına her seferinde Muhammet gelir ve Tamer'le evlenmeyi reddeder. Annesi, Ceren'in Muhammet'e olan ilgisini anlayınca onun fakirliğini gündeme getirerek bu ilişkiye karşı çıkar.

Muhammet'in annesi Gülten Hanım ve babası İzzet Bey de onun gibi yoksul ancak kulluk bilinci olan dindar insanlardır. Gülten Hanım, eşiyle birlikte bulunduğu bir sırada ölümünün yaklaştığını söyler ve kısa bir süre içinde ruhunu teslim eder. Eşinin acısına dayanamayan İzzet Bey de aynı gün vefat eder. Muhammet ve Zehra, anne ve babalarını kaybetmenin derin acısını yaşarlar. Bu elim hadiseyi haber alan Baran ve o sırada İstanbul'da bulunan Sait, üzerlerine düşen son vazifeyi yerine getirmek için Muhammet'in evine giderler ve defin işlemleriyle ilgilenirler. Sait, bu ziyaret esnasında Zehra'yı görür ve ona âşık olur.

Sait, yurt dışından İstanbul'a gelirken anne ve babasını da beraberinde getirir. Ecem, bu gelişme üzerine kendisini isteyeceklerini sanır. Ancak Sait'in gönlünde, maddi imkânları sınırlı olmasına rağmen dindar kişiliğiyle dikkat çeken Zehra vardır. Sait; evlilik konusunu açınca Baran, arkadaşı adına sevinir ve Muhammet'le konuşacağını bildirir. Ecem ise Sait'in kendisi ile değil de Zehra ile evleneceğini duyunca üzülür ve acısını kardeşi Ceren ile paylaşır. Ceren de sohbet esnasında gönlünün Muhammet'te olduğunu açıklar.

Sait, görüşmek ve tanışmak maksadıyla Zehra ile bir araya gelir ve ona âşık olduğunu söyler. Ancak Zehra, evlilikte denklik ilkesinin öenmli olduğunu belirterek kendisinin maddi imkânları sınırlı bir aileden geldğini ifade eder. Sait ise bu açıklamaya itiraz eder. Gerçekleşen sohbet sırasında Zehra'nın ağabeyi Muhammet ile Baran'ın kardeşi Ceren'in birbirlerine âşık oldukları ortaya çıkar. Baran, kardeşi Ceren'e Muhemmet'le evlenmek istemesi bu evliliğe onay vereceğini ifade eder. Ceren, çok mutlu olur. Bu süreçte iki kardeş, dinî ve tasavvufî konular üzerine daha fazla yoğunlaşırlar ve hidayete ermelerinin mutluluğunu yaşarlar.

Zehra ile Sait'in evlendikleri gün, düğün arabasını Ecem kullanır. Sait; Muhammet ve Ceren'in evlenebilmeleri için Yemen'de bir ev hazırlatır ve döşetir. Sait'in babası ise düğün vesilesiyle elli deve kurban eder ve Zehra'ya paha biçilemez bir tektaş yüzük hediye eder. Muhammet ise Ceren'in parmağına basit bir halka geçirir. Zehra, sahip olduğu maddi imkânlar karşısında hiçbir şekilde gurura kapılıp şımarmaz. Ceren de zenginlikten darlığa düştüğüne zerre miktar yerinmez. Buna karşılık Ecem, değerlerini koruyamadığı ve hayatını yanlış tercihlerle şekillendirdiği düşüncesiyle büyük bir pişmanlık yaşar. Roman, bu gelişmelerin ardından sona erer.

2.16. Bu Kalp Seni Unutur Mu?

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanı, adını eserde yer alan aynı soru cümlesinden almaktadır. Söz konusu ifade, Atilla'nın, müstakbel kayınvalidesi Gülseren ile konuşurken Gül'ü hiçbir zaman unutamadığını ifade etmek için sarfettiği sözlere dayanmaktadır. Zira Atilla, romanın başkahramanı Gül'e evlilik teklifinde bulunduktan kısa bir süre sonra geçirdiği kaza nedeniyle aniden ortadan kaybolmuş; iyişleşmesinin ardından ise geçen zamana rağmen Gül'e duyduğu sevgi ve bağlılığını yitirmemiştir :

> " - Baban bir ara salondan dışarı çıktı, Atilla ne dedi biliyor musun?
>
> - O ne dedi, bu ne dedi, nereden bileyim ben anne, hastanedeydim.
>
> - Lafın gelişi öyle söylüyorum. Kazada, kendinden geçerken Atilla'nın gözlerinde en son senin siluetin varmış. Gözünü açtığında da, ilk hatırladığı sen olmuşsun, senin adını fısıldamış önce. Yüreğim sızladı bunu işittiğimde. Bakışlarımdan ne derece duygulandığımı anladı: 'Anne, bu kalp hiç onu unutur mu?' dedi, bana anne diyor, düşünebiliyor musun ne harikulâde bir şey. Mutlu bir tebessüm uçuştu genç kızın dudaklarında. Onun kalbi Atilla'yı hiç unutur muydu?" (Asımgil, 2020, s. 275).

Bu nedenle söz konusu ifade, Atilla'nın Gül'e karşı beslediği duyguların sürekliliğini ve romanın temel çatışmasını oluşturan ayrılık ile kavuşma arzusunu sembolik biçimde yansıtmaktadır. Dolayısıyla, romanın adı ile muhtevasının uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada, romanın Hayat Yayınevi tarafından 2020'de yayımlanan üçüncü baskısı kullanılmıştır. İki yüz yetmiş dokuz sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış yirmi üç bölümden meydana gelmektedir.

Başkahramanın başından geçen olayların merkezi olması bakımından İstanbul, eserin asıl mekânıdır. Romanın vaka zamanı, eserin ilkbahar mevsiminde başlayıp aynı yılın sonbahar mevsiminde sona ermesi dikkate alındığında yaklaşık altı aylık bir döneme karşılık gelmektedir:

> "İlkbahar, İstanbul'u tam anlamıyla sessiz sedasız işgal etmiş, her yer koku ve renk cümbüşü içinde kalmıştı. Daracık daracık sokaklar, geniş geniş caddeler ıhlamur kokuyordu" "Nikâh muameleleri yapılmış, gün alınmıştı. Yirmi Eylül'de Bakırköy Evlendirme Dairesi'nde nikâhları kıyılacaktı. Davetiyeler basılmış, nikâhta bulunması istenilen kişilere ulaştırılmıştı" (Asımgil, 2020, s. 5, 251).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Gül, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisidir. Annesi, babası ve ninesiyle birlikte aynı evde yaşamaktadır. Gül, annesi Gülseren Hanım ve ninesi mütedeyyin insanlardır. Babası Murat'ın kumar bağımlılığı yüzünden maddi durumları oldukça zayıftır. Gülseren Hanım, kızı Gül ve eşi Murat'tan gizli olarak temizlikçilik yapar. Böylece hem evini geçindirir hem de kızını okutur. Kendisi, maddi imkânsızlıklar sebebiyle imam hatip lisesinden sonra çok istemesine rağmen üniversiteye gidemediği için kızının eğitimini oldukça önemser. Ninesi ise Gül'e dinî bakımdan çeşitli öğütler verir ve onu özellikle erkeklere karşı dikkatli olması noktasında uyarır. Gül, ilahiyat fakültesinde öğrenim görmenin getirdiği sorumlulukların farkında olmasına rağmen gönlüne söz geçiremez ve mahallelerinde yaşayan Atilla'ya âşık olur. Aynı şekilde Atilla da Gül'e âşık olur.

Gül, bir ilkbahar günü sokakta gezinirken Atilla'yı bir çiçek dükkanında görür. Dükkanın adının "Gül Çiçek" olduğunu fark edince Atilla'nın, dükkânına kendi ismini verdiğini düşünür. Mutlu bir şekilde eve vardığında seksen altı yaşındaki ninesinin son nefesini vermekte olduğunu görür. Annesini evde bulamayınca komşuları Aysel Hanım'dan yardım ister. Aysel Hanım, nine ile ilgilenebileceğini söyler. Ardından Gül'e, annesinin Perihan Hanımların köşkünde olduğunu haber eder. Gül, alelacele Perihan Hanımlara gider ve annesinin orada on senedir hizmetçilik yaptığını öğrenir. Bu duruma çok üzülür. Annesi Gülseren Hanım'sa kızına, imam hatiplilerin ve ilahiyat okuyanların sayısının artması için fedakârlıkta bulunulması gerektiğini anlatır. Onlar, evlerine döndüklerinde ninenin vefat ettiğini öğrenirler ve çok üzülürler.

Perihan Hanım ile oğlu Tarık, Gülseren Hanım'ın evine taziye ziyaretinde bulunurlar. Gülseren Hanım, Perihan'ı ilk defa başörtülü görünce büyük bir sevinç yaşar. Taziye için gelenlere tesettür konusunda dinî açıklamalarda bulunur; ayrıca ölüm olgusu, ilim öğrenmenin önemi ve imam hatip okullarının gerekliliği üzerine sohbet eder. Perihan Hanım, dinî konulara ilgi duyan bir kişidir. Ancak hâkim olan eşi Hakan Bey, eğlenceye düşkün yaşam tarzı nedeniyle dinî konuları hafife alır. Oğulları Tarık ise dinî konularda kendisini geliştirmeye ve bilgiler edinmeye çalışır.

Tarık, eşi Nilay'ı doğum sırasında kaybetmesinin ardından kızı Lara ile birlikte ailesinin köşkünde yaşamaya başlar. Kız kardeşi İlayda ise eşinden ayrıldıktan sonra ailesinin yanına yerleşir ve bu süreçte yeğeninin bakımıyla ilgilenir. İlayda, dinî hassasiyet geliştirmemiş olmasına rağmen Lara'nın dinî eğitim almasını ister. Bu düşüncesini ağabeyiyle paylaşır. Tarık, kardeşinin bu yaklaşımına çok sevinir. Bunun üzerine Gül'den Lara'ya dinî dersler vermesini isterler. Gül, aileden gelen bu teklifi kabul ederek Lara ile ilgilenmeye başlar. Zaman içerisinde Lara, Gül'e iyice alışır ve onunla güçlü bir duygusal bir bağ kurar. Annesinin yokluğundan kaynaklanan eksikliği Gül'ün sevgisi ve ilgisiyle gidermeye başlar. Tarık Bey ve İlayda da Lara'nın Gül sayesinde mutlu olduğunu gördükçe Gül'ü aile içinde daha çok benimsemeye başlarlar.

Bu süreçte Perihan Hanım, Gülseren Hanım'la olan dostluğunu pekiştirir ve onun hayatından etkilenir. Kumar alışkanlığı olan ve evini ihmal eden eşine rağmen Gülseren Hanım'ın, kızı için mücadele etmesini ve onu en iyi şekilde yetiştirme gayretini takdir eder. Perihan Hanım, eşi Hakan Bey'e örtünmek istediğini ve dinî değerlerine bağlı bir hayat sürmek istediğini ifade eder. Hakan Bey, bu karara karşı çıksa da Perihan Hanım onu dinlemez ve hidayete ererek örtünür.

Gül, bir gün evlerinin bahçesine çıktığında Atilla ile karşılaşır. Atilla, Gül'e evlilik teklifinde bulunur ancak kısa bir süre sonra ortadan kaybolur. Atilla'nın bu davranışına anlam veremeyen Gül, büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Bu süreçte Tarık Bey de Gül'e evlenme teklifi eder. Atilla'nın kendisi ile alay ettiğini düşünen Gül, bir anlık kararla Tarık Bey'in teklifini kabul eder. Nikâh günü geldiğinde davetliler nikâh salonunda toplanmaya başlar. Nikâh memurunun Gül ile Tarık'ın nikâhlarını kıyacağı esnada Atilla'nın kardeşi Musa ortaya çıkar. Gül'e, ağabeyinin bir kaza sonucu ağır şekilde yaralandığını ve hastanede olduğunu bildiren bir kâğıt uzatır. Gül, kâğıdı okur okumaz bayılınca hastaneye kaldırılır. Kendisine geldiğinde, bu süreçte yanından ayrılmayan Tarık Bey'e gerçekleri anlatır ve aslında Atilla isimli bir gence âşık olduğunu itiraf eder. Tarık Bey, durumu olgunlukla karşılar ve Gül'e Atilla'ya kavuşabilmesi için elinden gelen desteği sağlacağını bildirir.

Tarık, Gül'ün hastaneden çıkmasının ardından onu evine bırakır. Gül, eve geldiğinde Atilla ve ailesiyle karşılaşır. Annesi Gül'e, onu Atilla'ya uygun gördüklerini ve bu evliliği onayladıklarını söyler. Böylece birbirini seven iki yeniden

bir araya gelir. Murat Bey, müstakbel damadı Atilla'ya cennet ve cehennem yaşamına dair örneklerin dünya üzerinde de bulunduğunu ifade eder. Bu bağlamda, eşine yaşattığı sıkıntılar nedeniyle duyduğu pişmanlığı dile getirir. Roman, Murat Bey'in kızının dünyada huzurlu ve mutlu bir hayat sürmesi için damadı Atilla'ya tavsiyelerde bulunmasıyla sona erer.

2.17. Dönme Artık Çok Geç

Dönme Artık Çok Geç romanı, ismini olay örgüsünün seyrini değiştiren temel çatışmadan almaktadır. Eser, Berkan karakterinin ailesine karşı yaşadığı pişmanlık ve geç kalmışlık duygusu ile başkahraman Alya'nın başarısız evliliğinin ardından hayatını yeniden kurma mücadelesini konu edinmektedir. Romanın merkezinde Alya'nın evliliğini sonlandırdıktan sonra hayatını yeniden şekillendirme süreci yer aldığından isim-içerik ilişkisi bakımından eserin adıyla muhtevasının uyumlu olduğu söylenebilir.

Çalışmada, romanın Hayat Yayınları tarafından 2015'te yayımlanan ilk baskısı kullanılmıştır. İki yüz doksan dört sayfadan oluşan eser, numaralandırılmamış on yedi bölümden meydana gelmektedir.

Sergüzeşti anlatılan kişi olarak başkahraman Alya'nın hayatını geçirdiği İstanbul ile eşiyle birlikte geziye gittiği Tunus, romanın asıl iki mekânıdır. Zira olay örgüsünün tüm halkaları bu iki yerde şekillenir ve başkahramanın kaderini etkiler:

> "Yazlıkları deniz kıyısında Kilyos'ta deniz kıyısındaydı… Arkadaşlarımızı, güzel evimizi, çiçekli bahçemizi, mahallemizi, kentimizi, memleketimizi Avrupa kıtasını terk ettik; sen ve ben Afrika'da, Tunus'tayız" "Ben sahrayı gece gördüm, çöl gecesini birebir yaşadım… Bahçeye çıktığımda büyük pembe renkli bir zakkum kümesinin gerisinden kulağıma iki kişinin konuşması geldi… Eşinin onu Şahika ile gördüğünü anlamıştı" "Beşiktaş'ta, boğaz manzaralı, çok güzel, tek katlı müstakil bir evde oturuyorlardı" (Asımgil, 2015, s. 24, 33, 99).

Romanın vaka zamanı, Alya'nın boşanmasının ardından hamile olduğunu fark etmesi ve ikiz çocuklarının on yaşına ulaşmasına kadar geçen süre dikkate alındığında on bir yıllık dönemi kapsamaktadır: "İki haftadır abla- kardeş birlikte yaşıyorlardı" "Doğumuna iki ay kaldı" "Bizim ikizler on yaşındalar" (Asımgil, 2015, s. 128, 214, 257).

Genel karakteristik özellikleri hakkında bilgi verilen romanın olay örgüsü ve içeriğine ilişkin özeti şu şekilde aktarılabilir:

Alya ile Berkan, yedi yıllık evlidir. Birbirlerini çok severek hayatlarını birleştirmişlerdir. Karı- koca seyehat etmeyi çok severler. Bu sebeple hem yurt içinde hem yurt dışında düzenlenen turistik gezilere sıklıkla katılırlar. Uzun zamandır görmek istedikleri Tunus'u ziyaret edebilmek amacıyla Atlas Tur tarafından düzenlenen geziye kayıt yaptırırlar. Berkan, eczacı olarak çalışmaktadır. Dört gün sürecek gezi boyunca eczanenin işleriyle yeğeni Tufan ilgilenecektir. Hazırlıklarını tamamlarlar ancak bu seyehatlerinde iki kişi değillerdir. Şahika da onlara eşlik edecektir.

Şahika, Alya'nın *Kur'an* kursundan arkadaşı olan bir kadının kızıdır. Üç yıldır kalfa olarak kocasının eczanesinde çalışmaktadır. Berkan, gezmeyi çok sevdiğini bildiği için Şahika'yı da geziye davet eder. Alya ise Şahika'nın açık giyim tarzından hoşlanmasa da onu kardeşi olarak gördüğü için birlikte seyehat etmeyi sorun etmez. Tunus'a vardıkları ilk gün Sidi Bou Said'i ve Kartaca'yı gezerler. Günün sonunda tur grubunda yer alan herkes dinlenmek üzere otel odalarına çekilir. Alya, yorgunluğun tesiriyle uyuyakalır fakat gece uyandığında Berkan'ı yanında göremez. Bunun üzerine cilbabını giyip siyah başörtüsünü takarak eşini aramaya çıkar. Önce lobiye, ardından restorana bakar. Berkan'ı bulamayınca otelin bahçesinde yürümeye başlar. Bir süre sonra zakkum ağaçlarının altında konuşan iki kişiyi fark eder. Sevdalı sözler fısıldayan erkeğin sesini tanıyınca onun Berkan olduğunu anlar. Yanındaki kişi ise Şahika'dır. Alya, bu manzara karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Gözyaşları içinde gizlice onları dinlemeye başlar. Berkan, Şahika'ya aşkını ilan etmekte; Şahika da aynı samimiyetle karşılık vermektedir. Konuşmaları sırasında Berkan, Alya'nın çocuk sahibi olamamasından da bahseder. Şahika ise, anne tarafının çok doğurgan olduğundan bahsederek çocuğunun olacağına duyduğu güveni açıklar. Alya, konuşmanın devamında Berkan'ın kendisini boşayarak Şahika'yla evleneceğini de duyunca orayı terk eder.

Alya, yaşadığı sarsının etkisiyle lobide bulduğu yere oturur. Ağladığını gören bir beyefendi ona mendil uzatır. Adının Fatih olduğunu söyleyerek psikolog olduğunu söyler. Alya, yabancıyla konuşmak istemez. Fatih Bey, güven veren ses tonuyla onu üzen şeyin ne olduğunu sorunca ise konuşmadan duramaz. Kocasının

kendisini aldattığını anlatır. Fatih Bey, İstanbul'da muayenehanesi olduğunu söyler ve ihtiyaç hâlinde yardımcı olabilmesi için kartını Alya'ya uzatır. Sakinleşmesi için bir de ilaç verir. Alya, ilacı alarak odasına çıkar. Berkan yanına geldiğinde ise ona hiçbir imada bulunmaz.

Ertesi günkü Matmata gezilerinde Alya, kocasıyla Şahika'yı göz hapsine alır. Şahika nereye giderse Berkan da oraya gider. Alya ise tek başına çevreyi gezmeye başlar. Alya, bir hurmacı dükkanına geldiğinde Fatih Bey'le karşılaşır. Fatih Bey, Alya'ya nane çayı ısmarlar. Onlar sohbet etme imkânı yakalarlar. Fatih Bey, Alya'ya aceleci davranmamasını ve evliliğini kurtarabilmek için sağduyulu hareket etmesinin önemini anlatır. Ardından sabırla ilgili ayet ve hadisler okur. Ezan okununca da hemen namaza yönelir. Alya, Fatih Bey'in dindarlığından ve edebinden çok etkilenir. Ancak akşama İstanbul'a döneceği için veda ederek oradan ayrılır.

Tufan, dayısı ve yengesini havaalanında karşılar. Şahika, ailesiyle birlikte evine döner. Dönüş yolunda aracı Berkan kullanır. Alya, arka koltuğa oturunca Tufan bir aksilik olduğunu anlar. Alya, yol boyunca çok gergin davranır. Ablasının evine gitmek istediğini söyler. Eşi bu duruma anlam veremez ancak Alya, araçtan inerken hayatında artık ona yer olmadığını haykırır. Şahika'yla konuşmalarına tanık olduğunu Berkan'a itiraf eder. Berkan, itiraz etmez ve eşini bıraktıktan sonra oradan hızla uzaklaşır.

Alya, yaşadıklarını ablası Ayça'ya anlatır. İki hafta boyunca ablasının evinde kalır ve bu süreçte Berkan'ın avukatından gelen bir telefonla eşinin, kendisine boşanma davası açtığını öğrenir. Alya, bir kez daha hayal kırıklığına uğrasa da boşanmayı kabul ettiğini açıklar. Böylece evlilikleri resmen sona erer.

Alya, sonraki günlerde iş aramaya koyulur. Ancak, kendisine uygun bir iş bulamaz. İş arayışına girdiği bir günün sonunda dönüşte parka uğrar. Çocuklara hasretle bakar. Bir çocuğu olmadığı için çok üzülür. Yanına isminin Gülsüm olduğunu söyleyen bir kadın gelince onunla sohbet etmeye başlar. Bu arada midesi bulanır. Gülsüm, onun karnını hafifçe şişkin görünce hamilelik belirtilerini Alya'ya bir bir sıralar. Alya, son zamanlardaki hâlsizliğinin nedenini anlar. Emin olmak için bir kadın doğum uzmanına gider. İkiz erkek çocuklarının olacağını öğrenince sevinçten havalara uçar. Eve gidip ablasına haberi müjdeler. Ablası, durumdan Berkan'ın da haberi olması gerektiğini söyler. Alya, sevinçle Berkan'ı arar. Telefonu

evlerinde çalışan yeni görevli açar. Görevli kadın; Berkan Bey'in Şahika'yla evlendiğini, yeni bir eve taşındıklarını ve yakında çocuk sahibi olacaklarını bildirir. Bunun üzerine Alya, telefondaki kadına kendisinin Berkan'ın eski eşi olduğunu açıklar. Ardından Berkan'a, eski eşinin de hamile olduğunu haber etmesini ister. Ne var ki görevli kadın alzaymır hastası olduğu için Berkan'a bu haberi vermeyi unutur.

Alya, yaşadığı olayların ardından büyük bir bunalıma sürüklenir. Doğumuna iki ay kalmasına rağmen kocasına ve Şahika'ya olan öfkesi giderek artar. Kardeşinin ruh hâlinden endişe duyan Ayça, Alya'nın Tunus gezisi dönüşünde kendisinden bahsettiği psikoloğu hatırlar. Bunun üzerine Alya'nın çantasını karıştırarak Fatih Bey'in iletişim bilgilerine ulaşır ve olanları ona anlatır. Bu gelişme üzerine Fatih Bey, Alya'yı ziyaret eder ve onu teskin edici sözlerle sakinleştirmeye çalışır. Görüşmenin ilerleyen safhasında da Alya'ya evlenme teklifinde bulunur. Bu teklif karşısında büyük bir şaşkınlık yaşayan Alya, ikiz bebeklere hamile olduğunu açıklar. Fatih Bey ise bu durumu anlayışla karşılayarak çocuklara baba olmaya hazır olduğunu ifade eder. Bunun ardından onlar kısa bir süre içinde evlenirler. Fatih'in anne ve babası da oğullarının evlenmesinden büyük mutluluk duyar. Bir süre sonra Alya doğum yapar ve çocuklarına Tunahan ile Metehan ismini verir. Fatih Bey, çocuklarla öz babalarıymış gibi yakından ilgilenir. Aradan yıllar geçer ve çocuklar on yaşına ulaşırlar. Alya ve Fatih Bey, çocuklarıyla birlikte huzurlu bir aile hayatı sürdürüler. Bununla birlikte Alya, zaman zaman eski eşi Berkan'ı düşünmekten kendini alamaz. Ablası Ayça, kardeşinin bu düşüncesinin farkında olduğu için bir gün Berkan'ın evini arar. Telefona cevap veren görevli; Berkan ve ailesinin kaza geçirdiğini, kazada kızlarının hayatını kaybettiğini ve eşi Şahika'nın ise felç kaldığını bildirir. Alya, bu duruma çok üzülür.

Alya'nın eski komşusu Meral Hanım, bir gün Berkan'ın eczanesine ilaç almaya gider. Berkan, onu tanıyınca istemsizce Alya'yı sorar. Meral Hanım, Alya'nın on yıldır Fatih Bey'le evli olduğunu söyledikten sonra Berkan'a sitem eder. Çünkü Berkan, bu süre boyunca ikiz çocuklarını bir kez bile ziyaret etmemiştir. Berkan, duydukları karşısında büyük bir mutluluk yaşar. Hemen Fatih Bey'in numarasına ulaşır ve ondan randevu alır. Fatih Bey, onu karşılar. Berkan, odada bulunan iki çocuğun gözlerinden onların kendi evlatları olduğunu anlar. Bu sırada Fatih Bey, çocuklarına karşılarında duran kişinin onların öz babaları olduğunu bildirir.

Çocuklar, Berkan Bey'in yanına dahi yaklaşmazlar ve asıl babalarının kendisi olduğunu söyleyerek üvey babalarının boynuna sımsıkı sarılırlar. Berkan Bey, büyük bir üzüntüyle oradan ayrılırken telefonu çalar. Şahika'nın ikinci kez intihar girişiminde bulunduğunu haber alır. Bütün duyguları iç içe geçer. Neye üzüleceğini şaşırır. Sonra da ani bir kararla hızla gelen bir arabanın önüne atlayarak yaşamına son verir.

Alya, eski kocasının vefatına çok üzülür. Fatih Bey, bu durum karşısında kıskançlığa girerek eşinin duygularını sorgular. Alya ise sadece Fatih'i sevdiğini tüm içtenliğiyle açıklar. sadece kendisini sevdiğini açıklar. Ona göre Fatih Bey, hem kendisine sevgi ve sadakatle yaklaşan bir eş hem de çocuklarına öz baba gibi sahip çıkan bir baba olmuştur. Bu nedenle en çok sevilmeyi hak eden kişi odur. Roman, Alya ile Fatih Bey'in birbirlerine duydukları sevgiyi karşılıklı olarak dile getirmeleriyle sona erer.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEVİM ASIMGİL'İN ROMANLARINDA İŞLENEN BAŞLICA TEMALAR

Tema, anlatma esasına bağlı metinlerin temel unsurlarından biridir (Sakallı, 2015, s. 90). Bununla birlikte edebî bir eserde ele alınan konunun anlam bakımından ortaya koyduğu temel yönelimi, duygu ve düşünce bütününü ifade eder (Yiğit, 2025, s. 210). Bu bağlamda temalar, olay örgüsünü meydana getiren unsurlar arasındaki karşılaştırma veya çatışmaların en özlü ve belirgin ifadesidir. Her edebî metin, belirli bir tema etrafında şekillenen olay örgüsü aracılığıyla meydana gelir. Soyut bir kavram olan tema; metin içindeki olay örgüsü, şahıslar kadrosu, mekân ve zaman unsurlarıyla birleşerek somut bir görünüm kazanır. Tema, her edebî eserde bulunur. Aynı tema etrafında çok sayıda eser kaleme alınabilmesine rağmen her eser birbirinden farklıdır (Aktaş, 2013, s. 69).

"İzlek", "tem", "ana düşünce", "ileti", "öz" ve "mesaj" gibi kavramsal karşılıkları da bulunan tema; romancının eserinde kurgusal veya gerçek bir olaydan hareketle ortaya koyduğu, ancak tekil ve özel bir durumdan genel geçer bir anlam çıkarmaya yöneldiği temel hükümdür. Tema, romancının temel anlatım amaçlarından birini oluşturan ve romanın derin yapısını, anlam dünyasını ve nihai hedefini belirleyen unsurlarından biridir. Yazar, tema aracılığıyla nesnel nitelikteki konuları kendi bakış açısı ve yorumları doğrultusunda öznel bir biçimde ele alma imkânı bulur. Romanlarda tek bir tema etrafında kurgu oluşturulabileceği gibi birden çok tema da işlenebilir. (Çetin, 2009, s. 121-122). Kurgu, bir eserin oluşturulma sürecini ifade eder ve edebî metinde yapıyı meydana unsurların belirli bir düzen içerisinde bir araya getirilmesiyle oluşan tasarımdır (Kolcu, 2018, s. 21). Bazı romancılar, eserlerini oluşturmaya başlamadan önce işleyecekleri temaları belirleyerek kurgularını bu doğrultuda şekillendiriken bazıları ise temaları önceden belirlemeden romanın gelişimi içerisinde doğal bir biçimde ortaya çıkarırlar. Bir biçimde romanın akışı içine serpiştirirler (Çetin, 2009, s. 122).

Tema ile konu birbirleriyle ilişkili olmakla birlikte farklı anlamlara sahip kavramlardır (Ay, 2009, s. 37). Konu, eserin sınırları içinde yer alan ve kurmaca dünyaya ait somut bir olay ya da durum örgüsüdür. (Can, 2024, s. 266). Tema ise

romanda anlam kazanan temel değerlendirme, ilgi alanı ve özel şartlar bütününü ifade eder. Romanda olayların anlam bulabilmesi için bu özel şartlara, ilgi ve değerlendirmelere ihtiyaç vardır (Stevick, 2021, s. 64). Bununla birlikte romanlarda soyut nitelik taşıyan temaların doğrudan aktarılması mümkün olmadığı için bu temalar, belirli olaylar, durumlar ve kişiler aracılığıyla somutlaştırılarak ifade edilir. (Can, 2024, s. 267).

Edebî metinlerin temaları, yazıldıkları dönemden bağımsız olarak değerlendirilemez. Zira her tema, ortaya çıktığı dönemin kültürel, sosyal ve düşünsel özellikleriyle doğrudan ilişkilidir. Bazı temalarda bu ilgi açıkça görülürken bazı temalarda ise anlamın ortaya çıkarılması için yoruma sürecine ihtiyaç duyulur. Nitekim her tema, insana dair bir gerçekliği içinde bulunulan dönemin şartlarına bağlı olarak dile getirir. Bu bakımdan romanın sosyal hayatla kurduğu ilişki, temalar yoluyla da incelenebilir (Aktaş, 2013, s. 69). Temanın belirli bir biçim kazanmasında en önemli etkenlerden biri, roman yazarının şahsiyeti, kültürel ve eğitim birikimi, sosyo-ekonomik düzeyi, yaratılışı, dünya görüşü ve inançlarıdır. Yazar, kurgu sürecinde ele aldığı konu aracılığıyla okuyucuya birtakım düşünce ve değerleri aktarmayı amaçlar. Doğrudan ifade edemediği bu görüşlerin ise olaylar, kişiler ve anlatım unsurları üzerinden dolaylı biçimde kavranmasını ve anlamlandırılmasını bekler (Çetin, 2009, s. 122). Bu doğrultuda eserlerini inanç ve dünya görüşü temelinde kaleme alan yazarlardan biri de İslami roman yazarları arasında değerlendirilen Sevim Asımgil'dir. Asımgil'in romanlarında işlediği başlıca temalar ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Arkadaş Seçimi
2. Ölüm
3. Yozlaşma
4. Popüler Kültür Eleştirisi
5. Feminizm Eleştirisi
6. Hidayete Erme
7. Aşk
8. Evlilik

9. Kadınların Eğitimi ile Çalışma Hayatı

10. İdeal Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme

11. İnanç Temelli Aile İçi Çatışma

12. İslami Düğün Anlayışı

3.1. Arkadaş Seçimi

Arkadaş, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "birbirine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri; bir ortamda birlikte bulunanlardan her biri" (TDK, 2009, s. 120) olarak tanımlanır. Yoldaş ve dost kelimeleri ise arkadaş kelimesinin eş anlamlılarıdır. Yoldaş, "yol arkadaşı, arkadaş, dost; ortak bir görüşü benimseyenlerin her biri" (TDK, 2009, s. 2191) anlamlarına gelir. Dost ise "Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi görüşülen kimse" (TDK, 2009, s. 562) demektir.

Arkadaşlar/dostlar arasında duygusal ortak bir bağ bulunur ve bilinçli olarak tercih edilen bu duygu karşılıklıdır (Lynch, 2013, s. 12). Arkadaşlık ilişkileri, bireyler arasında başlamakla birlikte topluma sirayet eden ve onun manevi harcını oluşturarak sosyal dokuyu kuvvetlendiren bir ağ, ahlaki değerlere hayat veren temel bir bağdır. Bu bağ; karşılıklı olarak samimiyet, güven, duygudaşlık ve sağduyuya dayanarak sosyal barış ve huzurun inşasında etkili olur. Arkadaşlık ve dostluk gibi sosyal ilişkilerin kuvvetli bir zeminde gelişmesi sadece bireylerin mutluluğu yönünden değil, toplumların da sağlıklı bir sosyal hayat temin etmesi açısından önemlidir. İnsan, tabiatı gereği sosyal bir varlıktır ve anlamlı ilişkiler kurmaya meyillidir. Bu noktada arkadaşlığın, insanın kişisel gelişiminde ve sosyal aidiyet hissinin meydana gelmesinde vazgeçilmez olduğu aşikârdır (Aydın, 2025, s. XII).

Arkadaşlık bağları, kişi/kişiler için bir güç kaynağı da oluşturur. Nitekim kişi, hüznünü ve sevincini paylaşmak için bir başka kişiye ihtiyaç duyar. Dostluk, sevginin ileri hâlidir ve insan ancak gönülden sevdiği kişilere dost olur ve duygularını dostu ile paylaşır (Akbaş, 2025, s. 11). Platon, *Yahut Dostluk* (*Lysis*) adlı eserinde dostluğu iyi olma arzusu ile özdeşleştirir ve kötü olan hiçbir şeyin dostlukla bağdaşamayacağını vurgular (Platon, 2001, s. 34). Zira kötülük, aslında dünyevi çıkarlarla ilişkilidir ve dostun dostluğu dünya menfaati ile sınırlı olmamalıdır (Kaya, 2000, s. 66).

İslam dininde kişinin arkadaşı/arkadaşları onun hem dünya hem de ahiret hayatını etkileyen mühim kişi/kişiler konumundadır. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de dost seçiminin önemi üzerinde bilhassa durulur. Furkan suresi 27, 28 ve 29. ayette: "O gün (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: 'Keşke peygamberle birlikte olsaydım! Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim! Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!' İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır." (DİB, 2013, s. 361) buyrulur.

İslam Peygamberi Hz. Muhammet'in (s.a.v.) de iyi arkadaş edinmenin önemini vurgulayan hadis-i şerifleri bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in "Kişi dostunun dini üzeredir, öyleyse her biriniz kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin" (Canan, 1995, s. 486) ile "İyi arkadaş insanı cennete götürür, kötü arkadaş da insanı cehenneme götürür" (Canan, 1995, s. 488) sözleri, Müslümanların her zaman aklında tutması gereken öğütlerin başında bulunur.

İslami roman yazarı Sevim Asımgil de eserlerinde arkadaşlık konusuna özel bir önem verir. Ona göre:

> "İnsanın tabiatında, beraber bulunduğu kişilerden 'huy kapma' vardır. Fakat kendisinin bundan dahi haberi olmaz. Bu o kişiyi sevmese, kötü bilse de böyledir. Fısk ve günahı işleyenler ile birlikte olan, fazlaca görmekle, o günahları, gözünde küçük ve hafif görmeye başlar. Daha çok görünce de fısk ve günahın inkârı kalbinden kalkar… Fena insanlarla bir arada olmamaya bilhassa özen gösterilmeli. Kötü huylu olan kimselerle arkadaşlık etmekten yalnızlık, olgun insanlarla oturmak da yalnızlıktan daha iyidir" (Asımgil, 2016, s. 114).

Bu bakımdan Asımgil'in romanlarında "arkadaş seçimi" teması önemli bir yer tutar. Yazar, bu temayı ele alırken iyi kimselerle kurulan ünsiyetin kişinin hidayetine vesile olabileceğini; buna karşılık kötü kişilerle oluşturulan dostluk bağının insanı olumsuz sonuçlara ve manevi bir çıkmaza sürükleyebileceğini vurgular.

Yazar, ilk romanı olan *Siyah Zambak ve Merve'*de arkadaşlık seçimi temasını Esra ile Betül karakterleri üzerinden işler. Betül, Esra'nın öğretmeninin kızıdır. Ferhan Hanım'ın "ideolojisi aydın bir din, gençlere parlak bir istikbal vermek" olduğu için çarşaf, sakal ve şalvardan nefret eder (Asımgil, 1999, s. 70). Bu nedenle Esra'ya yakınlık duymaz. Zira Esra, çarşaf giyecek kadar dindardır ve bu hâliyle öğretmeninin din anlayışından uzaktır. Ancak Esra'nın, arkadaşı Betül için kendi

canını hiçe sayarak "harikulade dostluk örneği" (Asımgil,1999, s. 55) sergilemesi Ferhan Hanım'ı öğrencisine hiç olmadığı kadar yakınlaştırır. Çünkü Esra, karşıdan karşıya geçtikleri sırada Betül'ü bir aracın çarpmasından korumak için kendisini ona siper eder ve bu nedenle günlerce yoğun bakımda kalmak zorunda kalır. Ferhan Öğretmen, bu olaydan sonra öğrencisindeki iyilik hâlinin İslam dininin öğretilerinden geldiğinin ilk kez farkına varır. Bu sayede Esra'nın yaşam tarzı ve düşüncelerinden etkilenerek İslam dinini yakından tanıma imkânı bulur ve dinî bakımdan eksiklik gördüğü yönlerini tamalayarak hidayete erer.

Platon'a göre dostluk ilişkisi yalnızca iyiler arasında gerçekleşir. Çünkü dostluk kavramı, iyilikle ilgilidir ve kötü kimselerin dost olması da onlarla dost olunması da mümkün değildir:

> "Yalnız iyiler birbirine benzeyip dost olabilirler; kötülerse, herkesin de söylediği gibi, kendi kendileriyle bile uyuşamazlar, hep değişirler, günleri günlerine uymaz. İnsanın içinde benzerlik ve uygunluk olmayınca, başkalarına da benzeyemez; kimseyle dost olamaz... Dostluk sadece iyiler arasında olur, kötülerse ne iyilerle ne kötülerle gerçekten olamaz" (Platon, 2001, s. 27).

Aktarılan olayda dostlukta fedakârlığın önemine işaret edilir. Yazar, burada "Esra" karakteri üzerinden İslam dininin insanı ne derece güzel ahlâklandırdığını örnekler. Zira Ferhan Öğretmen'in hidayete ermesi, öncelikle öğrencisi Esra'yı dost edinmesiyle ilgilidir.

Sevda Geri Dön romanında başkahraman Sevda, İslam dininin emir ve yasaklarına uygun olmayan bir hayat sürerken çocukluk arkadaşı Zeynep'le karşılaşınca içinde bulunduğu durumun vahametini anlar. Zeynep, çocukken birlikte namaz kıldıklarını ve sure ezberleme yarışına girdiklerini anlatınca gözleri dolar. Çok ateşli olduğu bir gün evden kaçarak *Kur'an-ı Kerim* öğrenmek için Zeynep'in annesinin yanına gittiğini hatırlar. Zeynep'in anne ve babasının halis birer Müslüman olduklarını düşününce de onları rahmetle anar. Zeynep, Sevda'nın çocukluk dönemindeki gayretini bildiği için ona yeniden dinî hassasiyet bakımından eski hâline dönebileceği konusunda cesaret verir:

> "Hakikati ara Sevda!.. Korkma! Hakikati bulduğun zaman göreceksin ki katmer katmer açılıyor gülün yaprakları. Senin yapın buna çok elverişli. Oradan öze geçmekte zorlanmayacaksın" (Asımgil, 2015, s. 35).

Zeynep ile Sevda, birlikte namaz kılarlar. Sevda'nın içi huzurla dolar. Zeynep, Sevda'dan ayrılırken ona pek çok dinî kitap hediye eder. Bu sayede Sevda, *Kur'an-ı Kerim* okumayı yeniden öğrenir ve unuttuğu sureleri tekrar ezberler. Böylece kısa bir süre içinde hidayete erer. Yazar, aktardığı olay üzerinden çocukluk döneminde yapılan arkadaş seçimlerinin bile yetişkinlik döneminde insanın ruhunu etkileyebileceğini Zeynep karakteri üzerinden örnekler. Şu hâlde yazara göre insanlar, hangi yaş grubunda olurlarsa olsunlar iyi arkadaş seçmelidir.

Yapılan araştırmalar, 4-6 yaş grubu çocuklarının bile kendi ilgilerine benzer nitelikteki akranlarıyla daha samimi arkadaşlık ilişkisi kurduğunu ve en çok onlarla vakit geçirmek istediklerini ortaya koymuştur. Bulgulara göre dört yaş grubu çocuklar, arkadaşlıklarını genellikle park gibi dış mekanla ilgili olarak konumlandırırlar. Beş ve altı yaş grubu çoçuklar ise daha çok okul ortamıyla ilgili olarak yakın arkadaşlık ilişkilerinden bahsederler. Bu durum, çocukların yaş almasıyla birlikte sosyal ortamlarını şekillendiren mekânların değiştiğini göstermektedir (Sop & Bilir, 2024, s. 2961). İncelenen eserde Sevda'nın çocukluk yıllarında kendisini Zeyneplerin evinde rahat ve güvende hissetmesi arkadaşıyla kurduğu sağlam bağla ilgilidir. Bu bakımdan "Zeynep'in evi" Sevda için korunaklı bir alandır. Buna karşılık Sevda'nın kardeşi Ercan'ın hiçbir zaman dindar arkadaşı olmaz. Ebeveynleri dinî bakımdan hassasiyet geliştirmedikleri için de kendisine örnek alabileceği davranışlar sergileyen dindar çevreden yoksun kalır.

> "Zavallı Ercan'ın çocukluğunda, Zeynep gibi bir dostu olmamıştı. Arkadaş grubu, adanın en serseri çocuklarıydı… İnsanoğlunu biçimlendiren, yetiştirilme tarzı ve çevresiydi… Kardeşinin hayatı korkunç denecek derecede İslam'dan uzak geçmişti. Oruç tutmamayı çağdaşlık sayan bir baba ile plajlarda bikini, mayo giymekle Türkiye'nin ilerici kadınlarından olduğuna inanan bir annenin çocuğuydu. İnsanoğlunu biçimlendiren, yetiştirilme tarzı ve çevresiydi" (Asımgil, 2015, s. 105).

Kur'an-ı Kerim'de hem dost hem de düşman mefhumu hakkında bilgiler yer alır. Mücadele Suresinin 19 ve 20. ayetinde İslam dininin emrine itaat etmeyen kimselerin Allah'a ve Peygamber'e düşman oldukları vurgulanır:

> "Şeytan onları hâkimiyeti altına alıp kendilerine Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın yandaşlarıdır. İyi bilin ki kaybedecek olanalar da şeytanın yandaşlarıdır. Allah'a ve peygamberine düşmanca davrananlar, işte onlar en büyük zillete uğrayanlar arasında olacaklar" (DİB, 2013, s. 543).

İslam dinine göre dostluk ilişkisi, yalnızca dünya menfaati ile sınırlı olmamalıdır. Müslümanlar birbirlerini en başta Allah için sevmelidir. Çünkü dost;

> "Allah'a ve Peygamberine gönülden bağlanıp onun rızasının dışına çıkmayan, her konuda örnek olarak insanların hayrını düşünen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışan, sevgisini ve buğzunu Allah ve Resulü için yapan, kötülüğü iyilikle önleyendir" (Kaya, 2000, s. 65-66).

Düşman ise karşısındaki kişinin hayrını istemeyendir. İslam dinine göre düşmanlar, nefsinin ve şeytanın isteklerinin peşinden giderler ve insanların kötülüğünü isterler. Bu doğrultuda kötü arkadaşlar da bir çeşit düşmandır ve Müslümanlar, kendilerine her türlü fenalığı dokunacak kişilerden uzak durmalıdır.

Dilara romanında bir araya gelişlerindeki amaçları bakımından iki türlü arkadaş grubunun varlığı söz konusudur. Bunları, Allah'ın rızasını kazanmak için dostluk kuran kişilerle yalnızca zevk ve eğlence amacıyla bir araya gelen kişiler şeklinde değerlendirmek mümkündür. Bu minvalde Dilara ve arkadaşları için dostluk, ahirete giden yolun en önemli parçasını oluşturur. Selda ve arkadaşları içinse geçici ve sığ bir vakit geçirme aracının adı olur.

Kardeşi Selda'dan yalnızca üç yaş büyük olan Dilara, roman boyunca ona iyi bir abla ve arkadaş olabilmek için çabalar. Selda, ablasının ikazlarını umursamaz görünse de içindeki bir ses ona daimaDilara'nın haklı olduğunu fısıldar. Ancak Selda, isteklerinin peşinden gittikçe hakikatin sesini vicdanından işitemez olur. Zira ablasının tüm ihtarlarına rağmen okuldan arkadaş edindiği İklime ile görüşmeye devam eder. Sevgilisi Ersan ile daha rahat görüşebilmek için Selda'yı yanına alan İklime, arkadaşını kendisine benzetmiş olmanın mutluluğunu yaşar. Ona makyaj yapmayı öğreten de Nuri'yi sevgili kılan da İklime'dir. Ersan'ın arkadaşı Nuri'nin de aralarına katılmasıyla birlikte kendilerince güzel bir grup olan bu kişiler parkta ve arabada beraber gezerler. Onların şuh tavırları, dışarıdaki kişileri rahatsız eder. Dilara, kardeşiyle alakalı dedikoduları duyduktan sonra Selda'yı sorguya çeker. Ona flört ederek evlenmenin yanlışlığından bahsederek *Kur'an* kursuna gitmeyi teklif eder. Ancak Selda, ablasını geri kafalılıkla suçlayarak aşkının peşinden gideceğini haykırır. Ardından Nuri'ye kaçarak Yalova'da sefil bir hayat sürdürür. Selda, İklime ile olan arkadaşlığından ilk kez Nuri'ye kaçtıktan sonra ona güzel görünebilmek için makyaj yaparken pişman olur.

> "Ah İklime bütün bunları sen başlattın. Ruj azıcık kullanılırsa hiç fark edilmiyor Selda, bu farı bir dene rengi çok tatlı derken beni benzettin kendine diye söylendi." "Dilara kişinin dini arkadaşının dini gibidir derdi. Bunda büyük bir gerçek payı olduğunu kendi kendine itiraf etti" (Asımgil, 1991, s. 191-192).

Eşi Nuri'den ve yaşam modeli olarak seçtiği feminizmin ilkelerinden umduğunu bulamayan Selda, romanın sonunda bedbaht bir hâle döner.

> "Son ayların birikmiş acıları, hayal kırıklıkları, endişeleri gözyaşı olmuş halıya dökülüyordu sanki. Kişiliğinde husule gelen derin gediklere rağmen önünde uzayıp giden sonu belirsiz, hayat eşşek gibi çalışmak, yakışıklı kocasını elinden kaçırmamak için hep genç kız gibi bakımlı olmak, onu kurmardan vazgeçirmek için erkek gibi düşünmekten ibaretti" (Asımgil, 1991, s. 220).

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur:

> "İyi arkadaşla kötü arkadaş misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder, yahut sen ondan miski satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın" (DİB, 2013, s. 347).

Sevim Asımgil'in romanlarında da kötü arkadaş edinen kimseler, aradıkları huzura hiçbir zaman erişemezler ve yanlış kişilerle bağ kurdukları için pişmanlık duyarlar. Çünkü kötülerin üflediği körük onlara da bulaşır. İncelenen eserde Selda'nın pişmanlık dolu dost ve eş seçimine karşılık Dilara, her tercihinde olduğu gibi arkadaş seçiminde de Allah'ın rızasını gözettiği için yaşamını tüm zorluklarına rağmen güzellikler içinde geçirir. Nitekim arkadaşları da tıpkı kendisi gibidir. Çevresindeki herkese İslam'ı tebliğ etmesiyle ve yardımseverliliğiyle hakiki dost olan Dilara, en yakın arkadaşı Banu'yla birlikte kendi evlerinde mahalle halkına *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğretir. Dilara ve Banu, farklı liselerde öğrenim görmüş olmalarına rağmen çocukluk yıllarından itibaren birbirleriyle dost olurlar. Banu, arkadaşının her hâlini çok beğenir ve onu kendisine örnek alır. "Banu Dilara'ya, onun sadakat ve fedakarlıklarına hayrandı. Arkadaşı o maharetli elleriyle cenaze bile yıkayıp kefenliyordu. Başı sıkışan ona koşuyordu" (Asımgil, 1991, s. 157). Banu'nun örtünmesinde de Dilara'nın tesiri büyüktür. İki arkadaş, her konuda birbirlerine Allah'ı hatırlatırlar ve destek olurlar. Örneğin Banu, dedesini dükkânını Ömer'e az bir ücrete kiraya vermesi için ikna edince Dilara, arkadaşının bu iyiliği karşısında gözyaşlarına boğulur. Yazar, onların dedikodudan ve menfaatten uzak dostlukları

üzerinden İslam'ın emrettiği arkadaşlığı örnekler. Nitekim Dilara ile Banu'nun kalpleri, tasada ve sevinçte Allah yolunda aynı amaç doğrultusunda birlikte atar.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında, kişinin arkadaş seçiminin hayatındaki en önemli kararlarından biri olduğu düşüncesi Harun ve Sare kardeşlerin arkadaşlık ilişkileri üzerinden işlenir. Göçmen bir ailenin evladı olan Harun ile Sare, İstanbul'a gelince çocukluk yıllarından beri İslâm'ın değerleriyle yetişmiş olmalarına rağmen arkadaşlarının fikirlerini benimseyince yozlaşarak bambaşka bir kişiliğe bürünürler. Melisa, Sare'yi; Hüseyin de Harun'u Müslüman olmanın gereklerinden uzaklaştırır.

Bireylerin akran veya arkadaşlık gruplarının bir parçası olması bazı sebeplere bağlı olarak ilerler. Herhangi bir grubun üyesi olması, kişinin hem aidiyetlik bağını besler hem de problemlerinin çözümünde ona destek sağlar. Motivasyonu yükselen birey de bu sayede kendisini güvende hisseder. Grup üyeleri; yaş, cinsiyet, ilgi ve yetenek bakımından benzer oldukları gibi kişilik ve karakter açısından da benzerdir. Akran-arkadaş ilişkilerinde kendi özellikleri ve değer yargılarından harareketle her birey, kendine benzer olanla bir arada olmak ister. Bu özellikler; sosyal, siyasi, psikolojik veya coğrafi nedenlere bağlı olarak çeşitlilik gösterebilir. Ancak arkadaşlık ilişkileri, bireye yarar sağlayabileceği gibi zarara uğramasına da neden olabilir (Kızıloluk & Uğurlu, 2017, s. 863-864). İncelenen eserde Sare ile Harun karakterleri kurdukları dostluklardan dolayı özellikle manevi bakımdan büyük zarar görürler.

Sare, Melisa'yı annesiyle gittiği dinî sohbet toplantısında görür. Melisa "Tırnakları ojeli, dudakları boyalı, saçları permalı, kaşları alınmış, yürüyüşü kırıtmalı…Müslüman demeye bin şahit lazım…" (Asımgil, 1993, s. 123) bir genç kızıdr. Hukuk fakültesi ikinci sınıf öğrencisidir. Melisa, ağabeyi Orhan'ın Sare'den hoşlandığını bildiği için onunla yakından ilgilenir. Toplantının ardından Sare'yle birlikte parka gitmek ister. Amacı ağabeyiyle Sare'yi buluşturmaktır. Sare'nin annesi Ayşe Hanım, aklının çelineceği düşüncesiyle kızının Melisa'yla arkadaşlık kurmasını istemez ancak Sare, annesini dinlemez. Melisa'nın sigara içmesi, sakızı patlatarak çiğnemesi, kahkalarla gülmesi gibi pek çok serbest tavrı ile sinemaları kaçırmıyor olması Sare'de büyük bir özenti yaratır. Sare, tavırları sebebiyle Melisa'yı oldukça modern ve güçlü bir kız olarak görür. Melisa'yla parktayken bunalttığı gerekçesiyle eşarbını çözer ve saçı umduğundan daha çok görününce de

“Eyvaah…” (Asımgil, 1993, s. 126) diyerek telaşlanır. Melisa ise onu bunun önemli olmadığı konusunda iknaya kalkışır:

> “Korkma, dedi, cehennme gitmezsin. Ateşe atılacak bir sürü insan var, hırsızlar, adam dövenler, karı-kocayı birbirinden ayıranlar, zulüm edenler, yâ, bize sıra gelmez canım!.. Ben de müslümanım, Orhan da, annem, babam da, ninelerim, dedelerim de… Ama dünya hümanist bir kültür anlayışı içine girerken biz kukumav kuşu gibi tek başımıza kalamayız. Aydın müslüman olmak zorundayız.” (Asımgil, 1993, s. 126).

Sare, Melisa’nın söylemlerinden çok etkilenir ve onun telkiniyle modern bir Müslüman olmak için “…ailevî prensiplerinden bir tane daha boz…”arak (Asımgil, 1993, s. 128) Orhan’la tokalaşır. Böylece “Sare hayatında ilk defa elini kendine haram olan bir erkeğin avucunun içine terk…” (Asımgil, 1993, s. 128) eder. Orhan’la evlendikten sonra da büsbütün açılır ve mayo giymeye başlar. Sare’nin bu dönüşümünde arkadaşı Melisa, en büyük paya sahiptir. Çünkü her fırsatta “Sen hiçbir sosyal aktiviyete karışmamış, pasif, yobaz, beceriksiz biri değilsin” (Asımgil, 1993, s. 132) türünden sarf ettiği cümlelerle Sare’yi etkiler. Sare’nin zamanla tüm hassasiyetinden uzaklaşarak Müslüman kimliğine aykırı hareket etmesi, arkadaşının değer yargılarına uyması sebebiyledir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde “Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin” (DİB, 2013, s. 347) buyurur. Nitekim Sare, arkadaş seçimine dikkat etmemesinin bedelini romanın sonunda değerlerini yitirip yalnız kalmakla öder.

Sare’nin ağabeyi Harun da İslâmi değerlerden uzak bir hayat süren Hüseyin’le dostluk kurar. Hüseyin “…dinle hiçbir alakası” (Asımgil, 1993, s. 188) olmayan ve ağzından “namaz, oruç, zekat, hac, örtünme, haram, helâl hakkında bir şey işit”ilmeyen (Asımgil, 1993, s. 188, 189) biridir. Onlar, tezgâhtarlık yaptıkları mağazada tanışırlar. Hüseyin, bir gazinoda garsonluğa başlayınca gelirinin çok olması sebebiyle Harun’un da aynı iş yerinde çalışmasını ister. Burası çalgılı ve içkili bir mekândır. Harun, annesinin “gazino” (Asımgil, 1993, s. 156) kelimesinden huylanmasına kulak tıkayarak orada işe başlar. Hüseyin, Harun’la Dilâ’yı duygusal bakımdan yakınlaştırmaya çalışır. Dilâ, yirmi yaşındadır ve şarkıcı Gönül’ün kızıdır. Giyimi dekolteli, tavırları serbesttir. Bir keresinde Harun’un “Allah kimdir?” sorusuna “Biz Peygamber miyiz ki cevaplayalım?” (Asımgil, 1993, s. 189) diye cevap verir. Ne var ki Harun, artık namaz da kılmadığından Dilâ’nın cevabına tepkisiz kalır. Onu çekici bulduğu için Hüseyin’in telkiniyle ailesinden habersiz

olarak Dilâ'yla nişanlanır. Bir gün şarkıcı Tayfun hastalanınca onun yerine sahneye çıkarak şarkı söyler. Herkes Harun'un sesinden çok hoşlanır. Patronu, Harun'a şarkıcı olmasını teklif eder. Hüseyin, burada da arkadaşını yönlendirir. Çünkü ona göre maddiyat, hayattaki en önemli gerçektir ve para için her iş yapılır:

> "Kafanı çalıştır Harun! Bizim de şu adamlar gibi altımızda mersedesimiz, kaloriferli, sıcak sulu, asansörlü dairemiz, deniz kıyısında yazlığımız olsun istemez misin? İmkân doğarsa niçin değerlendirmeyelim. Senin zenginliğin sesinden, benimki de menejerliğimden olur. Anlaştık mı?" (Asımgil, 1993, s. 194).

Hüseyin'in ısrarı, Harun'un iradesi galip gelir. Böylece "Balkanların Büyük Sesi Harun" (Asımgil, 1993, s. 219) olur ve onun bu yeni hâli şüphesiz eski mütedeyyin hâliyle bağdaşmamaktadır.Dolayısıyla arkadaşı Hüseyin, Harun'un kişilik değişimine en çok tesir eden unsurdur.

Düğünümde Ağlama romanında arkadaş seçimi teması üzerinde durulmaz. Ancak romanın ana karakteri Serra, eşi Emre'den boşandıktan sonra köye yerleşir ve orada kendisinden yaşça büyük olan komşularıyla arkadaşlık etmeye başlar. Sevim Asımgil'e göre komşuluk da bir nevi arkadaşlıktır. Çünkü aile ve akrabalardan sonra bireyin en yakın sosyal çevresini oluşturan kişiler komşularıdır:

> "Komşularımız çoğu zaman en samimi dostlarımızdan daha sık görüştüğümüz kimselerdir. Komşuluklarda komşu hakları söz konusudur. Komşuyu rahatsız etmemenin yanı sıra onlara iyiliklerde bulunmalı. Güzel geçinmeli, komşular birbirlerinden emin olmalı. Komşu yardım isterse elden gelen yardımı yapmalı." (Asımgil, 2016, s. 116).

Serra'nın yeni yaşam alanındaki komşuları mütedeyyin insanlardır. Serra, özellikle annesinin ölümünden sonra komşularıyla daha fazla vakit geçirir. Hep birlikte camide on beş günde bir verilen vaazlara ve sohbetlere katılırlar. Bu dinî sohbetler sırasında Serra, geçmiş yaşantısını sorgular ve eski yaşama tarzından pişmanlık duyar. Böylece kendisinden yaşça büyük olan komşuları/arkadaşları onun hidayetine kısmen de olsa vesile olurlar:

> "Serra Ömer Hoca'yı dinlemeye hiç gitmemişti. Buna gerekte kalmıyordu; Zehra ebe cami dönüşü annesiyle beraber onlara geliyor, ikisi birbirlerinin eksiğini tamamlayarak bütün söylenilenleri en ince teferruatına kadar Serra'ya naklediyorlardı. Genç kadının başında biraz sersemlik vücudunda bir gevşeklik varsa da gitmişken Ömer Hoca'yı dinlemeyi tasarladı, sırtına üşümemek için kalın bir hırka ayağına yün çoraplar geçirdi." (Asımgil, 1994, s. 124-125).

Diana romanında arkadaş seçimi temasına Melike karakteri üzerinden yer verilir. Melike'nin iki yakın arkadaşı vardır. Bunlardan Berre, İzmir'de yaşar. Melike'yle liseden beri arkadaştır. Aslı'yla ise İstanbul'da üniversite eğitimi aldığı sırada tanışır. Aslı da Berre de evlidir. Berre'nin Serdar'la olan evliliği bitmek üzeredir. Melike, nişanlı olduğu süre içinde bir gün İzmir'e gittiğinde Berre'yi ziyaret eder ve onun boşanma aşamasında olduğunu öğrenir. Berre'nin evliliğinin mahiyeti hakkında bilgi verirkenki lakaytlığı Melike'yi son derece rahatsız eder. "Cikleti şak şak yaparak çiğnemesi, pat diye patlatması, sonra diliyle dudaklarının çevresinden toplayarak ağzının içine alması Melike'yi sinir etmişti" (Asımgil, 1995, s. 71). Berre'nin anlattıklarını düşününce birbirini çok severek evlenen bir çiftin bu aşamaya nasıl geldiğini sorgular. Kendisi henüz nişanlı olduğu için evlilik konusunda endişe duyar. İstanbul'a döndüğünde Aslı'yı ziyaret eder. Aslı, fakir bir ailenin kızıdır. Onun eşi Murat ise son derece zengin bir aileye mensuptur. Erkek tarafının tüm itirazlarına rağmen onlar evlenebilmişlerdir. Melike'nin arkadaşlarını ziyaret etmesindeki amacı, aslında bir tür evlilik hayatına hazırlıktır:

> "- Murat koca olunca değişti mi Aslı?
>
> - Murat'ı sert ama duyarlı bir erkek olarak tanırız. Evlenince sertliği azaldı, duyarlılığı fazlalaştı. Yardımcımla ikimizin sıkıştığını hissettiği zaman mutfağa girer bize salata yapar, ekmek keser, tabaklara yemek koyar" (Asımgil, 1995, s. 76).

Melike, sorduğu sorular ve aldığı cevaplar üzerinden evliliğe dair çıkarımlar yapar: "Genç kızın aklı Berre'ye gitti. Onun evliliği çok kolay olmuştu. Ayrılmaya hazırlanıyordu. Aslı zor şartlarda evlenmişti. Fakat onun mutlu olduğunu öğrenmişti" (Asımgil, 1995, s. 79). Ancak Melike, evlendikten sonra bu iki arkadaşıyla da görüşmeme kararı alır. Zira Berre, sigara müptelasıdır. Aslı ise evlendikten sonra gelir düzeyinin artmasıyla birlikte şans oyunlarına merak salmış durumdadır. Onur, Melike'nin kendisiyle tartışmasının sebebini, eşinin arkadaşlarıyla yeterince vakit geçirmemesine bağlar. Ona göre arkadaş çevresiyle görüşmeyen kadınlar, sosyal hayat içinde rahatlayıp eğlenme imkânı bulamadıkları için eşlerinin eve geç saatte gelmesini daha fazla sorun hâline getirirler:

> "- Kadınların çoğu dedi, özellikle genç olanları bir arkadaş grubu kurar, kendi aralarında eğlenerek, eğlenceler tertip ederek bu sorunu çözerler.
>
> Melike başını kaldırdı, bakışı buz gibiydi.

> - Çoğu olabilir ama ben değil. İskambilden ve hiçbir kumar oyunundan zevk almam. Bu yüzden Aslı'yla dahi arkadaşlığımız kesintiye uğradı. Lokantalara, gazinolara kadın kadına gitmek benim ilkelerime ters düşer" (Asımgil, 2015, s. 839).

Yazar, Melike'nin arkadaşlarıyla olan ilişkisini evlendikten sonra neredeyse sonlandırmasını başkahramanın kendisini kötü alışkanlıklardan uzak tutmak istemesine bağlar. Bu durumda Melike, evlendikten sonra olgunlaşarak arkadaşlıklarını gözden geçirir, sigara içmek ve kumar oynamak gibi tasvip etmediği davranışlar sergileyen yakınlarından uzaklaşarak onların huzur vermeyen muhabbetlerinden kendini muhafaza etme yoluna gider. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde ruhları bir araya gelişleri bakımından şöyle izah eder: "Ruhlar, bir araya gelmiş topluluklardır. Onlardan birbirleriyle uyuşanlar kaynaşır, uyuşamayanlar da anlaşamaz ayrılır" (DİB, 2013, s. 375). İncelenen eserde de Melike, arkadaşlarından ruh bakımından ortak bir duruşta buluşamadığı için ayrılır.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında arkadaş seçimi teması, Ömer ile Bahadır Bey'in ilişkileri üzerinden işlenir. Onların arkadaşlığı askerlik dönemine dayanır. Ömer, askerlik süresi boyunca Bahadır Bey'in olumsuz şartlara rağmen dinî vecibelerini hiç aksatmadan yerine getirmesinden çok etkilenir. Bahadır Bey, her fırsatta Ömer'e dinî sohbetler verir. Ömer, onun anlattıklarını çok yararlı bulduğu için askerlik sonrasında da Bahadır Bey'le görüşmek ister:

> "Ömer, onun parlak nasihatlerinden çok etkileniyor, dikkatle, sözlerinin bir kelimesini kaçırmamaya çalışarak dinliyordu, sadece kulakları ile değil, kalbinin işitme cihazı ile de. Gönülden gönüle yol vardır, gönülden dile de denir, Bahadır Hoca'yı her dinleyişinden sonra Ömer, fikir bakımından bir başka Ömer olarak kalkıyordu onun yanından, buna göre konuşmaları da değişiyordu" (Asımgil, 2003, s. 64).

Sevim Asımgil, gerçek dostun gıda gibi olduğunu düşünür. Ona göre insan, yaşamak için gıdaya ihtiyaç duyduğu kadar dostlarının olmasına da muhtaçtır. Çünkü;

> "Dostlar, birbirlerinin hâlleri ile yakından ilgilenir. Bu ilgi sadece dünya değil, ahiret hayatları ile de alakalıdır. Dostlukları vefa kuvvetlendirir. Vefa ise akraba, dost ve tanıdıklarla güzel geçinmek, bir ihtiyaçları olunca onlara yardım etmek, sözünde durmak, herkesin hakkını gözetmek gibi manalara gelir." (Asımgil, 2016, s. 109-110).

İncelenen eserde Ömer karakteri Bahadır Bey'le olan samimiyetini ilerletince sürekli onunla görüşmek ister. Çünkü ruhunun gıdalanması için dostunun sohbetine

ihtiyaç duyar. Bahadır Bey, askerlik dönemini bitirdiğinde Çarşamba'nın İsmailağa Sokağı'nda ikamet eder. Orada bulunan camide *Kur'an-ı Kerim* dersleri verir. Bir gün, *Kuran-ı Kerim*'in arasında Ömer'in numarasının yazılı olduğu not kâğıdını bulunca arkadaşını arar. Bu sırada Ömer, evlilik hazırlığındadır. Ömer, Bahadır Bey'le görüşmeye gider. Beraber Laleli'ye İsmet Efendi Hazretlerinin kabrini ziyaret etmeye giderler. Ayrılırken haftada iki gün *Kur'an-ı Kerim* dersi yapmak için sözleşirler. Böylece Ömer, derslere başlar ve dinî kitaplar okur. Düğün davetiyesini Bahadır Bey'e verdiğinde ise arkadaşı ona sitem eder. Çünkü düğün, İslami esaslardan uzak olarak kadınlarla erkeklerin bir arada olduğu içkili ve müzikli bir eğlence mekânında yapılacaktır. Ömer, Bahadır Bey'i haklı bulur. Düğünün tarzını değiştirmek için nişanlısı Havra ile konuşur. Havra, Ömer'in son zamanlardaki değişiminin farkındadır. Havra, nişanlısının sürekli ölüm olgusundan bahsetmesinden bunalarak nişanı bozar. İkisi de birbirlerini çok sevmelerine rağmen Ömer'in dinî hassasiyeti, Havra'nın da asiliği arttığı için yeniden bir arada bulunamazlar. Bundan sonraki süreçte Ömer'in tek duası imanının daha da artması yönündedir: "Rabb'im! Kalbimi muhabbetinle doldur!" (Asımgil, 2003, s. 83). Böylece Ömer, Bahadır Bey'in arkadaşlığıyla başlayan sürecin nihayetinde hidayete erer.

Yüreğim Nereye romanında Özlem Hanım, iki evladının da iyi ve güzel arkadaşlıklar kurmasını arzular. Özellikle Erhan, arkadaş çevresiyle annesini oldukça tedirgin eder. Erhan'ın arkadaşı Timur, kavgacı ve hırçın tavırlı bir gençtir. Kötü alışkanlıklarını sırf başkalarına özendiği için edinir. Erhan'ı sigara kullanmaya alıştırır. Özlem Hanım, oğlunu alkol almaya alıştırması ihtimaliyle Erhan'dan nefret eder. Bu nedenle Timur'un annesi Semiha Hanım'la gün arkadaşı olmasına rağmen oğullarının görüşmesini istemez. Hatta Erhan'a Timur'la görüşmesini yasaklar: "Ne var ki bir işe yaramamıştı tembihleri, dahası oğlu; Timur ile arkadaşlığını gizliyordu ondan, çok fena bir şeydi bu" (Asımgil, 2004, s. 25).

Özlem Hanım'ın, arkadaş seçimi noktasında oğlu Levent'ten yana içi daha rahattır. Levent; Tilbe, onun ağabeyi Erdal ve Vural ile görüşür. Bu arkadaş grubu hep birlikte piercing yaptırmaya giderler. Levent, zor da olsa kulağını deldirmek için annesini ikna eder. Özlem Hanım'ın, oğluna yönelik bu itirazı arkadaşlarına değil, piercing yaptırma isteğine yöneliktir. Oysa Levent'te bu tür isteklerin ortaya çıkmasına sebep olan kişiler arkadaşlarıdır:

> "Telefon eden Tilbe'nin erkek kardeşi Erdal'dı. Cep telefonundan arıyordu, piercing yaptırmaya gidiyorlardı, gelmek ister miydi onu soruyordu. Tilbe ile Vural arabadaydılar" (Asımgil, 2004, s. 47).

Dilediğini elde etmesine rağmen Levent, zamanla arkadaşlarıyla bir arada olmaktan rahatsızlık duyar. Kalpleri dans etmek, yolculuğa çıkmak ve müzik dinlemek gibi ortak tutkuda birleşse de "salt tutkular Levent'te ruhsal bir denge sağlayamadığından" (Asımgil, 2004, s. 102) ona bu arkadaşlık ilişkisi giderek sıkıntı verir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde kişilerin muhabbet kurdukları kimselerle birlikte olacağını vurgulayarak şöyle buyurur:

> "Kişi sevdiği ile beraberdir. Allah'ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allah'ın senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan sevimli eyle" (DİB, 2013, s. 71).

İncelenen eserde Erhan ile Levent de Sinan'a çok az tesadüf ettikleri hâlde onun sohbetinden ve yaşama biçiminden çok etkilenirler. Zira fıtratlarındaki İslam mayası sayesinde Sinan'ın dostluğunun hakiki olduğunu anlarlar. Sinan'daki huzurun kendilerinde de olmasını dilerler. Sinan'ın, telefonunun alarmını kurup sabah namazına kalktığını ikisi de bilir. Balkonda namaz kıldığına da çoğu kez şahit olurlar. İçleri daraldığında Sinan'la konuşmak isterler. Levent, Sinan'ın radyodan her *Kur'an-ı Kerim* dinlemesinde kendi radyosunu kapatarak ilahi mesajı dinlemeye koyulur. Sinan'la Levent arasında geçen şu diyalog, arkadaş seçiminin insanın kalbini çok farklı frekanslara taşıyacağının işareti gibidir:

> "- Büyük bir boşluk hissediyorum, dedi huzur bana kuşdilinden bir kelime.
>
> "-Sadece maddi tatmin, boşluk ve eksiklik duygusunu gidermiyor, insanoğlunun ruhani bir yaşama ihtiyacı var.
>
> "- Kalbim artık bunu kabulleniyor Sinan.
>
> Sinan'ın yüreği kabardı duyduğu sevinçten.
>
> "- İnsana rahat, huzur ve saadet verecek tek kavram dindir, dedi heyecanla. Din insanın ufkunu açar ve genişletir, yaşama sevinci verir, son nefesimizi verinceye kadar bizi besler, kuvvetlendirir, canlı tutar. Dine seyirci olmak, dini yaşıyoruz anlamına gelmez" (Asımgil, 2004, s. 90).

Sevim Asımgil'e göre, kişinin arkadaşlık kavramına ergenlik döneminde yüklediği anlamla yetişkinlik zamanında verdiği mana birbirinden farklıdır. İnsanlar, ergenlik dönemlerinde duygularını ebeveynlerinden ziyade arkadaşlarıyla paylaşırlar

ve arkadaşlarının düşüncelerini anne ve babasının fikirlerinden çok daha fazla önemserler. Görünür olmak adına ise popüler kişilerle dostluk kurmak isterler. Buna karşılık insanlar yetişkinlik dönemlerinde olgunlaştıkları için akranlarıyla daha samimi ve bilinçli bir arkadaşlık bağı kurarlar. Onların birlikteliği, ortak yönlerden ve benzerliklerinden kaynaklanır (Asımgil, 2010, s. 154).

İncelenen eserde de Özlem Hanım, bilinçli olarak Linda, Pelin ve Semiha Hanım'la arkadaşlık kurar. Ancak çocuklarının arkadaş seçimine gösterdiği ihtimamı kendi arkadaş çevresini oluştururken ihmal eder. Bu dost grubunun kendi aralarında konuştukları tek konu moda ve popüler kültürün dayattığı meseleler olur. Mini etek boyunun kaç santimetre olması gerektiği, içinde bulunulan yılın saç rengi modası, kıyafetlerdeki renk seçimi ve evde köpek bakımı gibi meseleler onların muhabbetlerinin esasını oluşturur. Hep birlikte sigara içerler ve Hristiyan arkadaşları Linda'nın yaptığı likörlü pastayı çok severek yerler. Özlem Hanım'ın, çocuklarına yönelik tavırlarıyla kendi hayatında tatbik ettiği davranışların örtüşmemesi çocukları üzerindeki tesirini azaltmış görünmektedir.

Aşka Çıkış Yok romanında aynı aile ortamında yetişen iki kardeşin farklı dünya görüşünü benimsemelerinin temel sebebi, arkadaş seçimlerindeki farklı tercihleridir. Melda, ilkokul eğitimini tamamlayınca çok dindar olan komşularının kızı Berra ile arkadaş olur. Melda, İmam-Hatip lisesi öğrencisi olan Berra'dan büyük ölçüde etkilendiği için eğitimine arkadaşıyla aynı okula devam eder. Böylece "…Müslümanlara özgü değerlerden taviz vermeyen biri olur" (Asımgil, 1999, s. 73). Melda'nın ağabeyi Volkan'ın arkadaşları ise "Flört peşinde koşan, bir mevsimlik şarkılardan hoşlanan, en büyük zevkleri disko geceleri olan kimseler, mazilerinden koparılmış gençler"dir (Asımgil, 1999, s. 73). Bu doğrultuda Volkan, davranışlarında herhangi bir kısıtlamaya gitmez. Onun Müslümanlığın gereklerini yerine getirme gibi bir kaygısı yoktur. Yazar, bu noktada benzer ruhlu arkadaşların birbirlerini değer verdikleri konularda daha da ileriye götüreceklerini vurgulamış gibidir.

Yapılan araştırmalar, kişilerin arkadaş seçiminde en çok benzerlik kriterinden kaynaklanan bir gerekçeyle dostluk kurduklarını ortaya koyar. Buna göre bireyler; yaş, cinsiyet, benzer hoşlantılar ve etnik köken bakımından kendisiyle arasında en az fark bulunan kimselerle arkadaş olduklarında uzun süreli olarak onlarla görüşürler. Bu durumun tam tersi olarak da ortak noktaların yitirilmesiyle birlikte birbirlerinden

uzaklaşırlar. Hiç arkadaş edinemeyen kimseler ise sosyal ilişkiyi başlatma bakımından kendilerini yetersiz hissederler ve çoğu zaman depresif ve içe kapanık hâlleriyle yalnız kalırlar (Özbey Gökçe & Ellibeş Cerrah & Arpaz Ünsal, 2021, s. 114). Hz. Peygamber bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur: "Yalnızlık kötü arkadaştan daha hayırlıdır. Salih bir arkadaş ise yalnızlıktan daha hayırlıdır" (İslam & İhsan, 2020). Bu anlayışa göre Müslümanlar, dostluklarını salih kimselerle kurmalı; dinî ve ahlaki bakımdan olumsuz etkiler oluşturabilecek kimselerle arkadaşlık etmek yerine yalnız kalmayı tercih etmelidir.

Terk Etme Beni romanında arkadaş seçimi teması, özellikle Tayfun karakteri üzerinden işlenir. Romanın başkişilerinden biri olan Tayfun, bir futbol maçı sırasında kötü alışkanlıkları olan Cenk ve Egemen isimli kişilerle tanışır ve onların teşvikiyle zararlı alışkanlıklara yönelik bağımlı hâle gelir. Sevim Asımgil, *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu* adlı kitabında kötü huylu insanların öncelikle kendilerine kötülük yaptıklarını bildirerek şunları aktarır:

> "Ahlaki emir ve yasakların dâhil olduğu İslami hudutların dışına çıkanlar her şeyden önce kendisine kötülük eder. İnsan daha çok kendisini aldatma garipliğini gösteren bir varlıktır. Onun bu garipliğinin en tipik örneğini ruhunun fısıltılarını nefsinin fısıltılarına feda etmesidir. İnsanların çoğu akıllarının ve vicdanlarının ikazları ile kötü olduğuna kanaat getirmelerine rağmen birçok fenalıkları işlemeye devam ederler. Kötülüklerden vazgeçiş ve iyiliğe yöneliş hep yarınlara bırakılır" (Asımgil, 1993).

Tayfun karakteri de yanlış arkadaş seçiminin bir sonucu olarak sadece kendi hayatını değil annesi Nilay Hanım ile eşi Asena'nın hayatlarını da derinden etkileyerek onları büyük bir üzüntüye sürükler. Asena ile evlenmelerinin hemen ardından sürekli evine geç gelmeye başlar. Evde bulunduğu zamanlarda daima huzursuzluğa neden olur. Yanlış arkadaş çevresinin etkisiyle müptelası olduğu uyuşturucu eşi Asena'ya da kullandırma süşüncesini Eymen'e açar. Ancak Eymen, onu bu fikrinden vazgeçirmeye çalışır ve arkadaşını müşfik bir tavırla tedavi olması için ikna eder. Fakat Tayfun, tedavisini yarım bırakır ve yanlış arkadaş seçiminin pahasını canıyla öder.

> "Bir futbol maçında, uyuşturucu kullanan birbirleriyle samimi iki kişinin yanına düştüm. Birinin ismi Cenk, diğerinin Egemen'di. Maç sonrası Egemen beni evine davet etti, ben de gittim. Zengin bir ailenin çocuğuydu, arabası vardı. Müzik zevklerimiz uyuştu, operadan hoşlanıyordu o da benim gibi. Arkadaşlığımız ilerledi, dost olduk. Bir seferinde bana esrar sigarası uzattı, 'Şunun tadına bak bakalım beğenecek misin? dedi. Sigaraya alışık

olduğumdan içmekte hiç zorlanmadım, bir beis de görmedim, çok zevk aldım, hemencecik alıştım." (Asımgil, 2020, s. 277).

Bireylerin uyuşturucu madde kullanımına neden olan çevresel faktörlerin başında arkadaş etkisi de yer alır. Akran grubu, sağlığa zararlı maddelerin kullanımının her merhalesinde tesirini etkili bir biçimde gösterir. Arkadaş faktörü, kişinin madde kullanımına üç şekilde etki eder: "Merak/özenti sonucu kullanım, akran baskı unsuru olarak kullanım ve değerli hissedilme ihtiyacı olarak kullanım" (Semerci & Karaman & Yaman, 2022, s. 94). İncelenen eserde Tayfun'un madde kullanımına başlama ve devam etme sürecinde arakadaş seçiminin yukarıda sayılan üç etkisinin de ortaya çıkması söz konusudur. Eymen'in, Tayfun'u kurtarmaya yönelik büyük bir çaba sarf etmesi ise onun İslami değerlerin savunucusu olmasından ileri gelir. Bu doğrultuda yazar, dindar kimselerin arkadaşlarının hem dünya saadeti hem de ahiret mutluluğu için çabalayacağına vurgu yapar.

Ayrılan Kapler romanında, arkadaş seçiminin kişilerin hayatındaki ehemmiyeti özellikle iki erkek kahramanın ortak iş yapmasının sonuçları üzerinden işlenir. Yazar, arkadaş seçiminin sadece kişinin kendisini değil aynı zamanda ailesini de doğrudan ilgilendiren bir seçim olduğunu Orhan Bey ve Macit Bey'in ilişkisinden yola çıkarak aktarır. Eserde anlatılanlara göre Macit Bey ile Orhan Bey, tapu dairesindeki işlemlerini yaptırırken tesadüfen karşılaşırlar ve kısa süre içinde samimi olurlar. Macit Bey, müteahhit; Orhan Bey, emlakçıdır. Macit Bey, Ankara'da bir site yaptıracağını söyleyerek çok kazanması için Orhan Bey'e ortaklık teklif eder: "Azizim, sadece bir sene kirada oturacaksın ve arabasız kalacaksın, sonra yüzde bin kâr edeceksin" (Asımgil, 1997, s. 63). Çok kazanma uğruna Orhan Bey, tüm birikmiş parası ile evi ve arabasını da sermeye ederek projeye ortak olur. Ancak işler umduğu gibi yürümez. Macit Bey, kumarda çok para kaybedince elindeki tüm birikimi karşı tarafa vermek zorunda kalır. Böylece Orhan Bey'in zengin olma hayalleri suya düşer. En büyük bedeli ise iki ailenin nişanlı çocukları öder. Bu gelişmeler üzerine Alper'le Hilye'nin nişanı bozulur.

İncelenen eserde yer alan karakterlerden Habibe Hanım, hidayete ermesini bir arkadaşının getirdiği kitaplara borçludur. Modayı her zaman takip eden, şuh tavırları ve kahkahalarıyla görev yaptığı özel okuldaki sekreterlik görevinde herkes tarafından sevilen Habibe Hanım, eşi vefat edince büyük bir boşluğa düşer. Eve kapanır,

kimseyle görüşmek istemez. Ancak bir arakadaşı zorla da olsa onunla görüşmeyi başarır ve Habibe Hanım'a teselli bulması için dinî kitaplar getirir. Bu sayede "Türk toplumunun hiç hazır olmadığı gençlerin evlilik öncesi birlikte yaşayıp evlilik denemesini yapmalarını normal görecek kadar hoşgörülü olan…" (Asımgil, 1997, s. 113) Habibe Hanım, okuduğu kitapların ruhunda yarattığı tesirden hareketle Müslüman kimliğine sıkı sıkıya sarılır ve tövbe ederek geçmiş yaşamını geride bırakır.

Sen Gidince romanında arkadaş seçiminin önemi, "kötü arkadaş" kavramı üzerinden işlenir. Yazar, kötü huylu arkadaş edinen insanların zamanla onlara benzeyeceğini Selim karakteri üzerinden örneklendirir. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin" (DİB, 2013, s. 349) buyurarak Müslümanların, arkadaş seçerken çok dikkatli olmaları gerektiğine dikkat çeker. Nitekim Selim, kumar alışkanlığını üniversiteden tanıştığı ve sonrasında "en iyi dostu, en sevdiği kişi" (Asımgil, 2016, s. 290) olarak addettiği Alpay'ın özendirmesi nedeniyle edinir. Onun Amerika'ya kumar oynamaya gitmesi yine Alpay'ın telkiniyledir. Romanın sonunda Selim, kumar oynaması sebebiyle hem tüm kazancını yitirir hem de aile hayatındaki huzurunu büsbütün kaybeder. Karısı Tamarra ise eşinin kötü alışkanlıklarının Alpay'dan kaynaklandığının farkındadır: "O kadar uzun zamandır Alpay Bey ile birlikte çalışıyorsun ki onun bazı huylarını almış alabileceğini düşünüyorum…" (Asımgil, 2016, s. 258). Bu sebeple Tamarra, eşine yeni bir iş bulmasını tavsiye eder ve dikiş dikerek ev ekonomisine katkıda bulunabileceğini söyler. Ne var ki Selim, kumar oynamakta ısrar eder: "Kumarbazlar yedi canlıdır, ölüp dirilir, ölüp dirilir… Bir gün talihin bana gülmesini bekleyeceğim" (Asımgil, 2026, s. 298). Tamara, eşinin arkadaş kurbanı olduğunu bilir:

> "O, kötü değil, iradesini kullanamayan biri. Alpay Bey ile tanışıp onunla birlikte bulunması hayatının felaketi olmuş. Alpay Bey de dayısının kurbanı. Dayı Bey de kim bilir kimin etkisinde kaldı. Kötülük bulaşıcı hastalık gibi" (Asımgil, 2016, s. 320).

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında arkadaş seçimi teması, Elvan Hanım karakteri üzerinden işlenir. Elvan Hanım, romanın başkişisi olan Hande'nin yengesidir. Müslüman olmasına rağmen dinin gereklerini yerine getirmez, ilerlemiş yaşına karşın moda eğilimlerini takip etmekten geri durmaz. Brezilya seyahati sırasında Amazon Nehri üzerinde katıldığı bir gemi turunda dinî vecibelerini yerine

getiren Sude Hanım'la tanışır. Sude Hanım'la olan sohbetleri genellikle dinî konular ve edebe uygun giyinme meseleleri üzerinedir. Karşısındaki hanımın dostça konuşmalarından o kadar etkilenir ki kısa olan eteğini çekiştirip dizlerini kapatır. Onun bu davranışı, kısa zamanlarda kurulan arkadaşlıkların bile kişiler üzerindeki tesirini göstermesi bakımdan mühimdir.

> "İkinci kez Elvan Hanım eteğini çekiştirdi, dizlerini örttü:
>
> - Yarım saatlik bir dostluk içinde geçen konuşmalarından ve hâlinden öyle algılamış olabiliriz.
>
> Geç vakit döneceğiz otele, bu gece mehtabı seyredeceğiz gemide. Sude Hanım ile tekrar karşılaşabiliriz. Onu daha yakından tanıma fırsatı geçebilir elimize. İnsanları doğru analiz edebilmek için birçok kereler görüşmek gerekir.
>
> - Dikkat ettim yenge, onunla sohbet ederken sıkılmadın.
>
> - Kadının her söylediği mantıklı, dinletiyor kendini" (Asımgil, 2020, s. 146).

İncelenen eserde Hande'nin amcasının kızı Ayşen, Brezilya seyahati sırasında Merih isimli bir kızla tanışır. Merih, komşularının kızı Ayfer'in yönlendirmelerinden etkilenerek erkeklerle münasebetsiz ilişkiler kurduğunu anlatır:

> "- Daha erken, lise ikide. Mahalle arkadaşlarım olsun okul arkadaşlarım olsun kapı önlerinde, sokak başlarında ya da duraklarda karşılaştıklarında erkek arkadaşlarıyla gülüşüp eğlenir, şakalaşırlardı. Ben onlara öyle şapşal şapşal bakardım. Hiçbir çocuk bana yanaşmazdı. Üst kat komşumuzun kızı Ayfer, samimi, candan, merhametli, iyiliksever bir kızdır. O bir gün dayanamadı beni açıkça uyardı. 'Sen bu hâlde, daha ne kadar kalacaksın, ne zaman uyanacaksın tavşan uykusundan. Millet ortaokulda başlıyor kadınımsı giyinmeye. Ayrıca hödük gibi davranıyorsun. Söyletme beni şimdi. Azıcık cilve yap, işve yap... Biraz kırıt, kıkırda… Bunun kime ne zararı olur? Sen akıllısındır, beceriklisindir. Şöyle bir silkin kendine gel, katıl aramıza. Gençliğini yaşa!'
>
> - Onun sözlerinden mi tesirlendiniz.
>
> - Doğruya doğru, evet. Bana cesaret geldi. İnek Şaban'lıktan kurtuldum" (Asımgil, 2020, s. 204).

Hande, Ayşen'i Merih'le arkadaşlık etmemesi konusunda ikaz eder. Çünkü Merih'in İslami değerlere aykırı olan bir yaşam tarzı vardır. Hande, Ayşen'le sohbetleri sırasında Merih'i dost edinen bir kimsenin düşmana ihtiyacı olmadığını belirtir: "Merih gibi birini dost edinenin, düşmana ihtiyacı yok demektir." (Asımgil, 2020, s. 204). Yazar, burada okuyucularını arkadaş seçerken düşman seçmemeleri

konusunda tembihler gibidir. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de dost seçiminin önemi üzerinde bilhassa durulur ve Furkan suresi 27, 28 ve 29. Ayette şöyle buyrulur:

> "O gün (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: 'Keşke peygamberle birlikte olsaydım! Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim! Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!' İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır" buyrulur (DİB, 2020, s. 361).

Hayatımdan Çık Git romanında arkadaş seçiminin önemi, İlhan karakteri üzerinden ele alınır. İlhan, arkadaşlıkları nedeniyle küçük yaşlarda içki içmeye alışır: "Lise ikide iken içki içen bir çocukla arkadaşlık etmeye başlamış, bir kadeh iki kadeh derken alışmış" (Asımgil, 2015, s. 188). Eşi Almina, ondan bu sebeple ayrılır. İlhan, uzun yıllar çocuklarına hasret kalır. Zira Almina, üç oğlunu sürekli sarhoş gezinen babalarından uzak tutmaya çalışır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur:

> "Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hıristiyan ya da Mecûsî yapar, ifadesi ebeveynin çocuk üzerindeki kalıcı tesirini açık bir dille özetler. İşlenmeye hazır bir cevher olan insan yavrusu, iyiyi kabul etmeye ve güzeli benimsemeye daha doğuştan gönüllüdür. Onun, gözünü açtığı bu yeni âlem ile sağlıklı ilişkiler geliştirebilen erdemli bir kişilik edinmesi, anne babasının kucağında gerçekleşecektir. Aynı zamanda kendisini hidayete ve doğru yola ulaştıracak dinî tercihinin temeli de aile ocağında şekillenecektir" (DİB, 2013, s. 17).

İncelenen eserde İlhan, her defasında içkiyi bırakacağına söz verse de sözünde durmaz ve tedaviye yaklaşmaz. Böylece çok sevdiği karısından ve çocuklarından ayrı kalır. Onun tüm bu bedbahtlığının temelinde edindiği kötü arkadaş çevresinin etkisi görülür.

Ne Olur Gitme romanında arkadaş seçimi temasının geniş bir yelpazede işlendiği görülür. Romanın başkişisi Baran ile kız kardeşi Ceren, İslam dininin ahkâmını arkadaşları sayesinde öğrenince eski alışkanlıklarından vazgeçip mütedeyyin bir yaşam tarzı benimserler. Baran ile Muhammet, okul arkadaşları olmalarının yanı sıra sosyal hayatta da sıkı dostlardır. Muhammet, fakir ancak dindar bir kişiliğe sahiptir. Dinî konulardaki birikimini ailesinden aldığı terbiye ile edinir. Baran ise zengin bir çevrede yetişmesine ve isteklerine rahatlıkla ulaşabilmesine rağmen dinî konularda oldukça noksandır. Baran; arkadaşının ahlakından etkilendiği için İslam'a ısınır ve ailesiyle yaşadığı çatışmanın ardından mütedeyyin bir kişilik

olma yoluna girer. Annesi Nuray Hanım, İslam'ın hükümlerini yerine getirmeye çalışan Baran'ı değişmekle suçlar ve onun Muhammet'le görüşmesini neredeyse yasaklar:

> "Ukalalık taslama bize ve Muhammet ile görüşmeyi azalt. Anneleriyle Baran arasında geçen konuşmaya, iki kız kardeş hiç katılmamışlardı. O gün gelmiş olan 'kadınca' dergisine bakıyorlardı birlikte, ağır ağır sahifeleri çevirerek. Muhammet hususunda, annesi ile aynı kanıda olmak Ecem'i sevindirdi. Elini çekti, dergiyi Ceren'e bıraktı:
>
> - Haklısın anne, seninle aynı fikirdeyim.
>
> - Bak, ablan da fark etmiş. O çocuğun çok tesiri altında kalıyorsun" (Asımgil, 2012, s. 18-19).

Eserde Ceren'in dönüşümüne ise Muhammet'in kız kardeşi Zehra'nın vesile olduğu görülür. Zehra, Ceren'e yabancı dil dersi vermek üzere muayyen zaman dilimlerinde onların evlerine gelir. Zehra, üslup ve giyim tarzıyla tam olarak İslam dininin kaidelerine uyan bir kişiliktir. Zaman içerisinde Zehra'nın kişiliğinden etkilenen Ceren, arkadaşı sayesinde hidayete erer ve bu dönüşümden sonra maddi refahı bir kenara bırakarak dindar olan Muhammet'le evlenir:

> "Zehra'yı tanıdığımdan beri, saçları kendi doğal renginde. İnce telli, uzun ve kızıl. Omuzlarından aşağı bıraktığında bir tablo gibi süslüyorlar yüzünü. Yeşil renkli gözleriyle tam bir zıtlık içinde. Bizim nice saatlerimiz, nice vakitlerimiz kuaförde geçiyor. Netice ne oluyor, doğal güzellikten uzaklaşıyoruz. (…)
>
> - İki kardeş, ibadetleriyle, giyimleriyle, konuşmalarıyla, davranışlarıyla, bizlere çok büyük iyilikte bulundular, ahireti hatırlattılar. (…)
>
> - Bu evde sadece ve sadece Baran onlara değer veriyor, kıymetlerini biliyor. Muhammet ağabey sevilmeyi çok hak eden bir çocuk. Bir kız bir erkeği yakışıklılığından dolayı sevmişse, o sevgi kalıcı olmaz, günün birinde, bir sebeple uçar gider. Huy güzelliğine dayanan sevgi kalıcıdır" (Asımgil, 2012, s. 18).

Arkadaşlarının hayat tarzlarından etkilenerek İslam dinine ısınan ve bu sayede hidayete eren Baran ile Ceren kardeşlerin dönüşümünün anlatıldığı *Ne Olur Gitme* romanında, hâkim temanın arkadaş seçimi olduğu ve bu temanın eserin bütününe yayıldığı görülür. Romanın sonunda Baran; tıpkı Muhammet gibi namaz kılan, oruç tutan bir birey hâline gelirken kardeşi Ceren de Zehra'ya benzer ve İslam'a dönük bir yaşam tarzını benimser.

Fethi Gemuhluoğlu'na göre dostluk yelpazesinde "insana dost olmak, fikre dost olmak, coğrafyaya dost olmak, tarihe dost olmak, kendi vücuduna dost olmak, komşuya dost olmak gibi kademe kademe, ama entegre, bir bütün içinde bütün dostluklar söylenmelidir" (Gemuhluoğlu, 2014, s. 27). Sevim Asımgil'e göre de iyi arkadaşlar, kişiyi başta İslam dini olmak üzere millî tarihe, örfe ve âdete de dost kılmalıdır.

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında arkadaş seçimi, üzerinde önemle durulan temalardan biridir. Romanda bu temanın, olumlu ve olumsuz iki örnek temelinde işlendiği görülür. Perihan Hanım, Müslüman olmasına rağmen eşi Hakan Bey'in değer yargıları nedeniyle İslam dininin esaslarını istediği gibi yaşayamaz. Zengin bir muhitte yaşamaları onun İslam'ı yaşamasına engel olur. Eşinin yanı sıra sosyal baskı altında kaldığı için örtülü giyinmek istese bile giyinemez. Bu konu hakkında Hakan Bey'i suçlar ve kendini ona beğendirebilmek adına açık seçik giyinmek zorunda olduğunu vurgular.

> "Allah Resûlü'nün ifadesiyle saliha bir eş âdemoğlunun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır. Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Efendimiz kendi toplumundaki eğilimleri dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki bereket görsün" (DİB, 2013, s. 28).

Perihan Hanım, dönüşümünü evde hizmetlerini gören Gülseren Hanım'la arkadaşlık yaparak tamamlar. Gülseren Hanım'ın giyim tarzından ve onun hayat karşısındaki mücadelesinden etkilenir. Sonunda kocasının bütün itirazlarına rağmen ona dindar olmaya karar verdiğini açıklar:

> " - Gazetenin bilmece-bulmaca sayfasına bakmadım henüz, zekâm istirahatte. Beni yormadan ne diyeceksen söyle.
>
> - Ben dindar olmaya karar verdim.
>
> - Dindar kelimesi günlük kullanımında dini bütün, pratikte dinî hayatına uygulayan anlamına geliyor.
>
> - Dindar olmayan da, dininde gevşek, amelsiz, bilgi yönünden yetersiz, uygulamadan beri kimse. Ben işte tam bundan azat olmak istiyorum Hakan. Seni hayal kırıklığına uğratmamak, memnun etme adına ben kendimi, sende unuttum. Bazen de sorun çıkarmamak için fikirlerine karşı çıkmadım. Senin arzularına göre yaşadım" (Asımgil, 2020, s. 147).

Murat Bey, annesi dindar bir kadın olmasına rağmen kumara henüz on beş yaşında iken kötü arkadaş seçimi nedeniyle başladığını karısı Gülseren Hanım'a itiraf eder:

> " - Annem dindar kadındı, bu güzel bir şey ama bir Müslüman'da bulunması gereken uyanık olmadan fersah fersah öteydi. Birlikte işe gidip geliyoruz ya gayet iyi geçindiğimizi sanıyordu. Kumara kaç yaşında başladığımı tahmin edersin.
>
> - On sekiz mi?
>
> - On beş. Dükkân komşularımızdan biri erkek berberiydi, kumar oynardı. Boş kaldığımızda dükkânlarımızın önüne otururduk, kumarda kazandığı paraları anlatırdı bana. Yavaş yavaş cazip gelmeye başlamıştı havadan avuç dolusu para kazanmak. Çetin ağabeyle seyretmeye gittiğim bir yeraltı kumarhanesinde ondan borç alarak ilk kumarı oynadım. Olacak ya kazandım. Borcumu ödedim, kalan parayla gömlek ve pantolon satın aldım" (Asımgil, 2020, s. 95).

Yüce Allah, Tîn suresinin 4, 5 ve 6. Ayetinde şöyle buyurur:

> "Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik. Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar başka; onlar için kesintisiz ödül vardır" (DİB, 2020, s. 596-597).

İlgili ayetlerde öncelikle insanın mükemmelliği vurgulanır. Sonrasında ise olgunlaşmadan yana tercihte bulunmayan kimselerin kendi iradelerinin bir sonucu olarak düştükleri içler acısı duruma işaret edilir. Ayetin devamında Allah'a layıkıyla kul kimselerin kesintisiz bir kazançla ödüllendirileceği bildirilir:

> "Allah (c.c) insanın içine hem sakınma, hem de sapma eğilimini (takva ve fücûr) ilham etmiş, böylece onu hem iyiliğe, hem de kötülüğe meyletme yeteneğiyle yaratmıştır. Peygamberler insanın iyilik potansiyelini, şeytanî güçler ise iyilikten yüz çevirme potansiyelini harekete geçirmeye çalışırlar. Mamafih Resûlullah şöyle buyurmaktadır: Bakınız! Rabbim, bana öğrettiklerinden bilmediklerinizi bugün size öğretmemi emretti. O (c.c) buyurdu ki: Bir kula verdiğim her mal helâldir. Ben kullarımın hepsini hanîf olarak (tertemiz bir fıtrat üzerine) yarattım. Ama şeytanlar onlara gelerek kendilerini bu dinlerinden alıp götürdüler. Benim kendilerine helâl kıldıklarımı, onlara yasakladılar…" (DİB, 2020, s. 286).

İncelenen eserde de Murat Bey, arkadaşını şeytanlardan seçmesinin bir sonucu olarak kötü alışkanlıklar edinir ve dinî hassasiyetini bütünüyle yitirir.

Yazarın *Dönme Artık Çok Geç* romanında ise arkadaşlık seçimi temasına farklı bir cihetten temas edilir. Berkan Bey, eczacıdır. Yanına kalfa alması icap edince eşi

Alya, ona *Kur'an* kursundan tanıdığı arkadaşının kızını tavsiye eder. Böylece yirmi yaşındaki Şahika işe başlar. Alya, Şahika'yı görünce büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü Şahika, annesinin profilinden oldukça uzaktır. Son derece açık giyinir, abartılı makyaj yapar. Alya'nın tüm çabasına rağmen Berkan, onu işten çıkarmaz. Zira Şahika'dan çok etkilenir ve Şahika da ona karşılık verir. Alya'nın ablası Ayça ise bu durum için en çok kardeşini suçlar: "Kadınlık içgüdünle, kocanın işe alacağı kızın nasıl biri olduğunu sorabilirdin. Kocan da pür makyajlı birinden, eşinin tedirgin olabileceğini düşünebilirdi fakat düşünmedi" (Asımgil, 2015, s. 112).

Yazar, burada okuyucuya her insanın kendine özgü bir karaktere ve iradeye sahip olduğunu hatırlatır. Bu doğrultuda dindar kimselerin; eşlerinin, çocuklarının veya akrabalarının ahlaki tercih ve davranışları için mutlak anlamda sorumlu ya da kefil tutulamayacaklarını vurgular.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı arkadaş seçimi temasına ilişkin tespit edilen hususlar şu şeikilde ifade edilebilir: Yazar, on yedi romanının tamamında arkadaş seçimi temasını işler. Ancak beş romanında arkadaş seçiminin sadece olumlu tesirine yer verirken altı romanında ise yalnızca olumsuz örneklerine işaret eder. Geriye kalan altı romanında ise arkadaş seçiminin hem olumlu hem de olumsuz sonuçlarına dair kesitler sunar. Bu doğrultuda yazarın, arkadaşlık ilişkisinin kişiye olan olumlu ve olumsuz tesirine neredeyse eşit bir biçimde yer ayırdığını söylemek mümkündür. Ancak ilgili temanın sonuçlarının karşılaştırmalı olarak işlendiği romanlar, arkadaş seçiminin salt olumlu veya olumsuz neticelerinin temas edildiği eserlere göre çok daha canlıdır. Çünkü okuyucu bu sayede arkadaş seçiminin sonuçlarını mukayeseli olarak görme imkânına kavuşur.

Sevim Asımgil'in romanlarında iyi arkadaşların en önemli özelliği dindar olmalarıyla ilgilidir. Yardımseverlik, fedakârlık ve diğerkâmlık da onların diğer güzel hasletleridir. Romanlarda yer alan tüm iyi kimseler, arkadaşlarının da hidayete ermesi için çabalarlar. Zararlı alışkanlıklar edinen veya İslam dininin emir ve yasaklarına aykırı olarak yaşam süren arkadaşlarından hemen vazgeçmek yerine onların hem dünya hayatlarında hem de ahiret yurtlarında mutlu olabilmeleri için mücadele ederler. Bu doğrultuda en başta kendileri örnek bir hayat sürerler ve tebliğci olarak arkadaşlarını hakiki Müslüman olmaları konusunda bilinçlendirirler.

Çoğu zaman maddi imkânsızlıklar içinde olmalarına rağmen zengin olan dostlarına göre çok daha mutludurlar. Onların mutluluğu Allah'a layık bir kul olmanın verdiği bilinçle hayatı anlamlandırmaları ve sürdürmelerinden kaynaklanır. Bu sebeple en katı kalpler bile dindar arkadaşlarının ahlakından örnek alarak yumuşar.

Romanlarda yer alan kötü arkadaşların en dikkat çeken ilk özelliği dindar olmamalarıdır. Dinden kopuk hayat süren kimseler, dostlarını da içinde bulundukları zararlı duruma sürüklemek isterler. Bu nedenle alkol kullanan kişler çevresindekileri alkole, uyuşturucu kullananlar kişiler arkadaşlarını madde bağımlılığına alıştırırlar. Çoğu zaman refah içinde hayat sürmelerine rağmen hiçbir zaman mutlu olamazlar. Romanların sonunda ise hem kendileri hem de kendilerine uyan dostları bedbaht bir sonla karşılaşırlar.

Netice itibarıyla Sevim Asımgil, arkadaşlık seçimi temasını işlediği tüm romanlarında, okuyucularını verdiği canlı örneklerden hareketle dünya ve ahiret hayatlarının mutluluğu için iyi arkadaş seçmeye davet eder. İncelendiği üzere eserlerde geçen tüm iyi arkadaşlar dindar kimselerden oluşur. Dindar olmaları onları her bakımdan mükemmel yapar. Bu durum Sevim Asımgil'in İslami roman yazarı olmasından dolayı iyilik kavramını dindarlıkla ilişkilendirmesinden ileri gelir. Böylece yazar, okuyucularına iyi arkadaş çevresine dâhil olmaları ve kendilerine de iyi kimselerden dost edinmeleri gerektiği mesajını verir.

3.2. Ölüm

Ölüm, kaynaklarda "bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu" (TDK, 2009, s. 1539); "ruhun bedenden ayrılması suretiyle kişinin maddî hayat kaynağını yitirmesi" (Gürkan, 2007, s. 32) olarak tanımlanır. İrtihal, vefat, mevt, emrihak gibi kelimelerle de ifade edilen ölüm; kişinin ruhunun bedeninden ayrılıp da hayati fonksiyonlarını yitirmesi üzerine gerçekleşen hadisenin adıdır (TDK, 2009, s. 1539).

Ölüm, insan doğasının tamamlayıcı bir unsuru ve insana dair tanımların da temel bir ögesidir. Çünkü insan "akıllı" ve "ölümlü" bir varlık olarak nitelendirilir (Çağrıcı, 2007, s. 36).

İslam inancına göre ölümün kaynağı Allah'tır. Birçok ayet ve hadiste yaşatanın da öldürenin de Allah olduğu belirtilir (Topaloğlu, 2007, s. 34). *Kur'an-ı Kerim*'de

Necm suresinin 44. ayetinde bildirildiği üzere hayatı devam ettiren de sonlandıran da Allah'tır: "Öldüren de O'dur, yaşatan da" (DİB, 2020, s. 526).

Ölüm, insanoğlu için mukadder bir gerçektir. Kişinin dünya hayatı, belli bir ömürle sınırlı iken ahiret hayatı ebedîdir. Ölüm ise hayatın bu iki dönemini birbirine bağlayan bir araçtır (Topaloğlu, 2007, s. 34).

Ruhun bedenden ayrılarak dünya hayatından ahiret hayatına intikal etmesi demek olan ölüm, İmam-ı Rabbânî'ye göre bir felaket değildir. Asıl felaket, öldükten sonra olacakları bilmeden yaşayıp ahirete hazırlanmamaktır. Kulluk vazifelerini yerine getirmiş olan kimseler için ölüm, korkulacak bir hadise değildir. Aksine bu şekilde ölmek, kişi için büyük bir devlettir. Allah, ölüm anını kullarından gizli tutar. Meryem suresinin 84. ayetinde "Biz onların günlerini sayıyoruz" (DİB, 2020, s. 310) buyrulur. Ölüme karşı insanın karşı koyacak hiçbir gücü yoktur. Allah'ın adaleti ve hikmeti, insanoğlunun amellerinin karşılık bulması için yeniden dirilmeyi gerektirir (Asımgil, 2010, s. 193-194).

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde "Zevkleri bıçak gibi keseni -ölümü- çok hatırlayın!" (Malkat, 2019, s. 94) diyerek Müslümanları her an ölümü düşünmeye ve ona göre davranmaya davet eder. Çünkü ölüm, kişi için değişmez kanundur ve ondan kurtuluş yoktur. Nitekim Ankebût suresinin 57. ayetinde "Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz" (DİB, 2020, s. 402) buyrulur. Dünya hayatı, insan için bir imtihan vesilesidir ve bu imtihanın neticesi ise şudur: Herkes yaptığı davranışının karşılığını ceza yahut mükâfat olarak mutlaka görür (Asımgil, 1996, s. 131-132). Bu minval üzere ölüm hadisesi, başlı başına etkili bir vaiz olarak görülür (Topaloğlu, 2007, s. 34).

Ölüm teması, edebiyatta sıklıkla işlenir. İslami roman yazarları da bu tema üzerinde özellikle durur. Sevim Asımgil, romanlarında ölümün insanoğlu için müessir bir vaiz olma imkânından yararlanarak ölüm temasına ağırlık verir ve bu temayı romanlarında niçin baskın olarak kullandığını şu sözlerle izah eder:

> "Vahyin atmosferinde iz sürmeyenler idrak uyanıklığına ulaşamıyorlar. Ölüm insanoğlunun karşısında, kendi sınırlarını ve çaresizliğini en iyi algılayabildiği bir olgu olarak durmaktadır. Dikkat ederseniz depremlerde, kaza haberlerinde dikkatler ölü sayısının üzerinde toplanır. Dünya insanı var gücüyle ölüme çare arıyor. Bu ise ölümün hakikatini düşünmeyi engelliyor. Ölümü bir hiçlik bir yok olma, toprağa gömülüp gitme olarak

> düşünen Müslümanlara rastladım. Bazı inanç grupları, ruhun yeniden beden kazanarak dünyaya gelip gelmeyeceği konusunun ya da ölümden sonra, insanların, cisimsiz varlıklar olarak kalıp kalmayacaklarının tartışmasını yapıyorlar. Ölüm hakkında pek çok insan, yarım, bulanık, yanlış bilgilere sahip. Çünkü ölüm sonrasını anlamaya, fizyolojinin ve biyolojinin verdiği bilgiler yeterli olmaktan çok uzak. Bu sebeple de İslam'ın ölüme ait açıklamalarını, yani Peygamber sallallahu aleyhi vesellemden gelen haberleri ön plana çıkarmamız gerekmektedir. Hakiki dinin mensupları içim ölüm, öteki hayatın başlangıcıdır. Ölmek felaket değildir. Öldükten sonra başa gelecekleri bilmeyip, ahirete hazırlanmamak felakettir. Çalışıp kazanmış bir kimse için korkacak bir şey yoktur. Hatta Mektubat'ta 'Böyle ölmek büyük bir devleti ele geçirmektir. Ölüm sevfgiliyi sevgiliye kavuşturur' denir. (İmam Rabbanî. Mektubat. S.104) İlahi emirler doğrultusunda hayat yaşamayanlar ölümden nefret ediyor. Onlar ölümü hatırlarına getirmiyorlar, getirmek de istemiyorlar. Bizlere 'Ölümü günde yirmi kere hatırlayana şehit sevabı verilir' haberi ulaşmıştır. Şu tenakuza bakar mısınız? Gerçek bir mümin ölüme hazırlıklı yaşadığından, ölümden için için korksa da onunla barışık yaşar." (TE Bilisim, 2018).

Sevim Asımgil, romancılığı İslam dinini yaymak ve dine hizmet etme doğrultusunda bir araç olarak gördüğü için eserlerinde ölüm teması üzerinde bilhassa durur. Bu doğrultuda ölüm ve ötesi gerçeğini, insanları hidayete ulaştırma gayesiyle romanlarında sıklıkla işler.

Yazarın ilk romanı Siyah *Zambak ve Merve*'de ölüm teması, öncelikle Ahiret Ana'nın vefatı üzerinden işlenir. Ahiret Ana, tek başına yaşayan yoksul bir kimsedir. Yurt dışında yaşayan oğlu uzun zamandır para göndermediği için daha da fakirleşmiş durumdadır. Ancak çok dindar olduğu için her zaman Allah'a şükreder. Geceleri teheccüt namazı kılar, *Kur'an-ı Kerim*'i elinden düşürmez. Mahalledeki herkese Allah'a iyi bir kul olmaları için telkinlerde bulunur. Esra, komşusu olan bu teyzeyi sık sık ziyaret eder. Hatta, Ahiret Ana'nın yönlendirmesiyle katıldığı dinî sohbetler sayesinde çarşafa girer. Okulu bırakmaya karar verdiğinde annesi, Esra'yı kararından döndüremeyince Ferhan Öğretmen'den yardım ister. Ferhan Hanım, Esra'yı Ahiret Ana'nın yanında bulur. Ferhan Öğretmen, oraya gittiğinde Ahiret Ana'nın ölüm anına şahit olur. Normalde ölüm kelimesinden bile korkarken ölümün kendisine bizzat tanık olmak onu derinden etkiler. Çünkü Ahiret Ana'nın son nefesine kadar dilinden duaları düşürmemesi ve hiç zorlanmadan gülerek can vermesi onun zihninde hayatı Allah'ın koyduğu nizama uygun olarak yaşayanların ölümü sevinçle karşılayacaklarına delil oluşturur. Sevim Asımgil, *Yaşamın Dört Kritik Dönemi*

isimli eserinde, yaşlıların ölümü karşılama biçimlerini dindarlıklarıyla bağlantılı olarak şöyle açıklar:

> "Birey ergenlikten itibaren, hakiki bir Müslüman olarak yaşamışsa, yaşlılığında mutlaka bunun huzurunu duyacaktır. Yüce Allah'ın rızasını kazanmaya çalışacak, ölümü kendisini Cenâb-ı Hakk'a kavuşturan bir köprü olarak görecektir. Güzel konuşanlar lâ İlâhe illallah'tan daha güzel bir söz söylememişlerdir" (Asımgil, 2010, s. 196).

Ahiret Ana'nın, hayatı Müslümanlığın gereklerine uygun olarak yaşadığı için ölümü hiç korkmadan karşılaması Ferhan Öğretmen'i derinden sarsar. Bu nedenle Ahiret Ana'nın çarşafına sarıldığı anda bayılır. Kendine geldiğinde ise nefret ettiği çarşafın mümin kadınları iman bakımından ne kadar yücelttiğinin farkına varır . Böylece çarşaftan özür dileyerek hakiki bir mümine olmak için üzerine düşen tüm kulluk vazifelerini yerine getireceğine söz verir. Bu doğrultuda dinî dersler alır ve kısa bir süre içinde çarşaf giyinerek tıpkı Ahiret Ana gibi İslam dinini yaşamaya başlar.

İbn-i Ömer'in anlatımıyla Hz. Peygamber (s.a.v.) ile onun arasında geçen şu konuşma, akıllı Müslümanların kaç yaşında olurlarsa olsunlar ölümü akıllarından hiç çıkarmayacaklarını ve dolayısıyla da İslam dininin emir ve yasaklarına göre hayatlarını sürdüreceklerini bildirir:

> "İbn Ömer anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte idim. Ensardan bir adam gelerek Hz. Peygamber'e (s.a.v.) selam verdi. Sonra dedi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü! Müminlerin hangisi daha faziletlidir? Hz. Peygamber: 'Ahlak bakımından en güzel olanları.' buyurdu. Sonra adam: 'Müminlerin hangisi daha akıllıdır?' diye sordu. Hz. Peygamber: 'Ölümü en çok hatırlayanları ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananları. İşte onlar en akıllı olanlardır." diye cevap verdi" (DİB, 2013, s. 545).

Yazar, incelenen romanda şahit olunan ölüm anının kendisini aydın bir öğretmen olarak gördüğü için İslam dinine mesafeli duran bir kimseyi nasıl hidayete erdirdiğini anlatır. Böylece nasıl yaşanırsa öyle ölüneceğini ve hayatları boyunca ölüm ve ötesi için hazırlık yapanların ölümü korkunç karşılamayacaklarını aktarır.

Sevda Geri Dön romanında ölüm teması, öncelikle Zeynep ve Mustafa çiftinin art arda gerçekleşen vefatları üzerinden ele alınır. Mustafa'nın asıl adı Stefan'dır. Zeynep'in babası Ahmet Bey sayesinde Müslüman olur ve Mustafa adını alır. Müslüman olunca ailesi onu terk eder. Ahmet Bey, Mustafa'yı kızı Zeynep'le

evlendirir. Zeynep'le Mustafa yedi yıllık evlidir. Bir bebek beklemektedirler. Ancak doğum esnasında önce bebeği sonra Zeynep vefat eder.

Travma, beklenmedik anda ortaya çıkan bir olay veya durum sonucu kişilerin ruhsal yapıları üzerinde kalıcı izler bırakan rahatsızlık hâlinin adıdır. İnsanlar, günlük yaşamlarında can sıkıcı pek çok olay veya durumla karşılaşsalar da travma onlardan çok farklıdır. Çünkü travma en beklenmedik zamanlarda ortaya çıkar ve bireyi derin bir yasa boğar. En yakınlarından birinin ani bir şekilde vefat etmesi de kişi için travma yaratan durumlardan biridir (Sami, 2019, s. 30).

İncelenen eserde Mustafa, bebeğini ve genç yaştaki karısını kaybetmesine rağmen asla isyan etmez ve sabreder. Haberi alınca evine gidip namaz kılar. Onun bu tevekkülü dindar olmayan bir doktorun bile dikkatini çeker. Çünkü cenazesi olan bir başka kişi o esnada isyan ederek avaz avaz bağırır:

> " Doktor, işaret parmağıyla genç adamı gösterdi:
>
> - Kimsesi kalmadı… O da insan, mutaassıp birisi değilim ama dindar olanların metanetine daima hayran kalmışımdır. İman insanlar için ebedi bir hazine, inançsızlık da hayatın büyük düşmanı. Burada hep buna şahit oluyoruz" (Asımgil, 2015, s. 133).

Mustafa, hakiki Müslümanlardan olduğu için kaderine rıza gösterir ve yaşatanın da öldürenin de Allah olduğunu bilir. *Kur'an-ı Kerim*'in Necm suresinin 43 ve 44. ayetinde bu durum şöyle bildirilir: "Güldüren de O'dur, ağlatan da. Öldüren de O'dur, yaşatan da" (DİB, 2020, s. 526) Mustafa'nın, ölümü sükûnetle kabullenmesi inançlı olmasıyla ilgildir. Çünkü:

> "Dinî inancın bir gereği olan ahiret inancına ve kader düşüncesine sahip birisinin geleceğe dair olan ümidi ve hayata karşı olan sevinci sürekli olarak tazelenir. Karşılaştığı her türlü acı ve üzücü olayların kalıcı olmadığını, geçici olduğunu bilmenin yanında bu olayların anlamsız olmayıp ilahi bir planın bir parçası olduğunu kabul eder. Kişi bu olaylara karşı sabır gösterir ve olaylar karşısında rıza gösterdiği takdirde ahirette bunların karşılığının inandığı Allah tarafından verileceğini düşünmesi onun bu olaylar karşısında direncini artırır" (Sami, 2019, s. 74).

Eşinin vefatından kısa bir süre sonra Mustafa da bir anda hastalanarak vefat eder. Sevda'nın kocası Cengiz Bey, Mustafa'nın vefatından çok etkilenir. Çünkü onu Sevda'ya meyletmekle suçladığı hâlde Mustafa, her zaman nezaketli tavrını korur. Onların barışmasını ne kadar istediğini ve dua ettiğini aktarır. Ölmek üzereyken takke, seccade ve tesbihini Cengiz'e bırakır. Cengiz, Osman Hoca'dan emanetleri

alınca göz yaşlarına boğulur. Mustafa'nın anlattığı dinî sohbetleri hatırlar ve yanlış yoldan dönerek hidayete ererek namaza başlar: "Onun kişiliği ve ölümü bana çok tesir etti. Dün onu gömdüğümüzden beri dünya, umurumdan çıktı." (Asımgil, 2015, s. 22). Yazar, aktardığı olayda hakiki Müslümanların hayattayken de ölürken de insanlara örnek olduğunu Mustafa karakterinden hareketle açıklar.

Dilara romanında ölüm ve ötesi gerçeği, başta Hekime Anne olmak üzere Dilara, Dilara'nın babaannesinin kardeşi Ayşe Hanım ve Hande Nazan'ın kardeşi Enes tarafından sıkça dile getirilir. Ayrıca yazar da çoğu zaman araya girerek ölüm ve ahiret gerçeğini hatırlatır:

> "Allah (c.c) insanları kulluk yapmaları ve ebedi olmaları için yaratmıştı. Ancak bir evden başka bir eve nakledileceklerdi. Her insan dünyada bir misafir ona verilenler de emanet ve ariyetti. Misafir göç edecek ve emanetler sahiplerine geri verilecekti. Her seferin bir azığı olur. Dünyadan ahirete olan sefer için azık ibadet yapmaktı. Zira orada cennet ve cehennem vardı. İkisinin arası sığınılabilecek bir yer yok" (Asımgil, 1991, s. 84).

Ölüm hakikatinin çokça dile getirildiği romanda vefat eden tek kişi İrem'dir. İrem'in geçirdiği kaza sonucunda iki gün içinde vefat etmesi, üstelik onun vefatının doğum gününden bir gün önceye rastlaması yazar tarafından okuyuculara ölümün aniliğini ve yaş tanımadığını hatırlatmak için kurgulanmış olmalıdır. Eserde, halasının çocukları İrem'e sürpriz yapmak için onun doğum gününden bir gün evvel Antalya'dan İstanbul'a gelirler ve neşeli bir şekilde müzik eşliğinde "İyi ki doğdun İrem!" (Asımgil, 1991, s. 172) naraları atarlarken İrem'i ölüm döşeğinde bulurlar. Bu sırada Dilara, onun yanındadır. Çünkü İrem, son anlarında Dilara'yı yanında görmek ister. Hâlbuki "O bugün saçlarını boyatmaya gidecekti. Alınacak elbisesi terzide kalmıştı. Yarın akşam için Kulüp 88'e telefon edip bir masa ayırtacaktı. Evet, yarın onun doğum günüydü, akrabaları ve arkadaşlarıyla beraber doğum gününü kutlayacaktı" (Asımgil, 1991, s. 173). Ancak İrem için bir daha yarın hiç olmaz. O, her ne kadar tüm gayretiyle ölüme meydan okusa da bedeni yavaş yavaş mermer soğukluğuna dönmeye başlar. Hz. Peygamber'in "Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle dirilirsiniz." (HDV, 2018, s. 1) hadis-i şerifi buyruğunca da ölmeden evvel "Bilmiyorlar, tabiat onları öldürecek" (Asımgil, 1991, s. 174) diyerek "Son nefeslerinde Sokrates'in saçma sapan felsefeleriyle haşr neşr…" (Asımgil, 1991, s. 174) olur. Dilara'nın tüm telkinlerine karşın kelime-i tevhid getiremeyen ve "Meğerse hayat hiçmiş. Bunu ölürken Balzac mı demişti?" (Asımgil, 1991, s. 176)

diye sayıklayarak ölümü tadan İrem "Sadece iman ve salih amelin fayda verebileceği ahirete yönelmişti. Varsa…" (Asımgil, 1991, s. 176).

Dünya hayatının geçiciliğinin ve ahiret yurdunun ebediliğinin her fırsatta ifade edildiği romanda, yazarın üzerinde durduğu en önemli temanın 'ölüm' olduğunu söylemek mümkündür. Eserde ölüm gerçeğini örneklemek üzere İrem'in hayatının, hayata yüklediği anlamın ve nihayetinde vefatının seçilmiş olması okuyucunun karşısına çarpıcı, gerçekçi ve düşündürücü bir son olarak çıkar.

Meriç'in Kanlı Gelini yazarın romanları içinde belki de en dramatik ölüm sahnesini içeren eseridir. On yedi yaşındaki Rümeysa'nın Meriç'in sularında boğularak can vermesinin gerekçesi şöyledir: Rümeysa, Harun'la bir haftalık evlidir. Eşinin ailesiyle birlikte yaşarlar. Diğer Müslüman Türkler gibi Harun ve ailesi de Yunanistan'da "madden ve manen korkunç sistemli bir baskı altında ezilmekte" (Asımgil, 1993, s. 20) olduklarından uzun zamandır düşünü kurdukları Türkiye'ye kaçak yollardan göç etme kararı alırlar. Mitço adındaki Yunanlı bir balıkçıyla anlaşırlar. Böylece Harun, babası Ömer Efendi, annesi Ayşe Hanım, kız kardeşi Sare ve karısı Rümeysa balıkçı teknesindeki yerlerini alırlar. Meriç'e ulaştıklarında Rümeysa, yeminini hatırlar: "Vatanını gördüğün an sulara bayrak açacak, öylece bırakacaktı" (Asımgil, 1993, s. 43). Bu doğrultuda göğsünden Türk bayrağını çıkararak dalgalara bırakır ve "Yaşasın Türkiye'm!" (Asımgil, 1993, s. 44) diye bağırır. O sırada silah sesleri işitilir. Rümeysa "korku ve şaşkınlıkla doğrulurken ayağı kayar, tecrübesizliğinin verdiği sersemlikle de tutunamayıp baş aşağı düşer" (Asımgil, 1993, s. 44). O, bundan böyle "Türkiye için canını veren" (Asımgil, 1993, s. 51) "şehit gelin"dir (Asımgil, 1993, s. 253).

Sonsuzluğu arzulayan insan, başta kendi bir ömürlük misafirliğini tamamlayacağı günden korkar ve sevdiklerinin de ömrünün bir gün son bulacağı gerçeğini çoğu kez aklına getirmek istemez. Ancak İslâm inancına göre ölüm, yepyeni ve ebedi bir yaşamın başlangıcını oluşturur. Müslümanlar için ölüm hadisesi en çok sevdiği varlığa, yaratıcısı olan Allah'a kavuşmak anlamına gelir. Bu sebeple hakiki Müslümanlar, dünya hayatının geçici olduğunun her zaman farkındadırlar ve ömürlerini ahiret yurdunun sevinenlerinden olmak için İslam dininin emir ve yasaklarını dikkate alarak sürdürürler. En sevdiklerinin vefatlarının da yüce Allah'ın kaderi icabı gerçekleştiğini bilirler ve isyan etmeden hüzünlerini yaşarlar (DİB:

2020, s. 559). *Kur'an-ı Kerim*'de Zümer suresinin 42. ayetinde: "Allah, ölüm vakitleri geldiğinde insanları vefat ettirir, ölmeyenleri de uykularında ölmüş gibi yapar. Ölümüne hükmettiklerini tutar, diğerlerini ise belli bir süreye kadar (hayata) salar. Kuşkusuz bunda iyice düşünenler için dersler vardır" (DİB, 2020, s. 462) buyrularak ölümün ertelenemez bir gerçek olduğu vurgulanır.

İncelenen eserde yer alan Harun karakteri de çocukluğundan beri İslam terbiyesiyle büyüdüğü için eşinin vefatını olabildiğince sükunetle karşılar ve isyan etmez. Ayşe Hanım ve Ömer Efendi, gelinlerini rahmetle anarlar ve onun Müslümanlığına gıbtayla bakarak başta kızları Sare olmak üzere özellikle her genç kızın onun gibi kuvvetli imana sahip olmasını arzularlar:

> "Rümeysa'yı hatırladım, Ömer Efendi diye hıçkırdı. İyi kalpli, gencecik, tertemiz Rümeysa'yı… Bizimle gelemedi, Meriç gelinimize geçit vermedi. Bir tel saçını haram görmeden öldü. Kazaya kalmış hiçbir namazı yoktu. Oruç borçlarının da hepsini tutmuştu. O, yeşil yapraklar içinde nefis bir gonca güldü. Şehitlik müyesser oldu" (Asımgil, 1993, s. 173).

Ömer Efendi'nin vefatı da Harun'u en az Rümeysa'nın ölümü kadar etkiler. Ömer Efendi, Harun'u içkili ve açık seçik kızların olduğu bir ortamda şarkı söylerken görünce çok üzülür. Üstelik dekolteli bir genç kız, Harun'un nişanlısı olduğunu söyler. İhtiyar, oğlunun uzun zamandır namaz kılmadığının farkındadır ancak böyle bir durumla karşılaşacağını hayal etmediğinden gördüğü manzaranın üzüntüsüyle Türkiye'yi terk etmek ister. Otobüse binerek Edirne'ye gider. İpsala sınırından karşıya koşmaya başladığında ise Yunan askerinin açtığı ateşle yere yığılır. Ömer Efendi, hastanede ölümle yaşam arasında gidip gelirken oğlu Harun'la konuşur ve ona hakiki Müslüman olması için öğütlerde bulunur: "Dünyanın lezzetini ve levhini terk eden ve gençliğinde ibadeti ile meşgul olana, Allah, yetmiş iki sıddık sevabı verir. Ve o, Rabbimizin indinde meleklerin bazısı gibidir. Sizin hep öyle olmanız için dua ettik Harun" (Asımgil, 1993, s. 242). Böylece yaşamıyla çocuklarına her zaman örnek Müslüman duruşu sergileyen Ömer Efendi'nin vefatı, Harun'un hidayetine vesile olur. Harun, çocukluğundaki hâline döner. İşinden ve nişanlısından ayrılır. Aradığı huzuru Allah'a layık kul olmada bulur.

Düğünümde Ağlama romanında ölüm teması üzerinde önemle durulur. Bu doğrultuda ölüm karşısında zenginliğin ve fakirliğin hiçbir öneminin olmadığının

vurgusu yapılır. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de Nisa suresinin 78. ayetinde ölümün ertelenemeyeceği gerçeği hakkında şöyle buyrulur:

> "Nerede olursanız olun ölüm sizi yakalar; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile! Kendilerine bir iyilik dokunsa 'Bu Allah'tan' derler, başlarına kötülük gelince de 'Bu senden' derler. 'Hepsi Allah'tandır! de. Ne oldu bu topluluğa ki bir türlü söyleneni anlamıyorlar (DİB, 2020, s. 89).

İncelenen eserde modern bir yaşam tarzına sahip olan Firuze karakteri, alışkanlığı gereği yılbaşı gecesi evinde kırk kişilik parti verir ve Noel ağacı süsler. Partide Serra ile konuşurlarken gelecek planlarından bahseder. Ne var ki vakit gece yarısını geçince Firuze, Noel ağacının altında yığılıp kalır ve vefat eder. Firuze'nin ölümü üzerine romanda insanların yaşadıkları gibi öldüklerinin vurgusu yapılır:

> "- Valla ölüm, yeni yıl filan dinlemiyor çocuklar, pattadak alıp götürüyor insanı.
>
> Mendilini dürüp çantasına koyduktan sonra devam etti:
>
> - Firuze'ye bir de 'sayende pek güzel bir gece geçiriyoruz, yeni yılın kutlu olsun canım, gel seni şöyle bir öpeyim demiştim. Kadının yanaklarının sıcaklığı hâlâ dudaklarımda… kırk dakika sonra ölecek birini kutlamışım.
>
> Firuze'nin en yakın arkadaşı Eczacı Ferhunde konuşmaları başı önünde dinliyordu. Yavaşça:
>
> - Ben de 'Firuzeciğim yeni yılda saadetler' demiştim. Meğer yeni yılda ömrünün bitmesine kırk dakika var saadetler demekteymişim" (Asımgil, 1994, s. 24).

Serra'nın annesi Zeynep Hanım da romanda yaşadığı gibi ölenler arasındadır. Zeynep Hanım, dantel yaparak geçimini sağlayan orta hâlli bir kadındır. İslam dininin emir ve yasaklarına olabildiğince riayet eder ve on beş günde bir camide verilen vaazlara ve sohbetlere devam eder. Ölüm hadisesini, sevenin sevgilisine kavuşması olarak nitelendirerek tıpkı Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi ölümün kendisi için bir düğün olduğunu vurgular:

> " - dü...ğü..nümde ağ..la..ma yav..rum diye heceledi…
>
> Serra bayılmamak için dişlerini birbirine geçirerek sıktı…
>
> Bu bir düğündü öyle mi? Muhabbetin hakikatine erenlerin ölümü demek böyle oluyordu…
>
> Allah'ı sevenler dünya ve ahiret şerefi ile gidiyorlardı… Her şeyden kesilip Allah'a yönelen vuslata eriyordu… Ya Rabbi! diye mırıldandı Serra, sırtında beyaz elbise yok, elinde çiçek tutmuyor başında duvak takılı değil ama annem hakikaten bir gelin başka türlü bir gelin…" (Asımgil, 1994, s. 135-136).

Hz. Peygamber (s.a.v.), kişinin ölümü karşılama biçimini Allah ile olan ilişkisi bağlamında değerlendirerek bir hadis-i şerifinde şöyle buyurur:

> "Mümine ölüm gelince, Allah'ın hoşnutluğu ve ikramı kendisine müjdelenir. (Bu müjde üzerine) artık mümine ölümden daha sevimli bir şey olamaz. O anda mümin Allah'a kavuşmayı, Allah da mümin kuluna kavuşmayı ister. Kâfire ölüm geldiğinde ise Allah'ın azabı ve cezası kendisine bildirilir. O anda kâfire ölümden daha fena gelen bir hâl olamaz. O anda kâfir, Allah'a kavuşmaktan, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz" (DİB, 2013, s. 552).

Şeb-i arus, düğün gecesi anlamında Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin ilâhî sevgiliye kavuşmasına işaret eden öldüğü gece anlamına gelir (Öngören, 2004, s. 445). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, kendisi için sevgiliye kavuşmayı simgeleyen ölümü konu edindiği bir gazelinde duygularını şöyle dile getirir:

> "Ölüm günümde tabutum yürüyüp gitmeye başladı mı, bende bu cihanın gamı var, dünyadan ayrıldığıma tasalanıyorum sanma; bu çeşit şüpheye düşme, bana ağlama, yazık yazık deme. Şeytanın tuzağına düşersem işte hayıflanmanın sırası o zamandır. Cenazemi görünce ayrılık ayrılık deme. O vakit benim buluşma ve görüşme zamanımdır. Beni kabre indirip bırakınca, sakın elveda elveda deme; zira mezar cennetler topluluğunun perdesidir. Batmayı gördün ya, doğmayı da seyret.. Güneş'e ve Ay'a batmadan ne ziyan geliyor ki? Sana batmak görünür, ama o, doğmaktır. Mezar hapis gibi görünür, ama o, canın kurtuluşudur. Hangi tohum yere ekildi de bitmedi? Ne diye insan tohumunda şüpheye düşüyorsun? Hangi kova kuyuya salındı da dolu dolu çıkmadı? Can Yusuf'u ne diye kuyuda feryad etsin? Bu tarafta ağzını yumdun mu o tarafta aç. Zira senin hay huyun, mekânsızlık aleminin fezasındadır" (Ökten, 2010, s. 154).

İncelenen eserde Zeynep Hanım, hakiki müminlerden olduğu için ölümü sevinerek karşılar ve şeb-i arus terimini kendi ölümüne de uyarlayarak ölümü düğün olarak gördüğünü açıklar.

Diana romanında ölüm teması, öncelikle Zülal Hanım'ın eşi üzerinden işlenir. Taner Bey, yüksek ziraat mezunudur. Eminönün'de kendisine ait bir muhasebe bürosunda çalışır. Vefat ettiğinde iş yerindedir: "Ölümü de masa başında olmuştu. Bir ikindi üstü yazıhanesinde müşterisiyle konuşurken aniden fenalaşmış, koltuğunda otururken birkaç dakika içinde ruhunu teslim etmişti" (Asımgil, 1995, s. 15). Bu doğrultuda yazar, ölümün hiç beklenmedik bir anda da gelebileceğini vurgular. Çünkü ömrün günleri sayılıdır ve sona erdiğinde yaşam da son bulacaktır. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de Meryem suresinin 84, 85 ve 86. ayetlerinde şöyle buyrulur:

“Öyle ise onlar hakkında acele etme, biz onların günlerini sayıyoruz. Gün gelecek, takvâ sahiplerini seçkin konuklar olarak Rahman’ın huzurunda toplayacağız; günahkarları da suya götürülen sürü gibi cehenneme süreceğiz” (DİB, 2020, s. 310).

Romanda vefat eden bir diğer kişi de Diana’nın profesör olan babasıdır. O, ölüsünün Bristol’de yakılmasını vasiyet eder. Diana, babasının öldüğünü haber vermek için Onur’u arayınca Melike, durumu öğrenir ve kocasıyla ölüm hakkında konuşmaya başlar. Cenazenin yakılacak olmasını vahşice bulur. “Hz. İsa ‘Ölülerinizi yakın’ dememiştir” (Asımgil, 1995, s. 85) diyerek ölen kişinin ahiret inancının olup olmadığını sorar. Bunun üzerine Onur, çok az kişinin ahirete inandığını savunarak Avrupalıların ahiret meselesi üzerinde düşünmediklerini aktarır. Yazar, karı kocanın konuşmalarının ardından Melike’nin diliyle ölüm hakikati hakkındaki mesajını şöyle verir:

> “Unutma ki elimizde tek bir hayat avantajımız var, her anını değerlendirmeli, boşuna harcamamalı ve alabildiğine mesut olmaya çalışmalıyız. İşte Diana’nın babası, bir varmış bir yokmuş dünyasına karışıverdi adamcağız. Bir proftu. Ölüm bir şey dinlemiyor, kimseyi ayırmıyor, götürüyor insanları” (Asımgil, 1995, s. 85).

Eserde, tebliğci kimliklerin sohbetleriyle de ölüm temasına yer verilir. Melike’nin anneanesinin Riva’daki komşusu Nermin Tiryaki, Melike ve Mebruke Hanım’ı her gördüğünde ölüm ve ahiretten bahseder:

> “Nermin Hanım’dan duymuştu. Dünya hayatı üç nefesten ibaretti. Birinci nefes alınmıştı ve onda olanlar kayda geçirilip Allah’ın huzurunda hesap için bekletiliyordu. İkinci sarf edilmekte olan nefesti. Üçüncü nefes ise erişilip erişilemeyeceğini kimse bilmiyordu. Şu hâlde hayat bir nefesti. İnsanın ömür sermayesi güneş altında durmadan eriyen bir buz parçasıydı sanki” (Asımgil, 199, s. 144).

Nermin Hanımlara misafir gelen Tarık Aslanyürek, Melike’nin bebeğine telkin verdikten sonra hayatın geçiciliğinden bahsedek ölümü hatırlatır: “İnsan sanıldığı gibi başıboş yaratılmamıştır. Tüm yapılanlar Allah tarafından kötülükse cezaya, iyilikse ödüle bağlanmıştır… Dünya ve ahiretin şerefi sağlam bir imanda, küfre dönme ihtimali bulunmayan yakın duygusundadır” (Asımgil, 1995, s. 147).

İncelenen eserde kürtaj hadisesi üzerinden de ölüm temasına yer verilir. Kürtaj, istenmeyen gebeliğin vaktinden evvel sona erdirilmesi anlamına gelir. *Kur’an-ı Kerim*’de İsra suresinin 31. ayetinde: “Fakirlik korkusuyla çocuklarınızın canına kıymayın! Biz onların da sizin de rızkınızı veririz. Onları öldürmek gerçekten büyük

bir günahtır" (DİB, 2020, s. 284) buyrularak insan hayatının İslam dinindeki önemi aktarılır. Romanda Melike, Onur'dan boşandığı gün hamile olduğunu öğrenince bu hakikati annesiyle paylaşır. Hande Hanım, torunlarının olacağını eşine söyleyince Yunus Bey, kızından kürtaj olarak çocuğunun hayatına son vermesini ister. Çünkü ona göre Melike'nin karnındaki çocuk, babası onu terk ettiği için "itin çocuğu" (Asımgil, 1995, s. 116) dur ve doğması büyük bir hatadır. Hande Hanım, eşinin düşüncesini destekler. Ancak Melike ile teyzesi Zülal Hanım, bu duruma karşı çıkarak evvela çocuğun sadece anneye ait olmadığını hatırlatırlar. Ardından Melike, İslam dininin kürtaj meselesine nasıl baktığını açıklar:

> "Dinimizde kürtaj bir bakıma bir canı yok etmek demek olduğundan cinayet sayılıyormuş… *Kur'an*'da öldürmeyin deniyor, kürtaj ayetle yasaklanıyormuş. Öldürme de üç şekilde oluyormuş. Ana rahmindeki çocuğu kürtaj veya benzeri bir işlemle ortadan kaldırmak, doğan çocuğu bilerek öldürmek ve çocuğu eğitimsiz bırakıp onu ruhen öldürmek. Birincisi cinayet, ikincisi tam cinayet, üçüncüsü büyük günahlardan sayılıyormuş" (Asımgil, 1995, s. 118).

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında ölüm teması, ilk olarak Koray ve Betül çiftinin vefatından hareketle işlenir. Koray, romanın başkahramanı Havra'nın amcasının oğludur. Betül'le evlidir. Kendisi, mühendis; karısı, mimardır. Oğuzhan ve Gökhan adlı iki erkek çocukları vardır. Onlar yılbaşı tatilinde iki üç günlüğüne Kahire'ye gitmek üzere yola çıkarlar. Ancak içinde bulundukları uçak Akdeniz'e düşünce hayatlarını kaybederler. Meltem, ağabeyinin ve yengesinin vefat haberini alınca fenalaşır. Meltem, ölümün asıl soğuk yüzüyle ağabeyinin evine gittiğinde karşılaşır:

> "Yengesinin pudra ve parfüm kokusunu teneffüs ederek, gardroptan şifonyerden, komedinlerden karı-kocanın eşyalarını çıkarmış yatağın altında bulduğu valizlere doldurmuştu hepsini. Çocuklara ait şifonyerin üstünde, giderken ağabeysinin takmayı unuttuğu saati, boş bir su bardağı ve bir aile resmi vardı, gümüş bir çerçeve içinde. Ağabeyi Gökhan'ı, yengesi de Oğuzhan'ı kucaklamıştı gülümseyerek, muzip bir şekilde tebessüm ediyordu çocuklarda. Şimdi ise ne ağabeyi ne yengesi gülmüyordu, mezardaydılar" (Asımgil, 2003, s. 28-29).

Eserde ikinci kez vuku bulan ölüm hadisesi yine umulmadık bir anda gerçekleşir. Havra'nın ablası Meliha, doğum yaparken hayatını kaybeder. Ailesi bu duruma çok üzülür. Ancak Havra'yı asıl üzen husus, ablasının ahiret için hazırlıksız bir şekilde vefat etmiş olmasıdır. Çünkü Meliha, kendisini Müslüman olarak

addetmesine rağmen ömrü boyunca İslam'ın emir ve yasaklarını dikkate almadan yaşamıştır. Meltem, bu durumu amcasının kızı Meltem'e şu sözlerle ima eder:

> "- Çok şükür ki dedi, Ranana'nın Havra gibi bir annesi var, Meloş'un ruhu bundan haberdar olacak, gittiği alemde rahat bekleyecektir kıyameti.
>
> - Hiç zannetmiyorum!
>
> - Neyi?
>
> - Meloş'un gittiği yerde rahat edeceğini… Öleceği gün Meloş saat 10.00'da kuaförü Orhan'a gitmiş, manikür pedikür yaptırmış, saçlarını boyatmış, makyajını tazeletmiş, ücretini öderken sancı tutmuş, oradan gitmişler hasteneye…
>
> - İnsanlar yaşadıkları gibi ölecekler, öldükleri gibi dirilecekler, dedi Meltem sağanak gibi yaşlar inerken gözlerinden" (Asımgil, 2003, s. 187-188, 191).

Bu durumda Meltem de Meliha'nın vefatından ziyade onun ahiret için herhangi bir hazırlık yapmadan vefat etmiş olmasına üzülür. İslam dini sadece ölüm gerçeğini değil, ölüme hazırlıklı yakalanmak için tedbirli olmak gerektiğini de vurgular. *Kur'an-ı Kerim*'de Haşr suresinin 18, 19 ve 20. ayetlerinde ölmeden evvel salih amel işlemenin gerekliliği üzerinden cehennem ehliyle cennet ehlinin bir olmadıkları vurgulanır:

> "Ey iman edenler! Allah!a itaatsizlikten sakının. Herkes yarın için ne hazırladığına baksın! (Evet) Allah'a itaatsizlikten sakının; şüphesiz Allah yapıp ettiklerinizden tamamen haberdardır. Allah'ı unutan, bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. İşte onlar gerçekten yoldan çıkmışlardır. Cehennemliklerle cennetlikler bir değildir. Muratlarına erecek olanlar ancak cennetliklerdir" (DİB, 2020 , s. 547).

Eserde ölüm teması Bahadır Bey'in verdiği sohbetlerde de kendini gösterir. İsmailağa Sokağındaki tekkede *Kur'an-ı Kerim* dersi hocalığı yapan Bahadır Bey, hem camide vaaz verirken hem de arkadaşı Ömer'le sohbet ederken daima ölümden bahseder:

> "İnsanoğlu için ancak çalıştığı vardır. İnsanların bir kısmı kendinden geçmiş bir alkolik gibi dalmışlar dünya hayatına, imanın alemeti değildir bu. Önüne katılmış, şiddetle tartaklayarak götürüyor. Ademoğlunu zamanın akışı mezara, hâlbuki o nefsinde ölümden gafildir. Ölüm sahamıza indiğinde ne kadar çok isteyeceğiz ölümden korkmamayı" (Asımgil, 2003, s. 70).

Yüreğim Nereye romanında üzerinde en çok durulan tema ölümdür. Eserde Özlem Hanım'ın eşi Koray'ın ölüm anından bahsedilerek yaşanıldığı gibi ölüneceği

hakikati örneklenir. İşini her türlü sorumluluğunun üstünde tutan Koray Bey, yoğun bir çalışma gününün ardından masasında elinde kadehle "… çıkmış gitmişti bu dünyadan. Hayır! Hayır! Çekilip götürülmüştü zorla. Etli yüzünde tarifi imkasız bir öfke donmuştu, onu gören bir adım gerilemiş tek kelam edememişti şaşkınlıktan" (Asımgil, 2004, s. 8).

Çalışmak, her mümine farzdır. Ancak:

> "Ne dünyasını âhireti için terk etmesi istenir müminden, ne de âhiretini dünyası için feda etmesi... Allah Resûlü"ne ait bir hadis olmasa da hikmetli ve özlü bir söz olan "Hiç ölmeyecekmişsin gibi dünyan için, yarın ölecekmişsin gibi âhiretin için çalış!" şeklindeki meşhur deyiş de dünya ve âhiret dengesini vurgular (DİB, 2020, s. 626).

İncelenen romanda işkolik olan Koray Bey, o çok sevdiği dünyadan ansızın gider. Ne var ki Özlem Hanım ile çocukları, ölüm hakikati üzerinde tefekkür etmezler. Birkaç haftalık yas mühletinin ardından hayatlarına kaldıkları yerden devam ederler. Komşuları Semira ile Sinan'ın ölüm gerçeğini yeri geldikçe vurgulamaları da onların eylemlerinde herhangi bir değişikliğe yol açmaz. Dinledikleri hakikatler, kalplerinde yalnızca küçük bir pişmanlık hissetmelerini sağlar:

> "- Oğlum Semira ölümden ve ahiret hayatından söz açtı.
>
> - İyi işte onlara boşver!
>
> Özlem Hanım dudağını kıvırdı.
>
> -Şimdi aklımca konuşuyor ve beni teselli mi ediyorsun oğlum? Sen saçmalıyorsun! Kulübemizden çıkmamız lazım!.
>
> Annesinin ters çıkışına bozuldu Erhan:
>
> - Ölüm ve ahiret hep var, şu an mı hatırladın anne!" (Asımgil, 2004, s. 82).

İncelenen romanda ölüm temasını en belirgin hâle getiren olay, merkez üssü İzmit olan ve Yalova'da da çok şiddetli hissedilen 1999 depremidir. Deprem anında Semira, Yolava'daki görümcesinde misafirdir. Özlem Hanım, çocukları ve Sinan ise İstanbul'daki evlerinde depreme yakalanırlar. Özlem Hanım ve çocuklarının ölüm üzerine tefekkür etmeleri ilk kez bu olay sebebiyle gerçekleşir: "Levent, Allah'ın o güne kadar hiç görmediği bambaşka bir kudretine şahid oluyordu. Rab ile arasında mevcut bütün perdeler kalkmış, tüm sebepler kesilmişti." "Hole çıktığında kardeşiyle karşılaşıyor, saçları darmadağın, bakışları bıçak kesmiş korkudan. Ağa…bey diyor

kekeleyerek, gök mü düştü üstümüze?" "Özlem Hanım'ın bağırtısı çığlığa dönüştü: Ölüyoruz!" (Asımgil, 2004, s. 115-116, 118).

*Kur'an-ı Kerim'*de *Zümer* suresinin 30. ayetinde "Sen öleceksin, onlar da ölecek!" (DİB, 2020, s. 460) buyrularak ölümün herkes için kaçınılmaz son olduğu hatırlatılır. Ancak Özlem Hanım'la Erhan'ın ölüm hakkındaki tefekkürleri depremi çabuk unuttuklarından, Sinan'ınki ise aşk acısı çektiğinden çok uzun sürmez. Bununla birlikte yazar, hem kendi diliyle hem de seçtiği tebliğci kişilerle ölüm hakikatini dile getirir. Çadırlarda insanlara sohbet veren hocalar vardır. Ayşe Gökay Hoca, Meryem Kalyoncu, Sare Yıldırım, Hamdiye Hanım onlardan bazılarıdır. Semira da vefat edenlere *Kur'an-ı Kerim* okuyan ve insanlara vaaz verenler arasındadır.

Aşka Çıkış Yok romanında ölüm temasına Nalan Hanım'ın korkularından hareketle işaret edilir. Yaşı ilerlemiş olan Nalan Hanım, görünümüne büyük özen gösterir. Ancak görümcesinin vefat anına şahit olunca ruhunda şiddetli bir ölüm korkusu hissetmeye başlar:

> "Kendisiyle aynı yaşta olan görümcesinin ruhunun bedenden çıkış anlarını ve ölümü görmek mahvetmişti yapay huzurunu. Onun mor dudaklarından fışkıran acayip köpükleri, dehşetle açılmış soluk gri gözlerini, yorganını tekmeleyişini, tepine tepine can verişini, hastanedeki odasından morga indirilişini unutamıyordu" (Asımgil, 1999, s. 108-109).

Nalan Hanım, bu olaydan sonra her an kendi ölümünü düşünür. Düşündükçe morali bozulur ve en sevdiği yemekleri bile yiyemeyecek hâle gelir. Gezmekten çok hoşlandığı hâlde evinden dışarı çıkmak istemez.

İnsanın ölümü düşünmesine neden olan pek çok faktörden bahsetmek mümkündür. Bunların başında deprem, ölümcül hastalıklar, sel, savaş, kaza ve benzeri olmak üzere doğal afetler, toplumsal veya bireysel olaylar yer alır. Ancak içlerinden en dikkat çekici olanı, kişinin çok yakından tanıdığı kimseyi toprağa vermesidir. Nitekim insanların kendi akranlarının vefatına tanık olmaları, onları ölüm hakkında daha çok düşünmeye sevk eder. Böylece kişi, kendi ölümünü daha çok düşünmeye başlar (Gashi, 2021, s. 85).

Nalan Hanım'ın ruhunda oluşan değişimi kardeşi Handan fark eder. Çünkü ablası, ona da ölüm gerçeğini hatırlatarak salih amel peşinde koşmaları gerektiğini söyler:

"Ölümden sonra dirilip amellerimizin yanında durdurulacağız, amellerimizle cezelandırılacağız Handan.O hâlde dünya hayatı bizi niye aldatıyor. Cilveli yaşantı, zamanlarını israf edenlerin ziyneti" (Asımgil, 1999, s. 116).

Handan Hanım, ablasının dinî içerikli sözlerinden sıkılır: "Allah'ını seversen abla, dedi kabir lafını kes, başka konu mu yok konuşulacak Allah aşkına yeter!" (Asımgil, 1999, s. 117). Ancak Nalan Hanım, hiç değilse kalan ömrünü Allah'ın rızasına uygun olarak geçirmek için büyük bir gayret gösterir. Dindar yeğeni Melda'dan dersler alır ve dinî kitaplar okur. Namaz kılmaya başlar. Böylece tanık olduğu ölüm anından itibaren nefsinde oluşan ömür muhasebesi Nalan Hanım'ın hidayete ermesine vesile olur.

Terk Etme Beni romanında ölüm temasına hidayete erme konusu üzerinden temas edilmez. İlgili tema, kötü bir yaşam şeklini benimseyen kimseleri bekleyen son olarak işlenir. Eserde yer alan Tayfun karakteri, yanlış arkadaş seçiminden dolayı uyuşturucu kullanan kimselerle dost olur. Onların teşvikiyle sağlığa zararlı olan maddeleri kullanmaya alışır. Sevdiği kızla evlenmesine rağmen eşini ihmal eder. Sorumsuz davranışlarıyla annesini de çok üzer. Tedaviyi yarım bırakır. Böylece yeni doğan bebeğini dahi büyütemeden ölür. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde arkadaş seçiminin önemine dikkat çekerek şöyle buyurur: "Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin" (DİB, 2013, s. 349). Bu durum, dostların birbirlerini başta düşünce olmak üzere davranış yönünden de etkilediğini göstermektedir. İncelenen eserde Tayfun, yanlış arkadaş seçiminin bedelini canıyla öder ve ahirete bedbaht bir hâlde gidenlerden olur.

Ayrılan Kalpler romanında üzerinde en çok durulan tema ölümdür. Zira bir hastanın ölüme giden yolculuğunun anlatıldığı eserde Atilla karakteri üzerinden ölüm psikolojisi derinlemesine işlenir.

Yirmi sekiz yaşındaki Atilla, düğün gecesi karın ağrısı şikâyetiyle eşi Hilye'yle birlikte hastaneye gider. Doktor, Hilye'ye Atilla'nın kanser olduğunu söyler. Atilla, bu gerçeği bir gün sonra öğrenince hastalığını kabullenmek istemez. İçindeki sonsuz yaşama sevinciyle hastanede bir iki hafta kalacağını düşünür. Ne var ki dört ay hastanede kalmak zorunda kalır. Kemoterapinin mecalsiz bıraktığı bedeniyle iyice agresif bir ruh hâline bürünür. Ölümünün yaklaştığını hissettiği için daha çok

yaşamak istercesine uyumak istemez. Uyuduğunda kâbuslar görür. Rüyasında büyük bir karanlık ve boşlukta durmaksızın yuvarlanır. Artık her cümlesi ölümle ilgilidir:

> "Hilye! Ölümü ahtapota benzetiyorum, gözleri kuvvetli hedefini şaşırmıyor, avını kolları arasına aldı mı ısırıp zehirliyor, sonra onu yiyor, bitiriyor, bana edeceği de bu… Ölümün soğuk nefeesini ensemde hissediyorum devamlı olarak. Bir hasta bunu duymaya başladığı an ölümden kaçmak imkânsızlaşır… Yok olacağım, hiçliğe karışacağım…" (Asımgil, 1997, s. 140-141).

Ancak ölümden korkmayı "erkekliğe yakış"tıramasa da (Asımgil, 1997, s. 140) "Ölüm korkusu devamlı daha da ziyade…"leşir (Asımgil, 1997, s. 142). Hilye, eşinin ölüm hakkındaki düüncelerinden iyice bunalır. Çünkü eski neşeli, bol kahkahalı Atilla'dan eser kalmaz:

> "Atillâ ölümü heyula hâline getirmişti. O anlattıkça genç kadın kendi ölümünü yaşıyor, çığlık atmamak, saçlarını yolarak kimbilir hangi hasta için ölümün sinsice gezindiği koridorlara bağırarak fırlamamak için her tarafı buz kesmiş kıpırdamadan yatıyordu." (Asımgil, 1997, s. 142).

Ölümün yaşı yoktur, bu bağlamda her canlı ölümle sona erecek olan sayılı günlerini yaşar. Yapılan araştırmalar kişinin ölüme giden süreçte genellikle belirli psikolojik aşamalardan geçtiğini gösterir. Bunlardan ilki "yadsıma" olarak ifade edilir. Yadsıma, kişinin hastalığını veya ölümünün yaklaştığını kabullenmeyerek inkar etmesidir. İnkar sürecini tamamlayan kişiler "öfke" aşamasına geçerler. Öfke dönemimde hastalar veya yaşlılar, başta doktor ve hemşireler olmak üzere en yakınlarına kızgınlıkla davranırlar. Hatta bazı hastalar veya yaşlılar, yaratıcıya da bu dönemde gönül koyarlar. "Pazarlık etme" döneminde ise ölüme yaklaşan kişiler, inkar ve sitemin ardından bu iki ögeyle uzlaşmaya vararak ölümlerini ertelemek isterler. Ancak ölümün giderek yaklaşmasıyla birlikte "depresyon" dönemine girerler. Depresyonun en önemli nedeni ölümün artık kabullenilmesidir. Böylece ölümü inkar etmeyen insan, giderek sessizleşir ve hayatının geride kalacağını düşünerek üzüntü duyar. Ölüme giden sürecin son aşaması "kabullenme" olarak ifade edilir. Kabullenmede herhangi bir karşı çıkma veya depresyon söz konsu değildir. Bu dönemdeki kişiler sessizce ölmeyi beklerler. İnsanlarda yaşama sevgisi hep var olduğundan ölüme giden süreçte bu duyguların yaşanılması olağan kabul edilir (Gashi, 2021, s. 84). Ancak İslam dininde ölüm bir son değil, başlangıçtır. Bu nedenle dindar kişiler, kaç yaşında olurlarsa olsunlar ölmek için dünyaya geldikleri

bilinciyle hareket ederler. Böylece her durum ve şartta sabırlı olurlar ve birbirlerine sabrı tavsiye ederler. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de üç ayetlik Asr suresinde şöyle buyrulur: "Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyandadır.Ancak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır" (DİB, 2020, s. 601).

Atilla'nın ruhunu, dinî bakımdan inancı olmadığı için hastanede kaldığı süre boyunca büyük bir huzursuzluk sarar ve ölümüne giden süreçte yadsımadan başlayarak öfke, depresyon ve pazarlık etme dönemlerini sırasıyla geçirir. Kabullenme dönemiyle birlikte ise sessizliğe bürünerek sakinleşir. Bu süreçte Habibe Hanım, okuması için dinî kitaplar getirir. Mahmut Esat Hoca, onu ziyaret eder ve Atilla'ya iman etmesini telkin ederler:

> "Cimriliği bırak, kalbini Rabbine aç oğlum, dedi hala… Âsi olmayınız, dedi Esad Hocaefendi. İmanda insanı rahatlatan bir teslimiyet vardır… Lâ ilâhe illâllah dediğiniz de anlayacaksınız. Yüce Allah'ı tanıyın ve sevin oğlum…" (Asımgil, 1997, s. 160, 162-163).

Atilla, ancak iman ettiğinde aradığı huzura kavuşur ve kalbindeki ölüm korkusu yerini iman etmenin sevincine bırakır.

Eserde ölüm hadisesi üzerine hidayete eren bir kahramanın daha varlığı söz konusudur. Habibe Hanım, eşi vefat etmeden önce "hiçbir modaya ihanet etme"yen (Asımgil, 1995, s. 112) sosyete bir hanımdır. Özel bir okulda sekreter olarak çalışır. "İçten neşesi, orijinal ve resalist kişiliği ile ekici bir kadın…"dır (Asımgil, 1997, s. 113). Ancak eşinin vefat etmesiyle birlikte asıl realite olan "ölüm"le karşılaşınca eski yaşam tarzına sırt çevirerek Müslüman olmanın şuuruna varır. Hidayete ermesine öncelikle arkadaşının getirdiği dinî kitaplar vesile olur. Sonrasında Mahmut Esat Hoca'nın tarikatine intisap ederek İslam dininin ve Müslüman olmanın bilincine varır.

Sen Gidince romanında ölüm teması, başkahramanın ailesini kaybetmesi olayına dayanır. Yazar, ölümün ansızın gelebileceğini bir trafik kazası üzerinden anlatır. Eserde Tamara, evlendikten sonra İstanbul'a yerleşince ailesi onu çok özlediği için İstanbul'a yerleşme kararı alır. Öğretmen olan babası Bahadır Bey, tayinini İstanbul'a aldırır. Ancak hiç beklenmedik bir anda vuku bulan bir trafik kazası onları hayattan koparır. Tamarra, sevinçle ailesini beklerken telefondan kara haberi alır:

> "Şoförüm, Melike Hanım ile Bahadır Bey'i ve oğullarını İstanbul'a getiren arabanın sürücüsüyüm… Arabamı taksitle almıştım, arkadan tır çarptı… Melike Hanım ile Arda'nın başı ön cama vurmuş, hemen ölmüşler. Ben ve öğretmen bey kurtulmuştuk, talihsizliğin bu kadarı fazla, önce karısının, ardından oğlunun ölüsünü görünce o da gitti, karısının yanına düştü, iki büklüm kaldı. Üçünün cesetleri Kartal Devlet Hastanesine götürüldü" (Asımgil, 2016, s. 205-206).

Tamarra, çocukluk döneminde İslami bilinçle yetiştirilmediği için bu olayın ardından ölüm hakkında ilk kez düşünür. Bu doğrultuda Cem'in ablası Cemre'nin ölüm hakkındaki sözlerini hatırlar: "Ruh bedenden ayrılıyor fakat ölmüyor. Beden çürüyüp toprakta kayboluyor ancak hiçliğe karışmıyor. Ve de hepimiz illa öleceğiz" (Asımgil, 2016, s. 38). Cem'in kendisine hediye ettiği dinî kitapları ezberleyene kadar okur. Tüm bu okumalarının neticesinde İslami bilgisi artar ve namaza başlar. Kısa bir süre sonra örtünür. Artık her gününü Allah'a ibadet etmek için fırsat bilir ve kızı Tesnim'i de İslami emir ve yasaklara göre yetiştirir. Yazar, bu olayda her zaman herkesin bir şekilde bir yakını üzerinden şahit olacağı ölüm gerçeğinin, İslam'ın emir ve yasaklarını layıkıyla öğrenmekle erişilen tefekkürle yoğrulduğunda kişinin hidayetine vesile olabileceğine açıklık getirir.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında başkişi Hande, evlendiklerinden kısa bir süre sonra eşini genç yaşta bir trafik kazasında kaybeder. Acısı henüz tazeyken babasını da kaybeder. Ancak mütedeyyin bir kimse olduğu için yakınlarının kaybını sabırla karşılar:

> "Eşi araba kazasında öldüğünde, Hilde yeni başlamıştı 'baba' demeye. İki yaşındaydı, çok küçüktü. Görmeyince birkaç gün içinde unutmuştu babasını. Ama Hande bir sene içinde, iki ölümle sarsılmıştı. Önce kocasını, trajik bir şekilde on ay sonra da babasını kaybetmişti. Evet kaybetmişti. Onlar hayatında hiç olmamış gibi kaybetmişti. Ama özellikle babasıyla olan anıları, canını yakar, yüreğini dağlardı, aradan onca sene geçmesine rağmen. Bir şey anlatırken de dinlerken de babası sürekli gülümserdi. Gözlerinde ve yüzünde o kadar iyilik ifadesi vardı ki onu gören bir daha döner bakardı. Ölümle barışıktı. Ölümü hiçbir zaman facia bilmemişti. Havaalanında uçak, garda tren bekler gibi gözetmişti ölümü!" (Asımgil, 2020, s. 23).

Romanda, yaşlı kimselerin ölüm korkusuna kapıldığının vurgusu da yapılır. Yaşlanmayla birlikte bireylerin başta fizyolojik olmak üzere psikolojik ve sosyal ilişkilerinde ciddi derecede gerilemeler meydana gelir. Dindar olmayan kişiler, geriledikleri hususlar üzerinde fazlaca düşünerek başta daha genç ve dinç görünmek

için çeşitli çarelere başvurabilirler. İncelenen eserde bu durumla ilgili olarak bazı kimselerin estetik ameliyatları olarak ya da kalıcı makyaj yaptırararak ölümden kaçmak istedikleri belirtilir. Bu doğrultuda eserde hiçbir çarenin ölüm hakikatine engel olamayacağı vurgulanır:

> "Bir kısım insanlar, ölüm hakikati ve İslâm'ı yaşama geçirme konusunda çok şaşkındılar. Derin nedametlerle kulaç atıyor fakat bunu fark etmiyorlardı:
>
> -Yaşlılıkta ölüm olasılığı çok daha fazladır. Bazılarının şuuraltında gençleşerek bir tür ölümden kaçmayı deneme yatıyor olabilir. Şuuraltında bilinçlilik ve bilinçsizlik karışıktır çünkü" (Asımgil, 2020, s. 100-101).

Hayatımdan Çık Git romanında ölüm teması, öncelikle İlhan karakteri üzerinden ortaya koyulur. İlhan, içki müptelasıdır ve eşini aldatır. Almina, bu sebeplerle eşinden ayrılır. İlhan, davranışlarının yanlışlığının farkına varınca eşiyle yeniden evlenmek ister. Fakat tedavi olmadığı ve hâlen alkolik gezindiği için Almina, ona dönmez. Almina, kısa bir süre sonra gazeteden İlhan'ın kaza geçirerek öldüğünü öğrenir. Onun trafik kazası geçirmesi alkollü olması nedeniyledir. Almina, bu duruma hiç şaşırmaz. Çünkü İlhan, yaşadığı gibi ölmüştür.

İncelenen eserde ölüm temasına ölüm korkusu üzerinden de işaret edilir. Romanın başkişisi Alimina'nın annesi Zeynep Hanım, yaşı ilerlediği için kendisini ölüme yakın hisseder. Çünkü gençliğindeki tüm güzelliklerden mahrumdur:

> "Çocukluk, gençlik, yetişkinlik gidiyor; geri gelmiyor. Ancak yaşlılık sürekli kalıcı. Mazim, bir türlü beni terk etmiyor, tüm anılar zihnimde tıklım tıklım. Yarın hiç gelmiyor… Çabucak yoruluyorum. Tat alma duygularım zayıfladı…İştahlı yemek yemeden eser kalmadı…" (Asımgil, 2015, s. 94).

Yazar, aktardığı örnekle insanlara yaşlandıkça tüm tat ve lezzetlerden uzak kalacaklarını hatırlatarak İslam dininde önemli olanın ahirete adanmış bir ömür geçirmek olduğuna işaret eder.

Ne Olur Gitme romanında, Muhammet ve Zehra isimli kardeşlerin anne ve babalarının ölümlerinden hareketle ölüm gerçeğine dikkat çekilir. Bu doğrultuda ölüm hakkında nasihat içeren söylemlerde bulunulur:

> "Çok güzel öldü, inşallah ahireti bundan güzel olur. Değil mi ki dünyaya geldik, illa öleceğiz.
>
> Zehra, karşı çıktı hıçkırıkları arasından:

- Ama baba bir hastalığı yoktu.
- Ölüm hak kızım, hastalıklar bahanedir. Annenize baş ağrısı da gerekmedi.
- (…)

Ölüm tüm ilişkileri koparır, atar, bütün hayalleri siler süpürür, geride hiçbir şey bırakmaz. Ne edelim, yaşamda ölüm oranı yüzde yüz. Yer küresinde canlılar olduğu müddetçe, ölümün mevcudiyeti devam edecek. Her canlı ölümü sırtında taşır. O sevmediği ölümü! Korktuğu ölümü! Nefret ettiği ölümü!" (Asımgil, 2012, s. 71).

Ne Olur Gitme romanında ölüm üzerinden ateizm, deizm ve Batı eleştirisi yapılarak cennet, cehennem, ahiret, insan ve ruh gibi özellikle dinî konulu soyut kavramlara değinilir:

" - Ölüm, varlığı bozmayan bir iştir. Ruhun, bedenden ayrılması, ona olan bağlılığının sona ermesidir. Bir değişimdir. Dünyadan ahirete yolculuğa çıkmaktır. Ruhlar ölümsüz olmak için yaratılmıştır. Ahirette ölüm yok. (…) Hiç kimse, ne âlimlerden ne padişahlardan ne kumandanlardan ne de peygamberlerden biri ölümün dışında kalmış…

- Ölüm konusunda Batı, kısır ve çıkmazdadır oğlum. (…) Deizm, Tanrı'yı kabul ediyor, ancak O'nun yarattıktan sonra, hiçbir şeye karışmadığını varsayıyor. Bu yaklaşım bilim çevrelerinde çok kabul bulmuş. Üçüncü görüş ilahiyatçıların, Batı ilahiyatçılarının hiçbiri, ahiret, Cennet ve Cehennem konularına tam bir açıklık getiremiyor" (Asımgil, 2012, s. 72).

İncelenen eserde Baran; arkadaşı Muhammet'in, anne ve babasının kabirleri başında okuduğu Fatiha suresini dinleyince ilk kez ahirete giden süreci tefekkür eder:

"Dalgındı, anlayamadı Sait'in sözünün manasını:

- Nasıl hediye?
- Yasin-i şerif okuyalım, onların adına dua ve istiğfarda bulunalım.
- Özür dilerim, ben bilmiyorum.

Fatiha-i şerif oku Baran. Ölüler buna çok sevinir, Allahutaala onlara bol bol rahmet lütfeder" (Asımgil, 2012, s. 92).

"Kabir ziyareti esnasında yapılması gereken ilk iş, ölüleri selamlayıp tıpkı cenaze namazında dua ederken yapıldığı gibi onlar için Allah'a dua etmektir. Dinen de tavsiye edilen budur. Nitekim Yüce Allah, Merhamet Peygamberinden (s.a.v.) Bakî Mezarlığı'nda yatan mümin kardeşleri için gidip istiğfarda bulunmasını istemiştir. Bu açıdan bakıldığında kabir ziyaretinin, alacağı selam ve dualarla ölüyü de ilgilendiren bir yönü bulunmaktadır. Ayrıca 'Merhamet Elçisi'nin kabirde yatanlara hitaben, 'Selam size ey müminler diyarı! Size yarın verileceği vaad olunan şey verilmiştir. Sizler bekletiliyorsunuz. İnşallah biz de size katılacağız. Allah"ım! Bakî-i Ğarkad'da yatanları bağışla!' buyurması, ölmüş müminler için bir dua olmasının yanında aynı zamanda ölüm gerçeği karşısında Peygamber duyarlılığının ve teslimiyetinin bir ifadesidir" (DİB, 2013, s. 583).

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında Perihan Hanım, hizmetçisi Gülseren Hanım'la arkadaş olduktan sonra onun annesinin vefat etmesi üzerine ölüm gerçeğini içtenlikle sorgular ve geçmiş yaşantısından pişmanlık duyar. Ölüm hakikati üzerine tefekkür etmesiyle başlayan süreç, onun hidayete ermesine vesile olur:

> "- Rahmetli ninem 'tatsız, tuzsuz dünya' derdi, garibime giderdi. Şimdi onun ne demek istediğini anlıyorum. Gelinin ölümünde silkelenmiştim. Taziyeye gittiğimde Gülseren Hanım'la aramızda geçen konuşmalarla silkelenmekle kalmadım, derinden yaralandım da. Tüm ölmüş yakınlarım, mezarlarından bana el ediyorlar, aramıza sen de katılacaksın, diyorlar gibime geliyor" (Asımgil, 2020, s. 117).

Dönme Artık Çok Geç romanında ise başkahraman Alya'nın ablası Ayça, bir gün bir alışveriş merkezinde gezinirken genç bir kadının ölümüne şahit olur. Kızıl saçlı kadın, fenalaşır ve ağzından köpükler saçılır. Kalbini tutarak yere yığılır ve can çekişmeye başlar. Birkaç dakika içinde ondan geriye ağzı açık kalmış ve yüzü morarmış cansız bedeni kalır. Ayça, gördüğü manzaradan çok etkilenir: "Onun dehşet dolu bakışları bir türlü gözümün önünden gitmiyor, o anları unutamıyorum. Kızıl saçları, terlemiş alnına ve boynuna yapışmış kalmıştı… Korkunçtu… O kızın ölümü beni serseme çevirdi" (Asımgil, 2015, s. 252).

Şahit olduğu ölüm anı, Ayça'nın hidayete ermesine vesile olur. Ayça, kısa zaman sonra örtünür ve dinî eğitim almaya başlar. Hakiki Müslüman olmak için ibadete sarınır ve geçmişteki eksiklerini tamamlamak için çok gayret eder.

Ancak eserdeki bir diğer kahraman Şahika için hidayete erme durumu söz konusu değildir. Şahika, bir kaza sonucunda çocuğunu kaybeder. Kendisi de felç kalır. Ancak özellikle çocuğunun vefat etmiş olması onu çok yaralar. Kızının ölümünü bir türlü kabullenemez. Bu sebeple sık sık intihar girişiminde bulunur.

İntihar eylemi, bireyin kendi yaşamına bile isteye son vermesinin adı olsa da aslında bu sürece giden yol, uzun bir zaman önce başlayan bir düşünce biçiminin kişiyi getirdiği son aşama olarak değerlendirilir. İntihar eyleminin anlaşılmasında ve engellenmesinde dinî inanışların etkisi son derece önemlidir. İslam dinine göre yaşama hakkı, Allah'ın insanoğluna verdiği en büyük lütuflardan biridir. Bu nedenle, bireyin haksız yere kendi canına veya bir başkasının canına kıyması İslamiyet'te yasaklanmıştır. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de Nisa suresinin 29. ayetinde "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin; ancak karşılıklı rızanıza dayanan ticaret böyle değildir ve kendiniz öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir." (DİB, 2020, s. 82) buyrularak bu durum yasaklanır. *Kur'an-ı*

Kerim'de Maide Suresi'nin 32. ayetinde ise yaşamanın ve yaşatmanın önemi vurgulanır:

> "İşte bundan dolayı İsrâiloğulları'na şöyle yazmıştık: 'Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur.' Şüphesiz peygamberlerimiz onlara apaçık delillller getirdiler. Ama bundan sonra da onların çoğu yeryüzünde taşkınlık göstermektedirler" (DİB, 2020, s. 112).

> "Din ve intihar arasındaki ilişkinin açıklanmasında dinin iki farklı işlevi vardır: İlkine göre din, bireyin olumlu davranışları üzerinde motive edici bir role sahip olurken; ikincisine göre din, bireyin intihar eylemi gibi olumsuz davranışlar üzerinde engelleyici bir işleve sahiptir… Dindar bireyler, pek çok alanda olduğu gibi intihar konusunda da inancın koruyucu etkisini görerek bu eylemden korunabilecek kimselerdir… Dindar bireyin rutin hayatta karşılaşabileceği biyopsikososyal bunalımlara karşı daha dirençli olduğunu söylemek mümkündür. Din, bireyin karşılaştığı zorluklar karşısında sığınabileceği manevi bir limandır. Dindar birey, yaşamı boyunca pek çok sınavdan geçeceğinin ve bunlar karşısında sabretmesi gerektiği kanaatine sahip güçlü bir iradenin temsilidir" (Taş, 2024, s. 110).

İncelenen eserde Şahika karakterinin sık sık intihar girişimde bulunmasının temel nedeni, dinî inancındaki zayıflıkla ilişkilendirilir. Şahika, dindar bir yaşam anlayışına sahip olmadığı için başına gelen sıkıntılar karşısında sabredemez ve sorunlarından kurtulmak amacıyla dua edip Allah'a sığınmak yerine intihara yönelir.

Yapılan incelemelerden hareketle, Sevim Asımgil'in romanlarında işlediği ölüm temasına ilişkin tespit edilen hususlar şu şekilde ifade edilebilir: Yazarın kaleme aldığı on yedi romanının tamamında ölüm teması yer alır. Ancak *Yüreğim Nereye* ile *Ayrılan Kalpler* romanları, başlı başına ölüm temasını işlemek üzere kurgulanmıştır. Bu doğrultuda *Yüreğim Nereye,* merkez üssü İzmit olan ve Yalova'da da çok şiddetli hissedilen 1999 depreminde yaşanılanları konu edinir. *Ayrılan Kalpler* ise evlendiği gün kanser olduğunu öğrenen bir gencin vefat etmesine giden hastalık sürecinde ölüm hakkında değişen düşüncelerini anlatır.

Yazar, tüm romanlarında ele aldığı ölüm temasıyla öncelikle ölümün herkes için kaçınılmaz bir son olduğuna vurgu yaparak okuyucularını Allah'a iyi bir kul olmaya davet eder. Romanlarda yer alan örneklerde vefat edenlerin bir kısmı hastadır, bir kısmı ise sağlıklıdır. Vefat edenler arasında yaşlılar olduğu gibi gençler ve çocuklar da vardır. Hatta intihar ederek hayatlarını sonlandıranlar da mevcuttur. Asımgil, verdiği tüm örneklerde ölüm karşısında alınan tavrın kişiyi hidayete

erdirebileceği gibi isyana da sürükleyecebileceğini gözler önüne serer. Romanlarda yer alan dindar kimseler, ölümün Allah'tan geldiğinin bilinciyle hareket ederek ölüm karşısında sabrederler ve dinî vecibelerini aksatmadan sürdürürler. İslam dininin emir ve yasaklarına riayet etmeyen kimseler ise ölüm karşısında büyük bir boşluğa düşerek hiçlik duygusuyla mücadele ederler. Bu noktada kişiyi iki yol bekler: Asi kişi, ölümden ibret alırsa hidayete erer; almazsa isyanında direttiği için doğru yoldan uzaklaşarak büyük bir huzursuzluğa gark olur. Asımgil'e göre önemli olan, ölüm olayının İslami bakış açısıyla okunmasıdır. Yazar, romanlarında işlediği ölüm teması aracılığıyla hayatı olduğu gibi ölümü de İslam dininin hakikatleri çerçevesinde anlamlandıran kişilerin hem dünya hem ahiret hayatında mutluluğa ulaşacaklarını vurgular.

3.3. Yozlaşma

Yozlaşma, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddi etmek" ve "bir şey, manevi anlamda değer yargılarını, özelliklerini ve niteliklerini yitirmek" (TDK, 2009, s. 2194-2195) olarak tanımlanır.

İnsan ve toplum, değerleriyle var olabilir. Topluma kimlik kazandıran ve toplum içerisinde yaşayan insanları bir arada tutan örf, adet, gelenek, dil ve din gibi değerlerde oluşabilecek bozulmalar yozlaşmanın başlangıcını oluşturur. Yozlaşmanın ilk belirtileri toplumda kendini gösterir. Toplumsal yozlaşmanın ise ekonomik, bürokratik, kültürel, ahlaki ve dinî olmak üzere pek çok çeşidi bulunur (Köker, 2023, s. 549).

Varlığın özü gibi insanoğlu da değişime açıktır ve bu değişim, kişide "terakki" ve "yozlaşma" olarak iki şekilde kendini gösterir. Terakki yani gelişme, yükselme, ilerleme ve büyüme; yozlaşma ise çürüme, bozulma ve gerileme anlamlarına gelir. İnsanoğlunun değişimini ifade eden bu kavramlar kişilerin inancına, yaşam biçimine, konumuna, ideolojisine göre farklı anlamlara gelebileceği için özneldir. Örneğin dans etmek, belli bir topluluk için Batılılaşma ve çağdaşlıkla eş değer tutulabilirken başka bir topluluk için inanç sistemi ve geleneğe muhalefet gibi algılanarak özü yitirme ve yozlaşma olarak değerlendirilebilir (Gürbüz, 2021, s. 148-149). Yozlaşma kavramı, her ne kadar sübjektif değerlendirmelere açık da olsa olumsuz anlamları ihtiva ettiği

aşikârdır. Bir topluma, insana ya da olguya ilişkin "yozlaşmış/yoz" ibaresinin kullanılması, söz konusu yapıdaki bozulmanın işaretidir. Yozlaşma, bir dokunun parçalanarak işlevini kaybetmesidir. Yozlaşmayla birlikte niteliksizlik durumu meydana gelir. Çünkü yoz olan şey, esas işlevini kaybettiği için özelliğini yitirir ve bu durum bayağılığı, kabalığı, kötülüğü, geri kalmayı, verimsizliği ve acıları doğurur (Yılmaz, 2020).

Yozlaşma, bir tür ötekileşme ve yabancılaşma olarak da nitelendirilebilir. Ötekileşme, başkası olma hâli ve kendine ait olandan utanç duyma durumudur. Ötekileşen ve yozlaşan bir kimse; inanç, kültür, gelenek ve edebiyatına dair aidiyetinin bulunduğu her şeyi küçük görebilir ve aşağılanma duygusuna kapılabilir. Bu durum da özünden kopuşu doğurur ve yozlaşmayı hızlandırır (Gürbüz, 2021, s. 149).

Yozlaşma içerisinde değerlendirilmesi gereken bir diğer kavram da değişimdir. Değişim, kültürel gelişme ve kültürel yozlaşma olarak iki türlü kendini gösterir. Kültürel gelişme, sosyolojik yapının sürekliliği için faydalı bir durum oluşturur. Ancak kültürel yozlaşma, toplumsal yapıya zarar verir. Dil, örf, adet, gelenek, ahlak ve özellikle din, kültürel yozlaşmanın toplum içerisinde tahrip ettiği en önemli unsurlar arasında gelir (Kaya, 2019, s. 1).

Bir tema olarak yozlaşma, Türk romanlarında oldukça yaygın olarak işlenir. Özellikle muhafazakâr kesim, dinî yozlaşma konusu ile yakından ilgilenir. İslami romancılar da konuya özenle yaklaşarak eserlerinde toplumdaki dinî yozlaşmalara dikkat çekerler. Bu yol vesilesiyle okuyucu, bilinçlendirilerek inancına ve kimliğine sahip çıkmaya davet edilir. Romanlarda genel olarak karşıtlıklar üzerinden verilen yozlaşma teması, bir yandan romancının teknik anlamda işini kolaylaştıran bir işleve dönüşürken diğer yandan verilmek istenilen mesajın net bir şekilde okuyucuya ulaşmasını sağlar (Gürbüz, 2021, s. 149).

İslami romancı kimliğiyle öne çıkan Sevim Asımgil de romanlarında özellikle toplumda meydana gelen dinî ve kültürel yozlaşma konularını ele alır. Yazar, yozlaşma temasını çoğunlukla karşıtlıklar üzerinden kurgulayarak gelenek ile modernlik, dinî değerler ile dünyevî yaşam anlayışı arasındaki çatışmayı ön plana çıkarır.

Siyah Zambak ve Merve romanında yozlaşma teması, en çok Azra karakteri üzerinden işlenir. Azra ve Esra kardeştir. Anneleri, onları İslam dininin öğretilerine göre yetiştirmeye gayret ederek büyütür. Buna rağmen Azra, evlenince namaz kılmayı bırakır. Ferace giymekten ve başını örtmekten vazgeçer. Zengin eşi Doktor Turgay sayesinde yurt dışı gezilerine katılır. Tıpkı eşinin ailesindeki kadınlar gibi dekolteli giyinmeye başlar. Mayo giyip denize girer ve modayı yakından takip eder. Çocuğuna Türkçe "savaş" ve İngilizce "adam" anlamına gelen "Cenkmen" ismini verir. Oğlu için Titania adında yabancı bir mürebbiye tutar. Kendisini cağdaş bir kadın olarak gördüğü için kardeşi Esra'nın çarşaf giymesine karşı çıkar: "Şunu çıkar, yetti artık. Seni bir göreyim, geldiğinden beri sırtında…" (Asımgil, 1999, s. 87).

Hanife Hanım, Azra'nın açıklığına karşı çıktığı kadar Esra'nın örtünme biçimine de karşı çıkar. Çünkü her iki kızının da tercihlerinde aşırıya gittiklerini düşünür. Azra, kıyafetlerinin serbestliğini eleştirmesi üzerine annesini oldukça "sofi" bulur:

> "- Sen sofileşmişsin anne!
>
> - O dediğin Esra, ben değilim. Gece boyunca ibadet, gündüzleri oruç. Talebeleri dolu, ders veriyor her gün. Doyduktan sonra yemeye devam etmek harammış. Esra'nın yediğini görsen, bu kız nasıl yaşıyor dersin. Birkaç lokmayla sofradan kalkıyor. Konuşmak var ya şu bildiğin her gün konuştuklarımız, o da icap ettiği zamanlar. Mâlâyâniden el çekmek İslâmın güzelliğindenmiş…" (Asımgil, 1999, s. 86).

Kadın kıya h fetlerinin çeşitlenip çoğalması 1900'lü yılların ikinci yarısında Tanzimat'la birlikte ortaya çıkar. Ancak 1908 tarihli II. Meşrutiyet'ten sonra ise kadın kıyafetlerinin nasıl olması gerektiği hakkında ciddi tartışmalar başlar. Bu durumun iki mühim nedeni vardır: Birincisi, Avrupa modasına uygun giyinmek İslam dinine aykırıdır. İkincisi ise gerileyen ekonomide paralar, Beyoğlu'ndaki mağazalar aracılığıyla dışarıya gelir sağlamaktadır. Ancak Cumhuriyet'ten sonra Batılılaşmanın devlet politikası olarak benimsenmesinin ardından bu tartışmalara ara verilir. Çünkü modernleşmenin geldiği son aşamada Batıcılık, kadın vücudu üzerinde varmak istediği sonuca şu sebepleri gerekçe göstererek ulaşır: Osmanlı Devleti, kadınları sosyal hayata dâhil etmediği sürece gelişemez ve bu ise ferace ile çarşaf giyinen kadınlarla gerçekleşemez. Bu zihniyet İslamcıların dışında yer alan devrin entelektüellerinin benimsediği ortak düşüncenin özünü oluşturur (Barbarosoğlu, 2013, s. 141).

İncelenen eserde yer alan Esra karakteri, dinî değerlere bağlı olduğu için her defasında ablasına yanlış yolda olduğunu, annesine de günaha girdiğini anlatır. Çünkü İslam dininin kuralları değişmezdir ve İslam dinini yaşamada aşırılığa gitmek gibi bir durum söz konusu değildir. Yazar, verdiği örnek üzerinden İslam'ı yok sayan ya da dinin öğretilerini hayata geçirme konusunda gevşeklik gösteren kişilerin, İslam dinine mugayir düşüncelere sahip olmalarını dinî ve ahlaki yozlaşmanın bir sonucu olarak değerlendirir. Nitekim Titania ile Azra arasında geçen şu konuşma, yozlaşan kimselerin İslam dininden ne kadar uzaklaştıklarını gözler önüne serer:

> "-Mrs. Azra! Esra Türk, Müslüman tam. Pardon tastamam…
>
> -Titania, ben yarım mıyım ki?
>
> -Yok yok… Sen benzemek bize, o hiç…" (Asımgil, 1999, s. 88).

Benzer biçimde Azra'nın ev işlerine yardımcı olan Nevin Hanım'ın Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Titania'dan haç yapmasını öğrenmesi, Leman Hanım'ın mestli olduğunu öne sürerek ojeli tırmaklarıyla namaz kılması, Turgay Bey'in baldızı Esra'yı çarşaf giyindiğinden dolayı rahibeye benzetmesi ve Vecdi Bey'in, vefat eden torununa duyduğu üzüntüyü dua ederek hafifletmek yerine "Veda Busesi" isimli şarkıyı dinleyerek bastırmaya çalışması, yazar tarafından dinî ve kültürel yozlaşmanın yansımaları olarak değerlendirilir.

Sevda Geri Dön romanında yozlaşma teması, başkahraman Sevda ile ailesi üzerinden işlenir. Çünkü hem Sevda hem de ailesi, dinî bakımdan yozlaşan karakterlerdir. Sevda, dindar bir ailede yetişmez. Annesi mayo giyer, babası poker oynar. Evlerinde oruç tutan kimse yoktur. Ancak Sevda, İslam dininin gereklerini komşusunun kızı Zeynep'in ailesinden öğrenir. Çocukluk yıllarında Zeynep'le iyi arkadaş olduğu için sık sık onların evine gider. Zeynep'in anne ve babası, mahallenin diğer çocuklarına olduğu gibi Sevda'ya da dinî eğitim verirler. Ancak ailesi oradan taşınınca Sevda'nın eğitimi yarım kalır. O da ailesinin hayat görüşüne uyum sağlar.

Sevda, evlilik çağına gelince Cengiz'le evlenir. Cengiz, "feminist fikirli bir Müslümandır" (Asımgil, 2015, s. 34). Namaz kılmayı spor yapmakla eşdeğer görür. Modern yaşama hayrandır. İslam'ın da modernleşmesi gerektiğini düşünür. İslam dininin emir ve yasaklarını "çöl kanunu" (Asımgil, 2015, s. 170) olarak değerlendirir. Sevda, bu durumu problem etmez. O da neredeyse aynı derecede dinî değerlerden uzaktır. Bu sebeple ayıp olmasın diye komşularının vaftiz töreni için kilisiye bile

gider. Ancak çocukluk arkadaşı Stefan'la karşılaşınca işler değişir. Stefan, küçük yaşta Müslüman olarak Mustafa adını alır ve Sevda'nın da çocukluk arkadaşı olan Zeynep'le evlenir. Sevda, Mustafaların evine gider. Zeynep'in yuvası içini ısıtır. Mustafa'nın Müslümanlığına hayran kalır. Zeynep'in telkinleriyle yeniden özüne döner ve hidayete erer. Örtünme isteğini her defasında eşine yineler. Ancak Cengiz, Sevda'ya örtülü olarak asla yanında gezemeyeceğini söyler. Kayınvalidesi Nergis Hanım da Sevda'nın ruhsal bir hastalığa yakalanmış olmasından korkar. Hiç kimse ona destek olmaz. Buna rağmen hepsi, kendisini Müslüman olarak tanımlar: "Avrupalı gibi yaşıyor ve bundan gurur duyuyoruz! Aynı zamanda da Müslümanız" (Asımgil, 2015, s. 80). Sonunda kocası, kendisini boşadığını söyleyince Sevda, dinen haram olduklarını söyleyerek evi terk eder.

Alman filozof Hegel'e göre yabancılaşmanın merkezinde "ide" yer alır. "İde" kendisini bularak özgürlük ve bilinç düzeyine erişmek ister. Hedefe ulaşması içinse "ide"nin öncelikle kendine ait olması gerekir. Bu aşamada "ide" henüz kendi potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştiremez. Bunun için doğaya ihtiyaç duyar. Doğada kendi kendisini ilk kez gerçekleştirdiğinde ise ikinci merhaleye gelir. Bu aşamayı geçtikten sonra da artık kendine has değildir, kendinden başka bir şeye evrilir. Böylece özünden koparak kendisine yabancılaşır (Yeniçeri, 2006, s. 20).

İslam dininde yabancılaşma, insanı yaralayarak ona zarar verir. Kişinin yaralanmasında ise asıl etken yine kişinin kendisidir. İslam, insanların öz yurdu ve evidir. Birey, şayet kendisini İslam dininin yuvasında esenlik duygusuyla hür ve mutlu hissetmiyorsa kökenine uzaklaşarak yabancılaştığına işarettir. Yabancılaşan birey, hem insanî hem de ilahî olanla arasına mesafe koyar. Allah'a kul olma bilincinden uzaklaşarak isyan etmek veya Allah dışındaki "şey"leri ilahlaştırmak ise aslî yabancılaşmaya girer. Çünkü insan, varlıkların en yücesidir. Allah'a layıkıyla kul olmaması ise kişinin şerefini ihlal ederek zayıflatır ve yere düşürür. Bu bakımdan dindar kimseler, onurlu kimselerdir. Dindarlığın gerçekleşmesi için ise özgürlük gerekir. Çünkü dindar olma hâli tam da hür olmakla ilgilidir ve İslam dininde kişiler, kulluklarını Allah'a has kıldıkları oranda özgürleşirler (Sambur, 2016, s. 67-68).

İncelenen eserde Sevda, yozlaşan karakterlerle bir arada yaşadığı sırada dinden ne kadar uzaklaştığının farkında değildir. Ancak Müslüman bir çevreyle yakınlık kurduğunda özüne dönmeyi başarabilir ve bu sayede özgürleşir. Yazar,

burada çevrenin birey üzerindeki belirleyici etkisini vurgulayarak, yozlaşmış bir çevrede bulunan bireylerin zamanla dinî bakımdan yanlış yolda olduklarını dahi fark edemeyecek ölçüde değişebileceklerine dikkat çeker. Bu bakımdan yazar, diğer İslami roman yazarlarında görüldüğü üzere, bireylerin eşlerini, arkadaşlarını ve yakın çevrelerini dinî ve ahlaki değerlerini koruyan kişiler arasından seçmeleri gerektiği düşüncesini ön plana çıkarır.

Dilara romanında yozlaşmanın boyutlarını, bazı kahramanların benzetmelerinden şakalarına kadar her türlü eylemlerinde görmek mümkündür. Nitekim eserin henüz ilk sayfalarından itibaren kültüründen ve İslam dininden uzaklaşarak ötekileşen kişilerin yozlaşan tavırları göze çarpar. Dilara'nın gelinlik provasındaki hâlinin resmedilmesiyle başlayan eserde Hande Nazan, Dilara'yı elinde yaldızlı çubuk olan yabancı bir masal kahramanına benzetir. Oya Hanım, gelinini yirminci asrın Sindirella'sı olarak tanımlar. Ne var ki; "Sindirella ezilmişliğin sembolleşmiş genç kızıydı. Üvey annesi ve üvey kız kardeşleriyle beraber umutsuz ve çaresiz bir yaşantı içindeyken bir prens tarafından kurtuluşa kavuşturulmuş, mutluluğu öyle bulmuş bir zavallı…" (Asımgil, 1991, s. 8).

Çetin'in ilkokula giderken besmeleyi bilmediği için öğretmenine besmele kelimesini uzatarak söylemiş olmasını kahkahalarla anlatmaktan geri durmayan Oya Hanım, Dilara'nın Çetin'i içki içerken gördükten sonra nişanı atması üzerine onu aşağılayarak yobaz bir kız olarak tarif eder: "Hatırın için bir şey diyemiyordum, yoksa bu nişan bir hataydı, hiç olmaması gereken bir şeydi. Bu evliliği senden başka ideal bulan tek kişi yok çevremizde" (Asımgil, 1991, s. 29). Oya Hanım'ın bu söylemi, kendisiyle birlikte tüm çevresinin de aynı hayat görüşüne sahip olduğunun göstergesidir. Dilara, bu durumu bildiği için dinden uzaklaşmış olmaları nedeniyle en başından beri bu aileye dâhil olmak istemez. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde evlilikte tarafların birbirlerine denk olması gerektiğiyle alakalı olarak şöyle buyurmuştur: "Birlikte olacağınız eşler konusunda seçici davranın, denginizle evlenin. Kızlarınızı da emsalleriyle evlendirin" (DİB, 2013, s. 41). Dilara da mütedeyyin bir kişilik özelliği sergilediği için din bakımından yozlaşmış bulduğu için Çetin'le evlenmek istemez. Çünkü Çetin'i kendisinin dengi olarak görmez.

Yozlaşmalarının boyutunu göstermesi bakımından Oya Hanım ile Tuğçe'nin, Dilara'dan bahsederlerken aralarında geçen şu diyalog dikkat çekicidir:

> "- Hocanın biri dinsizliğin adını modernlik koydular demiş. Adam hepimize hakaret ediyor. Hem modaya uymayı hem de dindar olmayı kabul etmiyor adamcağız.
>
> - Dilara da onlardandı teyze. Biz de kâfir değiliz çok şükür. Elhamdülillah Müslümanız" (Asımgil, 1991, s. 117).

Postmodern dönemin en önemli özelliği aslında kendi içlerinde çok mesafeli olan kavramları çok yakınmış gibi bir araya getirmesidir. Tesettür ve moda kelimeleri de yan yana gelmeleri bakımından birbirlerinden uzak durmaları gereken iki kavram alanıdır. Çünkü tesettür, görünmez olmayı gerektirir. Moda ise tam tersine dikkat çekmeye odaklanır. Dolayısıyla bedensel olarak ön plana çıkmaya karşı çıkanlarla bedenlerini sergileyerek hazza ulaşmayı arzulayanların aynı çizgide buluşması mümkün değildir (Barbarosoğlu, 2013, s. 111).

Dilara'nın kardeşleri ve ebeveynleri de dinden uzaklaşmaları bakımından yozlaşan kimselerdir. Dilara'nın nişanı atma gerekçesini "Anne! Baba! Beni anlamaya çalışın. Namaz kılacak dediniz, daha bir vakit kılmamıştır. Ezan okunurken içki içip şarkı dinliyorlardı. Babacığım hani sana verdiği sözler?" (Asımgil, 1991, s. 56) diyerek açıklaması üzerine annesinin onu saçmalamakla suçlaması ve babasının da yumruk atarak cezalandırması, ebeveyn olarak onların yozlaşma derecesini göstermesi bakımından mühimdir. Dilara, anne ve babasının yanı sıra yozlaşmış olmaları sebebiyle "Kendilerini nefsin yanıltıcı akışına bırakmış kardeşlerine çok acıyordu" (Asımgil, 1991, s. 83). Çoğu zaman ablalarını "Dilara nine" veya "Dilara hoca" olarak alayla tanımlayan Selda ile Ömer, eserin sonunda tutundukları değerlerin değersizliği üzerinde ittifak ederler. Ancak hidayete eremediklerinden ruhsal bir arınma yaşayamazlar ve yozlaşmalarının bedelini hayal kırıklığı olarak öderler.

İslam dininde ancak münafıklar dinî değerlerle ve müminlerle alay ederler. Bu durumla ilgili olarak *Kur'an-ı Kerim*'de Bakara suresinin 14. ayetinde şöyle buyrulur: "İman edenlerle karşılaşınca 'İnandık' derler, şeytanlarıyla baş başa kaldıklarında ise 'Biz sizinleyiz, biz yalnızca alay etmekteyiz" derler (DİB, 2020, s. 2). Bu bakımdan Müslümanların şaka niyetiyle dahi olsa dinî değerlerle dalga geçmesi düşünülemez. İncelenen eserde Hande Nazan'ın eşi Affan Bey, dinî değerlerle alay ettiği için yozlaşanlar arasındadır. Kızı Merfua'ya, dayısı Enes'in iyi kalpli olduğunu ve cennete giderken onları da bacaklarından tutup içeri alacağını

kahkahalarla söyleyen Affan Bey; dinî değerlere yönelik ciddiyetten uzak tavrıyla yozlaştığını gözler önüne serer.

Meriç'in Kanlı Gelini romanı, yozlaşma teması üzerinde özellikle durur. Yazar, yozlaşan bireylerin bir araya geldiklerinde yozlaşan bir toplumu meydana getirecekleri gerçeğini göçmen bir ailenin Yunanistan'dan Türkiye'ye gelme hikâyesiyle örneklendirir. Harun ve ailesi Yunanistan'da yaşarlar. Onlar, Müslüman Batı Trakya Türkleridir. Özellikle Lozan Barış Anlaşması'ndan sonra daha da artan "Yunan baskısına tahammül edemez" (Asımgil, 1993, s. 8) olunca hasretini çektikleri Türkiye'ye dönmek isterler. Hiç şüphesiz doğdukları ve kök saldıkları Osmanlı topraklarına veda etmeleri kolay olmaz. Ancak ezanı susturulmuş minareleri, Türk mezarlıklarının yerini alan kiliseleri ve insanların delice eğlendikleri meyhaneleri görmek ruhlarında dayanılmaz bir acı meydana getirdiğinden özgürce ve Müslümanca yaşayabilmek için tehlikeli göç yolculuğuna çıkarlar.

Ailenin, Harun'un eşi Rümeysa'yı Meriç'e kurban vermeleriyle son bulan yolculuklarının ilk durağı Edirne olur. Ancak onlar "Hanımları pür tesettür, erkekleri sakallı, camiler tıklım tıklım dolu, herkes namazını kılar, herkes iyi, mert, yardımsever, herkes günahtan çok korkar bir Türkiye'de değildirler" (Asımgil, 1993, s. 64). Bu durumu Harun ile babası Ömer Efendi, göçmen işlemlerini tamamlamak üzere karakola gittiklerinde fark ederler. Ömer Efendi, namaz saati yaklaşınca polis memuruna namazı hangi camide kıldıklarını sorar ancak aldığı cevap karşısında hayal kırıklığına uğrar: "Biz namaz kılmıyoruz amca… Biz o vazifemizi yarın ahirette yerine getireceğiz" (Asımgil, 1993, s. 66-67). Çok geçmeden karakola açık saçık bir kadın gelir. Şuh bir ifadeyle şikâyetini polise bildirir ve memur da aynı üslupla karşı tarafa muamelede bulunur. Ömer Bey, "Kâfirlerden esintilerin bu sınır şehrine sız…"mış (Asımgil, 1993, s. 67) olmasına esef eder ve tıpkı "vurgun yemiş gibi" (Asımgil, 1993, s. 67) olur. İçinden İstanbul'u da aynı vaziyette bulmamak için dua eder: "Orası Fatih Sultan Mehmed'in şehri idi, onun yattığı beldeydi, toprakları müslümanların yaşaması için şehid olanların kanlarıyla yoğruluydu, imparatorluk kentiydi, hakiki müslümanları orada bulacaktı" (Asımgil, 1993, s. 67). Ancak İstanbul da Edirne'den farksızdır. Gençlerin çoğu Avrupalılaşmak adına geçmişinden kopmakta ve başta "Darwinizm" (Asımgil, 1993, s. 82) olmak üzere "Pozitivist ve metaryalist rüzgarlarının karşısında sarsıl"maktadır (Asımgil, 1993, s. 82). Ömer

Efendi ile eşi Ayşe Hanım'ın İslâm dininin öğretileriyle yetiştirdikleri çocukları Sare ile Harun da çevrelerine uyum sağlayarak manevi değerlerinden giderek uzaklaşırlar.

Zorlu göç yolculuğunda dahi namazlarını denizin üstünde içinde bulundukları balıkçı teknesinde eda eden kardeşlerden evvela Sare, tesettürden çıkmak istediği için giyiminde değişikliğe gider. Feracesinin yerine pardösü giyer. Makyaj yapmaya başlar ve eşarbının boyunu kısaltır. Arkadaşı Beyza'nın dekolteli giyimini ve sigara içmesini güçlü olmasına yorarak ona özenir. Artık her sözü isyan makamındadır:

> "Sokağa beş dakikalığına çıksam anneme söylemek mecburiyetindeyimdir. Hele giyimime karışmayan yok. Kızlar sokaklarda açık gezer, komşu kadınlarının saçları tamamen meydandadır, benim eşarbımı sıkı bağlamayışım sizin gözünüze diken gibi batar… Herhâlde koca İstanbul'da deli karılar gibi tek başıma feraceyle dolaşacak değildim. Pardösü ve eşarba gelince onu giymekten vazgeçenler o kadar çok ki, neden olmasın, pekala da çıkarılabilir. Müslüman yalnız biz miyiz? Mankenler, artistler de Müslümanmış…" (Asımgil, 1993, s. 77, 79-80).

Müslüman kadınların kıyafetleri 1970'li yıllara kadar tek tiptir ve renkleri kısıtlıdır. Ancak tesettür kıyafetlerinin defileler ile modanın çarkına girmesi 1980'li yıllarda başlar. Tesettürlü kadınların modaya uygun kıyafetler giyinmek adına Müslümanlıklarına halel getirmeleri ise en başta onların kararsız kalmış kimliklerinin göstergesi olarak karşımıza çıkar. Bu minvalde başını örten bir kadın, İslam'ın örtünme emrine uyduğunu ifade etmekle birlikte bunun yanında örneğin pantolon giyindiğinde aslında İslam'ın emrinde reform yaptığını da ilan eder. Hâlbuki İslam dininin kuralları bellidir ve değişmezdir. Ancak nefislerine uyanlar kendilerini aldatma yoluna giderek Müslüman duruşundan hızla uzaklaşırlar (Karabıyık Barbarasoğlu, 2006, s. 117). İncelenen eserde Sare, Beyza'nın ağabeyi Orhan'la evlenince zaman içinde mayo giyecek kadar açılarak yozlaşır ve bambaşka birine dönüşür.

Harun'un başkalaşmasına en büyük tesir eden unsur arkadaşı Hüseyin'dir. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde arkadaş seçimiyle ilgili olarak şöyle buyurur: "Kişi dostunun dini üzeredir, öyleyse her biriniz kiminle dostluk kuracağına dikkat etsin" (Canan, 1995, s. 486) Ancak Harun, arkadaşını iyi kimselerden seçmez. Hüseyin'le arkadaş olunca namazlarını büsbütün terk eder ve yine onun telkinleriyle çalıştığı içkili mekânda şarkıcılığa yükselir. Giyiminde aşırı serbest olan ve herhangi

bir inanca mensubiyeti bulunmayan Dilâ'yla orada tanışır. Zorunlu göç yolculuğunda kaybettiği eşi Rümeysa'yı unutur ve ailesine haber vermeden nişanlanır. Ömer Efendi, Sare'den sonra oğlunun da elinden yitip gitmekte olduğunu gördüğü için çok üzülür:

> "Bizim çocuklar düşünce bakımından elektroşok oldular hanım. Türkiye'de müminlere hayat ve kurtuluş bahşeden İslam'ın özünden uzaklaşmış, dinden kopmuş, çeşitli felsefe anaforunda doğru düşünme, gerçeği ayırdetme melekeleri körlenmiş, bunun sonucunda Avrupalıya hayran olma zilletine düşmüş kimseler var. Taklitçilik sonuç vermiş uydu insanlar peydahlanmış. Harun da Sare de o gruba dahil oldular…İslami şuurlarını yitirdiler, çocukluk yıllarında sahip oldukları güzel amellerinden uzaklaştılar" (Asımgil, 1993, s. 171).

Ömer Efendi, bir gün oğluna neden Müslüman gibi davranmaktan vazgeçtiğini sorunca Harun'un cevabı "Elhamdülillah baba Müslümanım" (Asımgil, 1993, s. 212) olur. Bu cevap karşısında babası; imanın kalpte, İslâm'ın ise zahirde olduğunu hatırlatır.

Yozlaşmanın bir boyutu olarak *Meriç'in Kanlı Gelini* eserinde, bazı kahramanlar üzerinden dilde ifade edilen İslami anlayışın davranışlara aksetmemesi durumu da eleştirilir. Örneğin Pakize Hanım, Hz. Peygamber'e selam getirmeden konuşmaz. Hâlbuki onun bir vakit namaz kıldığı dahi görülmez. Oruç tutmaz ve saçlarını göstermek için "mendil eşarp" (Asımgil, 1993, s. 163) kullanır. Ancak "tam bir dindar" (Asımgil, 1993, s. 163) gibi görünmek için konuşurken Hz. Peygamber'den bahseder. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Münafık iki sürü arasında dolaşan şaşkın bir koyun gibidir. Bir o sürüye karışır bir bu sürüye karışır, hangi sürünün peşinden gideceğini bilmez." (DİB, 2013, s. 200) diyerek münafıkların riyâkar hâllerini gözler önüne serer. Eserde yer alan Pakize Hanım karakeri, imanını amelle sergilemek yerine yozlaşmasının bir sonucu olarak kalbinde olmayanı diliyle aktarma yoluna gider.

Romanda yer alan Hatice Hanım karakteri, mahallenin hocasıdır. Dinî sohbet verecek kadar İslâmî konular hakkında bilgi sahibidir. Ancak Ayşe Hanım ve kızını göçmen oldukları için hor görür. Onların "şuurlu olarak din iman nedir bilmediklerini" (Asımgil, 1993, s. 111) düşünür. Hatta sohbet esnasında Ayşe Hanım "memleketim" (Asımgil, 1993, s. 10) diyerek göç ettiği Batı Trakya topraklarını kastedince sınır dışında yaşayan Türklerin "İslamiyet'i bir cihan hareketi yapmak

isteyenlerin orada kalmış torunları" (Asımgil, 1993, s. 113) olduklarını unutarak oraların "gavur diyarları" (Asımgil, 1993, s. 106) olduğunu söyleyecek kadar ileri gider. Ancak hatasını anlayarak Ayşe Hanım'dan helallik ister:

> "Ayşe Hanım kardeşim özür dilerim, lütfen beni bağışla. Sizler din için, Allah için, *Kur'an* için hicret etmiş insanlarsınız. Muhacirsiniz. Fakat o kadar mesafeleri katedip geldikten sonra acaba karşınızda Ensar gibileri bulabildiniz mi?... Beni affet e mi?" (Asımgil, 1993, s. 118).

Kur'an-ı Kerim'de Nahl suresinin 125. ayetinde tebliğ dilinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili olarak şöyle buyrulur: "Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış. Kuşkusuz senin rabbin, yolundan sapanları en iyi bilendir; O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir" (DİB, 2020, s. 280). Bu doğrultuda Müslümanlar, her hareketlerinde olması gerektiği gibi konuşma adabında da dikkatli olarak fevriliği ve kalp kırmayı bir kenara bırakmalıdır. İncelenen eserde Hatice Hanım'ın hatalı davranışına mukabil Ayşe Hanım "İnsan beşerdir, bazen ağzımızdan kötü sözler kaçıverir" (Asımgil, 1993, s. 119) diyerek onu affeder. Yazar, aktardığı olayda özellikle din görevlilerine konuşmalarına azami derecede dikkat etmeleri gerektiğini hatırlatır. İslam dinini tebliğ edenlerin sivri dil kullanmaları yazar tarafından bir çeşit yozlaşma olarak değerlendirilir.

Düğünümde Ağlama romanında yozlaşma teması, dinî ve kültürel yozlaşma temelinde işlenir. Serra'nın ilk eşi Emre, başarılı ve özverili bir çocuk doktorudur. Müslüman olduğunu söylemesine rağmen İslami kaidelere karşı çıkar ve ibadethanelerin gereksiz, dinin ise Truva atı olduğunu söyleyecek kadar ileri gider:

> "Görümcesinin cenaze namazı kılınırken kocası bir kenarda durmuş, cemaati seyretmişti, çünkü hiç gusül abdesti almazdı. Ben sinirlerimin yatışması için her gece duşun altına giriyorum, tekrar yıkanmaya ne gerek var. İslam bu guslü bizim cahil halkımızın yıkanması için koymuştur, derdi. Sormamış, kocası da herhangi bir sebeple bir açıklamada bulunmuş olmadığından Serra onun namaz, oruç, zekât, hac hakkındaki fikirlerini bilmezdi. Fakat bunlardan veya İslam'ın diğer emirlerinden herhangi birini bir defa olsun yaptığını o ana kadar genç kadın hiç görmemişti" (Asımgil, 1994, s. 66-67).
>
> "- Bursa'da her mahallede câmi var, imamlardan, müezzinlerden, bir de iki büklüm olmuş, yaşamaktan ümidini kesmiş birkaç ihtiyardan başka onlara girip çıkan kaç kişi görüyorsun?
>
> (…)
>
> - Din bir Truva atı Serra, bunu reddemezsin, ortalığı talan ediyor" (Asımgil, 1994, s. 68-69).

Doktor Emre'nin İslam hakkındaki düşüncelerinde, ailesi birinci dereceden etkilidir. Çünkü dinî eğitim verilmeden yetiştirilmiştir. Sevim Asımgil, *Yaşamın Dört Kritik Dönemi* isimli kitabında çocukluk dönemi üzerinde önemle durur ve ebeveynlere birtakım nasihatlerde bulunur:

> "İnsana gerekli terbiyeyi olumlu sonuca bağlamak ancak İslami eğitimle mümkündür. Terbiye ile eğitim birbirinin tamamlayıcısıdır. Doğumdan ergenliğe kadar geçen safhaya 'çocukluk dönemi' dendiğini bilmekteyiz. Terbiye bakımından herkesin hayatında en mühim evre doğumun ilk gününden itibaren çocukluk dönemidir. Temel eğitim dinî bilgileri vermekle başlar" (Asımgil, 2010, s. 69).

Romanda kültürel yozlaşmanın bir örneği olarak özellikle Müslüman kadınların giyim tarzları üzerinden bir değerlendirme yapılır. Serra, ailesi İnkaya'da ikamet ettiği için liseyi amcası ve yengesinin yanında Bursa'da okur. Anne ve babasının mütedeyyin insanlar olmasına mukabil amcası ile yengesi dinden oldukça uzaktır. Serra, İmam Ömer'le ikinci evliliğini yapana kadar dinî konularda hassasiyeti olmasına rağmen İslam'ın esaslarını tatbik etmekte zorlanır. Dr. Emre'den boşandıktan sonra tefekkür etmeye başlar ve yolu İmam Ömer'le kesişince dinî anlamda olumlu bir dönüşüm yaşar. Bol kıyafetler giymeye özen gösterir ve örtünür. Yolu Bursa'ya düştüğünde amcası İbrahim ve yengesi Zerrin'i ziyaret etmek ister. Ziyareti esnasında Zerrin, dış ve iç kıyafetiyle İslam'a uygun olarak giyinen Serra'yı göz ucuyla inceler ve Serra'ya İmam Ömer'den boşanmasını tavsiye eder:

> "Seni hiç anlayamaz oldum kızım, açıklık zamanlarında hep sıcaktan şikâyet ederdin, şimdi gözlerin hariç her tarafın kapalı olarak sokaklarda dolaşıyor, evin içinde böyle süklüm püklümsün sesin çıkmıyor, ben mi yanlış hatırlıyorum… Kocan cenaze de yıkıyordur. Ölü yıkayan bir insanla oturuyor, yemek yiyor, yatıyorsun Serra, akıl alacak bir şey değil bu. Ona karşı ürküntü duymuyor musun?" (Asımgil, 1994, s. 182-183).

Ancak Serra, yalnız Allah'a kul olmanın yarattığı özgürlükle yengesinden hiç etkilenmez ve hidayete ermesi için ona dua eder.

Diana romanında yozlaşma teması, özellikle Onur karakteri üzerinden vurgulanır. Onur, modern olarak nitelediği bir aileye mensuptur. Annesi modelist, babası öğretim üyesidir. Kızkardeşi Ayşe, tiyatrocu; ağabeyi Uğur, ressamdır.Onur; denizi, güneşi, kumsalı çok sever. "Peugeot, BMW, Opel, Mercedes gibi yabancı markalı arabalardan" (Asımgil, 199, s. 20) hoşlanır. "Wagner'in düğün marşını La cumparsite'ye tercih ettiğinden…" (Asımgil, 1995, s. 27) İngiliz düğünlerine bayılır

ve Türklerin düğünlerini modası geçmiş bulur. Tercihleri gibi tavırları da Batılıdır. Evlilikte eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarının olmadığını savunur ve nitekim evlenince Melike'ye bu düşüncesinden hareketle davranır. Onun kimliği üzerinde yetiştirilme tarzı ve henüz on yedi yaşındayken otostopla Avrupa'ya gitmesi etkilidir. Üstelik üniversite eğitimini tamamladıktan sonra iki yıl Londra'da kalır. Bu süre içinde zaten mesafeli olduğu dinî ve kültürel bağlardan tümüyle uzaklaşır. Eşi Melike, hem Diana'yla ilgilenmesini istemediğinden hem de bir gayrimüslimin cenazesine katılmasını doğru bulmadığından onun ikinci defa Londra'ya gitmesine karşı çıkar. Ancak Onur, dinî hassasiyeti olmadığı için bunu sorun etmez:

> "Benim Müslüman adamın cenazesinde de bir işim olmuyor. Geçen hafta içinde ölen dayımın cenazesine gittiğimde, önce hoca okudu, cemaat namaz kıldı. Sonra ölü Karacaahmet'e götürüldü. Ben arabayla takip ettim. Dayımı gömdüler, hoca telkin verdi, merasim bitti. Ben hep bir kenarda durup olanlara baktım. Bu sefer de Bristol'ün bir mezarlığında bir kenarda durup, papaz ve cemaati seyredeceğim" (Asımgil, 1995, s. 88).

Sevim Asımgil'e göre bir gençte marka merakı, kendisini daha kaliteli sunma amacıyla ilgili olarak belirir. Bu ise bireyin "kendini dejenere modernitenin tüketim biçimi ile ifade etme şeklidir" (Asımgil, 2010, s. 118). Ancak dindar olan genç, özgüvenli olur ve özgüvenli olanlar markalara merak salmaz. İncelenen eserde yer alan Onur karakterinin sahte özgürlüklerle ön plana çıkması ve romanın sonunda seçimlerinin bedelini ödeyerek bedbaht bir hâle dönmesinin sebebi, yazar tarafından onun dindar olmamasıyla ilişkilendirilir.

Romanda Melike'nin de hidayete ermeden önce yozlaşan bazı tavırları vardır. Bu durum benzetmelerinden kıyafet tercihlerine kadar diline ve görünüşüne yer yer yansır. Örneğin Aslı'nın düğününe giderken giyindiği "üst kısmı sıkıca oturmuş yakası 'V' şeklinde açık, küçük kabarık kollu tuvalet" (Asımgil, 1995, s. 5) içinde "Kendini Capulet Malikanesi'nin kızına" (Asımgil, 1995, s. 6) benzetir.

Kişinin dini, sadece kendi dünyevi isteklerine kavuşmak için gündeme getirmesi de yozlaşmanın bir türü sayılabilir. Örneğin Melike'nin anneannesi, vapurda bir kadının çocuklarına evlenebilmeleri için "Ya Fettah" çekerek dua ettiğini duyunca bu durumdan çok etkilenir ve kızı Zülal'in de yeniden evlenmesi için aynı zikri düzenli bir biçimde çekmeye koyulur. Mebruke Hanım'ın bu tavrı, yazara göre onun din bakımından yozlaştığının işaretidir. Çünkü Müslüman olmasının icaplarını kıyafet tercihi ve ibadet noktasında yerine getirmediği hâlde, sırf dünyalık istekleri

doğrultusunda Allah'ın adını anar: "Her sabah hiç üşenmeden divana yerleşiyor, pencereyi azıcık aralıyor, 'Ya Fettah, Ya Fettah' çekiyor, ölünceye kadar da devam edecektir" (Asımgil, 1995, s. 11). Yine Mebruke Hanım, komşusu Nermin Hanım'a şirin görünmek için birtakım sahte davranışlarda bulununca kızı Zülal tarafından uyarılır. Çünkü onun dindar komşusuna dindar görünmek istemesi kızını rahatsız eder:

> "Anne, anne dedi, kendini Nermin Hanım'a beğendirmek için ne aşırı ne mübalağalı davranışlarda bulunuyorsun. Sanki beş vakit namaz kılıyorsun, pür tesettürlüsün, *Kur'an*'ı elinden bırakmazsın, hep hacılarla hocalarla berabersin. Fazla kaçtı anne! Gerekli gereksiz inşaallah, maşaallah kelimelerini kullanmalar" (Asımgil, 1995, s. 141).

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında yozlaşma teması, eserin başkahramanı Havra ile ailesinin dinî değerleri hiçe sayarak sürdürdükleri yaşamdan hareketle işlenir. Havra, düğün vakti gelince tüm planlamaları yapar. Düğün bir gece kulübünde, kadın ve erkeklerin karışık olarak eğlenecekleri bir biçimde yapılacaktır. Dans müzikleri "La Cumparsito"dur (Asımgil, 2003, s. 89). Ne var ki nişanlısı Ömer, son zamanlarda Havra'ya farklı davranır. Düğünlerine dair hiç heyecanı yoktur. Bahadır Bey'le görüştüğünden beri sürekli olarak hakiki Müslümanlık hakkında konuşur. Bu durum Havva'yı bir süre sonra rahatsız eder. Havra, düşüncelerini ablasıyla paylaşır. Meliha, yozlaştığı için kardeşini daha da galeyana getirir. Çünkü dinî ve kültürel değerler umurunda değildir:

> "Havroş, dedi endişeyle, Ömer hızlı konuşur, hızlı yürür, hızlı düşünür, din işlerine de hızlı bir giriş yapıp bir hacıağa olmaya kalkmasın! Mahvolduğunun tekidir. Dinî kitapları okutma ona, kaçırır diyorum sana!" (Asımgil, 2003, s. 60).

Havra'nın Ömer'in *Kuran-ı Kerim* dersleri aldığını söylemesi üzerine Meliha daha da ileri giderek kahkaha atmaya başlar. Hiç *Kur'an-ı Kerim* görmediğini söylediğinde ise gülmekten gözlerine yaşlar iner. Havra, ablasının tepkisine çok üzülür ve çevresinin hep yozlaşan kimselerden oluştuğunun farkına varır: "Annemiz, babamız, Emre, kayınvalidem, kayınpederim, görümcelerim hepsi *Kur'an*sız Müslüman, niceleri de var daha. Henüz ben elim ile bir *Kur'an* tutmadım" (Asımgil, 2003, s. 60).

Ancak Havra, henüz hidayete ermediğinden nefsine yenik düşer ve Ömer'in İslami usulde düğün yapma teklifini reddeder. Böylece nişanları bozulur. Havra, Ömer'den ayrı kaldığı iki senenin sonunda içindeki sese kulak vererek İsmailağa

Sokağı'na gider ve orada dinî eğitime başlar. Sokakta oynayan çocuklar Havra'ya ne kadar yozlaştığını bir kez daha hatırlatırlar. Çünkü balon aldığı çocuklar kendisine teşekkür ettiklerinde Havra "by by" cevabını verir: "Kadın bize by by, dedi… Hıhı… Nasıl selam verileceğini bilmiyor, by by diyor…" (Asımgil, 2003, s. 13). Yazar, böylece yozlaşan kişilerin dinî söylemlerden de uzaklaştıklarını gözler önüne serer.

Ancak Havra, hakiki Müslüman olmakta ve yozlaşan taraflarını bir bir düzeltmekte kararlıdır. Anne ve babasına *Kur'an-ı Kerim* dersi almaya başladığını söylediğinde onların her birinden tahmin etmediği bir tepkiyle karşılaşır:

> "- Ne dersi Havra? diye sordu acele ederek hanımından evvel.
>
> - *Kur'an* dersi.
> - *Kur'an* okumasını mı öğreneceksin?
> - Evet
> - Çok güzel. Karısına döndü:
> - Yaşlanıyoruz Hanım, dedi yol görünmeye başladı bize de. Kızımız arkamızdan *Kur'an* okuyacak ne mutlu.
> - Ay! Ne de sevinilecek şey!
> - Sevinilecek değil mi?
> - Değil tabiî! Havra'nın okumasından ne olur, sıkıntılı kızdır bir sayfayı bile zor tamamlar. Hıh, bülbül gibi hafızlar varken Havra'ya mı kaldı bize *Kur'an* okumak, heceleyerek, kekeleyerek" (Asımgil, 2003, s. 145-146).

Havra'nın *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğrenmesine babasının sırf ölünce ardından dua eden bir kızı olacağı için sevinmesi, yine bir yozlaşma örneğidir. Çünkü Erdal Bey, *Kur'an-ı Kerim*'in dünya hayatına sağladığı katkılardan habersizdir. Kaldı ki *Kur'an-ı Kerim* okumayı aklının ucundan bile geçirmez. Türkçe manasını da hiç merak etmez. Aynı biçimde Havra'nın annesinin, kızının hevesini kırmaya yönelik sözleri de kahramanın yozlaştığının işaretidir.

Havva, hidayete erdiğinde davranışlarıyla başta ailesine örnek olmak ister. Ancak bu durum, ne anne babasına ne de ablasına tesir eder. Örneğin Havra, yeğeni için Ranûnâ ismini koymayı düşünür. Ablası Meliha, bu ismi çok farklı ve güzel bulur. Havra, ismin anlamını "Peygamber Efendimizin ilk Cuma namazını kıldığı vadinin adı" (Asımgil, 2003, s. 166) olarak açıkladığında ise ablası, bir endişeye kapılır: "Kızım namaz kılmaya mecbur olmasın sonra" (Asımgil, 2003, s. 166). Havra ise ablasına İslam'da namaz kılmaktan tüm inananların sorumlu olduğunu hatırlatır. Buradaki abla-kardeş ilişkisinden hareketle yazar, aynı aile ortamında

yetişen bireylerin dahi farklı hayat tarzını benimseyebileceklerini ortaya koyar. Asımgil'e göre, kişinin yozlaşmış anlayıştan uzak durarak değerlerini koruyan tarafta yer almasıdır önemlidir.

Yüreğim Nereye romanında yer alan kahramanlardan Özlem Hanım, yozlaşan karakterdir ancak onun durumlar karşısındaki tavrının zıtlığı karakterin gerçekliğini sorgulatır. Zira bir taraftan popüler müziğe karşı klasik Türk müziği ile türküleri savunur ve oğlu Levent'in ithal modaya uymak için kulağını deldirmesine karşı çıkar. Diğer taraftan, deprem anında sırf İngiltere'den geldiği için fincanının kırılmasına üzülür ve Hristiyan arkadaşı Linda'ya modern olmadıkları gerekçesiyle Türkleri kötüler. Bu durum, yazara göre onu Müslüman kimliğinden uzaklaştırarak yabacı kültür ile diline özenmeye sürükler. Özlem Hanım'la arkadaşı Semiha arasında geçen şu diyalog, dinî değerlerden uzaklaştıklarının kanıtıdır:

> "- Şu Linda bizi likörlü pastasına iyice alıştırdı ve sevdirdi dedi, ilk kez ikram ettiğinde gücenmesin, kalbini kırmayayım kabilinden almıştım ama Özlemciğim bir lezzetli gelmişti ki iki dilim daha alıp yemiştim.
>
> - Müslüman olduğumuz için likörlü olması baştan tedirgin etti bizi Semoş. Linda, içkinin Müslümanlara haram olduğunu duymuş, biliyor, masaya ilk defa likörlü pasta getirilişinde ikaz etmişti bizi.
>
> - Terbiyeli kadın.
>
> Özlem Hanım, endişeyle içini çekti.
>
> - Likörlü pasta yemekle acaba günaha giriyor muyuz Semoş?
>
> - Zannetmiyorum, fırından çıktığında o koca pastanın üzerine sadece üç çorba kaşığı likör serpiyormuş" (Asımgil, 2004, s. 23).

Özlem Hanım, örtülü bir kadının olsa olsa kapıcı kızı ve karısı olabileceğini düşünür. Bu düşüncesinden hareketle Semira'yı tarif eden arkadaşına onun kimliği hakkında şu tahminde bulunur: "Bizim buralarda kapıcı kadınlarından başkasının kafasında örtü görünmez" (Asımgil, 2004, s. 29). Ayrıca Semira ismini hiç beğenmez ve "Hristiyanların kızlarına koyduğu Meri, Mariana, Rus romanlarında sıkça kullanılan meşhur Katia isimleri pek beğenirim." (Asımgil, 2004, s. 40) diyerek dilde ve beğenilerinde de yozlaştığını yansıtır. Özlem Hanım'ın beğenileri ve yaşama biçimi hep Batılıcadır: "Avizeden dökülen bol ışık altında Tilbe'nin uzun kollu çizgili kazağı, koyu gri pileli yünlü mini eteği gözüne pek güzel göründü. Love

Story'deki Ali McGraw tarzı çok yakışmış sana, dedi" (Asımgil, 2004, s. 68). Levent; annesinin, arkadaşı Linda ile konuşmasına şahit olur. Linda, Türklerin mini eteği hoş karşılamadıklarından yakınır. Özlem Hanım ise "Aldırma sen o gibilere, kaale alma, onlar dindar kesimdendir, herkesin kendileri gibi olmasını istiyorlar, olur mu?" (Asımgil, 2004, s. 46) diyerek fikrini yansıtır. Levent, annesinin Hristiyan birine Müslümanları kötülemesini yanlış bulur. Özlem Hanım'ın, köpeğini ve arkadaşlarının köpeklerini "kıjım" olarak sevmesinden rahatsız olur: "Köpeğe kıjım diyorsun anne. Kıjjım da ne demek oluyor, çok tuhaf geliyor kulağa" (Asımgil, 2004, s. 46). Semira, Özlem Hanım'ı köpeğine verdiği "Arap" ismi konusunda uyarır:

> "Köpeğe Arap ismini takmak doğru olmaz dedi. Peygamber Efendimiz Arap'tır, necip Arap kavmine mensuptur. Araplar gayet zeki insanlardır, şecaat, vefa ve cömertlikleri örnek olmuştur başka milletlere… Siyah köpeklere Arap denmesi İslam düşmanlarının gizli politikalarındandır" (Asımgil, 2004, s. 76-77).

Bununla birlikte Semira, Özlem Hanım ve arkadaşlarının bir böceği "karafatma" olarak adlandırmasına da itiraz ederek onlara Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kızının isminin Fatıma olduğunu hatırlatır. *Kur'an-ı Kerim*'de Nisa suresinin 140. ayetinde şöyle buyrulur:

> "O size kitapta şunu indirmiştir: Allah'ın ayetlerinin inkar edildiğini yahut onların alata alındığını işittiğiniz zaman, onlar başka bir söze geçmedikçe kendileriyle beraber oturmayın; aksi takdirde şüphesiz siz de onlar gibi olursunuz. Allah elbette münafıkların ve kâfirlerin tamamını cehennemde bir araya getirecektir" (DİB, 2020, s. 99).

Semira da tebliğini yaptıktan sonra onların yanından hızla uzaklaşır.

Aşka Çıkış Yok romanında yozlaşma teması, ilk olarak aynı evde büyüyen kardeşlerin farklı dünya görüşünü benimsemelerinden yola çıkılarak işlenir. Melda, ilk okul çağında dindar komşularının kızıyla iyi arkadaş olduğu için ondan çok etkilenir. Dinî kitaplar okumaya başlar, sohbetlere gider. Kısa bir süre sonra da örtünür. Namaz kılar ve hiçbir vakti kaçırmadan düzenli olarak ibadetlerine devam eder. Ancak ailesi onun gibi değildir. Melda'ya karışmasalar da onun yeni hâlinden hoşnut olmazlar. Ağabeyi Volkan'a göre Melda'nın namaz kılma vakitleri, onların dışarı çıkma planlamaları için zaman kaybıdır:

> "- Eee… Söyleyin bakalım, geliyor musunuz gelmiyor musunuz?"
>
> - Ben ikindiyi kılmadım ağabey geç kalırım, namazımı kaçırırım, dedi Melda.

- Kızsam olmaz, kırılsam olmaz ne diyeyim ben şimdi sana kızım, söyleyecek söz bulamıyorum" (Asımgil, 1999, s. 36).

Melda, ailesine her zaman Müslümanlığın gereklerini anlatır. Ancak onun söz ve davranışları ailesine tesir etmez. Annesi, İslami bilinç ve değerlerden uzaktır. Teyzesi ona eşarp hediye ettiğinde annesi eşarbı alır ve tek gözü açık kalacak şekilde başını örter. Sonra da "Möö…, möö…" (Asımgil, 1999, s. 113) diyerek sesler çıkarır. Ablasının, kızına örtü almasına da ayrıca şaşkındır: "Senin bu tarz taassupların yoktu abla… Biz kafamızda eşarp taşıyamayız…Sıkılırız…" (Asımgil, 1999, s. 11). Ancak Nalan Hanım, görümcesinin ölüm anına şahit olduğundan beri kulluğunu sorgulamaktadır. Bu nedenle dinî vecibeyle dalga geçmenin Müslümanlıkta yerinin olmadığını bilir.

Annesinin örtünme olayını alaya alması, teyzesini de Melda'yı da derinden üzer. Olaya şahit olan Melda'nın teyzesinin torunu Zeynep ise şoke olur. Çünkü hem Melda'nın hem de içinde bulunduğu diğer kimselerin Müslüman olduklarını iddia etmesi onun uzun zamandan beri kafasını karıştırır. Zeynep, Hristiyan bir annesi ve Müslüman bir babası olduğu için arayıştadır. İki farklı Müslüman tipi görmek, onu sorgulamaya iter. Bu nedenle babaannesi ve onun kardeşi Handan'a: "Babaannem de siz de teyze Müslümansınız ama pratikte hiçbir uygulamanızı görmedim ben. İslam'da orta hareket etmek, Müslümanlığı kabul edip onu yaşamamak mı oluyor. Annem her pazar kiliseye gider, muhakkak orada vaiz dinler dua eder. Siz camiye gitmiyorsunuz" (Asımgil, 1999, s. 75) diyerek karşı çıkar. Çünkü Zeynep, gerçek Müslüman'ın Melda gibi olacağını okuduğu İslami kitaplardan öğrenir. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde Müslümanların taklitten sakınması gerektiği üzerinde durarak şöyle buyurur: "Bizden başkalarına benzemeye çalışanlar bizden değildir. Yahudi ve Hristiyanlara benzemeyin! Yahudilerin selamlaşmaları parmak işaretiyledir, Hristiyanların ise el ile işaret etmekten ibarettir (DİB, 2013, s. 649). İncelenen eserde Zeynep'in dilinden yozlaşan Müslümanların eleştirilmesi oldukça manidardır. Böylece yazar, kendilerini Müslüman olarak tanımlamalarına rağmen yozlaşmaları sebebiyle düşünce ve davranışları bakımından İslami değerlerden uzaklaşan kimselerin, hayatı anlamlandırma ve yaşama biçimi açısından diğer dinlere mensup kişilerden çok da farklı bir tutum sergilemediklerini vurgular.

Terk Etme Beni romanında yozlaşma teması, iki arkadaşın ailelerinin yaşam biçimleri üzerinden ele alınır. Eserde Tayfun'un babası Haydar Bey, Müslüman olmasına rağmen helal haram mefhumu gözetmeden faizle ticaretini yürütür. Eymen'in babası ise zengin bir muhitte ticari faaliyetlerini sürdürmesine rağmen namaz kılmayı bırakmaz, dükkânına gelen müşterilere aldırış etmeden dinî vecibelerini yerine getirir. Bu iki baba figürünün çocuklarının da neredeyse birebir kendilerine benzediğini söylemek mümkündür. Çünkü örnek olan ve örnek alan ilişkisi bakımından düşünüldüğünde burada yer alan babalar modeldir. Oğullar ise süjedir. Birey, model ile benzer özelliklerinin olduğunu fark ettiği anda örnek aldığı modelin tüm bilişsel, sosyal ve algısal niteliklerini edinmeye gayret eder. Ne kadar çok benzerse de kendini o denli başarılı hisseder:

> "Model ile süje arasındaki benzerlik, modelin davranışlarının taklit edilmesinde ve modelin inançlarının ve değerlerinin benimsenmesinde etkili olur. Süje modeli ne kadar başarılı bir şekilde taklit ederse modele benzediği duygusu da o kadar artar. Böylece artan benzerlik ve kendini modelin yerine koyma olgusu devam eder" (Kılavuz, 2005, s. 44).

Nitekim Tayfun da Müslüman olmasına rağmen tıpkı babası gibi günah mefhumunu görmezden gelir ve dinî konuları hafife alır. Onunla arkadaşı arasında geçen şu diyalog, Tayfun'un ne kadar yozlaştığını anlatır:

> "- Bugün sözlü ve yazılı medya, insanı kendisinin rabbi yapmaya çalışıyor. 'İnsan hayatını en iyi kendi düzenler. Hesap vermeyecektir. Hiçbir şeyden sorumlu ve mükellef değildir. Dilediği gibi yaşar. Ahiret diye bir şey yoktur' diyor.
>
> - Benim müthiş bir tanımımı yaptın Eymen, bravo, kocaman bir bravo!'
>
> (…)
>
> - Evvelce dinine saygın vardı, onu yitirmişsin, sözlerin küfür kokuyor, fark etmiyor musun?
>
> Televizyon ekranında beliren Kurda Tuzak yazısını okuyordu Tayfun, samimiyet aktı kalbinden diline:
>
> - Biraz!" (Asımgil, 2020, s. 16).

Sevim Asımgil, verdiği örnekten yola çıkarak İslam şuuruyla yetişen ebeveynlerin yine aynı şuurda çocuklar yetiştireceklerini vurgular. Bu sayede okuyucularını, İslam dininin emir ve yasaklarına uyma ve çocuk yetiştirme noktasında bilinçli olmaya davet eder.

Eserde kültürel yozlaşmanın bir örneği olarak Müslümanların giyim tarzları üzerinden de bir değerlendirme yapılır. Modayı günü güne takip eden ve kadın dergilerini okuyarak gündelik giyim tarzına harfiyen uyan alışveriş çılgını Asena, ağabeyi Metin'le moda üzerine sohbet ederken yakın arkadaşı Verda'nın kapalı giyinmeye başladığını görünce şaşırdığını ve hayalet görmüşe döndüğünü belirtir:

> "- Verda'nın örtündüğünü görünce komalık olan bendim, hafızanda kalan o anıdır. Bir hayaletten bahseder gibi anlatmıştım sana Verda'yı.
>
> - Güzellik trendlerinden her zaman haberdarsındır sen. Sorsam yeni moda trendlerini bir solukta sayarsın eminim. Şık ve orijinal olmak varken sade bir kıyafet giymek seni sıkar elbette" (Asımgil, 2020, s. 105).

Ancak ağabeyi de kardeşiyle aynı biçimde yozlaşmış karakterdir. Bu sebeple konuşmalarında kendilerini haklı çıkarırlar ve görünür olmayı hayatlarının en büyük başarısı sayarlar.

Ayrılan Kalpler romanında, dinî yozlaşmanın kültürel yozlaşmaya da sebep olduğu vurgulanır. Yazar, dinî değerlerden uzaklaşan kişilerin aynı zamanda kültürel kodlarından da uzaklaşacaklarını verdiği örneklerle gözler önüne serer. Eserde iki ailenin dine yönelik bakış açılarının onların kültürel açıdan da yozlaşmalarına neden olduğu vurgulanır. Orhan Bey ile Macit Bey'in çocukları nişanlıdır. Orhan Bey'in oğlu Atilla, nişanlısı Hilye'ye "Ne ise ki iki ailenin de din takıntısı yok, bilhassa babanla bizim frekanslarımız tam tuttu." (Asımgil, 1995, s. 97) diyerek övünür. Hilye, bu duruma itiraz etmez. İki tarafın da "sol"cu (Asımgil, 1997, s. 97) olmasını kendilerinin ve ailelelerinin anlaşması açısından önemli bulur. İnanç bakımından İslamiyet'in emir ve yasaklarından habersiz yaşayan Hilye ve Atilla, yabancı filmler izlemeyi severler. Yerliliğin her türünden uzak durular. Onlara göre modernlik, Batı'dadır. Bu durum, dil için de geçerlidir. Bu nedenle ikisi de konuşmalarının arasına İngilizce sözcükler sıkıştırmaya bayılır:

> " - Benim anladığıma göre şu anda ben konuşmak istiyorum sen susmak. Bad girlsün.
>
> Atillâ konuşurken sözlerinin arasına İngilizce kelimeler serpiştirmeyi çok seviyordu. Bu son senelerde bütün gençler arasında pek modaydı…
>
> - Sen de bad-man, dedi Hilye…" (Asımgil, 1997, s. 97).

Atilla, Hilye'ye Bakırköy'ün eski hâlini anlatırken zaman içinde zihniyetlerle birlikte kıyafetlerin de değiştiğini gözler önüne serer. Yazara göre bu durum, insanların giderek yozlaştıklarının göstergesidir:

> "Nice seneler bu sokaklardan feracelerine bürünmüş neneler, sarıklı, sakallı, şalvarlı dedeler, fesini hafifçe yana eğmiş külhanbeyler gidip gelmişlerdir… Şimdi de pantolon ya da mini etek giymiş kadınlar, kızlar geçiyor… Belki de yirmi otuz sene sonra, sıcak yaz günlerinde elbise giymek ortadan kalkacak, herkes mayosu ile yetinecek" (Asımgil, 1997, s. 90-91).

Ancak Atilla, tüm bu değişime rağmen hâlâ dindar insanların olduğunun farkındadır. Ne var ki dinin, bulundukları çağda etkisini sürdürmesine hayretle bakar. Çünkü kendisi için Müslümanlığın icaplarını yerine getirmek imkânsızdır:

> "O sıcak günlerde oruç tutuyoruz diye saatlerce aç ve susuz kalabiliyorlar. Ben bir saat duramam su içmeden veya çay, gazoz filan. Yazın neyse belki kaldırır da kışın o soğuk günlerinde beş defa yüzü kolları, ayakları yıkamak mesele" (Asımgil, 1997, s. 94).

Hilye'nin annesinin, kızlarına isim vermesinin altında da tıpkı etrafındaki insanlar gibi Batı'ya olan hayranlığı yatar. Nuran Hanım, Amerika Başkanı'nın eşinin adı Hillary olduğu için onun ismini çağrıştırması için büyük kızının adını Hilal koyar. Hilal ismine uygun olsun diye de diğer kızına Hilye ismini uygun görür. Nuran Hanım, Hilye'ye "Sen ve ben Arapları da lisanlarını da sevmeyiz ama farkında olmadan kelimelerini kullanıyormuşuz meğersem…" (Asımgil, 1997, s. 15) derken de dine ve dile bakış açısını konumlandırır. Hilye, yirmi beş yaşındayken isminin manasının "Peygamber Efendimizin görünüşü, tanınması, fevkalede sıfatları ve güzel huyları" (Asımgil, 1997, s. 104) olduğunu eşinin halası sayesinde öğrenir.

Ayrılan Kalpler romanında, dinî yozlaşmaya sebep olan uygulamalardan hareketle sistem eleştirisi de yapılır. Atilla hastanedeyken yanında kalan halası Habibe Hanım ile bir hemşire arasında geçen şu diyalog, o günün Türkiye'sindeki çalışma şartlarının özeti gibidir:

> "-Dışarıda da mı açık geziyorsunuz?
>
> - Habibe Hanım bizim için dışarısı içerisi mi var zannediyorsunuz, hastanede geçer saatlerimizin çoğu. Beni serbest bıraksalar, vallahi aynen sizin gibi giyinirim hastanede.
>
> - Rahatsız olmaz mısınız diye Habibe Hanım şaka yaptı.
>
> - Hareketlerimiz asıl bu dar kıyafetler içinde zorlaşıyor…

- Sizin gibi düşünen başka hemşireler de vardır tabi.

-Evet, var, bu hastahanede biz beş kişiyiz örtünmek isteyen, fakat bırakmıyorlar.

- Başhekim, dedi Habibe Hanım, Sağlık Bakanı, devlet, bu kadar büyük bir vebali nasıl alıyor üstüne, şaşılacak bir şey…" (Asımgil, 1997, s. 154-155).

Osmanlı Devleti'nin hukuk anlayışında örfi ve şer'i hükümler birlikte yer alır. Örfi hükümler, şeriat ilkelerinin uygulama alanı olan şer'i hükümlerle uyum hâlinde hareket eder. Bu durum da devletin İslam dininin emir ve yasakları doğrultusunda idare edileceği anlamını taşır. Türkiye Cumhuriyeti'nin idare şeklinde ise din ve devlet işleri 5 Şubat 1937 tarihinde anayasaya laiklik ilkesinin ilave edilmesiyle birlikte ayrılır. Böylece devletin dininin İslam olduğu bilgisi anayasadan kaldırılır. İslami romancılar, hem İslam ideolojisini okuyucularına iletmek hem de içinde bulundukları asrın gayr-i İslami uygulamalarını eleştirmek için romanlarında bu durumlarını yansıtır (Gürbüz, 2019, s. 33). İncelenen eserde dindar hemşirenin içinde bulunduğu zor durum, yazarın sistem eleştirisini yansıtmak için aktarılır. Ancak yazara göre sistemden dolayı olsa bile kişiler, gayr-i İslami olan her durumun dışında kalmalıdır. Çünkü Allah'ın rızası, tüm dünya menfaatlerinden çok daha yüce ve değerlidir.

Sen Gidince romanında yozlaşma teması, sorulduğunda Müslüman olduğunu söyleyen ancak yaşam tarzlarıyla inanışları birbirini tutmayan karakterler üzerinden işlenir. Başkahraman Tamarra, annesiyle birlikte hayatını İslam dininin emir ve yasaklarına göre sürdüren Cemre Hanım'a gidince içinde bulundukları garabetin farkına varır. Çünkü her iki aile de Müslüman'dır ancak yaşayış şekilleri birbirinden oldukça uzaktır. Tamarra'nın annesi Melike Hanım'a göre Cemre Hanım ve ailesi "…hepten koyu Müslüman"dır (Asımgil, 2016, s. 44). Tamara'ya göre ise gerçekten de iki ailenin Müslümanlığı arasında ciddi fark vardır: "Biz onlar gibi miyiz? Aramızda Himalaya Dağları var… Karlı Everest'in bir tarafında Cem ve ablası, diğer tarafında sen, babam, Arda ve ben" (Asımgil, 2016, s. 4).

Cemre Hanım'ın kardeşi Cem, Tamarra'yı istemek üzere öğretmen olan babası Bahadır Bey'in yanına okula gittiğinde onun dinden ve dinî literatürden bu denli uzaklaşmış olmasına hayret eder: "Allah'ın emri, Peygamberin sünneti ile kızınız Tamarra'ya talibim, dediğimde sünnetten niçin söz ediyorsun demesin mi? Sünnet kelimesini sanki hiç duymamış" (Asımgil, 2016, s. 68). Ne var ki Bahadır Bey de

ailelerin dine bakış ve yaşayış biçimini denk bulmadığı için kızına bu olaydan hiç bahsetmez. Ona göre modern bir aile olması bakımdan Selim, kızı için idael eştir. Selim'in anne ve babası da dinî kaygıdan uzak bir hayat sürerler. Örneğin Rüveyda Hanım, namaz kılmamanın kendilerini Müslüman addeden kişiler üzerinde bir üzüntü yaratmasına şaşırır: "Üzülecek bir ey yok bunda, binlerce Müslüman namaz kılmıyor, biz onların arasındayız" (Asımgil, 2016, s. 159).

Yazar, romanda yer alan Simla karakteri üzerinden dinî yozlaşmasının başka başka arayışlara yol açacağını açıklama yoluna gider. Simla, yirmi iki yaşındadır. Kendisini "Nişantaşılıyım, modanın kölesiyim…marka bağımlısıyım." (Asımgil, 2016, s. 278) cümleleriyle tanımlar. Dar kıyafetlerle kendisini güvende hisseder. Tüm parasını ve zamanını giyinmeye harcar. Avrupalı gibi görünmek için. konuşmasının arasına İngilizce sözcükler sıkıştırmaya bayılır. Annesinden öğrendiği ritüelleri devam ettirmek ister. Saint Benoit Lisesi mezunu olan annesi, Uzak Doğu felsefesinin öğretilerini hayatına uyarlar. Freng Shu akımından çok etkilenir. Örneğin negatif enerjiden korunmak için evlerinin giriş kapısını vernikler. Yoga yapar. Amerika gezileri esnasında Simla, annesinden öğrendiklerini Tamarra'ya bir bir sıralar:

> "Freng Shui'ye göre parlak, cilalı bir giriş kapısı negatif enerjinin içeri girmesini engellermiş. Sağlıklı enerji için giriş kapısının iki yanına bitki yerleştirilmeliymiş. Annem bunu da koydu uygulamaya. Çin dilinde Freng 'rüzgâr' Shui ise 'su' demekmiş. Freng Shui geçmişi dört bin yıl öncesine dayanan bir Çin öğretisi. İnsanların yaşadıkları mekanları enerji akımına göre düzenleme sanatı" (Asımgil, 2016, s. 280).

Uzun zamandır dinî kitaplar okuyan ve namaza başlayan Tamarra ise İslam diniyle temizlik arasındaki bağlantıyı Freng Shui felsefesine reddiye olacak şekilde şöyle açıklar:

> "İslam'da temizlik imandandır. Müslüman kendini, evini ve çevresini temiz tutmakla mükelleftir. Bu temizliklerin hepsi su ile yapılır. Böylece Müslüman pozitif enerjiye sahip olur. Sonra Müslüman, manen ve maddeten temizdir. Freng Shui felsefesi çok kısır, manevi temizliğe hiç değinmiyor" (Asımgil, 2016, s. 280).

Tamarra, konuşmasına yoganın namaz kılmanın bozulmuş hâli olduğunu da ekler. Ne var ki bu açıklamalar Simla için önem arz etmez.

İslam dininin öğretilerinden uzaklaşan bazı bireyler, postmodern dönemde davranış ve yaşama biçimlerini ruhsal rahatlama ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde

yeniden yorumlama yoluna gidebilmektedirler. Bu bağlamda yoga da onların tercihlerinde önemli bir yer tutar.

> "Yoga genel bir iyilik hâline referansla, bireylerde zihinsel dinginliğin sağlanması ve bedensel sağlığın korunması konusunda beşer dünya için hedefleri olan ve bunu belirli etik ilkeler ve ahlaki kurallar çerçevesinde, bazı teknik fiziksel pratiklerle birleştirerek gerçekleştirmeye çalışan kapsamlı bir sistemi anlatır" (Aksan & Elnabarawy, 2024, s. 206).

Yoga, tarihsel anlamda eski kaynaklara dayansa da din değildir ancak dinî hareketlerden biri olarak kabul edilebilir. Modern çağda insanlar, maneviyatla aralarına mesafeler koyduklarında oruç ve namaz gibi dinî vecibeleri, sağlıklı yaşam veya ruhsal iyi oluş amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar olarak yeniden yorumlama yoluna gidebilirler. Bu durum, bazı kişlerin dinî pratikleri yoga benzeri ritüellerle ilişkilendiren yaklaşımların etkisiyle farklı anlamlandırmalarına yol açabilir. Fakat bu başkalaşma, kişinin Müslümanlığına halel getirir. Çünkü dinin kuralları değişmezdir ve kişilerce yorumlanmaya kapalıdır (Aksan & Elnabarawy, 2024, s. 230). İncelenen eserde modernitenin ağına düşmüş kimseler, yoga ile huzura ermeye çalışırlar. Ne var ki yozlaşan bu kimseler, yazara göre güven duygusunu İslam dininin dışında aradıkları için hiçbir zaman ruhsal rahatlama yaşayamazlar.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında yozlaşma teması, dinî ve kültürel yozlaşma temelinde işlenir. Romanda Müslüman olmalarına rağmen İslami ahkâma uymayan karakterlerin dinden uzak yaşantıları üzerinde durulur. Hande'nin amcası mütedeyyin bir karakter özelliği gösterirken eşi ve çocukları dinî değerlerden uzaktır. Marjinal bir kimlik benimseyen Ayşen; İslami bir yaşam tarzını benimsememesinin nedenini, babasının kendisini disiplin altında büyütmesine bağlar. Böylece karakterini ve yanlış çevresini görmezden gelir.

> "Dövmelerin, piercinglerin, saç renkleri ve şekillerinle bukalemun gibi kızsın. Sıra dışısın, marjinal sıfatı tam sana göre. Ayşen saçından bir tutam parmağına doladı:
>
> - Marjinal tarzım, disiplinli geçmişime karşı bir reaksiyon belki de. Babam beni çok sıktı küçüklüğümde.
>
> - Sen bu cümleyi çok sık kullanıyorsun. Amcam sana sadece imana, ibadete ve ahlaka dair hükümleri öğretmeye çalıştı.
>
> - Bizi kendi hâlimize bırakmalıydı. Kendi tercihlerimize." (Asımgil, 2020, s. 80).

Amcası, Hande ile yaptığı sohbet sırasında eşinden şikâyet eder. Elvan Hanım'ın kafeleri ve barları gezmeyi sevdiğini söyleyerek yeri geldikçe onu ikaz ettiğini ve İslami yaşam tarzına davet ettiğini ifade eder:

> "Ben camileri, tekkeleri bir de ibret almak için mezarlıkları dolaşırım. Yengenin sevdiği mekânlar şık cafe, restoran ve barlar. Benim tam tersim. Onun hayatı ona, benim hayatım bana ait. (…) Benim tahammül sınırlarımı zorlayan hallerini, hâlâ gidermeye çalışıyorum. Bıkmadan, usanmadan, yeri geldikçe emirleri bildiriyorum, yasaklardan kaçındırıyorum. Bizler ölüm gelinceye kadar, aile fertlerine hakkı anlatmakla görevliyiz." (Asımgil, 2020, s. 47-48).

Romanda, kültürel yozlaşmanın bir örneği olarak özellikle Müslüman kadınların giyim tarzları üzerinden de bir değerlendirme yapılır. Romanın başkişisi Hande, Brezilya tatilinde tanıştığı Merih isimli kadınla sohbet ederken konu tesettürlü giyime gelir. Merih, Müslüman olmasına rağmen İslami kurallara uymayan bir giyim tarzı benimsediği için zamanın modasına uyarak açık kıyafetler giyinmeyi tercih eder. Bunun yanı sıra Hande'nin İslami kurallara uygun örtülü giyimini, hava sıcaklığını bahane ederek eleştirir:

> "- En iyisi siz havuza girmeyin, cildinizi tamamen örtecek elbiseler giyinin.
>
> - Sizin gibi mi?
>
> - Evet.
>
> - Ne diyorsunuz, patlarım ben öyle bir kıyafetin içinde.
>
> Patlamak kelimesi ters bir tepki yaptı genç kadında, gözlerinde öfke ateşi parladı. Hissettirmemek için güldü:
>
> - Sırtımda vizon kürkünden bir giysi yok. Pamuk, ipek karışımı yazlık bir kıyafet içindeyim.
>
> - Öyle de yüzünüz ve ellerinizin dışında her tarafınızı örtmüşsünüz her yeriniz kapalı" (Asımgil, 2020, s. 119).
>
> "Tesettürlü kadınların giyim kuşamı ve tesettür modasıyla ilgili eleştirilerin dindar-muhafazakar kesimden değil, laikçilerden gelmesi, onların dindar kadınların 'şimdi' ve 'burada' yaşıyor olmalarını kabullenemeyişiyle bağlantılandırılabilecek bir durum arz etmektedir. Dindar kadınların, başlarını örtükleri için, 'buraya' değil 'oraya', 'şimdi'ye değil 'dün'e ait oldukları üzerinden yanlış okumalar yapılmaktadır" (Barbarosoğlu, 2006, s. 170).

İncelenen eserde Hande, yengesinin haksız eleştirileri karşısında onun yozlaşma boyutuna esef eder ve hidayete ermesi için dua eder.

Hayatımdan Çık Git romanında yozlaşma teması, Yunus karakteri üzerinden işlenir. Eserin başkahramanı Almina ile kardeşi, Yunus'la ilk kez gittikleri Norveç gezisi esnasında gemide karşılaşırlar. Yunus Bey, Almina'nın güzelliğinden etkilenir ve onunla konuşmaya çalışır. Almina'nın kardeşi Babaros'la da tanışır. Barbaros, İlahiyat fakültesi ikinci sınıf öğrencisidir. Sohbetleri esnasında Barbaros, Yunus'un İslam dininden ne denli uzak düştüğünü anlar. Çünkü Yunus, Yunus Peygamber'in hayatını bilmez. Hz. Süleyman'ın adını hiç duymadığını söyler. Üstelik peygamberleri "zamanlarının filozofu" (Asımgil, 2015, s. 33) olarak adlandırır ve ahiretin varlığını sorgular: "Müslüman'ım ahirete inanmaz olur muyum? Ahiretten geri dönen var mı, diyorlar, bu kafamı karıştırıyor" (Asımgil, 2015, s. 34). Barbaros, duydukları karşısında afallar:

> "…neler diyorsun ağabey? Peygamberlik Allah vergisi bir makamdır, filozoflukla asla mukayese edilemez… İslam bir Müslüman'ın inancında şüpheyi kabul etmez, çok tehlikeli sulardasın ve sörf yapmasını bilmiyorsun. Tövbe etmelisin!" (Asımgil, 2015, s. 33-34).

Barbaros, Yunus'u dinledikçe onun ve ailesinin içinde bulunduğu hâle daha da üzülür. Çünkü onlar; namaz kılmazlar, zekat vermezler. Kalabalık olduğu gerekçesiyle hac ibadetini yerine getirmek istemezler. Oruç tutmadıkları hâlde oruç tutuyormuş gibi iftar ederler. Böylece iftar yemeğini, dinî hüviyetinden çıkarıp kendileri için bir yemek törenine dönüştürürler. Duydukları üzerine Barbaros, Yunus'a sitem eder:

> "Namaz kılmıyorsun, oruç tutmuyorsun, zekat vermiyorsun, Hacca gitmiyorsun, dinimizin beş şartından hiçbirini yapmıyorsun, peygamberlerin hayatından habersizsin, selamın hello, İslam'a ne de uzak mesafelerde duruyorsun, gel de şaşma ağabey!" (Asımgil, 2015, s. 42).

Yunus'un şaşkınlığı ise Barbaros'un dindarlığınadır: "Sen de beni hayrete düşürüyorsun. Yirmi bir yaş nedir, bir hoca gibi konuşuyorsun" (Asımgil, 2015, s. 42). Yazar, burada kendini Müslüman olarak tanımlayan iki kişinin birbirinden tamamen farklı yaşama biçimlerinden hareketle, ancak İslam dininin emir ve yasaklarına göre yaşayan kimselerin hakiki Müslüman olduklarına işaret eder. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de Ankebut suresinin 2. ve 3. ayetinde iman ve amel ilişkisiyle alakalı olarak şöyle buyrulur:

> "İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden 'İman ettik' demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır; keza O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır" (DİB, 2020, s. 395).

Böylece Asımgil, "Müslüman'ım" sözünün ancak tutum, tavır ve davranışta ortaya çıkacağını hatırlatır.

Ne Olur Gitme romanında yozlaşma teması, aynı muhiti paylaşan zengin ve fakir iki aile temelinde işlenir. Buna göre Muhammet ile ailesi, Yozgat'tan İstanbul'a taşınırlar. Yoksullukla mücadele ederler. Ancak dinî hassasiyetlerinden asla taviz vermezler. Baran'ın aile fertleri ise zengin oldukça Müslümanlıklarını bırakırlar ve dinden uzaklaştıkları oranda modernleştiklerini düşünürler. Baran'ın annesi Nuray Hanım, yardım işlerine katıldığını söyleyerek vicdanını rahatlatır. Ancak oğlu Baran, annesine "Senede bir kez, o da yılbaşlarında. Fakir çocuklara Noel baba oyuncağı veriyorsunuz" (Asımgil, 2012, s. 56) diyerek karşı çıkar. Baran ile annesi arasında geçen şu konuşmada dinî yozlaşmanın boyutu yazar tarafından Nuray Hanım'ın sözleriyle gözler önüne serilir:

> "- Bir araya geldiniz mi ne yapar eder bir hır-gür çıkarırsınız; ömrümü yediniz.
>
> - Ben mi, kızların mı anne?
> - Hepiniz. Bu kadar mı ayrı huyda üç kardeş olur. Aynı çatı altında üç ayrı kimlikte insan, Fransız, Alman, İtalyan yaşıyor.
> - Ben yönümü 180 derece değiştirdim. Anneciğim, Fransız, Alman ve Müslüman demeliydin.
> - Aman ne de Müslüman! İki ay önce Ramazan'dı, gün boyu yedin, içtin, oruç tutmadın.
> - Doğru hep birlikte yedik içtik. Her birimize ayrı ayrı yazık.
> - (…)
> - Oğlum, babanla ben ailemizden ne gördükse onu yaşadık ve onu yaşıyoruz. Benim anne-babam, bankada memurdu. Babanın babası postanede müdür, annesi hemşireydi. Modern ailelerden sayılıyorduk mahallemizde.
> - Neden?
> - Annelerimiz açık geziyordu, zamana uyuyorlardı. Ben hiç örtünmedim. Günün modasını takip ediyor, hepimiz çok şık giyiniyorduk. Evlerinin önlerinden geçen, komşularımız bizi görürse arkamızdan uzun uzun beğeniyle bakarlardı " (Asımgil, 2012, s. 16-17).

Görüldüğü üzere Nuray Hanım, yozlaşmasının sonucu olarak moderniteyi İslam dinine tercih eder. Baran'sa, annesini günaha girdiği konusunda ikaz eder ve Batı'nın Müslümanlarca yanlış anlaşıldığını savunur:

> " Yüce Allah'ın emrini yerine getirme durumunda olana zavallı diyorsun! Çok yanlış! Siz de komşularınız da, Batılıların ve Batıcıların yaşayışlarını benimsemişsiniz besbelli. Onların fikir ve yaşam biçimlerini, kendi dîni ve millî değerlerimize tercih eder hâle gelmişsiniz… Batı, ilim ve teknolojide süratle gelişince sarsılmışız anne ve Batı'yı yanlış anlamış, iyi tahlil edememişiz. Hayranlık psikolojisiyle onların giyim kuşamını taklide kalkmışız. Taklitçilik bize İslam'da cehaleti getirmiş" (Asımgil, 2012, s. 18).

Ancak Nuray Hanım, yozlaştığının farkına varmak istemediği için hakikatlere kulak tıkar.

Eserde kültürel yozlaşma, Müslümanların giyim tarzları üzerinden okuyucuya bildirilir. Özellikle Muhammet'in kız kardeşi Zehra'nın cilbap giyinmesi, Baran'ın annesi Nuray Hanım tarafından küçümsenir. Bu durum, Nuray Hanım'ın mütedeyyin bir ailede yetişmemesi, dinî eğitim almaması ve arkadaş çevresini de yozlaşan kimselerden seçmesiyle yakından ilgilidir. *Kur'an-ı Kerim*'de Bakara suresinin 171. ayetinde hakikate yüz çevirenlerin durumu şöyle dile getirilir: "İnkârcılara seslenenin durumu, bağırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyen hayvana haykıran çobanın durumuna benzer. Onlar sağır, dilsiz ve kördürler; çünkü onlar düşünmezler." (DİB, 2020, s. 25). Nuray Hanım da ilgili ayetin muhatabı olarak hakikati görmezden geldiği için aradığı mutluluğa hiçbir zaman erişemez ve daima büyük bir boşlukta yaşar.

Bu Kalp Seni Unutur Mu romanında yozlaşma teması, Hakan Bey karakteriyle gündeme gelir. Hakan Bey, İslam dininin kutsallarını hafife alır. Ezan ve selâ seslerine tahammül edemediği için okunanları duymamak için köşklerinin ön balkonuna dahi çıkmaz:

> "Ezanları ve selâları duymamak için Hakan ön balkona çıkmaz. Tıkış tıkış otursak da arkadaki küçük balkonu kullanıyoruz. (…) Eşimin ise İslam'la alakası yok. İslam'dan uzak… İslam'a bakışları budalaca." (Asımgil, 2020, s. 81).

Eşi Perihan Hanım da İslam dininde tüketilmesi haram olan içkiyi sıradan bir içecek olarak görür ve ölçüyü kaçırmamak kaydıyla içki tüketilebileceğini savunur. Onun, eşinden yakınması kumar oynaması sebebiyledir. Ancak yozlaştığı için alkol almanın İslam dininde haram olduğunu görmezden gelir:

> "- Keşke akşamları birkaç kadeh içki almaya alışsaydı kumar yerine.
> - Neden?
> - İçki genelde neşe verir, sizi bol bol güldürürdü.
> - İçki haram.

- Valla biz haramlığını bir kenara bırakıyoruz. Tarık hariç hepimiz kullanıyoruz. Ölçüyü kaçırmadığımızdan kendimize de, başkasına da zararımız dokunmuyor. Kafayı hafif bulduk mu, arka arkaya sıralıyoruz kahkahaları… İlayda'ya da çok iyi geliyor, onun strese girmesini önlüyor" (Asımgil, 2020, s. 76-77).

Perihan Hanım'ın kendini ve eşine temize çıkarması, yozlaşmasını masum görmesi nedeniyledir. Ancak İslam dinine göre takva sahiplerini de küfre sapanları bilecek olan Allah'tır. Nitekim konuyla alakalı olarak *Kur'an-ı Kerim*'de Necm suresinin 31 ve 32. ayetinde şöyle buyrulur:

> "Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Sonunda O, kötülük yapanlara işlediklerinin cezasını verecek; iyilik yapanları, ufak tefek kusurlar hariç, büyük günahlardan ve çirkin işlerden kaçanları ise daha güzeliyle ödüllendirecektir. Şüphesiz rabbinin bağışlaması çok geniştir. Sizi topraktan yarattığı zamanki hâlinizi de, annenizin karınlarında cenin olarak bulunuşunuzu da en iyi bilen O'dur. Şu hâlde kendinizi temize çıkarmayın! Kimin günahtan sakındığını en iyi bilen O'dur" (DİB, 2020, s. 526).

Perihan Hanım, hidayete erdikten sonra eşine örtünmek istediğini söyleyince Hakan Bey bu duruma itiraz eder. Türkiye'nin modern bir ülke olduğunu vurguladıktan sonra İslami bir giyim tarzı olan örtünmenin hizmetçilerin giyim tarzı ile eşdeğer olduğunu ima eden çıkışlarda bulunur. Yazar tarafından bu durum, modernlik adı altında onun köklerinden ne denli uzaklaştığını gösterir:

"- Örtünmeyi hemen unut, birbirimizi kırmadan meseleyi şuracıkta kapatalım.

- Rabbimizin kadınlara tesettür emri çok açık, net ve mutlak Hakan, ne unutması, ne kapatması?
- (…)
- Fakat böylelikle modern Türkiye oluyoruz.
- Haklısın, modernliğin en yaygın simgesi içki içmek, kadın-erkek ilişkilerinde rahat davranmak, kadının açılıp saçılması gibi daha nice İslam'la bağdaşmayan şeyler.
- (…)
- Sen bunları hizmetçi kadından mı öğrendin?
- Hangi hizmetçi?
- Gülseren Hanım!" (Asımgil, 2020, s. 150, 155).

Hakan Bey'in bu denli İslam karşıtı olması, yozlaşmasının sonucu olarak belirir. Onun başörtüsüne tahammül edemeyişi, hür iradesiyle inkarı seçmesi sebebiyledir. İslam dinine göre kişinin küfre sapması, iradesini yanlış kullanmasından doğar. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde günahta ısrar eden kişiler hakkında şöyle buyurur:

> "Kul bir hata işlerse kalbine siyah bir nokta konulur. Şayet o (günahtan) vazgeçer, bağışlanma diler, tevbe ed(ip Allah'a dön)erse kalbi arınır. Eğer (bunları yapmaz günah ve hataya) geri dönerse (siyah nokta)artırılır ve neticede bütün kalbini kaplar" (DİB, 2013 , s. 101).

Eserde yer alan Hakan Bey'in kalbindeki küfür lekeleri yazara göre samimiyetle tövbe etmediği için ortadan kalkmaz. Böylece yapıp ettiklerinin bir sonucu olarak hem dünyasını hem de ahiret yurdunu karartır.

Dönme Artık Çok Geç romanında Tufan, Şahika ve Berkan yozlaşan karakterlerdir. Tufan, başkahraman olan Alya'nın kocasının yeğenidir. Onlar Tunus'a gezmeye giderken işlettikleri eczaneyi Tufan'a emanet ederler. Gezi dönüşünde Tufan, dayısını ve yengesini havaalanından almaya gider. Onlara gezinin nasıl geçtiğini sorar. Tıp öğrencisi olduğu hâlde gezmeyi çok sevdiği için uçakta kabin görevlisi olmak istediğinden bahseder. Sonra da çok mühim bir seyahat hayalinin olduğunu söyler. Alya'nın eşi Berkan Bey, onu bu kadar heyecanlandıran gezi hayalinin hac veya umre yapmakla ilgili olduğunu sanır. Ancak Tufan, alay ederek bu duruma karşı çıkar: "Allah'ını seversen dayı, ne haccı ne umresi… Sen en iyisi hacca yengemi götür. Yengem, ölmeden önce yapılması gerekenler listesini yapsa ilk sıraya haccı koyar" (Asımgil, 2015, s. 87-88).

Tufan'ın, dayısına böyle karşılık vermesini yazar onun dinî bakımdan yozlaşmış olmasıyla ilişkilendirir. Asımgil'e göre, dinî bakımdan yozlaşmış kişiler Allah'ın emir ve yasaklarını hafife alırlar ve bunu dile getirirken de ne kadar gaflette olduklarının farkına bile varmazlar.

Roman kahramanlarından Şahika, kendisini modern olarak niteleyen bir genç kızdır. Modayı yakından takip eder. Alya, ezcanede bir kalfaya ihtiyaç duyunca eşine Şahika'yı önerir. Ancak onu daha önce hiç görmemiştir. Annesiyle *Kur'an* kursundan arkadaş olduğu için kızının da öyle olacağını düşünür. Kısa süre içinde Şahika ile Berkan yakınlaşırlar ve birbirlerine âşık olduklarını itiraf ederler. Ancak onlar dinî bakımdan yozlaştıkları için bu ilişkilerinden hiçbir rahatsızlık duymazlar. Şahika'nın, Alya'nın iyiliklerini anlatırken vicdanen hiç rahatsızlık hissetmemesi yine onun dinî bakımdan yozlaşması sebebiyledir:

> "Annem, Alya Abla'nın iyiliğini gördü. Miyomunu aldırdığında hastanede, annemin yanında o kaldı, ben de kardeşlerime baktım, o günleri hatırlıyorsundur. Ben ve Havin muzlu keki severiz ya kaç kez bize muzlu kek yapıp getirdi; ya da birileriyle göndermeyi

becerdi. Sırtında gördüğümüz bir yün yeleği beğenmiştik, aynısından Havin ve benim için yaptırıp bize hediye etti" (Asımgil, 2015, s. 16).

Alya, kocasının kendisini aldattığının farkına varınca derhâl evini terk eder. Berkan Bey de bu durumu fırsat bilerek boşanma davası açar ve boşanır boşanmaz Şahika ile evlenir. Romanın nihayetinde ise onlar, bedbaht bir sonla karşılaşırlar. Berkan, girdiği bunalım sonucu yaşamını sonlandırır; Şahika ise felç kalır ve sık sık intihar girişimlerinde bulunur.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı yozlaşma temasına ilişkin tespit edilen hususlar şu şekilde ifade edilebilir: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının tamamında yozlaşma temasını işler ve kişileri yozlaşmaya götüren psikolojik tutumları açıklıkla sergiler. Bu doğrultuda romanlarda mütedeyyin ailelere sahip olmayan bireyler, yozlaşmaya daha meyillidirler. Çünkü pratikte İslam dininin yaşamla olan iç içeliğini öğrenmeden büyürler. Dinî eğitim almadıkları için teori bakımından İslami bilgi birikiminden eksik kalırlar. Bu temelsizliğin üzerine yanlış arkadaş seçimi de eklenince büsbütün Müslümanlıktan uzaklaşırlar.

Yozlaşan kişileri her romanın nihayetinde kendi iradelerinin sonucu olarak iki son bekler. Bunlardan ilki yazarın da taraf olduğu hidayete erme durumudur. Yozlaşan kişiler, kalplerine huzur vermeyen her türlü alışkanlık ve seçimlerinden uzaklaşarak tövbe edip İslam dininin emir ve yasaklarına boyun eğdikleri takdirde hidayete ererek geçmiş yaşantılarının hatalarını telafi etme yoluna girerler. Ancak küfürde ısrar ettikleri müddetçe dünya hırsıyla çepeçevre kuşanırlar. Bunun sonucunda günübirlik yaşar ve istedikleri her şeyi yapmayı kendilerinde hak görürler. Örneğin flört ederler, zina yaparlar, eşlerini aldatırlar, içki içerler, modernizme hizmet etmek için İslam dininin tasvip etmediği kıyafetleri giyinirler. Vefadan ve güzel ahlaktan yoksundurlar. Anne ve babalarını davranışlarıyla kaygıda bırakırlar. Ne var ki bu kimseler, ekonomik olarak refah içinde olmalarına rağmen aradıkları mutluluğa hiçbir zaman erişemezler ve eserlerin sonunda bedbaht bir sonla karşılaşırlar. Böylece mutlu bir evlilik hayatı sürdürememe, iyi bir ebeveyn olamama, zararlı alışkanlıklar sonucu sağlıklarını kaybetme, ciddi psikolojik sıkıntılar yaşama, Batı hayranlığı sonucu kimlik karmaşasına girme, hayata küsme, zorluklar karşısında mücadele hissinden yoksun olma gibi pek çok yitimle karşı

karşıya kalırlar. Ancak gerçek inanç sahipleri, İslam dininin emir ve yasaklarına uydukları için koşullar ve şartlar ne olursa olsun hayata hep umutla bakarlar.

Romanda yer alan mütedeyyin insanların çoğu, ekonomik olarak alt düzeyde bir gelire sahiptir. Ancak onlar haram kazanca meyletmez ve helal dairede mutlu olmayı başarırlar. Tebliğci tiplere dönüşerek yozlaşan yakınlarını ve arkadaşlarını yanlışlarından döndürmeye çalışırlar. Yozlaşan kimselerse hidayete ermek istemediklerinde, başkalaşmalarının sonucu olarak İslam dininden daha da uzaklaşırlar ve çoğu zaman dinle alay edecek kadar yoldan çıkarlar. Onların ötekileşmesi, dillerinden kıyafetlerine kadar tüm tercihlerine yansır. Çünkü başta dinî bakımdan yozlaşmaları onları her türlü köklerinden koparır. Böylece dinî ve millî kimliklerine olan mensubiyetlerini yitirerek hiçleşirler. Sevim Asımgil, romanlarında yozlaşan kimselerin İslam dininin yaşanmasına mazeret olarak ürettikleri tüm gerekçeleri vahyin ve sünnetin ışığında çürütür. Böylece sergüzeştini anlattığı kişiler aracılığıyla, okuyucularını yozlaşmanın boyutları ve sonuçları hakkında bilgilendirerek onları başta dinî olmak üzere her türlü olumsuz değişimden korumayı amaçlar.

3.4. Popüler Kültür Eleştirisi

Kültür, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" ve "bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü" (TDK, 2009, s. 1282) olarak tanımlanır. Popüler ise yine aynı sözlükte "halkın zevkine uygun, halk tarafından tutulan, herkesçe tanınan" (TDK, 2009, s. 1619) şeklinde tarif edilir.

Popüler kültür, en kısa tanımıyla gündelik hayatın kültürü demektir ve emeğin gündelik olarak eğlence ekseninde yeniden üretilmesiyle meydana gelir. Popüler kültür, kaynağını toplumların geçmişteki tecrübelerinden ve birikimlerinden alarak bünyesinde eritip güncel hâle getirir. Kolay ulaşılabilirliği sayesinde farklı seviyelerde de olsa toplumun bütün kesimlerine sirayet eder. Popüler kültür, toplumun her kesimine hitap edebildiği için egemen güçlerin bir toplumu kendi istekleri doğrultusunda inşa etmelerine olanak sağlar. Özellikle sosyal hayat içinde kendine yer edinemeyen ve temsil olanağı bulamayan dezavantajlı kesimlerin kurulu

düzene karşı tavırlarını ortaya koyabilecekleri bir mücadele alanı olarak görünür. Kavram olarak popüler kültür, avantajlı elit kesimin kültürüne karşı halk kültürünü karşılamak için ortaya atılır ancak kapitalizmin dünya genelinde yükselişe geçmesiyle "birçok kimse tarafından kabul görmüş olan" anlamında kullanılmaya başlanır. Kapitalizmle birlikte gelişmeye başlayan popüler kültür, tüketime dayalı toplumsal düşüncenin bir mahsulüdür. Toplumları ifsat ederek sömürmeyi amaçlayanlar tarafından popüler kültür, insanlara özgürlük sunan ve modern olana vurgu yapan bir değer olarak vazgeçilmez bir ihtiyaçmış gibi sunulur. Ancak bu kültürün temelinde değerleri anlamsızlaştırma ve yok etme amacı bulunur. Popüler kültüre ait unsurlar, hedonizm yoluyla insanları bağımlı hâle getirerek onları geçici mutluluklarla oyalar. Özünde gerçeklikten ziyade kurgulanmış ve üretilmiş temsillere dayanan popüler kültür; kılık-kıyafet, müzik, eğlence ve tüketim alışkanlıkları gibi alanlarda benzer yaşam biçimlerini yaygınlaştırarak bireyleri tek tipleştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece, toplumun sahip olduğu geleneksel değerlerin dönüşmesine ya da anlam kaybına uğramasına zemin hazırlamaktadır. (Coşgun, 2012, s. 837, 842).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren artan ticari faaliyetlerle orantılı olarak dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de yoğun olarak etkisini hissettiren popüler kültür, var olan kavramların anlamsal değerlerini değişime uğratır ve yalnızca maddi ölçütler temelinde geleneğe aykırı yeni kültürel değerler meydana getirir (Cengiz, 2010, s. 7). İslami romancılar, tüketime ve ticarete dayanan popüler kültürün topluma nüfuz etmesini istemedikleri için romanlarında bu kültüre dair ögeleri eleştirirler. Sevim Asımgil de romanlarında yoğun olarak popüler kültür eleştirisinde bulunan İslami romancılar arasındadır.

Siyah Zambak ve Merve romanında popüler kültürün taşıyıcısı olarak karşımıza çıkan ilk karakter Ferhan Öğretmen'dir. Ferhan Hanım, kendisini "aydın bir din" (Asımgil, 1999, s. 70) ideolojisine sahip olan çağdaş bir eğitimci olarak tanımladığı için çarşaf, sakal ve şalvardan hiç hoşlanmaz. Modayı takip ederek güzel giyinmeye özen gösterir. Sık sık "Rüzgâr gibi geçti" (Asımgil, 1999, s. 53) filmini izler.

1980'li yıllara kadar mütedeyyin kesimin büyük bir çoğunda okulların fesat yuvası olduğu fikri hakimdir. Çünkü onlara göre eğitimin dinî olmaması, özellikle kız çocuklarının özünden kopuk bir biçimde Batı ideolojisine göre eğitilmesine yol açmaktadır. Bu durum ise ileride anne olacak çocukların oluşturacağı toplumun dinî

ve millî duyarlılığı açısından büyük bir tehlike doğurur. İslami camiaya göre derslerin yürütücüsü olan öğretmenler, şerrin başını çekerler ve öğrencilere batıl bilgiler aktarırlar (Gürbüz, 2019, s. 227). İncelenen eserde yer alan Ferhan Öğretmen de başlangıçta yukarıda aktarılan hasletlere sahiptir. Ancak onun din karşıtı görüşleri, hidayete ermesinden sonra değişir. Ferhan Hanım, hidayete erdikten sonra emekli olur ve çarşafa bürünür. Televizyon dizilerine ayıracağı vaktin tamamını İslami ilimler öğrenmeye ve ibadet etmeye hasreder.

Eserde yer alan Azra ve Turgay çifti de popüler kültürün taşıyıcısı durumundadır. Çocuklarına "Cenkmen" ismini koymayı kabul ederler. Bu fikir Turgay'ın kardeşi Sonay'a aittir. Sonay, devrin modasına uyarak yeğenine İngilizceden etkilenip "Cenkmen" ismini koymayı çok ister: "Cenk, harp etmek. "Man" İngilizcede adam, er yani kahramanca harp eden adam demek, kısaca" (Asımgil, 1999, s. 89). Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Siz kıyamet günü kendi isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. Öyleyse güzel isimler koyun." (DİB, 2013, s. 117) buyurarak İslam dininde anne ve babanın isim verme görevine işaret eder. İncelenen eserde yer alan ebeveynlerin, çocuklarına isim verme konusundaki tercihlerinin temelinde ise İslami duyarlılık yerine popüler kültürün yüceltilmesi yer alır.

Onların popüler kültürü yüceltmeleri, sadece çocuklarına verdikleri isimle sınırlı değildir. Azra ve Turgay çifti, çocuklarının dil eğitimi alması için ona İngiliz bir mürebbiye tutarlar. Titania, Cenkman'le annesinden çok ilgilenir. Dolayısıyla çocuk, İslam dininin öğretileri ile Türk kültüründen ziyade İngiliz kültürü ve Hristiyanlıkla iç içe yetişir. Yurt dışından Türkiye'ye döndüklerinde başta Azra'nın annesi olmak üzere çevresinde bulunan herkes, Cenkmen ismine itiraz eder. Azra, düşününce ailesine hak verir ve oğlunun adını Ahmet olarak değiştirir.

Azra ve Turgay çiftinin popüler kültürün taşıyıcısı olmaktan vazgeçmeleri hidayete erdikleri zamana rastlar. Özellikle oğulları Ahmet'i kaybettikleri zaman ahiret hayatı hakkında düşünmeye başlarlar. Azra, kanser olunca geçmiş yaşamındaki seçimlerine son vererek kalan ömrünü Allah'ın rızasını kazanmak üzere geçirmeye söz verir. Bu sebeple içinde bulunduğu çevreden uzaklaşmak ister:

> "Muhitin canı cehenneme. Bu muhit dediğin günahkârlar topluluğu. Popolarını kâğıtla siliyorlar. Yemeklerini yemeye iğreniyorum. Çarşaf giyeceğim çarşaf…Kimseden

> çekinmeyeceğim. Yakında basın, sosyetenin gözde Azra'sına şaşacak… Mümine bir Azra olacağım…" (Asımgil, 1999, s. 206).

Ne var ki ömrü yetmez. Kararlarını uygulamaya fırsat bulamadan vefat eder. Turgay Bey, eşinin vefatının ardından büsbütün dine yönelir. Sakal bırakır ve şalvar giyinir. Aradığı huzuru İslam dinini layıkıyla yaşamaya gayret etmekte bulur. Kardeşi Sonay da aynı biçimde hidayete erince modaya uyup açık giyinmek, makyaj yaparak dikkat çekmek gibi eski alışkanlıklarından tümüyle vazgeçer ve çarşaf giyer.

Yazar, verdiği örneklerden hareketle İslam dinininin gereklerini yerine getirmeyen bireylerin, popüler kültürün etkisine açık hâle geldiklerini ifade etmektedir. hizmet edecekleri açıklar. Buna karşılık Asımgil, hakiki Müslümanların İslam dininin emir ve yasaklarını hayatlarının merkezine yerleştirerek popüler kültürün telkin ve yönlendirmelerine tevessül etmeyeceklerini vurgulamaktadır.

Türkçede "moda" sözcüğü, Batılılaşmayla birlikte ülkemizde kullanılmaya başlanır ve başlangıçta Fransız kültür ve medeniyetinin Osmanlı imparatorluğuna sirayet eden etkisiyle görülür. Giyim-kuşam, modanın en önemli bölümünü oluşturur. Fransız aydın Tarde'ye göre geçmişin taklidi "adet", geleceğin taklidi ise "moda" olarak adlandırılır. Bu durum, taklit edenle edilen arasında bir ilişki doğurur. Pasif tarafı taklit eden, aktif tarafı ise taklit edilen oluşturur. Çünkü taklit eden kişi, üstün ve güçlü olarak algıladığı karşı tarafa benzemeye çalışır (Barbarosoğlu, 2013, s. 38).

Dilara romanında da Hande Nazan, Dilara'yı gelinlikli hâliyle güçlü gördüğü ve erişilmez bulduğu yabancı bir masal kahramanına benzetir. Oya Hanım ise gelinini yirminci asrın Sindirella'sı olarak tanımlar. Ne var ki "Sindirella ezilmişliğin sembolleşmiş genç kızıydı. Üvey annesi ve üvey kız kardeşleriyle beraber umutsuz ve çaresiz bir yaşantı içindeyken bir prens tarafından kurtuluşa kavuşturulmuş, mutluluğu öyle bulmuş bir zavallı…"(Asımgil, 1991, s. 8) dır. Bu benzetme, onların Batı kültürünü popüleştirmeleriyle yakından ilgilidir. Ancak Dilara, dindar bir kişiliğe sahip olduğu için kendisi için sarf edilen iltifatlardan hiç hoşlanmaz: "Dilârâ aniden can yakıcı, şiddetli bir tokat yemiş gibi irkildi ve sinirinden kıpkırmızı oldu. Bakışları da donuklaştı" (Asımgil, 1991, s. 8).

Televizyonların popüler kültür formu olması, 20. yüzyılın ikinci yarısına tekabül eder ve dünyanın her yerinde boş vakitlerin doldurulması için en rağbet

edilen meşguliyeti oluşturur. John Fiske'in görüşüne göre popüler kültürün parçası olan kültürel ögeler, finansal ve kültürel ekonomi olmak üzere iki iktisat alanından ilerler. Finansal ekonomi, değişim değerleriyle alakalıdır. Kültürel ekonomi ise sosyal beğeni ve kimliği yansıtır. Birbirinden bağımsız olmalarına rağmen iki ekonomi de birbirleriyle etkileşim hâlindedir. Fiske "Hill Street Blues" programını ele aldığında şu sonuca ulaşır: İlgili program, MTM kanalından Mercedes-Benz'in sponsorluğunu yapacak olan NBC kanalına satıldığında programın seyirci kitlesi Mecedes-Benz'in reklamlarıyla ilgili markayı yüceltir. Bu sayede de kültürel ekonomi, finsansal ekonomiye gelir sağlar (Storey, 2000, s. 34-35).

İncelenen eserde terzi olan Hande Nazan karakteri, ileri derecede film meraklısıdır. Fim karakterlerinin kıyafetlerini incelemekten ve onların giyindiği kıyafetlere benzer elbiseler dikmekten ve satmaktan çok hoşlanır. Bu sebeple film izlerken çocukları ödevleriyle alakalı bir soru sorduklarında onlara çok sinirlenir ve aksi cevaplar verir. Yazarın burada popüler kültür takipçiliğinin bir anneyi çocuklarıyla yeterince ilgilenmekten dahi mahrum bırakacağına vurgu yapması mühimdir. Beri taraftan eserde tersi durumun, çocukları annelerinden koparacağına da değinilir. Selda, popüler dergileri takip ettiği için gördüğü marka kıyafetlere sahip olmak ister. Kardeşi Ömer, futbola meraklı olduğu için herhangi bir işte çalışmak istemez. Gece gündüz maç seyreder ve arkadaşlarıyla top oynar. Çocuklarının bu derece popüler kültürün taşıyıcısı olmaları anneleri Nesrin Hanım'ı bunalıma sürükler: "Sen manyaksın! Top senin neyine acaba? Fasulye sırığına benziyorsun, sen habire top peşindesin. Korkarım bir gün bağırmaktan ses tellerin kopacak… Kendine bir iş bul oğlum" (Asımgil, 1991, s. 63-64). Fakat, popüler kültür merakı Ömer'i iş bulmaktan, Selda'yı da ev işi öğrenmekten men eder. Böylece iki kardeş, hayatlarını idame ettirmek için kendilerine lazım olan iş ve işlemlerden giderek uzaklaşır.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında Sare ve Harun kardeşler, popüler kültürün takipçisidir. Çocukluk yıllarında çok iyi bir dinî eğitimden geçmiş olmalarına rağmen Yunanistan'dan İstanbul'a gelince güncel akımlara ve modaya ayak uydurarak Müslüman kimliğiyle bağdaşmayacak düşünce ve davranışlar içine girerler.

Popüler kültürün etkisi ilk olarak Sare'de kendini hissettirir. Sare "İstanbul'da deli karılar gibi tek başına ferace ile dolaşmak" (Asımgil, 1993, s. 79) istemediğini

belirterek öncelikle ferace giymekten vazgeçer ve pardösü giyer. Makyaj yapmaya başlar. Örtüsünü kısaltır ve daha genç görünmek için "eşarbının ön tarafından birkaç tutam saçını dışarı" (Asımgil, 1993, s. 81) çıkarır. Yabancı erkeklerle çekinmeden tokalaşır. Böylece tavır ve görüntü bakımından "modern bir görünüm"e (Asımgil, 1993, s. 81) kavuştuğunu düşünür. Onun bu değişiminde arkadaşı Melisa'nın rolü büyüktür:

> "Irkçı ve bağnaz tutuma karşıyım, bunu her vesile ile her zaman sergilerim. Ben de Müslümanım, Orhan da, annem, babam da, nenelerim, dedelerim de… Ama dünya hümanist bir kültür anlayışı içine girerken biz kukumav kuşu gibi kalamayız. Aydın müslüman olmak zorundayız" (Asımgil, 1993, s. 126).

Sare, arkadaşını son derece haklı bulur. Böylece kendisini temize çıkararak dindarlığını yumuşatır. Modern Müslümanlardan olmak için görünürlüğünün artırması gerektiğine karar vererek mütedeyyin hâlinden hızla uzaklaşır. Melisa ise Sare'yi denetlediği ve hizaya getirdiği için kendisini başarılı bulur.

> "Başörtüsü yasakları, tesettür defileleri, İslami televizyon kanalları ve bu kanallardaki başörtüsü reklamları, televizyon stüdyolarındaki başörtülü seyirciler, başörtüsünün lehinde ve aleyhinde yazılan köşe yazıları ve gazete manşetleri tesettürlü kadın kıyafetlerinin dış mekan çizgisini yumuşatıp belirsizleştirdi. Tesettürlü kadınların giyim tarzı çeşitlenip dış mekanlarda giyilen kıyafetlerin genel çizgileri tesettürlü olmayan kadın kıyafetlerine yaklaştıkça seküler çevrelerin eleştirileri de arttı. Tesettürlü kadınların giyim kuşamlarıyla ile ilgili olarak birbirinden farklı hükümlerin dolaşımda olmasını birden fazla etkene bağlamak mümkün. Ama temel dayanak noktası, kendi kimliklerini modern değerler üzerine kurduklarına inananların, 'ötekileri' yani başörtülüleri, denetleme ve hizaya sokma konusunda kendilerini mahir ve mesul görmeleri. Durumdan vazife çıkaran bu mesuliyet duygusu, aslında hak, hürriyet, özgürlük, eşitlik gibi temel insani prensipleri geçersiz leştiren baskıcı bir tavırdan besleniyor" (Barbarosoğlu, 2013, s. 71)

İncelenen eserde Sare'nin ağabeyi Harun da İstanbul'a gelince dinî vecibelerini yerine getirmeyi bırakır. Hatta "pozitivist ve materyalist rüzgârlarının karşısında sarsılır" (Asımgil, 1993, s. 82). "Enteller arasında çok yaygın olan Darwinizm kafasını hepten karıştırır" (Asımgil, 1993, s. 82). Kültürlü ve okumuş kimselerin, Darwinizm felsefesini özümsemelerini ve teorinin biyoloji derslerinde kendine yer bulmasını anlamlı bulur.

Tanzimat'la birlikte tıpkı materyalizm ve pozitivizm akımları gibi Darwin'in evrim kuramı da ülkemizde etkili olur (Öktem, 2011, s. 2). Charles Darwin

tarafından ortaya atılan kuramda, aslında tüm türlerin ortak bir atadan türediği ancak zamanla evrimleşmek suretiyle farklılaştığı savunulur. Bu görüşe göre insan türü, hayatın ve tabiatın ana merkezi olmaktan uzaktır. Darwin, doğadaki türlerin tesadüfi olarak oluştuğuna ve çeşitlendiğine inanır.

> "Darwin'in teorisinin, bir taraftan basit mekanik doğal ayıklanmacı yaklaşımla tüm varlığın oluşumunu açıklayarak materyalist düşünceyi desteklemesi, diğer yandan toplumsal gerçekliğe uygun biçimde çatışmacı düşünceyi benimsemesi ortaya çıktığı dönemde destek bulmasını sağlamıştır. Ayrıca biyolojik evrim teorisinin, bilimin kutsandığı bir döneme denk gelmesi, teoriye pozitif katkı sağlamıştır" (Dursunoğlu, 2016, s. 212).

Ancak bu teori, İslam dininin öğretileriyle bağdaşmamaktadır. Çünkü İslamiyet'te yaratılan her şey, yüce yaratıcı Allah'ın emriyle var olmuştur. İnsan türü de başlangıçtan bu yana yine insan olarak dünyadaki yerini alır. Sevim Asımgil *İnsanın Varoluş Serüveni* isimli eserinde konuyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunur:

> "Dünyada bulunan ademoğullarının ve her türün mutlaka bir başlangıcı vardır. Gözlem ve deney açısından hareket ederek sonuca varılmak istendiğinde, her türün ilk olarak nasıl meydana geldiğinin cevabı tam ve doğru olarak verilememektedir. Bu konulara ilahi vahiyle yüce Allah (c.c) açıklık getirmiştir. Nur suresi 45. ayette şöyle buyrulur: 'Allah hareket edip debelenen her canlıyı sudan yaratmıştır; onlardan bir kısmı karnı üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerine yürür, Allah dilediğini yaratır, Allah'ın her şeye kudreti yeter.' *Kur'an-ı Kerim*'de yer, gök, bitki ve hayvanlardan sonra insanın yaratılışına temas edilmektedir. Kâinatın meydana çıkması insanda son bulmuştur. Meryem suresi 67. ayete göre insan daha önce kendi cinsinden başka bir varlık yokken yaratılmıştır" (Asımgil, 1996, s. 17).

Harun, çocukluk yıllarında dinî eğitim aldığı için kısa sürede Darwinizme ilgi duymaktan uzaklaşır ancak yanlış arkadaş seçiminden dolayı ailesinden habersiz olarak içkili bir mekânda önce garson sonra da sanatçı olarak çalışır. Ömer Efendi, çocuklarındaki yozlaşmanın popüler kültürle bağlantılı olduğunun farkındadır:

> "Bizim çocuklar düşünce bakımından elektro şok oldular hanım. Türkiye'de müminlere hayat ve kurtuluş bahşeden İslam'ın özünden uzaklaşmış, dinden kopmuş, çeşitli felsefe anaforunda doğru düşünme, gerçeği ayırt etme melekeleri körlenmiş, bunun sonucunda Avrupalı'ya hayran olma zilletine düşmüş kimseler var. Taklitçilik sonuç vermiş uydu insanlar peydahlanmış… Harun da Sare de o gruba dahil oldular… Sırtına yeni ferace

> geçirdiğinde 'Anne, baba nasıl buldunuz' diyen Sare'yi; bizi alınlarımızdan öperek sahura kaldıran bir Harun'u kaybettik" (Asımgil, 1993, s. 171-172).

Düğünümde Ağlama romanında popüler kültür eleştirisi temasının özellikle yılbaşı partileri özelinde ve kadınların moda algısına yönelik güzellik anlayışları temelinde işlendiği görülür. Roman, Serra'nın görümcesi Firuze'nin kendi evinde verdiği yılbaşı partisiyle başlar. Firuze, yılbaşı gecelerini o kadar önemser ki kronik hastalığına rağmen bu gece için eğlence tertip etmeyi ihmal etmez. Hatta bu uğurda ölümü göze alır ve aynı gece vefat eder.

> "Noel, en genel tanımıyla kendisini Hristiyan addedenlerin bir araya gelerek İsa Mesih'in doğum gününü kutladıkları törenlere verilen addır. Noel, dinî kaynaklıdır ve başlangıcı pagan adet ve kutlamalarına uzanır. Noel'in bu hâliyle kutlanmasına bazı Hristiyan gruplar ile püritenler karşıdır. Konuyla alakalı olarak İngiliz Başpiskoposu Dr. Davit Jenkis çeşitli dillerde yedi milyon nüsha hâlinde ücretsiz dağıtılan 'The Plain Truth' isimli dergide Noel ve yılbaşı kutlamalarını önlemek için bir kampanya başlatır. Amerika'nın 'Worldwide Church of God' isimli kilise teşkilatı da konuyla ilgili olarak yayımladığı kitapçıkta Noel'in putperestlik ile Eski İlkel Babil geleneklerine dayandığına açıklık getirir. Ne var ki ilgili yayımlar Hristiyanlar üzerinde beklenen etkiyi yaratmaz. Çünkü bu kutlamalar ekonomik faaliyetlere hizmet ettiği için canlılığını korur. Farklı tarihlere işaret etmelerine rağmen Türkiye'de bazı kesimler Noel ve yılbaşı tarihlerinin aynı gün olduğunu varsayarak söz konusu kutlamalara katılır. Türkiye'deki Ortodoks Patrikliği, Noel'in dinî bayram, Noel Baba'nınsa efsane olduğunu dile getirerek yılbaşı kutlamalarının seküler bir olay olduğunu aktarır. Türkiye'de Noel kutlamalarına katılanlar yılbaşına dinî bir içerik atfetmezler. Onların kutlamaları eğlenme ve hediyeleşme amaçlıdır. Ancak ülkemiz insanı yabancı kültürlerin olumsuz etkisinden uzak kalmalıdır. Bunun için Müslüman inancından kaynaklanan dinî bayramlar, değerler, önemli gün ve geceler gündemde tutulmalıdır" (Esgin, 2012, s. 94-95).

İncelenen eserde Serra, geleneksel Türk-İslam aile yapısı içerisinde yetiştiği için bilinçlidir. Bunun için Firuze'ye, yılbaşı kutlamalarının temelinin putperestliğe dayandığını açıklar. Ancak Firuze, ısrarla İsveç'te bulunduğu zamanlardaki yılbaşı kutlamalarından övgüyle bahsederek Noel Baba karakterine olan ilgisini belirtir:

> "Firuze eliyle salondakileri gösterdi.
>
> - Ben bu geceyi düzenlemeseydim, eminim bu zavallıcıkların çoğu evlerinde oturuyor olacaklardı. Ya şu karın yağışına ne demeli. Bu sene tabiat bize şahane bir hediye sundu. Kendimi Stockholm'de zannediyorum.
>
> (…)

- Ablacığım, dedi orada yılbaşlarınız çok mu güzel geçiyordu.

- Hem de nasıl. Orhan ile el ele tutuşur, sabaha kadar barları dolaşırdık. Bir düşün, her eğlence yerinin kapısında Noel Baba. Kolundaki sepetten cicili bicili kurdelelerle süslenmiş parlak bir jelatine sarılı küçük kutuları çıkarıp kapıdan her girenin eline birer tane tutuşturur.

(…)

- Bir yerde okumuştum abla, 'Miladi yılbaşı kutlama eğlencelerinin temeli putperestliğe dayanır' yazıyordu" (Asımgil, 1994, s. 10, 12).

Romanda bir Noel ve yılbaşı eleştirisi de camide verdiği vaaz sırasında Serra'nın sonraki eşi İmam Ömer tarafından gerçekleştirilir. Ömer, Noel ve yılbaşı kutlamanın Müslümanların Batılılaşma sürecindeki maskaralıktan ileri geldiğini açıklayarak bu gecede yapılan piyango çekilişlerini eleştirir:

"- Kardeşim bu Noel kutlamaları, toplumumuzdaki kültürel yozlaşma sürecinin en tipik parçalarından biri… Büyükşehir sosyetelerinde, din-iman gibi değer yargıları, manevi hasletler kökten silinmiş… Bu Noel'i kutlama batılılaşmamızın maskaralığı artık! Bizim insanımızdaki taklitçilik becerisini dünya tarihinde bir başka millette gösterebilene aşk olsun! Noel kutlamaları kesimler arasındaki ekonomik farkın ne kadar korkunç boyutlara ulaştığını da gösterdi. Bir de piyango bileti saçmalığı var. Birkaç kişi büyük servetlere kavuşup büyük sevinç ve heyecanlar yaşarken milyonlarca kişi hayal kırıklığına uğruyor" (Asımgil, 1994, s. 127).

Romanda Zerrin Hanım'ın çağın güzellik anlayışına uyarak burun estetiği ameliyatı yaptırdığı söylenir. Zerrin Hanım, yeni bir muhite taşınınca çevresine uyum sağlayabilmek adına vücudunu eşyalaştırarak yeniler:

"Yengesi altmış yaşlarında (…) yaşına uygun giyinir, resmi renkleri tercih ederdi. Ama şimdi karşısında saçları kısacık kesilmiş daha açık bir renge boyanmış, kulaklarında ucu boncuklu metal küpeler sallanan, ayağında siyah incecik streç bulunan dekolteli çingene pembesi buluz giymiş bir yenge vardı, Serra; acayip acayip bakıyor, şaşkınlıktan onun elini öpmeyi akıl edemiyordu. Tuhafı yüzünün ifadesi de değişmişti. Genç kadının bakışları birden yengesinin burnuna gitti, eskisinden farklıydı, derisi pörsümüş kemikli yüzünün ortasında, hafifçe kalkık, minnacık ve hiç kırışıksız gayet muntazamdı.

- (…) Buraya taşındıktan sonra aniden karar verdim, amcan da tasvip edince derhâl ameliyata yattım, yeni eve yeni burun, nasıl beğendin mi?" (Asımgil, 1994, s. 180-181).

Günümüzde ideolojik bir mekanizma hâline gelen popüler kültür, insanların yaşama biçimlerinden tüketim alışkanlıklarına kadar her türlü tercihlerini yönlendiren güçlü bir etkiye sahiptir. Estetik algı da popüler kültürün bir parçası

hâline gelince ideal beden kavramı adı altında destekçilerinde birtakım psikolojik ve fizyolojik baskılara neden olmuştur. Estetik ideoloji, insanın biricikliğine balta vurarak tek tipleştirici güzellik anlayışını savunur. Böylece doğallık ve bedensel çeşitlilik ıskalanır. Ancak bir dizi cerrahi uygulamadan sonra piyasaya sürülen görünüme kavuşan bireylerde ciddi bir yabacılaşma görülür. Meydana gelen bu ötekileşmede kişiler, sadece şekillerine değil ruhlarına da yabancılaşır. Böylece beklediği mutlululuğun aksine derin bir boşluğa ve hiçliğe gark olur (Özkantar, 2025, s. 374). İncelenen eserde yer alan Zerrin Hanım da kendi eliyle fıtratını değiştirmeye yeltendiği için eserin sonunda çeşitli ruhsal problemler yaşarken görülür. Sevim Asımgil, verdiği örnek üzerinden İslam dininde sağlıkla ilgili zorunlu hâller dışında Allah'ın yarattığı bedene müdahale edilmesine izin verilmediğini hatırlatmaktadır.

Yazarın *Diana* romanında özellikle "medya" üzerinden popüler kültür eleştirisi yapılır. Romanın başkahramanı Melike, medyanın insanları yönlendirdiğinin farkındadır: "Medya, dedi, bir milletin kaderini elinde tutuyor, milyonlarca insanı peşinden sürüklüyor. Onun etkisi altında kalan bizler bukalemun misali renkten renge, biçimden biçime geçiyoruz teyze" (Asımgil, 1995, s. 8). Melike'nin teyzesi Zülal Hanım da televizyonlarda yayımlanan filmlerin ahlaksız içerikli olduğunu ve insanları etkisi altına aldığını bilir.

> "Televizyon müthiş bir eğitim ve öğretim aracı. Hiçbir film aile yapısına menfi istikamette tesir etmemeli, hemen hemen her filmden olumlu ahlaksal sonuçlar çıkarmalı ama öyle olmuyor işte. Hangi rüzgar esiyorsa, dediğin gibi az veya çok onun tesiri altında kalıyoruz, taklide kalkıyoruz" "Bütün kanallarda yabancı filmler furyası var, Türk filmi az oynatılıyor. Türk sineması da bizim kültürümüzü yansıtmıyor. Toplumumuzun değer yargıları gittikçe dozajını artırarak yozlaştırılıyor yavrum" (Asımgil, 1995, s. 8-9).

Ne var ki Melike ve Zülal Hanım'ın eylemleri, düşüncelerine zıt ilerler. Onlar da birer taklitçidir ve özellikle yabancı dizilerin müptelasıdır. Ekranı büyülü bulurlar. Yabancı dizileri hiç kaçırmazlar. Örneğin ulusal bir kanalda yayımlanan Anna Karanina'nın filmini ailece seyrederler.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında başkahraman Havra ile ablası Meliha, popüler kültürün temsilcileri arasındadır. Abla-kardeş modayı çok yakından takip ederler. Kadın modası kadar erkek modasını da bildikleri için babalarının ne giyeceğine dahi karar verirler. Havra, düğününde giyeceği gelinliğin benzersiz

olmasını ister. Bunun için modanın merkezinin Fransa olduğunu söyleyerek gelinliğini Paris'ten alır:

> "Pek çok ünlü modacı daha büyük kitlelere seslenebilmek için ucuz koleksiyonlar üretme yolunu seçti geçtiğimiz sene. Her yerde sıradan insanların üzerinde Ralph Lauren tişörte, Donna Karan ayakkabıya, Armani Jean'a rastlamak mümkün. Orta hâlli insanlar biraz daha fazla para ödeyerek ünlü markaları kullanabiliyorlar. Ama benim gelinliğim tek ve özel canım. Hiper pahalı ürünlerden, etiketi 'Limited Edition' yani sayılı koleksiyon" (Asımgil, 2003, s. 13).

İki kardeşin tek düşünceleri "moda dünyasının gözdesi" (Asımgil, 2003, s. 46) olmaktır. Bu sebeple her zaman en alımlı, en şık ve en güzel olmak isterler. İçlerindeki "etiket sevdası" (Asımgil, 2003, s. 48) yüzünden giyimlerine çok para harcarlar. Zengin oldukları için harcamalarını kısıtlamazlar. Ancak topluma faydalı olmak veya ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak gibi bir fikirleri yoktur. Meliha, kilo almamak için çocuğunun olmasını istemez. Havra, düğünü için çok pahalı bir gece kulübünü tercih eder. Ancak eşlerin evlilikteki görev ve sorumlulukları üzerine hiç düşünmez. Böylece iki kardeş de olayların yalnızca dış kabuğuyla ilgilenirler ve öze inemedikleri için aradıkları mutluluğa bir türlü ulaşamazlar.

Kur'an-ı Kerim'de Ra'd suresinin 28. ayetinde şöyle buyrulur: "Bunlar, iman edenler ve Allah'ı zikrederek gönülleri huzura kavuşanlardır. Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur" (DİB, 2020, s. 251). İncelenen eserde Havra, Allah'ı zikretmeye başlayınca aradığı huzura kavuşur ve popüler kültürün esiri olduğunun farkına varır. Bu farkındalıkla birlikte her konuda Ömer'i haklı bulur. Nişanı atıp üç yıl sonra yeniden evlilik kararı aldıklarında ise düğünlerinin İslami usullere uygun olarak yapılmasını kabul eder. Ne gelinlik ne eşya, gündemini oluşturur. Bu hâliyle Havra, hem dünya hem de ahiret saadeti için ömrünü Allah'ın rızası üzere geçirmeye niyet etmiş durumdadır. Orada da modaya ve etikete yer yoktur. Ablasında ise herhangi bir farkındalık oluşmaz. O, popüler kültürün temsilcisi olmaya vefat ettiği vakte kadar devam eder: "Öleceği gün Meloş saat 10.00'da kuaförü Orhan'a gitmiş, manikür pedikür yaptırmış, saçlarını boyatmış, makyajını tazeletmiş, ücretini öderken sancı tutmuş, oradan gitmişler hasteneye…" (Asımgil, 2003, s. 191).

İncelenen eserde yazar, Havra ve Meliha isimli kardeşlerin yaşama biçimlerinden hareketle hayatını İslam dininin öğretileri ekseninde tanzim eden kimselerin popüler kültürden uzak kalacaklarına işaret eder.

Yüreğim Nereye romanı, Özlem Hanım ile oğlu Levent'in tartışmalarıyla başlar. Tartışmanın sebebi Levent'in yüksek sesle popüler bir müzik dinlemesidir. Oğlunun uçarı hâllerine ve şarkıcı olma sevdasına karşı çıkan Özlem Hanım, Levent'i dinlediği müziğin sözlerine dikkat etmesi hususunda uyarır. Bu uyarı yazarın iç sesidir:

> "Bir şarkıda 'sokak yosması' bir başkasında 'nere mi nere mi' gibi sözler geçiyor. Konfüçyus 'Bir memleketin ahlak bakımından nasıl idare edildiğini anlamak isterseniz, o ülkenin müziğini inceleyin.' demiş. Şarkı sözlerimize bir yozlaşmışlık hakim, değer yargılarımız hiçe sayılıyor. Ağza alınmayacak kelimeler şarkılarda kullanılıyor. Şarkı sözleri insan üzerinde olumlu etki yapmalı. Gençlerin karşı karşıya kaldıkları sorunların çoğunda, onlara müzikle ruhsal bir rahatlama verilebilir pekala. Ama nerede, cep doldurmaya bakıyor herkes" (Asımgil, 2004, s. 11).

Ne var ki çağa ayak uydurmak için dövme yaptıran ve kulağına küpe takan Levent, popüler olma ve çok para kazanma sevdasındadır: "Pek çok Batı müziği sanatçısı türedi, her biri şöhreti yakalama peşinde, ben de onlara katılacağım" (Asımgil, 2004, s.12). Levent'in, müziğe istidadının olmadığını anlaması uzun zaman alır. Planladığı kariyer hayali için önce eğitim aldığı arkeoloji bölümününden ayrılır. Gitar çalmaya yoğunlaşır ve bir müzik grubuna katılır. Ancak istediği sonucu alamayınca bu uğurda çaba harcamayı bırakır.

Özlem Hanım'ın popüler kültür hakkındaki tek eleştirisi popüler müzikle sınırlıdır. O, aslında Batı hayranıdır. Yabancı dizileri kaçırmadan izlemesi, Batı modasını takip etmesi ve Batılılar gibi görünmek uğruna aslında hiç istemediği hâlde bir köpek sahiplenmesi bunun kanıtıdır.

> "Köpek beslemenin üretim ve tüketim taraflarında farklı amaçlar bulunduğunu belirtmek mümkündür. Üretim tarafında, köpek üzerinden kar süreçleri hayata geçirilmektedir. Üretim alanında köpek; kuru mama, ilaç, veteriner ve yardımcı malzemeler endüstrileri yer almaktadır…Popüler kültür ürünü olarak köpek, ilgili tüketim kültürünün yaygınlaşmasında ilk kertede belirleyen olmaktadır. Nitekim, tüketim için köpekten yararlanılmaktadır. Dolayısıyla günümüzde köpek, üretiminin ilk safhasından son kullanım safhasına kadar her anıyla kullanım ve tüketim kültürü örneğidir… Popüler kültür, uluslara bağımlı olmaktan

> çıkmıştır…Köpeklerin başka ülkelerde üretilmesi ve diğer ülkelere dağıtılması, popüler kültürün ulusal olmaktan çıkmasını sağlamıştır" (Özer & Dağtaş 2011, s. 266, 283).

İncelenen eserde Özlem Hanım, tüketim kültürünün bir parçası olarak popüler kültüre hizmet eder. Onun köpek sahiplenmesinin tek amacı arkadaşları gibi modern olmaktır. Tilbe, Batı hayranı olduğu için Özlem Hanım'ın köpek sahiplenmesini yerinde bulur. Tilbe'nin giyinişi, yaşama biçimi ve düşüncesi Müslüman kimliğinden oldukça uzaktır. Makyajı, ojesi ve giyimiyle dikkat çekmekten hoşlanır. Sık sık yurt dışına seyehat eder. Dergilerden edindiği bilgilerden hareketle sakinleşme tekniğini öğrendiğini ve Tayland gezisinde gördüğü Budist tapınaklarından çok etkilendiğini anlatır. Bunun üzerine mütedeyyin bir karakter olan Semira, Müslümanların ancak ibadet ederek sakinleşebileceklerini anlatır.

Eserde, popüler yayınlar üzerinden de popüler kültür eleştirisi yapılır. Sinan, Levent'le sohbet ederken dergilerin insanlara flört etmelerini ve bikini giymelerini telkin ettiklerini anlatır ve ekler:

> "… benim de dikkatimi çekiyor; gençlerin, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek yayımlar. Birkaç gün önce bir dedikodu yazarı çalıştığı dergide 'Gay sanatçılardan Allah razı olsun, onların ilginç olayları bana malzeme teşkil ediyor, onlara tanık olmasam nereden para kazanacağım, o zaman eyvah halime' diye yazdı" (Asımgil, 2004, s. 93).

Bu doğrultuda Sinan, Müslümanların fıtratlarına savaş ilan eden her türlü yönelimlerden uzak durmaları gerektiğini hatırlatır. Levent, Sinan'ın yaşama biçiminden etkilenince eserin sonunda hidayete erer ve kendisini yozlaştıran her türlü faaliyetten uzak durur.

Aşka Çıkış Yok romanında popüler kültür eleştirisi teması, Melda'nın ailesi üzerine inşa edilir. Melda, ailesinden farklı olarak İslam'ın bütün emir ve yasaklarını yerine getirmek için uğraş verir. Örtünür, namaz kılar. Sohbete gider ve dinî kitaplar okur. Başta ailesi olmak üzere etrafındaki herkese Müslüman olduklarını hatırlatır ve onları İslamiyet'in kurallarına uygun olarak bir yaşam sürmeye davet eder. Ne var ki sözleri ailesinde karşılık bulmaz. Çünkü ağabeyleri film ve dizi meraklısıdır. Kardeşi Panur, beklediği dergiyi veya İngilizce albümü alabilmek için sabahın erken saatlerde yola düşecek kadar popüler yayın meraklısıdır. Volkan'sa günün modasına uymak için Bodrum'a gidip bronzlaşır. Anne Handan Hanım, pek çok genç gibi oğullarının da içine düştükleri hâlden endişe duyar:

> "Yeni yetme genç erkekler ve kızlar gözlerine siyah gözlüklerini takıyor, arabalarına kuruluyor, ellerinde birer Coca Cola, hava yapacağım diye başlıyorlar boğaz yollarında artistik hareketlere. Volkan veya Panur'un bir gün kaza yapmalarından korkuyorum" (Asımgil, 1999, s. 74).

Ancak Handan Hanım da popüler kültürden etkilenenler arasındadır. "Doğru, di mi gibi halk arasında yerleşmiş terimlerin bir kısmını bilhassa şaka yaparken…" (Asımgil, 1999, s. 68) kullanır. Melda'nın teyzesi Nalan Hanım ise tüm bu tercihlerin gerçek sebebinin farkındadır: "İki hece esir aldı insanları… Mo-da… Medya modayı müthiş besliyor. Sürekli modayı takip etmeye kışkırtılıyoruz" (Asımgil, 1999, s. 146). Yazar, hikayesini anlattığı aileden hareketle İslamiyet'ten uzaklaşan kimselerin popüler kültürün ağına düşeceklerini savunur. Çünkü Melda, dindar olduğu için popüler kültürden etkilenmez. Ancak, Allah'ın emir ve yasaklarından habersizcesine yaşayan kimselerin konuşmasından kıyafet seçimine kadar bütün tercihlerinin belirleyicisi moda olur.

Terk Etme Beni romanında popüler kültür eleştirisi teması; sinema kültürü, eğlence tarzları ile özellikle kadın kahramanların okudukları moda dergileri ve süslenme merakları üzerinden işlenir. Eserde yer alan kahramanlardan Tayfun, televizyon izlemeyi çok sever. Hatta derslerin bile film şeklinde olmasını ister:

> "-Bütün dersler televizyona mı uyarlansın diyorsun?
>
> -Evet, televizyon dizisi hâline getirilsin, pek tabii renkli ve ilgi çekici olaraktan" (Asımgil, 2020, s. 15).

Tayfun, televizyondan en çok da hayatının hiçbir bölümüne etkisi ve faydası olmayacak olan *Kurda Tuzak* filmini seyreder. Ancak dindar arkadaşı Eymen'in *Çağrı* filmini ya da Hazret-i Ömer'in hayatını anlatan filmleri izleyeceğini söyleyerek onun tercihlerini hafife alır:

> "Özlemişsindir, sen kitaplarına dön harika çocuk, ben Kurda Tuzak filmini seyredeceğim şöyle bir keyifle. İsme gel; Kurda Tuzak. Şapkam olsa başımdan uçacak kadar güzel bir isim… Sen Çağrı, Hazret-i Ömer'in Hayatı gibi filmleri beğenirsin (Asımgil, 2020, s. 15).

Eserde eğlence kültürüne dönük eleştiri, yine Tayfun ve Eymen üzerinden verilir. Arkadaşlarıyla birlikte Kudüs gibi manevi dokuya sahip bir şehre kültür gezisine giden Tayfun; burada içki içmek, tekno müzik dinlemek ve dans etmek ister. Mütedeyyin olan Eymen ise bu noktada arkadaşını ikaz eder:

> "İnsanın içinden boylu boyunca Kudüs'e uzanmak geliyordu, öylece saatlerce yatmak, ahireti teneffüs etmek. Tayfun'un içki içmekten, 'techno müzik' dinleyip dans etmekten bahsetmesi bir mayın şiddetiyle patladı üç arkadaşın kalbinde.
>
> - Bunlar talihsiz sözler, dedi Eymen gayet müteessir." (Asımgil, 2020, s. 269)

Ancak Tayfun, ibret almaz ve alaylarını sürdürür. Esrde Tayfun'un böylesine değerlerinden kopuk olması, onun dindar bir aileye mensubiyetinin bulunmayışıyla ilişkilendirilir. Örneğin ilerlemiş yaşına rağmen anneannesi Nesira Hanım, makyaj yapmaya ve süslenmeye çok meraklıdır. Bu sebeple milenyum tarzına uygun makyaj yapmayı ve kadın dergileri okumayı ihmal etmez. Vefat ettiğinde bile kabrinde film izlemek istediğini söyler. Bu durum, onun popüler kültürün ne derece bağımlısı olduğunu göstermesi bakımdan mühimdir:

> "Tuvalet aynasının önüne geldi, durdu Nilay Hanım. Annesinin arzusunu yerine getirdi, tekrar tekrar onun yüzünü gözden geçirdi. Yüz ve boyun çizgileri, kalın fondöten tabakasıyla iyice meydana çıkmış, suni örümcek ağına benzemişti suratı. İnce kırışık dudaklarına sürdüğü ruj kirli kan parçası gibi duruyor, insanın görsel zevkini törpülüyordu. (…) Bir dergide, 'Selilütlerinize elveda etmek istiyorsanız çareyi alternatif sporlarda bulabilirsiniz, örneğin göbek dansı… Hem fazla kilolarınızdan kurtulursunuz hem de ritim duygunuzu geliştirmiş olursunuz.' yazısını okumuş, elli yaşlarındayken tam üç sene göbek dansı yapmıştı odasında gizlice." "Sinema ve tiyatro hep hayatımda olacak. Ortaokulda okurken her hafta giderdim sinemaya. Öldüğüm vakit kabrimde film seyredebilmeyi nasıl isterim bir bilsen" (Asımgil, 2020, s. 74, 137-138).

Romanda yer alan Asena karakterinin dindar arkadaşı Verda ile estetik ameliyatları hakkındaki konuşmaları, popüler kültür eleştirisinin bir başka boyutunu ele verir. Asena, yaşlandığında daima dinç kalmak için gençleştirme ameliyatı olacağını söyler. Verda ise bunun boşa sarf edilen bir çabadan öteye gidemeyeceğini aktarır. Ne var ki Asena, dinî kimliği oluşmadığından söylenilenleri umursamaz ancak romanın sonunda umduğu gençliğe ve mutluluğa kavuşamaz.

> "Zavallılar! İmkânsızın peşindeler. Neşterli neştersiz yeni yöntemlerle bir insanın dış görünümünde olumlu sonuçlar alınsa da bunlar lokal kalıyor. Vücudun diğer kısımlarının; iç organların,ciğerlerin, midenin, bağırsakların, dalağın yaşlanmasına ne yapılacak? Yaşlanmış birinin sadece yüzüne gençlik zamklanıyor. İnsanın dengeli ve doğal beslenmesi, sağlıklı yaşama gayreti içinde olması yeterli" (Asımgil, 2020, s. 88).

İncelenen eserde İslam dininden uzak hayat süren kişiler, popüler kültürün takipçisileridir. Mütedeyyin kahramanlar ise huzuru İslam dinini yaşamakta

buldukları için her türlü yozlaştırıcı güncel akımlardan ve öğretilerinden uzak durular.

Ayrılan Kalpler romanında Hilye'nin kardeşi Hilal, dergi ve gazete meraklısıdır. Oradan kesip biriktirdiği artist fotoğraflarından kendine bir koleksiyon bile oluşturur. Uçarı yapısıyla hayal dünyasında gezinip durur. Eserde hiçbir ciddi konuda söz aldığı görülmez. Kardeşleri Efe ve Ege de yabancı filmlerin takipçisidirler. Babalarıyla tek anlaşmazlıklarını maç olduğu günlerde yaşarlar. Çünkü televizyonda film yerine maç izlenmesine karşı çıkarlar. Anne Nuran Hanım'ın öfkesi, kocasının yüksek sesle maç izlemesine yöneliktir. Bu tartışmada Hilal ise babasının yanında yer alır: "Babam kumar oynamaz, içki içmez, kahveye çıkmaz, ne yapsın yani, yegane eğlencesi o maç" (Asımgil, 1997, s. 35). Nuran Hanım'ın popüler kültüre merakı, giyiminde ve makyajında kendini gösterir. O ve arkadaşları modaya uyarak:

> "… gençliklerini yitirmenin verdiği aşağılık kompleksi ile dudaklarına kıpkırmızı ruj sürerler, kirpiklerini rimelle kalınlaştırırlar, kırışık göz kapaklarını yeşil farla renklendirirler, derisi sarkmış boyunlarına incecik altın zincir takarlardı. Çoğunun saçı kızıl veya sarı renge boyatılmıştı. Ve hepsinde de elbise boyları diz kapaklarının çok üstünde idi" (Asımgil, 1997, s. 78).

Buna karşılık Nuray Hanım ve arkadaşları arasındaki dostluk ilişkisi, popüler kültür takipçiliğinde oldukları kadar güçlü değildir. Nitekim onların sohbetlerinin içeriğini her zaman moda oluşturur. Yazar, bu durumu onların dindar olmayışına bağlar. Böylece dindar olmayan kimselerin hayatta her bakımdan sığ kalacaklarına işaret eder.

Eserde bir başka popüler kültür takipçisi olarak eczacı rolüyle hayat bulan Nursel Hanım karakteri yer alır. O da modanın hayatı her yönden kuşattığının farkındadır. Nursel Hanım'a göre kırk yaşındaki bir kadının otuz yaşındaki bir erkekle; yirmi yaşındaki bir genç kızın da elli yaşındaki bir erkekle evlenmesinde medyanın rolü büyüktür. Kaldı ki moda, insanı ölçüsüzce harcamaya teşvik eder:

> "Oturma odası için milyon değerinde bir tablo düşünen insan, maddi gücü artınca 10 milyon, 20 milyon belki de 50 milyon değerinde bir tablo aramaya başlıyor. Modayı takip etmek düşünüldüğünde hoş fakat boş şeydir. İnsanın zamanını ve parasını süpürüp götürüyor, müthiş bir tüketim tuzağı. Bunu bilsek de toplum psikolojisinin etkisinde kalıyor, çılgıncasına modaya düşkün oluyoruz" (Asımgil, 1997, s. 56).

Nursel Hanım, popüler kültürün yozlaştırıcı işlevinin farkında olmasına rağmen modaya uyarak misafirlerine Türk kahvesi yerine "nest coffee" (Asımgil, 1997, s.58) ikram eder. Evcil hayvanı köpeğinden "oğlum" (Asımgil, 1997, s. 49) diyerek bahseder. O günlerde popüler olduğu için Hilye'ye evlendiğinde "Singapore"a (Asımgil, 1997, s. 51) balayına gitmesini tavsiye eder. Ancak tüm bu tavsiye ve eylemleri, kendisine huzur vermez.

Sen Gidince romanında popüler kültür eleştirisi, öncelikle televizyon izlemek üzerinden işlenir. Eserin başkahramanı Tamarra ve ailesi, tam bir tekran bağımlısıdır. Anne Melike Hanım, özellikle oğlu Arda'dan şikâyet eder:

> "Televizyonun karşısında saatlerce oturuyor, gözünü kırpmadan bakıyor ekrana. Kumandayı elinden al alabilersen. İşaret parmağını vızır vızır gezdiriyor tuşların üzerinde. Televizyondan sebep ikisi her gün illa çatışacak. Sevdikleri aynı filmi seyrederken dahi kavgaya tutuşuyorlar. Abuk sabuk filmleri seyrediyor, saçma sapan konuşmaları dinliyorlar" (Asımgil, 2016, s. 21).

Melike Hanım, çocuklarındaki ekran bağımlılığının sebebini bilir. Çünkü karı-koca olarak kendileri de televizyon seyretme konusunda aynı tutumdadır. Onların farkı, gündüz işleri olduğu için sadece akşamları televizyona bakmalarıdır:

> "Bahadır, biz de kapıldık televizyon furyasına. Akşam olunca televizyon kumandası için hepimiz çekişiyoruz. Sen, maç seyretmek istiyorsun, ben haberleri dinlemek istiyorum. Çocuklar magazin ve dizi soytarısı. Diziler çok seviyesiz. Şiddet, ateş etme, yaralama, öldürme gibi saldırganca davranışlar hayatın bir parçasıymışçasına normal gösterilerek sunuluyor. Avrupa kaynaklı programlar gençleri içinde bulundukları kültüre yabancılaştırıyor. Şu bir gerçek, yozlaşma her kesimden pek çok kişiyi derinden etkiliyor" (Asımgil, 2016, s. 22).

Melike Hanım, durumun vahametini anlamasına rağmen ailesiyle birlikte kullanım ve tüketim kültürünün bir parçası olmaya devam eder. Çünkü alışkanlıklarını değiştirmek, durumu tespit etmek kadar kolay gelmez.

> "Popüler kültür kullanım ve tüketim kültürüdür: Kullanım ve tüketim popülerin üretiminin ilk safhasından son kullanım safhasına kadar her safhada vardır. Popülerin yaratılmasında, diğer popülerler kullanılır: Popüler spor, popüler sporcu ve sanatçılar, popülerleşen fikirler ve ideolojiler, popülerleştirilmiş anneler ve kaynanalar, popüler televizyon ve televizyon programları, popüler dergi kahramanları... Popülerlerle paketlenmiş popüleri tüketiciler alır ve popüleri boğazlarına, saçlarına, yüzlerine, midelerine, üstlerine, ayaklarına uygulayarak popülerin popülerleştirilme sürecini tamamlarlar" (Güngör: 1999, s. 22).

Farkındalığını eyleme dönüştüremediği için Melike Hanım'ın televizyonun zararları hakkındaki tespiti söylemde kalır ve böylece onlar ailece televizyon izlemeye devam ederler. Üstelik anne Melike Hanım, izlediklerinden etkilendiği için güzel görünmek adına asla kilo almak istemez. Dergilerin ideal kilo ve diyet sayfalarını takip eder. Bunun için "..hafif göbeklense delirir" (Asımgil, 2016, s. 37). Örtülü olan komşusu Cemre Hanım'ı evinde ilk kez açık gördüğünde ise çok şaşırır. Çünkü Cemre Hanım, çok güzel ve alımlıdır. Ayrıca popüler kültürün Müslüman kimliğinden uzak yaşayan kadınları ne hâle getirdiğinin de farkındadır:

> "Çağın gelişen estetik ve kozmatik teknolojisi, her yaşta genç görünmek ve her yaşta kendisini genç hissetmek isteyen kimselere ümit yağdırıyor. Maddi imkânı olanlar yaşlanınca yüz gençleştirme ameliyatı yaptırıyorlar. Televizyonlarda örneklerini görüyoruz. Fakat iyice gerilmiş, tüm organları yukarı ya da arkaya çekilmiş yüzler adeta bağırıyor: Ben ameliyatlıyım, ben ameliyatlıyım." (Asımgil, 2016, s. 36).

Cemre Hanım'ın bilinçli Müslüman tavrı ve söylemi de Melike Hanım'ı harekete geçirmez. O, yanlış olduğunu bile bile alışkanlıklarına ve çağın güzellik anlayışına göre fiziğini şekillendirme isteğine devam eder.

Eserde, Tamara'nın kayınvalidesi de popüler kültürün esiridir. Rüveyda Hanım, Uzak Doğu felsefesinin etkisi altında kalır: "Bir şeyin olmasını istiyorsak devamlı tekrar etmeliyiz. Pozitif enerji de negatif enerji de kozmos da yerini bulurmuş" (Asımgil, 2016, s. 130). Roman kişilerinden Simla da benzer şekilde Çin felsefesini benimser. Temizlikle olan bağlantısını Freng Shui'nin felsefesi üzerine inşa eder:

> "Freng Shui'ye göre parlak, cilalı bir giriş kapısı negatif enerjinin içeri girmesini engellermiş. Sağlıklı enerji için giriş kapısının iki yanına bitki yerleştirilmeliymiş. Annem bunu da koydu uygulamaya. Çin dilinde Freng 'rüzgar' Shui ise 'su' demekmiş. Freng Shui geçmişi dört bin yıl öncesine dayanan bir Çin öğretisi. İnsanların yaşadıkları mekânları enerji akımına göre düzenleme sanatı… (Asımgil, 2016, s. 280).

Ayrıca Simla, modaya ayak uydurduğu için her zaman makyajlıdır ve dar giyinir. Görünür olmak onun en büyük beklentisidir: "Her sene trendy olmak yolunda müthiş azimliyimdir. Marka bağımlısıyım, özellikle ayakkabıda Sergio Rossi, çantada Fendi bir numaralı tercihlerim. 2015 kadını zarif, sofistike ve seksi" (Asımgil, 2016, s. 278).

Ancak Simla, romanın sonunda bedbaht bir sonla karşılaşır. Kendisi gibi popüler kültür takipçisi olan biriyle evlenmiş olmasına rağmen mutsuz olur. Böylece yazar, İslam dininin temel esaslarına aykırı bir yaşam tarzının bireyleri huzursuzluğa sürükleyeceğini bu örnek üzerinden vurgular.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında popüler kültür eleştirisi temasının eğlence kültürü üzerinden işlendiği görülür. Romanın başkişisi Hande, kendisi gibi mütedeyyin bir kimliğe sahip olan amcası ile popüler kültürün zararları hakkında sohbet eder. Hande'nin amcası, İslâm dini etrafında şekillenen hayat biçiminin tercih edilmesi gerektiğini vurgular:

> "Oysa herkesin mutlak tercih etmesi gereken yaşam tarzı İslam. Ama ne oldu? Hafif meşrep bir yaşam tarzı sızdı Türkiye'ye. Kolları havaya kaldırarak şıkıdım şıkıdım, oynama, 'oh oh' deyip göbek atma furyası gittikçe genişliyor. Düğünlerde, doğum günü partilerinde, gece kulüplerinde, diskoteklerde bir göbek atma yarışı almış başını gidiyor. Türkiye'deki kadar göbek atılan bir başka ülke var mıdır? Hiç sanmıyorum. Sabahları hangi kanalı açsak göbek atan birisiyle karşılaşıyoruz. Bir grup genç kız Kore'den oryantal mastır için ülkemize gelmişler" (Asımgil, 2020, s. 119).

Romanda başka bir popüler kültür eleştirisi ise Hande ile Ayşen'in konuşmalarında geçen estetik yaptırma konusu üzerine inşa edilir. Hande; mütedeyyin bir karakter olduğu için estetik yaptırmayı sığlık, bilinçsizlik ve kültürsüzlük olarak nitelendirir:

> "Vaktimin çoğunu senin odanda geçirdiğimden pek dikkat edemedim arkadaşlarının giyim kuşamına. Ama eminim umumiyetle pür makyajlıdırlar. Belki de ekstra large dudaklar, silikonlu yanaklar vesaire.
>
> - Yanılıyorsun, arkadaşlarım, Allah'ın yarattığı doğal yapı ile oynamayı hiç sevmezler, fiziksel kusursuzluk peşinde koşmazlar, her biri nasılsa öyledir.
>
> - İnanmam. Günümüzde estetik bir yarış. Fiziksel kusursuzluğa kafayı takanlar çığ gibi büyüyor.
>
> - Dergi arkadaşlarım, bir sürü sıkıcı güzelliklerle uğraşmıyor, hayatlarına çalışmalarındaki başarılarla, parlaklık ve zenginlik katıyorlar. Senin söz konusu ettiğin işlere gerek duymuyorlar. Kendini hazmetmiş, yeterince derin kadınlar. Yeni jenerasyon bilinçli, kendine bakmasını biliyor. Kültürlü yetişiyor, jimnastiğine, vücut temizliğine, yiyip içtiklerine özen gösteriyor. Akıllı davranıyorlar (Asımgil, 2020, s. 179-180).

Yazarın *Hayatımdan Çık Git* romanında popüler kültür eleştirisine bir ebeveynin çocuğuna seçtiği isim üzerinden değinilir. Başkahraman Almina'nın bir

tanıdığı şarkıdan yola çıkarak kızına "Esme" adını koyar: "İlhan'ın küçük eniştesiyle karşılaştım. Taksim'de o söyledi. Bir kızları olmuş, çok sevinçliydi, adını 'Esme' koymuşlar… Leman Sam'ın söylediği 'Esme Rüzgar' şarkısından esinlenmişler" (Asımgil, 2015, s. 98).

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Muhakkak ki siz kıyamet günü isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. O hâlde çocuklarınıza güzel isimler koyun" (DİB, 2013, s. 111) buyurarak ebeveynlere bu konudaki mesuliyetlerini hatırlatır. Aksi takdirde popüler kültür, yazara göre insanların çocuklarına seçecekleri isme kadar yansır.

Ne Olur Gitme romanında popüler kültür eleştirisine dergiler ve müzikler üzerinden temas edilir. Baran'ın ablası Ecem, makyaj yaptığı ve Lady Gaga dinlediği için yazar tarafından eleştirilir ve onun evlenilebilecek kızlardan olmadığı belirtilir. Çünkü Ecem'in nişanlısı Tolga, türkü dinlemekten hoşlanır.

> "Ben evlenilecek değil, eğlenilecek kızmışım. Bunu benim yüzüme söyleyecek kadar gaddarlık yaptı bana. Her gelişinde onu en bakımlı hâlimle karşıladım. Öküz hiç takdir etmedi. Ona bir türlü yaranamadım. (…) Aceleden Ceren, ablasına bir bakış attı. Sabahın şu erken saatinde makyaj yapmıştı. Dudaklarını pembe bir rujla boyamış, ona canlı bir görünüm verdiğine inandığından yanaklarına bol bol allık sürmüştü. Tolga onu, hiçbir zaman doğal hâliyle görmemişti. Görememişti. (…) Sen Lady Gaga'yı beğendiğinden onun şarkılarından Alejandro, Paparazzi'yi dinlemek istemiştin. Tolga ağabey türkü hastasıydı. Eski, yeni ayırmazdı, illa türkü olsundu" (Asımgil, 2012, s. 38-39).

Gündelik yaşamı ve yüzeyselliği içeren popüler kültür, tek tipleşmeyi müzik alanına da getirir. Böylece kültürel zenginlikler ve yerel farklılıklar, yaratılan tek tipleşmeyle beraber neredeyse yok olmanın eşiğine gelir. Popüler kültür, müziği anlamlı, dingin ve millî etkisinden koparark görsellliğe dayanan haz objesine dönüştürür. Dönüşen yıkımdan ise en çok türküler etkilenir. Müzik bilinci ise popüler kültürün halk türkülerini yok edip metalaştırmasına ve tarihinden uzak tutulmasına karşı durmayı gerektirir (Tekin, 2012, s. 153). İncelenen eserde yer alan Tolga karakterininin popüler kültüre hizmet edenlerden ayıran temel özelliğinin türkü dinlemek olması mühimdir. Yazar, onun köklerinden kopmadığını ve geleneklerine bağlı olduğunu bu yönüyle vurgulayarak okuyucularını her türlü başkalaşmaya karşı dinî, yerli ve millî olanı tercih etmeye davet eder.

İncelenen eserde örtülü kızların eşarplarını markalarını gösterecek biçimde kullanmaları da popüler kültürün bir parçası olarak görülerek eleştirilir. Ecem, kendisine ders vermeye gelen Zehra'nın fakir olduğu için çok az kıyafetinin olduğunu ve bu sebeple eşarbının markasını göstermediğini düşünür: "Zavallı parayı nereden bulacak da kendine birşeyler alacak. Fakat yollarda bir sürü marka giyinen kapalı kadınlar görüyoruz. Başörtülerini markası görünecek şekilde bağlıyorlar" (Asımgil, 2012, s. 40).

> "İslami televizyon kanallarıyla birlikte, imajı her şeyden önce gelen (ilkelerden vazgeçmek dahil); limuzinlerle karşılanıp yoğun iş temposu içinde olduğu izlenimi verilen "seçkin" kadınların taktığı yeni başörtü markalarıyla tanıştı 'tesettürlü kadın kitlesi'. Başörtüsü reklamları, markanın imajını çalışan/ başarılı/ zengin/ güzel/ alımlı/ iktidar sahibi kadın özelliklerinden inşa etme yoluna gitti. Bu imajın oluşturulmasında çatışmalı bir alanın özelikle tercih edilmesi dikkat çekicidir. Çünkü başörtülü genç kızlar okullarına giremez, girip mezun olsalar bile kariyer sahibi olacakları işlerde çalışamazken, sahip olamadıkları bütün şeyler bir başörtü markası ile vaat edildi" (Barbarosoğlu: 2013, s. 101).

Oysa ki Zehra, mütedeyyin kişiliğiyle her zaman görünmez olmayı tercih ettiği için sade giyinir ve popüler kültüre hizmet etmemek adına eşarbının markasını göstermez.

Bu Kalp Seni Unutur Mu romanında popüler kültür eleştirisi, zamanın moda eğilimleri ve güzellik algısı temelinde kadın kahramanlar üzerinden okuyucuya iletililir. Perihan Hanım, hizmetçisi Gülseren Hanım'la konuşurken zayıflamak için dukan diyeti yapacağını belirterek genç kalabilmek adına verdiği savaştan yakınır:

> "Sana bir itirafta bulunayım mı, dukan diyeti yapacağım, zayıflayacağım diyorum ya, her gün tartıya çıkmaktan, göğüs göğse genç kalma savaşı vermekten bıktım. Zaman akıp gidiyor ve zamana karşı kimse direnemiyor. Altmış bir yaşındayım, gençlikten eser kalmadı bedenimde. Elli yaşımdayken kırk, kırk yaşımdayken otuz yaşımda göstermeye çalıştım kendimi" (Asımgil, 2020, s. 72-73).

Perihan Hanım, hidayete erme sürecine girince popüler kültürü ve bu kültürün getirdiği olumsuzlukları eleştirmeye başlar. Böylece farkındalığı artar ve modanın esiri olmaktan kurtulur.

Dönme Artık Çok Geç romanında başkahraman Alya, Tunus gezisi esnasında bir hurmacı dükkanına girer. Orada psikolog Fatih Bey'le karşılaşır. Dükkân sahibi Abdullah Bey, onların sohbetine katılarak okuduğu bir bildiriden bahseder. Yoga

yapanların sayısının özellikle İngiltere ve Japonya başta olmak üzere pek çok ülkede arttığını anlatır. Üstelik habere göre bazı Müslümanlar bile yoga yapmaktadır. Fatih Bey, bu konu hakkındaki gerçeğe şöyle açıklık getirir:

> "Namaz kılmayan Müslümalar, düştükleri boşluktan yoga ve meditasyonla çıkmanın peşindeler. Oysa yoga, Hinduizmin geleneksel sistemlerinden biri. Biz birkaç psikolog, belki de yoga, meditasyon filan, geçmiş peygamberlerden, namazın değiştirilerek kalmış şekli olabileceğini düşünüyoruz" (Asımgil, 2015, s. 70).

Eserde Alya'nın ablası Ayça, hidayete ermeden önce popüler kültürün taşıyıcısıdır. O, o kadar çok televizyon izler ve şarkı dinler ki kendisine sorulan sorulara şarkı sözleriyle karşılık vermeyi bir marifet olarak görür. Sözgelimi eşi tarafından aldatıldığı için acı çeken kardeşi Alya'ya: "Hani sen acı veren kalpsizlerden olamazdın? Dilerim ki mutlu ol sevgilim. Ben olmasam bile hayat gülsün sana. Günahın boynunda ağlayan bir çift göz bıraktın arkanda" (Asımgil, 2015, s. 121) sözleriyle tavsiyede bulunur. Yine onun yeğenleri için "baby shower" (Asımgil, 2015, s. 180) yapmak istemesi popüler kültürün bir parçası olma isteğiyle ilgilidir:

> "Okan Kurt ile Demet Akalın bebekleri Hira için parti vermişlerdi. Gazete ve dergilerde boy boy resimleri çıkmıştı. Hollywood'dan bir trend, giderek daha popüler bir doğum öncesi etkinliği hâline geldi, yavaş yavaş tüm dünyaya yayılıyor. Gülben Ergen ile Ebru Akel, Fatoş Sarıgül de parti verdi" (Asımgil, 2015, s. 181-182).

Yazar, onun aldatılan ve çocuklarıyla bir başına kalan kardeşinin psikolojik durumunu anlamak yerine gösterişe önem vermesini ve medyada karşılaştığı yaşam tarzlarına özenmesini, popüler kültürün bireyin ruh dünyasında yarattığı tahribatın bir göstergesi olarak değerlendirmektedir.

Sevim Asımgil'in *Sevda Geri Dön* romanında ise popüler kültür eleştirisine ağırlık vermediği görülür. Yazar, ilgili temayla ilgili olarak sadece ayrıntısına inmeden Şahika karekterinin modayı yakından takip eden bir genç kız olduğundan bahsetmekle yetinir ve onun daha çok dinî bakımdan yozlaşan taraflarını gün yüzüne çıkarır.

Yapılan incelemelerden hareketle, Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı popüler kültür eleştirisi temasının görünümüne ilişkin ulaşılan tespitlerin şu şekilde aktarılması mümkündür: Öncelikle yazarın ilgili temayı on yedi romanının on altısında yoğun, birinde ise hafif bir biçimde işlediği görülür. Bu hâliyle yazarın,

eserlerinde popüler kültür eleştirisi temasını ana temalardan biri olarak işlediğini söylemek mümkündür. Eserlerde popüler kültürün takipçileri olarak en çok kadın kahramanlar ön plana çıkar. Kadın kahramanlar da azami olarak modayı takip etmeleri yönleriyle popüler kültürün esiri olurlar. Bu durumun tezahürü olarak her geçen gün değişen saç stilleri ve renkleri ile kıyafetlere uygun olarak görünmeye çalışırlar. Ancak romanlarda estetik ameliyatı olarak popüler kültürün tek tipleştirdiği görüntüye kavuşan kadın kahramanlar da vardır. Eserlerde yer alan erkek kahramanlar ise popüler kültürün en çok müzik, futbol ve dövme ile pirsing gibi biçimleriyle alaka kurarlar. Eserlerde yer alan popüler kültürün destekleyicisi tüm kahramanlar, televizyonu bağımlılık seviyesinde seyrederler. Bu nedenle ebeveynler çocuklarını ihmal ederler, çocuklarsa ebeveynlerinin sözlerini dinlemezler. Böylece ailelerde hâkim olması gereken huzurlu ortamın yerini sonu gelmez çözümsüz tartışmalar alır. Romanlarda popüler kültürün takipçisi olarak yer alan kimseler, yozlaşmış bireylerden oluşur. Bu bakımdan popüler kültürün destekleyicisi olan kahramanların aynı zamanda yozlaşmış olduklarını da söylemek mümkündür.

Popüler kültür, her an değişen değerler ve metalar ile tüketime teşvik etmesi yönüyle sabit ve kurallı olandan ayrılır. Din ise değişmezdir. İslam dininin kuralları kesin ve bellidir. Zamana göre güncellenmesi söz konusu değildir. Sevim Asımgil, İslami roman yazarı olması bakımından eserlerinde tek ve değişmez olan hakikate hizmet eder. Böylece ilgili temayı işlediği her romanında popüler kültürün taşıyıcısı olan kimselerin dinine, örfüne ve adetine yabancılaştığını gözler önüne serer. Söz konusu ötekileşme, eserlerin sonunda kahramanların her birine en başta huzursuzluk olmak üzere çeşitli felaketlerle döner. Romanda yer alan mütedeyyin kahramanlar ise millî ve manevi değerleri önceledikleri için popüler kültüre tevessül etmezler. Onlar, şartlar ve durumlar ne olursa olsun daima Allah'ın sözüne uyarlar ve mutlu olurlar. Yazar, çizdiği karakterlerin tercihleri ve sonuçları üzerinden okuyucularını popüler kültürün esiri olmamaya ve İslam dininin öğretilerine uymaya davet eder.

3.5. Feminizm Eleştirisi

Feminizm, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "toplumda kadının haklarını çoğaltma, erkeğinkiler düzeyine çıkarma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımı, kadın hareketi" (TDK, 2009, s. 687) olarak tanımlanır. İlk olarak 1837'den sonra Fransızcaya giren "feminizm" kelimesi, Latince kadın manasına gelen 'femine'

sözcüğünden türetilir. Robert Sözlüğü'nde ise "kadınların içtimai hayattaki yerini yüceltmeyi ve haklarını artırmayı öngören bir öğreti" anlamına gelecek şekilde açıklanır (Sevim, 2005, s. 7). Ancak kelime kendisine yüklenen kadınların hak kazanma çabasındaki anlamının ötesine geçerek zamanla ideolojik bir hüviyete bürünür (Kolcu, 2019, s. 360). Her ne kadar feminizm sözcüğüne yüklenen manalar günümüzde farklı bir yapıya evrilse de özü itibarıyla erkek egemenliğini savunan düşünceye ve kadını hakir gören eril anlayışa bir tenkittir (Argunşah & Akçeşme, 2022, s. 165).

Dünyada feminizmin ilk ayak sesleri XIV. asırda Fransa'da Christine de Pisan tarafından duyurulur. İngiltere'de ise XVII. asırda Marry Astell ve XVIII. asırda Mary Wollstonecraft; Pisan'ın, kadınlar hakkındaki düşüncelerine paralel olarak kadınlarla erkeklerin farkının onlara verilen eğitimlerin aynı olmadığından kaynaklandığını savunur. Çünkü her üçüne göre de iki cins arasındaki farklar onların tabiatlarıyla ilgili değildir, kızların da eğitim almalarıyla birlikte kadın cinsi men edildikleri tüm rollere pekâlâ kavuşabilir. XVI. asırda Fransa'da Marie de Gournay ile Louse Labbe, XVII. asırda İngiltere'de Newcastle Düşesi ve Hollanda'da Anna Marie Van Schurman, Fransız Devrimi'nin öncesi ve sırasında ise XVIII. asırda halktan ve orta kesimden olan kadınlar, kadının aile içindeki ihmal edilmişliği ile siyasi ve ekonomik vazifelerden alıkonmuşluklarına razı gelinemeyeceği üzerinde dururlar. XIX. asra gelindiğindeyse Jeanne Deroin ile Flora Tristan, kadınların bağımsızlaşmasının ancak bütün emekçilerin özgürleşmesiyle mümkün olabileceğine inanırlar. Yine aynı asırda Uluslararası Kadın Konseyi feministleri ile Jane Adams, kadınların toplumun tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde mücadelelerini sürdürmeleri gerektiğine dikkat çeker. Asırlar boyunca verilen daha pek çok gayretin sonucu olarak da XX. asırda Batı'daki kadınlar memur olma, aynı işi yaptıkları erkeklerle eşit maaş alma, oy kullanma gibi çeşitli haklara nail olurlar (Michel, 1993, s. 85, 124).

Osmanlı Devleti'nde kadınların konumuna yönelik ilk tartışmalar Tanzimat Dönemi'nde başlar. Ne var ki Tanzimat Fermanı'nda kadınlara tanınan herhangi bir hak mevcut değildir. Ancak II. Meşrutiyet'e kadar gelinen süreçte kadınların statüsü konusunda ileri sürülen fikirler neticesinde kadınlara bazı hakların tanındığı görülür. Bu minvalde kadınların erkek kardeşleriyle aynı miras hakkına sahip olmaları (1856-

Arazi Kanunu), kölelikle cariyeliğin yasaklanması, ilk kız rüştiyeleri (1858) ile ilk kız sanayi mektepleri (1869) ve ilk kız öğretmen okullarının açılması (1870) bahsi geçen döneme rastlar. Yine aynı dönemde kadınlara yönelik gazetelerin de faaliyete başladığı görülür. *Şukefezar*, *Ayine* ve *Muhedderat* bunlardan bazılarıdır. Çoğunun yayım hayatı kısa sürse de *Hanımlara Mahsus Gazete* (1895-1908) içlerinden en uzun ömürlü olanıdır. Ancak tüm bu faaliyet alanında kadının evin dışındaki yerinden bahsedilmez. Çünkü Batı dünyasında sanayileşmelerinin etkisiyle beliren kadın işçi sınıfı Osmanlı Devleti'nde yoktur. Her ne kadar kadınlar II. Meşrutiyet'in ilanından sonra umdukları haklara kavuşamasalar da yine bu dönemde dernekler kurarlar ve hatta siyasette de etkin rol oynarlar. Çünkü kadınlar Balkan Savaşları ile devam eden süreçte cereyan eden 1. Dünya Savaşı'nda görev alan erkeklerden boşalan memuriyetlere getirilirler ve savaş alanları ile hastanelere hastabakıcı olarak görevlendirilirler. Bu bakımdan Kurtuluş Savaşı'nda da Türk kadının emeği zirvededir. Hem kalemlerindeki başarıları hem de cephedeki hizmetleriyle kadınlar, o dönemin en büyük destekçileri olurlar.

Osmanlı kadın hareketinin öncü isimlerinden olan Emine Semiye Hanım, 1910'da *Müsâvat-ı Tâmme*'de yayımladığı *İslamiyette Feminizm* başlıklı makalesinde feminizmin kadınların ilerlemesini destekleyen bir akım olduğunu söyler. Ona göre bir ülkenin gelişmişliği kadına verdiği değerle yakından ilgilidir. "Zira ruh-ı aile kadın, mehd-i insaniyet kadın, hazine-i feyz-i ümmet hep kadındır" (akt. Kaymaz, 2009, s. 249). Yunan ve Arap medeniyetlerindeki kadının görünümü üzerinden yazısını ilerleten Emine Semiye Hanım, söz kadın erkek eşitliği meselesine geldiğinde kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu hatta kadınlarda bulunan maneviyat, zekâ ve şefkat yönünün erkeklerden çok daha üstün olduğunu vurgular. Fakat ona göre erkekler kadınların her cihetten kendilerinden aşağıda olduklarına inandıkları için karşı cinslerinin sadece bir gölgeden ibaret olduklarını sanırlar. Burada daha da üzücü olan kadınların da erkeklerin bu düşüncelerine boyun eğmeleridir (Hamit, 2001, s. 11-12). Emine Semiye Hanım bu noktada kadınların kendilerini erkeklerden eksik olduğuna inandıracak kadar ileriye giden eril zihniyete karşı çıkar:

> "Aldanıyorsunuz!... Şem'a-i medeniyet etrafında toplanan hanım kızlar, önlerine açılmış sahaif-i ulûm ve fünûnla tenevvür eyledikçe insaniyete masdar olan kadınlığa geçirilmiş bu

tavk-ı giran-ı taassubunu artık çıkarmak ihtiyacını elbette hissedeceklerdir" (akt. Kaymaz, 2009, s. 250).

Kaldı ki İslamiyet; kadını içtimai sorumluluklardan, hür olmaktan ve ilim öğrenmekten men etmez. Kadına hâlihazırdaki bakışın kaynağı din değil keyfi gerekçelerdir. Kadınlar kendilerine giydirilen bağnazlık elbisesinden ancak ilimle iştigal ederek ve fenle ilerleyerek sıyrılabilir (Hamit, 2001, s. 13).

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte "Devlet Feminizmi" olarak adlandırılan döneme girilir. Böylece kadınlar başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere daha pek çok hakka gecikmeli de olsa kavuşur (Sevim, 2005, s. 94, 99). Beri taraftan 1980'li yılların oluşturduğu feminizm anlayışıyla birlikte ise Türkiye'deki kadınlar, dünyadaki hemcinslerinin hak arayışları ile aynı düzlemde buluşur (Argunşah & Akçeşme, 2022, s. 172). Bunun neticesinde toplumsal kuramlarla feminist kuramlar, modern dünyanın kadına yüklediği değerle ve kadının üzerinden değiştirilmesi öngörülen toplumsal dönüşümle birlikte aynı noktada karşılaşır. Bu kesişimden hareketle Marksist, radikal, sosyalist, psikanalitik, kültürel ve postmodern gibi daha pek çok perspektiften beliren feminist kuramlar, kendi değer dünyalarından hareketle kadına farklı pencerelerden yaklaşırlar (Argunşah & Akçeşme, 2022, s. 89,193).

Feminizm, İslami romancıları da yakından ilgilendirir. Kadının bireyselleşerek sosyal hayatta edindiği konum ile İslam dinine göre şekillenmesi gereken kadın modeli arasındaki çatışma, İslami romancıları kaleme aldıkları romanlarda feminizme karşı cephe almaya sevk eder. Sevim Asımgil de romanlarında tema olarak yer verdiği feminizm eleştirisiyle kadının toplum sathında olması gerektiği yerin İslami kaidelerle şekillenmesi gerektiğine işaret eder. Bu bakımdan yazarın ilgili temayı işlediği romanlarında yer alan eleştirilerinin görünümlerini şöyle aktarmak mümkündür:

Yazarın *Dilara* romanında Selda ile İrem feminist karakterlerdir. Ancak feminizm eleştirisi en çok Selda'nın konuşmaları üzerinden gerçekleştirilir. Çünkü Selda'nın ablası Dilara'dır ve o, mütedeyyin kişiliğiyle "Plastik çiçek gibi yapay bir hayatın içine her gün biraz daha gömülen…" (Asımgil, 1991, s. 47) kardeşini zehirli fikirlerinden vazgeçirmeye çalışır. Ne var ki Selda, ablasına her defasında özgürlüğe âşık bir insan olduğunu söyleyerek karşı çıkar. Sonra da Kadını Yetiştirme ve Güçlendirme Derneği altında faaliyet gösteren Feministler Derneğinde sekreter

olarak çok az miktarda bir para ile çalışmaya başlar. Üstelik bu iş için eğitim hayatını sonlandırır.

Ömer Seyfettin'in *İnci* dergisinde yazdığı "İnkılâplarda Kadın" başlıklı yazısı, feminizmin etkilerinin erkeklerden önce niçin kadınlarda tezahür ettiğine dair birtakım ipuçları içerir:

> "İnkılabın nuru bir cemiyete daima kadınların vasıtasıyla akseder. Roma'da bütün erkekler dinsiz iken Hıristiyanlık evvela kadınlar arasında yayıldı, neden sonra Avrupa muhitini sardı. Bizde Garp medeniyetinin ilk tecellileri de ilk defa kadınlar arasında belirmiştir. Kadınlara nispeten erkekler pek muhafazakârdırlar. Mesela Avrupa tarzında esvap giymeye evvela kadınlar başladılar. Daha pantolon, ceket, yelek falan yokken haremlerde kadınlarımız bahusus saray kadınları o asrın Avrupa modasını takip ediyorlardı. Hâlâ vilayetlerde birçok yerlerin erkek ahalisi Avrupa esvabını kabul etmedikleri hâlde kadınlar şalvarlarını falan atmışlar, Avrupa tarzında giyinmeye başlamışlardır" (Toprak, 2014, s. 265).

İncelenen eserde Selda, dindar olmadığı için giyim kuşam başta olmak üzere her türlü düşüncesinde ilgili dernekte konuşulan meselelerin etkisinde kalır. Böylece Batı menşeli ideolojilerin peşinden giderek hızla İslam dininin emir ve yasaklarından uzaklaşır. Dilara ise çareyi, kardeşini Hekime Anne'nin sohbetine götürmekte arar. Selda, orada Hekime Anne ile feminizm hakkında tartışmaya koyulur. Dilara'nın Hekime Anne'ye yönlendirdiği "Bir Müslüman feminist olabilir mi?" (Asımgil, 1991, s. 131) sorusu üzerine başlayan tartışmada Hekime Anne, feminizm ve benzeri akımların Müslüman erkeklerin birçoğunun eşlerine ve çocuklarına İslami kurallara göre değil de kendi nefislerine göre davranmalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını anlatır. Hekime Anne'ye göre bu fikirlerin ortaya çıkmasında kadınların cahilliğinin de payı büyüktür. Çünkü *Kur'an-ı Kerim*'i bilmeyen ve kendilerini İslami ilimlerde geliştirmeyen kadınlar, ruhlarında oluşan boşluğu Batı taklitçiliği ile doldurmaya çalışırlar. Romanın Selda'yla Hekime Anne arasında gerçekleşen konuşma sahnesi tam bir feminizm reddiyesidir. Nitekim Selda'nın feminizm hakkındaki her söylemini Hekime Anne yaptığı İslami açıklamalarla çürütür:

> "Feministlik hakkında tavus kuşunun kuyruğu gibi şatafatlı ve debdebeli bir yığın demagojik sözlerin arkasında Allah'a isyan vardır. Kadınımızın çıkışı, kurtuluşu, vahiy kaynaklarının dışında araması yanlıştır yavrum." "Feministlikte kadının kendi cinsine has özellikleri hiç dikkate alınmamıştır. Kadın harcanmış, aile hırpalanmış, çocuk sokağa

> atılmıştır. İslam'ın öz bünyesinde hiçbir kadın sorunu yoktur. İslam'ın kadını dünyada huzurlu ve rahattır ve o, ebedi saadet yolcusudur" (Asımgil, 1991, s. 132-133).

Ancak Selda'nın kulakları, dinlediği tüm nasihatlere karşı kapalıdır. O, Hekime Anne'yi hiç dinlememiş, Dilara'nın ihtarlarını hiç duymamış gibi kulüp toplantılarına katılmaya devam eder ve Nuri'ye kaçarak ablasını bir kez daha hayal kırıklığına uğratır. Selda'nın feminizmin zehirli fikirler saçtığını anlaması evliliğinin altıncı ayına rastlar. Eşi kumar oynamaya devam edince borçlanır ve Selda'nın kolundaki bileziği alır. Selda, Dilara'nın hediyesi olan bileziği vermeye mecbur bırakıldığı için çok üzülür. Ancak Nuri, evliliklerini geleneksel bir evlilik olarak görmediği için söylemlerinde oldukça rahattır:

> "- O kadar eşitlik nutukları dinledin. Bir erkek arkadaşına bileziğini borç olarak verdiğini tasavvur et, o zaman olay sana hafif gelecek.
>
> - Böyle bir şey düşünemem, sen benim arkadaşım değil, eşimsin.
>
> - Amma da yaptın. Senin feministliğinin evlilikte yeri yok mu?
>
> Selda karşılık vermedi, feministliği düşündüğü mü vardı şimdi" (Asımgil, 1991, s. 210).

Selda, şu hâliyle feminizme olan inancını kocasından yana uğradığı düş kırıklığı neticesinde yitirmiş gibidir. Çünkü ondan beklenilen, dinlediği kadın erkek eşitliği nutuklarından hareketle gocunmadan iş bulup çalışmasıdır. Ne var ki "Kırılan gururunu hiçbir şey onaramazdı" (Asımgil, 1991, s. 221).

Bazı feministler, İslam dininin kadınlara verdiği değeri öğrenince mesafeli olmalarına rağmen İslamiyet'in kadınları yücelten bir din olduğu gerçeğini aktarmadan edemezler. Örneğin feminist araştırmacılardan biri olan Ney Bendason *Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları* isimli kitabında kadınlara mahsus olarak *Kur'an-ı Kerim*'de yer alan başta Nisa suresi olmak üzere ilahi vahiyde geçen kadınlarla ilgili ayetlerden bahseder. İlk olarak İslam dininde yaratılış bakımından kadınlarla erkeklerin eşit olduğu bahsi üzerinde durur (Sevim, 2005, s. 22). Bunun için A'râf suresinin 189. ayetini örnekler: "Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O'dur (DİB, 2020, s. 174). Ardından açıklamasını şöyle sürdürür:

> "Erkek kadına karşı eli açık olmalıdır, onu giydirmeli, ona armağanlar vermelidir. Karısını boş düşürebilir ama bunu ancak ona tazminat ödeyerek yapabilir. Kadın kocasına itaat etmelidir. Ama araları açıksa iki ailenin üyelerinden hakemler bu duruma karar vermelidir.

> Muhammed'den önce göçebe ve puta tapar kabilelerin yanı bu çöl topraklarında kadınlar her haktan yoksundu. Yoksul ailelerde yeni doğan kız çocukları toplumun kadınlara reva gördüğü kötü talihten kurtarılma ya da bir kızın ileride ailesine getirebileceği zararları önlemek adına diri diri toprağa gömülerek öldürülürdü. Yenilikçi Kuran insanların kurban edilmesini yasakladı, kadını tanıdı ve ona mal mülk edinme hakkını verdi" (Sevim, 2005, s. 22).

İncelenen eserde, Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen İslam dininin kadınlara verdiği değerden haberi olmayan kadın kahramanlar mevcuttur. Bu bağlamda romanda yer alan İrem karakteri de feminist oluşuyla ön plana çıkar. İrem'le Selda samimi olmamalarına karşın feminist kulübünden arkadaştırlar. Romanda İrem'in feministliğinden "Feminist olmasının ayarını tam dozajında tutardı." (Asımgil, 1991, s. 33) diyerek bahsedilmekle iktifa edilir. Ancak İrem'in ölüm döşeğindeyken Dilara'ya feministlerin de aile kurmayı istediğini açıklaması önemlidir: "Feministler de bir yuva özlemi duyuyor, neylersin bir doğa kanunu bu" (Asımgil, 1991, s. 167). Çünkü aile kurumunun gereksizliği üzerinde feminizm kadar duran başka hiçbir düşünce sistemi yoktur. Feminizme göre kadın, aile kurunca özgürlüğünü yitirir ve bir çeşit hapis hayatı yaşar. Dahası kadınların ikinci cins olarak görülmesine aile kurumu sebep olur (Doğancı & Tuncay, 2020, s. 1338). Oysaki İslam dininin evliliğe bakışı, feminizmin görüşüyle bağdaşmamaktadır. Sevim Asımgil, *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu* isimli kitabında evliliğin önemini şöyle açıklar:

> "İslam'da evlilik; nefsin sükûnet, kalbin rahat, gönlün huzur bulması için erkek ve kadının sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, şefkat çerçevesi içinde birleşmeleri ve sonucunda yavrularının cıvıldaştığı bir aile kurmalarıdır. Müslümanlar evlendikten sonra eşleriyle yaşantılarında İslam'ın onlar için çizdiği yolda giderlerse yuvaları, sabrın, huzurun ve mutluluğun teneffüs edildiği bir yer olur" (Asımgil, 1993, s. 368).

Bu bakımdan incelenen eserde feminist bir karakter olan İrem'in başta evlenmesi, sonrasında diğer tüm feministlerin de fıtratlarına uygun olarak yuva hasreti çektiğini belirtmesi feminizme başkaldırdığının işaretidir. Burada yazar, İslami duruşundan hareketle hem feminizme karşı olanların dilinden hem de feminist karakterlerin feminizmle çelişen düşüncelerinden yola çıkarak feminizm eleştirisini gerçekleştirir.

Düğünümde Ağlama romanında feminizm eleştirisi teması, Serra'nın amcasının eşi Zerrin üzerinden işlenir. Zerrin, altmış yaşındadır ve feministler birliğinde başkan

yardımcısıdır. Her konuda hoşgörülü, özellikle hayvanlara karşı oldukça müşfik bir kadındır. Ancak bir feminist olarak Zerrin'in hoşgörülü olamadığı tek konu dinî yaşantıları gereği tesettürlü giyim tarzını benimseyen kadınlardır. Bu sebeple Zerrin Hanım, Serra'nın örtülü giyinmesini İmam Ömer'le olan evliliğine bağlar ve ondan boşanmasını ister:

> "Seni hiç anlayamaz oldum kızım, açıklık zamanlarında hep sıcaktan şikâyet ederdin, şimdi gözlerin hariç her tarafın kapalı olarak sokaklarda dolaşıyor, evin içinde böyle süklüm püklümsün sesin çıkmıyor, ben mi yanlış hatırlıyorum.
>
> (…)
>
> - Bütün buluğ çağımı sizinle beraber geçirdim, beni annemden iyi tanırsınız, hiçbir yanlışlığınız yok yengeciğim, doğru sıcağa gelemem fakat Allah insana yardım ediyor, çok çabuk alışılıyor.
>
> - Bu zorluğu ortadan kaldırmaz. Bırakmıyorsun bir türlü şu imamı.
>
> - Evliliğimden memnunum niçin ayrılayım yenge, onunla geçinecek olan benim" (Asımgil, 1994, s. 182).

Feminist söylem, dinin kadınları aldattığını savunur. Onlara göre erkekler, dinleri sayesinde kadınları kontrol altına alabilirler. Bu durum da kadınların özgürlük alanına halel getirir. "Özgürlük" kavramı feminist söylemin ana kelimelerindendir. Bu sebeple ilgili kavram sadece bir başlıktan ibaret değildir, kadın-erkek ilişkisinin dışında eğitim, çalışma hayatı, aile gibi kadının alakasının bulunduğu her alanı ilgilendirir. "Bilhassa başörtüsü hem kadınların kontrolü hem de kadın özgürlüğünün sınırlandırılması bağlamında feminist söylemin manşet konulatından birisidir" (Tekin, 2021, s. 119) Bu doğrultuda "kadın özgürlüğünün önündeki bir başka engelin tesettür olduğu ve tesettürlü kadın imajının kamusal alanda kendi içine kapanmış bedeni imlediği söylenebilir (İlyasoğlu, 1994, s. 112-113). Ancak Serra, mütedeyyin kişiliğinden dolayı feminist söylemin sözcüsü olan Zerrin Hanım'a kulak asmaz. Zira, başörtülü olmayı özgür iradesiyle kendisi tercih etmiştir.

Diana romanında yazar, Zülal Hanım'ın bir konuşması üzerinden feminizm eleştirisini gerçekleştirir. Zülal Hanım, yeğeni Melike'yle televizyon izlemekle alakalı sohbet ederken feminizmin kadına yüklediği anlam sonucu medyada kadına verilen değer ile ilgili şu tespitte bulunur:

> "Kadın haklarını sloganlaştıran çağdaş takıntılı kişilerin medyada takdim ettikleri kadın tiplemesi korkunç bağımsız, başına buyruk bir varlık… Çağın serserisi… Bütün bunları

> biliyoruz fakat gene de akıntıya kapılmış bir saman parçası gibi sürüklenip gitmekten kendimizi alamıyoruz" (Asımgil, 1995, s. 9).

Özgürlük adı altında kadına atfedilen birtakım davranış şekillerinin eserde Müslüman kimliğiyle ön plana çıkmayan ve modern olarak nitelenen hayat tarzını benimseyen bir karakterin dilinden yansıtılması mühimdir. Bu bağlamda yazarın, Zülal Hanım karakteri aracılığıyla feminizmi savunan veya feminizm doğrultusunda hayat süren kadınları ilgili akım hakkında etraflıca düşünmeye sevk ettiği söylenebilir. Çünkü Asımgil'e göre feminizm, kadın kimliğini zedeler ve metalaştırır.

Yüreğim Nereye romanında Tilbe, feminist karakterdir. Özlem Hanım'ın evinde Semira'yla karşılaşınca onunla "kadınlar" hakkında konuşmaya başlar. Tilbe'ye göre modern kadınlar; başarılı, bakımlı ve kariyer sahibi olmak zorundadır.

> "Erkek gibi dedi, modern kadının da işi hayatında önemli yer tutuyor, çünkü mesleği kadının hayat tarzıdır. İş yaşamında kadın farklı bir sosyal çevre edinir, kültür düzeyi yüksek kimselerle arkadaş olma imkânı bulur, yenilikleri takip eder, gündemi yakalar, erkek kadın eşitliğinin keyfini sürer. İşin parasal boyutu da önemli bir ayrıntıdır. Karı-koca Avşa Ada'sına gidecekken, maddi imkânların genişliğinden Karaip'leri tercih edebilirler" (Asımgil, 2004, s. 64).

Bu açıklamasından hareketle Tilbe'nin aslında sadece bakımlı, çalışan ve para kazanan kadınlara değer verdiği ortadadır. Ona göre çalışmayan veya emeğini evde çocuğunu yetiştirmeye sarf eden kadınlar, mutlak kültürsüz ve saygınlıktan uzaktır. Bu bağlamda yazar, feminizmin kadınlarla erkeklerin eşitliğini sağlamasına rağmen, kadınlar arasında mutlak bir eşitliği sağlamadığı görüşünü dile getirir. Dindar bir karakter olan Semira, Tilbe'nin açıklamalarından yola çıkarak onun kadınların doğasında bulunan duygulara önem vermediğini anlar. Bu nedenle annelik vasfının öneminden çabucak bu fikrinden vazgeçer. Çünkü onu ikna edemeyeceğini bilir.

Ayrılan Kalpler romanında Habibe Hanım, hidayete ermeden önce feminizmin sıkı savunucusudur. O, Müslüman olmanın şuuruna varınca kadın sorunuyla İslam dininin herhangi bir münasebetinin olmadığının farkına varır. Habibe Hanım'a göre kadın sorunu, geçmişten günümüze değin her zaman mevcuttur. Kadın sorununun ortadan kalkması içinse Hz. Peygamber (s.a.v.) devrinde kadınlara verilen hakların günümüzde de geçerli olması şarttır. Onun feminizm konusundaki kanaat değişikliği yeğeni Atilla'yı şaşırtır:

> "- Sen ki halacığım 'Türkiye'de Kadın Haklarını Koruma' cemiyeti kurmayı düşünüyordun, daha önce bu yolda yapılan teşebbüslerin hiçbirini beğenmemiştin. Çok çalışacaktın, sesini tüm Türkiye'ye duyuracaktın.
>
> -Beni ondan Allah (c.c.) korudu elhamdülillah.
>
> - Niçin?
>
> - Ben, egemenlik kurarak erkeklerle eşit olmak istiyordum. Kadın sorununun varlığı ayrı şey, çarpıtılması ayrı şeymiş meğerse… Müslümanların feminizm sorunu yok. Erkeklerin de kadınların da hak ve görevlerini öğrenmesi meselesi var" (Asımgil, 1997, s. 114).

Ancak Atilla, hidayete erince halasının ne demek istediğini anlar. Çünkü İslam dinî hakkında bilgilenince tarih boyunca kadınların ezilmişliğinin temelinde ataerkil düşünce tarzı ve gelenekler olduğunu anlar. Nitekim İslam dininin kadına verdiği değer, *Kur'an-ı Kerim* ayetlerinde ve Hz. Peygamber'in uygulamalarında açıkça kendisini gösterir (Tekin, 2021, s. 121).

> "Kadınların hakları ve sorumlulukları, İslam'da denge ve adalet ilkelerine göre ele alınır. Bu sayede, İslam'ın adil, hakkaniyetli ve dengeli bir din olduğu da bu alanda açıkça görülür. İslam'da kadınların hakları ve sorumlulukları dengeli bir biçimde dağıtılmıştır. Bu denge, hem aile refahı hem de toplum huzuru için önemlidir. Kadınların dinî öğretideki konumlarını da ancak bu hak, sorumluluk, yetki ve görev dağılımı çerçevesinde anlayabiliriz. İslam dininde kadının hakları ve yükümlülükleri, *Kur'an-ı Kerim* ve sünnete dayanmaktadır. Bu kaynaklar, kadın ve erkeğin Allah katında eşit olduğunu belirtirken, fıtratlarından kaynaklanan bazı farklılıklar nedeniyle farklı hak ve sorumluluklar da tayin etmiştir" (Mızrak, 2025, s. 71).

Sen Gidince romanında feminizm eleştirisine Rüveyda Hanım karakteri üzerinden değinilir. Öğretmen olan Rüveyda Hanım, kendisini "koyu mu koyu bir feminist" (Asımgil, 2016, s. 15) olarak tanımlar. Gelini Tamara'ya aslında evlenmeyi hiç düşünmediğini söyler. Çünkü o, gençliğinde kendisini "sadık bir eş ve annelik görevine" (Asımgil, 2016, s. 1) uygun bulmaz. Bu durum ise feminizm görüşünün aile hayatına bakışını özetler niteliktedir. Ne var ki bir düğünde Kemal Bey'den gelen dans teklifi, onun evliliğe karşı tüm bu olumsuz duygularını değiştirir. Böylece Rüveyda Hanım, önce eş sonra anne olur. Yazar, kendisini feminist olarak tanımlayan kadın kahramanın düşüncesi ve eylemleri arasındaki çelişki üzerinden, insan fıtratının evlilik kurumuyla uyumuna dikkat çekmektedir. Nitekim Rüveyda Hanım, evlenip anne olunca çok mutlu olur ve aradığı huzuru aile hayatında bulur.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında feminizm eleştirisi teması, romanın başkişisi Hande'nin Brezilya tatili sırasında tanıştığı Merih karakteri üzerinden işlenir. Merih, edebiyat fakültesi öğrencisidir. Özgürlüğe düşkündür ve feminist fikirleri vardır. Kadınların ekonomik özgürlüğünün olması gerektiğini savunarak öğrenciliğinin yanı sıra bir işte çalışır ve kimlik oluşturmanın bağımsız ekonomi ile mümkün olacağına inanır:

> "- Dış görünüşe, özgürlüğe, kariyere önem verilen bir dünyada yaşıyoruz. Gençlik; moda, güzellik, alışveriş ve müzik fanatiği. Son yıllarda değişik ülkeler görme merakı da eklendi buna. Kazandığımızı harcıyoruz. Annem hayatı boyunca, acı ve üzüntülerin dik alasını çekti. Evliliği baştan sona, mutsuz bir süreçti, acınası bir yaşamdı. Ben kendimi harcatmayacağım.
>
> - Nasıl becereceksiniz?
>
> - Ekonomik özgürlüğüm elimde, ben kendimi evliliğe, yürümedi mi arka kapıdan çıkacak şekilde hazırlıyorum. Kimliğimden, fikirlerimden, ilgi alanlarımdan ödün vermeyeceğim" (Asımgil, 2020, s. 121).

Dünyada feminist hareketlerin başlamasıyla birlikte reformist düşünürler, kadınların ancak çalışma hayatına atılmaları şartıyla erkek tahakkümünden kurtulacağını savunurlar. Bu durum ise feminizmin hâlihazırda çalışan kadınlarla ilgilenmediği anlamına gelir. Oysa ki feminizm, tüm kadınlarla ilgilidir. Feminist teorisyen Bell Hooks'a göre düşük ücretle çalışan kadınların erkek baskısından kurtulması mümkün değildir. Bunun için kadınlar erkeklerle aynı işi yapmaları durumunda eşit ücretle çalışmalıdır. Ancak eşit işe eşit ücretle çalışan veya yüksek geliri olan kadınların içlerinde bile erkek tahakkümünden kurtulamayan kadınlar vardır. Ayrıca çok kazanan kadınların bir kısmı da feminist düşünceye kızgındır. Çünkü feminizm, onları çalışarak özgürleşeceklerine inandırmıştır. Oysa evde de yapılması gereken işler vardır (Hooks, 2022, s. 64, 67). Şu hâlde feminizme göre evlilik, kadınların erkeklerle mücadele ettiği bir mücadele alanıdır. İslam dininde ise evlilik, huzurun anahtarıdır. İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil' e göre de evlilik, muhteşem bir birlikteliktir. Yazar, *Evlilik ve Mahremiyetleri* isimli kitabında kadınların ev işlerini yapmaları konusunda mecburiyetlerinin olmadığını şöyle açıklar:

> "İslam hukukunda kadın, ev işleri yapmak zorunda değildir. Ev işlerini yapmaktan imtina ettiği -çekindiği- takdirde icbar edilemez, zorlanamaz. Bir kadın zevcinin hamurunu

> yoğurmaya, ekmeğini pişirmeye, hanesini temizlemeye, kuyusundan suyunu çekmeye ve bu gibi sair hizmetlerini görmeye hükmen mecbur değildir. Fakat, evla olan bu gibi hususlarda adetin cereyanına bakmaktır. Kadınlar, yapmaları adet olan hizmetleri yapmaktan kaçınmamalarıdır. Bir kadın için yemek pişirmek, çamaşır yıkamak, tahta silmek, kendi elbisesini kendisi dikmek, çocuğunu emzirmek, kocasının yükünü hafifletmeye çalışmak öyle birer ahlaki vazifedir ki bir kadın için bunlardan daha faideli bir şeref tasavvur olunamaz" (Asımgil, 1998, s. 233).

İncelenen eserde Merih karakteri, dindarlıktan uzak kişiliğiyle yaşamında feminizmin öğretilerini rehber edindiği için evliliğin kutsiyetini anlayamaz. Aile kurumunu, kadının üstünlüğünün ispatlandığı bir mücadele alanı olarak görür. Bu sebeple evlenmez ve aradığı huzuru hiçbir zaman tam anlamıyla bulamaz.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı feminizm eleştirisi temasının görünümüne ilişkin tespit edilen hususların şöyle aktarılması mümkündür: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının yedisinde ilgili temayı işler. Yazarın, *Siyah Zambak ve Merve, Sevda Geri Dön, Meriç'in Kanlı Gelini, İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği, Aşka Çıkış Yok, Terk Etme Beni, Hayatımdan Çık Git, Ne Olur Gitme, Bu Kalp Seni Unutur Mu?* ve *Dönme Artık Çok Geç* romanlarında ise feminizm eleştirisi temasına rastlanılmaz. Bu romanlarda yozlaşan ve popüler kültürün takipçisi olan kimi kadın karakterlerin sadece feminizmi destekleyen bazı düşünceleri sezdirilir. Bu doğrultuda yazarın, neredeyse romanlarının yarısına yakınında feminizm eleştirisi temasına yer ayırdığını söylemek mümkündür. Romanlarda feminizmin savunucuları olarak en çok kadın karekterler ön plana çıkar. Erkek karakterler ise, kadınlara daha çok sorumluluk yüklemek için feminizmin öğretisini savunurlar. Yazar, feminizmi öncelikle tebliğci karakterlerin dilinden eleştirir. Tebliğci karakterler, İslam dininin kadınlara verdiği önemi *Kuran-ı Kerim*'den ve hadis-i şeriflerden aktararak feminizmin kadını metaya dönüştürdüğünü anlatırlar. Bu doğrultuda feminizmin savunucusu olan kadın karakterlerin büyük bir kısmı, romanların sonunda tutundukları hayat görüşünün yanlışlığının farkına vararak feminizmi tenkit ederler. Çünkü feminizm onları, aile kurmaktan ve anne olmaktan uzaklaştırır. Buna mukabil, daima çalışıp para kazanmaya ve giyim kuşam başta olmak üzere kendilerini toplumsal hayatta ve iş hayatında ispatlamaya sevk eder. Romanlarda yer alan feminist kadın karakterler, kendilerini daima bir mücadele alanının içinde bulurlar ve çok yorulurlar. Ancak

fıtratlarındaki anne olma dürtüsü, en katı feministleri bile dize getirir ve böylece yanlış bir düşünce akımının içinde yer aldıklarını anlarlar.

Romanlarda yer alan tüm feminist karakterler, İslam dininden uzak bir yaşam sürerler. Başka bir deyişle onların feminizmin savunucusu olmaları İslamiyet'i hakkıyla düşünmemeleri, bilmemeleri ve yaşamamaları sebebiyledir. Çünkü feminizmi savunan kişiler aslında Müslüman olduklarını söylerler. Ne var ki yozlaşmalarının ve popüler kültürün temsilcisi olmaları onları ithal düşünce sistemlerinin takipçisi olmaya sevk eder. Sevim Asımgil, ilgili temayı işlediği romanlarında kadına asıl değer veren sistemin İslam dini olduğuna vurgu yapar. Bu sayede de özellikle kadınları, feminizm başta olmak üzere İslam dinine mugayir olan tüm akımlardan uzak tutmayı amaçlar.

3.6. Hidayete Erme

Hidayet, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu" şeklinde; hidayete ermek ise "Müslüman olmak, İslam dinini kabul etmek" (TDK, 2009, s. 889) ve "ahiret ve dünya mutluluğunu temin edecek yolu göstermek" (Yavuz, 1998, s. 473) olarak tanımlanır.

Hidayet, iman konusu ile olan bağlantısı nedeniyle İslam dininin temel kavramları arasında yer alır (Yalçınkaya, 2021, s. 192). Kelam âlimleri tarafından erken dönemlerden itibaren kader konusuyla ilişkilendirilen hidayet kavramı hakkında çeşitli görüşler de ileri sürülür (Yavuz, 1998, s. 473). Ancak netice itibarıyla ve ayetlerde açık olduğu üzere İslam inancına göre hidayet sadece Allah'ın takdiriyle gerçekleşir (Gürbüz, 2019, s. 180). Nitekim Kasas suresi 56. ayette "Kuşkusuz sen istediğini hidayete erdiremezsin. Ama Allah dilediğini hidayete erdirir ve hidayete erecek olanları en iyi O bilir." (DİB, 2020, s. 361) buyrulur.

İslami roman yazarları, toplumu bilinçlendirmek ve ıslah etmek için roman türünü yarara hizmet eden ideolojik bir araç olarak gördüklerinden hidayete erme temasına yoğun ilgi gösterirler. Bu nedenle eserlerinde doğru yolu bulan ve hidayete eren kişileri sıklıkla işlerler (Gürbüz, 2021, s. 38).

İslami roman yazarlarının eserlerinde iki çeşit hidayete erme yoluna başvurdukları görülür: Birincisinde; farklı dine mensup kişiler, İslam dinine geçerek Müslüman olurlar ve böylece hidayete ererler. İkincisinde ise; zaten Müslüman olan

kimseler, bilinçlenerek kulluk vazifelerinin farkına varırlar ve hidayete ererler (Gürbüz, 2021, s. 38). Hidayet romanlarının özünde arayış içinde bulunan ve dine yönelmek isteyen insanların hayat hikâyeleri bulunur. Yazar, bu kişilerin yaşam biçimlerini gözler önüne sererek mesajını iletip İslami tebliğini gerçekleştirir ve bu sayede okuyucusunu roman kişileri üzerinden hidayete erdirmeyi murat eder (Uğur, 2009, s. 384, 386).

Roman türünü dini tebliğ etmek için araç olarak gören yazarlardan biri olan Sevim Asımgil'in de romanlarında hidayete erme temasını sıklıkla işlediği görülür. İlgili temanın romanlardaki görünümlerini şöyle aktarmak mümkündür:

Yazarın ilk romanı olan *Siyah Zambak ve Merve*'de hidayete eren ilk karakter Esra'dır. Onun hidayete ermesi bilinçlenmesi vesilesiyle gerçekleşir. Esra, ilk olarak komşuları Ahiret Ana'dan çok etkilenir. Ahiret Ana, fakir olmasına rağmen şartlarından hiçbir zaman şikâyet etmeyen hakiki bir Müslüman'dır. Her zaman ibadet eder, *Kur'an-ı Kerim* okur. Komşularına İslam dinini anlatır. Giyindiği çarşafla ve ettiği muhabbetlerle kadınlara örnek olmaya çalışır:

> "Huzurun sırrı İslâm'dadır. Bir Müslüman'ın her anı saadettir. Ya nimeti vardır veya belâ ve musibeti. Birine şükür diğerine sabır gerek. Mevlamız ikisinde de sevap veriyor… Fakirlik zillet değildir, takdir-i İlâhî'dir… Kulluğun fakiri olmayalım" (Asımgil, 1999, s. 50).

Ahiret Ana, sık sık sohbetlere gider. Bir gün Esra'yı da Fatma Hoca'nın sohbetine götürür. Fatma Hoca, tesettürün gerekliliği üzerinde durur. İbadetlerin önemini anlatır. Esra, duyduklarından öylesine etkilenir ki okulu bırakarak çarşaf giymeye karar verir. Yazara göre Esra'nın bu kararı, güzel kimselerle sürdürdüğü komşuluk ilişkisinin sonucu olarak belirir. Çünkü Esra, hakiki Müslüman olan Ahiret Hanım'la komşuluk münasebetlerini ilerlettiği için onun ahlakından nasiplenerek hidayete erer. Nitekim Sevim Asımgil *Benim Müslüman Yavrum* isimli kitabında komşuluğun önemiyle ilgili şu tespitlerde bulunur:

> "Müslümana komşu olan herkesin onun üzerinde hakkı vardır. Arada neseb ve din bağı bulunmasa da durum böyledir. Bu İslâmî bir nizamdır. Yakın komşu, komşuluğunun yanısıra akrabalığı da bulunan kimsedir…Şuurlu Müslüman, komşuların en hayırlısıdır…İyi komşuluk Müslümanın saadetine sebep olarak gösterilmiştir" (Asımgil, 1998, s. 319-320).

Ancak Esra'nın annesi Hanife Hanım, kızının komşularıyla ilerlettiği dostluk ilişkisinden hoşnut değildir. Bu durumu Esra'nın öğretmeni Ferhan Hanım'la konuşmak ister. Ferhan Öğretmen, çağdaş bir eğitmendir. Her zaman meseleleri "Batı kültürüne alışık kafası" ile düşünür (Asımgil, 1999, s. 69). Çarşaftan, şalvardan ve sakaldan hoşlanmaz. Kendisini Müslüman olarak tanımlamasına rağmen hiç namaz kılmaz. Bu hâliyle onun "dinden uzaklaştıran öğretmen tipi" (Gürbüz, 2019, s. 235) olduğunu söylemek mümkündür. Dinden uzaklaştıran öğretmen tipi, dinî öğretiyle kavgalı olduğu için öğrencilerinin de zihin dünyalarını materyalizmle doldurmaya çalışır. Ona göre dinî kurumlar ve müfredat, gericilikten başka bir şey değildir. Bu tip, kendisine emanet edilen zihinleri dinden uzaklaştırdığı oranda başarıya ulaşır. Söz konusu anlayışa göre toplumların çağdaşlaşmasındaki en yetkili kişiler, dinden uzaklaştıran öğretmen tipleridir. Onlar; başta din olmak üzere topluma, dine, adet ve göreneğe karşı çıkarak giderek köklerinden uzaklaşırlar. Bu hâlleriyle de kendilerini aydın olarak görürler (Gürbüz, 2019, s. 235-236). Ancak Ferhan Öğretmen, dine karşı olan hâletiruhiyesinden kısa zamanda sıyrılır. Çünkü öğrencisi Esra'yı okulda namaz kılarken görünce bu durumdan çok etkilenip dua eder:

> "Mahrem üzüntülerini, gamlarını o da şu küçük kız gibi Cenabı Hakk'a arz edemez miydi? Usulca yere otlara çömeldi. O ana kadar hiç yapmadığı şekilde duyarak, samimiyetle dua etti… Mevlâ'ya sığınmanın o muhteşem zevkini tattı" (Asımgil, 1999, s. 53, 54).

Böylece Esra'nın ahlakının güzelliğinin İslam dinine uymaktan geldiğinin farkına varır:

> "Allah'a karşı vicdanındaki sorumluluk onu mükemmel bir karaktere sahip kılıyordu. Kötülüklerden Allah'tan korktuğu için kaçıyor, iyilikleri de sevgiden yapıyordu" (Asımgil, 1999, s. 57).

Ancak Ferhan Hanım, ruhundaki değişimin farkına tam olarak varamamış olduğu için Hanife Hanım'ın teklifini kabul ederek okulu bırakmaması ve çarşaf giyinmemesi için Esra'yı ikna etmek üzere ziyarete gider. Esra, bu sırada yanında Fatma Hoca'nın da olmasını ister. Böylece Ferhan Hanım'la Fatma Hoca, Esra'nın geleceği hakkında konuşmaya başlarlar. Ferhan Hanım "Çarşaf giyip bir köşeye ibâdete çekilmek, ferdin egoizmidir. Kurtuluşa ermek gericilikten arınmış insanlarla mümkündür" (Asımgil, 1999, s. 74) diyerek Esra'nın okula niçin devam etmesi

gerektiğini açıklar. Fatma Hoca ise konuşmasıyla Ferhan Öğretmen'i etkisi altına almayı başarır:

> "Din, hiçbir zaman hiçbir kimse tarafından değiştirilemez, reform yapılamaz. Ne acıdır ki bugün birçok Müslüman hele tahsilli zümre, akıllarına güvenerek ismi konmamışsa da dinlerinde şahsî reform yapmış ve bu reformize ettikleri İslâm dinini yaşamaktadırlar. Kimisi bu korkunç cür'etini çevresine de intikal ettiriyor. Alemlerin Rabbinin huzurunda rezil olacaklar… Din ilmi ile okul ilmi aslında ayrı değildir. Ayrı imiş gibi gösterilmeleri imansızların başarıları" (Asımgil, 1999, s. 76).

Ferhan Hanım, Fatma Hoca'nın anlattıklarını evine gidince de tefekkür eder. Esra, öğretmeninin kalbinin yumuşadığının farkına varır. Onunla beraber Ahiret Ana'yı ziyaret etmek ister. Bu sırada Ahiret Ana, çok hastadır. Ferhan Hanım, orada Ahiret Ana'nın ölümüne şahit olur. Ahiret Ana'nın son nefesine kadar dua etmesi ve ölümü gülerek karşılamasına çok şaşırır:

> "Ferhan öğretmen, utanmasa bir yığın kemiği saran bu soğuk ölüme sarılacaktı. Bakışları; görünmez, bilinmez aleme bir hoş tebessüm eden bu yüzden ayrılamıyordu. Bu ne hâl ki öbür dünyaya memnun gidiyordu… Ferhan öğretmen ölümü sevmişti. Adını söylemekten korktuğu, düşündüğü zaman dehşetle ürperdiği ölümü…" (Asımgil, 1999, s. 80-81).

Ferhan Öğretmen, Ahiret Ana'nın çarşafına sarıldığı anda bayılır. Kendine geldiğinde daha önce nefret ettiği çarşafın mümin kadınları imanen ne kadar yücelttiğinin farkına varır ve çarşaftan özür dileyerek hakiki bir mümine olmak için üzerine düşen tüm kulluk vazifelerini yerine getireceğine dair söz verir. Böylece dinî dersler alır ve kısa bir süre içinde çarşaf giyinerek tıpkı Ahiret Ana ve Esra gibi İslam dinini yaşamaya başlar.

Esra, okulu bıraktıktan sonra İslami ilimlerde ilerler. Ders verme seviyesine yükselir. Mümin bir kadın olarak her yerde onun adı yankılanır. Yüzlerce talebesi olur. Esra, annesi ve özellikle ablası Azra'nın da hidayete ermesi için pek çok telkinde bulunur. Bunun için annesi Hanife Hanım'ı en çok gıybet etmemesi gerektiği konusunda uyarır. Hanife Hanım, kızını can kulağıyla dinleyince yaptığı yanlış davranışların farkına varır ve çarşafa girerek kızından sohbetler dinlemeye başlar. Esra, ablasını ise öncelikle örtünmeye ve namaz kılmaya davet eder. Ne var ki Azra, oğlu Ahmet'in vefatına kadar Esra'nın sohbetlerine kulak asmaz. Hatta çarşaf giyinmemesi için kardeşini uyarır. Ancak, oğlunu kaybedince büyük bir boşluğa düşer. Eşinin servetiyle sürdüğü zevk ve sefanın kalbine huzur

getirmediğinin farkına varır. Evlenmeden önce namaz kıldığında duyduğu mutluluğu hatırlar. Açılmadan önce çok daha iffetli olduğunun farkına varır. Kansere yakalanınca da büsbütün ahiret gerçeğiyle karşılaşır. Hacca gitmek ister. Çarşaf giyinme kararı alır. Namaz kılmaya başlar ve dualar ezberler. Böylece hidayete erer ancak kısa bir süre içinde vefat eder.

Önce oğlunun, sonra karısının vefatı Turgay Bey'i derinden üzer. Ancak Esra'nın telkinleri, Turgay Bey'e çok iyi gelir. Böylece Turgay Bey de hidayete erer ve şalvar giyinerek sakal bırakır: "Umumiyetle her şey tabiattan ibaret kanısındaydım. Bir yaratıcı, Allah'ın varlığını düşünmem seyrektir… Allahın varlığına bütün mevcudiyetimle inandım. Bir tek gerçek varmış, o da iman…" (Asımgil, 1999, s. 145). Eserin sonunda Turgay Bey'in kardeşi Sonay, çarşaflı olarak yengesinin mezarını ziyaret ederken görülür. Çünkü tanık olduğu vefat hadiseleri hidayete ermesine vesile olur. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şerifinde ölümle ilgili olarak şöyle buyurur: "Ölümü en çok hatırlayanlar ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananlar, işte onlar en akıllı olanlardır" (DİB, 2013, s. 545) Bu durumda Azra, Turgay Bey ve Sonay'ın hidayete ermelerine vesile olan olayın ölüm olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü Azra, oğlunun; Turgay Bey, oğlu ve karısının; Sonay da yeğeni ve yengesinin vefatından etkilenerek hidayete erer.

Sevda Geri Dön romanında dört kişi hidayete erer: Stefan, Sevda, Cengiz ve Sümeyra. Bunlardan en ilgi çekici olanı Stefan'ın hikâyesidir. Stefan, Hristiyan bir ailenin çocuğudur. Annesi Alman, babası Rum'dur. Oturdukları mahallede Ahmet Efendi adında bakkal işleten biri vardır. Stefan, ona çırak olur. Ahmet Efendi, Stefan'a Müslümanlığı sevdirir. *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğretir. Bütün sureleri ezberletir. Nihayetinde Stefan, din değiştirerek Müslüman olur ve Mustafa adını alır. O andan itibaren kendisine Stefan diye seslenenlere sinirlenerek bakar. Ailesi onu terk ettiğinde de hidayete ermeleri için onlara hep dua eder.

Ahmet Efendi sadece Stefan için değil diğer çocuklar için de çabalar. Eşiyle birlikte mahalledeki çocuklara İslam dininin inceliklerini öğretmek için kolları sıvarlar. Evlerinin bir odasını *Kur'an-ı Kerim*'i öğretmek için sınıfa çevirirler. Kızları Zeynep, arkadaşlarını toplayıp evine getirir. Onlar da çeşitli ikramlarla çocukları sevindirir. Çocuklar, anlatılan dersleri can kulağıyla dinler. Sevda da Zeynep'in çocukluk arkadaşıdır. O da Stefan'la aynı rahlede dinî eğitim alır. Ancak

ailesi başka mahalleye taşınınca eğitimi yarım kalır. Yıllar sonra bir gün Sevda, Mustafa'yla karşılaşır. Mustafa, onu eşiyle tanıştırmak için evine davet eder. Sevda, onun Zeynep'le evlendiğini görünce çok şaşırır ve mutlu olur. Zeynep, Sevda'ya hep çocukluğundan bahseder. Hep beraber cemaat olarak kıldıkları namazları hatırlatır. Bu sırada ezan okunur. İkisi birlikte namazlarını kılarlar. Sevda, çok duygulanır ve utanır. Çünkü çocukluğundaki hâlinden oldukça uzaktır. Eşi ve ailesi de yozlaşmış durumdadır. Onlar da tıpkı kendi ailesi gibi Müslüman olduklarını söylemekle birlikte İslam'ın emir ve yasaklarına aykırı olarak yaşamaktadır. Zeynep, Sevda'yı İslam dinini kurallarına göre yaşaması konusunda yüreklendirir. Ayrılırken de ona *Kur'an-ı Kerim*'le dinî kitaplar hediye eder. Sevim Asımgil'e göre arkadaş seçimi, kişinin hem dünya hem de ahiret hayatı için çok önemlidir. Yazar *İyi İnsan Olmak Yürek ister* kitabında bu durumu şöyle açıklar:

> "İnsanın tabiatında, beraber bulunduğu kişilerden 'huy kapma' vardır. Fakat kendisinin bundan dahi haberi olmaz. Bu o kişiyi sevmese, kötü bilse de böyledir. Fısk ve günahı işleyenler ile birlikte olan, fazlaca görmekle, o günahları, gözünde küçük ve hafif görmeye başlar. Daha çok görünce de fısk ve günahın inkârı kalbinden kalkar… Fena insanlarla bir arada olmamaya bilhassa özen gösterilmeli. Kötü huylu olan kimselerle arkadaşlık etmekten yalnızlık, olgun insanlarla oturmak da yalnızlıktan daha iyidir" (Asımgil, 2016, s. 114).

İncelenen eserde Sevda, çocukluk arkadaşının güzel ahlakından etkilenir ve evine geldiği andan itibaren kendine dua eder:

> "Seni bilemedim, nurlu yoluna giremedim. Fakat bu gece hatalarımın korkunçluğunu gördüm… Bu gece Sana yöneldim. Hidayet rüzgârları kalbimin üzerinde esiyor… Küçüklüğümde Senin senanla meşgul olmuştum, lütfen gene bana imkân tanı… Hâller içerisinde beni evir çevir… Taatımda yardımcı ol. Takvanın merdivenleriyle zühde vasıl olayım" (Asımgil, 2015, s. 61-62).

Sonra bir daha bırakmamak üzere yatsı namazını kılar. Günler boyunca dinî kitaplar okur. *Kur'an-ı Kerim* okumasını hatırlar. Sureleri tekrar eder ve örtüneceğini açıklar. Eşi Cengiz, bu duruma şiddetle karşı çıkar:

> "Saçların çok güzel! Parlak ve dalgalı. Küçük küçük kızıl yıldızlar uçuyor tellerinin arasında. Örtülmesine hiç tahammül edemem. Dünyanın en güzel on kadınından biri olarak karım gösterilmiyorsa, yazılı basının enayiliğinden! Fark edemiyorlar" (Asımgil, 2015, s. 67).

Ancak Sevda, hidayete erdiği için bu hususta eşini dinlemez ve örtünür. Feracesini üzerinden hiç çıkarmaz. Her fırsatta eşine, eşinin kardeşlerine ve kayınvalidesine İslam'ın emir ve yasaklarını anlatır. Onları yanlıştan dönmeye davet eder. Hatta eve haftada bir Osman Hoca'nın gelmesini sağlar. Osman Hoca, sohbetler verir. Hakiki Müslüman'ın nasıl yaşaması gerektiğini anlatır. Sevda, haricinde hiç kimse payına düşeni almaz. Herkes Sevda'nın ruhsal bir hastalığa yakalandığını düşünmeye başlar. En sonunda Cengiz, karısına onu boşadığını söyleyince Sevda evi terk eder ve Mustafa'ya sığınır. Cengiz, Zeynep'in doğum yaparken hayatını kaybettiğini öğrenince eşinin Mustafa'yla bir ilişkisi olduğunu sanır. Bunun için iki kez Mustafa'nın yanına gider ve ona çok kötü davranır. Mustafa ise yumuşak huyuyla ona hep İslam'ı anlatır. Vefat ederken seccade, tespih ve takkesini Cengiz'e bırakır. Osman Hoca, emanetleri Cengiz'e getirir. Bir de mektup vardır. Cengiz, mektubu okuyunca Mustafa'ya iftira attığını anlar. Çünkü Mustafa, onunla Sevda'nın barışması için çok çaba sarf eder. Cengiz, Mustafa'nın güzel ahlakı karşısında bir kez daha ezilir.

Ölüm, insanoğlu için mukadder bir gerçektir. Kişinin dünya hayatı belli bir ömürle sınırlı iken ahiret hayatı ebedîdir. Ölüm ise hayatın bu iki dönemini birbirine bağlayan bir araçtır (Topaloğlu, 2007, s. 34). İncelenen eserde Cengiz karakteri ölümden ibret alır. Böylece kalbi yumuşar ve namaza başlar. Eski yanlış davranışlarından pişmanlık duyarak tövbe eder ve hidayete erer.

İncelenen romanda hidayete eren bir diğer isim Sümeyra'dır. Sümeyra'nın hidayete ermesine Sevda vesile olur. Sevda, örtündüğü ilk gün kardeşi Ercan'ın evine gider. Ercan, eşi Aylin'le evlerinin bahçesinde oturur. Yanlarında bir bayan ve bir erkek bulunur. Sevda, ilk başta onları evli sanır. Ancak, onların evli olmadığını öğrenince çok sinirlenir. Sümeyra isimli bu kızı bir köşeye çeker ve ona yanlış yolda olduğunu anlatır:

> "Bir gün mazine dönüp baktığında ağlamak istemiyorsan, her an *Kur'an*'ın sesini dinle Sümeyra! Bu dünyada ne ekersek, öldükten sonra onu biçeceğiz. Kader sonunda günahlarımızın cezasını ödetecek bize. En küçük cürümlerin hesabı verilecek. Hayat, ahirete sermaye yapıldığı müddetçe değerlidir" (Asımgil, 2015, s. 110-111).

Sümeyra, evli bir erkekle münasebet kurduğu için büyük bir utanç yaşar ve Sevda'yla birlikte orayı terk eder. Sevda'nın dostça yaklaşımı sayesinde yaptığı yanlışın farkına varır ve tövbe eder. İslami ilimleri öğrenir ve hidayete erer.

Dilara romanında hidayete erme temasına geniş ölçüde yer verildiği görülür. İncelenen eserde hidayete eren kahramanların tüm dönüşümleri bilinçlenmeleri suretiyle gerçekleşir. Eserde Dilara, Dilara'nın annesi Nevin Hanım, Çetin, Hande Nazan ve Hande Nazan'ın kardeşi Enes hidayete ermeleriyle ön plana çıkan karekterlerdir. Sayılan isimler arasından Dilara ile Enes hidayete ermeleri sonrasında tebliğci tipe dönüşerek çevrelerindeki insanların hidayete ermelerine vesile olurlar. Adı geçen isimlerin hidayete ermeleri ve tebliğci tipe dönüşmeleri şu şekilde gerçekleşir:

Esere ismini de veren Dilara, önce babaannesi hastayken onu ziyarete gelen kardeşi Ayşe Hanım'dan hakiki Müslüman'ı temsil etmesi bakımından oldukça etkilenir. Çünkü her anını Allah'ı zikretmekle geçiren bu kadın, oğlunu bir kaza sonucu kaybettiğini anlatırken de hastalığı sebebiyle birkaç ay içinde böbreğinin alınacağından bahsederken de daima şükür makamındadır. Küçücük iyiliklere bile ettiği teşekkürler ile gelecekten kaygı, geçmişten hüzün duymayan tabiatıyla Dilara'da müthiş bir güven duygusu uyandırır. Ayşe Hanım, orada bulunduğu bir ay müddetince ev halkını ömrün geçiciliği ile Allah'ın emir ve yasakları doğrultusunda uyarır:

> "İnsanoğlu dünya meşgalelerine öylesine dalmış ki ölümü hatırlasa dahi ona fazla tesir etmiyor. O sıhhatli canlı insan pis kokulu bir leş, bir çürümüş yığın olacak. El, ayak, tüm beden kemikleri birbirinden ayıracak; onu böcekler, yılanlar, fareler, çıyanlar yiyecek. İbadet daima tehir ediliyor, boş vakit bulunacak sanılıyor. Hiç imkânsız bu. Çünkü her meşguliyeti başka bir meşguliyet takip eder. İnsan dünyayı terk etmedikçe asla ondan kurtulamaz" (Asımgil, 1991, s. 59).

Dilara da kalbinde iman tohumları bulunduğu için dinlediklerinden çabucak etkilenir. Böylece Ayşe Hanım, ardından "namaz kılmaya başlamış, başını örtmeye kararlı, *Kur'an* okumaya hevesli, kendi çabalarıyla yoluna devam edecek bir Dilara" (Asımgil, 1991, s. 53) bırakır. Ayşe Hanım, evin tüm efradına tebliğde bulunmuşken onların arasından sadece Dilara'nın hidayete ermesi dikkat çekicidir. İslam inancına göre hidayete erdiren Allah'tır. Ancak kişi, bu dileğinin gerçekleşmesi için akıl ederek Rabb'ine karşı kulluk bilincinin farkına varmalıdır. *Kur'an-ı Kerim*'de Ra'd

suresinin 27. ayetinde şöyle buyrulur: "İnkârcılar, 'Ona rabbinden bir mucize indirilseydi ya!' diyorlar. De ki: 'Allah dilediğini saptırır; kendisine yöneleni de gerçeğe ulaştırır" (DİB, 2020, s. 251). Şu hâlde ailesinin içinden bir tek Dilara, Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle hareket edince Allah tarafından hidayete erdirilmiş durumdadır.

Dilara'nın sahih bir Müslüman olmasına katkı sağlayan bir diğer isim de Hekime Anne'dir. O, yaşı epeyce ilerlemiş bir hocadır. Çocuğu yoktur. Hekime Anne, mahallede her perşembe günü sohbet vermeye başlayınca Dilara'nın gönlünde yeşeren imanın Ayşe Hanım'ın ardından adeta tamamlayıcısı olur. Dilara, Hekime Anne'yi "… o altın ağzı" (Asımgil, 1991, s. 18) her defasında büyük bir dehşetle dinler ve her müşkül durumunda onun vaazlarını hatırlar ve hatırlatır. Nişanı bozarken de kardeşlerini gidişatları konusunda uyarırken de dilinde her zaman Hekime Anne'nin *Kur'an-ı Kerim*'den okuduğu ayetlerle yine onun haber verdiği Hz. Peygamber'in ve İslam âlimlerinin sözleri vardır. Dilara, sohbetlere devam ettikçe bilgilenir ve çarşafa bürünür. Hidayete ermesinin ardından üstlendiği tebliğci kimliğiyle de annesinin ve Çetin'in hidayete ermesine vesile olur.

Başlangıçta Ayşe Hanım'ı dünya ve ahiret hayatı hakkında verdiği bilgilerden dolayı kızının beynini yıkamakla suçlayan Nesrin Hanım, romanın sonlarına doğru kızıyla birlikte Hekime Anne'nin sohbetlerine devam ederken görülür. Nesrin Hanım, sohbetlere devam ettikçe batıl inanışlarla ve yanlış adetlerle çocuk büyüttüğünün farkına varır ve bu durumdan çok pişman olur. Selda ile Ömer'in işe yaramaz bir kültür ve şahsiyetle yetişmelerinden kendisini sorumlu tutar. Eşinden ve Selda'dan yana uğradığı hayal kırıklıklarının tesiriyle gönlündeki acılar daha da derinleşince dinlediği sohbetlerin tesiriyle aradığı huzuru Allah'a iyi bir kul olmakta bulur. Böylece malayani alışkanlıklarını terk eder ve ibadetlerine büyük bir titizlikle devam eder. İslam dinine göre dostluk ilişkisi yalnızca dünya menfaati ile sınırlı olmamalıdır. Müslümanlar birbirlerini en başta Allah için sevmelidir. Çünkü dost;

> "Allah'a ve Peygamberine gönülden bağlanıp onun rızasının dışına çıkmayan, her konuda örnek olarak insanların hayrını düşünen, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışan, sevgisini ve buğzunu Allah ve Resulü için yapan, kötülüğü iyilikle önleyendir." (Kaya, 2000, s. 65-66).

İncelenen eserde Nesrin Hanım, kızı sayesinde hakiki Müslümanları dost edindiği için şuursuz düşüncelerinden uzaklaşır ve hidayete ererek aradığı huzura kavuşur. Dilara, annesinden başka Çetin'in de hidayete ermesine vesile olur. Onun iman gücüne her defasında şahit olan Çetin, nişanının bozulduğu günden sonra içki içmeyi bırakır. İrem'le evlendikten sonra da Dilara'yı bir türlü unutamaz. İrem, Çetin'in hatıra defterinden okuduğu satırların ardından kocasının hâlâ Dilara'yı sevdiğini öğrenir. Ölüm döşeğindeyken bu sırrı Dilara'ya açıklamayı kendisine görev bilir:

> "Sizden bahsediyordu. Beraber geçirdiğiniz saatleri, en küçük teferruatına kadar yazmıştı. Bir yerinde 'Onun devamlı çok uzaklara, sonsuzluğa bakan gözlerini çok beğenmiştim, unutamam da. Ancak hakikatte benim asıl sevdiğim o bakışların ulaştığı yerdi.' Çetin'in kromozomları sizinkinden. Bir erkeği en iyi karısı tanır Dilara. Yalnız onun duyguları çok derinlerde, üstü kapalı, kendi başına onları meydana çıkarmayı beceremiyor. Birinin yardımına ihtiyacı var. Sık sık tasavvufa ait kitaplar okuyordu. O kitapları okurken adeta kendinden geçiyordu" (Asımgil, 1991, s.168).

Dilara, İrem'e söz verdiği gibi onun vasiyetini yerine getirip de Çetin'le evlenince eşinin hidayete ermesi tam manasıyla gerçekleşir. Çünkü gözlerini kaybetme riski olan eşine düzenli bir şekilde dinî kitaplar okur. Hiç bilmediği hakikatleri öğrenen Çetin, Allah'a layık bir kul olabilmek için eski yaşam tarzından tamamen uzaklaşarak Allah'ın emir ve yasaklarına uygun bir hayat sürmeye yönelir. Böylece "Karanlık dünyasında zayıf imanı bir meyve gibi olgunlaşır bir gül güzelliğiyle yaprak yaprak açılır." (Asımgil, 1991, s. 256).

İncelenen eserde hidayete ermesi bakımından en keskin dönüşlü kahraman Hande Nazan'dır. O, Paris'te moda evlerinde yıllarca çalıştıktan sonra kendi adıyla İstanbul'da açtığı butikte zengin müşterilerini memnun edebilmek için çabalar. Müşterileri arasında Çetin'in annesi Oya Hanım da vardır. Butikte kendisinden başka Itır ve Begüm isimli yardımcı kızlar da çalışır. Ayrıca kırk yaşlarındaki Cumhur Esencan da bijuteri bölümüyle ilgilenir. Dört çalışanlı bu moda evi, içinde sigara içilen ve içki ikramında bulunulan bir yerdir. Hande Nazan, her ne kadar kocası Affan Bey'le onun içki içmesi meselesi yüzünden tartışsa da bijuterisinin içkiye ayrılan köşesinden rahatsızlık duymaz. Kendisini sürekli makyaj yapmak ve daima bakımlı görünmek zorunda hisseden Hande Nazan, kardeşi Enes'in Paris'te beş sene kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a dönmesi üzerine büyük bir şaşkınlığa uğrar. Çünkü

Enes, tıpkı mektuplarında belirttiği gibi hakiki bir Müslüman'dır. Eve girer girmez iki rekât namaz kılması, yemeğe besleme çekerek tuzla başlaması, israf etmemek için ekmek ufaklarını dahi yemesi, sofra duası yapması ve eniştesinin içki içmesi ile yemek yerken müzik açmasına karşı çıkması daha ilk andan itibaren onda fark edilen gerçek Müslüman tavırlarıdır.

Enes, ablasına konuk olduğu ilk gün ağlayarak nasıl hidayete erdiğini anlatır. Buna göre Enes, Paris'te öğrenciliği sırasında bir gün bir müzeye gider ve oradaki tabloları uzun uzun seyre dalar. Yanına gelen esmer yüzlü bir Pakistanlı beyefendi tablolar hakkında konuşmaya başlar. Sonra da gerçek sanatkârın kim olduğuna dair sorular sorarak Allah'ın yüceliğini anlatmaya koyulur. Bir ay kadar görüşürler. Enes, Pakistanlı beyefendinin anlattığı dinî sohbetleri can kulağıyla dinler. Bir gün birlikte camiye giderler. Bu Enes için ilktir. Çünkü bu zamana kadar Müslüman olduğunu söylemesine rağmen camiye hiç gitmemiştir. Camideki atmosfer Enes'i etkiler ve secdeye kapanarak hürriyetine kavuşur. O günden sonra da Allah'a karşı kulluk vazifelerini eksiksiz olarak yerine getirmeye çalışır. Şimdi onun kulağında Pakistanlının hatırlatıcı şu cümlesi asılıdır: "Mahlûkatın, dünyanın ve sebeplerinin yaratılışında insanoğluna Allah'ı tanıması için yardımlar vardır. Kişi Allah'ını tanıyınca onu sever. Sevince de iştiyakla kulluğu kabullenir" (Asımgil, 1991, s. 103).

Enes, bu söz ihtarınca kendisini İslam dinini yaşamaya ve tebliğ etmeye adar. Hande Nazan, kardeşinden İslam hakikatlerini dinledikçe içten içe ciddi bir muhasebe yapar. Öldüğünü hayal eder ve ahiret için hiçbir hazırlığının olmadığını anlar. Sonunda da İslam'ın emir ve yasaklarına teslim olur.

> "Tüm aklını ve yeteneklerini ortamını bir an önce Müslümanca yaşayabileceği bir şekilde düzenlemeye seferber etmişti. Enes'in gönlüne düşürdüğü ateşten sonra duyguları çatışmış, çarpışmış, vuruşmuş, aklı karışmış, tereddütler geçirmiş, sonunda hakikate ulaşmıştı. O büyük hakikate… Aklını ve nefsini İslam'ın emirlerine teslim etmeye. Bundan başka bir çıkış ve kurtuluş yolu kat'iyyen yoktu" (Asımgil, 1991, s. 228).

Hz. Peygamber (s.a.v.), kişinin ölümü karşılama biçimini Allah'la olan münasebeti bakımından değerlendirerek bir hadis-i şerifinde şöyle der:

> "Mümine ölüm gelince, Allah'ın hoşnutluğu ve ikramı kendisine müjdelenir. (Bu müjde üzerine) artık mümine ölümden daha sevimli bir şey olamaz. O anda mümin Allah'a kavuşmayı, Allah da mümin kuluna kavuşmayı ister. Kâfire ölüm geldiğinde ise Allah'ın azabı ve cezası kendisine bildirilir. O anda kâfire ölümden daha fena gelen bir hâl olamaz.

> O anda kâfir; Allah'a kavuşmaktan, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz" (DİB, 2013, s. 552).

Hande Nazan, ölüm düşüncesiyle hemhâl olunca kulluğundaki eksikleri tamamlama yoluna gider. Öncelikle İslam'ın emrettiği şekilde örtünür ve artık mayo satmamak, mini etekler dikmemek ve kadınlı erkekli bir ortamda bulunmamak için çalışma hayatını sonlandırma kararı alır. Butiğine gittiğinde onu tesettürlü hâliyle gördükleri için Itır, Begüm ve Cumhur Esencan çok şaşırır. Hande Nazan, onlara artık hayatını dinine ve ailesine adayacağını bildirerek butiği kapatacağını açıklar. Cumhur Esencan'ın tüm ısrarına rağmen geri adım atmaz. Onunla Begüm'ün flört ettiğini öğrenince içinde bulunduğu durumdan büsbütün tiksinir. Çünkü Cumhur Esencan evli, Begüm ise nişanlıdır. Flört etmenin ise zaten İslam'da yeri yoktur. Cumhur Esencan'la Begüm'ün laubali tavırları üzerine Itır'a butiğinin satılık olduğunu gösteren bir ilan astırır ve bir daha çalışmamak üzere butiğinden ayrılır.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında hidayete erme temi, yazarın diğer eserlerinden farklı bir biçimde işlenir. Çünkü burada hidayete eren kişi olarak yer alan Harun karakteri başlangıçta zaten Müslüman kimliğiyle ön plana çıkan şuurlu bir gençtir. O, namazını aksatmadan kılan, teravihleri dahi kaçırmayan Batı Trakyalı Müslüman Türklerindendir. Ne var ki hayalini kurduğu Türkiye'ye kavuşunca mütedeyyin kimliğinden hızla uzaklaşır ve en nihayetinde İstanbul'daki içkili bir gazinoda şarkıcı olarak çalışmaya başlar. Bu sürede birçok felsefi görüşün etkisinde kalarak Allah'ın varlığından neredeyse şüphe duyar ve ibadetlerin gerekliliği konusunda eskisinden farklı düşünmeye başlar. Onun, kardeşi Sare ile arasında geçen şu diyalog kafasının karışıklığını göstermesi bakımından mühimdir:

> "-Yoksa Sare sen Müslüman kızlarının örtünmesinin Allah emri olduğuna inanmamaya mı başladın?
>
> -Tabii inanıyorum, neden inanmayayım. İnanıyorum ama azıcık şüphem de var doğrusu. Belki de örtünme gereğinden fazla önem verilen bir gelenektir.
>
> Harun kardeşine aptal aptal baktı, bu kadarını da beklemiyordu. Şaşaladı. Zaman zaman onun da hatırından bu geçmişti… Birçok felsefi akımın etkisinde kalmıştı. Pozitivist ve materyalist rüzgârlarının karşısında sarsılıyordu. Hele de enteller arasında çok yaygın olan Darwinizm kafasını hepten karıştırıyordu". (Asımgil, 1993, s. 82).

Tanzimat'la birlikte tıpkı materyalizm ve pozitivizm akımları gibi Darwin'in evrim kuramı da ülkemizde etkili olur (Öktem, 2011, s. 2). Charles Darwin tarafından ortaya atılan kuramda, aslında tüm türlerin ortak bir atadan türediği ancak zamanla evrimleşmek suretiyle farklılaştığı savunulur. Bu görüşe göre insan türü, hayatın ve tabiatın ana merkezi olmaktan uzaktır. Darwin, doğadaki türlerin tesadüfi olarak oluştuğuna ve çeşitlendiğine inanır:

> "Darwin'in teorisinin, bir taraftan basit mekanik doğal ayıklanmacı yaklaşımla tüm varlığın oluşumunu açıklayarak materyalist düşünceyi desteklemesi, diğer yandan toplumsal gerçekliğe uygun biçimde çatışmacı düşünceyi benimsemesi ortaya çıktığı dönemde destek bulmasını sağlamıştır. Ayrıca biyolojik evrim teorisinin, bilimin kutsandığı bir döneme denk gelmesi, teoriye pozitif katkı sağlamıştır (Dursunoğlu, 2016, s. 212)

Ancak bu teori İslam dininin temel öğretileriyle bağdaşmamaktadır. Çünkü İslam dinine göre yaratılan her şey, yüce yaratıcı Allah'ın emriyle var olmuştur. İnsan türü de başlangıçtan bu yana yine insan olarak dünyadaki yerini alır. Sevim Asımgil *İnsanın Varoluş Serüveni* isimli eserinde konuyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunur:

> "Dünyada bulunan âdemoğullarının ve her türün mutlaka bir başlangıcı vardır. Gözlem ve deney açısından hareket ederek sonuca varılmak istendiğinde, her türün ilk olarak nasıl meydana geldiğinin cevabı tam ve doğru olarak verilememektedir. Bu konulara ilahi vahiyle yüce Allah (c.c) açıklık getirmiştir. Nur suresi 45. ayette şöyle buyrulur: 'Allah hareket edip debelenen her canlıyı sudan yaratmıştır; onlardan bir kısmı karnı üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerine yürür, Allah dilediğini yaratır, Allah'ın her şeye kudreti yeter.' *Kur'an-ı Kerim*'de yer, gök, bitki ve hayvanlardan sonra insanın yaratılışına temas edilmektedir. Kâinatın meydana çıkması insanda son bulmuştur. Meryem suresi 67. ayete göre insan daha önce kendi cinsinden başka bir varlık yokken yaratılmıştır" (Asımgil, 1996, s. 17).

Harun, Darwinizm düşüncesinin etkisiyle yavaş yavaş başkalaşır. Önce namazlarını aksatmaya başlar. Sonra namaz kılmayı tamamen bırakır. Ailesi de ondaki değişimin farkındadır. Ömer Bey, oğlu ve kızı için çok üzülür. Hatta tekrar Batı Trakya'ya dönmeyi bile düşünür. Çünkü oradayken çocuklarının Müslüman kimliklerine daha uygun hayat sürdüklerini bilir. Ömer Bey, Harun'un şarkıcı olduğunu öğrendiği gün oğlunun kendilerinden habersiz nişanlandığını da öğrenir. Son derece açık giyimli olan Dila'yı görünce fenalık geçirir ve Yunanistan'a dönmek

için Dedeağaç'a gider. Orada geçirdiği bir kaza sonucu hastaneye kaldırılır. Harun, yanına geldiğinde ona bir Müslümanın Müslüman olarak yaşaması ve Müslüman olarak ölmesi gerektiğini hatırlatır ve vefat eder. Harun, babasını kaybedince uzun süredir ruhunda duyduğu huzursuzluğun sebebinin farkına varır ve önceden olduğu gibi *Kur'an-ı Kerim*'e ve sünnete sımsıkı sarılır. Şarkıcılığı bırakır ve Dila'dan ayrılır. Ömrünün sonuna kadar dinî vecibelerini hiç aksatmaz. Onun Allah'ın sevgili kullarından biri olduğunu Ahmet Muhtar cenazesini görünce daha iyi anlar:

> "Ahmet Muhtar tabutunun kapağını açıp Harun'a baktığına bin pişmandı şimdi; o nurlu çehreyi son nefesine kadar unutamayacaktı. Hayattayken gülerken görmediği beyazlaşmaya dönmüş sakallarla çevrili o garip yüz ölümle nasıl da gülmüştü öyle… Ne de rahat ve huzurla yatıyordu" (Asımgil, 1993, s. 22).

Düğünümde Ağlama romanında hidayete erme teması, Serra isimli ana kahraman üzerinden işlenir. İslam'ın emir ve yasaklarına uyan, ilmi sohbetlerde bulunmayı seven mütedeyyin bir anne-baba tarafından yetiştirilen Serra, lise zamanlarında tanıştığı Emre ile evlendikten sonra İslami yaşam tarzını ve dinî konulardaki hassasiyetini yitirir. Zira Emre; hayatı sorgulamadan yaşayan, ahiret hayatına tam anlamıyla inancı olmayan, dinî konuları önemsemeyen ve alaya alan bir kimsedir. Evlilikleri süresince Serra, Emre ile dinî konularda anlaşamaz. Ancak eşini sevdiği için onun hayat tarzına ayak uydurur. Ne var ki bir çocuk sahibi olamamanın verdiği üzüntüyle Emre'den ayrılır ve annesinin yanına yerleşir. Burada geçmiş yaşantısını sorgulayarak dinî anlamda tefekkür imkânı bulur. Annesiyle birlikte cami sohbetlerine katılır, örtünür ve namaz kılmaya başlar. Serra'nın tam anlamıyla dönüşümü ve hidayete ermesi ise onun İmam Ömer ile evlenmesiyle yaşanır. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde evlilikle ilgili olarak şöyle buyurur: "Birlikte olacağınız eşler konusunda seçici davranın, denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin" (DİB, 2013, s. 43). Serra da iman bakımından dengi olan İmam Ömer'le evlenince evlerinin bir odasını *Kur'an* kursuna çevirir ve çocuklara *Kur'an-ı Kerim* öğretmeye başlar. Hidayete ererek şuurlu bir Müslüman olduğu için Allah'a daima şükreder:

> "Yarabbi dedi, Serra! Çocukluğumdan beri şuursuzca da olsa ben Seni hep sevdim. Bunu şimdi anlıyorum ve artık her lâhza ayrı bir güzelliğe uyanıyorum, her an Sana yaklaşmanın doyumsuz zevkini tadıyorum. Bana Senin emirlerine teslim olmayı nasip ettin… Aklımı vahyin emrine verdirdin… Varlığımın özüyle bütünleşmeyi bildirdin… İstikametin nasıl

olduğunu öğrettin… Beni *Kur'an*'ın gölgesine aldın… Allahım! Teşekkür ederim, bütün hamdlerim ve senam sanadır… " (Asımgil, 1994, s. 219-220).

Diana romanında hidayete eren bir kahramanın varlığı söz konusudur. Romanın başkahramanı Melike, eserin sonuna gelindiğinde feraceli ve örtülü bir görünüme kavuşur. Onun evvela ruhsal ardından da giyimindeki değişiminde ilk olarak Nermin Hanım etkili olur. Nermin Tiryaki, Melike'nin anneannesinin Riva'daki yazlıktan komşusudur. Aslında Melike, oraya daha önceden de gittiği hâlde bu komşularını hiç tanımaz. Çünkü dedesi, evlerine sarıklı adamların girdiğini gördüğü için eşine onlarla görüşmeyi neredeyse yasaklar.

Melike, boşanma kararı aldığı gün hamile olduğunu öğrenir ve hüzünle karışık bir sevinç duyar. İstanbul'da dedesi ve anneannesinin yanında kalır. Mevsim yaza erdiği için hep birlikte Riva'ya giderler. Melike, bir gün bahçede gezinirken Nermin Tiryaki'yle karşılaşır. Nermin Hanım; ellili yaşlarında bol siyah feraceli ve yine siyah örtülü bir kadındır. Oldukça cana yakındır. Melike'yle sohbet etmeye başlar. Nermin Hanım konuştukça Melike'nin içine huzur yayılır. Çünkü Nermin Hanım "İslam politikasına çok iyi vakıftı. Bir insanın Allah'a nasıl kul olabileceğini, bir Müslümanın 24 saatinin nasıl geçmesi icap ettiğini Melike'yi hiç sıkmadan anlatıyordu" (Asımgil, 1995, s. 123).

Melike, Nermin Hanım'ın önceden bu hâlinden çok farklı bir hayat yaşamış olmasına çok şaşırır. Çünkü Nermin Hanım "Geçmişte çok hatalar yapmıştı. Bir bocalama devresi geçirmiş, hakiki Müslümanları tanıdıkça dine meyletmişti" (Asımgil, 1995, s. 123). Onun hayatından kendine bir pay çıkarır ve komşusuyla sık sık görüşmeye başlar. Sevim Asımgil, gerçek dostun gıda gibi olduğunu düşünür. Ona göre insan, yaşamak için gıdaya muhtaç olduğu kadar dosta da o derece gereksinim duyar. Çünkü:

> "Dostlar, birbirlerinin hâlleri ile yakından ilgilenir. Bu ilgi sadece dünya değil, ahiret hayatları ile de alakalıdır. Dostlukları vefa kuvvetlendirir. Vefa ise akraba, dost ve tanıdıklarla güzel geçinmek, bir ihtiyaçları olunca onlara yardım etmek, sözünde durmak, herkesin hakkını gözetmek gibi manalara gelir." (Asımgil, 2016, s. 109-110).

Bu minvalde Nermin Hanım, Melike'nin dostu olur. Ona *Kur'an-ı Kerim* öğretmeye başlar. Melike, başarılı bir talebedir. Kısa bir süre içinde *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğrenir. Ancak onun tam anlamıyla hidayete ermesi Tarık Aslanyürek'i tanımasıyla gerçekleşir. Tarık Aslanyürek, Nermin Hanımların yakınıdır. İslami

konularda yazılar kaleme alan bir yazardır. Güzel diksiyonuyla İslam dini hakkında verdiği sohbet Melike'nin kalbini daha da yumuşatır:

> "Gaflet, kalp katılığı, zillet ve meskenet içinde hayatın fitnelerinde yaşamaktan kurtulmalıdır. Dünya ve ahretin şerefi sağlam bir imanda, küfre dönme ihtimali bulunmayan yakın duygusundadır. Nefsin arzularına uymadaki tat geçicidir ve nefsin lezzet aldığı her nesnede insan hüzün ve gam yudumlar" (Asımgil, 1995, s. 147).

Aralarında geçen şu konuşmanın ardından Melike, örtündüğünü ilan eder.

> "- Peki, diye atıldı, kurumaya dönmüş bitkiler nasıl yeşerir.
>
> -İmanla, salih amellerle, diye cevap verdi. İbadetin lezzetini tadınca insan şehvetlerin kölesi olmaktan kurtulur. Kalp yorulmak bilmeden çalışır. Nefs ise daima uyanıktır, arzulardan vazgeçmez. Kul ya Allahutaala'yı dinleyip itaat eder veya nefsine ve şeytana uyar.
>
> - Örtünmemek nefse ve şeytana uymak mıdır Tarık Bey?
>
> -Tamamıyla Melike Hanım. Cenâb-ı Hakk'ın emrettiklerinin dışında yapılan her şey nefisten kaynaklanır; nefsin bütün davranışı da şeytandan. Bugünün insanında isyana perde olacak bir korku yok. Allah'ın tehditlerinden mahzun değiller, vaadinin ümidiyle de sevinçli" (Asımgil, 1995, s. 146).

Melike, eserin sonunda siyah feracesi ve örtülü yeni hâliyle eşi Tarık'la birlikte Allah'ın rızasını kazanmak için ömrünü İslam'a hizmet etmeye adamış durumdadır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde ruhları bir araya gelişleri bakımından şöyle izah eder: "Ruhlar, bir araya gelmiş topluluklardır. Onlardan birbirleriyle uyuşanlar kaynaşır, uyuşamayanlar da anlaşamaz ayrılır" (DİB, 2013, s. 375). İncelenen eserde Melike, ruh bakımından dindar kişilerle uyuştuğu için hidayete erer. Melike'nin örtünmesi ve Tarık Bey'le evlenmesi, dedesi ve anneannesini sevince boğsa da onlar hidayete ermezler. Özellikle Mebruke Hanım, küçük bir nefis muhasebesine girse de boyalı saçlarından, ojeli tırnaklarından ve saatlerini dizi seyretmeye harcamaktan kendini alamaz.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında hidayete eren üç kahramanın varlığı söz konusudur: Havra, Ömer ve Meltem. Onlar arasında hidayete eren ilk kişi Ömer'dir. Onun hidayete ermesine Bahadır Bey vesile olur. İkilinin arkadaşlığı askerliğe dayanır. Ömer, askerlik süresi boyunca Bahadır Bey'in olumsuz şartlara rağmen dinî vecibelerini hiç aksatmadan yerine getirmesinden çok etkilenir. Bahadır Bey de her fırsatta Ömer'e inanç esasları ve ibadetler hakkında dinî sohbetler verir. Ömer, Bahadır Bey'i dinlemekten hiç usanmaz:

> "Ömer, onun parlak nasihatlerinden çok etkileniyor, dikkatle, sözlerinin bir kelimesini kaçırmamaya çalışarak dinliyordu, sadece kulakları ile değil, kalbinin işitme cihazı ile de. Gönülden gönüle yol vardır, gönülden dile de denir, Bahadır Hoca'yı her dinleyişinden sonra Ömer, fikir bakımından bir başka Ömer olarak kalkıyordu onun yanından, buna göre konuşmaları da değişiyordu" (Asımgil, 2003, s. 64).

Bahadır Bey, askerlik dönüşü Çarşamba'nın İsmailağa Sokağı'nda ikamet eder. Orada bulunan camide *Kur'an-ı Kerim* dersleri verir. Bir gün *Kuran-ı Kerim*'in arasında Ömer'in numarasının yazılı olduğu notu bulunca arkadaşını arar. Bu sırada Ömer, evlilik hazırlığındadır. Ömer, Bahadır Bey'le görüşmeye gider. Düğün davetiyesini Bahadır Bey'e verir. Bahadır Bey, davetiyeyi görünce sitem eder. Çünkü düğünün adabı İslami esaslardan uzaktır. Ömer, Bahadır Bey'e hak verir. Müslüman kimliğinden ne denli uzaklaştığının ilk kez farkına varır.

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde kişilerin muhabbet kurdukları kimselerle birlikte olacağını vurgulayarak şöyle buyurur: "Kişi sevdiği ile beraberdir. Allah'ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allah'ın senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan sevimli eyle" (DİB, 2013, s. 71).

İncelenen eserde Ömer'in de Bahadır Bey'e olan sevgisi giderek artar. Çünkü onun sayesinde Allah'ı ve kulluk görevlerini hatırlar. *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğrenmek ister. Böylece onlar, İsmailağa Sokağı'ndaki camide haftada iki gün buluşmayı planlarlar. Ömer, derslerine düzenli olarak devam eder. Bahadır Bey'le birlikte Ahmet Ünlü hocadan vaazlar dinler. Mektubat dersleri alır. Ömer, orada bulunmaktan müthiş mutludur:

> "İsmailağa Camii'nin, sokağa bakan kapısından acele adımlarla çıktı, yeniden hayata doğar gibi. Gönlünde bir meşale yanmıştı genç adamın, kalbinin kuytu köşelerine ışık tutan, karanlıklarını aydınlık eden. Ruhunda İslam sevdası tütmüştü" (Asımgil, 2003, s. 82).

Tüm bu derslerin sonunda Ömer, hidayete ermek için kendine dua eder:

> "Rabb'im! Kalbimi muhabbetinle doldur. Yarın katında beni kınama zilletinden koru! Rabb'im! Mehtap ve yıldızlar eğlenceye daldı, evlerin kapıları kilitlendi, ağızlar sustu, gözler uyudu. Ama dostların, Seninle yalnız kaldı... Allah'ım! Günahtan dönüş ve ibadete yöneliş ancak senin kudretindendir. Lütfen beni, Senin yolunda koşanlar zümresinin birinci safında kıl! Rabb'im" (Asımgil, 2003, s. 83).

Tüm gayretlerinin sonucunda da Ömer, Bahadır Bey'in arkadaşlığıyla başlayan sürecin nihayetinde hidayete erer. Hidayete erdikten sonra ilk işi düğünün tarzını değiştirmek için nişanlısı Havra ile konuşmak olur. Havra, Ömer'in son zamanlardaki değişiminin farkındadır. Bu nedenle düğünün tarzını değiştirmeye şiddetle karşı çıkar. Ömer'i ikna edemeyeceğini anlayınca yüzüğünü çıkararak nişan akdini bozar. Havra, ayrı kaldığı süre boyunca Ömer'i unutamaz. Londra'ya iki kez gider. Ne gezmek ne de alışveriş yapmak gönlünü huzura kavuşturmaz.

> "Metafizik dilimizde fizikötesi deyimiyle ifade edilen inanca dayalı bir öğretinin adıdır. Buhran ise egzistansiyalist düşüncenin ölüm karşısında duyduğu umutsuzluk ve çöküntü demektir. Günümüzde buhran teriminin yeni adı, strestir. Stres, dıştan gelen bir saldırı, baskı, etki karşısında insanda oluşan bir gerilim, bir altüst olma, normalin dışına çıkma hâli olup, insanın dış tesire karşı reaksiyonudur. Bu reaksiyon hâli, insanın hem bedeninde ve hem de ruhi dünyasında görülür. Burada metafizik buhrandan kastımız, insanı hidayet yoluna sevk edecek arayışların oluşumunu hazırlayan kuvvetli motiflerdir. Bu motiflerin başlıcası, insanın bağlandığı değerlerin maruz kaldığı tehlike karşısında, güvensizlik duygusuna kapılmasıdır ki böylece birey her şeyin sona erdiği vehmine düşer. Bu durumsa, insanın kendisini yalnızlaştırır" (Altındaş, 2003, s. 33-34).

Havra, daralan ruhuyla huzuru arar ve kendi kendine bir karar alır: "Onu, Ömer'i hayatından çıkarıp atan kuralları öğrenecekti, o da o kurallarla oynayacaktı hayata karşı" (Asımgil, 2003, s. 130). Bahadır Hoca'nın eşine ulaşır. Ona İslami bilimleri öğrenmek istediğini söyler. Böylece İsmailağa Sokağı'ndaki camide derslere başlar. Çeşitli hocalardan dersler alır. Sık sık tefekkür eder:

> "Ölümden sonra benim yerime namaz kılacak yok, oruç tutacak yok, Rabb'imi benden razı edecek yok. Bana vaat edilen ölüm, evim kabir, döşeğim toprak, orada arkadaşlarım böcekler, yılanlar, karıncalar, tarla fareleri ve önümde en büyük korku, kıyametin dehşeti. Ölünce dostlar geride kalacak, geçim sebepleri kesilecek. Hiçbir akıllı insana dünya için tam bir sevinci bırakmamıştır ölüm" (Asımgil, 2003, s. 158).

Geç kaldığını düşündüğünde tövbe etmenin imkânını hatırlar. Yaklaşık bir yıl derslerine devam eder ve hidayete erer. Ancak Ömer'i unutamaz. Cahide Hoca'dan aldığı cesaretle bir gün Ömer'i arar ve ona yeni Havra'dan bahseder. Ömer, çok mutlu olur ve onlar yeniden yuva kurmak üzere bir araya gelirler.

Eserde hidayete eren üçüncü kişi Havra'nın amcasının kızı Meltem'dir. Meltem, oldukça fedakâr bir insandır. Ağabeyi ve yengesini uçak kazasında kaybedince iki erkek yeğeninin tüm bakımını üstlenir. Komşusunun oğlu Alpay ile

evlenince İslam dininin güzelliklerinin farkına daha iyi varır. Çünkü Alpay Bey, son derece dindardır. Karısına, dinî kitaplar okur. Güzel ahlakıyla Meltem'e her zaman örnek olur. Eşinin öksüz ve yetim kalmış yeğenlerinin tüm ihtiyaçlarını karşılar. Meltem, edindiği bilgiler sayesinde hidayete erer ve ibadetlerine devam eden saliha bir kadın olur. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç. (Aksi hâlde) fakr u zarurete duçar olursun." (DİB: 2013, s. 33) buyurur. İncelenen eserde de Alpay Bey, Meltem'in dine olan meylini gördüğü için onunla evlenir. Nitekim Meltem de muttakilerden olur ve evlilikleri iki tarafa da mutluluk getirir.

Yüreğim Nereye romanında tam manasıyla hidayete eren bir karakterin varlığı söz konusu değildir ancak Levent, hidayete ermeye diğerlerinden çok daha fazla yaklaşmasıyla dikkat çeker. Levent; popüler müzik tutkusuna, şöhret olma sevdasına, moda için kulağını deldirmesine ve dövme yaptırmasına karşın annesinin, sırf Avrupalı görünmek için köpek sahiplenmesine karşı çıkar. Çünkü kimsesiz çocukların sahiplenilmeye köpeklerden daha çok ihtiyacı olduğunu savunur. Özlem Hanım'ın, Hristiyan arkadaşı Linda'ya giyim özgürlüklerini kısıtladıkları gerekçesiyle Müslümanları kötülemesini içine sindiremeyen ve bu durum için annesini uyaran yine Levent olur. Onun Tilbe'yle adını tam koyamadığı bir ilişkisi vardır. Tilbe, lise ikinci sınıftan beri Levent'e âşıktır ve Levent de aslında onunla evleneceğine kendini inandırır. Levent, Sinan'la olan sohbetini ilerlettikçe arkadaşlarından ve alışkanlıklarından uzaklaşır. Çünkü Sinan, Levent'e İslam dininden haber verir:

> "İnsana rahat, huzur ve saadet verecek tek kavram dindir, dedi heyecanla. Din insanın ufkunu açar ve genişletir, yaşama sevinci verir, son nefesimizi verinceye kadar bizi besler, kuvvetlendirir, canlı tutar. Dine seyirci olmak dini yaşadığımız anlamına gelmez… Ne yazık ki milyonlarca insan aldanmış durumda ve bunun farkına varamıyor" (Asımgil, 2004, s. 90).

Dostluk, sevginin ileri hâlidir ve insan ancak gönülden sevdiği kişilere dost olabilir ve duygularını ancak dostu ile paylaşır (Akbaş, 2025, s. 11). Platon, *Yahut Dostluk* (*Lysis*) adlı eserinde kavramsal anlamda dostluğu iyi olma arzusu ile özdeşleştirir ve kötü olan hiçbir şeyin dostlukla bağdaşamayacağını vurgular (Platon, 2001, s. 34). Çünkü kötülük, aslında dünyevi çıkarlarla ilişkilidir ve dostun dostluğu dünya menfaati ile sınırlı olmamalıdır (Kaya, 2000, s. 66). İslam dininde bireylerin

dostluk kurduğu kimseler, onun hem dünya hem de ahiret hayatını etkileyen mühim kişi/kişiler konumundadır. Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de dost seçiminin önemi üzerinde bilhassa durulur. Furkan suresi 27, 28 ve 29. ayette şöyle buyrulur:

> "O gün (dünyada iken) haktan sapmış kişi ellerini ısırarak şöyle diyecek: 'Keşke peygamberle birlikte olsaydım! Eyvah! Keşke falancayı kendime dost edinmeseydim! Meğer bana uyarıcı mesaj geldikten sonra, o dost bildiğim kişi bu mesajdan beni saptırmış!' İşte şeytan insanı (böyle) çaresizlik içinde yapayalnız bırakır." (DİB, 2020, s. 361)

İncelenen eserde Sinan, Levent'e gerçek bir dost olur. Onun ahiret hayatını da düşünür ve telkinde bulunur. Levent, onun sayesinde anlamlı bir hayat sürdürmediğinin farkına varır. Sinan, evinde *Kur'an-ı Kerim* dinlerken radyosunu kapatıp ilahi sese kulak verir. Tilbe'den ayrılma kararı alır. Son görüşmelerinde Tilbe'ye meditasyon yapması yerine rahatlamak ve huzur bulmak için camiye gitmesini tavsiye eder. Levent, ölüm hakikatini depremden dolayı öğrenir. Semira'yı enkazdan kurtardıktan sonra deprem bölgesinde kalıp Sinan'la birlikte depremzedelere yardım eder. Orada kaldığı on günlük süre içinde pek çok hocanın sohbetini dinleme imkânı bulur. Bilhassa aynı çadırda kaldığı müezzinin konuşmalarından çok etkilenir:

> "Müslümanlar gücünüz yettiğince Allah'tan korkunuz. İkaz edildiğinizde uyanınız! Dünyanın sizin için devamlı kalacağınız bir ev olmadığını biliniz. Rabbimizin katında muttaki o kimsedir ki nefsine nasihat etmiş ve şehvetine galebe çalmıştır. Âdemoğlunun eceli kendisinden gizlidir, emeli onu aldatıcıdır. Şeytan ona musallat kılınmıştır, iblis günahı süslü gösterir insana ve gaflet ehli şeytan gibi günahı sever; oysa yaşadığı hayat, kişiye delil olacaktır" (Asımgil, 2004, s. 153).

Ancak Semira'ya duyduğu aşktan ötürü deprem bölgesinde dahi onu düşünür. Semira'nın yakında evlenip gidecek olmasına çok üzülür. Fıtratı dinlediği hakikatler karşısında ürperse de dinî vecibe anlamında herhangi bir ibadette bulunduğuna eser boyunca tanık olunmaz O, yalnızca romanın sonunda elif-ba çalışırken görülür. Ancak bu davranışının nedeni Semira'nın mehir olarak şart koşması sebebiyledir: "Ne yapalım anne, dedi acayip bir aileden garip bir kız alacağız, başa gelen çekilir. Semira'nın azizliği işte. Mehir olarak *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğrenmemi şart koşan o" (Asımgil, 2004, s. 197). Özlem Hanım ile Erhan da ölüm hakikatini ve dünyanın geçiciliğini depremin dehşetinden dolayı çok iyi anlamalarına rağmen tutum ve davranışyönünden herhangi bir değişikliğe gitmezler. Sinan ve Semira'nın

tebliğleri onları olsa olsa kısacık bir an düşündürür. Tilbe'nin kalbinde ise en ufak bir kıpırdanma dahi yoktur.

Aşka Çıkış Yok romanında hidayete erme temi, öncelikle hidayete davetin nasıl olması gerektiğinden yola çıkılarak işlenir. Tebliğ, vahiy yoluyla peygamberlerin Allah'tan aldıkları emir ve yasakları anlaşılır, doğru ve eksiksiz bir biçimde akıllı kimselere ulaştırması anlamına gelir. Tebliğ, peygamberlerin sıfatlarındandır (Yeşil, 2021, s. 410). Bu durum *Kur'an-ı Kerim*'de Maide suresinin 67. ayetinde şöyle belirtilir:

> "Ey Peygamber! Rabb'inden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O'nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez" (DİB, 2020, s. 118).

Kur'an-ı Kerim'de pek çok kez geçen "davet" sözcüğü tebliğ ile eş anlamlı olarak kullanılır. Bu minvalde tebliğ ve davet kelimeleri İslam dinine çağırmanın ismidir. Allah'ın dinine davet etme görevi sadece peygamberlerin sorumluluğunda değildir. Hakiki Müslümanlar da bu görevin sorumlularıdır (Yeşil, 2021, s. 414). Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'de bu durum Âl-i İmrân suresinin 104. ayetinde şöyle ifade edilmiştir: "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir" (DİB, 2020, s. 62). Hz. Peygamber (s.a.v.), tebliğ dilini; kolaylaştırmak, müjdelemek, affetmek, düşmanlıkları bitirmek ve dostlukları perçinlemek üzere konumlandırır. Günümüzün tebliğcileri de Hz. Peygamber'i (s.a.v.), örnek almakla sorumludur (Karakuş, 2019, s. 281).

İncelenen eserde roman kahramanlarından Melda, tebliğ dilini çok güzel kullanmasıyla ön plana çıkar. O, ailesinden farklı olarak mütedeyyin bir Müslüman'dır. Ailesi ise Müslüman olduklarını iddia etmelerine rağmen İslamiyet'in emir ve yasaklarından habersiz gibi yaşamaktadır. Melda'nın, ağabeyi Volkan'a namaz kılmasını hatırlatması ancak bu konu üzerinde suçlayıcı ve ısrarcı davranmaması Zeynep'i çok etkiler. Çünkü Melda, büyük bir hassasiyetle Müslüman olmayan Zeynep'e de aynı şekilde davranır:

> "Davet, imandan sonra en faziletli ameldi İslam'da çünkü bu insanları doğru yola sevk etmeyi sağlıyordu. Fakat davet bilincini her zaman diri tutan Müslümanın çok ince bir duyarlığa sahip olması gerekiyordu… Müslüman olması için hiç baskı yapmıyordu Zeynep'e, ne düşündüğünü de sormuyordu" (Asımgil, 1999, s. 38, 40).

Zeynep, annesiyle babası ayrıldığı ve kendisi de annesinin yanında kalmayı tercih ettiği için on bir yılın ardından Amerika'dan Türkiye'ye döner. Onun dinî duyguları babası Müslüman, annesi Hristiyan olduğu için tam bir karmaşa hâlindedir: "Amerika'da iken Amerikalı, Türkiye'de bulunduğumda Türk'üm okey, aldırdığım yok buna. Fakat her yerde ya tamamen Hristiyan olacağım veya da hakiki bir Müslüman… Bir kaosun içindeyim" (Asımgil, 1999, s. 57). Annesi Sofia, kızından daima koyu bir Katolik gibi davranmasını umar. Bunun için kızının adını aslında bir rahibenin de ismi olan Mağdalena koyar. Ne var ki onun adı Türkiye'de Zeynep'tir. Babaannesi de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kızının adı olduğu için ona Zeynep ismini verir. Melda, teyzesinin torunu Zeynep'le yakından ilgilenir. Zeynep, Melda'yı tanıdıkça onun dindarlığıyla Hıristiyanların dindarlığını içten içe mukayese eder ve kendini bir bakıma İslam dinine daha yakın bulur:

> "Melda'nın dindarlığı çok seviyeliydi, yüceydi, saygı uyandırıyordu insanda. Bir Katolik rahibesiyle katiyen mukayese edilemezdi. Melda, dünya nimetleriyle de lezzetleniyordu helalinden ve aşırıya kaçmaksızın. Şaka ediyor, gülüyor, geziyor, çeşitli faaliyetlere katılıyordu" (Asımgil, 1999, s. 39-40).

Zeynep, Melda'nın "Said Nursi Hazretlerinin Risale-i Nur" (Asımgil, 1999, s. 80) isimli külliyatını okuduğunu görünce kitapların içeriklerini merak eder. Melda, aynı külliyattan ona hediye eder. Birlikteyken beraber okurlar. Zeynep, tek başınayken de külliyatı okumaya devam eder. Okudukça kalbinde iman nuru ışır. Zanzibar Adası'na gezmeye gittiğinde ise ilk namazını otelin yanında bulunan camide kılar. Kıldığı ilk namaz sabah namazıdır. Kalbi huzur dolar: "Nihayet ulaşmıştı kutlu bir sonuca, iki dinliliği terk ederek, İslam'ı seçmiş, tek ve en güzelde karar etmişti" (Asımgil, 1999, s.173). Annesi Sofia, Zeynep'in Müslüman olduğunu haber alınca "beyninden bir balyoz darbesi" (Asımgil, 1999, s.82) almışa döner. Ne var ki kızını inancından döndüremeyeceğinin farkındadır: "- Bunu değiştirme şansımın olduğunu zannetmiyorum kızım, dedi. - Evet, hiç yok anne" (Asımgil, 1999, s. 221).

Zeynep'teki değişim Volkan'ın da hidayetine vesile olur. Meyra'nın ağabeyi Volkan, Zeynep'e âşıktır. Onlar Kenya gezisine beraber giderler. Volkan, Zeynep'in ilk namazına şahit olur. Zeynep'in huzur dolan kalbinden çok etkilenir. Kenya gezisi dönüşü üç ay dinî kitaplar okur. İslam dininin koymuş olduğu sosyal ahlak

kurallarına hayran olur. Böylece hidayete erer.. Onun şimdiki isteği kardeşi Panur'un da hidayete ermesidir:

> "İslam ile bütünleşmek bu dünyada her insan için çok önemli Panur. Son üç aydır İslam ile ilgili yığınla kitap okudum. Müslümanlığı yaşamakla beraber düzenli bir hayat başlıyor; İslam'ın beş esası hayata taşınıyor öncelikle. Öfkene hâkim olacaksın, kalp kırmaktan çok çekineceksin, sövmek yasak. Birinin gıybetini etmek ve dinlemek haram; kibir, kendini beğenme kötü sıfatlardan. İnsan münasebetleri hak ve görev dengesi üzerine kurulu" (Asımgil, 1999, s. 186).

Bireylerin psikolojik problemleri hidayete ermelerine engel olabilir. Esasen fıtrat bakımından bozulmuş kişilerde psikolojik sıkıntılar daha fazla görülür. İnsan tabiatı, iyiye ve iyiliğe olduğu gibi kötüye ve kötülüğe meyletmeye de eğilimlidir. Önemli olan, kişilerin ayırt etme melekesinin sağlam ve kararlı çalışmasıdır. Bireyler, kendi seçimlerinin sonucu olarak heva ve heveslerine uyup hidayete ermeyi reddedebilirler. Allah'ın dinine uymamak ise sapıklığın en büyüğüdür. Heva ve heveslerin ilahlaştırılması sonucu oluşan duruma karşı hakiki Müslümanlar her zaman uyanıklık hâlindedir. Onlar, kendilerini çağıran her türlü güce ve menfaate karşılık olarak daima Allah'ın rızasını tercih ederler (Altıntaş, 2003, s. 147, 150). İncelenen eserde yer alan Panur karakteri, heva ve heveslerinin peşinden gittiği için dünya menfaatlerini önceler. Böylece kendi tercihinin bir sonucu olarak dalaletten kurtulamaz.

İncelenen romanda Zeynep'in babaannesi de hidayete erenler arasındadır. Nalan Hanım, görümcesinin vefat etme anına şahit olunca ölüm korkusuna yakalanır:

> "Kendisiyle aynı yaşta olan görümcesinin ruhunun bedenden çıkış anlarını ve ölümü görmek mahvetmişti yapay huzurunu. Onun mor dudaklarından fışkıran acayip köpükleri, dehşetle açılmış soluk gri gözlerini, yorganını tekmeleyişini, tepine tepine can verişini, hastanedeki odasından morga indirilişini unutamıyordu"(Asımgil, 1999, s. 108-109).

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Lezzetleri yok eden (yani ölümü) çok hatırlayın" (DİB, 2013, s. 551) buyurmuştur. Nalan Hanım da görümcesinin vefatından sonra her an kendi ölümünü düşünmeye başlar. Düşündükçe morali bozulur. En sevdiği yemekleri bile yemez. Gezmekten çok hoşlandığı hâlde evinden dışarı çıkmak istemez. Torunu Zeynep'in ısrarıyla Kenya gezisine katıldığında doğaya hayran kalır. Hayvanların bile Allah'a şükrettiğini

hisseder. Böylece hiç değilse kalan ömrünü Allah'ın rızasına uygun olarak geçirmek için büyük bir çaba sarf eder.

> "Doğada Allah'a çağrı, ibadete davet vardır. Bütün genlerim bu çağrıyı duyuyor, ibadete daveti kabulleniyorum, bir şeyleri aştım ben. Acele etmeliyim, Rabbime ibadet etmenin zevkini tadmalı, hakiki huzuru bulmalıyım, bu alemden ahirete kovularak gitmeden önce" (Asımgil, 1999, s. 138).

Tatil dönüşü dindar yeğeni Melda'dan dersler alır ve dinî kitaplar okur. Namaza başlar. Böylece tanık olduğu ölüm anından itibaren nefsinde oluşan ömür muhasebesi hidayete ermesine vesile olur.

Terk Etme Beni romanında hidayete erme teması, Verda isimli kadın kahraman üzerinden işlenir. Asena'nın yakın arkadaşı olan Verda, hidayete ermeden önceki yaşam tarzında Müslüman olmasına rağmen tıpkı Asena gibi dinî konularda hassasiyet geliştirmez. Ancak anneannesi ile dedesinin telkiniyle dinî konulara eğilir. *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğrenir. Peygamberlerin hayatları hakkında bilgiler edinir. Böylece dönemin modasına uygun açık kıyafetler giymek yerine örtünür ve sadeleşir. Allah'ın emir ve yasaklarına riayet eder. O artık yeni bir Verda'dır:

> "Benim hedeflediğim şeyler değişti. Şimdi önce dinimi yaşamak, onun gösterdiği doğruları içime sindirmek istiyorum. Anlık nefsani mutluluklar yerine, sürekli bir ruhsal doyum içinde bulunmayı tercih ediyorum. İnsan hayatında en önemli şey, hakiki bir Müslüman motifini yakalayabilmektir. Her şey bunun ardından gelir" (Asımgil, 2020, s. 89).

Anneannesi ve dedesi, onun hidayete ermesine çok sevinir. Anne ve babası ise olumlu veya olumsuz herhangi bir yorum yapmazlar:

> "Anne ve babası inanılmaz makul insanlar. Verda'nın tercihine karışmadılar, ağabeyi de bir tepkide bulunmadı. Anneannesi ve dedesinin zaten çok arzu ettiği bir şeydi, birer pırlanta bilezik almışlar Verda'ya sevinçlerinden" (Asımgil, 2020, s. 105).

Ayrılan Kalpler romanında hidayete eren üç karakterin varlığı söz konusudur: Habibe Hanım, Atilla ve Hilye. Onların hidayete ermelerinde evvela "ölüm"ü ibret almaları etkilidir.

Habibe Hanım, modaya uyumlu giyimiyle ve ihtiyatsız tavırlarıyla modern olarak tarif edilen bir kadındır. Feminizmin sıkı savunucularındandır. Hayali "Türkiye'de Kadın Haklarını Koruma Cemiyeti" kurarak başına geçmektir. "Türk toplumunun hiç hazır olmadığı gençlerin evlilik öncesi birlikte yaşayıp evlilik

denemesini yapmalarını normal görecek kadar hoşgörülü"dür (Asımgil, 1997, s. 113). Ancak eşi vefat edince derin bir boşluğa düşer. Kendini eve kapatır. Kimseyle görüşmek istemez. Onu, bu ruh bunalımından bir arkadaşının getirdiği dinî kitaplar kurtarır. Artık o, samimi bir Müslüman'dır. Huzuru Allah'a iyi bir kul olmada bulur. İmam-ı Rabbâni'nin ve İmam-ı Gazali'nin kitaplarını eksiksiz okur. Daha sonra Mahmut Esat Hoca'nın tarikatına intisap ederek dinî bilgilerini ve vecibelerini artırır. Muhitini değiştirerek Fatih'e taşınır. Çünkü Fatih'i İslam'ın yaşandığı semt olarak görür. "Türkiye'de İslam var mı, yok mu? Havaalanında yok, lüks yerlerde yok, elhamdülillah Anadolu'da, Fatih'te, İskender Paşa Camii'nde var" (Asımgil, 1997, s. 102).

Habibe Hanım, dönüşümünün ardından başta en yakınları olmak üzere gaflette olanları uyandırmayı gaye edinir. Yeğeni Atilla, nişanlısıyla davetiye getirdiğinde dünyanın geçiciliğinden bahsederek onlara ahiret yurdunun önemini hatırlatır: "Bu dünyada ne kadar İslâmî hayat yaşarsak o kadar insanızdır. Ölümden sonra mutlu olmak isteyen yaşamında kendisine *Kur'an-ı Kerim*'i rehber edinmelidir" (Asımgil, 1997, s. 101). Ne var ki Atilla da Hilye de onun sohbetinden sıkılır. Pencereden duyulan Mahmut Esat Hocaefendi'nin dinî sohbeti de onların ilgisini çekmez. Atillâ kansere yakalanıp da öleceğini hissedince halasının anlattıklarına kulak kabartır. Ölümden kaçamayacağını anlar. Ölerek yok olacağını düşünür. Habibe Hanım, yeğenini yalnız bırakmaz. Ona daima Allah'ı hatırlatır ve iman etmesi için tavsiyede bulunur. Okuması için dinî kitaplar getirir. Atilla'nın imanla ahirete göç etmesi için Mahmut Esat Hocaefendi'den de yardım ister. Mahmut Esat Hoca, uçuruma sürüklenen bir gencin imanına vesile olmak umuduyla Atilla'yı ziyarete gider. Ona, asi olmamasını tavsiye ederek Allah sevgisinin her türlü sevgiden üstün olduğunu ve teslim olanların kalplerinde korkunun yerini huzurun alacağını anlatır:

> "Lâ ilâhe illâllah dediğinizde anlayacaksınız. Yüce Allah'ı tanıyın ve sevin oğlum. Sevgi insanı yüceltir… Cenâb-ı Hak kullarından, sonsuz bir muhabbet hissi ile kendisine yönelmelerini istemektedir… Ruhu ilâhi huzura ulaştıran bağ Allah (c.c.) sevgisidir… Hayat, bir imtihan alanıdır oğlum, ölümse ebediyete açılan kapı. Fıtratının sesini dinle Atillâ; iman güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha hayırlıdır. Yarının da seni bekleyen cennet de var, cehennem de var. Neden cehennem oğlum, cennet, cennet, cennet. Yaşamına kararlı ve yürekli bir jest yap, direnmeyi bırak, Allah (c.c) de" (Asımgil, 1997, s. 163-167).

Ardından Atilla'ya dua eder: "Rabb'im, dedi, ona hidayet nasip buyur lütfen, lütfen Rabb'im" (Asımgil, 1997, s. 167). Atilla, hocanın telkinlerinden çok etkilenir. O gidince ruhunu bir huzur kaplar. Masum bir sessizlik gelir ruhuna, katı söylemleri yerini yumuşak bir ses tonuna bırakır. Halasının getirdiği dinî kitapları hem okur hem de Hilye'ye sesli okutur. Ölüm hakkında uzun uzun düşünür. Hocanın anlattıklarını hatırlar:

> "Mü'min ölümden ürker, Rabb'inin huzuruna vardığında ise dünyaya dönmeyi artık istemez. Mezar, dünya ile ahiret arasında bir köprü, bir geçiştir… Dünya hayatı yaratılışın anlamını öğrenip kavrama, ahiret hayatına hazırlanma dönemidir… Esad Hocaefendi'nin cümleleri bir su şırıltısı ile akıp gelmişti susuz bağrına. Tüm yara olmuş göğsüne merhem olmuştu" (Asımgil, 1997, s. 170).

Atilla, hocayla görüştükten birkaç gün sonra yine onunla görüşmek istediğini halasına söyler. Habibe Hanım, bu duruma çok sevinir. Mahmut Esat Hoca, ikinci kez olarak Atillâ'yı ziyarete gelir. Yanındaki öğrencilerle birlikte Atilla'nın başında *Kur'an* okurlar. Atilla, hocanın telkiniyle kelimeişahadet getirerek hidayete erer ve hemen ardından vefat eder.

Atilla'nın vefatı en çok Hilye'yi sarsar. Dört aylık hastane macerasında daima eşinin yanında olduğu için onun ruh geçişlerini en iyi o bilir. Hocanın gelmesinin ardından Atilla'da oluşan değişimden çok etkilenir. Artık o da eski Hilye değildir. İman ederek aradığı huzura kavuşan bir kul olur:

> "Atillâ'nınkilerle beraber genç kadının da duygu ve düşünceleri değişmişti. Gündüzler anlamsızlaşmış, geceler sessizleşmiş, rüyalar ondan uzaklaşmıştı. Yaşam şekilleri ona boş ve manasız geliyordu, hepsinin hayatları saçma sapandı. Esad Hocaefendi, halası, o dinî eserleri yazan âlimlerin hepsi doğru düşünüyor, hakikati konuşuyor, gerçeği yazıyorlardı" (Asımgil, 1997, s. 174).

Atilla vefat etmeden önce okudukları dinî kitapların annesi Suzan Hanım'a verilmesini vasiyet eder. İmanla ahirete göç eden bir gencin geride kalanları kurtarma çabasıdır bu: "Suzan Hanım boş gözlerle kitaplara baktı; en üstünde kapağı açık bir kılıf içinde *Kur'an-ı Kerim* görünüyordu. Oğlunun hediyelerini uzandı, aldı, kucağına koydu" (Asımgil, 1997, s. 188). Yazar, günün birinde Suzan Hanım'ın da imanlılar kervanına katılacağını söyleyerek Atilla'nın vefatıyla birlikte eserini sonlandırır: "Ama anlayacaktı, mutlaka anlayacaktı günün birinde, oğlu gibi o da katılacaktı imanlılar kervanına" (Asımgil, 1997, s. 188).

Yazarın, *Sana Hiç Elveda Demedim Ki* romanında ise hidayete erme temasına tam anlamıyla yer verilmediği görülür. İlgili romanın başkahramanı Hande'nin sadece eserin küçük bir sahnesinde bir gezi sırasında tanıştığı genç kıza örtülü giyinmesini tavsiye ettiği görülür. Merih isimli bu genç kız ise Hande'yi alaya alır.

Sen Gidince romanında hidayete eren tek kişi eserin başkahramanı Tamara'dır. Tamara, çocukluk döneminde dinî eğitim almaz. Annesi Melike Hanım, moda dergilerini sıkı sıkıya takip eden günün "modern" kadınıdır. Babası Bahadır Bey, zaman aldığı gerekçesiyle sünnetleri gereksiz bulan bir Müslüman'dır. Kardeşi Arda, yoga yapar. Evlerinde televizyon daima açıktır. Ev efradının dinî kimliği yok gibidir. Onlar Müslüman olduklarını söylerler ancak İslam dininin emir ve yasakları konusundaki yaptırımlarını dikkate almazlar.

Ancak Tamara'da durum farklıdır. O, öncelikle Cem sayesinde İslam dininin vecibelerine dair bir altyapı oluşturduğu için içten içe huzursuzluk yaşar. Cem, Tamara'nın hem okuldan hem de mahalleden arkadaşıdır. O, dinî vecibelerini tüm icaplarıyla yerine getiren hakiki Müslüman'dır. Uhud Vakfı'nda çalışır. Yardıma muhtaç olan herkesin ihtiyacını karşılar. Eniştesi vefat edince ablasıyla birlikte yaşamaya başlar. Tamara'ya âşık olduğu için ona dinî kitaplar hediye eder. Tamara, başlangıçta bu kitapları ara sıra okur ancak ailesini trafik kazasında kaybettikten sonra tüm vaktini İslam dinini öğrenmeye ayırır. Artık Cem'in hediye ettiği kitapları ezbere bilir ve dünya hayatının geçiciliği hakkında sürekli tefekkür eder:

> "İnsan ve dünya ilişkisinin sırrını tefekkür ediyordu. İçinde hiçbir şeyin dolduramadığı bir boşluğun var olduğunu hissetmişti, kendini dinleyişlerinde. Çok iyi anlıyordu artık; insanı insan eden, Yüce Allah'a kulluk yapmaktı" (Asımgil, 2016, s. 215).

Kayınvalidesi Rüveyda Hanım, gelinindeki bu değişimden endişelenir: "Yirmi dört yirmi beş yaşındasın; seni kapı ardından dinleyen biri bin yaşındasın sanır. Kendini çok kaptırdın dinî kitaplara ve çok değiştin. Olmaz ama" (Asımgil, 2016, s. 219). Ne var ki Tamara, hâlinden memnundur. *Kuran-ı Kerim* okumayı da öğrenir. Artık o, "diplomasız mezundur" (Asımgil, 2016, s. 280). Tamara'nın namaz kılması ve örtünmesi Las Vegas'ta gerçekleşir. Kocası Selim ile arkadaşı Alpay kumar oynarlarken Tamara, bir otel odasında hidayete erer ve namazını kıldıktan sonra örtünerek dışarı çıkar. O, bundan böyle "…yalnızları kendisiyle müjdeleyen Mevlâsı

ile beraberdi. Coşkun bir sevinç duydu damarlarında… Ruhu Yüce Allah'ın ihtişamını hissetti" (Asımgil, 2016, s. 293).

Yazar, Tamara karakteri üzerinden hidayete ermenin kişinin çabasıyla gerçekleşebileceğini gözler önüne serer. Çünkü Tamara'nın hidayeti birdenbire gerçekleşmez. Öncelikle doğru kaynaklardan bilgiler edinerek yaratılış hakkında tefekkür eder.

> "Allah'ın iradesi, bütün iradelerin üstündedir. Allah'ın kevnî olarak dilediği her şey gerçekleşmekte, dilemediği hiçbir şey ise gerçekleşmemektedir. Buna inanmak Müslüman olmanın gereği olup dinimiz bu konuda en ufak bir şüpheye dahi geçit vermemektedir. Zira Allah, bütün varlıkların mutlak yaratıcısı olduğundan insanın eylemlerini de tercihleri doğrultusunda yaratmaktadır. Hidâyet de insana ait bir eylem olduğundan o da Allah tarafından insanın tercihi doğrultusunda yaratılmıştır. Dolayısıyla Allah, doğru yola ulaşmak için çabalayanı, samimi bir şekilde Allah'tan hidâyet dileyeni, ona tevekkül edeni, tevbe edip ona yöneleni, ihsanda bulunanı, iman edip sâlih amel işleyeni, hidâyete erdirmektedir. Dolayısıyla Allah'ın hidâyete erdirdiği kimseler, onlar üzerinde olan lütuf ve rahmeti olmasıyla birlikte hür iradeleriyle onların tercih ve çabalarının sünnetullah gereği yaratılmasıdır" (Yariz, 2017, s. 386).

Sonrasında üzerine düşen görevleri yerine getirir: Hidayet diler, Allah'a tevekkül eder, ihsanda bulunur, iman eder ve salih amel işler. Bu çabasının sonucunda da Allah tarafından hidayete erdirilir.

Hayatımdan Çık Git romanında hidayete ereceğine işaret edilen bir kahramanın varlığı söz konusudur: Yunus Bey! Onun hidayete ereceğinin umulmasında öncelikle Almina'ya âşık olması rol oynar. Yunus Bey, Almina'yı ilk kez Norveç'teyken bir gemide görür. Almina cilbaplıdır. Onun sadeliğinden ve vücudunu neredeyse tamamen örtmüş olduğu hâlde çok güzel görünmesinden etkilenir. Almina'nın yanında erkek kardeşi de vardır. Barbaros, bir yabancının ablasıyla ilgilendiğini fark edince Yunus'un yanına gider ve onunla sohbet eder. Sohbetlerinin konusu İslam dinidir. Barbaros, adından yola çıkarak Yunus'a Yunus Peygamber'in hayatını bilip bilmediğini sorar. Yunus, hiçbir peygamberin hayatını bilmediğini; üstelik namaz kılmak, oruç tutmak gibi dinî vecibeleri de yerine getirmediğini söyler. Barbaros, bu durumda onun kendisini Müslüman olarak tanımlamasına şaşırır. Ancak Yunus, ailesinden böyle gördüğünü söyler. Kaldı ki ahiretin varlığını da sorgulamaktadır: "Müslüman'ım ahirete inanmaz olur muyum? Ahiretten geri dönen var mı, diyorlar, bu kafamı karıştırıyor" (Asımgil, 2015, s. 34) Barboros, duydukarı karşısında afallar:

"İslam bir Müslüman'ın inancında şüpheyi kabul etmez, çok tehlikeli sulardasın ve sörf yapmasını bilmiyorsun. Tövbe etmelisin" (Asımgil, 2015, s. 34). Daha sonra Yunus, Almina'yı namaz kılarken görür. Onun ellerini açarak içten dua etmesine hayret eder. Çünkü ancak filmlerde böyle olduğunu sanır.

Yunus karakterinden hidayete ermesinin umulması romanın sonunda geçen şu cümlelerde kendisi gösterir: "Geniş bir Peygamberler tarihi serisi aldım… Dinî kitapların birini bitirdim, diğerine başladım. Peygamberlerin isimlerinin başına saygı ve sevgi ifadesi olarak Hazret koyacağız" (Asımgil, 2015, s. 204-205). Onun kendini bulma ve Rabb'ini bilme yolculuğu eserde yer almaz. Benzer şekilde namaz kıldığından ya da oruç tuttuğundan da bahsedilmez. Ancak Barbaros, bir yere gidilecekken namaz vakti geldiğinde ablasının evden geç çıkacağını ve böylece kocasını bekleteceğini söylemesi üzerine Yunus "Firavun değilim ya Barbaros, bekleyeceğime ben de kılarım namazımı" (Asımgil, 2015, s. 208) açıklamasında bulunur. Görünen o ki Yunus, ahiret konusundaki tereddütlerini gidermiştir ve okumaları sonunda eyleme de geçerek hidayete tam manasıyla erecektir.

Ne Olur Gitme romanında Müslüman olmalarına rağmen İslam'ın emir ve yasaklarına uymayan iki kardeşin hidayete ermesi konu edilir. Bu çerçevede Baran, mütedeyyin iki arkadaşı Sait ve Muhammet sayesinde İslam dininin kurallarını öğrenir ve namaz kılıp oruç tutmaya başlar:

> "Muhammet ve Sait gibi iki harika kişiyle dostluk kurdum. Hiçbir vakit namazını kaçırmıyorlar. Onların hayatları namaza göre ayarlı. Namazlarını kazaya bırakmadan, sosyal faaliyetlerine devam ediyorlar. Gıpta ediyorum. Kazaya kalmış tek bir namazları yok. Hayranım onlara" (Asımgil, 2012, s. 21).

Benzer şekilde Baran'ın kız kardeşi Ceren de ailesinin içinde bulunduğu hezeyanlara itiraz ederek ağabeyinin İslami yaşantısını destekler. Muhammet ve Zehra kardeşler sayesinde o da İslam'a ısınarak tıpkı ağabeyi gibi dinin gereklerini yerine getirmeye başlar. Nihayetinde Müslümanlığı layıkıyla yaşamayan nişanlısı Tamer'den ayrılır. Çünkü dindar olmayan eşle yapılan evliliğin kendisine hayır getirmeyeceğinin farkına varır. Bunun için Hz. Peygamber'in (s.a.v.), hadis-i şerifine uyarak dindar olan Muhammet'le evlenir.

> "Allah Resûlü'nün ifadesiyle saliha bir eş âdemoğlunun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır. Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Efendimiz kendi toplumundaki

> eğilimleri dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki bereket görsün" (DİB, 2013, s. 28).

Bu Kalp Seni Unutur Mu romanında hidayete erme teması Perihan Hanım ve Murat Bey isimli kahramanlar üzerinden işlenir.

Perihan'ın hidayete erme süreci, hizmetçisi Gülseren Hanım'ın kayınvalidesinin ölümü ile şekillenir. Perihan Hanım, ölüm olayından ve Gülseren Hanım'ın tebliğinden çok etkilenir. Gülseren Hanım'ın fakir olmasına rağmen imanı sayesinde ne kadar mutlu olduğunun farkına varır. Kendi zenginliği ile onun mutluluğunu kıyaslar. Varlığın, ruhuna mutluluk getirmediğini anlar. Böylece zengin çevresine aldırış etmeden Müslümanca yaşamı tercih eder. Asıl özgürlüğün örtünmekle mümkün olduğunu savunarak hidayete erer:

> "İslam'ın tesettür emrinden habersiz bulunanların, imanı zayıf kimselerin ne diyeceği endişesini hiç taşımıyor. Bu gibilerin düşünceleri, onun giyim tarzını hiç etkilemiyor. Dinî uygulamalara zarar verici zevkleri, fikirleri katiyen kabullenmiyor. O, Allahutaala'nın kulu olma bilincinde, hakiki bir hürriyet içinde çünkü" (Asımgil, 2020, s. 154).

Romanda hidayete eren bir diğer kişi ise Gül'ün babası Murat Bey'dir. Murat Bey, küçük yaşlarından itibaren kumar oynar. Bu nedenle ailesini ihmal eder. Ancak Müslümanlığı güzel bir şekilde yaşamaya gayret eden eşi Gülseren Hanım ile mütedeyyin olan Tarık Bey'in kendisi için yaptığı fedakarlıkları görünce geçmişinden ve yaptıklarından pişmanlık duyar; istiğfar ederek hidayete erer:

> "- Olanlardan en çok şaşıran baban. Namaza başladı, her namazının ardından istiğfar getiriyor. Bazı geceler hıçkırarak ağladığını duyuyorum. Mazideki işlerine çok pişman, kahroluyor. Bir benim yaptığıma, bir de Tarık Bey'in yaptığına bakıyorum, delireceğim, diyor" (Asımgil, 2020, s. 277).

Dönme Artık Çok Geç romanında başkahraman Alya'nın ablası Ayça, hidayete eren tek karakterdir. Onun hidayetine şahit olduğu bir ölüm anı vesile olur. Ayça, bir gün bir alışveriş merkezinde gezinir. Dükkânda çalışan kızıl saçlı kadın fenalaşır ve ağzından köpükler çıkar. Kalbini tutarak yere yığılır ve can çekişmeye başlar. Birkaç dakika içinde ondan geriye ağzı açık kalmış ve yüzü morarmış cansız bedeni kalır. Ayça, gördüğü manzaradan çok etkilenir: "Onun dehşet dolu bakışları bir türlü gözümün önünden gitmiyor, o anları unutamıyorum. Kızıl saçları, terlemiş alnına ve boynuna yapışmış kalmıştı… Korkunçtu… O kızın ölümü beni serseme çevirdi"

(Asımgil, 2015, s. 252). Kısa zaman sonra da örtünür ve dinî eğitim almaya başlar. Eski alışkanlıklarını tümüyle bırakır. Televizyondan uzak durur, şarkı dinlemekten vazgeçer. Hakiki Müslüman olmak için ibadete sarınır ve geçmişteki eksiklerini tamamlamak için çok gayret eder.

Ancak eserde yer alan bir diğer kahraman Şahika için yaşadığı kayıp onun hidayetine vesile olmaz. Şahika, bir kaza sonucunda kız çocuğunu kaybeder. Kendisi de felç kalır. Ancak özellikle çocuğunun vefat etmiş olması onu çok yaralar. Kızının ölümünü bir türlü kabullenemez. Bu sebeple sık sık intihar girişiminde bulunur.

> "Din ve intihar arasındaki ilişkinin açıklanmasında dinin iki farklı işlevi vardır: İlkine göre din, bireyin olumlu davranışları üzerinde motive edici bir role sahip olurken; ikincisine göre din, bireyin intihar eylemi gibi olumsuz davranışlar üzerinde engelleyici bir işleve sahiptir….Dindar bireyler, pek çok alanda olduğu gibi intihar konusunda da inancın koruyucu etkisini görerek bu eylemden korunabilecek kimselerdir…Dindar bireyin rutin hayatta karşılaşabileceği biyopsikososyal bunalımlara karşı daha dirençli olduğunu söylemek mümkündür. Din, bireyin karşılaştığı zorluklar karşısında sığınabileceği manevi bir limandır. Dindar birey, yaşamı boyunca pek çok sınavdan geçeceğinin ve bunlar karşısında sabretmesi gerektiği kanaatine sahip güçlü bir iradenin temsilidir" (Taş, 2024, s. 110).

İncelenen eserde yer alan Şahika karakterinin sık sık intihar girişimde bulunmasının nedeni onun dinî inancındaki zayıflığından ileri gelir. Yazar, aktardığı örnek olay üzerinden ölüm karşısında sergilenen tutumun bireyi hidayete yöneltebileceği gibi isyana da sürükleyebileceği düşüncesini ortaya koyar.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı hidayete erme temasının görünümüne ilişkin ulaşılan tespitler şöyle aktarılabilir: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının on altısında hidayete erme temasını yoğunlukla işler. Birinde ise değinir. Kişilerin hidayete erme süreçleri incelendiğinde en çok "ölüm" hadisesi ile "arkadaş seçimi"nin onların doğru yola iletilmesinde etkili olduğu görülür. Çoğu zaman bu iki etken romanlarda birlikte yer alır. Kişileri hidayete götüren vesilelerin üçüncüsünü ise dindar kişiyle evlenme oluşturur. Buna göre dindar kimselerle evlenen bireyler, karı veya kocalarının yönlendirmesi ile hakiki Müslüman olurlar.

Romanlarda hidayete eren kişiler incelendiğinde iki kahraman haricinde diğerlerinin bilinçlenmek suretiyle doğru yolu bulduğu görülür. *Sevda Geri Dön*

romanında yer alan Stefan ile *Aşka Çıkış Yok* romanında yer alan Mağdalena isimli kişiler, Hristiyanken din değiştirip Müslüman olan kimselerdir. Onlar hidayete erince isimlerini değiştirerek Mustafa ve Zeynep adını alırlar. Böylece bilinçlenmek suretiyle hidayete eren kimseler kadar yerli, millî ve dinî hassasiyete sahip olurlar. Sevim Asımgil'in romanlarında hidayete erme, en çok kahramanların bilinçlenmesi yönüyle gerçekleşir. Bu durumun oluşmasında Sevim Asımgil'in, eserlerini ağırlıklı olarak Müslüman bir topluma hitaben kaleme almasının etkili olduğu söylenebilir. Zira yazarın yaklaşımına göre, Müslüman olduğunu söyleyen ancak İslam dininin emir ve yasaklarından habersizce hayat süren kimselerin hidayete ermesi bilinçlenmeleri suretiyle gerçekleşecektir.

Romanlarda yer alan kahramanlar, hidayete ererlerken başta aileleri olmak üzere kendilerine karşı çıkan herkesin karşısında dimdik dururlar. Onlar, her türlü mahrumiyete maruz bırakılmalarına rağmen İslam dinini savunurlar ve hakiki Müslüman olmak adına fedakârlık gösterirler. Hidayete eren kahramanların hiçbiri bir anda hidayete ermez. Onlar hidayete ermek için çok çaba sarf ederler: Tövbe ederler, *Kur'an-ı Kerim* ve dinî kitaplar okurlar, dua ezberlerler, arkadaş çevrelerini ve muhitlerini değiştirerek dindar komşu ve dostlar edinirler, eski alışkanlıklarını ve kötü huylarını geride bırakarak ibadete sarılırlar… Bu sebeple aynı şartlarda yaşayan iki kardeş, arkadaş veya komşudan birinin hidayete ererken diğerinin ermediği görülebilir. Yazar, verdiği örneklerle okuyucularına dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmanın hidayet üzere bir yaşam sürmek ve bu doğrultuda çaba göstermekle mümkün olduğu mesajını vermektedir. Bu amaçla kahramanların hidayete erme süreçlerini, yaşadıkları psikolojik ve davranışsal dönüşümleri ayrıntı bir biçimde ele alır. Böylece okuyucunun bu karakterlerle özdeşim kurarak kendi yaşamını sorgulamasını ve hidayete yönelmesini hedefler.

3.7. Aşk

Aşk, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi" (TDK, 2009, s. 138) olarak; âşık olmak ise "sevmek, tutulmak" (TDK, 2009, s. 136) şeklinde tanımlanır.

Aşk; psikoloji, sosyoloji, felsefe, din, tasavvuf, bediiyat, edebiyat vs. gibi bilim ve sanat dallarını ilgilendiren çok boyutlu bir kavramdır. Aşkın tanımı ise bu dallarla birlikte kişiye, topluma, kültüre, evrimsel geçmişe ve nöropsikolojik bulgular gibi

unsurlara göre değişiklik gösterir. Karmaşık düşünce, davranış ve duyguların tamamını çevreleyen aşk kavramı; toplumsal ilişkileriyle var olabilen insanın tamamlayıcı bir ögesi olarak görülür. Buna doğrultuda aşkı Freud; yüceltilmiş cinsellik olarak görürken Harlow; bir çeşit bağlanma davranışı olarak adlandırır. Fromm'a göre aşk; sorumluluk, ilgi, anlayış ve saygı durumunu ifade eder. Tennov'a göre ise zekâya dayalı etkinliği saf dışı bırakan geçici bağımlılık hâlidir. Bu tanımlamalardan yola çıkılarak aşkın geçici olup sınırlı bir tabiatının bulunduğu, kişi ve kültüre göre şekil aldığı çıkarımında bulunulabilir (Atak & Taştan, 2012, s. 521).

Müslüman toplumların kültür ve edebiyat bağlamında ortaya koydukları ürünlerde aşk anlayışlarına dair izlere rastlamak mümkündür (Uzun, 1991, s. 18). İslam filozoflarından Ebu Bekir er-Râzî, aşkı maddi hazlara düşkünlüğün bir tezahürü olarak nitelendirir. Benzer şekilde Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî de aşkı sakınılması gereken bir iffetsizlik ve ruh hastalığı olarak tanımlar. Ancak İhvân-ı Safâ'ya göre aşk, fazilettir ve Allah'ın kullarına bahşettiği bir lütuftur. Aynı ahlâk felsefesi dairesine bağlı olan Miskeveyh ve Nasîrüddin-i Tûsî ise aşka dair getirdikleri yorumlarında aşkın haz düşkünlüğü biçiminin kötü, iyilik tutkusu hâlinin ise iyi olduğunu belirtirler (Kutluer, 1991, s. 17-18).

İslami kaynaklarda aşkın genel anlamda beşerî ve ilahi olmak üzere iki boyutunun olduğu görülür. Hakiki aşk olarak da bilinen ilahi aşk, büyük ölçüde tasavvufta karşılığı olan bir terimdir ve İslam felsefesinde de yer edinir. Mecazi aşk olarak bilinen beşeri aşk ise yalnızca insanla ilgilidir. Hem hakiki hem beşeri anlamdaki aşk, edebiyatın ana temalarından birini oluşturur (Uludağ, 1991, s. 11). Kavramsal ve genel bir terim olarak aşk, yine başta güzel sanatlar ve edebiyat olmak üzere sanatın bütün şubelerinde en çok işlenen temalar arasında bulunur (Atak & Taştan, 2012, s. 521).

Türk edebiyatında ise beşeri nitelikli aşk teması; içinde barındırdığı kıskançlık, sevgi, aile huzursuzluğu, çekememezlik, ilgi bekleme vs. gibi merakı diri tutan sayısız entrik unsurundan dolayı özellikle romancılar tarafından sıklıkla tercih edilir. Bu nedenle Türk edebiyatında pek çok roman, aşk teması etrafında şekillenir. İslami romancılar da aşkın bu işlevinden faydalanmak ve romanlarına entrikaya dayalı güç katmak isterler ancak aşk konusu onlar için tehlikeli bir alandır. Zira İslam dini, flörtü yasaklar ve birbirlerine nikâh dairesi dışında haram olan erkek ve kadın

ilişkisini sınırlar (Gürbüz, 2021, s. 180). Bu konu ile ilgili ahlakçı bir yazar olan Peyami Safa'nın şu görüşleri dikkate değerdir:

> "Tabiî, sizce, ahlâk da kalmamış. Aşk yok, flört var. Fakat söylediğiniz bir aşk şarkısıdır. Diyorsunuz ki 'Eğer kalbimi size verseydim, onu dikkatle, itina ile muhafaza eder miydiniz?' maalesef hanımefendi, o kalbi kırmadan size iade ederdim. Müsaadenizle ben de sizin için düşündüğümü söyleyeyim: Siz… Siz… Bizdeki uyduruk sosyetenin züppe kadınlarından birisiniz. Sizin modern sandığınız espri binlerce sene evvel vardı. Pompei, Gomore ve Sodom bu soysuzlaşma yüzünden yok oldu." (Safa, 1978, s. 57-58).

İslam dininin kadın ve erkek mahremiyetine dair bu tutumu, İslami romancıların eserlerinde aşk temasını işlemelerini güçleştirir ve onları çeşitli metotlar aramaya sevk eder. İslam inancına göre kadın ve erkek cinsleri arasındaki ilk bakış şehvete dayanmadığı için haram değildir. Zira konu ile ilgili olarak Hz. Cabir (r.a.) tarafından aktarılan bir hadiste "Resulullah (aleyhissalatu vesselam)'a gözün ani bakmasından sordum, bana 'başımı derhâl çevirmemi' emretti" buyrulur. İslami romancılar da eserlerinin kurgusunda bu ruhsattan yararlanmakta ve romanlarında ilk görüşte aşk temasını, bir anlık bakış ya da kısa bir diyalog gibi anlatım yöntemleri aracılığıyla işlemektedir. Böylece İslami romanlarda aşk, mümkün olduğunca sınırlı ilişkiler çerçevesinde kurgulanmakta ve karakterlerin duygusal dünyası aracılığıyla derinleştirilmektedir (Gürbüz, 2021, s. 181).

Aşk temasını eserlerinde işleyen İslami romancılardan biri de Sevim Asımgil'dir. Yazar, romanlarında mahremiyet ve ahlak çizgisinde ihtirastan arındırılmış aşka yer verir. Bu minvalde aşkı; sabır, sadakat, şefkat gibi değerler çerçevesinde helal dairesi içinde gerçekleşen ve evlilikle sonuçlanması gereken bir süreç olarak kurgular.

Yazarın ilk romanı *Siyah Zambak ve Merve*'de aşk teması, öncelikle Mehmet ile Azra arasındaki etkileşimle alakalı olarak işlenir. Mehmet, müezzindir. Azra'yı mahalleden tanır. Azra ve Mehmet birbirlerine ilk bakışta âşık olurlar. Ancak aralarında açıkça dile getirilmiş herhangi bir aşk itirafı söz konusu değildir:

> "Mehmet'ten hiç duymamıştı ama onları tanıyan herkes Mehmet, Azrâ'yı alacak diyordu. Ne acayip hükümdü bu. Azra bu konuda şaşkındı, şüphe içinde bocalıyordu, kararsızdı. Kaç senedir Mehmet'in 'Seni beğeniyorum' demesini veya bir haberini bekliyordu" (Asımgil, 1999, s. 13).

Azra, beklediği haberi bir türlü alamaz. Ancak kardeşi Esra'yı parka götürdüğü bir gün kendisine musallat olan bir delikanlıdan Mehmet sayesinde kurtulunca sevdiği kişinin aşkından emin olur: "Mehmet beni istiyor, yoksa öyle kızmazdı" (Asımgil, 1999, s. 23). Ne var ki çalıştığı terzihanede Ayşe adlı bir kızın getirdiği havadisle yıkılır. Habere göre Mehmet, teyzesinin kızı Seleme ile evlenecektir. Ayşe'nin yalan söylediğinden haberi olmayan Azra, bu duruma çok üzülür ve kadınlık gururunu kurtarmak adına Turgay'la evlenmeyi kabul eder.

Turgay, Leyla Hanım'ın oğludur. Leyla Hanım, elbise diktirirken Azra'yı atölyede görünce kocasının çekeceği film için ona bir rol teklifinde bulunur. İrtibatı koparmamak için Azra ve patronu Nermin Hanım'ı evine ölçü almaya davet eder. Turgay, Azra'yı ilk kez kendi evlerinde görür. Görür görmez de ona âşık olur. Sonraki günlerde annesinin elbiselerini alma bahanesiyle atölyeye gider. Ancak Azra'yı göremeyince onun evine gitme kararı alır. Ellerinde çiçekler vardır. Azra'ya çiçekleri verince evlilik teklifinde bulunur. Böylece iki hafta içinde Azra ile Turgay evlenir.

Yazar, İslami hassasiyetle eserini inşa ettiği için romanında âşık olmayı ve âşık olmaktan evlenmeye giden süreci kısa tutar. Çünkü İslam dininde flört etmek haramdır ve kişiler bakışlarından da sorumlu oldukları için Müslümanların kendilerine haram olan karşı cinsle göz teması kurmaktan kaçınması gerekir.

Mehmet, Azra'nın evlendiğini duyunca çok üzülür. Hatta onun ve kocasının gazeteye çıkan resmini görünce yanlış adım atarak merdivenden yuvarlanır. Geçirdiği kaza sonucunda bir ayağı aksak kalır. Ferhan Hanım hidayete erince Azra'nın kardeşi Esra ile Mehmet'in birbirlerine çok uygun olduğunu düşünür. Çünkü ikisi de son derece dindardır.

İslam hukukunda aile müessesesi, oluşumundan sona ermesine değin geçirdiği her merhaleyle ilgili olarak detaylı bir biçimde işlenir. Çünkü kurum olarak aile birliğinde, bireylerin hem mutluluğu hem de neslinin devamı hedeflenir. "Denklik" hukukî bir kavram olarak; erkeklerin evlenecekleri kadınları iktisadi, sosyal ve dinî bakımlardan ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmasını veya en azından yakın olması anlamına gelir. Denklikte erkeğin öncelenmesi kadınların haklarının korunması içindir. Böylece mutluluk, huzur ve sevgi temelinde evliliklerin ilerlemesi öngörülmektedir (Dirik, 2015, s. 230).

İncelenen eserde Mehmet, Ferhan Hanım'ın niyetini duyunca bu duruma şiddetle karşı çıkar. Oysa kendisi gibi Esra da dindardır. Ancak kalbinde hâlâ Azra'nın sevgisi olduğu için Esra'yı kardeşi gibi görür. Ferhan Hanım ise sözleriyle Mehmet'i kendine getirir:

> "Allah sevgisinden başka diğer sevgiler hep fânidir, demiyor musunuz? Sen ise Azra'yı kalbinde ebedîleştirip put yapmışsın, bakıyorum" "Kadın, malı, soyu sopu, güzelliği veya dindarlığı için tercih edilir. Şimdi sen 'dindar kadını elde et' hadis-i şerifine girmemeye kararlısın" "Elin kızından kız kardeş mi olurmuş? Ancak zevce olur oğlum" (Asımgil, 1999, s. 152-154).

Esra'nın kalbi Mehmet'e hemen ısınır. Mehmet de Ferhan Hanım'ın sözlerine hak verir. Böylece onların evlenmesi kısa bir süre içinde gerçekleşir. Ne var ki Mehmet, ilk başta Esra'yı sevemez. Çoğu zaman gece uyumaz ve gazete için hazırladığı yazı faaliyetlerini sürdürür. Esra, eşi tarafından ihmal edildiği için çok üzülür. Evdeki kediyi kıskanır. Çünkü Mehmet, her fırsatta kedisinin başını okşar.

Esra, bu durumdan kurtulmak için güzel giyinir, süslenir. Yemek yapmaya özenir. Hamile olduğunu açıkladığı gün ise Mehmet'in gözlerinin içine bakar. Mehmet de o anda Esra'ya âşık olur ve aldığı habere çok sevinir. Yazar, burada çocuk sahibi olma sevincinin karı-koca arasındaki muhabbeti artıracağına olan güvenini aktarmış gibidir. Ayrıca iki karakter de dindarlıkta denk oldukları için birbirlerine bağlanmaları çok zaman almaz. Mehmet, birkaç ay içinde Esra'ya âşık olur, geçmişi unutur ve eşini herkesten çok sever.

Sevda Geri Dön romanında başkahramanı Sevda, Cengiz'le birbirlerine âşık olarak evlenirler. Ancak Cengiz, Sevda'nın hidayete ermesinden rahatsız olur. Eşinin eğlencelere katılmaması, erkeklerin bulunduğu yerlere gitmemesi ve son olarak da başını örtmesi onda bir gerginlik oluşturur. Sevda, her fırsatta eşine İslam dininin emir ve yasaklarına göre yaşamaları gerektiğini hatırlatır. Cengiz ise eşinin yeni hâlinden çok sıkıldığı için bir tartışma anında Sevda'ya onu boşadığını söyler. Bunun üzerine Sevda, dinen birbirlerine haram olduğunu belirterek evi terk eder. Cengiz, çok pişman olur ve eşine olan aşkının hiçbir zaman bitmeyeceğini anlar. Sevda da aynı biçimde Cengiz'e hâlâ âşıktır. Ancak, dinen yeniden evlenmeleri bazı şartlara bağlı olduğu için istese de Cengiz'e dönemez. Böylece onların aşkı yarım kalır. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Yüce Allah'a en sevimsiz gelen meşru işlerden biri boşanmadır" (DİB, 2013, s. 163) buyurmuştur. İncelenen

eserde yazar, bir anlık öfkeyle ağızdan çıkan sözlerin telafisinin zor olaylara yol açabileceğini ifade ederek evli çiftlere sorun anında sakince konuşmaları gerektiğini tavsiye eder.

Romanda Sümeyra karakteri de Osman Hoca'ya âşık olmasıyla ön plana çıkar. Sevda, Sümeyra'yı ilk kez kardeşi Ercan'ı ziyaret ettiğinde görür. Adının Sümeyra olduğunu söyleyen kız, evli olan patronuyla flört hâlindedir. Sevda, bu durumu öğrenince çok üzülür. Sümeyra'yı bir köşeye çeker ve ona yanlış yolda olduğunu anlatır. Sümeyra, büyük bir utanç duyar ve Sevda'yla birlikte orayı terk eder. Sevda, onu hiçbir zaman yalnız bırakmaz. İslami ilimleri öğrenmesine imkân sağlar. Böylece Sümeyra, aldığı dersler sayesinde tövbe eder ve hidayete erer. Başını örter, ferace giyer. Çocuklara *Kur'an-ı Kerim* dersleri vermeye başlar. Osman Hoca'nın evlendiğini öğrenince de büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Ancak, onun Meryem Hoca'yla evlenmesine çok sevinir. Çünkü Meryem Hoca, kendisi gibi sonradan tövbe etmiş değildir. O, en başından beri takva ehlidir: "Hatırlayabildiği kadarıyla Meryem Hoca küçük yaşta İslam terbiyesi almış ehl-i takva bir kızdı. Kalbinden, Meryem'in Osman Hoca'ya çok uygun olduğu geçti. Onun mazisinde utanılacak tek bir sayfa yoktu" (Asımgil, 2015, s. 250). Eserin sonunda bir tek Kağan, âşık olduğu insana kavuşur. Bu kişi Sümeyra'dır. Sümeyra, Osman Hoca'nın evlendiğini öğrenince Kağan'ın aşkına karşılık verir. Amacı ona İslam'ı ısındırmak, böylece hakiki mümin olmasını sağlamaktır: "Sevmediği birine Sümeyra, ahiret kazandırma ümidiyle kendini feda kararı almıştı" (Asımgil, 2015, s. 252).

Yazarın bu olayda, fena işler yaptıktan sonra tövbe eden birini en başından beri hayatını Müslümanca yaşayan biriyle evlendirmemesi mühimdir. Bu durum da bir çeşit denklik olarak değerlendirilebilir. Zira Osman Hoca, kendi gibi biriyle evlenir. Sümeyra'nın sevmediği bir adamla sırf onun hidayete ermesine vesile olmak maksadıyla evlendirilmesi ise günahlarına kefaret gibidir.

Dilârâ romanında karmaşıklığı ve ulaşılmasındaki zorluğu bakımından en büyük çatışmayı barındıran aşk Çetin'inkidir. Çetin, Dilara'yı onun babasını evine bıraktığı gün pencereleri silerken görür. Gördüğü kızın güzelliği aklından çıkmayınca da Osman Bey'i evine bırakmayı alışkanlık hâline getirir. Bir gün onların buyur etmesi ile çaylarını içmek için evlerine ziyarette bulunur. Çok az konuşmasına rağmen Dilara'nın sesindeki tınıdan ve güzelliğinden oldukça etkilenir ve görür

görmez âşık olduğu bu kızla bir an evvel evlenmek ister. Çünkü kıyafetleri ve tavırları bakımından Dilara'yla evlenmek dışında beraber olamayacağını anlar. Dilara ise ailesinin tüm ısrarına rağmen Çetin'le evlenmeyi istemez. Onun yakışıklı ve zengin olan bu talibini reddetmesi ailesinde büyük bir şaşkınlık uyandırır.

Sevim Asımgil *İyi İnsan Olmak Yürek İster* isimli kitabında evlilik kararının nasıl alınması gerektiğini şöyle izah eder:

> "Evlilik çok ciddi bir mesele olduğundan, ailenin kararı tamamen gence bırakması veya kararı anne-babanın alıp evliliğin uygulamaya konması doğru görülmemektedir. Ailede, gencin bir kimse ile evlenmesi söz konusu olduğunda birlikte oturulup konuşulmalı bu evliliğin neden istendiği ya da neden istenmediği inceden inceye değerlendirilmelidir. Aile fertleri ona kendisini sevdiklerini, önemsediklerini dile getirip şefkat dolu yumuşak bir üslupla bu evliliğin neden doğru olmadığını söylemelidir" (Asımgil, 2016, s. 261).

Ne var ki Dilara'nın ailesi, kızlarına hiç danışmaz. Çünkü damat adayı çok zengindir. Bu sebeple onun ahlaki durumuyla hiç ilgilenmezler. Dilara da iradesini güçlü bir şekilde ortaya koyamadığı için bir anda kendisini Çetin'le nişanlanmış bulur. Ancak onların nişanı Çetin'in içki içmesi üzerine bozulur.

Çetin, kısa bir süre sonra İrem'le evlenir. İrem, Çetin'e aşkla bağlıdır. Ancak evlenmesine rağmen Çetin, hâlâ âşık olduğu için Dilara'yı hiçbir zaman unutamaz. Beri taraftan Dilara'ya, Hande Nazan'ın kardeşi Enes talip olur. Enes, gençliğinde İrem'e âşıktır. Ancak hidayete erdikten sonra İrem'i unutur. Saliha bir hanımla evlenmek ister. Bu sebeple ablası onu Dilara'ya uygun bulur. Dilara'ya Enes'in çok dindar olduğu söylenir. Ancak fikir birlikteliği Dilara'nın Enes'i sevmesine yetmez. Sevim Asımgil, mutlu ve kalıcı bir evlilik için eşlerin denkliği yanında aralarında aşk bağının da bulunması gerektiğini *İyi İnsan Olmak Yürek İster* kitabında şöyle izah eder: "Evlilik sadece denklik değil! Denkliğin yanı sıra eşler birbirini sevmeli, birbirlerine güvenmeli ve saygı duymalı. Arada sırada gerekecek, biri diğerine fedakârlık yapacaktır. Tahsil, makam, mevki birer etikettir" (Asımgil, 2016, s. 264). İncelenen eserde Dilara, Enes'e yakınlık duymadığı için dindar olmasına rağmen onunla evlenmeyi kabul etmez. Yazar, Allah'ın emir ve yasaklarına itaat etme noktasında aynı hassasiyete sahip olan Dilara ile Enes'in evlenmemelerinden yola çıkarak okuyucularına evlilikte fikir birlikteliğinin yanında kalbî yakınlığın da bulunması gerektiği düşüncesini ortaya koyar.

Dilara, kimseyle evlenmez. Geçirdikleri kaza sonucunda ise İrem hayatını yitirir; Çetin, gözlerini kaybeder. Çetin, bu süreçte dinî kitaplara sarılarak hidayete erer. Dilara, hem Çetin'i çok sevdiği için hem de İrem'in vasiyetini yerine getirmek için eserin sonunda Çetin'le evlenir.

İncelenen eserde Dilara'nın annesi Nevin Hanım'la Osman Bey ve Selda ile Nuri de birbirlerine âşık olarak evlenirler. Âşık olarak evlenmelerine rağmen her iki evlilik de taraflara mutsuzluk getirir. Bu bağlamda yazar, evlilikte mutluluğu yakalamanın yolunun Allah'ın rızasını kazanmakla mümkün olacağını düşünür. Bu ise, tarafların Allah'ın emir ve yasaklarına uygun olarak hayatlarını sürdürmelerini gerektirir. Çünkü ideoloji bakımından Nevin Hanım'la Osman Bey, Selda ile de Nuri benzerlik gösterir. Onlar, Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen hayatı İslam dininin değerlerine mugayir olarak yaşarlar. Ne var ki âşık olmalarına ve hayatı aynı pencereden görmelerine rağmen mutluluğa erişemezler.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında da aşk temi yazarın dinî duyarlılığından dolayı "ilk görüşte aşk" olarak işlenir. Bu durum, romanda kahramanların dinî duyarlılık düzeylerinden bağımsız olarak benzer biçimde yansıtılır. Nitekim mütedeyyin kimliğiyle öne çıkan Harun'un Rümeysa'ya ilk görüşte âşık olması gibi, İslâm'ın emir ve yasakları konusunda yeterli bilgi ve hassasiyete sahip olmayan Dilâ'nın Harun'a âşık olması da ilk görüşte gerçekleşir:

> "Harun, Rümeysa'yı ortaokulu bitirip babasının tuhafiye dükkânında çalışmaya başladığı ilk zamanlarda, onların evlerinin bulunduğu sokaktan geçerken tesadüfen görmüştü… Harun, hemen o anda büyüdüğünde onunla evlenmeye karar vermişti. O günden sonra da Rümeysa'yı görme ümidi ile işine o mahalleden geçip gider olmuştu… Birini sevmek için uzun bir süre gerekir gibi sözler palavraydı. Pekâlâ, küçük şeylerden ve kısacık anlardan büyük ilişkiler doğabiliyordu. Harun'la tanışması ondan bir bardak su rica etmesi ile olmuştu. Suyu bitirip boş bardağı verirken de Harun'dan hoşlanmaya başlamıştı" (Asımgil, 1993: 55, 191).

Yazar; emek verilen aşkın ehemmiyetini vurguladığı için diğer eserlerinde olduğu gibi burada da aşk temini, duygunun ötesine geçebilen fedakârlık üzerinden işler. Bu nedenle Harun, Dilâ'dan hoşlanıyor gibi olsa da Meriç'in sularına şehit verdiği eşi Rümeysa'yı unutamaz ve ömrünün sonuna kadar hiç kimseyle evlenmez. Rümeysa ile Harun, İslâm dininin emir ve yasakları doğrultusunda hayata bağlanıp birbirlerine Allah'ın emaneti olarak gördükleri için Harun'un, vefat eden eşine olan

aşkı hiçbir zaman bitmez. Zaman zaman Rümeysa ile Dila'yı kıyasladığında ise şu sonuca varır: "Rümeysa ile karşılaştırınca Dilâ'nın her şeyi yapaydı; sık sık özenle boyadığı kızıl saçlarından porselen kaplama dişlerine, gülümsemesine kadar her şeyi… Kahkahası dahi, bakışları dahi…" (Asımgil, 1993, s. 249). Aktarılan olayda yazar, dindar kimselerin aşklarının çok daha kalıcı olduğunu vurgular. Hilmi Ziya Ülken' göre:

> "Aşk, maddeye esir olmamaktır. Allah'a, yani sonsuz birliğe ulaşmaktır. Fertte cemiyeti, insanda insanlığı sevmektir. Şekle değil, tecelliye bakmaktır. Her yerde ve her şeyde onu görmektir. Ruhunu bir kişiye hasreden, eşyaya gözlerini kapamıştır. Yalnız parçayı seven, bütüne varamayacaktır; bütünü seven parçaları da sevecektir. Parçayı seven aldanacak, hayal kırıklığına uğrayacak, meyus olacaktır. Parçayı seven uslanacak, bıkacak, pişman olacaktır. Bütünü seven hakikati sevecek; her yerde ve her şeyde onu bulacaktır. Bütünü seven bıkmayacak, uslanmayacak, biteviye sevecektir" (Ülken, 2010, s. 60).

İncelenen eserde Harun, her yerde Allah'ın tecellisini görür ve yapay olan kimselerden uzak durarak madde ile olan alakasını keser. Çünkü Rümeysa'ya duyduğu aşk, onu Allah'a daha da yaklaştırır ve böylece eserin sonunda Allah aşkıyla yanar.

Düğünümde Ağlama romanında aşk teması, romanın ana karakteri olan Serra'nın Emre ile olan muhabbetine dayanır. Serra, Emre ile üç yıl flört eder ancak onun mizacını ve kendine olan uygunluğunu bu zaman diliminde anlayamaz. Romanda aşk teması flört ile ilişkilendirilir ve flörtün insanların ileriki yaşamlarını olumsuz etkileyebileceği üzerinde durulur. İslam dini, flörtü yasaklar. Çünkü nikâhsız olarak kadın ve erkeklerin bir arada bulunması caiz değildir. Yapılan araştırmalar flörtten en çok kadınların zarar gördüğünü açıklar. Bu durumun olumsuz sonuçları flört eden kızların dinî kaygı taşımamaları durumunda da değişmez. Çünkü:

> "Eş adaylarının birbirlerini tanımaları için flört tarzında yaşanan birlikteliklerin bedelini genellikle genç kızlar öderler. Ayrılmayla biten flörtler, daha duygusal yapıda oldukları için kızları daha çok etkiler. Karşı cinsle ilişkisinde cinselliği ön planda tutan erkek, ilk aşaması arkadaşlık, ikinci aşaması sevgililik, üçüncü aşaması ise cinsellikten oluşan flörtte, hemen üçüncü aşamaya geçmek ister. Eğer bunda başarılı olursa, bu kez kadın kendisini kullanılmış hisseder. Erkek de, kolay elde ettiği şeye değer vermemeye başlar. Bu nedenle genç kızların, erkeği daha iyi tanımak hususunda dikkatli olması gerekir" (Tarhan, 2010, s. 37).

İncelenen eserde Serra, mütedeyyin bir ailede yetişmesine rağmen evlenince eşi Emre'nin dinî değerlerden uzak yaşam tarzına ayak uydurmak zorunda kalır ve bu nedenle eşiyle zaman zaman çatışma yaşar. Emre'ye âşık olduğu için pişman olur ve yalnızca Allah'a duyulan aşkın sonsuz olduğunu anlar:

> "Muhabbetin değişik tezahürleri vardır. İnsandaki muhabbet saikleri çok çeşitlidir: ruhun muhabbeti, kalbin muhabbeti, nefsin muhabbeti, aklın muhabbeti olarak sayabiliriz. Burada önemli husus Allah ve Rasulüne olan muhabbetin diğer şeylere olan muhabbetten daha önde olmasıdır. Böylece kul, Allah'ı; kalbi, ruhu ve yüreği ile sever ki Allah sevgisi diğer bütün sevgilerin üstünde olsun" (Soysaldı, 2015, s. 25).

Serra'nın kalbini Allah'a duyduğu derin aşkın duygusu sarar. Böylece eşi Emre'ye olan aşkı son bulur. Romanda asıl aşkın Allah'a duyulan muhabbete dayalı olduğu yazar tarafından da şöyle ifade edilir:

> "Hem de yıllar sonra… Bu er geç gerçekleşecek kaçınılmaz bir ayrılıktı… Ne aptaldı, ne budalaydı, niye bunu hiç düşünmemişti. Kim bilir, belki de çocuğu olmuyor diye Doktor Emre'yi terk etmesi de bir bahaneydi… Emre'yi nefsi sevmişti fakat ruhu uçsuz bucaksız çöllerde yapayalnız, susuz, perişan kalmış bir kimse gibi özgür olması için hep ona yalvarmıştı. Tüm gerçek sevgiler, kalbe Allah aşkı yerleştikten sonra çiçek veriyordu, bu bir ilâhi kanundu…" (Asımgil, 1994, s. 218-219).

Diana romanında aşk teması geniş bir yer bulur. Yazar, evlilikte aşkın yanında mantığın da olması gerektiğini Melike karakteri üzerinden aktarır. Bu konuyla ilgili olarak Asımgil, *Yaşamın Dört Kritik Dönemi* adlı kitabında şu tespitte bulunur:

> "Evlilik önemli bir akittir. Bu önemli olaya girmeden önce tarafların iyi düşünmesi, beraberliğin huzurlu geçmesi için gereken önlemlerin alınması çok önemlidir. Evlilik atmosferine girmiş olan kimse için en önemli sorun seçim meselesidir. Eş seçiminde aklın ve duygunun beraber olması lazım" (Asımgil, 2010, s. 151).

Diana romanının başkahramanı Melike, Onur'u fakülteden tanır. Kayıt esnasında tanışırlar. Melike, görür görmez Onur'a âşık olur. Dört yıl boyunca flört ederler ancak asıl âşık olan taraf Melike'dir. Hayranlık derecesinde Onur'u beğenir. Üniversite eğitiminin ardından Onur onu hiç aramadığında bile sevgilisinin 1.90 boyu, kıvırcık kahverengi saçı, esmer teni ve gri gözleri hep aklındadır: "Hayalci tarafı Onur söz konusu olunca hep mantığından üstün" (Asımgil, 1995, s. 23) gelir. Bu nedenle Onur, hiç görüşmedikleri iki yılın sonunda özür dileyip evlilik teklifi ettiğinde hemen kabul eder Melike'nin annesi, kızının kararını mantıksız bulur. Ona

aşkın evlenmek için yeterli şartı sağlamadığını aktarır ancak Melike, duygularının esiri olur:

> "Sakın kızım onunla evlenmeyi düşünme dahi, değmez. Büyüklerin sözünü dinlemediğimden benim ömrüm hatalar trafiği içinde geçti, senin de hayatını bozuk para gibi harcamana müsaade edemem… Bu çocukta senin gözünü kamaştıran bir şeyler olmalı ki onun gerçek kişiliğini göremiyorsun… Gözyaşların benim içinse ağlama, çünkü Onur yaşamına girdikten sonra onlara ihtiyacın olacak" (Asımgil, 1995, s. 65-66).

Nitekim Melike, evliliğinde umduğu mutluluğa erişemez. Onur'a beslediği aşkın yerini zamanla nefret alır. Eşinin eve geç gelmeleri, özgür olduğunu savunup kadınlarla serbestçe vakit geçirmesi evliliklerinin sonunu getirir. Böylece evlilikte anne-baba rızasının önemini kavrar ancak hatası pahalıya mâl olur.

Eserde Berre karakterinin evliliği üzerinden de aşk temasına yer verilir. Melike'nin arkadaşı Berre de büyük bir aşkla evlendiği eşiyle boşanma aşamasına gelir. Onun "Serdar'la aramızda olan sevginin bütün ömrümüzü dolduracağını sanıyordum, çok aldandım." (Asımgil, 1995, s. 70) sözleri aşkın emekle desteklenmediği sürece tükeneceğini gösterir.

Melike'nin ikinci evliliğinde ve teyzesi Zülal'in evlilik hayatında ise aşk ile mantık bir arada bulunduğu için mutluluk kendiliğinden gelir. Melike, Tarık Aslanyürek' e de âşık olur ancak onun buradaki duygusu Onur'a hissettiğinden çok daha derindir. Çünkü Tarık Bey'in hayatını gözlemlediğinde, onun kişiliğine tesir eden Allah korkusu ve iyi bir mümin olma arzusunun evleneceği kadını asla üzmeyeceği gerçeğini aklına getirir. Böylece Melike, ailesinin de desteğini alarak Tarık Bey'le evlenir.

Zülal Hanım'ın da vefat eden eşini her fırsatta anması ve bir daha evlenmeyi düşünmemesi kocasına aşkla bağlı olmasından kaynaklanır. Eşi Taner Bey, Zülal Hanım'a hiçbir zaman çiçek almaz ancak eşi üşüdüğünde üstünü örter, yorgun olduğunda yemek yapar ve kahve pişirir. Tüm bu nazik davranışlarından dolayı aşkları artarak devam eder. Zülal Hanım'ın Taner Bey'i "inanılmayacak kadar iyi bir insan" (Asımgil, 1995, s. 15) olarak anması, onun bu sorumlu davranışlarından ileri gelir. Bu bağlamda yazarın, Taner karakteri üzerinden iyi insan olmanın kişiler arası ilişkinin temelini oluşturduğu düşüncesini ortaya koyduğu söylenebilir.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında aşk teması, Havra ile Ömer arasındaki ilişkiden hareketle işlenir. Ömer ile Havra, birbirlerine aşkla bağlıdırlar. İki senelik flört dönemlerinin ardından nişanlanırlar. Havra, düğünlerine on gün kala nişanı bozar. Çünkü Ömer, düğünlerinin İslami usule göre olmasını ister. Havra ise düğünün gece kulübünde olması için ısrar eder. Havra, Ömer'in fikirlerini fazlaca İslamileşmiş bulur ve böyle bir insanla hayat kuramayacağını düşünür. Ömer ise Allah'ın rızasını her şeyden üstün tuttuğu için nişanın bozulmasına karşı çıkmaz. Ancak ikisi de birbirini çok sevmeye devam ederler. Üç yıllık ayrılık süresi boyunca Havra, Ömer'i unutmak için Londra'ya gittiğinde aşk duygusu karşısında ne kadar aciz olduğunu anlar:

> "Havra Londra'ya ikinci gidişinde üç ay kalmış, sıkılmış ve dönmüştü… Ömer'i unutmaya, ona boş vermeye yardım edecek çareleri denemişti Havra. Fakat ümitsiz olarak geri dönmüştü hepsinden. Bazen ıstırabı komaya giriyor genç kız sakinleşiyor, bir kâbusu yaşıyordu bazen de" (Asımgil, 2003, s. 128).

Ömer ise Maldiv'e gittiğinde daima Havra'yı düşler:

> "Üçüncü senesi başlamıştı ayrılıklarının; ömrü varsa nasıl geçecekti önündeki yıllar Havra olmadan. Parmağındaki yüzüğü çıkarmak kolay olmuştu, ama asıl önemlisini yapamamış, kalbinden Havra'yı söküp atamamıştı… Ayın on beşi idi, mehtap incecik altın iplikler serpiştiriyordu Maldiv adalarına… Havra, denizi, mehtaplı geceleri, çiçek kokularını severdi, buralara gelmiş olsaydı…" (Asımgil, 2003, s. 176).

Birbirine böylesine âşık olan iki genç ancak Havra'nın hidayete ermesiyle kavuşur. Havra, hidayete erip Allah'ın rızasını her şeyden üstün görmeye başlayınca kalbindeki aşk duygusuyla Ömer'i arar. Kendindeki değişimi Ömer'e anlatır. Böylece onlar, hayatı aynı biçimde anlamlandırmaya başladıkları için yeniden bir araya gelirler ve bir daha da hiç ayrılmazlar.

Yazar, bu aşk hikâyesi üzerinden dinî değer ve sorumluluk bilincinin her türlü bireysel duygunun üzerinde tutulması gerektiği düşüncesini ortaya koyar. Nitekim:

> "Allah Resûlü'nün ifadesiyle saliha bir eş âdemoğlunun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır. Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Efendimiz kendi toplumundaki eğilimleri dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki bereket görsün" (DİB, 2013, s. 28).

Yüreğim Nereye romanında Levent ile Semira'nın arasında oluşan tutkulu sevgi bağı aşk temasını ortaya çıkarır. Âşık olan ilk taraf Levent'tir. Levent, bir gün balkona çıktığında karşı dairedeki Semira'yla karşılaşır ve bakışlarını ondan çekemez. Semira'nın duru güzelliğini ve özellikle gözlerinin derinliğini görünce aşk duygusunun esiri olur. Onların ikinci karşılaşmaları Semira'nın, evlerinin kapısını açamadığı anda olur. Levent, Semira'nın nişanlı olduğunu öğrenmesine rağmen onunla iletişim kurmaya fırsat kollar ve Semira'ya yardım etmek yerine ondan özür dilemeye koyulur: "Dargın mıyız? Ben Özlem Hanım'ın oğlu Levent'im, balkonda görmüştünüz beni iki hafta önce… Bir selamı esirgediniz benden, çünkü balkondan baktım diye kızgınsınız bana hâlen." (Asımgil, 2004, s. 51-52). Bunun üzerine Semira, Levent'e ağabey diye hitap ederek yanlışlıkla yapılan davranışa kızılmayacağını aktarır. Ancak Levent, Semira'dan kendisine sadece adıyla hitap etmesini ister. Semira'ysa suskun kalarak mahcup bir hâle bürünür.

Semira'nın Levent'e âşık olduğunu anlaması onu üçüncü kez gördüğü güne rastlar. Kış mevsiminin bir gününde Semira, bahçede kardan adam yapmaya koyulur. O sırada Levent ve annesi de alışverişe gitmek için dışarıya çıkarlar. Levent, Semira'yı görünce annesiyle kartopu oynamaya başlar ve bilerek Semira'ya kartopu atar. Semira'ysa üşüme bahanesiyle kısa bir süre sonra evine döner: "Hâlbuki koltuğunun altında tuttuğu elleri ısınmıştı. Soğuktan değil, sıcaktan kaçıyordu; Levent'in sesinde hissettiği sıcak tınılardan kaçıyordu, o sesin vücudunda hâsıl ettiği garip ürpertilerden kaçıyordu" (Asımgil, 2004, s. 97).

Semira, dayısının oğlu Osman'la nişanlıdır. Ancak onun Osman'la herhangi bir paylaşımı yoktur. Telefonla görüşmezler. Görümcesi aracılığıyla Osman'dan haber alır. Semira, Osman'ın ilgisizliğinden en çok depremde göçük altına kaldığı sırada emin olur ve bu durum onda keskin bir dönüş yaratır. Çünkü onu aramaya gelen de canını ortaya koyarak kurtaran da Levent'tir. Levent, aşkı uğruna emek sarf eder. Semira, kurtulduktan sonra deprem bölgesinde tesadüf ettiği yaşlı bir amcadan Levent'in kendisini sevdiğini öğrenir ve çok sevinir. Yalova'dan İstanbul'a döner dönmez de ağabeyine Osman'la evlenmekten vazgeçtiğini açıklar. Çünkü:

> "Deprem gecesi ve sonraki günlerde Yalova'da olduğunu bildiği hâlde Osman'ın kalkıp gelmemesi derinden yaralamıştı genç kızı. Yalova dönüşü kalbinde artçı değişiklikler devam etmiş, Semira manen kopmuştu nişanlısından. Nişan yüzüğü, sadece parmağını

> halkalayan bir altın parçasıydı, evlilik simgesi olmaktan çoktan çıkmıştı" (Asımgil, 2004, s. 192).

Eserin sonunda Levent, *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğrenirken görülür. Nitekim bu Semira'nın mehir olarak Levent'ten talep ettiği şarttır. Yazar, Semira ile Levent'in evliliği üzerinden evlilikte emek verilen sevginin belirleyici bir unsur olduğu düşüncesini ortaya koyar. Nitekim Semira, Osman'ı beğenmesine rağmen bu ilişkiyi çabayla beslemediği için zamanla ondan uzaklaşır ve hayatını kurtaran Levent'le evlenmeyi tercih eder. Bu evlilik, onun hidayete ermesine de vesile olur.

Aşka Çıkış Yok romanında aşk temi, yazar İslami perspektiften hayata baktığı için kahramanların ilk görüşte âşık olmaları üzerinden işlenir. Eserin başkahramanı Zeynep, on bir yılın sonunda Amerika'dan Türkiye'ye dönünce havaalanından babasının kendisini almasını umar. Ancak babasının bir işi çıkınca umum müdürü Metehan Berk'i, kızını babaannesine ulaştırması için gönderir. Metehan, Zeynep'i elinde güllerle karşılar. Zeynep, çiçekleri babasının gönderdiğini sanır ve babasına telefonda teşekkür eder. Davut Bey ise çiçekleri kendisinin almadığını söyler. Zeynep üzülse de Metehan'ın ince düşüncesine hayran kalır ve ona âşık olur: "Türkiye'ye geldiği gün âşık olmak yazılmıştı kaderine hayatın garip cilvesi olarak" (Asımgil, 1999, s. 22). Metehan da Zeynep'e âşık olur. Zeynep, Metehan'ın aşkını günler sonra babasının iş yerine gidince anlar. Onlar aslında hiç konuşmazlar ama gözleri duygularını ele verir: "...konuşmamaları onları gizemli bir derinliğe çekmiş, göz göze geldikçe bakışları söyleşmiş, aynı hasreti nefeslemiş, son cemre de düşmüştü yüreklerine" (Asımgil, 1999, s. 45-46). Metehan, aşk itirafını Kenya gezisinde yapar. Zeynep de zaten sırf Metehan'la zaman geçirebilmek umuduyla babaannesiyle birlikte Volkan'ın da içinde bulunduğu toplulukla geziye katılır. Gezi esnasında Metehan'la Zeynep, nihayet kimsenin olmadığı bir anı fırsat bilip konuşmaya başlarlar. Metehan:

> "Sonra bir liseli kız gördüm Yeşilköy Hava Alanında, ipek parlaklığındaki sarı saçları tel tel uçuşuyordu en hafif rüzgârda… Bahar yeşiliydi gözlerinin rengi… Göz göze geldiğimiz an sevdim onu… Aşkın kanunu olmadığını öğrendim otuz beş yaşımdayken…" (Asımgil, 1999, s. 207).

diyerek aşkını itiraf eder. Zeynep çok mutlu olur ve aralarındaki yaşın önemli olmadığını söyler. Çünkü kendisiyle Metehan arasında on üç yaş fark vardır. Metehan, Zeynep'in kendisini sevdiğinden emin olur ancak resmî adım atması için

bir iki aya ihtiyaç duyduğunu söyler. Zeynep, bu sürenin nedenini sorgulamaz. Onlar konuşurken Volkan'a yakalanırlar. Volkan, içten içe ikisi arasındaki duygusal bağı hissettiği için onlara engel olmaya çalışır. Çünkü Zeynep'e o da âşıktır. Volkan, uzaktan bakılınca onların "baba ile kızı" (Asımgil, 1999, s. 156) gibi göründüklerini söyler. Zeynep ve Metehan ise kendilerini daha fazla ele vermemek için bu duruma itiraz etmezler.

Zeynep, hususi olarak ne telefonda ne de yüz yüze Metehan'la görüşür. Sadece nadiren fabrikaya gider. Karşılaştıklarında ayaküstü merhabalaşırlar. Zeynep, bir gün fabrikaya gittiğinde küçük bir kız çocuğu ile karşılaşır. İsmi Açelya olan bu çocuk, babasını aradığını söyler. Zeynep, onun aradığı kişinin Metehan olduğunu öğrenince büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Metehan'ın eşi Berna Hanım ile de tanışır. Berna Hanım, Zeynep'e imrenerek bakar. Çünkü eşinin Zeynep adında genç bir kıza âşık olduğunu bilir. Zeynep, duydukları karşısında iyice afallar.

Berna Hanım, boşanma sürecinde olduklarını ancak barışmak istediğini tüm samimiyetiyle Zeynep'e açıklar. Bu sırada Açelya, tuttuğu notu gösterir. Notta anne ve baba kelimeleri yazar. Zeynep, Açelya'nın anne ve babasını bir arada görmek istediğini anlar ve on bir yıl öncesine gider. Nitekim on bir yıl önce yaklaşık on yaşındayken kendisi de babasından ayrılmıştır. Zeynep, Açelya'yla kendisini özdeşleştirince vicdanı Metehan'la bir gelecek hayali kurmasına engel olur:

> "Çok acırdım okulda anne babası boşanmış çocuklara, onları yuvalarından atılmış kuş yavrularına benzetirdim. Bir gün ben de onların akıbetine uğradım, ruhsal ve bedensel gelişmemin en hassas aşamasında dışlandım, mutluluk olanaklarım cayır cayır alındı elimden. Annem babam bunu yapmayabilirlerdi bana" (Asımgil, 1999, s. 50).

Duyguları Metehan'dan vazgeçmemesini salık verse de Zeynep, aşkından vazgeçer. Çünkü "Onların aşkına çıkış yoktu. Bir yol yoktu. Ne kadar düşünse boştu…" (Asımgil, 1999, s. 210). Metehan da içi kan ağlayarak aşkını kalbine gömer ve yuvasına döner.

Yazar, Zeynep ve Metehan'ın aldıkları son karar üzerinden aşk karşısında duyguların değil, sorumluluk bilincinin ön planda tutulması gerektiği düşüncesini ortaya koyar. Nitekim onların bu fedakârlığı, bir çocuğun anne ve babasız büyümemesi amacına dayanmaktadır. Bu bağlamda yazar, boşanmayı ancak son çare

olarak değerlendirmekte, özellikle çocukların bulunduğu evliliklerde aile birliğinin korunması için çaba gösterilmesi gerektiği mesajını vermektedir.

Terk Etme Beni romanında aşk teması Tayfun ve Eymen isimli başkişilerin Asena'ya olan duyguları üzerinden işlenir. Tayfun, çok zengindir. Dinî konuları alay malzemesi edecek kadar İslami değerlerden uzak bir yaşam sürer. Doğasında âşık olma duygusu yoktur. Bu sebeple Asena'ya olan duygularında tereddüt yaşar. Ancak, Asena'nın kendisinden uzak durmasını kabullenemez. Böylece istediğine ulaşmak için onunla evlenmeyi her şeyden çok ister:

> "Hoşuma gitmeye başladığında Asena lise birdeydi. Çay bahçesinde, bazen de ormanda, kızlarla şakalaşırdım. Kıkırdayarak kikirdeyerek karşılardı beni. Asena, katiyen müsaade etmezdi böyle şeylere, çok çekici geldi bana onun bu davranışı. Diğer kızları bıraktım, onu tava getirmeye çalıştım; olmadı, beceremedim, kazdığım kuyuya kendim düştüm" (Asımgil, 2020, s. 42).

Beri taraftan Eymen'in Asena'ya olan bağlılığı daha sahicidir. Eymen, İslam dininin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olduğu için flörte karşı çıkar. Bu sebeple Asena'yı uzaktan sever. Onu "gerçekleşmesi mümkün olmayan bir düş" (Asımgil, 2020, s. 83) olarak görür. Asena, maddi imkânından dolayı Tayfun'la evlenir. Ancak evlendikten sonra Eymen'e âşık olduğunun farkına varır. Çünkü eşi, onunla hiç ilgilenmez ve üstelik uyuşturucu madde kullanır. Eymen, Asena'ya olan aşkının bitmediğini görünce İstanbul'dan Libya'ya taşınır. Amacı yeni bir hayat kurmaktır. Ancak Tayfun vefat edince, Asena gururunu bir kenara bırakarak Eymen'e onu sevdiğini itiraf eder. Böylece onların aşkları evlilikle taçlanır. Yazar, Eymen karakteri üzerinden dinî duyarlılığa sahip bireylerin evlilik hayatında eşlerine ve çocuklarına karşı ideal bir tutum sergileyecekleri yönündeki görüşünü ortaya koyar.

Ayrılan Kalpler romanında âşık olma temasında iki ilişki göze çarpar. Bunlardan birincisi Alper'le Hilye'nin arasındaki duygusal bağla ilgilidir. Babaları iş ortağı olan Alper ve Hilye, Suzan Hanım'ın daveti dolayısıyla ilk kez karşılaştıklarında birbirlerine âşık olurlar. Kısa bir süre içinde de nişanlanırlar. Ancak Alper'in babası kumar oynayarak Hilye'nin babasının da zarara uğratınca iki ailenin ilişkileri bozulur. Hilye'nin babası, bu olay üzerine Ankara'dan İstanbul'a taşınır ve kızından yüzüğünü ister. Amacı nişanı bozduklarını ilan etmektir. "Genç kız sanki kalbini yerinden çıkarıp uzatmış gibi bir acı ile vermişti yüzüğünü babasına" (Asımgil, 1997, s. 70). Hilye'nin bundan sonraki süreçte Alper'i unutmak

için dua eder. Ancak üç yıl geçmesine rağmen Alper'i unutamaz: "Alper'i seviyordu ama ana-babasını incitemezdi, onunla evlenmek isterdi ancak artık varamazdı ona, sevgilerine bir çıkış yoktu" (Asımgil, 1997, s. 46).

Hilye, ailesinin tepkisinden korktuğu için bir daha Alper'in adını anamaz. Bir gün sahilde yürüyüşe çıktığı sırada Atilla isimli bir genç Hilye'ye görür görmez âşık olur ve ona ıslanmaması için şemsiye uzatır. Hilye, ona karşı hiçbir duygusal yakınlık hissetmez ancak Atilla, Hilye'yi evine kadar bırakır. Sonrasında Hilye'nin babasını araştırıp bulur. Orhan Bey'e niyetini bildirir. Annesini de Hilye'yle tanışması için onların evine gönderir. Hilye, anne ve babasının onaylaması üzerine gönlü istemese de Atilla ile evlenmeye razı olur. Düğünlerine üç gün kala davetiye dağıttığı sırada arkasından adını seslenen kişinin Alper olduğunu anladığında ise yüreği yerinden çıkacakmış gibi olur. Alper, babasının hatalarını telafi edeceğini ve onu hâlâ sevdiğini söyler. Ancak Hilye, vicdanının "Alper'i asla dinleme!" (Asımgil, 1997, s. 58) sesine kulak vererek düğününün olacağını açıklar. Alper, Hilye'nin yüzüğünü görünce mahcup olsa da kartvizitini bırakarak oradan uzaklaşır. Ancak Hilye, onu hiçbir zaman aramaz ve sadakatle evliliğine sarılır.

İkilinin bir dahaki karşılaşmaları Atilla'nın hastalığı dolayısıyla hastaneye yatırılmasıyla olur. Hilye, eşinin kemik kanseri olduğunu öğrenince daha iyi ilgilenilmesi için eşini Alper'in görev yaptığı hastaneye götürür. Alper, birebir Atilla'nın doktoru olmasa da elinden geldiğince hastayla ilgilenir ve hiçbir şekilde Hilye'yi rahatsız etmez. Hilye, bu süreç boyunca sadakatle eşiyle ilgilenir ve Alper'e zihninde ve kalbinde yer ayırmaz. Tek duası eşinin iyileşmesidir. Tüm dikkatini Atilla'ya verir. Üstelik hamiledir. Hilye, eşini kaybettiğinde hastaneden ayrılırken son kez göz ucuyla uzaktan Alper'e bakar ve kızıyla başlayacak olan yeni hayatı için hayallere dalar.

Eserde Hilye'nin Atilla ile evlendiği için pişman olduğu görülmez. Aksine o, nişanlıyken dahi müstakbel eşine sadakatle sarılarak duygularından vazgeçer. Annesi, hasta bir damadı istemediği için Atilla'yı terk etmesini söylediğinde de ona şiddetle karşı çıkar:

> "Anneciğim lütfen beni anla, Atillâ benim kocam, onun yanında olmalıyım artık ne bahasına olursa olsun. Düşündüklerin, yapmak istediğin şey çok ayıp, insanlığa sığmaz.

> Benim mutluluğumu istemen, zorluklardan beni kurtarmaya çalışman seni haklı kılmaz" (Asımgil, 1997, s. 136).

Hilye, eserin sonunda fedakârlığının ve sadakatinin bir sonucu olarak olgun bir ruha ulaşır ve yaşamla ölüm arasındaki ince çizgiyi fark ederek gerçek aşkı bulur. Şüphesiz bu aşk, Müslümanların kalbinde zuhur eden Allah aşkıdır.

Sen Gidince romanında âşık olma temi öncelikle başkahraman Tamara ile ilişkilidir. Cem, onu ilk kez okul gezisinde görür ve Tamara'ya âşık olur. Cem, dindar bir delikanlıdır. Tamara ile flört etmez. Aşkını Âşıklar Köprüsü'ndeki ağaca kazıdığı "T" ve "C" harfleriyle ifade eder. Aslında Tamara da Cem'den hoşlanır ama ona olan duygusu tam olarak aşk seviyesinde değildir. Cem, ablası Cemre'yle konuşurken aşka dair düşüncelerini şöyle sıralar:

> "Aşkın, hayat boyunca yaşanması ancak bir defa mümkündür. İnsanoğlu ikinci bir defa aşk yaşamayı kaldıramaz… Aşk çok özeldir, kimin başına konarsa onu hükümdar eder. İnsanların yaşamını güzelleştiren en müstesna kavramlardan biridir" (Asımgil, 2016, s. 70-71).

Nitekim Cem, ömrü boyunca Tamara'dan başkasını sevmez. Onunla evlenemese bile Tamara'ya olan sevgisi gönlündeki yerini daima korur.

Eserde Cem'e âşık olan asıl kişi Rania'dır. Rania, Cem'e ilk görüşte âşık olur. Onu çok yakışıklı ve dindar bulur. Rania'nın babası, mühendislik okuması sebebiyle işleri için Cem'den yardım ister. Bazen de Cem'i evlerine davet eder. Cem'in onlara misafir olduğu bir gün Rania, uzaktan Cem'i izler ve onun *Kur'an-ı Kerim* okumasını huşuyla dinler. İçinden onun eşi olmak için hep dua eder. Babası ve annesi de kızlarının Cem'le evlenmesini arzular.

Tamara ise ilk kez Âşıklar Köprüsü'nde gördüğü "mor Mersedes"li (Asımgil, 2016, s. 9) adama âşık olduğunu sanır. Bu kişi Selim'dir ve Tamara'nın da kısa bir süre içinde evlendiği kişidir. Ancak Tamara, verdiği ani karara çok pişman olur ve evli olduğu yıllarda Cem'i unutmak için daima dua eder: "Rabbim! Sana yalvarırım, yardım et bana, unutayım onu lütfen" (Asımgil, 2016, s. 227).

Sevim Asımgil *İyi İnsan Olmak Yürek İster* isimli kitabında ideal ailelerin üç özelliğinin bulunduğundan bahseder:

> "Düzgün aile üç özellik taşır:
>
> -Dinlerine bağlıdırlar.

- Aile içindeki kişiler birbirlerini ruhsal olarak okşar, över, takdir eder.

- Zamanlarının önemli kısmını, birlikte geçirirler. Yemek yeme, eğlence, iş gibi birçok alanda hep beraber olmayı tercih ederler" (Asımgil, 2016, s. 276).

İncelenen eserde Tamara, evliliğinde eşinden bu davranışların hiçbirini göremeyince giderek ondan uzaklaşır ve Cem'e olan aşkını çoğaltır. Ne var ki bu durumdan kimseye söz etmez. Çünkü Cem, Rania ile kendisi de Selim ile evlidir artık.

Beri taraftan Tamara'nın eşi Selim ise Simla'ya âşıktır ve sırf onu unutmak için evlilik kararı almıştır. Çünkü eski nişanlısı Simla, Burak'la evlidir. Evli olmalarına rağmen Simla ile Selim de birbirlerini unutamazlar ve eserin sonunda evliliklerini sonlandırarak tekrar bir araya gelirler. Ancak birliktelikleri onlara mutluluk getirmez. Böylece yazar, Allah'ın rızasından geçmeyen aşkların geçici olduğu düşüncesini ortaya koyar.

İlk görüşte âşık olma durumu Tamara'nın kızı Tesnim ile Cem'in oğlu Seymen için de geçerlidir. Onlar birbirlerini ilk kez fakültenin bahçesinde gördükler ve âşık olurlar.

İncelenen eserde yazar, bu örnekler aracılığıyla aşk duygusunun biriciklik ve kendine özgü niteliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Asımgil'e göre ideal aşk; emek ve fedakârlıkla beslenen aşktır. Nitekim:

"Aşk, sadakatti. Aşk, şefkat ve merhametti. Aşk, canı canana feda etmekti. Aşk, özlemdi, hasretti. Aşk, olağanüstü bir duyguydu. Aşk hüzne ve mutluluğa inanılmaz yakındı. Hayatı anlamlı kılan şey, aşktı. Aşkın ürünleri gönül bahçesinde yetişip olgunlaşırdı" (Asımgil, 2016, s. 71).

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında aşk teması, romanın başkişisi olan Hande'nin lise çağlarında tanıştığı Daniel isimli kişiyle olan muhabbeti temelinde inşa edilir. Hande ile Daniel, İslami ahkâmı çok iyi bilen, dinî vecibelerini yerine getiren mütedeyyin kişilerdir. Birbirlerini görüp âşık olduktan sonra flört etmezler. Bunun yerine Daniel, Hande'yi annesi Nursel Hanım'dan ister. Ancak Nursel Hanım, kızını isteyen zengin ve iş güç sahibi kişilerden bahsederek Daniel'i evden kovar. Daniel, o günden sonra Hande'ye hiçbir şey söylemeden ortadan kaybolur. Hande, yıllar boyunca Daniel'i suçlar ve aşkını kalbine gömerek bir başkasıyla evlenir. Çocuğu olur. Eşinin trafik kazasında hayatını kaybetmesiyle evliliği kısa sürer. Kızı

büyüyünce, yalnızlığını giderebilmek ümidiyle kendisiyle evlenmeye can atan amcasının oğlu Kubeys'le nişanlanır. Evlilik öncesi çıktıkları Brezilya tatilinde Daniel'e tesadüf eden Hande'nin kalbi yine onun aşkıyla dolar. Gerçeği öğrenince Kubeys'le evlenmekten vazgeçer. Onlar, ikinci kez görüştüklerinde de İslami yaşantılarına muhalefet edebilecek davranışlardan kaçınırlar. Tatil dönüşü Daniel, teyzesi Sude Hanım'ı Handelerin evine göndererek evlenme niyetini belli eder:

> "- Bir genç kız sevmişse flört etmeksizin sevgisi evlilikle neticelenirse âlâdır. Helal bir birliktelik olmayacaksa, sevgisini açık etmemeli, kalbine gömmeli zamana sığınarak. Kişi kendisine ve karşısındakine faydası olmayacak aşkla mücadele etmeli.
>
> - Aşkın, evlilikle sonuçlanması çok harika bir şeydir muhakkak Hande." (Asımgil, 2020, s. 167-168).

Böylece onların aşkları evlenmeleriyle sonuçlanır ve sabretmelerinin sonucunu büyük bir mükafatla alırlar.

Hayatımdan Çık Git romanında âşık olma temi, en çok başkahraman Almina'nın kardeşi Barbaros ile Canan arasındaki duygudan yola çıkılarak işlenir. Barbaros, Canan'a âşık olduğunu Norveç'te gemideyken tanıştığı Yunus'a itiraf eder. Yunus, ona sevdiği kızla görüşüp görüşmediğini sorar. Barbaros ise İslam'da flörtün yasak olduğunu hatırlatır: "İslam'da flörte yol yok. Ne o benimle gelir ne de ben ona böyle bir teklifte bulunurum" (Asımgil, 2015, s. 47).

Canan da Barbaros'a âşık olduğunu Almina'ya söyler. Almina, çok şaşırır. Çünkü bu durumu hiç sezinlemez. Barbaros ve Canan yüz yüze konuşmazlar. Sadece evlerine girip çıkarken çok nadir olarak rastlaşırlar. Buna rağmen ikisi de birbirlerini sevdiklerinden emindir. Çünkü aşk itiraflarını bir kitap üzerinden yapmaları buna delildir:

> "İki sene önce Ramazan Bayramı'nın ilk gününde Barbaros okumam için bana bir kitap verdi. Seyyid Kutup'un Yoldaki İşaretler isimli kitabıydı. Önsözün arkasındaki boş sahifeye Barbaros, günün tarihini ve saatini dakikasına kadar not etmiş; altta kalan kısma da 'Seni seviyorum' yazıp imzasını atmıştı. Fırsat buldukça kitabı okudum, bir haftada bitirdim. Diğer boş bir sahifeye 'Ben de seni seviyorum' yazdım, imzamı attım, kitabı iade ettim." (Asımgil, 2015, s. 171).

Birbirine ilk görüşte âşık olan sadece Barbaros ve Canan değildir. Yunus, Almina'ya onu ilk kez gemide gördüğünde âşık olur. Almina ise Yunus, kendisini istemeye geldiğinde ona âşık olduğunun farkına varır: "Genç kadın kendine hâkim

olup bakışlarını çekemiyordu. O, için için bunu beklemişti. Yunus Bey'in onu beklediğini anlama korkusu düştü yüreğine. Müthiş utandı" (Asımgil, 2015, s. 146). İncelenen eserde yazar, İslami duyarlığı doğrultusunda ilk görüşte aşk temasını olumlu çerçevede ele alır ve İslam'da flört anlayışına yer verilmediği düşüncesini özellikle Barbaros ve Canan karakterlerinin ilişkileri üzerinden aktarır.

Ne Olur Gitme romanında aşk teması, hidayete erme süreçleriyle bağlantılı olarak Ecem ve Ceren kardeşler üzerinden karşılaştırmalı olarak işlenir. Ecem, gençlik zamanlarında ayrı vakitlerde beğendiği birden fazla kişiyle flört eder. Evlilik hayalleri kurmasına ve yaşı ilerlemiş olmasına rağmen bir türlü evlenemez. En son kardeşi Baran'ın oldukça zengin ve dindar arkadaşı Sait'e gönül verir ancak Sait'in gönlü tıpkı kendisi gibi dindar olan Zehra'dadır. Zira Sait için âşık olma kıstası dinî yaşamla doğru orantılıdır. Yazara göre Ecem, iffetini koruyamadığı için Sait'in evlenmek için tercih edeceği göre bir kadın değildir. Romanın sonunda Sait'le Zehra'nın düğün arabasını Ecem'in kullanması, yazarın vermek istediği mesajı pekiştiren dikkat çekici bir ayrıntı olarak kurgulanmıştır. Bu olayın ardından Ecem, yaşamı boyunca yaptığı tercihleri sorgulayarak derin bir pişmanlık duyar.

> "Ecem, elleriyle direksiyonu olanca gücüyle sıktı. Büyük olasılıkla o böyle bir gün yaşamayacaktı. Hayatını, bozuk para gibi harcamıştı. Kime ne diyebilirdi, kendini, kendi ucuz kız etmişti. İzzetini korumamıştı… Pişmandı… Çok, çook pişman…" (Asımgil, 2012, s. 148).

Kur'an-ı Kerim'de Nur suresinin 26. ayetinde şöyle buyrulur: "Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara lâyıktır. Temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yakışır" (DİB, 2020, s. 351). Yazar, İslami duyarlılığı doğrultusunda romanlarında dinî değerlere bağlı karakterleri birbirleriyle evlendirmekte; bu yolla ortak inanç ve değerlerin mutlu ve huzurlu bir aile hayatının temelini oluşturduğu düşüncesini ortaya koymaktadır.

İncelenen eserde Ceren, ablası Ecem'den aypayrı bir kişilik özelliği gösterir. Nitekim zengin ve yakışıklı olan nişanlısı Tamer'in kahve tutarken elini okşaması üzerine ondan ayrılır. Fakir olmasına ve Tamer kadar da yakışıklı olmamasına rağmen müteddeyyin bir kişi olan Muhammet'e âşık olur. Tamer'in hayatının yalnızca dünyadan ibaret olduğundan yakınır ve Muhammet'le evlenerek mesut bir hayatın kapısını aralar.

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında aşk teması Gül ile Atilla isimli karakterlerin birbirlerine olan muhabbetleri üzerinden işlenir. Gül ile Atilla, görür görmez birbirlerine âşık olurlar:

> "Gül'ün yüreği, ona şükran duygularıyla doluydu. Bir kere olsun, genç kıza, dışarıda buluşma teklif etmemişti. Bir kere olsun, sevgiden, aşktan konuşmamıştı. Devamlı ciddi, her zaman saygılıydı. 'Seni seviyorum' demiş, aynı anda evlenme teklifinde bulunmuştu." (Asımgil, 2020, s. 138).

Ne var ki Atilla, Gül'e evlilik teklifi ettikten bir süre sonra aniden ortadan kaybolur. Atilla'nın kendisini aldattığını düşünen Gül ise bu sırada Tarık ile evlenme kararı alır. Nikâh masasına oturduklarında Atilla'nın kardeşi Musa, ortaya çıkar ve ağabeyinin kaza geçirdiğini Gül'e bildirerek ona Tarık ile evlenmemesini tavsiye eder. Bunun üzerine Gül, düşüp bayılır ve hastaneye kaldırılır. Hastanede, olan biteni Tarık Bey'e anlatan Gül, Atilla'ya âşık olduğunu itiraf eder. Olayları yüce gönüllülükle dinleyen Tarık ise Gül ile Atilla'nın kavuşması için aracılık eder ve âşıkları tekrar birleştirir. Yazar, böylece aşkın sadakat ve saygı üzerine inşa edilmesi gerektiğinin önemi vurgular.

Dönme Artık Çok Geç romanında başkahraman Alya ile eşi Berkan, âşık olarak evlenirler. Ancak Berkan, yedi yıllık evliliklerinin ardından yanında iki yıldır çırak olarak çalışan yirmi yaşındaki Şahika'ya ilk görüşte âşık olunca Alya'yı aldatır.

Şahika ile Berkan, Tunus gezisi sırasında birbirlerine açıldıklarında aşk duygusunun çok özel olduğundan bahsederek ilişkilerini haklı çıkarırlar: "Hiç kimse, kime âşık olacağını, kimi seveceğini bilemez. Aşk ve sevgi gibi duyguları tam manasıyla anlamak herkesi aşar" (Asımgil, 2015, s. 15). Şahika, annesinin tepkisinden korksa da bu durumu çok umursamaz: "Erkek kadın ilişkilerinde annem 'Demir Leydi' gibidir. Evli bir adamın seni sevmeye başladığını hissettiğin an, çantanı eline alıp oradan ayrılmalıydın, diyecek bana" (Asımgil, 2015, s. 16). Şahika ile Berkan, kısa süre içinde evlenirler. Uğradığı ihanet kadınlık gururuna dokunsa da Alya başlangıçta eski eşini unutamaz: "Ne olaydı da hissettiğim bu acıyla, Berkan'a olan sevgim büyük bir kriz geçirip ölseydi. Ona hiç âşık olmamış olsaydım. Onunla hiç yaşamamış gibi olsaydım" (Asımgil, 2015, s. 56). Ancak zaman içinde bu durumu kabullenir. Ona olan sevgisi giderek azalır. Psikolog Fatih Bey'le evlendiğinde ise kalbinde yeniden aşk duygusu yeşerir. Çünkü Fatih Bey, onu ve

çocuklarını kabullenir. Âşık bir eş ve gerçek bir baba olur. Onun vefası ve emekleri karşısında ise Alya kendini âşık olmaktan alamaz. Bu bağlamda yazar, emek verilen aşkın önemine dikkat çekmektedir. Zira yazara göre emekten yoksun bir aşk, nefsani arzuların ötesine geçmemekte; bu nedenle hakiki anlamını yitirerek kolaylıkla tüketilebilen bir olguya dönüşmektedir.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında işlediği aşk temasının görünümüne ilişkin ulaşılan tespitler şu şekilde sıralanabilir: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının tamamında aşk temasını işler ancak eserlerinde âşık olmayı ve âşık olmaktan evliliğe giden süreci kısa tutar. Ayrıca aşk adı altında flört etme durumuna şiddetle karşı çıkar ve romanlarında flört etme sürecinin özellikle kadın kahramanlar üzerinde yarattığı mağduriyetlere dikkat çekmeye çalışır. Yazar meseleye İslami hassasiyetle yaklaştığı için aşk konusunda özendirici olmaktan kaçınmak adına okuyucularının zihnini duygulardan ziyade Müslümanlık bilinciyle yoğurmaya çalışır. Bu nedenle romanlarında dinî kimlik ve hassasiyetlerinden bağımsız olarak tüm tarafların birbirlerine âşık olmaları ilk görüşte gerçekleşir. Âşık olan çiftlerin mutlu olup evlenmeleri ve huzurlu bir hayat sürmeleri ise dindarlıklarıyla doğrudan ilişkilendirilir. Bu doğrultuda eserlerde en mutlu olan aileler, hem dindar hem de birbirlerine âşık olan çiftlerden oluşur. İkinci mutlu olan grup ise dindar olan çiftlerin evlenmesiyle oluşan birlikteliklerdir. Bu grupta yer alan kimseler, ilk başta birbirlerine âşık olmasalar bile evlendikten sonra eşlerine tutkuyla bağlanırlar ve âşık olurlar. Böylece aradıkları huzura kavuşurlar. Nitekim yazar, mutluluğa giden yolun öncelikle dinî değerlere bağlılıktan geçtiği düşüncesini ortaya koyar. Başlangıçta aşkın bulunmadığı evliliklerde ise tarafların dinî hassasiyetleri sayesinde zamanla gelişeceğini vurgular. Bu yaklaşım; yazarın dinî değerlere bağlılık ile aşkın birbirini tamamlayan unsurlar olduğu anlayışını benimsediğini göstermektedir. Dolayısıyla Sevim Asımgil'in evlilikte ülküdaşlığın yanı sıra aşkın da bulunması gerektiğini vurguladığı söylenebilir.

Sevim Asımgil'in romanlarında yer alan dindar kahramanlar, ne kadar âşık olurlarsa olsunlar dindar olmayan karşı cinsle evlenmek istemezler. Onların evliliği ancak karşı tarafın hidayete ermesiyle gerçekleşir. Yazar, mutlu bir evliliğin ortak bir İslami ideal ve değer anlayışı üzerine kurulması gerektiği düşüncesini savunmaktadır. Sevim Asımgil'in romanlarında, birbirine büyük bir aşkla bağlanarak

evlenen ancak dinî değerlere bağlı olmayan çiftlerin eserlerin sonunda felâkete sürüklenmeleri ve aralarındaki sevginin zamanla tükenmesi, yazarın aşkı yalnızca dünyevi amaçlarla temellendiren ilişkilere yönelik eleştirini yansıtmaktadır. Nitekim yazar, bu karakterleri romanların sonunda hem dünya hayatında mutluluğa ulaşamayan hem de ahiret bakımından hüsrana uğrayan kişiler olarak kurgulamaktadır.

3.8. Evlilik

Evlilik, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "evli olma durumu"; evlilik birliği ise "karı ve kocadan oluşan topluluk" (TDK, 2009, s. 668) şeklinde tanımlanır.

Evlilik; bir kadın ve bir erkeğin birlikteliğini yasal kılan nikâh akdinin yanı sıra din, hukuk, ahlak, âdet ve örf gibi topluma ait sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaptırımlar temelinde aile oluşturmak suretiyle tesis edilen meşru birlikteliktir (Soydan, 1994, s. 4). Evlilik, aile kurumunun varlığını ve sürekliliğini sağlar; toplumlar da devamlılıklarını evlilik yoluyla meşruiyet kazanmış birliktelikler temelinde ve aile çatısı altında sürdürür (Gürbüz, 2019, s. 68).

> "Evlilik, iki cinsin birlikteliğinin toplumsal kabul görmüş hâli olmasının yanı sıra âşıkların birleşmesinin içgüdüsel bir formudur. Çünkü evlilik, modern toplumlarda âşıkların ilişkilerinde bireysel olarak tek olmayı ve var olan ilişkinin sürekliliğini teminat altına alır. Evliliğin 'kültürün özel bir yaratıcı faaliyeti' olduğunu söyleyen Malinowsky, evliliği 'iki insan arasında yeni bir ilişki kuran resmi bir damga ya da onaylama' Dell de beraberliğin 'toplum gözünde vardığı kesinlik' olarak tanımlar. Mitchell, aşkta evliliğin hedeflenen bir son olarak görülmesinin insan psikolojisinin bir gereksinimi olduğunu belirtir. Ona göre evlilik, sevgiyi daha güvenli kılma çabasıdır." (Karadoğan & Özdarıcı 2023, s. 339).

Görüldüğü üzere ailenin zeminini oluşturan evlilik, farklı dine mensup toplum ve kültürlerde dahi erkek ve kadınların kendilerine mahsus bir mahremiyet alanı oluşturmalarına olanak sağlayan ve insan soyunun salimen devam etmesine imkân tanıyan tek meşru ilişki olarak kabul edilir. Kaldı ki İslam dini için oldukça önemli bir müessese olan aile kurumunun temelini teşkil eden evliliğin hükümleri doğrudan *Kur'an-ı Kerim* ayetleriyle sabittir (Atar, 2007, s. 112). Bununla birlikte ayetlerde evlilik teşvik edilir. Nitekim Nûr suresi 32. ayetinde evlilikle ilgili olarak şöyle buyrulur: "İçinizden evli olmayanları, köle ve câriyeleriniz arasından da elverişli olanları evlendirin. Yoksulluk içinde iseler Allah lütfu ile onları ihtiyaçtan kurtarır, Allah'ın hazinesi geniştir, her şeyi bilmektedir." (DİB, 2020, s. 353).

İslam'ın aile ve evliliğe atfettiği önem, Hz. Peygamber'in uygulamalarında da geniş bir şekilde karşılık bulur. Evliliği kendisinin ve kendinden önce gönderilen peygamberlerin sünneti olarak bildiren Hz. Peygamber, imkânı olanları evliliğe teşvik ederek evlilik kurumunun iffeti korumak ve nesli devam ettirmek için oldukça önemli olduğunu vurgular (Atar, 2007, s. 112):

> "- Evleniniz ki üreyip çoğalasınız. Çünkü ben kıyamet günü düşük çocuk dahi olsa diğer ümmetlere karşı sizinle iftihar ederim. [Keşfü'l-Hafâ, 1-380]
>
> - Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimle amel etmezse benden değildir. [Kütüb-i Sitte, 17-187]
>
> - Kim evlenirse dininin üçte ikisini korumuş olur. [el-Câmi'us-Sağir, 2-161]
>
> Kul evlendiği zaman dininin yarısını tamamlamış olur. Kalan yarısında da Allah'tan korksun. [Miskâtü'l-Mesabih, 2-161]" (Asımgil, 1998, s. 22).

Türk kültüründe evlilik; toplumsal yapının temeli olması, kişiler ve aileler arasında maddi ve manevi bağları tesis ederek sağlamlaştırması ve benzeri nedenlerle insan hayatının önemli merhalelerinden biri olarak görülür. Çünkü aile ve akrabalık ilişkilerinin ön şartı evliliktir. Evrensel bir kurum olan evliliğin meydana gelmesinde ise mensup olunan toplumun sosyo-kültürel değer yargıları belirleyicidir (Bakırcı, 2018, s. 2). Bu nedenlerle Türk edebiyatında da evlilik konusuna önem verildiği görülür. Özellikle roman türü; içinde bulunduğu toplumun kültürü, insanların yaşantısı ve gelenekleri gibi pek çok unsurdan izler taşıdığı için Türk romanında evlilik teması sıklıkla işlenir (Gürbüz, 2019, s. 67). Cumhuriyet'in ilk senelerinde seküler etkiyle yazılan popüler romanlarda evliliğin aşk gibi romantik duygularla şekillenmesi gerektiği vurgulanır (Karadoğan & Özdarıcı 2023, s. 351). Sonraki dönemde yazılmaya başlanan İslami romanlarda ise evliliğin İslami kaideler gözetilerek helal ve haram dairesi içinde gerçekleşmesi gerektiği ön plana çıkarılır. Bu romanlarda özellikle evliliğin ilk adımı sayılan nişan ve düğün törenlerinde İslami kaidelere azami ölçüde riayet edilmesi gerektiği önemle belirtilir:

> "İslami romancılar, nişan ve düğün gibi günlerde İslami kuralların esnetilmesini veya İslamiyet'ten taviz verilmesini topluma bulaşmış bir hastalık olarak görür ve buna karşıt bir duruş sergilemeye çalışır. Bu konuda okuyucular bilinçlendirilmeye çalışılır, toplumda düğün/nişan törenlerinde yapılan yanlış uygulamalar gösterilir, bunların İslamiyet'te yerinin olmadığı belirtilir ve İslamiyet'e uygun alternatif eğlenme yolları ortaya konur." (Gürbüz, 2021, s. 144).

İslami yazarlar arasında önemli yeri bulunan Sevim Asımgil'in de romanlarında evlilik temasına ağırlık verdiği görülür. Asımgil, eserlerinde işlediği evlilik temasıyla kadın ve erkek birlikteliklerinin İslami hükümler temelinde, evlilik ve nikâh akdiyle meşru kılınarak gerçekleştirilmesini tavsiye eder. Yazar, özellikle inanç bakımından denkliğin evlilikteki önemine vurgular; dünya ve ahiret saadeti için evliliklerin İslami kaidelere uygun olması gerektiği üzerine önemli değerlendirmelerde bulunur ve okuyucuyu evlilik konusunda bilinçlendirmeyi amaçlar.

Yazar, *Siyah Zambak ve Merve* romanında evlilik temasını öncelikle Azra karakteri üzerine inşa eder. Azra, mahalleden tanıdığı Mehmet isimli müezzine âşıktır. Mehmet de onu çok sever. Ancak Azra, kendisini istemeye gelen olmayınca hayal kırıklığına uğrar. Dikiş öğrenmek için terzide çalıştığı sırada Mehmetlerin komşusu Ayşe, ona yalan söyleyerek Mehmet'in teyzesinin kızı Seleme ile evleneceği iddiasında bulunur. Azra, aldığı haber karşısında sarsılır. Günlerce uyumaz, ağlar. Sonrasında ise kadınlık gururunun da etkisiyle Turgay'ın evlilik teklifini kabul eder.

Zengin bir aileye mensup olan Turgay, doktordur. Azra'yı görür görmez âşık olduğu için ona hemen evlilik teklifinde bulunur. Azra, geçirdiği buhran sebebiyle evlilik teklifini kabul eder ve böylece on beş gün içinde evlenirler.

Azra, evlendiği günden itibaren büyük bir servete sahip olur. Turgay Bey'le sürekli yurt dışına gezilerine katılır. Gazeteler hep onlardan bahseder. Turgay Bey, eşini daima aşkla sever. Ancak Azra, zaman zaman Mehmet'i düşünmekten kendini alamaz. Ayşe'nin yalan söylediğini öğrendiğinde ise acele hareket ettiğini düşünerek büyük bir pişmanlık duyar. Kardeşi Esra, Mehmet'le evlenince kıskançlık duygusuyla başa çıkmak zorunda kalır. Azra'nın, eşini sevmesi hastalandığı zamana rastlar. Kanserin son evresindeyken çarşaf giymek isteyince Turgay, eşine şefkatle yardım eder ve onu desteklediğini söyler:

> "-Seni seviyorum, dedi...
>
> -Bunu bana ilk defa söylüyorsun, diye fısıldadı.
>
> - Kesinlikle ilk defa hissettim de ondan. Senin içindeki imanlı Turgay'ı sevdim, hem de çok, çok…" (Asımgil, 1999, s. 231-232).

Yazar, Allah'a bağlılığın artmasının eşler arasındaki sevgi ve bağlılığı da güçlendireceği yönündeki düşüncesini Turgay ile Azra arasındaki ilişki üzerinden okuyucusuna aktarır.

Esra ile Mehmet çiftinin evliliklerinde de bir taraf eşini sonradan sever: Mehmet! Mehmet, Esra'yla dindar olduğu için evlenir ancak Azra'yı unutamadığı için eşine hiç yakınlık göstermez. Esra, hamile olduğunu açıkladığında eşinin gözlerinin içine bakar ve ona âşık olur. Böylece Esra, eşinin çok sevdiği kediyi kıskanmaktan kurtulur. Yazar, çocuk sahibi olma haberinin eşler arasındaki muhabbeti güçlendireceği yönündeki düşüncesini Esra ile Mehmet'in ilişkisi üzerinden aktarır.

Eserde yer alan Sonay karakterinin evliliği aldatıldığı için üzüntüyle son bulur. Mete, Azra'ya olan hayranlığı dolayısıyla sürekli onu rahatsız eder. Azra, Mete'den her zaman kaçar. Hep beraber düğüne gittikleri bir gün Mete, Azra'yı lavaboda rahatsız ederken Sonay'a yakalanır. Bunun üzerine Sonay, eşinden boşanma kararı alır: "Kabalıklarına, kadınlarla düşüp kalkmana, şu rezil içkine katlandım. Ama ailemin şerefiyle oynamana asla izin vermeyeceğim" (Asımgil, 1999, s. 123). Ancak Sonay, içten içe Azra'yı da suçlar: "Esra gibi örtünseydi bunlar meydana gelmezdi" (Asımgil, 1999, s. 227).

Yazarın, kadınların örtünmesini hem aile huzurunun korunması hem de toplumsal düzeyde aile kurumunun muhafazası açısından gerekli görmesi dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, İslam dininde örtünmeye ilişkin hükümlerin romandaki yansıması niteliğindedir.

Sevda Geri Dön romanında evlilik teması, ilk olarak İslam dininde boşanmanın şakası olmayacağını anlatmak üzere işlenir. İncelenen eserde romanın başkahramanı Sevda, Cengiz ile severek evlenir. Onların on yaşında ikiz çocukları vardır. Ekonomik durumları oldukça iyidir. Eğlence, asla vazgeçemeyecekleri aktivitedir. Ancak Sevda'nın yaşam tarzı çocukluk arkadaşı Zeynep'i görünce değişir. Zeynep, Hristiyaken din değiştirip Müslüman olan Mustafa ile yedi yıllık evlidir. Mustafa da Sevda da dinî eğitimlerini mahalledeki diğer çocuklar gibi Zeyneplerin evinde alırlar. Zeynep'in babası ve annesi, çocuklara *Kur'an-ı Kerim* öğretmek için evlerinin bir odasını sınıfa çevirir. Zeynep'in babası, Stefan'daki yumuşak huyu görünce onun kalbini İslam'a ısındırır. Çeşitli dinî dersler verir.

Eğitimin ardından Stefan, Müslüman olur. Ailesi onu din değiştirdiği için terk edince Zeynep'in babasına sığınır. Ahmet Bey, ona çocuğu gibi bakar. Delikanlı olduğunda da kızı Zeynep'le evlendirir. Sevda, onların evlendiğini yıllar sonra Mustafa'yla karşılaşınca öğrenir. Mustafa, Sevda'yı evlerine davet eder. Sevda, arkadaşına kavuşur. Zeynep, ona hep çocukluk hâllerinden bahseder. Beraber namaz kıldıklarını, sure ezberleme yarışına girdiklerini hatırlatır. Sevda, utanır. Çünkü modern yaşamak adına dinî vecibelerini yerine getirmekten oldukça uzaktır. Zeynep, onu cesaretlendirir. Çocukluğundaki imana kavuşabilmesi için gayret etmesi gerektiğini hatırlatır.

Sevda, evine gelince Zeynep'in hediye ettiği dinî kitapları okumaya başlar. Kısa süre içinde *Kur'an-ı Kerim* okumayı hatırlar. Unuttuğu sureleri yeniden ezberler. Namazlarını aksatmadan kılar. Ancak Cengiz, eşinin yeni hâlinden hiç memnun değildir. Geçici bir durum olduğunu düşünerek önce çok ses çıkarmaz ancak Sevda örtüneceğini de söyleyince işler çığırından çıkar:

> "-Saplantı hâlini alan bir ısrarla çöl kanunlarına bağlanmışsın…
>
> - Sen, Rabbimin emirlerine çöl kanunları mı diyorsun?
>
> - Hepsine değil tabii. Büyük bir reform yapmamız lazım. Erkek-kadın bir arada oturmama gibi, örtü gibi, zina cezaları gibi, kısas gibi. Bazı durumların son asrın medeni insanına ters düştüğü açık bir gerçek" (Asımgil, 2015, s. 170-171).

Tartışmalarının sonunda Sevda, dinî değerleri hiçe saydığı için kocasına tokat atar. Cengiz Bey de aynı şekilde mukabele eder ve "Seni boşadım" (Asımgil, 2015, s. 172) der. Sevda, büyük bir hayal kırıklığına uğrar:

> "Bo…şa…dın mı? Sen… İntikam uğruna… Yuvamızı yıkmayı göze alabil…din. Bütün bunları kılını kıpırdatmadan yaptın. Sen zalimin birisin. Tolga'yı, Ayça'yı da mı düşünmedin? Yavrularımızı 'ana-baba' beraberliğinden mahrum bıraktın" (Asımgil, 2015, s. 173).

Cengiz, Sevda'nın sözleri karşısında donakalır. Karısının kendisini bu kadar ciddiye almasına şaşırır. Ancak Sevda, geri adım atmaz. Nikâhlarının düştüğünü söyleyerek dinen artık birbirlerine haram olduklarını haykırır. Ardından evini terk ederek Mustafa'nın yanına sığınır.

İslam dininde boşanma, eşler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde uygulanacak en son tedbir olarak görülür. Eşlerde ve en çok da çocuklarda başta

psikolojik olmak üzere toplumsal hayatta pek çok sorunlara yol açabilecek olan bu durumun oluşmaması için taraflara uzlaşmaları ve güzel üslupla sorunlarına çözüm getirmeleri önerilir. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir" (DİB, 2013, s. 174) buyurarak eşlere birbirlerinin güzel taraflarını görmelerini tavsiye etmiştir. İncelenen eserde Cengiz karakteri, acele hareket ederek eşini boşadığını söylediği için çok pişman olur ve barışmak istediğini bildirir. Sevda da onu sevmeye devam eder ancak dinin hükmünden çıkmak istemez. Bu nedenle tekrar Cengiz'le evlenmez. Cengiz, durumun ehemmiyetinin farkına Mustafa'yla görüşünce varır: "Üç şeyin şakası yoktur: Nikâh, talak, ric'at… Bu kadarını bilseydiniz yuvanız dağılmazdı" (Asımgil, 2015, s. 189). Yazar, Sevda ile Cengiz'in evliliği üzerinden boşanmanın dinî ve ahlaki açıdan ciddiyetle ele alınması gereken bir mesele olduğu anlayışını yansıtarak okuyucularını bu konuda bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır.

İncelenen eserde Sümeyra'nın izdivacı da dikkat çekicidir. Sevda, Sümeyra'yı ilk kez kardeşi Ercan'ı ziyaret ettiğinde görür. Sümeyra, evli olan patronuyla flört hâlindedir. Sevda, bu durumu öğrenince çok üzülür. Sümeyra'yı bir köşeye çeker ve ona yanlış yolda olduğunu anlatır. Sümeyra, hatasını anlar ve Sevda'yla birlikte orayı terk eder. Sevda, onu hiçbir zaman yalnız bırakmaz. İslami ilimleri öğrenmesine imkân sağlar. Sümeyra, aldığı dersler sayesinde tövbe eder ve hidayete erer. Başını örter, ferace giyer. Çocuklara *Kur'an-ı Kerim* dersleri vermeye başlar. Osman Hoca'nın evlendiğini öğrenince de büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü Osman Hoca'yı çok sever. Ancak, onun Meryem Hoca'yla evlenmesine çok sevinir. Nitekim Meryem Hoca, kendisi gibi sonradan tövbe etmiş değildir. O, en başından beri takva ehlidir: "Hatırlayabildiği kadarıyla Meryem Hoca küçük yaşta İslam terbiyesi almış ehl-i takva bir kızdı. Kalbinden, Meryem'in Osman Hoca'ya çok uygun olduğu geçti. Onun mazisinde utanılacak tek bir sayfa yoktu" (Asımgil, 2015, s. 250).

Cengiz'in erkek kardeşi Kağan da Sümeyra'yı sever. Sümeyra, Osman Hoca'ya aşık olduğu için Kağan'ı başından beri reddeder. Ancak sevdiği kişi evlenince Kağan'la evlenmeyi kabul eder. Amacı ona İslam'ı ısındırmak, böylece hakiki mümin olmasını sağlamaktır: "Sevmediği birine Sümeyra, ahiret kazandırma ümidiyle kendini feda kararı almıştı" (Asımgil, 2015, s. 252).

Yazarın Sümeyra ile Osman Hoca'yı evlendirmemesi dikkat çekicidir. Sümeyra, karşısındaki kişi iffet bakımından en başından beri kendisinden çok daha dikkatli olduğu için Osman Hoca'ya denk görülmemiştir. Bu sebeple Osman Hoca, iffetini muhafaza etme bağlamında kendisiyle aynı hassasiyete sahip olan Meryem Hoca'ya eş olur. Sümeyra ise günaharının bedelini ödercesine âşık olmadığı bir adamla sırf onu hidayete erdirmek için evlenir ve Meryem Hanım'ı kıskanmaz. Çünkü dinî ve ahlaki sorumluluğunu bireysel arzularının önüne koyar.

Dilara romanında başkahraman Dilara, Çetin'le olan nişan akdini bozar. Bunun sebebi Çetin'in din noktasındaki zayıflığıdır. Nişanlanırken İslami emir ve yasaklar konusunda elinden geldiğince gayret edeceğine söz veren Çetin, müstakbel eşi gelinlik provasındayken alkol alır. Dilara da böyle davranan birinin eşi olmayı asla kabul edemeyeceğini söyleyerek onu terk eder. Bu ayrılık, Çetin'in ailesini sevindirdiği kadar Dilara'nın ailesini mutsuz eder. Çünkü Çetin'in ailesine göre Dilara, dindar bir yobazdır. Dilara'nın ailesine göreyse Çetin, onlara zenginliğinin ve tanınmışlığının ayrıcalığını yaşatacak ve pek çok fırsata kapı aralayacak bir anahtardır.

> "Allah Resûlü'nün ifadesiyle saliha bir eş âdemoğlunun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır. Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Efendimiz kendi toplumundaki eğilimleri dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki bereket görsün" (DİB, 2013, s. 28).

İncelenen eserde Dilara, yüzüne inen babasının yumruğuna ve kardeşleriyle annesinin tüm sitemlerine rağmen verdiği bu ayrılık kararından son derece hoşnut olur. Bu sebeple dikiş dikerek tüm ailesinin geçimini sağlamaya devam etmekten hiç gocunmaz. Çünkü evlilik meselesi onun dininin ayrılmaz bir parçasıdır.

Çetin, Dilara'nın geri adım atmayacağını bildiği için çok geçmeden İrem'le evlenir. Çetin'in annesi ve akrabaları, İrem'in gelinleri olmasından son derece memnun olurlar. Çünkü onlara göre modern bir kız olması bakımından İrem tam da Çetin'e göredir. Ne var ki Çetin, Dilara'yı bir türlü unutamaz. Hatıra defterine Dilara'ya karşı duyduğu hisleri ve onunla geçirdiği her anı not eder. İrem, Çetin'le birlikte kaza yaptıktan sonra ölüm döşeğinde kıvranırken bu gerçeği Dilara'ya bildirir. Onun vasiyeti Dilara'nın Çetin'le evlenmesidir. Çünkü eşinin gönül

dünyasıyla Dilara'nınki birdir. Çetin de ebedi saadet peşindedir. Eşini evlendikleri günden itibaren sık sık tasavvuf kitapları okurken gördüğünü söyleyen İrem, Çetin'in aradığı huzura kavuşabilmesi için Dilara'dan vasiyetini yerine getirmesine dair söz alır. Dilara da gözlerini kaybetme riski olmasına rağmen söz verdiği gibi Çetin'le evlenir. Geçmişte Çetin'den ayrıldığı için üzülen ailesi bu sefer de kızlarının Çetin'le evlenmesine üzülür. Çünkü o sırada Hande Nazan da kardeşi Enes'e Dilara'yı ister:

> "Çocuk sapasağlam, daire almışlar, işini mükemmel kurmuş, senin hayal edebileceğinin ötesinde dindarmış. Çetin'i gizliden gizliye seviyordu isen baştan niye evlenmemiştin. Eğer sevmemişsen şimdi niçin varacakmışsın ona" (Asımgil, 1991, s. 244).

Allah'ın emir ve yasaklarına itaat etmede aynı hassasiyete sahip olan Dilara ve Enes'in evlenmemeleri Dilara'nın da en başından beri Çetin'e âşık olduğunun işaretidir. Yazar, fikir birlikteliğinin yanında kalbî yakınlığın da evlilik için son derece önemli olduğu yönündeki düşüncesini burada hissettirir. Nitekim Sevim Asımgil, mutlu ve kalıcı bir evlilik için eşlerin denkliği yanında aralarında aşk bağının da bulunması gerektiğini *İyi İnsan Olmak Yürek İster* kitabında şöyle izah eder:

> "Evlilik sadece denklik değil! Denkliğin yanı sıra eşler birbirini sevmeli, birbirlerine güvenmeli ve saygı duymalı. Arada sırada gerekecek, biri diğerine fedakârlık yapacaktır. Tahsil, makam, mevki birer etikettir" (Asımgil, 2016, s. 264).

İncelenen eserde Dilara'nın annesi Nevin Hanım'la Osman Bey'in ve Selda ile Nuri'nin de birbirlerine âşık olarak evlendikleri görülür. Buna rağmen her iki evlilik de taraflara mutsuzluk getirir. Burada yazar, Allah'ın rızasından geçmeyen evliliklerin hüsranla sonuçlanacağı yönündeki düşüncesini ortaya koyar. Nitekim Nevin Hanım, kaçarak evlenir. Bu olaya çok sinirlenen babası, onu bütün mirasından men eder. Otuz yıllık evliliklerinin geldiği noktada Nevin Hanım'a eşinin hissettirdiği yalnızca ıstırap ve pişmanlık duygularıdır. Bağırışların hiç eksilmediği evlerinde Nevin Hanım; zamanla sigaraya, Osman Bey ise içkiye sarılır. Sevgi ve saygıyı yitirdikleri için evlilikleri bir çıkmaza sürüklenir.

Selda da annesi gibi kaçarak evlenir ve o da yine annesi gibi aradığı mutluluğu bulamaz. Çünkü Nuri, Selda'nın feministliğinden faydalanarak evlilikte de kadınla erkeğin eşit olduğunu vurgular ve eşinden evin geçimini sağlamasını ister. Dahası kumar borcu için eşinin kolundaki bileziği alır. Çoğu zaman haber vermeden evine geç gider ve eşini hiç umursamaz. Bu hâliyle Selda "kadın kişiliğinin hiçlendiği bir

evlilik sürdürür" (Asımgil, 1991, s. 194). Yazar, her iki evliliğin de Allah'ın rızasını gözetme ve imanı olgunlaştırma amacıyla kurulmamış olmasını, taraflar arasındaki aşkın zamanla sona ermesinin temeli olarak kurgular. Bu bağlamda evlilikte huzurun ve eşler arasındaki sevginin devamını dinî değerlere bağlı bir yaşamla ilişkilendirir ve ayrıca anne-baba rızasının evlilikteki önemine dikkat çeker.

Geleneksel Türk toplum yapısında çocukların yuva kurmasına yardımcı olmak ebeveynlerin maddi ve manevi olarak yüklenecekleri sorumluluk anlamına gelir. Bu sebeple ebeveynler, çocuklarının seçeceği eş konusunda otorite olmak isteyebilirler. İstenilmeyen gelin veya damat adayı, ailelerde büyük tartışmalara neden olabilir. Anne ve baba, gerekçeleriyle birlikte adayın neden uygun olmadığını anlattıktan sonra seçimi çocuğuna bırakmalıdır (Tarhan, 2010, s. 38, 40). Sevim Asımgil, konu hakkında şu tespitte bulunur ve romanlarında verdiği örneklerle bu durumun muhtemel sonuçlarını değerlemdirir:

> "Evlilik çok ciddi bir mesele olduğundan ailenin kararı tamamen gence bırakması veya kararı anne-babanın alıp evliliğin uygulamaya konması doğru görülmemektedir. Ailede, gencin bir kimse ile evlenmesi söz konusu olduğunda birlikte oturulup konuşulmalı, bu evliliğin neden istendiği ya da neden istenmediği inceden inceye değerlendirilmelidir. Eş seçiminde anne-baba, diğer akraba ve dostlarla istişarede bulunmak çok yararlıdır" (Asımgil, 2016, s. 261).

Meriç'in Kanlı Gelini romanının kahramanlarından Sare, yirmi sekiz yaşındadır. Komşularının bir akrabası ona talip olur. Orhan isimli bu genç, İzmit'te yaşar ve küçük bir kuruyemiş dükkânı işletir. Ancak Sare'nin anne ve babası, kızlarını Orhan'la evlendirmek istemez: "Anne baba olarak Sare'nin talibini de ailesini de beğenmemişlerdi, hem de hiç… Müslüman olduklarını söylüyorlardı, fakat yaşamları tıpkısı tıpkısına kâfirler gibiydi. Müslüman, Müslüman gibi yaşardı" (Asımgil, 1993, s. 124).

Ayşe Hanım, gittikçe Müslüman kimliğinden uzaklaştığına tanık olduğu kızının bir imamla ya da müezzinle evlenmesini arzular. Ağabeyi Harun'un da bu evliliğe rızası yoktur:

> "Senin şu talibin bir denizköpüğü. Senin tipin değil. Onun hatırı için açılmak gibi büyük risklere girmeye değmez. Biraz daha bekleyelim, başka hayırlı kısmet çıkabilir. Üçkâğıtçının biri; ne ipe sapa gelmez şeyleri konu etti o akşam. Hem neymiş efendim, seni

> gezdirecekmiş… Sinemayı, tiyatroyu çok severmiş. Düğünlerde eşi ile dans etmek istermiş. Mayo giymeye de ses çıkarmazmış." (Asımgil, 1993, s. 84).

Hem biyolojik hem de sosyolojik bakımdan on sekiz yaşından önce evlenmek tıbben tavsiye edilmemektedir. Uzmanlara göre özellikle küçük yaşta evlenen kızların gebeliklerinde anne ve bebek sağlığı bakımından çeşitli riskler meydana gelir. İlerleyen yaşta yapılan evlilikler ise uzun süre bekâr yaşamanın getirdiği yaşam biçiminden kaynaklanan bazı uyum sorunlarına yol açabilir. Yaşla ilgili olarak da kadınların çocuk sahibi olması güçleşebilir ve sorunlar karşısında boşanmayı önceleme ilk çözüm olarak çiftler tarafından tercih edilebilir. Kültürel ve ekonomik yapı, dinî inanç, şart ve zamana göre evlilik yaşı değişse de yükseköğrenime devam etmeyenler için on sekiz yaş biyolojik ve ruhsal olarak bireyin rüştüne ulaştığını gösterir. Dolayısıyla bu yaş evlilik için uygun görülür. Ancak yüksek tahsiline devam eden bireyler için tavsiye edilen evlilik yaşı ise eğitimin bitirilip işe başlama zamanı olarak görülür (Özarslan, 2020, s. 257, 258).

Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur: "Ey Ali! Üç şeyi geciktirme: Vakti geldiğinde namazı kılmayı, hazır olduğunda cenazeyi defnetmeyi, dengini bulduğun zaman eşi olmayan kadını evlendirmeyi" (DİB, 2013, s. 43). İncelenen eserde Sare, kendisi için yanlış bir tercih olduğunu hissetmesine rağmen ailesinin sözlerine kulak tıkar ve onlara evlilik yaşını geçirdikleri için sitem eder:

> "Ağabey, ben çok güzel bir kız değilim, yaşım da 28 oldu… Siz kalkmış benim için masal gibi kısmet düşlüyorsunuz, çok beklersiniz. İskeçe'den Osman'a istediler vermediniz. Kırk mahalleden Enes'e istediler vermediniz. İdadiye'nin oradan kaç kişi istedi vermediniz. Neymiş Türkiye'de daha iyisi çıkarmış. Kaymakam istese, vali istese, kim istese istesin padişah gelip istese, Türkiye'de daha iyisi bulunur diyecektiniz. Türkiye'de daha iyisi dahi yok. Benimle evlenmeye bir tek Orhan cesaret etti" (Asımgil, 1993, s. 93).

Sonunda hem serbestliğe kavuşacağını düşündüğünden hem Orhan'ı kendisi için son şans olarak gördüğünden âşık olmadığı hâlde Orhan'la evlenmek için ısrar eder. Ailesi de "Orhan'a kaçar, bir bunalıma girer de canına kıyar korkusundan vermeye mecbur olur" (Asımgil, 1993, s. 137). Ancak Sare, giyiminde istediği gibi değişikliğe gidip açılsa da evliliğinde mutluluğu yakalayamaz.

Sare'nin ağabeyi Harun'un da başından bir evlilik geçer. Komşusunun kızı Rümeysa'yla evlenir. Her iki ailenin büyükleri de çocuklarının evlenmesinden mutluluk duyar. Çünkü aileler de yetiştirdikleri çocukları da çok dindardır ve onlar

için mutlu bir evliliğin en önemli şartı olan tarafların İslâm dininin çatısında ortak hayat görüşüne sahip olması ilkesi sağlanmıştır. Ne var ki Harun'la Rümeysa'nın mutluluğu bir hafta sürer. Rümeysa, Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ederlerken Meriç Nehri'ne düşüp hayatını kaybeder.

Harun, vefat eden eşini uzun seneler unutamaz. Ancak inancının zayıflamaya başlamasıyla Rümeysa'yı unutmaya başlaması aynı zamana tekabül eder:

> "Onu ölünceye kadar aynı şiddetle seveceğim dememiş miydi? Ne var ki zaman hiçbir şey tanımıyordu. Direnmesine rağmen Rümeysa'ya olan sevgisi büyük sellerle yıkılan bentler gibi, belleğinin sisleri arasında kaybolmaya yüz tutmuştu. Derin kederinin pranga ve zincirleri kırılmıştı. Ateşi küllenmişti" (Asımgil, 1993, s. 144).

Harun'un keder zincirini yirmi yaşındaki Dila kırar. Dila'nın annesi şarkıcı, babası müzisyendir. Kendisi de ebeveynleriyle birlikte gazinoda çalışır. Harun, onlarla aynı iş yerinde çalışır. Harun, serbest davranışlarından etkilendiği için ona âşık olduğunu sanır. Ancak "İslâm'la yüklü bir ailede" (Asımgil, 1993, s. 192) yetiştiği için ailesinin, şarkıcı kızını gelin olarak istemeyeceklerinin farkındadır. Buna rağmen ailesinin rızasını almadan nişanlanır. Dila'nın ailesi ise bu durumu problem etmez.

Beri taraftan Harun, şarkıcı olduğundan beri evine geç gittiği için babası Ömer Efendi, oğlundan işkillenir. Bir gün onun iş yerine gider ve babası olduğunu söyleyerek Harun'u sorar. Onu Dila karşılar ve kendisini Harun'un nişanlısı olarak tanıtır. Ömer Efendi'yse görünümünü gayr-i İslâmî bulduğu Dila'ya "Sen gelin olarak benim evime atamazsın!" (Asımgil, 1993, s. 230) diyerek tepkisini ortaya koyar. Bu arada oğlunun şarkıcı olduğunu da öğrenince büsbütün sinirlenir ve Türkiye'yi terk etmek üzere İpsala sınırına kadar gider. Karşı tarafa geçmek isterken duyduğu silah sesinden korkarak yere yuvarlanır. Harun, babasının bu olaydan sonra gazinoyu terk ettiğini öğrenince onu nerede bulacağını bilerek Yunanistan sınırına gider. Askerlerden, Ömer Efendi'nin hastanede olduğunu öğrenir. Soluğu, babasının yanında alır. Babasının sözleri sitem doludur:

> "O kızı ve kapıda asılı resmini görünce aklım çıkıp gitmek için kafatasımın kemiklerini zorladı oğlum. Gözlerim kararı, bilincimi yitirdim. Bir tek şey düşündüm; sizin için terk ettiğim topraklara geri dönmek… Oralarda iyiydiniz. Geri dönmeki yavrularımla olan o zamanki hatıralarımın koynunda kalmak istedim" (Asımgil, 1993, s. 244).

Ömer Efendi, ölüm ve ahiret gerçeğine işaret ettiği konuşmasının ardından vefat edeceğini söyleyerek Rümeysa'nın yanına defnedilmeyi vasiyet eder. Oracıkta da vefat eder. Harun; babasını, Rümeysa'nın kabrinin yanına defnettiği gün vefat eden karısını ne kadar çok sevdiğini anlar:

> "Nasıl olmuşta Rümeysa'dan sonra Dilâ gibi biriyle evlenmeye kalkmıştı. Rümeysa ile karşılaştırılınca Dilâ'nın her şeyi yapaydı; sık sık özenle boyadığı kızıl saçlarından porselen kaplama dişlerine, gülümsemesine kadar her şeyi… Kahkahası dahi, bakışları dahi…" (Asımgil, 1993, s. 249).

Girdiği iç hesaplaşmanın ardından da evlenmek için yanlış kişiyi seçtiğine karar vererek nişanı bozar. Ömrünün sonuna kadar Rümeysa'nın hatıralarıyla bekâr olarak yaşar.

Düğünümde Ağlama romanında evlilik teması, evliliklerin denklik üzere yapılması gerekliliği üzerine inşa edilir. Mütedeyyin bir ailede büyüyen Serra, ailesinin itirazlarına rağmen dinî değerlere karşı olan Doktor Emre ile evlenir. Evliliklerinin ilk yıllarında Emre'nin hayatına uyum sağlayan Serra, bir süre sonra Emre'nin başka kadınlarla alâkadar olması ve çocuklarının da olmaması gibi gerekçelerle evliliğini sorgulamaya başlar. Zaman zaman Emre ile dinî konular üzerine sözlü münakaşa yaşayan Serra, bu evliliğin artık kendisi için bir üzüntü kaynağı oluşturduğuna karar verir. Doktor Emre, Serra'yı Müslüman olduğu için olayları yanlış değerlendirmekle suçlar:

> "- İslâmî meselelere dedi hep pozitif yaklaşır ve heyecanlanırsın! Ve Müslümanlık mutlaka bir şeyleri yanlış anlamana yol açar. Benden farklı olarak, senin bütün hücrelerinde dinsel bir birikim vardır, çünkü ayrı kültür koşulları içinde yetiştik. İman meselesi sizin ailede kalıtsaldır. (…)
>
> Serra'nın yüreği üzüntüyle burkuldu; kocasının zihni İslâmî konularda mermerleşmişti sanki… Onun bu tarz düşünceleri genç kadını her zaman ürkütürdü, kendini korumak istercesine sıkıca kürküne sarındı.
>
> (…)
>
> - Şimdi sen gusül abdesti almıyorum diye beni suçluyor ve dışlıyor musun yoksa?
>
> Genç adam bunu kahkaha ile gülerken sormuştu; ama karısının soğuk bakışlarını görünce sustu. Serra'nın sabrı tükenmişti:
>
> - İslâm'ın hükümlerini ben değil Allah koymuştur. Sen her sözünü daima çok iyi tartan, konuşmalarını her zaman sağlam bir mantığa dayandıran dengeli, her an denetimli

birisindir; ancak konu İslâm olunca hiçbir sınır tanımıyorsun Emre" (Asımgil, 1994, s. 37-38, 67).

Dinî yaşantıda denk olmamanın bir neticesi olarak da Serra, sonunda evliliklerinin yedinci yılında çocuğunun olmadığını bahane ederek Doktor Emre'den ayrılır ve annesinin yanına yerleşir. Serra'nın annesi, mütedeyyin bir kadındır ve her on beş günde bir İnkaya Camii'sinde İmam Ömer tarafından verilen vaaz ve sohbetlere katılır. Serra da annesiyle birlikte camiye gitmeye başlar. Annesinin ölümünden sonra da İmam Ömer ile ikinci evliliğini yapar. Serra, bu evlilikte istediğini bulur ve mutlu olur. Emre ile olan evliliğinde hasretini çektiği dinî vecibeleri yerine getirme arzusunu, Ömer Hoca ile kurduğu denk evlilikte istediği gibi ifa etme imkânı bulur. Böylece dinini yaşamaya başlar. Serra, evliliği bir de çocukla taçlanınca Ömer Hoca'ya olan sevgisini itiraf eder ve mutlu bir hayata kavuşur:

> "Aradan 7-8 ay geçmişti işte; ve evlendiğine pişman olmak bir yana, pek isabetli bir karar vermiş olduğuna inancı kuvvetlenmişti. Senelerce oraya buraya savrulduktan sonra eşsiz bir çiçek bahçesine girmiş gibiydi… yaşamında her şey şimdi yerli yerine oturmuştu; ruhu sağlığına kavuşmuş, yattığı yerde canlanmış, hücrelerine yepyeni, taptaze bir hayat sunuyordu. İlk kocası ile olan bütün anılarının üstüne yoğun bir bulut tabakası inmiş her şeyi örtmüştü." (Asımgil, 1994, s. 162).

Diana romanında yazar, en çok evlilik teması üzerinde durur ve mutlu ve mutsuz evliliklerin özelliklerini her cihetten gözler önüne serer. Romanda evliliği bakımından en büyük dramı başkahraman Melike yaşar. Melike, fakülteden tanıştığı Onur'la dört yılını flört ederek geçirir. Onur, uçarı ve özgürlüğüne düşkün birisidir. Mezun olduktan hemen sonra Melike'ye Londra'ya gideceğini bildirerek veda eder. Melike, terk edilişi karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar ancak flört ettiği için aralarında hiç bir resmi bağın da olmadığının farkına varır: "Hiçbir zaman sahip olmadığı bir şeyi nasıl kaybedebilirdi… Onun bana bir şey falan ettiği yok, sözlü değildik, nişanlı da değildik." (Asımgil, 1995, s. 18, 24).

İslam dini, flörtü haram sayar ve yasaklar. Çünkü evlilik akdi olmadan karşı cinslerin görüşmesi dinen uygun değildir. Yapılan araştırmalar, flört ilişkilerinin olumsuz sonuçlarından dinî kimliklerinden bağımsız olarak en fazla kadınların etkilendiğini ortaya koyar:

> "Eş adaylarının birbirlerini tanımaları için flört tarzında yaşanan birlikteliklerin bedelini genellikle genç kızlar öderler. Ayrılmayla biten flörtler, daha duygusal yapıda oldukları için kızları daha çok etkiler. Karşı cinsle ilişkisinde cinselliği ön planda tutan erkek, ilk aşaması arkadaşlık, ikinci aşaması sevgililik, üçüncü aşaması ise cinsellikten oluşan flörtte, hemen üçüncü aşamaya geçmek ister. Eğer bunda başarılı olursa, bu kez kadın kendisini kullanılmış hisseder. Erkek de, kolay elde ettiği şeye değer vermemeye başlar. Bu nedenle genç kızların, erkeği daha iyi tanımak hususunda dikkatli olması gerekir" (Tarhan, 2010, s. 37).

İncelenen eserde Melike, flört yıllarının ardından Onur'u düşünerek iki yılını geçirir. Duyguları aklına galip geldiğinden onu bir türlü unutamaz. İkili nihayet ortak arkadaşları Aslı'nın düğününde karşılaşırlar. Onur, Melike'yi dansa davet eder ve ona gönül okşayıcı sözler sarf eder. Ertesi gün de evlilik teklifi yapmak üzere ellerinde çiçeklerle Melike'nin yanına gider. Melike, bu sırada anneannesinin evindedir. Her zamanki rahat tavırlarıyla Onur; çekinmeden Melike'nin dedesi, anneannesi ve teyzesi Zülal'in de bulunduğu eve gider ve onlarla sohbet eder. Melike'yle baş başa kalma fırsatı yakalayınca evlenme teklifi eder. Melike'yse "annesinin hayaline arkasını dönerek" (Asımgil, 1995, s. 51) izdivaç teklifini kabul eder.

Melike'nin annesi Hande Hanım, kızının Onur'la evlenmesini onaylamaz. Ona göre kızı ile Onur arasında evlenmeleri için gerekli olan asgari şartlar oluşmamıştır. Bir kere terk edenin sadakatinden şüphe duyulmalıdır:

> "Bu çocukta senin gözünü kamaştıran bir şeyler olmalı ki onun gerçek kişiliğini göremiyorsun… İkiniz aynı fakülteden mezunsunuz, birbirlerinizin mesleklerine yardımcı olacaksınız, Onur da senin gibi gezmeyi seviyor. Aranızda bu hususta da bir problem çıkmayacak, daha bir yığın seni evliliğe götürecek sebep icat etmişsindir, mucit oldun. Yuvarlak içi boş topların binlercesi tepende uçuşuyordur. Bir peri masalında yaşıyorsun ve mutlu bir sonla biteceğini zannettiğin bir rüyadasın" (Asımgil, 1995, s. 65-66).

Kaldı ki Hande Hanım, anne ve babanın onayından geçmeyen evliliklerin mutluluk getirmeyeceğinin farkındadır. Buna en büyük delil de kendisidir. Çünkü babasının "Bu adam öküzün biri, hepimizin önünde saatlerce hep ayak ayaküstüne atarak oturdu, kimseye teklif etmeden, içip içmeyeceklerini sormadan arka arkaya belki on tane sigara içti, duman içinde kaldık." (Asımgil, 1995, s. 65) sözlerini dinlemeyerek sırf fiziksel olarak beğendiği için Yunus'u eş olarak kabul eden kendisidir. Yazar, burada oturma kalkma gibi adabımuaşeret kurallarını ihlal eden

kişilerin saygısız addedilen davranışlarından yola çıkarak onların evlilik hayatlarında da eşlerine saygı duymayacakları çıkarımında bulunmuş olmalıdır. Nitekim Hande Hanım, evliliğinde aradığı saygıyı bulamaz ve mutluluğu yakalayamaz.

Melike, annesinin tüm öngörüsüne rağmen Onur'la evlenir. Evlendiği ilk günden itibaren eve geç gelen ve serbest hareketleriyle dışarı hayatını devam ettiren kocasından yaklaşık dört yılın sonunda boşanır. Bardağı taşıran son olay Onur'un daha önceki kız arkadaşı Diana'yla vakit geçirmesi olur. Melike; eşine evli bir kişinin sorumluluklarını hatırlattığında Onur, modern bir insan olduğundan bahsederek özgür ruhunu hatırlatır. Dahası Diana'yla Londra'ya gideceğini söyler. Çünkü Diana'nın babası vefat eder ve Diana, uçak fobisi olduğu için Onur'la Londra'ya gitmek ister. Melike, bu durumda boşanacağını Onur'a söyler ancak o, umursamaz bir tavırla eşinin kararını onaylar. Yaşanan olay üzerine Melike, anneannesinin evine döner. Anneannesi Mebruke Hanım, toplum baskısından dem vurarak torununa boşanmamasını salık verir:

> "Bizim büyüklerimiz böyle işlere kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası derler. Bence hiç üstünde durma, hevesi gidecek gene yuvasına dönecektir. Deden de benimle aynı fikirde. Dayak, içki, kumar olmadıkça kadın kocasından ayrılmamalıdır" (Asımgil, 1995, s. 103).

Melike'yse aile hayatında kocaların da eşleri gibi görevleri olduğundan bahseder:

> "Aile yuvasında karı kocanın ikisine de huzur verecek, saadet bahşedecek bir ortam oluşmalıdır. Her şeyi tek taraftan beklemeye hiçbir kurumun tahammülü yoktur… Dişi kuş tek başına koşuşturacak, çabalayacak, yorulacak, iki kişinin vazifesini üstlenecek, bu sırada erkek kuş da daldan dala konup gönlünü eğlendirecek, ne adaletsizlik ne düzen! Bu söz tarih boyunca bizim kadınımızın ezilmişliğinin sembolüdür. O cümlenin doğrusu yuvayı yapan erkek ve dişi kuştur olmalıdır" (Asımgil, 1995, s. 104-105).

Bu sırada Melike'nin annesi ve babası, İzmir'den İstanbul'a gelirler. Melike, onlara yolunda gitmeyen evliliğini ve son yaşananları anlatır. Hande Hanım, haklı çıkmasının üzüntüsü ile kızına kucak açar.

Melike, ikinci evliliğini Tarık Aslanyürek isimli İzmirli bir yazarla gerçekleştirir. Tarık Bey; son derece dindar, yardımsever, hoşsohbet ve güzel görünümlü biridir. Ailesi, Melike'nin bu evliliğini onaylar. Melike, Tarık Bey'i

sevince utanmayı bir tarafa bırakarak evlilik teklifini kabul eder. Böylece mutluluğu bulduğu bir yuvaya sahip olur.

Beri taraftan Onur, Diana'yla evlenir. Ancak Diana'nın vurdumduymaz tavırlarına katlanamayınca boşanır. Yazar, burada kahramanını iddiasından vurur. Evlilik kurumunda kadın ve erkeğin sorumluluktan uzak ve özgür davranabileceğini savunan Onur, aynı gerekçelerden dolayı Diana'dan ayrılır: "Ayrıldık. Savrukluğu, kimseye aldırmaması hoşuma giderdi, ancak bu evlilikte olunca olay değişiyor" (Asımgil, 1995, s. 161).

Yazara göre mutlu evliliklerin inşası için şefkat, temizlik, çalışkanlık ve cömertlik de gereklidir. Melike'nin üç teyzesi vardır ancak birisi mutludur. Teyzesi Zülal Hanım, her zaman vefat eden eşi Taner Bey'i çok iyi bir insan olarak anar. Çünkü Taner Bey, uyuduğunda eşinin üstünü örter; ona yemek yaparken yardım eder. Yorulmasın diye eczacılık mesleğini yapmasını istemez, çocuklarının olmamasını asla sorun etmez. Oysaki matematik öğretmeni olan Nesrin teyzesi tembel olması sebebiyle, doktor olan Aysun teyzesi de cimri olması sebebiyle kocasından memnun değildir. Beri taraftan Melike'nin arkadaşı Berre, eşi Serdar'dan beş altı ayda bir yıkanıp tırnaklarını yemesi sebebiyle boşanma aşamasındadır. Onur'un annesi de evlilikten yana umduğu mutluluğu bulamayanlar arasındadır. İnci Hanım, eşinin "ilke tanımayan bir ahlak anlayışına" (Asımgil, 1995, s. 97) sahip olmasından mustariptir. Evliliğinin ilk yıllarında zamanla kocasının huylarının güzelleşeceğini zannetse de ömrünü beklediği ilgi ve sevgiyi bulamamanın verdiği üzüntüyle geçirir. Sevim Asımgil, evlilikte eşlerin daima birbirleriyle alakadar olmalarıyla ilgili olarak *İyi İnsan Olmak Yürek İster* kitabında şu sözleri dile getirir:

> "Karşılıklı ilgi, evliliğin temel etkenlerindendir. Karı-kocanın arasındaki ilginin azalması sevgiyi, saygıyı ve güveni zayıflatır. Eşine değer vermemek, ona hatırını sormamak, ihtiyaçlarıyla alakalanmamak, onunla bir paylaşım içine girmemek ilgi kopukluğunun alametlerindendir. Eşe duyulan ilgi ve sevgiyi kadın da erkek de sözlü bazen sözsüz iletilerle evlilik müddetince devam ettirmeli. Her insan, içten ilgi ve sevgiye karşı duyarlıdır. İlgi ve sevgi göstermede kadın ve erkek de cömert davranmalıdır" (Asımgil, 2016, s. 272).

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında yazar, en çok evlilik teması üzerinde durur. Romanın başkahramanı Havra, Ömer'le nişanlıdır. Evlenmelerine bir aylık süre vardır. Havra, nişanlılıktan sıkıldığı için sıranın evliliğe geldiğini düşünür.

> "Ömer ile iki sene flört hayatını çok yoğun yaşadık, sonra ondan bıktık, bizim için hiçbir çekiciliği kalmayınca nişanlandık. Bir senedir günlük güneşlik bir nişanlılık dönemi sürdürüyoruz ve beraberliğimizi noktalıyoruz evlilikle" (Asımgil, 2003, s. 12).

Gelinliğini Paris'te diktirir. Düğün için İstanbul'un en gözde gece kulübünü tutar. Dans müzikleri "La Cumbarsito" (Asımgil, 2003, s. 89) olacaktır. Çeşitli sanatçılar da gelip şarkı söyleyecektir. Böylece kadınlar ve erkekler, gönüllerince eğlenebilecek, istedikleri içkiyi yudumlayabilecektir. Ancak Havra'nın bütün planı suya düşer. Çünkü Ömer, dindar olan arkadaşı Bahadır Bey'in yanına gidince onun söylemlerinden etkilenir. *Kur'an-ı Kerim*'e ve Hz. Peygamber'in sünnetine bağlı kalınmadan başlanan bir işten hayır gelmeyeceğini düşünür. Bunun için Havra ile görüşür:

> "Kutlu olan bir hayata İslami usullere göre başlamalı… İçkili, danslı-cazlı, kadınlı-erkekli eğlenerek düğün batı usulü… Biz de kendi dinî ve millî değerlerimizi tercih edelim düğünümüzde… Ne var ki batı usulü düğün yapanlara İslam'da şiddetli tehditler var" (Asımgil, 2003, s. 90-91).

Ancak Havra, Ömer'e şiddetle karşı çıkar ve onu alaya alır: "Biz yürekliyizdir, dedi şakacı hâlini sürdürerek" (Asımgil, 2003, s. 91). Böylece Ömer, nişanlısının İslam hakkındaki düşüncelerinin "sadece kuru ot topluluklarından ibaret" (Asımgil, 2003, s. 92) olduğunu anlar. Bir an onunla evlendiğini düşünür. Hayattaki gayesi gezip eğlenmekten ibaret olacaktır. Havra, Ömer'in dindar hâlinden hiç hoşlanmaz. Davetiyelerin dağıtılmış olmasına rağmen yüzüğünü çıkarır ve nişanı bozar.

Ayrılıklarının üzerinden üç yıl geçer ancak ikisi de birbirlerine âşık oldukları hâlde kararlarından pişmanlık duymazlar. Çünkü Ömer, hidayete erdiği için her işinde Allah'ın rızasını gözetir Havra ise modern bir kız olduğunu söyleyerek teselli bulur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Bir kadınla dört şeyden dolayı evlenilir: malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç. (Aksi hâlde) fakr u zarurete duçar olursun." (DİB, 2013, s. 33) buyurur. İncelenen eserde yer alan Ömer karakteri de çok âşık olmasına rağmen Havra'dan ayrıldığı için pişman olmaz. Onların yarım kalan aşkı Havra'nın hidayete ermesiyle tamamlanır. Havra, hocalardan ders alıp da gönlünde İslam nuru aydınlanınca bir gün cesaretini toplayıp Ömer'i arar. Ona yeni Havra'yı anlatır. Ömer, duaları kabul olduğu için çok mutlu olur. Bu gelişmenin ardından iki üç gün içinde evlenirler.

Böylece yazar, Havra ile Ömer'in evliliği üzerinden İslam'da evliliğin kolaylaştırılması yönündeki anlayışını ortaya koyar. Nitekim Havra, ilk nişanlılık döneminde düğünü için aylarca hazırlık yapar. En gösterişli olabilmek için çok emek ve para harcar. Ancak evliliğin mahiyeti hakkında hiç düşünmez. Hidayete erdikten sonra ise nikâh akdini yeterli görür. Ayrıca bir düğüne ihtiyaç duymaz. En önemlisi çok mutludur. Çünkü Allah'ın rızasından çıkmaz ve âşık olduğu adamla evlenir. Artık evliliğin özünü kavrar.

Romanda Havra'nın amcasının kızı Meltem ile Alpay Bey'in evliliği de dikkat çekicidir. Zehra nine, Meltemlerin komşusudur. Oğlu Alpay, Brüksel'de ikamet eder. Alpay, annesini görmeye İstanbul'a gelir. Zehra nine, güzel ahlakından dolayı Meltem'i çok sever. Oğlunun da onunla evlenmesini ister. Alpay Bey, son derece dindardır. Eşi, çocukları olmadığı gerekçesiyle ondan ayrılmıştır. Alpay Bey, Zehra'yı çok beğenir. Onun yeğenleri için yaptığı fedakarlıktan çok etkilenir. Zehra'ya eski eşiyle ayrılma gerekçesini anlatır. Zehra da onu çok beyefendi bulur. Çocuğunun olmama durumunu hiç problem etmez. Kendisini yeğenlerinin annesi olarak ilan ettiğini, istemesi durumunda da onların babası olabileceğini Alpay Bey'e aktarır. Alpay Bey, seve seve iki çocuğun babası olmayı kabul eder. Böylece onlar kısa bir süre içinde evlenirler. Meltem, hamile kalır. Karı-koca Allah'ın lütfu karşısında şükredenlerden olurlar.

Eserde üzerinde durulan bir diğer evlilik Havra'nın ablası Meliha'nın hayatıyla ilgilidir. Meliha, kendinden on yaş küçük Emre ile evlidir. Bu durum evliliklerinde hiçbir problem yaratmaz. Emre, bir bankada çalışır. Meliha, son zamanlarda kocasıyla sık sık kavga etmeye başlar. Bunun sebebi ablasının yersiz kıskançlığında gizlidir. Meliha, bankaya gittiğinde oldukça alımlı bir kadın olan Arzu'yu görür. Onun konuşmasını ve güzelliğini gayet çekici bulur. Sonra da eşinin onunla ilgilendiğini düşünür. Emre, böyle bir durumun söz konusu olmadığını söylese de eşini ikna edemez. Kavga ettiklerinden evinden uzaklaşarak spora gider. Havra, ablasını ziyarete geldiğinde onda bir hâl olduğunu anlar. Ona göre ablası vaktini değerlendirmediği için vesveselenmektedir:

> "… kendini dinliyordu Meloş. Boş vakti çoktu çünkü her gün üç saatliğine gelen bir genç kadın onun evinin tüm işlerini görüyordu. Evliliğinin daha ileri günlerinde sıkıntıları katlanarak büyüyebilir, çok daha ciddi sonuçlara sebep olabilirdi. Evliliğinin günlük monotonluğundan kurtulmalı, meşgul olmalıydı bir şeylerler" (Asımgil, 2003, s. 51).

Yazar, kadın ve erkeklerin aynı çalışma ortamında bulunmasını uygun görmemekte ve bunun kötü zanna sebep olabileceği görüşünü dile getirmektedir. Ayrıca, kadınların vakitlerini faydalı işlerle değerlendirmeleri gerektiğini vurgulayarak meşguliyetin bireylerin dinî ve ahlaki gelişimi açısından önemine dikkat çekmektedir.

Yüreğim Nereye romanında evlilik teması, özellikle Levent ile Semira'nın ilişkisi üzerinden işlenir. Onların hikâyesinden hareketle yazar, bir çiftin evlenebilmeleri için öncelikle aralarında emek verilen aşkın olması gerektiğini vurgular. Bu durumda aşk, evliliğin gerçekleşmesi için tek başına yeterli değildir. Nitekim Semira, aslında hoşlandığı için Osman'la nişanlanmış olmasına rağmen ondan hiç ilgi göremediği için Levent'e âşık olur. Levent, onu göçük altından kurtarınca da onunla evlenme kararı alır. Çünkü Osman, Semira'yı aramaya dahi gelmez ve Levent, aşkı uğrunda çaba sarf eder.

Romanda evlilikle alakalı olarak işlenen bir diğer mesele flört etmekle ilgilidir. Yazar, görücü usulü evliliğin neyi ifade ettiğini Semira'nın dilinden şöyle açıklar: "Flört etmeden evlenmeye teşebbüs manasına gelebilir mi acaba!" (Asımgil, 2004, s. 63). Onun bu cevabı görücü usulüyle nişanlandığı için kendisini "radikal İslamcı" (Asımgil, 2004, s. 62) addeden Tilbe'yedir. Çünkü Tilbe'ye göre kadın ve erkek ancak karşılıklı bir deneme evresi geçirdikten sonra evlenmelidir. Bu durumun adı da flört etmektir. Semira, boşanmaların artmasının sebebini flört ederek evlenmelerin artmasına bağlar.

Evlilik temasının işlendiği bu kısımlardan hareketle Sevim Asımgil'in mutlu bir evliliğin varlığını şu üç şarta bağladığı görülmektedir: Aşk, emek ve flörtsüz birliktelik. Yazar, aşk ile emeğin birbirini tamalayan unsurlar olduğunu vurgulamakta; flörtü ise İslam diniyle bağdaşmayan bir ilişki biçimi olarak değerlendirmektdir. Bu doğrultuda yazar, kalıcı mutluluğun dinî esaslara uygun biçimde kurulan evliliklerle mümkün olabileceği düşüncesini orataya koyar.

Aşka Çıkış Yok romanında evlilik teması, en çok Metehan'ın evliliği ile gündeme gelir. Metehan, Berna Hanım ile olan evliliğinde boşanma aşamasına gelir. Otuz beş yaşındadır. Eşine, babasından miras kalınca aile huzurları bozulur. Çünkü Berna Hanım, düşüncesizce lüks harcamalar yapar, alkol almaya ve kumar oynamaya başlar. Metehan, eşini kötü huylarından döndürmek için çok çaba sarf eder ancak

Berna Hanım, durumun ciddiyetinin farkına varmaz. Kızları Açelya'ya da acımaz ve eşine iftira atacak kadar ileri giderek ayrılmak istediğini Metehan'a açıklar. Metehan, eşinin düzelmesine olan inancını yitirince Ankara'yı terk ederek İstanbul'a yerleşir ve Zeynep'in babasının fabrikasında çalışmaya başlar. Zeynep, on bir yılın ardından Amerika'dan Türkiye'ye dönünce onu karşılar. İkisi de birbirlerine ilk görüşte âşık olurlar.

Metehan, Zeynep'ten on üç yaş büyüktür. Onlar birbirlerine aşklarını Kenya'daki gezide itiraf ederler. Zeynep, yaş farkının önemli olmadığını söyler. Metehan da bir iki ay müsaade isteyerek Zeynep'e beklemesi gerektiğini söyler. Zeynep, Metehan'dan haber beklediği günlerde onu görme umuduyla fabrikaya gider. Orada isminin Açelya olduğunu söyleyen bir kız çocuğu babasını aramaktadır. Zeynep, çocuğun aradığı kişinin Metehan olduğunu öğrenince büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Metehan'ın eşi Berna Hanım ile tanışır. Berna Hanım, isminin Zeynep olduğunu söyleyen genç kıza imrenerek bakar. Çünkü eşinin Zeynep isminde birini sevdiğini bilir. Berna Hanım, kendisini affettirmek için Metehan'ın yanına geldiğini açıklar. Çünkü huzur dolu yuvasına hasrettir ve daha da önemlisi kızı Açelya, babasını çok özlemiştir. Açelya, bu sırada baba ile anne sözcüklerinin yazılı olduğu kâğıdı gösterince Zeynep de babasından ayrı kaldığı yıllarda çektiği ıstırabı hatırlar. Ardından Berna Hanım'a yardımcı olacağını ve aşkından vazgeçeceğini açıklar. Çünkü "Onların aşkına çıkış yoktu. Bir yol yoktu. Ne kadar düşünse boştu…" (Asımgil, 1999, s. 210). Böylece Zeynep, içi kan ağlasa da bir yuvayı yıkılmaktan kurtarır. Metehan da çocuğunun güzel bir aile ortamında büyüsümesi için aşkını kalbine gömer.

Yazar, Zeynep ve Metehan'ın son kararları üzerinden aşk karşısında duyguların denetim altında tutulması gerektiği düşüncesini ortaya koyar. Karakterlerin sergilediği fedakârlık; bir çocuğun, anne ve babasız büyümemesini önceleyen bir anlayışın yansıması olarak sunulmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Yüce Allah'a en sevimsiz gelen meşru işlerden biri boşanmadır" (DİB, 2013, s. 163) buyurur. İslami hassasiyetinden dolayı yazar da boşanmayı son çare olarak görür.

İncelenen eserde Zeynep'in anne ve babasının boşanma sebebi de dikkate değerdir. Zeynep'in annesi Sofia, evlilik yıl dönümlerinde eşinden çiçek almadığı için çok sinirlenir:

> "Birdday- doğum günü-de getirmedin, Noel'de getirmedin, evlenme yıl dönümümüzde tek bir çiçek getirmiyorsun, bu gibi şeyleri sevdiğimi bildiğin hâlde! Seni defalarca ikaz ettim, söyledim de 'bana çiçek getir' dedim, hiç aldırdığın yok. Bu benim kadınlık şerefime açıkça bir hakaret…" (Asımgil, 1999, s. 12).

Davut Bey ise evliliklerinin çiçeklik olmadığını söyleyerek kavgayı hararetlendirir. Onlar, bu kavga üzerine boşanırlar. Zeynep'in babaannesine göre onların boşanmalarının asıl sebebi karı kocanın farklı din ve kültürde olmalarından ileri gelir. Çünkü Sofia, Hıristiyan bir Amerikalı; Davut ise Müslüman bir Türk'tür:

> "Annen hiç aramadı, baban ile ortak yanları olup olmadığını. Ayrı dinlere mensuptular, farklı örf ve adetlerle yetişmişlerdi, hiç düşünmedi problem olabileceğini. Evlilikte, beraber yaşamanın gerçekleri kendini göstermeye başlayınca hayal kırıklığına uğradı" (Asımgil, 1999, s. 119).

Zeynep'e göre annesinin güler yüzlü olmaması da eşlerin ayrılmasına yol açan bir başka etkendir. Zeynep, babasının ikinci karısını görünce bu durumu anlar. Ona göre babasının yeni eşi "mimikleriyle yeni ipek bir danteli andırıyordu… Annesi işte bunu beceremememişti, içinden gelmese de yalancıktan gülmeyi, ağlamak istemese de ağlamaklı görünmeyi" (Asımgil, 1999, s. 26-27). Yazar, Zeynep'in anne ve babasının evliliği üzerinden, mutlu bir evlilik için eşler arasında başta inanç birliği olmak üzere kültürel değerler bakımından da uyumun gerekli olduğuna işaret eder.

Terk Etme Beni romanında evlilik teması, Tayfun ve Asena üzerinden işlenir. Sorumluluk sahibi olmayan ve madde bağımlılığı bulunan Tayfun'un evlilik serüveni, bir anlık heves uğruna ailesine Asena'yı istetmesiyle başlar. Asena, yaşam standartlarına uygun bulduğu için Tayfun'la evlenir. Çünkü Tayfun, zengindir ve hayatı dilediği gibi kuralsız yaşar. Ancak Asena, umduğu mutluluğa nail olamaz. Tayfun, eşiyle hiç ilgilenmez ve eve çok geç gelir. Onların evlilikleri Tayfun'un uyuşturucu yüzünden ölmesiyle trajik olarak son bulur. Romanda, evliliğin maddi imkânlardan ziyade dinî ve ahlaki değerler temelinde kurulmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Aksi durumda evlilik taraflar için büyük bir pişmanlığa dönüşür:

> "İnanılmazdı! Karı koca birbirlerine hiç ihtiyaçsız duruma gelmişlerdi. Oysa eşlerin birbirine muhtaç olmaları çok güzel bir olaydı. Birini diğerine karşı duyarlı olmaya zorlar,

> evliliği sıra dışı olmaktan korurdu. Evliliğin hoş yönlerinin saymakla bitmeyeceğini, binlerce güzel an yaşanabileceğini söylemişti annesi. Asena'nın evliliğinde güzel zaman dilimleri bir elin parmak sayısından azdı" (Asımgil, 2020, s. 295).

Başlangıçta aldığı yanlış kararla Tayfun'la evlenen Asena'nın yaşadığı pişmanlık Tayfun'un ölümünden sonra Eymen'le yaptığı evlilikle mutluluğa dönüşür: "Yanakları pembecik olmuş, bakışları ışıl ışıl, Asena'yı hayran hayran doyasıya seyretti" (Asımgil, 2020, s. 316). Çünkü Allah'tan korkan kimsenin eşini incitmeyeceğinin farkına varır ve kendisi de salihalardan olur.

Ayrılan Kalpler romanında evlilik teması, Hilye'nin izdivacından hareketle işlenir. Hilye, babasının iş ortağının oğlu Alper'le nişanlıdır. İlk görüşte birbirlerine âşık olan bu çiftin mutluluğu Alper'in babasının kumar oynayarak iki ailenin de tüm mal varlığını kaybetmesiyle son bulur. Hilye, babasının isteği üzerine yüzüğünü çıkararak nişan akdini bozar. Alper'i hâlâ çok sevmesine karşın anne ve babasını üzmek istemediği için aşkından vazgeçer ve Atilla ile evlenir. Atilla, Hilye'yi sahilde yürüdüğü sırada görür ve görür görmez âşık olur. Kısa bir sohbetin ardından Hilye'yi evine bırakır. Niyetinin ciddi olduğunu göstermek üzere on gün içinde Hilye'nin babasıyla tanışır. Annesini, Hilye'nin evine misafir olarak gönderir. Hilye'nin annesi ve babası, aslında kızlarının kalbinin Alper'de olduğunun farkındadır. Ancak Hilye'ye mutlu olması için mantıklı davranmasını tavsiye ederler. Onlara göre gerçek mutluluğun anahtarı mantık evliliğindedir:

> "Haklısın, gençsin, istersin sevmeyi dedi, Nuran Hanım, bunu zamana bırakalım. Sevgi kadar değişken bir başka duygu yoktur bu dünyada. Sonra insan evlendiğinde de her aradığını tam bulamaz… Annen haklı. Bana göre de çağımızda dramatik heyecanları, duygusal vaadleri, yapışkan sevgi gösterileri, balayı için Taç Mahal'e gitme hayalleri olmadan, birbirlerine bağlanarak mantık evliliği yapanlar daha huzurlu yaşarlar. Ben babayım, çok mutlu olmanızı isterim hepinizin" (Asımgil, 1997, s. 16-17).

Hilye, anne ve babasını üzmek istemediği için gönlü istemese de Atilla ile nişanlanmaya razı olur. Evlenmesine üç gün kala Alper çıkagelir. Aradan üç yıl geçmiştir. Alper, Hilye'nin evleneceğini öğrenmesine rağmen onu nişanı atması için ikna etmeye çalışır ve kartvizitini Hilye'ye uzatır. Hilye ise duygularına yenilmez ve vicdanının "Alper'i asla dinleme!" (Asımgil, 1997, s. 58) sesine kulak vererek müstakbel eşine ihanet etmez. Hatta kına gecelerinin olduğu gün Atilla'nın kanser olduğunu öğrendiğinde bile doktorun sözlerine kulak vermez:

> "Düğünü ertelemelisiniz bence, dedi doktor… Kan tahlili, idrar tahlili olsun, kesin neticeyi alın, ona göre hareket edersiniz… Gençlikte insanın en büyük hatası olaylara natürel bakamamasıdır. Gençler duygusal hareket ederek hayatlarının alt-üst olmasına sebebiyet veriler" (Asımgil, 1997, s. 120).

Hâlbuki doktor da mantık çerçevesinden olaya bakar fakat Hilye, vicdanının sesini dinleyerek müstakbel eşine ihanet etmez. Çünkü evlilik akdinin kutsiyetinin farkındadır. Annesi, hasta bir eşle ömür geçirmemesi için kızını ne kadar zorlasa da Hilye Atillâ'yı terk etmez. Büyük bir bağlılıkla eşiyle hastalığı süresi boyunca en iyi şekilde ilgilenir: "Atillâ'yı bu hâlde bırakıp sizinle gelirsem bir an olsun vicdan azabından kurtulamam, ona bir hâl olursa bu benim için alnımda kara leke olur hiç silemeyeceğim" (Asımgil, 1997, s. 136).

Âşık olmadan evlenmesine ve üstelik eşi ölümcül bir hastalığa yakalanmış olmasına rağmen Hilye, seçiminden asla pişmanlık duymaz. Aksine eşinin iyileşmesi için büyük bir mücadele verir ve müthiş bir fedakârlık örneği gösterir. Atilla'nın tedavi gördüğü hastanede eski nişanlısı Alper doktor olmasına rağmen onunla hiçbir özel konuşma yapmaz. Tek dileği Attila'nın bir an evvel iyileşmesidir. Yazar, Hilye'nin içinde bulunduğu durumdan yola çıkarak evlenirken anne baba rızası gözetenlerin ve akitlerine sadık kalanların sonucu ne olursa olsun kurdukları yuvadan kolay kolay pişman olmayacaklarına olan inancını vurgular.

İncelenen eserde yazar, özellikle kadınların evlilik yaşı üzerinde de bilhassa durur. Mahallenin eczacısı Nursel Hanım, elli; kalfası Çiğdem ise otuz beş yaşındadır. İkisi de mutlu bir yuva kurmanın özlemini çeker. Ne var ki bu durumu "puslu umut" (Asımgil, 1997, s. 56) olarak nitelendirirler. Çünkü "evlenme yaşını yitirdiklerini" (Asımgil, 1997, s. 57) düşünürler. Hilye, onlardan çok küçük olmasına rağmen annesi bir keresinde onu şöyle ihtar eder: "Yavrum, yirmi beş yaşındasın artık. Evlenme çağınız geçmek üzere. Demir tavında gerek derler. Ne baban, ne ben sizinle kalmayacağız" (Asımgil, 1997, s. 14). Bu doğrultuda yazar, kadınların evliliklerini yirmi beş yaşın sonrasına ertelememeleri gerektiği yönündeki düşüncesini dile getirmektedir.

Sen Gidince romanında en çok evlilik teması üzerinde durulur ve bu tem başkahraman Tamara üzerinden işlenir. Eserde Tamara'nın evliliği, başta tarafların denkliği olmak üzere izdivaçla ilgili dikkat edilmesi gereken pek çok durumu içerir.

Roman başkişisi Tamara, yirmi iki yaşındayken ani bir karar alarak evlenir. Onun bu kararında babasının ondan sakladığı bir gerçek gizlidir. Tamara ile Cem arasında duygusal bir bağ vardır. Cem, Tamara'nın hem okuldan hem de mahalleden arkadaşıdır. İslam'ın bütün öğretilerini hayatına uygulamaya çalışan Cem, son derece edepli ve dindar bir kişidir. Tamara ile flört etmez. Ancak Tamara, onun kendisine âşık olduğunu bilir. Kendisi de Cem'den çok hoşlanır. Ancak denk olup olmadıkları konusunda tereddüt yaşar. Çünkü Tamara ve ailesi, Müslüman olduklarını söylemelerine rağmen İslam dininin emir ve yasaklarından habersiz olarak yaşarlar. Tamara'nın kardeşi Arda'ya göre de ablası ile Cem uygun değildir:

> "Cem ağabey, bu hâlinle seni kendine eş olarak almaz, yemin billah almaz… Senin Cem ağabeye uygun olmadığını düşünüyorum… Herkes dengi dengine, bunu boşa dememişler… Cem ağabey İslamiyet ile aklını bozmuş biri. Zannederim daha doğduğu anda başladı Müslümanlığı. Sen ve o, bambaşka hayatların insanlarısınız, yaşamı özümsemeniz farklı" (Asımgil, 2016, s. 30-31).

Cem, Tamara'nın İslam dinini bilme ve yaşama konusundaki eksikliklerinin farkındadır. Bu sebeple ona dinî kitaplar hediye eder. Tamara, bu kitapları zaman zaman okur. Cem, aşkından emin olduğu için bir an önce Tamara ile aralarında resmi bir bağ kurulmasını ister. Bunun için de inşa etmek istediği gelecek hakkında konuşmak için Tamara'nın babasının yanına gider. Tamara'yı, babasından ister. Bahadır Bey, üniversite eğitimini tamamlaması durumunda Cem'e bu konunun konuşulacağını söyler. Ancak, kızına bu olaydan hiç söz etmez. Çünkü kızını, dindar olduğu için Cem'e denk görmez.

Cem'in kendisini istediğinden habersiz olan Tamara ise Cem'i uzun süredir görmediği için merak eder. Bu sırada Cem, kalan tek dersini vermek üzere fakültede eğitimine devam eder. Tamara, içini kemiren merak duygusuyla uyuyamadığı günlerin devamında ailesiyle birlikte tatile gider. Onlar, babasının arkadaşı Adnan Bey'le aynı araçta yolculuk ederler. Yolculuk esnasında Tamara, Adnan Bey'den kızı Rania'yı Cem'le evlendirmek istediğini öğrenir. Adnan Bey, dindar olan kızının dindar bir eşle evlenmesinin aile huzuru için en doğru karar olduğunu düşünür. Tamara, tatil dönüşünde bu durumu araştırmak için Rania ile görüşmeye gider. Sohbet esnasında Rania, Cem'e âşık olduğunu itiraf eder. Bir yandan Cem'den haber alamaması diğer yandan Rania ve babasından duydukları Tamara'da büyük bir

buhran yaratır. Böylece Tamara, kendisinden haber bekleyen Selim'e evlilik konusunda cevabını açıklar: Evet!

Tamara, Selim'i ilk kez Âşıklar Köprüsü'nde görür. Adnan Bey'le tatile gittikleri Ilgaz Dağı'nda da tesadüfen Selim'in Adnan Bey'in misafiri olduğunu öğrenir. Selim'in orada bulunma gerekçesi aslında Adnan Bey'in kızı Rania ile evlilik için görüşmektir. Ancak görüşme sonucunda dini yaşama şekilleri birbirlerine uymadığı için iki taraf da olası evliliği onaylamaz. Bunun üzerine Selim, Tamara'yı görünce onun güzelliğinden etkilenir ve sadece iki kez ayaküstü konuşmalarına rağmen Tamara'ya evlilik teklifinde bulunur. Tatil dönüşü annesini, Tamara'nın ailesinin yanına gönderir. Tamara'nın ailesi, bu evliliğe sıcak bakar. Tamara da içine düştüğü buhrandan dolayı Rania'nın yanından dönünce Selim'le evleneceğini açıklar.

On gün içinde evlenirler. Ancak Tamara, aradığı mutluluğu bulamaz, büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü kocası Selim, alkol ve kumar bağımlısıdır. Kötü alışkanlıkları sebebiyle Selim'in en büyük kötülüğü ilk olarak kendisine yaptığını söylemek mümkündür. Nitekim Sevim Asımgil *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu* adlı kitabında kötü huylu insanların öncelikle kendilerine kötülük yaptıklarını bildirerek şunları aktarır:

> "Ahlaki emir ve yasakların dâhil olduğu İslami hudutların dışına çıkanlar her şeyden önce kendisine kötülük eder. İnsan daha çok kendisini aldatma garipliğini gösteren bir varlıktır. Onun bu garipliğinin en tipik örneğini ruhunun fısıltılarını nefsinin fısıltılarına feda etmesidir. İnsanların çoğu akıllarının ve vicdanlarının ikazları ile kötü olduğuna kanaat getirmelerine rağmen birçok fenalıkları işlemeye devam ederler. Kötülüklerden vazgeçiş ve iyiliğe yöneliş hep yarınlara bırakılır" (Asımgil, 1993, s. 72).

Selim, kötü alışkanlıklarından vazgeçmez. Çoğu gece eve gelmez, gelse bile alkollüdür. Kumar oynadığını saklasa da Tamara onun kumar oynadığını anlar. Dilinde hep Simla vardır. Kumar ve alkol bağımlısı olan arkadaşı Alpay da daima onlarladır. Tamara, eşinin içinde bulunduğu durumu düzeltmek için kocasına yeni bir iş bulmasını teklif eder. Kendisi de evde dikiş dikecektir. Ne var ki Selim, karısının fedakârca davranışına kulak asmaz ve tüm kötü alışkanlıklarına devam eder. Bu hâliyle o, "evli bekâr"dır (Asımgil, 2016, s. 236). Eşini, ihmal eder. Tamara "…yarı buçuk bir eşle" (Asımgil, 2016, s. 234) yaşar. Böyle olunca da evli olduğu süre içinde Cem'i düşünmeye devam eder ve ona âşık olduğunun farkına varır. Hatta

Cem'i aklından çıkarması için Allah'a yakarır: "Rabbim! Sana yalvarırım, yardım et bana, unutayım onu lütfen" (Asımgil, 2016, s. 227).

Hamile olduğunu söylediğinde de kocasının ilgisini çekemez. Selim, çocuğu aldırmasını söyler. Tamara kabul etmeyince bu durumu bahane ederek Simla'yla evleneceğini söyler: "O beni Buğra ile unutmaya çalıştı, ben seni Simla ile. Olmadı, yapamadık. İkimiz de uçuk kaçık aşkımızdan geçemedik. Simla benimle evlenecek" (Asımgil, 2016, s. 312).

Kızının mutsuz giden evliliğinin farkına varan Bahadır Bey ise Tamara'ya, "Cem'in kendisini istediğini, evlenmelerini münasip görmediğinden bu talebi gizlediğini" (Asımgil, 2016, s. 314) söyler. Ne var ki artık geriye dönmek için çok geçtir. Cem de Rania ile evlidir.

Cem ile Tamara kavuşamaz ama romanın sonunda onların çocuklarının evlendiği görülür. Cem'in oğlu Seymen ilk görüşte âşık olduğu kızla evlenmek için babasından yardım ister. Onun sevdiği kız, dindar bir Müslümandır. Hayata bakış açıları ve değerleri birbirleriyle aynıdır. Bu gelin adayı, Tamara'nın kızı Tesnim'dir. Cem, oğlunun sevdiği kızı istemek için onların evlerine gittiğinde kapıda Tamara'yı görür. Tamara da Cem de büyük bir hayret içerisinde kalırlar. Yaşayamadıkları aşk ve mutluluğun çocuklarında daha da perçinlenmesi için içten içe dua ederler.

Romanda anlatılan evlilik serüvenlerinden hareketle yazar, eşler arasındaki denkliğin aile hayatında huzurun sağlanmasında belirleyici bir unsur olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, evlilik kararı alınırken acele edilmemesi ve eş adayına ilişkin bilgilerin dürüstlükle paylaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yazar, dinî değerlere bağlı eşlerin aile sorumluluklarını ihmal etmeyecekleri ve evliliklerini zedeleyebilecek kötü arkadaş çevresi ile zararlı alışkanlıklardan uzak duracakları düşüncesini dile getirmektedir.

Yazarın evlilik üzerinde durduğu bir başka husus ise nişanlılık ile evlenme süresinin kısa tutulması gerektiğidir. Eserde İslam dininin emir ve yasaklarından habersizce yaşayan karakter olan Melike Hanım da bu durumun yanlışlığını doğrular: "Bahadır ile iki sene nişanlı kaldık, hiç iyi etmedik. Nişanlılıkta çok beraber olmayı doğru bulmuyorum"(Asımgil, 2016, s. 48). Bu sayede yazar, nişan ile evlilik arasında uzayan sürenin uzatılmaması gerektiğini vurgulamakta; bunun iffetin

korunması ve sevginin sürdürülebilmesi açısından önem taşıdığı düşüncesini yansıtmaktadır.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında evlilik temasının özellikle statü kavramı çerçevesinde ele alındığı görülür. Romanın başkişisi Hande, flört etmeyi dinî duyarlılığından dolayı uygun görmediği için âşık olduktan sonra hemen evlenilmesi gerektiğini düşünür. Onun lise zamanlarında âşık olduğu Daniel de mütedeyyin bir kişidir ve bu konuda Hande'yle aynı fikirdedir. Aşklarının zamana yayılıp flörte dönmesinden korkan Daniel, Hande'yi annesinden ister. Hande'nin annesi Nursel Hanım'a göre bu istek oldukça yersiz ve zamansız olduğu için sert bir şekilde reddedilir. Evden kovulmasıyla birlikte uzun yıllar gözden kaybolan Daniel, herhangi bir açıklama yapmadan Hande'den uzaklaşmak zorunda kalır. Hande, sonraki yıllarda bir Brezilya tatili sırasında tesadüfen karşılaştığı Daniel'den olanları öğrenince annesini sorgular. Nursel Hanım ise evlilikte statünün ve ekonomik durumun önemli olduğuna vurgu yapar:

> "- Ne demişti sana?
>
> - Allah'ın emri Peygamber'in kavli üzere seni istemişti benden. Babandan çekindiğinden önce bana açmıştı meseleyi.
>
> - Sonra?
>
> - Sonrası ne olabilir, fasa fiso. Manyağın tekiydi… Evlilik çocuk oyuncağı mı; üniversiteyi bitirecekmiş, bir işe girecekmiş, ev tutacak, döşeyecek, seninle evlenecekmiş. Var mı böyle evlilik? Nasreddin Hoca hikâyesi. Bahar gelecek, koyunlar kırlara otlamaya çıkacak, adam onların yünlerinden tellere takılanları toplayacak, ip hâline getirecek, pazara çıkıp satacak, borcunu ödeyecek.
>
> (…)
>
> - Hande'yi sana babası da vermez, ben de. Sevginde samimiysen sessizce çık git kızımın hayatından, izini ve ismini unuttur ona. Bir arkadaşımın, mesleğini eline almış, kazancı yerinde, askerliğini bitirmiş oğluyla evlendireceğiz Hande'yi demiştim" (Asımgil, 2020, s. 235-236).

Sevim Asımgil *İyi İnsan Olmak Yürek İster* isimli kitabında evlilik kararının nasıl alınması gerektiğini şöyle izah eder:

> "Evlilik çok ciddi bir mesele olduğundan, ailenin kararı tamamen gence bırakması veya kararı anne-babanın alıp evliliğin uygulamaya konması doğru görülmemektedir. Ailede, gencin bir kimse ile evlenmesi söz konusu olduğunda birlikte oturulup konuşulmalı bu

> evliliğin neden istendiği ya da neden istenmediği inceden inceye değerlendirilmelidir. Aile fertleri ona kendisini sevdiklerini, önemsediklerini dile getirip şefkat dolu yumuşak bir üslupla bu evliliğin neden doğru olmadığını söylemelidir." (Asımgil, 2016, s. 261)

İncelenen eserde ise Nursel Hanım, çocuğundan gerçeği gizler. Daniel'in maddi imkânını yeterli bulmadığı için kızıyla evlenmesine karşı çıkar. Hande'nin evlilik kıstası ise annesinden tamamen farklıdır. O, evlenilecek kişinin kendisi gibi mütedeyyin olmasını ister. Bunun için zengin ve yakışıklı olan amcasının oğlu Kubeys'le nişanlı olmasına rağmen onun dinî meselelerde zayıf olmasından yakınır ve kısa bir süre sonra onunla evlenmekten vazgeçer:

> "Anne-babası bir çeşit, amca-yengesi başka bir çeşit birliktelik örneklendirmişlerdi. Kendisi ise Kubeys ile bambaşka bir evlilik gerçekleştirecekti. İbadete mesafeli nişanlısıyla. Derinden bir iç çekti çaresizlikle" (Asımgil, 2020, s. 41).

Buradan hareketle yazar, evlilikte mutluluğun temel şartını eşlerin İslam dininin emir ve yasaklarına bağlılıklarında görmektedir. Nitekim bu anlayışını romanın sonunda Hande'nin, hayatını İslam dininin koyduğu nizama uygun olarak yaşamayan Kubeys yerine dindar olan Daniel'le evlenmesi üzerinden somutlaştırır.

Hayatımdan Çık Git romanında evlilik teması üzerinde önemle durulur. Eserin otuz sekiz yaşındaki başkahramanı Almina, üç çocuk annesidir. Çocuklar sırasıyla üç, beş ve yedi yaşındadır. Almina, alkolik olduğu için eşinden ayrılır. Üstelik kocası İlhan, onu aldatır. İlhan, aradığı mutluluğu bulamayınca eski eşine geri dönmek ister. Almina bu teklife şiddetle karşı çıkar:

> "Anne, bunlar ailece aklını kaçırmış. Alkolik, üstelik beni bir kızla aldatmış, üstüne üstlük, bir de onunla evlenmiş, işleri yürümeyince bana geri dönmüş adamla benim yeniden nikâh masasına oturacağımı nasıl düşünüyorlar" (Asımgil, 2015, s. 97).

Almina, eşine olduğu kadar kayınvalidesine de kırgındır. Çünkü oğlunun alkolik olduğunu "Evlenirse eşiyle, daha sonra çocuğuyla meşgul olur, içkiyi bırakır" (Asımgil, 2015, s. 188) zannıyla gelininden saklar. Nuran Hanım, bu durum için Almina'dan defalarca af dilese de Almina'nın onu affetmesi uzun bir zaman alır. Yazar, Nuran Hanım karakteri aracılığıyla evlilik sürecinde taraflara ilişkin kusur ve eksikliklerin gizlenmemesi gerektiğini vurgular.

İncelenen eserde evlilik temasına tarafların yaşı meselesi üzerinden de yer verilir. Almina'nın üst komşusu Mihriban Hanım, liseye giden kızı Canan'ın

kendisinden on iki yaş büyük olan Bedri ile evlenmesini ister. Çünkü Bedri Bey, mal varlığı yerinde olan bir inşaat mühendisidir:

> "Onu sevdiğimden, iyiliğini istediğimden, istikbalini düşündüğümden zırvalıyorum. Ben aniden ölsem ortada kalacak, elinden tutanı olmayacak… Göz göre göre kaçıracağız çocuğu… Zamanla Bedri'yi sever… Babasından kalan maaşı gıdım gıdım hesaplayarak geçiniyoruz. Dul kalmış bir kadının kızı. Aile çevremizde ona düzgün koca bulacak mevki sahibi zengin akrabalarımız yok" (Asımgil, 2015, s. 128, 134).

Canan, zenginliği öncelemediğinden annesi gibi düşünmez. Kendinden on iki yaş büyük olan biriyle en fazla "iyi bir arkadaş, iyi bir dost"luk (Asımgil, 2015, s. 128) ilişkisi kurabileceğini söyler. Kaldı ki Canan, Almina'nın kardeşi Barbaros'a âşıktır. Barbaros da onu çok sever. Canan lise, Barbaros üniversite öğrencisidir. Almina, kardeşiyle komşu kızının arasındaki duygusal bağı öğrenince Canan'a "Tahsillerinizi tamamlayacaksınız evvela diplomalarınızı alacaksınız" (Asımgil, 2015, s. 171) telkininde bulunur. Almina ve Barbaros da ablalarıyla aynı fikirdedirler. Yazarın Canan ile Barbaros'un evliliğini eğitimlerini tamamlama şartına bağlaması dikkat çekicidir. Bu kurgu tercihi, Canan'ın yaşını evlilik için henüz uygun görmediği yönündeki yaklaşımını yansıtmaktadır. Nitekim diğer romanlarında kadınlar için ideal evlenme yaşını yirmi iki ile yirmi beş yaş aralığında konumlandırması da bu anlayışı desteklemektedir.

Ne Olur Gitme romanında evlilik teması Ceren ile Zehra karakterleri üzerinden işlenir. Yazar, mutlu bir evliliğin dinî değerlere bağlı bireyler arasında kurulabileceği yönündeki düşüncesini roman boyunca verdiği örneklerle ortaya koyar. Nitekim Ceren, hidayete erdikten sonra yakışıklı ve zengin olmasına rağmen nişanlısı Tamer'den ayrılır. Sonra da ağabeyi ile kendisinin hidayetine vesile olan Muhammet'le evlenir: "Tamer, yalnız dünya hayatını yaşıyor, ahirete hiçbir hazırlık yapmıyor. Onunla evlenirsem, ben Tamer'in yaşamında kaybolacağım. Yazık bana! Evlenirsem, mutlaka Hoca ile evlenme kararı aldım" (Asımgil, 2012, s. 100). Benzer şekilde mütedeyyin bir kişiliğe sahip olan Sait de yakın arkadaşı Baran'ın ablası Ecem'le evlenmek yerine yoksul ancak dindar olan Zehra ile evlenmeyi tercih eder:

> "-Ben fakir bir ailede açtım gözlerimi dünyaya, orada büyüdüm. Sürekli yoksulluğu yaşadım, zenginliği, sadece duydum, bir de Cerenlerde ve dizilerde gördüm. Ben fakir, siz zengin birisiniz.

> - Küçük Hanım İslâm bu konuda senden farklı düşünüyor. Erkeklere, 'Kadın, din, mal, asalet, güzelliği için nikâhlanır. Siz din sahibine bakın' öğüdünde bulunur" (Asımgil, 2012, s. 124).

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında yazar, dindarlığın evliliğin sağlıklı ve mutlu bir şekilde sürdürülebilmesinde belirleyici bir unsur olduğu görüşünü vurgular. Tarık Bey, boşanan kardeşi İlayda ile evlilik üzerine muhabbet ederken evliliğin sürdürülebilmesi için iki tarafın da dindar olması gerektiğini vurgular. İlayda ise bu konuda ağabeyine hak verir. Çünkü dindar olmadıkları için onların evlilikleri mutsuzlukla sonuçlanmıştır.

> "- Bilinçli birliktelik, sağlıklı bir evlenme şeklidir. Karı-kocanın ikisi de dindar olursa, birbirlerine sevgi gösterip iltifat ederlerse, iş, eğlence, yeme, gezme, alışveriş gibi birçok alanda birlikte bulunurlarsa, sağlıklı bir evlilik sürdürüldüğü anlaşılmış yapılan araştırmalarda.
>
> Ağabeyi farkında olmadan İlayda'nın derinde kalmış yarasına dokunmuştu:
>
> Benim evliliğim, bu önemli üç ortak özelliğin tümünden yoksundu. Ne ben ne de o dindar değildik" (Asımgil, 2020, s. 213).

Dönme Artık Çok Geç romanında evlilik teması, başkahraman Alya'nın hayatı çerçevesinde ele alınır. Alya, ilk evliliğini âşık olarak evlendiği Berkan ile yapar. Onlar, yedi yıl evli kalırlar. Birliktelikleri boyunca çocuk sahibi olamazlar. Berkan, içten içe Alya'yı kısır olmakla suçlar ancak karısına olan sevgisinde azalma olmaz.

Berkan, eczacıdır. Yanına kalfa alması icap edince Alya, ona *Kur'an* kursundan tanıdığı arkadaşının kızını tavsiye eder. Böylece yirmi yaşındaki Şahika, işe başlar. Alya, Şahika'yı görünce büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Çünkü Şahika, annesinin profilinden oldukça uzaktır. Son derece açık giyinir, abartılı makyaj yapar. Alya'nın tüm çabasına rağmen Berkan, onu işten çıkarmaz. Zira Şahika'dan çok etkilenir ve Şahika da ona karşılık verir. Alya'nın ablası Ayça ise bu durum için en çok kardeşini suçlar: "Kadınlık içgüdünle, kocanın işe alacağı kızın nasıl biri olduğunu sorabilirdin. Kocan da pür makyajlı birinden, eşinin tedirgin olabileceğini düşünebilirdi fakat düşünmedi" (Asımgil, 2015, s. 112).

Alya, eşiyle Şahika'nın yasak aşkını hep beraber gittikleri Tunus gezisinde öğrenir. Berkan, gezide otelin bahçesinde Şahika'yla buluşur. Alya, eşini aramaya çıkınca onları fark eder ve bir süre dinler. Ağlayarak orayı terk eder. Gezi dönüşünde ise ablasının evine gitmek istediğini söyleyerek eşine şahit olduğu hakikati anlatır.

Berkan, hiç utanmaz. Bilakis karısının boşanma teklifini fırsata çevirerek derhâl işlemlere başlar ve on beş gün gibi kısa bir sürede Şahika'yla evlenir.

Alya, hamile olduğunu öğrenince eski eşine ulaşmak ister. Telefonu evdeki çalışan açar. Ona eşine bildirmesi için hamile olduğunu söyler. Ne var ki çalışan kadın, alzaymır hastası olduğu için Alya'nın notunu iletemez. Bu sırada Alya'nın ablası Ayça, kardeşinin her geçen gün artan ıstırabına şahit olunca bir psikologdan yardım almak ister. Bunun için Alya'nın daha önce sözünü ettiği Fatih Bey'e ulaşır. Alya ile Fatih Bey, Tunus gezisi sırasında tanışır. Fatih Bey, Alya'ya yardımcı olmayı kabul eder. Alya'yla ilk görüşmesinde de ona evlilik teklifi eder. Alya, çok şaşırır. Fatih Bey, Alya'nın ikiz çocuklarını kendi çocuğu olarak göreceğine dair düşüncelerini izah eder. Alya, büyük bir sevinçle Fatih'le evlenmeyi kabul eder. Fatih, gerçekten de çok iyi bir eş ve baba olur. Çocukların her türlü bakımıyla yakından ilgilenir. Sürekli çocuk gelişimiyle alakalı kitaplar okur. Tunahan ve Metehan'la top oynar, onlarla eğlenir. Çocuklar ikinci sınıfa geçtiklerinde ise kendisinin onların üvey babaları olduğunu söyler. Ancak çocuklar, bu durumdan hiç etkilenmezler ve onu öz baba olarak gördüklerini, başka baba istemediklerini söylerler. Alya, yıllar içinde Fatih'e o kadar âşık olur ki çektiği tüm sıkıntıları unutur.

Bu sırada Berkan, ailesiyle birlikte bir tarfik kazası geçirir. Şahika, felç kalır. Kızları Tuana ise hayatını kaybeder. Şahika, üzüntüsünden sık sık intihar girişiminde bulunur. Berkan ise Alya'nın eski bir komşusuna tesadüf edip de Alya'dan çocuklarının olduğunu öğrenince koşarak Fatih Bey'in bürosuna gider. Bu sırada Tunahan ve Metehan da oradadır. Fatih Bey, onlara daha önce bahsettiği öz babalarının karşılarında olduğunu söyler. Ancak çocuklar koşarak Fatih Bey'e sarılırlar ve Berkan'a hiç aldırmazlar. Bunun üzerine Berkan, bürodan çıkar ve kendini hızla gelen bir arabanın önüne atarak intihar eder.

Yazar, verdiği örnek üzerinden evlilikte mutlu olmanın yolunun sadakatten geçtiğini vurgular. Beri taraftan eşlerin aşkla birbirlerini sevmelerine devam etmeleri için evliliklerine emek vermeleri gerektiğini vurgular. Zira Asımgil'e göre: "Evlilik sadece denklik değil! Denkliğin yanı sıra eşler birbirini sevmeli, birbirlerine güvenmeli ve saygı duymalı. Arada sırada gerekecek, biri diğerine fedakârlık yapacaktır. Tahsil, makam, mevki birer etikettir" (Asımgil, 2016, s. 264).

Yapılan incelemelerden hareketle, Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı evlilik temasının görünümüne ilişkin ulaşılan tespitler şu şekilde sıralanabilir:

İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, kaleme aldığı on yedi romanının tamamında evlilik temasını işlemiştir. Bununla birlikte bu tema; *Diana, İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği, Sen Gidince* ve *Hayatımdan Çık Git* adlı romanlarda daha belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Yazarın romanları incelendiğinde otuz dokuz çiftin evli olduğu görülür. Eserlerde yer alan çiftlerden hareketle Asımgil, evlilikte benimsenmesi ve kaçınılması gereken tavır, tutum ve davranışlara dikkat çeker.

Sevim Asımgil, romanlarında mutlu bir aile hayatının temel şartlarından biri olarak eşlerin dinî değerlere bağlı olmalarını öne çıkarır. Nitekim eserlerde, başlangıçta birbirlerine âşık olmayan ancak evlenmeleri uygun görülen kişilerin zamanla aralarında sevgi bağı geliştirdikleri görülmektedir. Bu çiftler; evliliklerini sevgi, saygı ve güven temeli üzerinde sürdürmekte; varlıkta ve yoklukta dayanışma içinde hareket etmektedir. Güçlükler, onların sevgisini ve yuvasına olan bağlılıklarını daha da kuvvetlendirir. Böylece aile ortamı; özentiden uzak, ibadetlerin aksatılmadan yerine getirildiği, huzurlu çocukların yetiştirildiği bir yaşam alanına döner. Buna karşılık yazar, dinî değerlere bağlı olan çiftlerin ise ortak bir yaşam anlayışına sahip olsalar dahi romanların sonunda mutsuzluğa sürüklendiklerini; maddi imkânların da bu mutsuzluğu gidermeye yetmediğini ortaya koymaktadır.

Romanlarda yer alan evliliklerin dört tanesi boşanmayla sonuçlanır. Yazar, bu olumsuz durumun ortaya çıkmasında erkeklerin kötü alışkanlıklar edinerek ailelerini ihmal etmelerinin, aldatmanın ve din farklılığının belirleyici rol oynadığı düşüncesini ortaya koyar. Bu durumların haricinde oluşan anlaşmazlıklar içinse Asımgil, taraflara boşanmamalarını tavsiye eder. Yazarın bu yaklaşımında, İslam dininde boşanmanın tasvip edilmeyen bir son çare olarak değerlendirilmesi anlayışının etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle romanlarda dindar olmayan eşleri nedeniyle huzursuz olan kadın kahramanlar bile Allah rızası için çocuklarına iyi ebeveyn olabilmek adına sabrederler ve boşanmayı düşünmezler.

Evlilik yaşı meselesi yazarın romanlarında değindiği bir başka konudur. Romanlar incelendiğinde kadın kahramanların evlilik yaşının 22-25 yaş arasında değiştiği görülür. Bu yaş aralığını aşan kadın kahramanlar ise evliliğe geç kaldıklarını düşünürler. Eserlerde erkeklerin evlilik yaşına çok değinilmez.

Asımgil'in romanlarında evlilik bahsinde göze çarpan bir diğer mesele ise aile rızasının önemidir. Bu minvalde eserlerde ailelerinin tüm itirazlarına rağmen ilgili adayla evlenen kişiler, pişmanlıklarla dolu bir evlilik hayatı sürerler. Sonuç olarak Sevim Asımgil; romanlarında evlilik temasını İslami dünya görüşü ekseninde kurgulayarak evlilik öncesi ve sonrası sürece ilişkin birçok hususu kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

3.9. Kadınların Eğitimi ile Çalışma Hayatı

Eğitim, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "belli bir bilim dalı veya sanat kolunda yetiştirme, geliştirme ve eğitme işi"; çalışma ise "çalışmak işi, emek, say" (TDK, 2009, s. 387, 605) şeklinde tanımlanır.

Kadınların eğitimi ve çalışma hayatına ilişkin değerlendirmeler ile Türk-İslam medeniyetinin tarihsel sürecine yönelik incelemeler, kadınların eğitim düzeyi ve toplumsal konumunun önemli bir seviyede bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Kadınlar; İslam öncesi Türk devletleri döneminde söz sahibidirler ve aralarında devlet politikalarına yön verenler, naip olarak görev yapanlar ve hatta devlet başkanlığı görevinde bulunanlar dahi bulunur (Kafesoğlu, 2011, s. 259). Kadınların bu seviyelere gelebilmelerinde ise toplumun kendilerine verdiği değer yanında aldıkları eğitimin seviyesi ve kalitesi de önem arz eder.

Türklerin bireysel ve toplumsal hayatında yaşanan en önemli dönüşümlerinden İslamiyet'i kabul etmeleri ve yaşamlarını bu dinin temel esasları doğrultusunda şekillendirmeleridir. İslamiyet öncesinde kadına değer veren Türkler, İslam'la birlikte kadını daha da öncelerler ve kadınların eğitimine önem verirler. Zira İslam dini, öğretim ve eğitim faaliyetlerinden yararlanmayı belli bir zümre ya da sınıfa özgü kılmamış; kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın ilim öğrenmeyi bütün bireyler için bir sorumluluk olarak değerlendirmiştir. Çünkü hadis-i şerifte bildirildiği üzere "Bilim öğrenmek kadın ve erkek her Müslüman'a farzdır" (Keçeci Kurt, 2008, s. 2-3).

Kur'an-ı Kerim'de, ilk vahyedilen ayetleri içeren Alâk suresinin ilk beş ayetinde Hz. Peygamber'in şahsında okumanın, ilim öğrenmenin ve kalemle yazarak bilgilenmenin kadın erkek fark etmeksizin bütün Müslümanları ilgilendiren bir ibadet olduğu ifade edilir: "Yaratan rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan (asılıp tutunan

zigottan) yaratmıştır. Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten (böylece) insana bilmediğini bildiren rabbin sonsuz kerem sahibidir" (DİB, 2020, s. 597).

Dahası *Kur'an-ı Kerim*'de toplamı 750 olan ve ilmi konu edinerek ilim öğrenmenin önemini vurgulayan ayetikerimelerin hepsi de cinsiyet ayrımı yapmaksızın tüm kadın ve erkekleri ilgilendirir. Nitekim: "İslam'ın gayesi cins ayrımı yapmadan nerede ve ne zaman olursa olsun her türlü câhiliyyeti yok etmek, insanı bilginin ışığında yaradanına kul etmeyi sağlamak ve iki dünya mutluluğuna kavuşturmaktır" (Kayadibi, 1999, s. 99).

Türk edebiyatında özellikle popüler romanlarda kadınların eğitimi ve çalışma hayatına ilişkin temaların sıklıkla işlendiği görünmektedir. İslami romanlarda da çalışma hayatının İslami değerler doğrultusunda nasıl şekillenmesi gerektiği üzerinde durulmakta; bu yolla okuyuculara örnek davranış ve yaşam biçimleri sunulması amaçlanmaktadır. İslami romanlarda, kadınların çalışma hayatına katılımına ihtiyatlı yaklaşan anlayışın örtük biçimde işlediği görülmektedir (Gürbüz, 2021, s. 174, 205).

> "Kadının eğitim ve öğretimi fıtrî vazifelerini ihlal etmeye kadar varırsa, mesela kadın ev işlerini terk ederek dış işlere giderse, zaruret olmaksızın maişet ve kazanç peşine düşerse, analıktan nefret ederse, evlenmeye karşı isteksiz olursa, bu gibi kötü durumları ortadan kaldırmak için tabiî olarak eğitim ve öğretim sınırlandırılır" (Barbarosoğlu, 2013, s. 35).

Mesleği diş hekimi olan Sevim Asımgil, romanlarında kadınların eğitimine çok önem verir. Bir süre diş hekimliği yaptıktan sonra işini bırakıp kendini dinî meseleleri araştırmaya ve yazı yazmaya adayan yazar, eserlerinde kadınların çalışma alanlarının sınırlı olduğuna vurgu yapar ve kadınların erkeklerle bir arada çalışması fikrine soğuk bakar.

Yazarın ilk romanı olan *Siyah Zambak ve Merve*'de çalışan kadın kahramanlar Hanife Hanım, Nermin Hanım, Azra ve Ferhan öğretmendir. Nermin Hanım, felçli babasının bakımıyla ilgilenmek için iş hayatına atılır. Zira eşi, herhangi bir işte çalışmamaktadır. Bunun için iyi bildiği terzilik mesleğinden ilerler. Amacı ekonomik olarak biraz toparlanana kadar çalışmaktır. Çünkü çalışmak gibi bir ideali yoktur. Bu doğrultuda Nermin Hanım, küçük bir dükkân açarak iki üç tane yardımcısıyla işler almaya başlar. Azra da yanında çalışan kızlardan biridir. O, annesi istediği için çalışır. Çünkü Hanife Hanım'ın en büyük hayali, kızının dikiş dikmeyi öğrenmesidir. Kendisi ufak tefek tamir işlerinden anlasa da profesyonel anlamda terziliği bilmediği

için dikiş makinesi almaya cesaret edemez. Ancak Azra'nın iyi bir usta elinde işi öğrenmesi sayesinde evlerine dikiş makinesi alarak anne-kız ev ekonomisine katkıda bulunabileceklerdir.

Azra, çalışmaya başladığı ilk günlerde dükkâna gelen bir müşteri sayesinde yeni bir iş teklifi alır. Kocası yönetmen olan Leyla Hanım, Azra'nın güzelliğinden öylesine etkilenir ki eşinin çekeceği film için onun en güzel "câzip köylü kızı" (Asımgil, 1999, s. 7) olacağına karar verir: "Köyle ilgili çevireceğimiz bir film için hanidir alımlı ve zeki bir kız arıyorduk. Sizi bu role çok uygun buldum. Mesele aslında bu kadar basit… Kabul edersen, tek bir filmle şöhrete kavuşursun" (Asımgil, 1999, s. 8). Azra, bu fikre sıcak bakmasa da sonradan ikna olur. Bu sebeple annesini "Beni hep kapalı filmlerde oynatacaklar. Namuslu bir artist olacakmışım" (Asımgil, 1999, s. 28) sözleriyle yumuşatmaya çalışır. Ne var ki Hanife Hanım'ın cevabı hep aynı sertlikte olur: "Azra, dedi. Azıp durma! Yakışır mı bize" "Artistliği unut gebertirim seni!" (Asımgil, 1999, s. 29-30).

Leylâ Hanım, oğlu Turgay'ın Azra'ya âşık olması üzerine müstakbel gelinine filmde oynaması için ısrar etmekten vazgeçer. Böylece Azra'nın meşhur olup çok para kazanma hayali öncelikle hem annesi istemediği için hem de zengin bir aileye dâhil olacağı için sonuçsuz kalır. Yazar, aktardığı olayla varlıklı ancak dindar olmayan ailelerin de kadınların tanınmış ve görünür kişiler hâline gelmelerine mesafeli yaklaştıklarına dikkat çeker. Bu yaklaşım üzerinden, ekonomik durumdan bağımsız olarak kadınların asıl yerinin ev olduğu yönündeki anlayışın yansıtıldığı görülmektedir.

Eserde yer alan kadın karakterlerden Ferhan Hanım ise öğretmendir. O, çocuklarına yeteri kadar vakit ayıramadığı için bir an önce emekliliğinin gelmesini arzular: "Emekliliğini bekliyordu. Bir gelse çocuklarıyla daha fazla meşgul olabilir, belki terbiyelerini verir, karakterlerinin güzel belirlenmesine yardım edebilirdi" (Asımgil, 1999, s. 52). Çünkü ancak bu sayede annelik vazifesini layıkıyla yerine getireceğine inanır. Yazar, burada kadınların temel sorumluluklarından birinin nesil yetiştirmek olduğu düşüncesini öne çıkararak annelik rplünün önemini vurgular.

İlim öğrenmenin aksine kadınların çalışma hayatı; kendine/kadınlığına uygun bir iş yapması, çalışma sırasında çocuklarını ve ailesini ihmal etmemesi, çalışırken giyindiği kıyafetinin dine uygun olması, eşinin rızasının olması vs. gibi İslam'a

uygun bir dizi şarta bağlanır. Bununla birlikte İslam ilmihallerinin birçoğunda kadınların çalışması bazı zorunlu hâller dışında ideal/istenilen bir durum olarak ortaya konulmaz (Tekin Önür & Dündar, 2021, s. 339-340).

İncelenen eserde dinî eğitim alan tek kadın karakter Esra'dır. Esra, Ahiret Ana'yla sohbete gittikten sonra hidayete erince okulunu bırakmak ister. Annesinin ve öğretmeninin karşı çıkmalarına rağmen çarşafa girerek dinî eğitim almaya başlar. Gittiği *Kur'an* kursu sayesinde kısa bir süre içinde ders verecek kadar donanımlı bir hâle gelir. Okulu bıraktığı için hiçbir zaman pişmanlık duymaz. Ona bir zamanlar karşı çıkan öğretmeni Ferhan Hanım da emekli olunca Esra'nın hocalarından dersler alır. Çarşaf giyinir. Tecvit ilmini ve Arapçayı öğrenir. Çocuklarına dinî eğitim verir ve dinî eğitimin bütün dünyalık ilimlerden üstün olduğunun farkına varır.

Yazar, eserinde hikâyesini anlattığı kadın karakterler üzerinden Müslüman kadınların dinî eğitim almalarını teşvik etmekte ve çalışma hayatına katılmamalarını ideal bir tutum olarak sunmaktadır. Nitekim mesleğinde mahir olmasına rağmen Nermin Hanım'ın çalışmak istememesi, Esra'nın okulu bıraktığı için pişmanlık duymaması, öğretmen olan Ferhan Hanım'ın emekli olduktan sonra asıl huzuru İslami ilimleri öğrenmede bulması ve kocası ile kayınvalidesinin Azra'nın güzelliğini kimselere göstermemek için onun filmde oynamasını istememeleri yazarın bu konuda bilinçli olarak verdiği örnekler arasındadır.

Sevda Geri Dön romanında kadınların eğitimi ile çalışma hayatı temasına Sümeyra karakteri üzerinden işaret edilir. Sümeyra, babası vefat edince annesiyle bir başına kalır. Ekonomik durumları iyi olmadığı için bir işte çalışmak ister. Annesinin itirazlarına rağmen Sümeyra, sekreter olarak işe başlar. Evli olan patronuyla kısa sürede ilişki kurar. Sevda, kardeşi Ercan'ın evinde Sümeyra ile Ahmet Bey'i görünce onları evli sanır. Ancak gerçeği öğrendiğinde ona çok kızar. Köşeye çekerek Sümeyra'ya davranışının bir Müslüman kıza hiç yakışmadığını anlatır. Sümeyra, çok utanır ve pişman olur. Ancak çalışmaya ihtiyacı olduğunu söyler. Sevda, onu başka bir iş bulma konusunda cesaretlendirir:

> "Sana kim çalışma dedi? Yapabileceğin yüzlerce iş bulunur, endişelenme. Neden evde dikiş dikmiyor veya başka ne yapabileceğini ciddi ciddi araştırmıyorsun? Pekâlâ, İslami ilimlerle ilgili dersler alabilirsin. Bir *Kur'an* Eğitim Evi'nde öğretmenlik yapmak sana ok yakışır" (Asımgil, 2015, s. 112).

Sümeyra, Sevda'dan çok etkilenir. Hemen işten ayrılır. Tövbe eder, kendine çeki düzen verir. İslami ilimleri öğrenmek için *Kur'an* kursunda öğrenciliğe başlar. 3 yıllık eğitimin ardından Arapçayı çok güzel öğrenir ve mezun olduğu okula öğretmen olur. Annesi, onun yeni işinden oldukça memnundur. Sümeyra da çok mutludur. Yazar, bu bölümde helal kazancın ancak dinî ölçülere uygun çalışma ortamlarında elde edilebileceği düşüncesini vurgular. Ayrıca kadınlar için ev ortamında çalışmayı uygun bir alternatif olarak sunar. Nitekim İslam dininde:

> "Kadının çalışma hakkı konusunda İslâm hukukunda yasaklayıcı ya da teşvik edici bir norm yoktur. Fakihler ise yaşadığı dönemin sosyo-kültürel şartlarına göre hükümler ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bu konu tamamen içtihadi bir konu olup birçok faktör dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Kadının çalışma hakkı erkeğe kıyasen değerlendirilmemelidir. Kadın ve erkek gerek fizyolojik gerekse psikolojik bakımdan birbirinden ayrı özelliklere sahiptir. Kadının çalışma hakkı külli maslahatlar, toplumsal realite, kadının bedensel ve ruhsal durumu göz önüne alınarak değerlendirilmelidir." (Özdemir, 2022, s. 114-115).

Dilara romanında, kadınların eğitim alabilmelerinin ancak kız ve erkek öğrencilerin ayrı ortamlarda kendi cinsleriyle eğitim görmeleri hâlinde mümkün olabileceği düşüncesi vurgulanır. Bu doğrultuda romanın başkahramanı Dilara'nın, yazarın "Kızların tahsilinin erkeklerden ayrı ve uzakça yerde olması gerekir. Böylece kız çocuklarının iffet ve şerefi korunmuş olur, her türlü kem gözden selamette kalırlar" (Asımgil, 1998, s. 383) görüşünü desteklemek üzere yarattığı ideal kahraman olduğu söylenebilir. Çünkü Dilara, dereceyle tıp fakültesini kazanmış olmasına rağmen hocalardan eğitim ortamlarının İslamiyet'e uygun olmadığını duyduktan sonra üniversiteyi okumama kararı alır ve bu kararını da şu sözlerle aktarır:

> "Fıtri duygularımla ve aklımla iki dünyamı da en yüksek düzeyde gerçekleştirmek istiyorum. Bu ne paranın artmasıyla ne de mülk ve makam sahibi olmakla, ancak Müslümanlıkla mümkündür. İslam'ın hüküm sürdüğü sınırların dâhilinde kalmakla" (Asımgil, 1991, s. 122).

Onun bu tercihinin sebebi Oya Hanım tarafından ruh hastası olmasına yorulsa da Dilara, bu kararından pişmanlık duymaz. Hem kendi gayretiyle okuyarak hem de hocalardan dinleyerek İslami bilgilerini çoğaltır ve bu durum onda büyük bir iç huzuru yaratır.

Romanda Dilara haricindeki kadın kahramanların eğitim seviyeleri hakkında verilen bilgiler şöyledir: Oya Hanım, konservatuar mezunudur. Hande Nazan, Öğretmen Okulundan mezun olmasına rağmen annesinin mesleği olan terziliğe yönelir. Selda, feministlerin bulunduğu derneğe gitmek için sık sık okuldan kaçan bir öğrencidir. Dilara'nın annesi Nevin Hanım ise henüz ortaokuldayken Osman Bey'e kaçarak eğitimini yarıda bırakır.

Yazarın, kadınların mevcut ortamda tahsil alma şartlarına yüklediği anlamla çalışma hayatına bakışı aynı noktadadır. Yazar, "Çalışan kadınların evinde sıcak bir hava olmuyordu" (Asımgil, 1991, s. 70) ifadesiyle sıcak ve huzurlu bir aile ortamını kadının çalışmamasıyla ilişkilendirmektedir. Hande Nazan karakteri üzerinden ise evi dışında çalışan kadının içinde bulunacağı duruma dikkat çeker. Eserde Hande Nazan, aktif olarak çalışan tek kadın kahramandır. Itır ve Begüm isimli yardımcıları ile dükkânının bijuteri bölümünden sorumlu olan Cumhur Esencan'la birlikte çalışır. Kahkahalarla içki ve sigara içilen bu iş yerinde sürekli bakımlı görünmek mecburiyetinde hissettiği için makyaj yapmaktan bıkar. Çok çalıştığı için genellikle çok yorulur. Kardeşi Enes'in tebliğiyle hidayete erince önce örtünür, sonra da çalışma hayatını sonlandırır. Günahlarını affettirmek ve iyi ameller yapmak için ömrünün geri kalanını Allah'a itaate adar.

Eserde kadınların evde çalışabilecekleri Dilara üzerinden örneklendirilir. Dilara, çocuk kıyafetleri dikerek ailesini geçindirir. Hatta biriktirdiği parayla Selda'ya bilezik dahi alır. Bu durum yazarın, kadınların helal dairede kazanç elde edebilecekleri düşüncesini yansıtmaktadır.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında örgün eğitim alan tek kadın karakter Melisa'dır. Melisa; "tırnakları ojeli, dudakları boyalı, saçları permalı, kaşları alınmış, yürüyüşü kırıtmalı, Müslüman demeye bin şahit lazım…" (Asımgil, 1993, s. 123) biridir. İstanbul'da hukuk fakültesinde okur. Melisa'nın da olduğu bir gün teyzesi, Hatice Hoca'yı dinî sohbet vermesi için evine davet eder. Sare ve annesi de oradadır. Sohbet sonrasında Ayşe Hanım, Balkanlar'dan "bizim memleket" (Asımgil, 1993, s. 104) diye bahsedince Hatice Hanım onun bu adlandırmasına karşı çıkar. Çünkü ona göre Balkanlar "gâvur diyarı"dır (Asımgil, 1993, s. 106). Ortaya çıkan fikir karmaşasını Sare, derin tarih bilgisiyle giderir ve Batı Trakya'nın geçmişten itibaren hep Türk olduğunu anlatır:

> "Batı Trakya'nın ilk sakinleri milattan önce üç binli yıllarda Trak Türkleridir. Bizans hâkimiyetinde iken bölgeye kuzeyden Hun, Avar, Peçenek, Kuman ve Oğuz Türkleri gelip yerleşmişlerdir. Osmanlı Türklerinin 1360-61'de başlayan Balkanlar'ın fethi esnasında Türk akıncı beylerinden Lala Şahin Paşa ve Deli Balaban Bey'le Rodop yaylalarında karşılaşan bölge sakini Şamanist Türk kavimleri, soydaşları olan Osmanlı Türklerine yardımcı olmuşlardır… Batı Trakya hep Türktü demek istiyorum" (Asımgil, 1993, s. 114-115).

Sevim Asımgil, Melisa karakteri üzerinden bilgi sahibi olmanın önemine dikkat çeker. Ancak ona göre asıl önemli olan yaşam boyu öğrenmedir ve kadınlar okula gitmeden de evlerinde dinî eğitim başta olmak üzere pek çok konuda kendilerini yetiştirebilir. Asımgil, bu doğrultudaki düşüncesine Hatice Hanım'ı örnek verir. Hatice Hanım, örgün eğitim almamış olmasına rağmen *Kur'an-ı Kerim*'i tecvitle okumayı öğrenir. Sarf ve nahiv ilimlerinde kendini ilerletir. Özellikle İslâm dini hakkında sahip olduğu bilgiler dolayısıyla mahalleli ona "hocalık" (Asımgil, 1993, s. 110) payesi verir.

Hatice Hanım, derin dinî bilgisinin yanı sıra pozitif bilimlere olan bilge bakış açısıyla da eserde önemli mesajlar verir. Onunla komşusu arasında geçen şu konuşma oldukça mühimdir:

> "-Baş ağrısından hiç kurtulamıyorum, esneyip duruyorum. Üstümde bir ağırlık var, bir dantel öremiyorum. Kimin nazarı ise bana değiyor.
>
> -Ben biiznillah okuyayım da bir de göz doktoruna görünseniz iyi edersiniz. Size gözlük verir veya küçük bir müdahalede bulunur rahatlarsınız" (Asımgil, 1993, s. 120).

Böylece yazar, modern tıbbın önemine vurgu yaparak Müslümanların akıllı ve bilgili olması gerektiğini vurgular.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında çalışan tek kadın kahraman Gönül'dür. Gönül, eşinin darbukacılık yaptığı gazinoda şarkı söyler. Kızları Dila da her zaman yanındadır ancak Dila, annesinin şarkıcı olmasının etraflarındaki insanlar tarafından çoğunlukla olumsuz değerlendirildiğinin farkındadır: "Ne enteresan değil mi? Çok alkışlanmış ve çok da yuhalanmış olarak döneriz. Karısını sahneye çıkarıyor diye babamın suratına açıkça tükürenler olmuştur" (Asımgil, 1993, s. 182).

Gönül Hanım'ın çalışması ne kendisini ne de ailesini rahatsız eder. Onlar adeta günü kurtarmaya bakarlar ancak aradıkları mutluluğu hiçbir zaman bulamazlar. Yazar, eserlerinde kadın ve erkek tüm müminlerin topluma fayda sağlayacak işler

yapmaları gerektiğine olan düşüncesini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, yazar kadınlara ilişkin değerlendirmelerine özel bir yer ayırmaktadır. Sevim Asımgil, *Kadın Olmak Kolay Değil* kitabında kadınların eğitimiyle ilgili olarak şu tespitleri ileri sürer:

> "Bir toplumda kadının eğitim ve öğretim görmesi çok mühimdir. Erkeklere terbiye vermek gölge verecek bir ağaç dikmek ise kadınlara terbiye vermek hem gölge, hem yemiş verecek bir ağaç dikmektir. Gölge, kendi terbiyesinden emiyet-i beşeriyeye taalluk edecek iyilik; yemiş ise terbiyeli çocuklardır" (Asımgil, 2005, s. 202).

Yazarın görüşleri doğrultusunda incelenen eserde Gönül Hanım, dinî açıdan uygun görülmeyen bir işle meşgul olması nedeniyle çocuğunu ihmal eder ve bu durum aile içinde büyük bir huzursuzluklara yol açar.

Düğünümde Ağlama romanında yer alan kadın kahramanlardan Serra, lise mezunudur. Ailesi İnkaya'da yaşadığı için lise eğitimini, amcası ve yengesinin yanında Bursa'da tamamlar. Anne ve babasının aksine amcası İbrahim Bey ve yengesi Zerrin Hanım, dinî konularda oldukça zayıftır. Amcası Bursaspor Kulübü Başkanı, yengesi ise Feministler Birliği Başkan Yardımcısı olarak görev almaktadır. Serra, yengesinin yanında yaşarken açık giyim tarzına alışır. Emre ile tanıştıktan sonra da onun dinî değerler dışında sürdürdüğü yaşamına çabucak ayak uydurur. Serra, Emre ile evlenince çalışmaz. Ancak Dr. Emre, üniversiteden sınıf arkadaşı olan İç hastalıkları Uzmanı Dr. Gül ile yakın münasebetler içerisinde bulunur. Bu nedenle Serra, evlilikleri boyunca Gül'ü kıskanır. Dr. Emre, Serra ile olan evliliğini sonlandırdıktan sonra Gül ile evlenir.

> "O anda birden Serra'nın zihninden ikisinin daha nice müşterek özellikleri olduğu geçti. İkisi de aynı meslekten idiler, birisi çocuk doktoru, diğeri iç hastalıkları mütehassısıydı. İkisi de 35 yaşındaydı. İstanbul Tıp Fakültesinden, sınıf arkadaşıydılar. Cumhuriyet Caddesi'nin bir başında kocası Emre'nin diğer başında ise Gül Hanım'ın muayenehaneleri vardı. Bazen birbirlerine hasta gönderir, telefonla sık sık görüşürlerdi. Serra, Doktor Gül'ün kendi yerinde olmayı istediğine çok emindi. Kültürlü, aklı başında, gerçekleri kabul eden bir kadın olduğundan bunu hiç belli etmezdi…" (Asımgil, 1994, s. 8).

Boşandıktan sonra Serra, kendisine haksızlık yaptığının farkına varır. Dindar olmayan kocasından ayrıldığı ve çalışmadığı için hiçbir zaman pişmanlık duymaz. Annesinin yanında kalırken camide dinî eğitim almaya başlar. Hidayete erer ve Ömer Hoca'yla evlenir. Böylece aradığı huzuru bulur.

Diana romanındaki kadın karakterlerden Zülal Hanım, otuz beş yaşındadır ve eşinin vefatı sırasında dokuz yıllık evlidir. Taner Bey, eşinin çalışmasını istemediği için Zülal Hanım, eczacılık olan mesleğini evliliği boyunca icra etmez. Onun evde olması çocuklarına bakması için değildir. Çünkü çocukları yoktur. Ancak Taner Bey, eşinin yorulmasını istemediği için onun çalışmasına müsaade etmez. Zülal Hanım da bu durumdan memnun olur. Onların çalışma konusundaki bu kararları dinî bir hassasiyetten ileri gelmez. Çünkü Zülal Hanım ve Taner Bey çifti, dinî değerler doğrultusunda yaşamlarını sürdürmezler. Şu hâlde yazar, kadınların fıtratları gereği erkekler kadar dayanıklılığa sahip olmadıkları ve çalışma hayatının onlar için yıpratıcı olabileceği düşüncesini vurgulamaktadır. Ayrıca aile geçiminin erkeğin sorumluluğunda olduğu yönündeki İslami anlayışı yansıtarak, Zülal Hanım'ın ancak eşinin vefatından sonra geçimini sağlamak amacıyla mesleğini icra etmeye başlamasını bu anlayış çerçevesinde kurgulamaktadır.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanı kahramanlarından Meltem, tıp fakültesi öğrencisidir. Ancak eğitimini yeğenleri için yarıda bırakır. Çünkü ağabeyi ile yengesi geçirdikleri uçak kazası sonucunda hayatlarını kaybederler. Onlardan geriye beş yaşındaki Gökhan ile altı yaşındaki Oğuzhan kalır. Meltem, yeğenlerinin bakımıyla tam anlamıyla ilgilenebilmek için yaşı ilerleyen annesine yardım etme kararı alır. Meltem, üniversiteyi bıraktığını söylediğinde amcasının kızı Havra, bu duruma çok üzülür ve onun kararını mantıksız bulur: "Akıl işi değil senin yaptığın; ben rüyamda dahi göremedim tıbbiyeye girmeyi, sen, sen var ya delirmişsin. Hem de ikinci senenin ortasında" (Asımgil, 2003, s. 36).

Anne Rabia Hanım da kızının eğitimini yarım bırakmasına çok üzülür. Bu nedenle torunlarının doktor olduğunu hayal eder:

> "- Sana kısmet değilmiş, onlar olur belki dedi Rabia Hanım küskün bir tavırla.
>
> -Onlar ne olur belki?
>
> -Doktor!
>
> -Aman anneciğim, unut onu üç sene geçti üzerinden" (Asımgil, 2003, s. 38).

Meltem, eğitimini sona erdirdiği için üzülmez. Aksine annelik içgüdüyle yeğenlerine sahip çıktığı için kendisini çok huzurlu hisseder. Yeğenlerinin eğitimiyle yakından alakadar olur. Bu görev ona çok daha kutsal gelir. Yazar, bu bölümde doktorluk mesleğine kıyasla annelik rolünü daha fazla ön plana çıkarmaktadır.

Nitekim Asımgil, kadının en ulvi görevinin çocuk yetiştirmek olduğunu düşünür: "Genellikle ailede ve toplumumuzda kadının yeri evi, rolü kocasına eşlik etmek, görevi ev işlerini yapmak ve çocuk yetiştirmektir" (Asımgil, 2016, s. 279).

Yüreğim Nereye romanında, yazarın yozlaşmış olarak değerlendirdiği kişilerle İslam dininin değerleri doğrultusunda hayat süren kimselerin, kadınların eğitimi ile çalışma hayatı hakkına ilişkin farklı bakış açılarına sahip oldukları görülmektedir. Romanda Tilbe ile Semira, "kadın" konusundaki farklı fikirlerin temsilcileridir.

Semira, lise eğitiminin ardından örgün eğitime devam etmeyen on dokuz yirmi yaşlarında bir genç kızdır. Çocukluğundan itibaren İslami ilimler hakkında dersler alır. Van'daki bir vakıfta ayda bir defa vaaz verecek kadar donanımlıdır. Ona göre okullar, Müslümanca yaşamayı tam öğretemez. Bu nedenle insanlar, kendilerini İslami ilimler noktasında geliştirmelidir. Bu doğrultuda Semira'nın, sakinleşme tekniği adı altında bir tür meditasyon yaparak kızgınlığını geçirmek isteyen Tilbe'ye verdiği öğüt dikkat çekicidir:

> "Öfkeyi dindirmenin doğru tarzını peygamberler bildirmiştir. Sayı sayma yerine euzu-besmele çekilecek, Allah'ın ismi anılacak. Güzel ve kolay bir dinsel öğüt, dinî kitaplarda yazar bu." "Dinî eserleri okumaya zaman ayırmak hayatı dolduran fazlalıkları atmadan gerçekleşmez. Okullarda bilgilendirilmiyoruz, Müslümanlığı kendi gayretimizle öğrenmeye mecburuz" (Asımgil, 2004, s. 60-61).

Bu durumda Semira, bireyin öncelikle dinî eğitim alması gerektiğini savunmaktadır. Bunun gerçekleşebilmesi ise bireyin kişisel gayret göstermesine bağlanır.

Özlem Hanım ile Tilbe, görünüşünden dolayı Semira'yı dışlarlar. Ancak Semira, kendisine yöneltilen sanat, tiyatro ve siyasetle alakalı sorular üzerine verdiği cevaplarla her defasında onları büyük bir şaşkınlığa uğratır. Çünkü "Sosyofobiden hiç muzdarip değildi, öyle sanılsa da" (Asımgil, 1004, s. 79). Tilbe, Semira'yı küçük düşürmek için ona moda renklerin ne olduğunu sorar. Aldığı cevap üzerine Semira'nın kültürlü olduğundan emin olur.

> "Moda tasarımcılarına Uzakdoğu her zaman ilham kaynağı olmuştur. Bu sene iyice hissettirdiler bunu, modacılar koleksiyonlarında etnik renklere ve çizgilere yer verdiler, hoş bir Hint meltemi estirildi ve devam ettiriliyor. Rengârenk desenler, modern yorumlarıyla elbiselik kumaşlarda çok hoş, çok beğeniliyor herkes tarafından" (Asımgil, 2004, s. 79).

Özlem Hanım ile Tilbe, kadınların sosyal hayattaki yeri ve görevleri hakkında benzer düşüncelere sahiptir. Özlem Hanım, emeklidir. Vaktiyle çalışan bir annedir. Ev işlerinin kendisini kısır bir döngüye sürüklediğini düşünür ve çareyi sigara içmekte ve dizi izlemekte bulur. Çünkü "Keyifli ve canlı bir çalışma yaşamından sonra zorlu ev kadınlığını üstlenmek sinirlerini yoruyordu" (Asımgil, 2004, s. 20).

Tilbe'ye göre kadınlar, modern ve saygın olmak için muhakkak örgün eğitim almalı ve çalışmalıdır. Ne var ki çok zor bulduğu ve sıkıldığı için iki yılın ardından Klasik Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümünü okumayı bırakır. Londra'yı gezip geldikten sonra da babasının mobilya dükkânında çalışır. Okumaktan vazgeçse de çalışmaktan asla vazgeçmez. Çünkü çalışan kadının, kadınları "kadını kafes arkasına tıkayan zihniyet"ten (Asımgil, 2004, s. 65) koruduğunu düşünür. Ona göre karı-koca çalışan bir çift, çalışmayan kadınların kurdukları ailelere göre çok daha güzel imkânlara sahiptir.

> "Erkek gibi dedi, modern kadının da işi hayatında önemli yer tutuyor, çünkü mesleği kadının hayat tarzıdır. İş yaşamında kadın farklı bir sosyal çevre edinir, kültür düzeyi yüksek kimselerle arkadaş olma imkânı bulur, yenilikleri takip eder, gündemi yakalar, erkek kadın eşitliğinin keyfini sürer. İşin parasal boyutu da önemli bir ayrıntıdır. Karı-koca Avşa Ada'sına gidecekken, maddi imkânların genişliğinden Karaip'leri tercih edebilirler" (Asımgil, 2004, s. 64).

Semira, Tilbe'yle sohbet ederken ona bu görüşlerinden hareketle anneliği hatırlatır. İş hayatıyla birlikte kadının, ev hanımlığı ve anneliği nasıl yürüteceği konusu üzerinde durur. Semira'ya göre çalışan kadının, iş hayatının stresini evine yansıtması ve eşi ile çocuklarına gergin davranması muhtemeldir. Tilbe'ye göre ise kadınlarla erkekler her bakımdan eşittir: "Erkek için de aynı şeyler söz konusu; babalık, ev erkekliği, iş hayatı. Karı-koca oturup dengeyi kuracaklar aralarında mecburen" (Asımgil, 2004, s. 65). Semira, Tilbe'nin görüşlerini soğuk ve duygudan yoksun bulur. Tilbe'ye göre "Bir kadının kocası istiyor diye işini terk etmesi çok anlamsız bir fedakârlıktır... Sakıncalıdır da; kadın zamanla kendisini işi hayatından ayrılığından dolayı nefret duyabilir kocasına karşı" (Asımgil, 2004, s. 65).

Tüm bu görüş farklılıklarından hareketle Semira, "Tilbe'den sözleri için geçerlilik vizesi" (Asımgil, 2004, s. 65) alamayacağı için konu hakkında uzun bir açıklama yapmaktan vazgeçer. Bu noktada yazar araya girerek şu açıklamada bulunur: "Kadının doğasında olan duygulardan hiç söz etmiyordu Tilbe. Çocuğa

vakit ayırmanın anneyi saadete gark edeceğinden, kadının eşinin himayesinde olduğunu hissetme arzusundan, korunma ihtiyacından" (Asımgil, 2004, s. 65).

Tilbe karakterinin kadınlar hakkındaki düşünceleri feministliğinden ileri gelir. Oysaki bazı feministler, İslam dininin kadınlara verdiği değeri öğrenince mesafeli olmalarına rağmen İslamiyet'in kadınları yücelten bir din olduğu gerçeğini aktarmadan edemezler. Örneğin feminist araştırmacılardan biri olan Ney Bendason *Başlangıçtan Günümüze Kadın Hakları* isimli kitabında kadınlara mahsus olarak *Kur'an-ı Kerim*'de yer alan başta Nisa suresi olmak üzere ilahi vahiyde geçen kadınlarla ilgili ayetlerden bahseder. Bu doğrultuda, öncelikle İslam dininde yaratılış bakımından kadınlarla erkeklerin eşit olduğu bahsi üzerinde durur (Sevim, 2005, s. 22). Bunun için A'râf suresinin 189. ayetini örnekler: "Sizi bir tek candan yaratan, kendisiyle mutlu olsun diye ondan da eşini yaratan O'dur (DİB, 2020, s. 174). Ardından açıklamasını şöyle sürdürür:

> "Erkek kadına karşı eli açık olmalıdır, onu giydirmeli, ona armağanlar vermelidir. Karısını boş düşürebilir ama bunu ancak ona tazminat ödeyerek yapabilir. Kadın kocasına itaat etmelidir. Ama araları açıksa iki ailenin üyelerinden hakemler bu duruma karar vermelidir. Muhammed'den önce göçebe ve puta tapar kabilelerin yanı bu çöl topraklarında kadınlar her haktan yoksundu. Yoksul ailelerde yeni doğan kız çocukları toplumun kadınlara reva gördüğü kötü talihten kurtarılma ya da bir kızın ileride ailesine getirebileceği zararları önlemek adına diri diri toprağa gömülerek öldürülürdü. Yenilikçi Kuran insanların kurban edilmesini yasakladı, kadını tanıdı ve ona mal mülk edinme hakkını verdi" (Sevim, 2005, s. 22).

Aşka Çıkış Yok romanında formel eğitim alan iki kadın karekter yer alır. Bunlardan birincisi Zeynep'in babaannesidir. Nalan Hanım, emekli bir öğretmendir. İkincisi ise Zeynep'tir. Zeynep, Amerika'daki lise eğitimini yarıda bıraktıktan sonra Türkiye'ye dönünce eğitimine devam etmez. Ancak Metehan'dan ayrıldıktan sonra Amerika'ya yeniden döner ve lise ile üniversite eğitimini tamamalar. Yazar, bu konuya ilişkin başka ayrıntıya yer vermez.

Terk Etme Beni romanındaki kadın karakterlerden Verda, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü birinci sınıf öğrencisidir. Asena ise üniversite sınavlarına hazırlanır. Romantik kişiliğine uygun gördüğü edebiyat fakültesini tercih etmek ister. Asena, bir konuşmasında Verda'ya modern yaşamın getirdiği rahatlık içinde ömür sürmek istediği için kariyer sahibi olmak istediğini belirtir. Ancak Asena, üniversite

sınavını kazanamaz ve Tayfun'la evlenmek durumunda kalır. Verda ise Asena'ya en önemli eğitimin din eğitimi olduğunu anlatır:

> "- Birey olarak hedeflerim var. Kariyer sahibi olmak, iş dünyasında iyi bir yer edinmek güzel şeyler Verda.
>
> - Benim hedeflediğim şeyler değişti. Şimdi önce dinimi yaşamak, onun gösterdiği doğruları içime sindirmek istiyorum. Anlık nefsani mutluluklar yerine, sürekli bir ruhsal doyum içinde bulunmayı tercih ediyorum. İnsan hayatında en önemli şey, hakiki bir Müslüman motifini yakalayabilmektir. Her şey bunun ardından gelir." (Asımgil, 2020, s. 89)

Nitekim yazar, romanın sonunda Asena'nın uyuşturucu kullanan eşinin vefatının ardından dindar bir karakter olarak kurgulanan Eymen'le evlenmesiyle gerçek mutluluğa ulaştığını yansıtmaktadır. Zira Asena, Eymen'le evlendikten sonra kariyer sahibi olma planınından vazgeçer ve anneliği en önemli görevi olarak benimser.

Ayrılan Kalpler romanında kadınların formel eğitimi üzerinde hemen hiç durulmaz. Eserin başkahramanı Hilye, kardeşi Hilal ve anneleri çalışmaz. Eserde, onların eğitimleri hakkında bilgiye yer verilmez. Ancak Hilye'nin kayınvalidesi edebiyat öğretmenidir. Suzan Hanım, güzel ve etkili konuşmasıyla eğitimli olduğunu hemen hissettirir. Ancak Suzan Hanım'ın roman boyunca kadınların eğitimi ve çalışma hayatına ilişkin doğrudan bir telkinde bulunduğu görülmez.

Esere bilgisiyle damga vuran asıl kadın karakter Hilye'nin arkadaşının annesi Firuzan Hanım'dır. Firuzan Hanım, son derece dindar bir Müslümandır. Yaşama, İslam dininin penceresinden bakar. Allah'ın rızasını kazanmak için ibadetlerini aksatmaz. Entelektüel birikimi dinleyenlerde hayranlık uyandır. Örneğin çiçeklere meraklı olduğu için çiçekleri ilgilendiren her türlü konuyla yakından ilgilenir. Konuyla ilgili bilgileri sayesinde neredeyse peyzaj ve süs bitkileri yetiştiriciliği bölümü mezunu gibidir:

> "Bu çiçeğin adı bütün Batı dillerinde Hortansie'dir. Ses çağrışımı onu bizde Ortancaya dönüştürmüş. Kral XV. Luî'nin bahçıvanı bir Fransız baronese âşık olmuş, en çok beğendiği çiçeğe de onun adını vermiş: Hortansie… Hortansie toprağının asit ortamına göre renk alır" (Asımgil, 1997, s. 29-30).

Coğrafya ve tarih bilgisi de çok derindir:

> "Etrafı dağlarla çevrili ortası bağlık Kütahya; ben orayı çok sevdim, biraz Bursa'ya benzettim. Toprakları verimli. Germiyanoğulları Beyliği'nin merkezi imiş. İlk çağlardan

> yakın tarihlere kadar çeşitli uygarlıkların kaynaştığı Kütahya'da pek çok ünlü eser var. Kütahya kalesi ta Bizans'tan kalmış" (Asımgil, 1997, s. 32).

Sevim Asımgil, Firuzan Hanım'ın dindar kişiliği ile Müslümanların ilme verdiği önem arasında bir ilişki kurarak bilgi birikiminin yalnızca formel eğitimle sınırlı olmadığı düşüncesini ortaya koyar. Yazar, benzer durumu Habibe Hanım üzerinden de aktarır. Hilye, daha önce örgün eğitim almayan Habibe Hanım'ın bilgisine hayran kalır:

> "Rahat ve sade bir hayatı tercih etmiş ama dedi Hilye, evinde fevkalâde bir renk uyumu var. Çok dindar, ancak Japonya'daki Kitizato Araştırma Enstitüsünden haberdar, Dr. Kodama'dan söz ediyor. Giyimi bizden farklı, fakat zarif" (Asımgil, 1997, s. 118).

Sen Gidince romanının başkahramanı Tamara, lise son sınıftayken kalp rahatsızlığı geçirdiği için okulunu tamamlayamaz. İyileştiğinde de eğitimine devam etmez. Ailesi onun ne eğitimine devam etmesini ne de çalışmasını ister. Oysaki babası öğretmendir, annesi de sanat okulu mezunudur. Annesi bir konuşmasında eğitim almasının sebebinin üvey anne ve babadan kurtulma isteğinden kaynaklandığını şöyle açıklar:

> "Boşanmalarından sonra annem iki, babam dört kez evlendi. Kısaca üç annem, beş babam oldu, evden eve götürüldüm. Önce kendi anne babamınki olmak üzere, her biri başkaları ile evlenmelerinden dolayı sekiz çeşit aile görmüş bir çocuk olarak büyüdüm. İlkokul çağlarım doğal olarak sorunlu ve depresif geçti. Tuhaftır, bugünkü sosyal statümü o zamanların dezavantajları sağladı. Okumayı hiç sevmediğim hâlde, üvey anne ve üvey babadan kurtulmak için okula gittim, sanat okulu mezunu olabildim" (Asımgil, 2016, s. 16).

Bu durumda yazar, huzurlu ailelerin kız çocuklarının formel eğitim alması konusunda ısrarcı olmadıkları yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır. Nitekim Tamara'nın annesi, ekonomik zorluklardan dolayı çalıştığını ifade eder. Sevim Asımgil konuyla ilgili olarak *İyi İnsan Olmak Yürek İster* kitabında şunları aktarır:

> "Kimi kadın meslek sahibidir, aile içinde ve toplumda bir yeri olmasını arzu ettiğinden çalışır. Kimi kadın daha refah yaşamak istediğinden evlendikten sonra da çalışmaya devam eder. Kimi kadın ekonomik durumları iyi olmadığından bir iş yapmak mecburiyetinde kalır" (Asımgil, 2016, s. 279).

Bu durumda Tamara'nın annesi, birinci gruba dâhildir. Ancak eserde ön plana çıkarılmak istenen asıl mesaj, kız çocuklarının ev ortamında da kendi çabalarıyla bilgi ve beceri edinebilecekleri düşüncesidir. Yazar, bu duruma Tamara'yı örnek

verir. O, hidayete erme sürecinde çok fazla dinî kitap okur. *Kur'an-ı Kerim* okumayı öğrenir ve gayretleri neticesinde "…diplomasız mezun…" (Asımgil, 2016, s. 281) durumuna yükselir.

Eserde üniversiteyi tamamlayan ve çalışan tek kadın karakter Tamara'nın kayınvalidesi Rüveyda Hanım'dır. Rüveyda Hanım, öğretmendir. Eğitim alıp çalışma gerekçesini feministliğine bağlar.

Dünyada feminist hareketlerin başlamasıyla birlikte reformist düşünürler, kadınların ancak çalışma hayatına atılmaları şartıyla erkek tahakkümünden kurtulacağını savunurlar. Bu durum ise feminizmin hâlihazırda çalışan kadınlarla ilgilenmediği anlamına gelir. Oysaki feminizm tüm kadınlarla ilgilidir. Feminist teorisyen Bell Hooks'a göre düşük ücretle çalışan kadınların erkek baskısından kurtulması mümkün değildir. Bunun için kadınlar, erkeklerle aynı işi yapmaları durumunda eşit ücretle çalışmalıdır. Ancak eşit işe eşit ücretle çalışan veya yüksek geliri olan kadınların içlerinde bile erkek tahakkümünden kurtulamayan kadınlar vardır. Ayrıca çok kazanan kadınların bir kısmı da feminist düşünceye kızgındır. Çünkü feminizm onları çalışarak özgürleşeceklerine inandırmıştır. Oysa evde de yapılması gereken işler vardır (Hooks, 2022, s. 64, 67). İslam dininde evlilik, huzurun anahtarıdır. İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil' e göre de evlilik muhteşem bir birlikteliktir. Yazar, *Evlilik ve Mahremiyetleri* isimli kitabında kadınların ev işlerini yapmaları konusunda mecburiyetlerinin olmadığını şöyle açıklar:

> "İslam hukukunda kadın, ev işleri yapmak zorunda değildir. Ev işlerini yapmaktan imtina ettiği- çekindiği- takdirde icbar edilemez, zorlanamaz. Bir kadın zevcinin hamurunu yoğurmaya, ekmeğini pişirmeye, hanesini temizlemeye, kuyusundan suyunu çekmeye ve bu gibi sair hizmetlerini görmeye hükmen mecbur değildir. Fakat evla olan bu gibi hususlarda âdetin cereyanına bakmaktır. Kadınlar, yapmaları adet olan hizmetleri yapmaktan kaçınmamalarıdır. Bir kadın için yemek pişirmek, çamaşır yıkamak, tahta silmek, kendi elbisesini kendisi dikmek, çocuğunu emzirmek, kocasının yükünü hafifletmeye çalışmak öyle birer ahlaki vazifedir ki bir kadın için bunlardan daha faideli bir şeref tasavvur olunamaz" (Asımgil, 1998, s. 233).

İncelenen eserde Rüveyda Hanım, feminist olduğu için evlenmeyi hiç düşünmez ancak eşine âşık olunca bu kararından vazgeçer. Rüveyda Hanım'a göre bir kadının çalışıp para kazanması kimseye muhtaç olmaması için gereklidir. Eserde

Rüveyda Hanım'ın öğretmenlik mesleğinin kutsallığına dair herhangi bir açıklama yaptığı görülmez. Yazar, burada İslam dininin emir ve yasaklarını gereğince yerine getirmeyen kişilerin en ulvi meslekleri icra etseler dahi kendi çıkarlarını önceleyen bir tutum sergiledikleri düşüncesini ortaya koyar.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanının başkişisi Hande, İslami yaşam tarzını benimsemesiyle ön plana çıkar. Hande, bir kadın olarak kadınların eğitimini önemser. Kendini daha da geliştirmek adına İngilizce öğrenir ve boşanınca geçimini temin edebilmek için çalışanlarının kadınlardan oluştuğu "Kadın Kadına Konuşalım" (Asımgil, 2020, s. 179) adlı dergide satış temsilcisi olarak çalışmaya başlar. Öğrenmeyi sürecini yaşamı boyunca sürdürür. Çünkü eğitimli annelerin çocuk yetiştirme sürecinde başarılı olacağına inanır.

> "Benim İngilizcem zayıftı, bir hayli zayıftı, bazen dediklerinden tek kelime anlamıyordum. Aptal aptal bakmaktansa öğreneyim şu lisanı dedim, kurslara gittim. Dersleri hiç aksatmadım, kurslara devam etmenin çok faydasını gördüm. Taşı delen su damlasının gücü değil devamlılığıdır… Eğer eğitimliyse, annenin birebir yetiştirdiği çocuk diğerlerinden ayırt ediliyor" (Asımgil, 2020, s. 177).

Hayatımdan Çık Git romanında formel eğitim alan iki kadın karakter yer alır. Bunlardan ilki eserin başkahramanı Almina, ikincisi Canan'dır. Almina, ilahiyat fakültesi mezunudur. *Kur'an* kursunda çalışır. Çocuklara *Kur'an-ı Kerim*'i anlamaları için Arapça dilbilgisi dersi verir. Canan, lise öğrencisidir. Hayali psikolog olmaktır. Almina, kardeşi Barbarosla Canan arasındaki ilişkiyi öğrenince onlara "Tahsillerinizi tamamlayacaksınız evvela diplomalarınızı alacaksınız" (Asımgil, 2015, s. 171) telkininde bulunur. Yazarın Almina'ya bu ifadeleri kullandırmasının iki gerekçesinin olduğu söylenebilir: Birincisi, Canan'ın yaşını evlilik için uygun görmemekte ve bu nedenle evliliği eğitimini tamamlaması şartına bağlamaktadır. Nitekim diğer romanlarda kadınlar için ideal evlilik yaşının en az yirmi iki-yirmi üç olduğu yönündeki görüşünü ileri sürer. Şu hâlde lise öğrencisinin evlenebilmesi için belirli olgunluğa ulaşması beklenir. İkinci olarak ise yazar, Canan'ın psikolog olma hayalini önemsemekte ve bu mesleğin toplumsal değerine dikkat çekmektedir. Nitekim incelenen eserde psikologluk mesleğinin önemine şu sözlerle işaret edilir: "Coğrafyalara göre destek alma ihtiyacının başlıkları değişse de insan her yerde insandır, zayıf yaratılmış mahlûktur. İmanlı psikologların ve psikiyatrların sayısı her ülkede çok fazlalaşmalı" (Asımgil, 2015, s. 124).

Ne Olur Gitme romanında Zehra haricindeki kadın karakterlerin formel eğitimi ve çalışma hayatları üzerinde hemen hiç durulmaz. Romanda Zehra'nın zeki birisi olduğu ancak örtülü olması dolayısıyla okuluna devam edemediği bilgisine yer verilerek dönem Türkiye'sinin eğitim politikası eleştirilir. Ancak Zehra, öğrenmeye olan merakı sayesinde ağabeyi Muhammet'ten İngilizce öğrenir ve Baran'ın kız kardeşi Ceren'e evlerinde İngilizce dersi verir:

> " - Ne münasebet. Ben ona acıyorum. Başörtüsünden sebep tahsiline devam edememiş. Bir meslek edinseydi, belki sınıf arkadaşlarından biriyle evlenir, yaşadığı hayattan kurtulurdu zavallıcık! Zeki kızmış, ağabeysinden, kendi gayretleriyle İngilizce öğrenmiş, ders verecek hâle gelmiş. Okusaydı, bir yerlere gelirdi. O şansını kaybetmiş. Göz ve kaş hareketleriyle Ecem, muzip bir hareket yaptı" (Asımgil, 2012, s. 41).

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında yer alan kadın karakterlerden Gül, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisidir. Gül'ün annesi Gülseren Hanım, imam hatip lisesi mezunudur ancak çok istemesine rağmen hayat şartlarının zorluğu nedeniyle eğitimine devam edemez. Bu nedenle kızı Gül'ün eğitim almasını ve meslek sahibi olmasını önemser: "Karşılığını kat kat alıyorum, sizin sayenizde okutabildim kızımı. Bir sene sonra ilahiyatçı inşallah. Bir okulda öğretmenlik yapar, isteyenin çocuğuna saatle ders verir, kimseye el açmaz, kendi masrafını kendi çıkarır" (Asımgil, 2020, s. 47).

Gülseren Hanım'ın bu isteği, eşinin aile içindeki ekonomik sorumluluklarını yerine getirmemesiyle yakından ilişkilidir. Nitekim Murat Bey, kumar alışkanlığı nedeniyle ailesini ihmal eder. Gülseren Hanım da aile geçimini sağlamak amacıyla temizlik işinde çalışır. Bir anne olarak da kızının da benzer koşullara maruz kalmaması için onun öğretmen olmasını arzular.

Dönme Artık Çok Geç romanının başkahramanı Alya, lise mezunudur. Babası onu, İslam dinini hakkıyla öğrenebilmesi için liseden sonra bir "*Kur'an* Evi"ne (Asımgil, 2015, s. 115) gönderir. Aynı eğitim merkezine daha önce Alya'nın ablası Ayça da gider. Ancak eğitimin iki kardeş üzerindeki etkisi farklı biçimlerde sonuçlanır. Alya, üç yıllık eğitiminin ardından tesettüre bürünür. Ayça ise, moda meraklısıdır. Hidayete erdiği güne kadar günlük zevkler peşinde koşar.

Alya, aldatıldığı için boşanınca iş aramaya başlar. Bir gün iş aramaktan yorgun düşmüş bir hâlde ablasının evine dönerken parka uğrar. Orada Gülsüm adında üç

çocuk annesi bir kadınla tanışır. Sohbet sırasında Gülsüm Hanım, çocuklarının bakımı ve evinin idaresi konusunda çok yorulduğundan yakınır. Ayrıca çalışmadığı için kendisini eksik görür. Alya ile Gülsüm Hanım arasında geçen şu diyalog, yazarın ev hanımlarının çalışma konusunda kendilerine haksızlık ettikleri yönündeki yaklaşımını yansıtmaktadır:

> "- Siz durmadan, her sözünüzün başında, kocam çalışıyor, diyorsunuz. Kendi koşuşturmalarınızı iş olarak görmüyor musunuz? Sizin yaptıklarınız işin ötesinde, zamanla yarışmak.
>
> -Kocam, ne zaman bu konu açılsa bana, sen evdesin, dışarı işe gitmiyorsun. Evin yükü benim omuzlarımda, diyor. Ben de işite işite alıştım" (Asımgil, 2015, s. 154).

Bu doğrultuda yazar; erkeklerin, başta çocuk yetiştirmek olmak üzere evin idamesine yönelik sorumlulukların önemini kavramaları gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Yazarın yaklaşımına göre sağlıklı nesillerin yetişmesi, dolayısıyla mutlu ve sorumluluk sahibi bir toplumun oluşması büyük ölçüde çocuk yetiştirmenin sağlıklı yürütülmesine bağlıdır. Bu süreçte ise anne, çocuk yetiştirmenin temel sorumluluğunu üstlenen kişi olarak konumlandırılmaktadır.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı kadınların eğitimi ile çalışma hayatı temasının görünümüne ilişkin tespit edilen hususların şöyle aktarılması mümkündür: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının tamamında kadınların eğitimi ile çalışma hayatı durumlarına temas eder. Eserler incelendiğinde on beş kadın karakterin aktif olarak çalıştığı görülür. Bunlardan dördü öğretmen/öğretmen emeklisi, ikisi terzi, bir tanesi doktor, bir tanesi şarkıcı ve diğerleri tezgâhtardır. Çalışan kadın kahramanlardan hidayete erenler, çalışma hayatından uzaklaşarak ailelerine yönelirler ve kulluk görevlerinin bilincine vararak geçmişi telafi etme yoluna giderler. Bunun yanı sıra romanlarda, aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla ev ortamında terzilik yapan kadın karakterler de yer alır. Bu örnekler üzerinden yazar, ekonomik zorunluluk hâllerinde kadınların ev ortamında gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarını destekleyen bir yaklaşım ortaya koymaktadır.

Romanlarda tıp fakültesinde öğrenim gören iki kadın karakterden biri karma eğitim nedeniyle, diğeri ise anne ve babasını kaybeden yeğenlerinin bakımını üstlenmek amacıyla eğitimlerini yarıda bırakırlar ve kararlarından hiçbir zaman

pişmanlık duymazlar. Yazar, romanlarında evde eğitimin önemine sıkça dikkat çeker. Bu doğrultuda oluşturduğu ideal kadın tipleriyle ev ortamında alınan eğitimin bireyleri nasıl geliştireceğini vurgular. Nitekim romanlarda pek çok "hoca" tipi göze çarpar. Bu karakterler; tesettüre riayet eden, örgün eğitim almamış olmalarına rağmen *Kur'an-ı Kerim*, Arapça ve İslami ilimleri ders verme seviyesinde bilen, tarih bilgisinden modaya kadar çok geniş perspektifte alan bilgisine hâkim dindar kadınlardır.

Sevim Asımgil, kadınların eğitimi ile çalışma hayatı temasını ele aldığı romanlarında, dinî eğitimi en temel eğitim alanı olarak öne çıkarmakta ve kadınların asli çalışma alanının ev olduğu yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır. Yazarın kurgusunda kadın, öncelikle anne kimliğiyle ortaya çıkmakta ve neslin yetiştirilmesi gibi önemli bir sorumluluğu üstlenmektedir. Bu doğrultuda yazar, annelik sorumluluğunun kadının çalışma hayatına katılımını sınırlandırabilecek bir öncelik taşıdığı düşüncesini yansıtmaktadır.

3.10. İdeal Ebeveynlik ve Çocuk Yetiştirme

İdeal, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "ülkü, düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan"; ebeveyn ise "anne ve baba" (TDK, 2009, s. 598, 936) olarak tanımlanır.

Anne ve baba olmak; çocuğa rahatlıkla büyüyebileceği güvenli bir ortam hazırladıktan sonra ona sıcak, empatik ve duyarlı bir biçimde yaklaşarak ihtiyaçlarına cevap verebilmeyi gerektirir. İdeal ebeveynlik; kusursuz olmayı değil, çocuğun gelişimi boyunca ona destekleyici ve duyarlı bir biçimde eşlik etmeyi ifade etmektedir. Çocuğunu/çocuklarını en güzel biçimde yetiştirmek her anne ve babanın esas arzusudur. Bu konuda ebeveynin eğitim düzeyi, değerler yargısı ve sosyo-ekonomik seviyesi temel etkendir. Bununla birlikte ebeveynin içinde yaşandığı toplum ve kültür yapısı da çocuğun yetişmesinde oldukça önemlidir (Özdeger, 2025, s. 31, 33).

> "Günümüzde çocuk gelişiminin sadece Batı'da tanımlanan çocukluk imajına göre değil her kültürün kendi tarihi ve toplumsal yapısı içerisinde değerlendirilmesine yönelik eğilim vardır. Bu eğilimi temsil eden sosyokültürel ve ekolojik kuramların vurguladığı gibi çocukluk, tek bir etmenle değil çocuğu saran tüm toplumsal, kültürel ve ekonomik etmenlerle birlikte ele alınmak zorundadır" (Ahioğlu Lindberg, 2012, s. 42).

Çocuk yetiştirmek, aile içinde sıradan bir uğraş değildir. Ebeveynlik; bilgi, beceri, sezgi ve vicdan gerektiren bir sanattır. Nitelikli bireyler huzurlu ailelerde yetişir. Çocuğun ilk terbiyesini zorunlu olarak üstlenen anne ve babalar, çocuklarını eğitmekle içinde bulundukları topluma karşı da görevlerini yerine getirmiş olurlar. Gerekli olan ilk eğitimini ebeveyninden alarak büyüyen çocuk ise ailesine, milletine ve bütün insanlığa faydalı olma yolunda emin adımlarla ilerler (Asımgil, 2011, s. 23).

Çocuk yetiştirilmesinde çevresel ve sosyal pek çok etkenle birlikte ebeveyn tutumları da önemlidir. Çünkü olaylar veya durumlar karşısında ebeveynin çocuğuna karşı takındığı tutum; onun duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimini etkiler (Şanlı & Öztürk, 2015, s. 240). Yapılan araştırmalar Türk edebiyatında aşk mesnevilerinin önemli karakterleri arasında bulunan Mecnûn'un kişiliğinin oluşmasında dahi ebeveyn tutumlarının etkili olduğunu gözler önüne sermektedir:

> "Öyle ki her türlü imkâna malik bir ailenin biricik oğlu olan Kays'ın Leylâ'yı görür görmez ona şedit bir aşkla bağlanması, buna mukabil aşkı uğruna çaba göstermekten kaçınarak dağlarla çölleri vatan edinmesi ve orada vahşi hayvanlarla dostluk kurarak insanlarla etkileşimden uzak durmasının tek sebebi aşk duygusu olmasa gerektir. Kaldı ki Kays'ın, Leylâ'ya âşık olması aslında bir beyzade olarak onun rüştünü ispat edebileceği ilk fırsattır. Ancak o, 'otoriter', 'aşırı koruyucu' ve 'mükemmeliyetçi' ebeveyn tutumları altında yetiştirildiğinden kendisinden beklenilen iradeyi sergileyemeyerek çevresinden ve kendisinden kaçmayı tercih etmiştir. Çünkü otoriter ebeveyn tutumu onu özgüvensiz ve korkak, aşırı koruyucu ebeveyn tutumu bağımlı ve huzuruz, mükemmeliyetçi ebeveyn tutumu ise çekingen ve kompleksli bir birey hâline getirmiştir" (Ersin, 2024, s. 211).

Bireylerin kişiliği çocukluk çağlarında şekillenir. Bu dönemde çocukların kendilerine rol model aldıkları kişiler ise anne ve babalarıdır. Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumları çocukların kişilik ve ruhsal gelişimleri üzerinde oldukça önemlidir. Bu tutumlar, çocukların yaşamlarına faydalar sağlayabileceği gibi onların kişilik oluşumuna olumsuz bir zemin de hazırlayabilir (Özdemir, 2023, s. 22).

> "Çocuktaki her hatanın, her kötü hareketin, her şımarıklığın sebebini anne ve baba beraber aramalı ve çözmelidir. Çünkü çocuğun hata yapmasının en büyük sebebi anne ve babanın yanlış terbiyesidir. Bu söylediğimiz acı fakat doğru bir tespittir. Çocuğun kötü yetişmesindeki en büyük sebepler şunlardır: Uygunsuz örnekler ve terbiye biçimi" (McKinney, 2010, s. 7).

Türk toplumunda çocuk yetiştirmeyle ilgili temel kavramlardan biri de sevgi duygusudur (Üstün & Tor, 2025, s. 564). Nitekim İslam dini de çocuklara karşı sevgi ve merhamet duygusunun kalplere yerleştirilmesini teşvik eder. Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Küçüklerimize merhametli davranmayan, büyüklerimizin hakkını tanımayan, kıymetini bilmeyen kimse bizden değildir" buyurur. İdeal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konusunda örnek alınması gereken Hz. Peygamber'in en bariz özelliklerinden biri de onun çocuklara karşı çok merhametli olduğudur. Anne ve babalar sert mizaçlı olsalar bile dinin getirdiği yolu takip etmeli ve çocuklarına karşı şefkat ve sevgi göstermelidirler (Asımgil, 1998, s. 34).

İslam dini, çocuk yetiştirme konusunu çok önemser ve ebeveynler başta olmak üzere toplumun her kesimine çocuklarını ilahi kaidelere uygun olarak yetiştirme, yönlendirme ve eğitme mesuliyeti yükler. Müslüman olarak dünyaya gelen çocuğun doğduğu bu fıtrat üzere yetiştirilmesinden anne ve babaları sorumlu tutar. İslami romancılar, ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme konuları üzerinde duyarlıdırlar ve romanlarında çocuk eğitiminin önemine vurgu yaparlar. Böylece çocuk yetiştirme konusundaki tehlikeler gözler önüne serilerek anne ve babalar uyarılır ve bilinçlendirilmeye çalışılır (Gürbüz, 2021, s. 191-192).

İslami romancılar arasında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasını elealan yazarlardan biri de Sevim Asımgil'dir. Romanlarında aile yapısının İslami çerçevede şekillenmesi gerektiğini savunan yazar; ahlaklı, dürüst, âdil, şefkatli, inançlı ve sorumluluk sahibi bireylerin ancak bu ailelerde yetişebileceğini belirtir. Bu sebeple çocukların İslam pedagojisi ve *Kur'ân-ı Kerim* terbiyesiyle yetiştirilmesini destekler:

> "İslâm'ın dışındaki kimseler bizim yavrularımızı kurtaramaz. Çocuk sorunlarının, çocuğun ıslahının, dünya ve ahiret hayatını ihya edecek bir ferd olarak yetiştirebilmenin yegâne temel reçetesi İslâm pedagojisidir. Bugünün çocuğu yarının gencidir. Bugünün genci yarının yaşlısıdır. Çocuklarımızı nasıl terbiye edeceğimizin meselesi 1500 yıl önce hâllolmuştur. İlmi gerçeklerle dolu, karakteri belirlenmiş İslâm pedagojisi iman, amel ve ahlâka ait tüm değer yargılarıyla en görkemli bir şekilde insanlığa ilk geldiği günkü kadar canlılığını, tazeliğini, mükemmelliğini korumaktadır. Ve daima koruyacaktır da. O'na dönmedikçe çözüm yok, çıkış, çare yok. Tüm sorunlarımızı cevaplayacak, gözyaşımızı dindirecek, bizi sevindirecek olan *Kur'ân* terbiyesidir. (…) İmansız, serseri, başıboş evlâtlar istemiyorsak hemen şimdi, şu dakika, şu an çocuğumuz daha doğarken İslâm terbiyesini uygulamaya başlamalıyız" (Asımgil, 1998, s. 16-17).

Yazar ilk romanı olan *Siyah Zambak ve Merve*'de ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasını öncelikle Ferhan öğretmenin ebeveynliği üzerinden işler. Ferhan Hanım'ın ikisi kız ikisi erkek olmak üzere dört çocuğu vardır. Ferhan Hanım, çocuklarını asla küçük görmez. Onlara kötü sözler sarf etmekten kaçınır ve gerçekleştiremeyeceği sözler vermekten daima sakınır. Çocuklarını sinemaya götürür, onlara kitaplar okur ve hikâyeler anlatır. Çocuk eğitimiyle ilgili olarak okuduğu kitaplardan öğrendiği üzere vaktinin büyük bir kısmını evlatlarına ayırır. Hatta onlarla daha yakından ilgilenebilmek için emekli olmayı bile düşünür. Ancak, tüm bu alakasına rağmen çocuklarının ahlakı istediği biçimde değildir. Yazar, Ferhan Hanım'ın hayal kırıklığına uğramasının sebebini çocuklarına dinî eğitim vermemiş olmasıyla ilişkilendirir: Çünkü: "O, kökleri toprağa gömülmemiş fidanlarla uğraşmıştı. Başarısı bu yüzden, oturulup hıçkıra hıçkıra ağlanacak kadar azdı" (Asımgil, 1999, s. 65).

Ferhan Hanım; iki oğlunun kavgacı olmasına, kızlarının ise paylaşımdan uzak durmalarına çok üzülür. Bu doğrultuda öğrencisi Esra'nın mükemmel ahlakını düşünmeye koyulur. Kızı Betül'ün hayatta kalmasını sağlayan da Esra'dır. Esra, arkadaşı ezilmekten korumak adına kendi yaşamını hiçe saydığı için günlerce yoğun bakımda kalır. Buna rağmen yaptığı iyilikle asla övünmez, arkadaşının sıhhati için daima sevinir.

Ferhan Hanım, Esra'nın güzel ahlakını örnekleyen davranışlarını düşününce ondaki iyiliklerin İslam dininden geldiğinin farkına varır. Böylece çocuk büyütmede ihmal ettiği asıl şeyin dinî eğitim olduğunu anlar. Sonra da "Çocuklarının kalbine Esra'nınki gibi bir Allah sevgisi vermeyi" (Asımgil, 1999, s. 63) planlar. Derhâl dinî derslere başlar. Çocuklarına dualar ezberletir. Kısa bir süre sonra çocuklarındaki tüm olumsuz huylar ortadan kalkar. Artık onlar kıskanç, kavgacı ve paylaşımdan uzak değillerdir.

Sevim Asımgil, iyi bir ebeveyn olmanın ilk şartını ailelerin çocuklarına dinî eğitim vermesine bağlar. Aksi hâlde verilen her eğitimin sonuçsuz kalacağına ve çocukların güzel ahlakla tam manasıyla buluşamayacağına inanır. *Benim Müslüman Yavrum* isimli kitabında bu durumu şöyle açıklar:

> "Çocuğun hayata intibakını sağlama faaliyetlerine temel eğitim denir. Temel eğitimin başında dinî bilgiler gelir. Çocuğa önce bu bilgiler verilmelidir. Dinî bilgiler verilmeksizin

başka bilgiler verilmek kastıyla hoca tutmayı ulema caiz görmemiştir" (Asımgil, 1998, s. 102).

İncelenen romanda Azra ve Turgay Bey'in ebeveynliği üzerinden de söz konusu tema işlenir. Azra, çocuğuna "Cenkmen" ismini vermeyi görümcesi Sonay'ın telkinleri üzerine kabul eder: "Cenk, harp etmek. 'Man' İngilizcede adam, er yani kahramanca harp eden adam demek, kısaca" (Asımgil, 1999, s. 89). Onlar, çocuklarının dil eğitimi alması için İngiliz bir mürebbiyeden yardım alırlar. Titania, Cenkman'le annesinden çok ilgilenir. Dolayısıyla çocuk, İngiliz kültürü ve Hristiyanlıkla iç içe yetişir. Ancak Amerika'dan Türkiye'ye döndüklerinde başta Azra'nın annesi olmak üzere çevresinde bulunan herkes Cenkmen adına karşı çıkar. Azra, ailesine hak verir ve oğlunun adını Ahmet olarak değiştirir. Titania, bu durumu yadırgar. Esra ise ona bu isim değişikliğinin sebebini şöyle açıklar:

"Titania Hanım, hiç sizde, Ayşe, Fatma, Hasan, Hüseyin isimleri var mıdır?

- Hayır. Yok…

- Neden?... Çünkü bunlar müslüman isimleridir. Böyle isimlerin varlığından haberiniz dahi yoktur. Biz de çocuklarımıza özbe öz müslüman adları vermekle mükellefiz" (Asımgil, 1999, s. 99)".

Yazar, İslam dininin isim vermeye atfettiği önem üzerinden ebeveynlerin çocuklarına Müslüman isimleri vermeleri gerektiği yönündeki düşüncesini aktarır. Nitekim Hz. Peygamber bir hadis-i şeriflerinde "Siz kıyamet günü kendi isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağırılacaksınız. Öyleyse güzel isimler koyun" (DİB, 2013, s. 117) buyurarak ebeveynlere çocuklarına isim vermeleri konsundaki görevini hatırlatmıştır. Eserde ayrıca çocukların bakım ve eğitiminden öncelikle annenin sorumlu olması gerektiği düşüncesi üzerinde durulmakta; bunun yanında farklı dinlere mensup kişilerin çocukların terbiyesinde görev almalarının uygun olmadığı yönündeki düşünce aktarılmaktadır.

Sinirbilim ve çocuk gelişimi hakkında yapılan çalışmalar, sevginin çocuğun gelişimindeki vazgeçilmez yerini ortaya koyar. Çünkü sevgi, çocukların sağlıklı büyümeleri için temel ve vazgeçilmez bir unsurdur. Kucaklama, dokunma, gözüne bakma, sarılma, gülümseme, konuşma, öpme gibi tepkiler sevginin açığa çıktığını gösterir. Çocukluğunda doyasıya sevilmiş bireyler ise gelecekteki güler yüzlü,

huzurlu, sakin, bilgili, uzlaşmacı ve özgüvenli yetişkinlere işaret eder (Cüceloğlu, 2020, s. 23).

Eserde Azra'nın ölüm döşeğindeyken kızı Merve'yi kardeşi Esra'ya emanet etmesi onun ebevenyliğini ideal bulduğu içindir. Çünkü Esra'nın, yeğenini çok seveceğini ve ona dinî eğitim vereceğini bilir: "Sana, taptâze, küçücük bir fidan. Merve'mi emânet ediyorum… Benim ölümüm kızımın dirilişi olacak… Onu müslümanların arasında yaşatın… Bana söz ver. Merve'yi sen büyüteceksin" (Asımgil, 1999, s. 233). Esra, ablasının emanetine sahip çıkar ve onu İslam dininin emir ve yasakları doğrultusunda sevgiyle yetiştirir. Büluğa erdiği ilk gün Merve, annesinin mezarını ziyaret ettiğinde çarşaflı bir hanım olarak görülür.

Sevda Geri Dön romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, başkahraman Sevda aracılığıyla işlenir. Sevda, kendisini modern olarak addeden bir ailede büyür. Ailesinin herhangi bir dinî vecibeyi yerine getirdiğini görmez. Sevda, çocukluk yıllarında arkadaşı Zeynep sayesinde dinî eğitim alma şansı yakalar. Çünkü Zeynep'in anne ve babası, evlerinin sınıfa çevirdikleri odasında çeşitli ikramlarda bulunarak çocuklara İslami ilimler öğretirler. Her ne kadar ailesi izin vermese de Sevda, bu eğitimden faydalanır. Çoğu zaman kaçarak derslere katılır. Arkadaşlarıyla namaz kılmak, sure ezberleme yarışına girmek onu çok mutlu eder. Ancak, o mahalleden taşınınca dinî eğitimi sona erer. Ailesi, Sevda'yı kendileri gibi yetiştirir. Böylece Sevda, mayoyla güneşlenerek ve içkili eğlencelere katılarak büyür. Yıllar sonra çocukları olunca onları da ailesinden gördüğü gibi büyütür. Ne var ki çocukluk arkadaşı Zeynep'i görüp de onun telkinleriyle hidayete erince çocuk yetiştirme konusundaki düşünceleri değişir. Derhâl, Tolga ve Ayça'ya İslam dininin gereklerini öğretmeye başlar. Onlar istemese de *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğretir:

> "- *Kur'an* dersine başlayacağız…
>
> Tolga ders almayı kabul etmedi.
>
> - Ben istemiyorum.
>
> Ayça da aynı fikirdeydi.
>
> - Ben de istemiyorum.
>
> - Olabilir. Ne yazık ki, ben istiyorum. Bazı şeylerde çocukların karar verme hakkı olmaz. Onlarda mutlak surette annelerin sözü geçer. Bu da onlardan biri" (Asımgil, 2015, s. 42-43)".

Düzenli dersler yapar. Sure ezberleme ödevleri verir. Tıpkı küçükken Zeynep'in anne ve babasının mahalledeki çocuklara yaptıkları gibi her öğrendikleri ve uyguladıkları İslami değer için Ayça ve Tolga'yı çeşitli şekillerde ödüllendirir. Çocuklar, ödüllere çok sevinirler ve zaman içinde daha çok ders talep etmeye başlarlar. Anneleri evi terk ettikten sonra da onun dönmesi için *Kur'an-ı Kerim* okuyarak dua ederler.

Yazar, aktardığı olayda çocuklara dinî eğitimin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiği yönündeki düşüncesini ortaya koyar. Yazara göre, çocuklar istemese bile eğitim ihmal edilmemelidir. Ebeveynler, güzel bir üslupla İslami ilimler ve emirleri çeşitli ödüllerle destekleyerek eğitimlerini vermelidir.

Dilara romanında başkahraman Dilara'nın ebeveynleri, çocuk yetiştirme konusunda başarılı değildir. Çünkü Nevin Hanım'la Osman Bey, sürekli kavga ederler: "Birbirleriyle kavga etmekten veya dargın durmaktan çocuklarına ayıracak zaman bulamazlar" (Asımgil, 1991, s. 9). Bu nedenle huzurlu bir aile ortamından mahrumdurlar. Evde olmadığı zamanlarda bile Osman Bey'in baskısı aile efradında kendisini hissettirir. Evin en büyük çocuğu olan Dilara, özellikle annesinin boşluğunu doldurmak maksadıyla kardeşleri Ömer ve Selda'yla en güzel şekilde ilgilenir. Onlara İslam dininin emir ve yasaklarını tebliğ eder. Davranışları konusunda Müslümanca hareket etmeleri için kardeşlerine daima telkinlerde bulunur. Beri taraftan babası bir işte çalışmadığı için dikiş dikerek evlerini geçindirir. Bu hâliyle Dilara'nın ideal ebeveyn olduğu söylenebilir. Çünkü kardeşleri için hem anne hem baba olur. Helal yolla evin geçimini sağlamaktan, İslam dininin kaidelerine göre çocuk büyütmeye kadar ebeveynlerinin yapması gereken tüm vazifeleri üstlenir.

Meriç'in Kanlı Gelini romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, ebeveynlerin, çocuklarının evlilik yaşını geciktirmemeleri gerektiği yönündeki yaklaşımdan hareketle ele alınır. *Kur'an-ı Kerim*'de Nur suresinin 32. ayetinde "İçinizden evli olmayanları, köle ve cariyeleriniz arasından da elverişli olanları evlendirin. Yoksulluk içindeyseler Allah lütfu ile onları ihtiyaçtan kurtarır. Allah'ın hazinesi geniştir, her şeyi bilmektedir" (DİB, 2020, s. 353) buyrulur. Eserde Ömer Efendi ile Ayşe Hanım'ın kızları Sare, yirmi sekiz yaşındadır. Sare, talibi Orhan'ı aslında çok istemese de kendini onunla evlenmeye mecbur görür. Çünkü yaşından

dolayı Orhan'ı son şansı olarak düşünür ve daha önceki kısmetlerini değerlendirmesine fırsat vermedikleri için ebeveynlerini bu konuda suçlu görür:

> "Ben çok güzel bir kız değilim, yaşım da 28 oldu… Bir de siz kalkmış benim için masal gibi bir kısmet düşlüyorsunuz, çok beklersiniz… İskeçe'den Osman'a istediler vermediniz. Kır mahalleden Enes'e istediler vermediniz, İdadiye'nin oradan kaç kişi istedi vermediniz. Neymiş Türkiye'den daha iyisi çıkarmış. Kaymakam istese, vali istese, kim isterse istesin, Türkiye'de daha iyisi bulunur diyecektiniz. Türkiye'de daha kötüsü dahi yok. Benimle evlenmeye bir tek Orhan cesaret etti" (Asımgil, 1993, s. 91).

Sevim Asımgil, ebeveynlere çocuklarını küçük yaşlarından itibaren dinî eğitim üzere büyütmelerini tavsiye eder. Bunun için eserinde sık sık araya girerek okuyucularını bilgilendirir: "Çocuklukta verilen eğitim ve öğretim mermer üstüne yazılmış gibi oluyordu. Hiçbir şey onları silip süpürüp götüremiyordu. En umulmadık zamanlarda da ön plana fırlayıveriyordu" (Asımgil, 1993, s. 217).

Yazar, bu durumu örneklemek adına *Meriç'in Kanlı Gelini* romanında Harun karakterini işler. Harun, Balkanlar'da İslami öğretiyle büyüyen son derece mütedeyyin bir gençtir. Ancak Türkiye'ye göç ettikten sonra yavaş yavaş dinî vecibelerini ihmal etmeye başlar ve nihayetinde içkili bir ortamda şarkıcılık yapacak kadar İslam'ın emir ve yasaklarından uzaklaşır. Ancak bir gün sahnede şarkı söylerken aklına çocukluğu gelir ve o an içinde bulunduğu durum için çok üzülür:

> "Harun'un çocukluğu Balkanlar'da, Osmanlılardan kalmış camilerden yükselen ezan seslerini duyarak, içi anne ve babasının okuduğu *Kur'an* ayetleriyle dolarak geçmişti. Dudaklarından dökülen her söz onu maziye götürüyor, ruhu iftar vaktinde kimselerin kalmadığı Gümülcine sokaklarında geziniyordu… Gazinoyu da bir mabet sükûnu kaplamıştı… Hayat ve ölüm, Cenab-ı Hakk'ın bir yaratığı idi. Allah hikmeti gereği dünya hayatını ibretlerle doldurmuştu. İnsanı imtihan ediyordu. Ben dedi Harun aklından yazılı kâğıdımı peşinen sıfırlık veriyorum" (Asımgil, 1993: 221-222, 246).

Meriç'in Kanlı Gelini romanında Ömer Efendi ile Ayşe Hanım, çocuklarını yeteri kadar İslami öğretiyle büyütemediklerini düşündükleri için çok üzülürler. Onlar, Mehmet Hoca'dan ders aldıktan sonra çocuk eğitimi üzerine ayrıca tefekkür ederler ve geçmişi telafi edebilmek için her fırsatta çocuklarına İslâm'ın emir ve yasaklarını tekrar tekrar anlatırlar:

> "Çocuklarına İslâmî eğitim ve öğretim veremeyen anne babalar ahirette en büyük azabı görecekmiş, Mehmet Hoca söyledi. Acaba ben yavrularıma karşı vazifelerimi yerine

> getirdim mi? Bundan hiç emin değilim, kendimi sağlam bir ölçüye oturtamıyorum" (Asımgil, 1993, s. 169).

Bu bakımdan Asımgil'in romanlarında yer alan ideal ebeveynler, çocuklarını hiçbir zor koşulda yalnız bırakmazlar ve hem dua ederek hem de tatlı dille uyararak çocuklarına her anlamda destek olurlar. Ömer Bey'in vefat etmeden az evvel dahi Harun'a, Allah'a salih bir kul olması gerektiğini tekrar hatırlatması da bu bakımdan dikkate değerdir:

> "Dünyanın lezzetini ve levhini terk eden ve gençliğinde Allah'ın ibadeti ile meşgul olana, Allah, yetmiş iki sıdık sevabı verir. Ve o Rabbimiz indinde meleklerin bazısı gibidir. Sizin hep böyle olmanız için dua ettik Harun" (Asımgil, 1993, s. 242).

Düğünümde Ağlama romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirmenin dinî yaşamla doğrudan bir ilişki olduğu vurgulanır. Emre, Serra ile İslam'a dair fikir münakaşalarının sebebini eşinin yetişme koşullarına bağlar: "Benden farklı olarak, senin bütün hücrelerinde dinsel bir birikim vardır, çünkü ayrı kültür koşulları içinde yetiştik. İman meselesi sizin ailede kalıtsaldır." (Asımgil, 1994, s. 37). Nitekim onlar din konusundaki farklı düşüncelerinden dolayı anlaşamazlar. Çünkü Serra dinî eğitim alarak büyümüştür. Eserde Serra ile olan sohbetleri sırasında arkadaşı Elvan, kocası Mete'nin çocuk yetiştirme konusunda katı bir disiplin tarzı benimsediği için ondan boşanabileceğini dile getirir. Bu bölümde çocuk yetiştirmede katı disiplin yönteminin eleştirildiği görülür:

> "- Çocuklarınız daha küçük Elvan hanım, en büyüğü yedi yaşında imiş. Henüz bahsettiğiniz sorun yoktur. Sözünü ettiğiniz zorlukların hepsi de geleceğinize ait olmalı.
>
> - Evet öyle biliyorum, asıl problemler ergenlik çağında çıkar. Beni de düşündüren bu. Babaları ile çatışmamaları için o zaman çok, çok uğraşmam gerekecek, bilmem baş edebilir miyim? Sinir hastası olurum gibime geliyor. Mete'ye göre daha şimdiden çocuklar 'otur' dedi mi oturacak kalk dedi mi kalkacakmış..
>
> Serra zavallı yavruların nasıl, kendilerine hiçbir hak tanınmadan kuru, sert bir disiplin içinde büyütülmek istendiğini anlamıştı, üzülerek:
>
> - Mete bey, dedi. Çocuk eğitimi ile ilgili kitapları çok okusun!" (Asımgil, 1994, s. 29).

Aşırı otoriter anne-baba tutumunda çocuk, ebveynleri tarafından kontrol altında tutulur. Bu durum çocukta bir baskı doğurur. Kurallara uymayan çocuk, anne ve babası tarafından cezalandırılır. Bu tutumla çocuklarına yaklaşan ebeveynler onların düşünce dünyasını hiç önemsemezler. Çocuk zaten gergin olan aile ortamında

giderek daha da çekingen, bunalımlı ve özgüvensiz bir hâle gelir. Çünkü bu tip ailelerde sevgi hiç yok denecek kadar azdır (Kaya: 1997, s. 200). Yazara göre de ebeveynler, katı disiplinden ziyade şafkate dayalı eğitimden yana olmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Küçüğümüze merhamet etmeyen ve büyüğümüzün saygınlığını kabul etmeyen bizden değildir" (DİB, 2013, s. 131) buyurarak sevginin çocuk üzerindeki etkisine işaret eder.

Diana romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasına özellikle babalar üzerinden değinilir. Sevim Asımgil'e göre kadınlar, ileride doğacak çocuklarına iyi baba olacak kişileri eş olarak seçmelidir. Aksi takdirde iyi koca olamayan eşler, iyi baba da olamayacak demektir. Yazar, iyi eş ve baba olmak arasında kurduğu doğru orantıyı özellikle Onur karakteri üzerinden işler. Onur, iyi bir eş olamadığı gibi iyi bir baba da olamaz. Hatta haberi olduğu hâlde kızının doğumunda bile bulunmaz. Oysaki Melike, Onur'un evlilik teklifini kabul ederken aklına onun bir çocuğun kırılan uçurtmasını tamir etmesi gelir. Ancak yaşadıkları Melike'ye emek verilmeyen sevginin yitip gideceğini öğretir.

Yazar, çizdiği ebeveynlik portresinde özellikle erkek çocukları üzerindeki baba figürünün onların karakterlerinde ne denli etkili olduğu üzerinde de durur. Onur, ilgisiz bir babanın oğludur. Babası, eve geç vakitlerde dönen sorumsuz bir kişidir. İnci Hanım, eşinin bu huylarından dolayı evliliğinde mutluluğu yakalayamaz. Onur da yetişkin olduğunda babasının değer yargılarını birebir karakterinde taşır. Tıpkı babası gibi "ilke tanımayan bir ahlak yasasına" (Asımgil, 1995, s. 97) sahip olur.

Eserde Asımgil, kadınların iyi ebeveynliğini ise bilhassa çocukların süt hakkı üzerinden işler. Şu durumda iyi anneler yazara göre evvela çocuklarını İslam dininin gereğince iki yaşına kadar emzirmelidir. Çünkü "Anne sütü çocuk için mükemmel bir besindir. En çağdaş ve bilimsel yöntemlerle üretilen sütler dahi anne sütünün üstün niteliklerine yaklaşamamaktadır" (Asımgil, 1995, s. 137). Eserin başkahramanı Melike, kızını sütü ile besler ve bundan büyük bir mutluluk duyar. *Kur'an-ı Kerim'*'de Bakara suresinin 233. ayetinde anne sütüyle ilgili olarak şöyle buyrulur:

> "Emzirmeyi tamamlamak isteyen için analar çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Onların normal ölçülerde giyecek ve yiyeceklerini sağlamak da çocuk kendisinden olanın (babanın)borcudur. Hiç kimse gücünü aşan bir şeyle yükümlü kılınmaz. Ne ana çocuğu yüzünden zarara uğratılsın ne de babası çocuğundan dolayı zarar görsün. Kendisine miras kalan kimseye de benzer yükümlülük vardır. Ana baba karşılıklı danışarak ve anlaşarak

çocuğu sütten kesmek isterlerse bundan dolayı onlar için bir sakınca yoktur. Çocuklarınızı sütannelere emzirtmek isterseniz münasip olan ücreti verdiğiniz takdirde sizin için bir günah yoktur. Allah'ın koyduğu kurallara aykırı davranmaktan sakının ve bilin ki Allah yaptıklarınızın tamamını görmektedir." (DİB, 2020, s. 36).

Yazara göre, çocuğa güzel isim vermek de ideal ebeveynliğin önemli bir parçasıdır. İncelenen eserde bu durum üzerinde özellikle durulur. Nermin Hanım, Melike'yi ziyarete gittiğinde ona İslam dinine göre anlamı güzel olan adların çocuklara verilmesi gerektiğini hatırlatır: "Yumuşak ve teşvik edici bir sesle Ayşe koyalım, de(r). Hz. Ayşe validemizin ismi, dünyanın en büyük peygamberinin hanımıydı, bir halifenin kızıydı, bir sıddıkaydı" (Asımgil, 1995, s. 138). Melike, bu fikre çok sevinir ve "Ayşe" ismine "Gül" de ekleyerek kızının adını Ayşegül koyar. Yazar; ideal anne ve babanın, çocuğunu doğduğu andan itibaren İslam dininin gereklerine uygun olarak yetiştirmeye gayret etmeleri gerektiği yönündeki düşüncesini vurgular.

Yazara göre ideal ebeveynler, çocuklarına daima güzel davranırlar ve "bunalımlarının faturasını yavrularına ödetmez"ler (Asımgil, 1995, s. 121). Bunun için Melike, kendi kendine söz verir ve "Devamlı rol yapması gerekse de verdiği kararların sonuçlarına tek başına" (Asımgil, 1995, s. 121) göze alarak geçmişin acısını kızından çıkarmaz.

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanı kahramanlarından Meltem, tıp fakültesi öğrencisidir. Ancak eğitimini yeğenleri için yarıda bırakır. Çünkü ağabeyi ile yengesi geçirdikleri uçak kazasında hayatlarını kaybederler. Onlardan geriye beş yaşındaki Gökhan ile altı yaşındaki Oğuzhan kalır. Babaanneleri onların bakımına tam olarak yetişemeyince Meltem bu konuda görev alır. Meltem, üniversiteyi bıraktığını söylediğinde amcasının kızı Havra bu duruma çok üzülür onun düşüncesini mantıksız bulur: "Akıl işi değil senin yaptığın; ben rüyamda dahi göremedim tıbbiyeye girmeyi, sen, sen var ya delirmişsin. Hem de ikinci senenin ortasında" (Asımgil, 2003, s. 36).

Anne Rabia Hanım da kızının eğitimini bırakmasına çok üzülür. Bu nedenle torunlarının doktor olduğunu hayal eder:

"- Sana kısmet değilmiş, onlar olur belki! dedi Rabia Hanım küskün bir tavırla.

- Onlar ne olur belki?

- Doktor!

- Aman anneciğim, unut onu üç sene geçti üzerinden" (Asımgil, 2003, s. 38).

Meltem, okulunu yarım bıraktığı için üzülmez. Artık yeğenlerinin ebeveynidir. Annelik içgüdüsüyle yeğenlerine sahip çıktığı için kendisini çok huzurlu hisseder. Yeğenlerinin eğitimiyle yakından alakadar olur. Bu görev ona çok daha kutsal gelir. Yazar, bu bölümde doktorluk mesleğine kıyasla annelik rolünü daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Nitekim Asımgil, kadının en ulvi görevinin çocuk yetiştirmek olduğunu düşünür: "Genellikle ailede ve toplumumuzda kadının yeri evi, rolü kocasına eşlik etmek, görevi ev işlerini yapmak ve çocuk yetiştirmektir" (Asımgil, 2016, s. 279).

Yüreğim Nereye romanında yazar, ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasını özellikle annelik üzerinden ele alır. Romanda Semira, kadınların çalışma hayatıyla ilgili Tilbe'yle sohbet ederken çocuk yetiştirmenin önemini vurgular: "Kadının çalışması üzerinde önemle duruyorsunuz dedi Semira. Evlilik vuku bulduğunda çocuk olursa, annelik, ev kadınlığı, iş hayatı hepsi bir arada hayli yorar insanı" (Asımgil, 2004, s. 65). Bu durumda yazar, kadınların en önemli görevinin annelik olduğu yönündeki görüşünü ortaya koyar. Asımgil'e göre çalışan kadınların iş hayatının getirdiği ruhsal gerilimi ailelerine aksettirmeleri ve yorgun oldukları için çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemeyecekleri kuvvetle muhtemeldir:

> "Kadının doğasında olan duygulardan hiç söz etmiyordu Tilbe. Çocuğa vakit ayırmanın anneyi saadete gark edeceğinden, kadının eşinin himayesinde olduğunu hissetme arzusundan, korunma ihtiyacından. İş hayatında stresli anlar yaşayan kadının yorgun ve sinirli olabileceğinden, bunu aile hayatına yansıtabileceğinden…" (Asımgil, 2004, s. 65).

Ayrıca yazar, çocukların en çok annelerini örnek alacaklarını bildirir. Örneğin Özlem Hanım'ın arkadaşlarından Semiha Hanım, beş çocuk sahibidir. Çocuklarının her biri gün boyunca televizyon izlerler. Semiha Hanım'ın şikâyeti televizyon izleme sırasının kendisine çocuklarından dolayı çok geç gelmesidir:

> "Ben bu saatlerde, çocuklardan hiçbir şeyi izleyemiyorum. Allah acılarını göstermesin beş taneler, biri kalkıyor, diğeri oturuyor televizyonun karşısına. Ancak öğleden sonra sıra geliyor bana. 16.10'da Emili başlıyor, onu takip edebiliyorum" (Asımgil, 2004, s. 22).

Bu durumda televizyon izlemeyi çok seven bir annenin çocuklarının da televizyona çok vakit ayırması şaşırtıcı değildir. Özlem Hanım'ın şikâyeti, oğullarını

istediği gibi yönlendiremediği içindir. Çünkü Levent ve Erhan, babaları hayattayken gittikleri her yeri haber etmelerine rağmen annelerine karşı aynı derecede sorumlu davranmazlar. Yazar, onun bu serzenişinden hareketle ideal çocuk yetiştirmenin nasıl olması gerektiğini şöyle açıklar:

> "Gak deyince su, guk deyince yiyecek veriyorlardı çocuklarına, acaba takdir ediyorlar mıydı onu? Evet, diyemiyordu ne yazık? Başıboş bir hayat yaşıyorlar, karanlık, dikenlerle dolu uzun bir yolda yürüyorlardı" (Asımgil, 2004, s. 25-26).

Ebeveynliğin bir başka boyutu da öğretmekle ilgilidir. Özlem Hanım, Semira'dan, abdest ve gusül abdestinin doğal bir ilaç olduğunu ve kalp basıncını düzenlediğini duyunca edindiği bu bilgiyi oğullarıyla paylaşır. Erhan, her iki abdestin de nasıl alındığını bilmediğini söyler: "Nutku tutuldu bir an Özlem Hanım'ın. Kaç defa hatırından geçmişti. Erhan'a namaz abdesti ve guslü öğretmeyi, ancak ihmal etmiş, unutmuş gitmişti" (Asımgil, 2004, s. 83). Yazara göre çocuklara temel dinî bilgilerin verilmesinden en başta ebeveyn sorumludur. Asımgil *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu* kitabında bu durumu şöyle izah eder:

> "Şuurlu anne baba, İslam ahlakının ebeveyne yüklediği vazifeleri bilir ve evlat terbiyesinden mesul olduğunu idrak eder. Aile, çocuğun mizaç, meyil ve şahsiyetinin oluştuğu ilk ortamdır. Çocukların Allah (c.c) ve Peygamber (s.a.v.)'e itaat terbiyesi ile yetiştirilmeleri gerekmektedir. Aile büyükleri bu zor görevi yerine getirirken son derece itinalı ve sabırlı olmak zorundadırlar" (Asımgil, 1993, s. 384).

Aşka Çıkış Yok romanında ideal ebeveynlik teması ve çocuk yetiştirme teması, evliliklerinde problem yaşayan anne ve babaların çocuklarının ruhsal ve bedensel gelişimi için sorunlarını çözme yoluna giderek boşanmayı düşünmemesi gerektiği fikri üzerine inşa edilir. Yazarın bu düşüncesinin izdüşümü eserde şu şekildedir:

Romanın başkahramanı Zeynep, Metehan'a ilk görüşte âşık olur. Metehan da Zeynep'i sever. İkisi birbirlerine aşklarını Kenya'daki gezide itiraf ettiklerinde Metehan, Zeynep'ten bir iki ay müsaade isteyerek ona beklemesi gerektiğini söyler. Zeynep, Metehan'dan haber beklediği günlerde onu görme umuduyla fabrikaya gider. Orada isminin Açelya olduğunu söyleyen bir kız çocuğu, babasını aramaktadır. Zeynep, çocuğun aradığı kişinin Metehan olduğunu öğrenince büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Üzerindeki şoku atlatamadan Metehan'ın karısı Berna Hanım ile de tanışır. Berna Hanım da isminin Zeynep olduğunu söyleyen genç kıza imrenerek bakar. Çünkü eşinin, Zeynep isminde birini sevdiğini bilir. İkili sohbet etmeye

başlarlar. Berna Hanım, kendisini affettirmek için Metehan'ın yanına geldiğini açıklar. Çünkü huzur dolu yuvasına hasrettir ve daha da önemlisi kızı Açelya, babasını çok özler. Açelya, bu sırada baba ile anne sözcüklerinin yazılı olduğu kâğıdı Zeynep'e gösterince Zeynep de babasından ayrı kaldığı yıllarda çektiği ıstırabı hatırlar:

> "Çok acırdım okulda anne babası boşanmış çocuklara, onları yuvalarından atılmış kuş yavrularına benzetirdim. Bir gün ben de onların akıbetine uğradım, ruhsal ve bedensel gelişmemin en hassas aşamasında dışlandım, mutluluk olanaklarım cayır cayır alındı elimden. Annem babam bunu yapmayabilirlerdi bana" (Asımgil, 1999, s. 50).

Sonrasında Berna Hanım'a yardımcı olacağını ve aşkından vazgeçeceğini açıklar. Çünkü "Onların aşkına çıkış yoktu. Bir yol yoktu. Ne kadar düşünse boştu…" (Asımgil, 1999, s. 210). Böylece Zeynep, içi kan ağlasa da bir yuvayı yıkılmaktan kurtarır. Metehan da aynı şekilde çocuğunun iyiliği için aşkını kalbine gömer.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde "Yüce Allah'a en sevimsiz gelen meşru işlerden biri boşanmadır" (DİB, 2013, s. 163) buyurmuştur. Araştırmalar, anne babası ayrılan çocukların ebeveynleriyle birlikte olanlara göre çok daha fazla psikolojik sorunlar yaşadıklarını ortaya koyar. Bu durum onların akademik ve sosyal ilişkilerine de olumsuz anlamda yansır:

> "Boşanmanın uzun süreli etkileri araştırıldığında, çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinin boşanmasına şahit olan çocukların yetişkinlik yaşantıları boyunca daha çok sorun yaşadıkları, hatta ebeveynleri boşanmış çocukların kendi evliliklerinin de daha yüksek oranda boşanmayla sonuçlandığı bildirilmektedir" (Öngider, 2013, s. 140).

İncelenen eserde Zeynep'in babaannesi Nalan Hanım da evliliğinde çok sıkıntı çekmesine rağmen boşanmaz. "Çocuğum anne baba ayrılığının stresini yaşamasın diye direndim evliliğe" (Asımgil, 1999, s. 53). Yazar; Zeynep, Metehan ve Nalan Hanım'ın evlilik konusundaki kararlarından hareketle anne ve babaların kendilerinden evvel çocuklarını düşünmeleri gerektiği yönündeki düşüncesini ortaya koyar. Nitekim ismi sayılan karakterlerin sergiledikleri tüm fedakârlıklar, çocuklarının huzurlu bir aile ortamında büyümesi içindir. Bu durum, yazarın boşanmayı son çare olarak gördüğünü göstermektedir. Asımgil'e göre özellikle çocuk sahibi olan aileler evliliklerini sürdürebilmek için çaba göstermelidir.

Terk Etme Beni romanında çocuklarına dinî konularda rehberlik eden ve onları mütedeyyin bir birey olarak topluma kazandıran ebeveynlerin ideal ebeveyn olabileceklerine vurgu yapılır. Eserde Betül Hanım ve Nilay Hanım arkadaştır. Aynı yaşlarda oğulları vardır. Dinî hayatla münsabetlerinden kaynaklı olarak onların çocuklarından beklentisi farklıdır. Öyle ki Nilay Hanım, oğluna dair "Sakıp Sabancı'ya benzemesi, zengin olup sık sık televizyonlarda konuşma yapması, gazetelerde boy boy resimlerinin çıkması" (Asımgil, 2020, s. 61) hayalini kurar. Betül Hanım ise Eymen'in helal kazançla geçimini sağlamasını, hakiki bir Müslüman olarak yaşamasını ve dindar bir kızla evlenmesini ister.

Eserde, zengin ailelerin çocuklarının eğitiminde dinî eğitimi geri planda bıraktıkları, buna karşılık ekonomik imkânları sınırlı olan ailelerin çocuk yetiştirme sürecinde dinî eğitimi önemsedikleri görülür. Nilay Hanım, son derece dindar olan Betül Hanım'a oğlu Tayfun'un giderek artan saygısızlığı konusunda dert yanar. Bunun üzerine Betül Hanım, Nilay Hanım'ı Tayfun'u dinî konularda yetersiz bıraktığı konusunda eleştirir:

> "- Tayfun gibi bir oğlu olmayan beni anlayamaz. Zaman zaman bir sosyolog, bir öğretmen, bir psikolog, bir doktor oluyorum ona.
>
> Betül Hanım tutamadı kendini, dolaylı konuşmayı bıraktı:
>
> - Fakat bir din hocası hiç olmadın yavruna. Yaşamı yanlış algılıyor. Çocuğun önüne sağlam temellere oturtulmuş bir hayat planı sunmuyorsun… İslam dini hayatın tümünü kapsayan bir mana ve etkinlik taşır. Mecburuz ondan bahsetmeye. İnsanın hayatını Allah'a itaat yolunda harcaması, kendi kendini disipline etmesini sağlar" (Asımgil, 2020, s. 67).

Romanda ebeveynlerin sözlerinden ziyade davranışlarıyla çocuklarına örnek oldukları da vurgulanır. Nitekim Nilay Hanım, oğlu Tayfun'u sigaradan uzak durması için uyarır. Tayfun ise annesinin sigara içmesini kendi seçimi için bir dayanak olarak görür:

> "- Sigaranın zararını ileride göreceksin. İçinde bulunan karbonmonoksit maddesi vücut kaslarına, nikotin bronşlara zarar veriyor, damar tıkanıklığına yok açabiliyor, kanser riskini artırıyor.
>
> - Sen otur, bunları kendine anlat anne. Geceleri öksürüp duruyorsun, sesin benim odama geliyor.
>
> - Altmış iki yaşındayım, benden her şey geçti oğlum. Sen gençsin, sigarayı bırakabilirsin, sigara kullanmanın yadırganacağı bir yaştasın" (Asımgil, 2020, s. 49).

Ayrılan Kalpler romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması en çok baba figürü üzerinden işlenir. Yazar, çizdiği Macit Bey karakteriyle nasıl baba olunmaması gerektiğini izah ederken esasen ideal "baba"nın da portresini çizer. Macit Bey, müzik öğretmenidir. Oğlu Atilla'nın da müzik aletlerinden en az birini çalmasını ister ve bu uğurda emek sarf eder. Ancak Atilla, babası gibi müzikten hoşlanmaz. Üstelik enstrüman çalmak için kabiliyeti de yoktur. Babasının tüm zorlamaları, onda yetersizlik duygusu doğurduğundan Atilla "…müziğe hiçbir kabiliyetim olmadığından bu hususta hayal kırıklığına uğrattım onu" (Asımgil, 1997, s. 8) demekten kendini alamaz. Ancak Atilla'nın annesi, Türk ailelerinde babaların otoriter olmasını eleştirir. Ona göre yirminci yüz dünyasında Avrupa, ebeveynlik konusunda da Türkiye'den öndedir. Özellikle Batı'nın babaları, çocukları ile şakalaştıkları ve gülüştükleri için evlatlarının yetiştirilmesinde anne kadar role sahiptir. Çünkü babalarıyla otorite ve korku üzerinden bağ kurmayan çocuklar, ödev yaparlarken de ders dışı faaliyetlerde bulunurlarken de "baba"yı yanlarında görmeyi arzularlar. Şu durumda; "Babalar çocuklarına sevgilerini göstermekten çekinmemelidir… Bir baba da kalkıp çocuğuna bir bardak su vermeli, onu beslemeli, banyo ettirmeli, giydirmeli, çocuğunu kalkıp kontrol etmelidir" (Asımgil, 1997, s. 23-24). Böylece yazar, Suzan Hanım'ın ifadelerinden hareketle "kadınların anneliği yalnız olarak göğüslemeleri "ne (Asımgil, 1997, s. 23) karşı çıkar.

Yazar, eserinde yer alan iki kadın karakterin kayınvalideleriyle olan ilişkilerinden hareketle ideal ebeveyn davranışlarının akrabalık ilişkileri boyutuna bir açıklık getirir. Buna göre Suzan Hanım da Nuran Hanım da kayınvalideleri ile anlaşamazlar. Ancak Suzan Hanım; kayınvalidesinin, eşinin annesi olduğu gerçeğini hiçbir zaman aklından çıkarmaz ve zarar gören bağlarını kin ile değil sevgiyle onarmaya çalışır. Onların anlaşmazlığı kayınvalidesinin, Suzan Hanım'ı gelin olarak görmek istememesine dayanır. Suzan Hanım'sa tüm dışlanmışlığını ve hor görülmüşünü kalbinde güzel duygulara yer açarak unutmaya çalışır:

> "Kayınvalideme önce çok kırıldım. Ancak o, kocamın annesiydi, bunu hiç çıkarmadım hatırımdan. Hafızamın derinliklerine gömdüm kinlerimi. Onların bir daha hortlamamaları için beyaz mermerden bir kabir yaptım üstüne. Geçmişte kayınvalideme uzanan köprülerime çiçekler serptim… Ona kendimi sevdirmeyi, kendim de onu sevmeye ahdettim. Bundan başka çare yoktu; ben Orhan'ın eşi ve o Orhan'ın annesiydi" (Asımgil, 1997, s. 24-25).

Bu sayede mutlu bir yuvası olur ve en önemlisi oğlu Orhan onların ilişkilerinden yara almaz. Ne var ki aynı durum Nuran Hanım ve ailesi için geçerli değildir. Çünkü Nuran Hanım'ın, kayınvalidesiyle kurduğu olumsuz münasebet en çok çocuklarını etkiler. Aslında aralarında husumet yaratacak herhangi bir olay yaşanmaz ancak Nuran Hanım'ın, kayınvalidesine yaptığı saygısızlıklar çocuklarının dün gibi aklındadır:

> "Arkadaşlarını, dostlarını, bize en uzak insanları evimize çağırır, misafir eder, bir babaannemi davet etmezdin. Zavallı babaannem senede bir defa geliyordu bize ben hatırlıyorum anne. Bir hata yapar, seni kızdırır, bir geçimsizliğe sebep olur diye çekinerek otururdu. Beni çok üzerdi onun o mahzun duruşu. Senden bir bardak su istemezdi, kalkar kendi alır, içerdi. Hasret gitti biz torunlarına da oğluna da. Değer miydi anne?" (Asımgil, 1997, s. 83-84).

Yazar, verdiği iki örnekle ideal ebeveynlerin başta çocuklarını yaralamamak adına eşlerinin anne ve babalarıyla güzel ilişkiler kurmaları gerektiği yönündeki düşüncesini vurgular. Aksi hâlde çocukların; babaanne, anneanne ve dedeleriyle yeteri kadar vakit geçiremediklerinde hem kalplerinin büyük bir özlemle yanmasını hem de buna sebep olan anne ya da babasına içten içe kızmalarını kuvvetle muhtemel olarak değerlendirir.

Yazar, ideal ebeveynlerin çocuklarının sağlık problemlerini ertelememeleri gerektiğini de Suzan Hanım örneği üzerinden açıklar. Oğlu Atilla'ya yirmi sekiz yaşında evlendiği gün kemik kanseri teşhisi koyulunca "Suzan Hanım, oğlunu bacağında ağrı olduğunu söylediği ilk seferinde daha doktora götürmediğinden büyük bir vicdan azabı duyar" (Asımgil, 1997, s. 138) ve bu durumu göz ardı ettiği için kendisini affetmez. Şu hâlde yazara göre ebeveynlerin ideal olanları, çocuklarının sağlık sorunlarını ciddiye almalıdır.

Sen Gidince romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, öncelikle iki farklı ailenin çocuk yetiştirme usullerindeki farklılıktan hareketle işlenir. Eserde ele alınan ilk aile, başkahraman Tamara'nın ailesidir. Anne Melike Hanım, kızı Tamara ile oğlu Arda'nın televizyon bağımlılığından oldukça şikâyetçidir. İki kardeşin bitmek bilmez kavgaları da ev ortamında huzursuzluğa neden olur. Özellikle Arda'nın, ev kurallarını hiçe sayarak giriş çıkış saatlerine dikkat etmemesi annesinde büyük bir tedirginliğe yol açar. Bahadır Bey ise çocuklarındaki taşkın davranışların sebebini onların henüz ergenlik döneminden çıkmamış olmalarına

bağlar: “Oğlan 18, kız 22 yaşında. Çocukluktan çıktılar ama hem bedenen em de ruhen henüz ergenlik döneminde sayılırlar.”(Asımgil, 2016, s. 21). Anne Melike Hanım ise çocuklarının televizyon bağımlılığının kendilerinden kaynaklandığının farkındadır:

> “Bahadır, biz de kapıldık televizyon furyasına. Akşam olunca televizyon kumandası için hepimiz çekişiyoruz. Sen maç seyretmek istiyorsun, ben haberleri dinlemek istiyorum. Çocuklar magazin ve dizi soytarısı…” (Asımgil, 2016, s. 22).

Yazar, çizdiği bu aile portresiyle çocuklar için en önemli modelin ebeveynleri oldukları yönündeki düşüncesini ortaya koyar. Asımgil’e göre ideal ebeveynler, çocuklarının edinmesini istemediği davranışları evvela kendileri yapmamalıdır.

İncelenen eserde Cemre Hanım’ın ebeveynliği ile çocuk yetiştirme biçimi ideal olarak gösterilir. Cemre Hanım, eşi vefat ettiği için üç çocuğunu da kendi büyütür. Melike Hanım ile aralarında geçen şu diyalog iki farklı ebeveynlik ve çocuk yetiştirme usulünün sonuçlarını gözler önüne serer:

> “Sizin çocuklar televizyon bağımlısı değiller galiba komşum?
>
> - Babaları, çocuklarımızın içinde bulunduğu yaş döneminin özelliklerini göz önünde bulundurur, televizyonu izleme konusunda bazı sınırlamalar koyardı. Bir alışkanlık kazanmadılar elhamdülillah.
>
> - Biz de yasaklamıştık bazı programları ancak ne Tamara ne Arda aldırdı. Gel de hayret etme çocukların söz dinlemesine.
>
> (…)
>
> - Muhammed geç saatlere kadar dışarıda kalır mı?
>
> - Muhammed, bir gün eve bana söylediğinden 20 dakika filan geç geldi. Senin şu gecikmen hayatımdan 20 sene götürdü yavrum, dedim. Aynı şeyi bir daha tekrarlamadı… Bizi muvaffak kılan vahye dayalı terbiye vermemiz, dolayısıyla Allah’ın yardımının bizimle olmasıydı.” (Asımgil, 2016, s. 41-43).

Bu anlatım aracılığıyla yazar, Cemre Hanım karakteri üzerinden vahye dayalı ebeveynlik metodunun aile huzurunun sağlanmasındaki belirleyici rolüne işaret eder. Sohbet esnasında Melike Hanım’ın çocukken öğrendiği esmayıhüsnadan bir ismi hatırlaması üzerine Cemre Hanım, küçük yaşta verilen eğitimin önemi hakkında da bir çıkarımda bulunur: “Çocuklukta öğretilen şeyler su üzerine değil, taş üzerine nakşolunur gibi hafızada kalır” (Asımgil, 2016, s. 46).

Eserde ebeveynlere ayrıca, meslek ve eş seçiminde son kararı verecek olanın bireyin kendisi olduğu hatırlatılır. Bahadır Bey; Cem'in, Tamara'yı istediğini ondan saklar. Bu durumu itiraf ettiğinde ise Tamara çok üzülür. Çünkü alkol ve kumar bağımlısı bir eşle mutsuz bir evlilik sürdürür. Beri taraftan Arda, ailesinin dayattığı doktorluk mesleğine hiç yatkın değildir. Bunun için çok mücadele eder ve "Senin ve babamın istediği hiçbir mesleği edinmeye mecbur değilim" (Asımgil, 2016, s. 61) diyerek ailesine itiraz eder.

Eserde ayrıca normal doğumun sağlıklı olduğu vurgusuna da yer verilir. Tamara'nın normal doğum yapmak istediğini söyleyen yazar, okuyucularına da normal doğumu tercih etmeleri yönünde telkinde bulunur.

Romanda ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, bir de boşanan bireyler üzerinden işlenir. Bu konuda Tamara, yazarın düşüncesine göre ideal ebeveynin tutum ve davranışını gösterir. Nitekim Tamara, eşinin tüm ısrarına rağmen çocuğunu aldırmaz ve eşinden ayrılmış olmasına rağmen onun kızını görmesini kısıtlamaz: "Selim, bir daha benim eşim olmayacak anneciğim ama her zaman sizin oğlunuz ve bundan böyle Tesnim'in babası. Her arzu ettiği zaman kızını gelip görebilir." (Asımgil, 2016, s. 320). Ebeveynlerin çocuklarına güzel isim vermekle mükellef olması durumu yine Tamara'nın tutumunda ortaya çıkar. Tamara, kızına cennetteki bir pınarın adı olduğunu söylediği Tesnim adını koyar.

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması çocuklara verilen ödevler üzerinden ele alınmaktadır. Romanın başkişisi Hande, okullarda çocuklara verilen ödevlerin fazlalığından yakınır. Hande'nin amcası ise bu durumdan hem ebeveynleri hem de öğretmenleri sorumlu tutarark çocuklara haksızlık yapıldığını ileri sürer. Ona göre, çocukların oyun oynamaya ve aileleriyle nitelikli vakit geçirmeye ihtiyaçları vardır. Ayrıca psikologların ilköğretim öğrencilerinin ödev sürelerinin kırk beş dakikayı geçmemesi gerektiğini tavsiye ettiğini bilir:

> "- Ders döneminde de görülüyor benzer hatalar. Çocuklar sabahtan akşama kadar gündüz okuldalar. Eve gelince yiyip içip ders çalışmaya oturuyorlar. Ödev çokluğundan, uyku saatinden önce boş kalamıyorlar. Bu çocukların oyuna aileleriyle vakit geçirmeye de ihtiyaçları var, uzun müddet onlardan ayrı kalmışlar. Psikologlar ve çocuk eğitimcileri, ilköğretim öğrencilerinin ödevlerinin ancak 45 dakikalarını almaları gerektiğini vurguluyor.

- (…)

- İyi etmişler. Çocukların becerebilme ve yapabilme kapasitelerinin çok üstünde ödevler veriliyor. Devreye anne-baba giriyor. Bu durumda ödev onun elinden çıkıyor. Hâlbuki ödevi yapma ile yardım etme farklı şeyler. Anne-baba da eğitimci de çocuğu yanlışa sevk ediyor. Birçok ödevin talebenin elinden çıkmadığının öğretmen farkındadır, görmezlikten, anlamazlıktan geliyor. Çocuk öğretmenine, arkadaşlarına ödevi kendisinin yaptığını söylüyor; yalancılık ve aldatma giriyor işin içine (Asımgil, 2020, s. 43).

Romanda ayrıca, ideal ebeveynlik anlayışında annenin eğitiminin taşıdığı öneme dikkat çekilir: Hande ile amcasının kızı Ayşen arasında geçen konuşmalarda eğitimli annelerin yetiştirmiş olduğu çocukların diğer çocuklardan müspet yönde ayırt edildiği belirtilir: "Eğer eğitimliyse, annenin birebir yetiştirdiği çocuk diğerlerinden ayırt ediliyor" (Asımgil, 2020, s. 177).

Hayatımdan Çık Git romanında ideal ebeveynlik teması, özellikle Nuran Hanım karakteri üzerinden işlenir. Nuran Hanım, çocuğunu yeterince güzel yetiştiremediğinin farkındadır. Kendisini, oğlu İlhan'ın alkol müptelası olmasının sebebi olarak görür:

> "Gafletimizden İlhan'ı dünya hayatına hazırlarken sağlam bir İslami eğitim vermeyi akıl edemedik… Bunu bilmeyişimizin veya uygulamayışımızın diyelim, bedelini pek ağır ödedik… Oğlumuzun mahvolup gitmesinin nedeni biziz. Ayrıca kimlerle arkadaşlık ettiğini arayıp sormadık. Lise ikide iken içki içen bir çocukla arkadaşlık etmeye başlamış. Bir kadeh iki kadeh derken alışmış" (Asımgil, 2015, s. 187-188).

Yazara göre, çocuklarına İslami eğitim vermemeleri nedeniyle oğulları kötü arkadaş çevresinin etkisiyle zararlı alışkanlıklar edinmiş ve evliliği de boşanmayla sonuçlanmıştır. Bu doğrultuda Almina, eski kayınvalidesine çok kırgındır. Çünkü oğlunun alkolik olduğunu "Evlenirse eşiyle, daha sonra çocuğuyla meşgul olur, içkiyi bırakır" (Asımgil, 2015, s. 188) zannıyla ondan saklamıştır. Nuran Hanım, bu durum için Almina'dan defalarca af diler ancak Almina'nın onu affetmesi uzun bir zaman alır. Yazar, Nuran Hanım karakteri üzerindeni hangi gerekçeye dayanırsa dayansın, kusurlu davranışların evlilik sürecinde eşlerden gizlenmemesi gerektiği yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Yaş, cinsiyet, çevre, duygusal gelişim, örf, adet ve gelenekler çocukların ölümü algılama biçimlerinde etkilidir. Ancak çocuklar belirli bir yaşa gelmeden önce ölümü tam olarak anlamlandıramazlar. Üç yaşına gelinceye kadar çocuklar soyutluğundan

dolayı ölüme anlam veremezler. Ancak üç ile beş yaş aralığındaki çocuklar ölümü uzak yerlere yapılan seyahat veya uyku olarak algılarlar. Beş yaşından itibaren ise ölümün kaçınılmaz evrensel son olduğunu idrak ederler. Ebeveynlerin, çocuklarına ölen kişinin uykuya daldığını veya gezmeye gittiğini söylemesi tercih edilmemesi gereken söylemler arasındadır. Benzer şekilde vefat eden kimsenin hastalıktan öldüğünü söylemek veya Allah'ın sevdiği için o kişiyi yanına aldığını belirtmek de yanlıştır. Uzmanlara göre çocuklar, ölüm hakkında sabırla bilgilendirilmelidir. Onların sorduğu sorular dinî inanışlar çerçevesinde doğru bir şekilde cevaplandırılarak ölümün hayatın bir parçası olduğu aktarılmalıdır (Köylü, 2004, s. 101-106).

İncelenen eserde Almina, yazara göre çocuklarına babalarının vefat ettiği haberini verirken ideal ebeveynlik örneğini sergiler: "Çok alıştıra alıştıra anlatacağım olayı. Evvela ölümden bahsedeceğim, babalarının ahirete gittiğini oradan geri dönmeyeceğini, bir gün bizim onun bulunduğu yere gideceğimizi söyleyeceğim" (Asımgil, 2015, s. 179). Yazarın, Almina'ya bu ifadeleri kullandırması, en zor durumlarda bile ebeveynlerin çocuklarına soğukkanlılıkla yaklaşmaları ve olayları onların gelişim düzeylerine uygun bir biçimde açıklamaları gerektiği yönündeki düşüncesini ortaya koymaktadır. Buna göre, bu tutumun çocuk üzerinde iyileştirici bir etki oluşturabileceği fikri öne çıkarılır.

Ne Olur Gitme romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, zengin ve fakir ailelerin İslam dinine bakış açıları temelinde işlenir. Ekonomik durumu iyi olan bir yetişen Baran, çocukluk yıllarında dinî eğitim almadığı için ailesini suçlar: Nuray Hanım ise kendi ailesinden gördüğü gibi çocuk yetiştirdiğini açıklar:

> " - Oğlum, babanla ben ailemizden ne gördükse onu yaşadık ve onu yaşıyoruz. Benim anne-babam bankada memurdu. Babasının babası postanede müdür, annesi hemşireydi. Modern ailelerden sayılıyorduk mahallemizde" (Asımgil, 2012, s. 17).

Romanda, zengin çevrelerin İslam dinini gereği gibi yaşamadıkları, buna karşılık ekonomik gelirleri sınırlı olan ailelerin dinî yaşantı konusunda daha bilinçli oldukları görülür. Nitekim Muhammet'in ailesi, Yozgat'tan gelip İstanbul'a yerleşen fakir bir ailedir. Muhammet'in babası İzzet Bey, yoksul olan anne ve babasından dinî ilimler adına çok şeyler öğrendiğini vurgular ve kendi çocuklarını da bu terbiye üzerine yetiştirdiğini ifade eder:

> "Ailelerimiz köyün en fakiri olmasına rağmen ne yapıp ettiler cami imamından temel dînî eğitim almamızı sağladılar. Taneler, mevsiminde temiz toprağa düşerse biter; buğdaylar, mısırlar boy verir. Biz iman libasını erkenden, çocuk yaşımızda giyindik. Onu sevdik ona sıkıca sarıldık. Sen liseyi ağabeyinin, ben amcamın yanında hiçbir rüzgârdan etkilenmeden bitirdik" (Asımgil, 2012, s. 64).

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması, Gülseren Hanım ve eşi Murat Bey üzerinden karşılaştırmalı olarak işlenir. *Kur'an-ı Kerim*'de Maide suresinin 90 ve 91. ayetinde kötü alışkanlıklarla ilgili şöyle buyrulur:

> "Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şüphesiz şeytan içki ve kumar yoluyla aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?" (DİB, 2020, s. 122).

Eserde Gülseren Hanım, eşinin kumar bağımlılığı yüzünden evin ekonomik yükünü kendisi çeker ve ilahiyat okuyan kızı Gül'den gizleyerek ev temizliği işlerine gider. Bu sayede çocuğunun ihtiyaçlarını karşılar ve kızını, eşinin zaman zaman getirdiği haram kazançtan her zaman uzak tutar: "Kumarda kazanıp getirseydin ben hiç o parayla borç kapatır mıydım, evin ihtiyacını karşılar mıydım, haram lokma yer miydim, kızıma yedirir miydim? Bunun kavgasını bin kez yaptık" (Asımgil, 2020, s. 99).

Sevim Asımgil, *Yaşamın Dört Kritik Dönemi* isimli kitabında çocuk terbiyesiyle alakalı olarak şu sözleri dile getirir:

> "Çocuk konuşmaya başlayınca kendisine hemen kelime-i tevhid öğretilmelidir. İman öğretiminde İslam'ın tevhid inancını içeren 'kelime-i tevhid' ve 'kelime-i şehadet'i öğretmenin yanı sıra iman edilmesi gereken konuları belirleyen Amentü'yü İslam'ın şartlarını ezberletme, biz Müslümanların arasına yerleşmiş güzel ve örnek bir adettir….Mümkün olan en erken yaşlardan itibaren çocuğa ibadetlerin hükümleri öğretilirse bunları benimser, inanç ve ibadet yönünden İslam ile ilgi kurar. İmandan sonra farzlar arasında en mühim yeri işgal eden namaza, oruca alıştırılmalıdır" (Asımgil, 2010, s. 69-70).

İncelenen romanda, çocuklara dinî eğitim verilmesi yazarın ideal ebeveynliğin temel unsurlarından biri olarak değerlendirdiği bir yaklaşım şeklinde ele alınır. Perihan Hanım, İslami yaşam tarzını benimsedikten sonra eşi Hakan Bey'le çatışma yaşar ve Hakan Bey'in dindarlığa karşı olumsuz tavır takınmasını onun çocukluğunda dinî eğitimden yoksun kalmış olmasına bağlar: "Size samimiyetle bir

şey söyleyeyim mi? Benim Müslümanlık'la bağlarım kopmuş, eşimin ise İslam'la alâkası yok… İslâmdan uzak… İslâm'a bakışları budalaca. Anne-babası bir şey öğretmemiş" (Asımgil, 2020, s. 81). Ancak yazara göre bu durumu telafi etmek için yine de geç değildir. Bireyler Perihan Hanım örneğinde olduğu gibi bilinçlenmek suretiyle hidayete erebilir.

Dönme Artık Çok Geç romanında en çok ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme teması üzerinde durulur. İncelenen eserde başkahraman Alya, eşi tarafından aldatılınca evliliğini daha fazla sürdürmek istemez. Eşi Berkan, hem Şahika'yı çok sevdiği için hem de çocuk sahibi olmak istediği için kısa bir süre içinde boşanma işlemlerini başlatır. Çünkü yedi yıllık evlilik hayatlarında çocuklarının olmamasını Alya'nın kısır olmasına bağlar.

Berkan, Alya'dan ayrılır ayrılmaz Şahika ile evlenir. Bu sürede Alya, iş aramaya başlar. İş aradığı günlerden birinde yorulduğu için bir parkta soluklanır. Orada çocuklarını oynatmaya gelen bir anneyle tanışır. Kadının ilkokula giden iki kızı bu sırada bir dergi okumaktadır. Alya, dergiyi inceler. Dergide, okuyuculardan gelen sorular cevaplandırılır. İlgili sorulara verilen yanıtlar cinsel içeriklidir. Ayrıca dergide flört özendirilir ve en çok da moda üstün bir değer olarak sunulur.

Türkçede 'moda' sözcüğü Batılılaşmayla birlikte ülkemizde kullanılmaya başlanır ve başlangıçta Fransız kültür ve medeniyetinin Osmanlı imparatorluğuna sirayet eden etkisiyle görülür. Giyim-kuşam, modanın en önemli bölümünü oluşturur. Fransız aydın Tarde'ye göre geçmişin taklidi "adet", geleceğin taklidi ise "moda" olarak adlandırılır. Bu durum, taklit edenle edilen arasında bir ilişki doğurur. Pasif tarafı taklit eden, aktif tarafı ise taklit edilen oluşturur. Çünkü taklit eden, güçlü gördüğü için karşı tarafa benzemeye çalışır (Barbarosoğlu, 2013, s. 38).

İncelenen eserde Alya, okudukları karşısında şaşkına döner ve modayı ve flörtü özendiren dergiyi sinirinden parçalamak ister: "Rezil bir dergi. Radikal bir Yahudi, Hristiyan ya da Budist de gençler adına asla onaylamaz bu önerileri. Bu dergiyi okumanın mahzurlu olduğunu çocuklarınıza uygun bir dille anlatın, şundan bir tek bir tane almasınlar" (Asımgil, 2015, s. 151). Yazar, Alya karakteri aracılığıyla ebeveynlerin çocuklarını yakından takip etmeleri yönündeki yaklaşımını ortaya koyar. Bu doğrultuda, ebeveynlerin çocuklarının okudukları yayınlardan haberdar

olmaları ve onları sakıncalı içerik taşıyan yayınlardan uzak tutmaları gerektiği düşüncesini ön plana çıkarır.

Alya, boşandıktan üç ay sonra hamile olduğunu anlayınca eşini arar. Telefonu evde çalışan görevli Özlem Hanım açar. Alya'ya, Berkan Bey'in Şahika'dan bir çocuğu olacağını söyler. Alya da hamile olduğunu söyleyerek eşinin bu durumdan haberinin olması için görevli kadını tembih eder. Ancak Özlem Hanım, alzaymır hastası olduğu için Alya'nın dediğini unutur. Böylece uzun yıllar boyunca Berkan, ikiz erkek çocuklarının olduğundan habersiz olarak yaşar.

Bu sürede Alya, eşinden telefon bekler. Onun bile bile kendisiyle irtibat kurmadığını düşündüğü için bunalıma girer. Alya'nın ablası Ayça, kardeşinin çektiği psikolojik sıkıntılar sebebiyle Fatih Bey'den yardım ister. Fatih Bey, Alya'nın Tunus gezisi sırasında tanıştığı psikologdur. Fatih Bey, daha önce bir evlilik yapar. Çocukları olmayınca eşi ondan ayrılır. Bu sebeple yıllardır sıcak bir yuvanın hayalini kurar.

Fatih Bey, Alya'yı ziyaret eder. Bu sırada Alya, yedi aylık hamiledir. Fatih Bey, konuşmasıyla Alya'yı ferahlatır ve ona evlilik teklifinde bulunur. Alya, çok şaşırır. Kendisinin olmayan iki çocuğu nasıl kabulleneceğini Fatih Bey'e sorar. Fatih Bey'se onlarla babası gibiymiş gibi ilgileneceğini açıklar. Böylece bir hafta içinde evlenirler. Doğum vakti gelir. Fatih Bey'in babası ile annesi, gelinlerinin yanından hiç ayrılmazlar. İkiz torunları Tunahan ve Metehan'la iki ay boyunca çok ilgilenirler. Ancak misafirliklerinin uzun sürdüğü gerekçesiyle artık oradan ayrılmak isterler. Alya'nın ve Fatih Bey'in ısrarları fayda etmez:

> "Biz geleli iki ay olacak neredeyse… Nikâhınızda hazır bulunduk, çocukların doğumunu gördük… Sevgili gelinimizin lohusa dönemi sona erdi. Bebek ve anne açısından zorlu ilk kırk gün de geçti. Babanla ben gitmeye karar verdik" (Asımgil, 2015, s. 245-246).

Yazar, bu anlatım aracılığıyla misafirlik süresinin aile içi ilişkiler bakımından taşıdığı öneme dikkat çeker. Bu bağlamda ideal ebeveynlerin, çocuklarının evinde uzun süre kalmalarının uygun olmadığı yönündeki yaklaşımını ortaya koyar.

Alya ve Fatih Bey, çocuklarının bakımına dört elle sarılırlar. Fatih Bey, Metehan ile Tunahan'a çok iyi bakar. Onların her türlü gereksinimleriyle bebeklikten itibaren ilgilenir. Biraz büyüdüklerinde beraber maç yapmaya başlarlar ve oyun oynarlar. Alya, Fatih Bey'in çocukları çok şımarttığını düşünür. Fatih Bey'se eşinde

gördüğü yanlış ebeveynlik tutumlarını açıklamaktan çekinmez: "Bazen 'Döverim sizi!" diyorsun. Dövme, vahşi bir kelime, Kızılderililerin savaş baltası. Tehdit ediyorsun, korkutuyorsun, hiç hoşuma gitmiyor" (Asımgil, 2015, s. 267). Eşinin sözleri karşısında Alya, her defasında şikâyetinden dolayı mahcup olur ve onun çocuk yetiştirmekle alakalı okuduğu kitapları dinlemeye mecbur kalır:

> "Diana Loomans'ı dinle sen şimdi.
>
> - Çocuğumu yeniden yetiştirmem mümkün olsaydı ona işaret parmağımı kaldırıp yasaklar koyma yerine parmaklarıyla resim yapmayı öğretirdim.
>
> - Hatalarını daha az düzeltir, onunla daha çok yakınlık kurmaya çalışırdım.
>
> - Onu sadece gözlerimle izler, saat kısıtlamaları koymazdım.
>
> - Çocuk eğitiminde daha bilgili olmaya çalışır, daha çok şefkat gösterirdim.
>
> - Onunla daha çok yürüyüşlere çıkar, uçurtmalar uçururdum.
>
> - Ona karşı ciddi bir tavır içinde olmak yerine onunla oyun oynardım.
>
> - Gündüzleri onunla kırlarda koşar, geceleri yıldızları seyrederdim. Çocuğumla daha az çekişir ona daha çok sarılırdım" (Asımgil, 2015, s. 268).

Alya, çocuklarına yaklaşım konusunda kendisiyle eşini kıyaslayınca vardığı sonucu ablasına şöyle açıklar: "Bizi bir yabancı dinlese bu evde çocukların üveyi beni sanırdı. Baba, Fatih'e denir abla" (Asımgil, 2015, s. 269).

Metehan ve Tunahan, ikinci sınıfa giderlerken babaları olarak bildikleri Fatih Bey'in kendilerinin öz babası olmadığını öğrenirler. Bu gerçeği onlara Fatih Bey açıklar. İstedikleri zaman öz babalarıyla görüşebileceklerini de anlatır. Ancak çocuklar, bu durumu asla kabul etmezler ve Fatih Bey'i kendilerinin asıl babası olarak gördüklerini ifade ederler. Bu nedenle de on yaşındayken öz babalarıyla karşılaştıklarında "O bizim biyolojik babamız. Biz senden ayrılmayız, başka baba da istemiyoruz" (Asımgil, 2015, s. 284) diyerek Berkan'ın yanına dahi gitmezler. Berkan, derin bir üzüntü yaşar. Çocukları ona sarılmayınca odadan çıkar ve karşılaştığı ilk arabanın önüne kendini atarak intihar eder. Fatih Bey, çocukların psikolojik gelişimini olumsuz etkilememek için intihar olayından hiç bahsetmez. Alya, bu ince düşüncesi karşısında bir kez daha Fatih Bey'e hayran olur.

Yazar, Fatih Bey karakteri aracılığıyla ideal ebeveyn tipini somutlaştırır. Fatih Bey'in çocuk yetiştiriken sergilediği tutum ve davranışlar, yazarın çocukların nasıl yetiştirilmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımını yansıtır. Bu yönüyle karakter, başta babalar olmak üzere tüm ebeveynler için örnek bir model olarak kugulanır.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasının görünümüne ilişkin tespit edilen hususlar şöyle aktarılabilir: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının tamamında ilgili temayı işler ve öncelikle çocuk yetiştirmenin öneminden bahseder. Hayata İslam dininin penceresinden bakan yazar, eserlerinde ebeveynlere sık sık çocuklarının kendilerine emanet edilen en değerli varlık olduğunu vurgular. Bu bakımdan yazara göre çocuklarla doğumundan itibaren her bakımdan en güzel biçimde ilgilenilmelidir.

Romanlar incelendiğinde, yazar tarafından ebeveynlere yüklenen temel sorumlulukların şu başlıklar altında toplandığı görülür:

*Yazar, annelerin mümkün olduğunca normal doğumu tercih etmeleri yönündeki yaklaşımını yansıtmaktadır.

*Yazar, bebeklerin anne sütü ile beslenmesi gerektiği yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır.

*Yazar, çocuklara güzel anlam taşıyan ve İslami değerlere uyumlu isimler verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

*Yazar, çocuk eğitiminde dinî eğitimi temel unsur olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultudai ebeveynlerin dinî değerlere bağlı bireyler olmaları ve çocuklarını da İslam dininin esasları doğrultusunda yetiştirmeleri gerektiği yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır. Ayrıca çocukların küçük yaşlardan itibaren dinî eğitim almaları ve bu eğitimin ödüllendirme yöntemiyle benimsetilmesi gerektiğini savunmaktadır.

*Yazar, ailenin geçimini sağlama görevini babaya yüklemekte ve aile geçiminin helal kazançla temin edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

*Yazar, annelerin nesil yetiştirme sorumluluğu nedeniyle mümkün olduğunca çalışma hayatına katılmamaları gerektiği yönündeki yaklaşımını yansıtmaktadır.

*Yazar, ebeveynlerin çocuklarına iyi örnek olmaları ve kendi aralarındaki iletişimde nazik ve saygılı bir tutum sergilemeleri yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır.

*Yazar, ebeveynlein, çocuklarının arkadaş çevresini ve takip ettikleri yayınları kontrol etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

*Yazar, iş ve eş seçiminde son kararın çocuklara bırakılması gerektiği yönündeki düşüncesini vurgulamaktadır.

*Yazar, vefat etme durumu gibi zor yaşam olaylarının çocuklara yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun, doğru ve açık bir dille anlatılması gerektiği yönündeki düşüncesini vurgulamaktadır.

*Yazar, ebeveynlerin çocuklarının fizyolojik, psikolojik, akademik ve sosyal gelişimlerini gözeterek boşanmayı son çare olarak değerlendirmeleri gerektiği yönündeki düşüncesini vurgulamaktadır.

*Yazar, boşanma sonrasında çocukların anne, baba ve diğer akrabalarıyla olan ilişkilerinin korunması gerektiği yönündeki düşüncesini vurgulamaktadır.

*Yazar, ebeveynlerin eşlerinin akrabalarıyla yaşadıkları anlaşmazlıkları çocuklara yansıtmamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

*Yazar, ebeveynlerin evli çocuklarını ziyaret ettiklerinde misafirlik süresini makul ölçülerde tutmaları gerektiği yönündeki düşüncesini yansıtmaktadır.

*Yazar, ebeveynlerin çocuklarının sağlık problemlerini ihmal etmemelerini ve gerekli müdahaleleri zamanında yapmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

*Yazar, çocukların sevgi, saygı ve güven temelleri üzerine kurulu huzurlu bir aile ortamında yetiştirilmeleri gerektiği yönündeki yaklaşımını yansıtmaktadır.

Yapılan incelemeler, Sevim Asımgil'in romanlarında ideal ebeveynliğe ilişkin ortaya konulan ilkelerin bir ebeveynlik rehberi niteliği taşıdığını göstermektedir. Söz konusu ilkelerin ise İslam dininin temel öğretileriyle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

3.11. İnanç Temelli Aile İçi Çatışma

İnanç, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "bir düşünceye gönülden bağlı bulunma" (TDK, 2009, s. 965) olarak tanımlanır. İnsan aktivitesi olan inanç kavramı, insanların var olma ve anlam bulma ihtiyaçlarına cevap verir. Bu ihtiyacın karşılanmasında başkalarıyla olan etkileşim önemlidir. Çünkü güvenme ve bağlanma inancın temel ögeleridir:

> "Çünkü bireyler, belirli şeylere güvenir ve bağlanırlar. Bu güven ve kendini adamanın nesnesi sadece insanlar veya gruplar değil, bu insanların ve grupların da bağlantılı olduğu bir Tanrı gibi en önemli 'en üstün değer ve güç merkezleridir'. Kendini adama ve bağlılık vasıtasıyla gerçekleştirilen bu ilişkiler yoluyla insanlar, anlam oluşturur/yapar, onların maddi ve manevi dünyaları şekillenir ve benlikleri inşa edilir" (Ok, 2005, s. 119).

Görüldüğü üzere inanç kavramı, bireyin bağlanma, güvenme, inanma gibi psikolojik temellere dayanan insani yönelimleri kapsamakla birlikte dinî bir boyutu da taşımaktadır. İslam düşünce sisteminde "inanç esasları" kavramı bir bireyin Müslüman sayılabilmesi için inanması gereken temel ve asgari iman ilkelerini ifade etmektedir. Bu ilkeler ise Allah'a, meleklere, kitaplara, Peygamberlere, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine iman etmeyi içerir. (Osmanoğlu, 2014, s. 179). İslami romancılar, eserlerinde inanç temelli çatışmaları İslam dininin inanç esasları doğrultusunda dinî duyarlılık, değerler ve inanç sorunları ekseninde kurgularlar.

Çatışma, romanda gerilimi sağlayan temel etmenler arasında yer alan teknik bir kavramdır. Romanda çatışma unsuru kutupluluk ilkesiyle sağlanır. Anlatmaya bağlı edebî metinlerde çatışma, iç ve sosyal çatışma olmak üzere iki şekilde sınıflandırılır. İç çatışma, bireyin kendi iç dünyasında duygu, düşünce ve eğilimleri arasında ortaya çıkan psikolojik gerilim ve anlaşmazlıkları; bireyler ya da toplumsal gruplar arasında farklı değer, düşünce veya çıkarların yol açtığı anlaşmazlıkları ifade etmektedir. Bazı dış çatışma unsurlarını şu şekilde sıralamak mümkündür: "Kişilikler arası çatışma, cinsiyetler arası çatışma, nesil çatışması, ekonomik çıkar çatışması ve düşünce çatışması" (Çetin, 2019, s. 203, 205).

İslami romanlarda dış çatışmanın en belirgin örneklerin biri, düşünce çatışmaları kapsamında değerlendirilebilecek olan inanç temelli aile içi çatışmadır.

Nitekim düşünce çatışması "siyasi, ideolojik, dinî, felsefî gibi değerler arası çatışma" (Çetin, 2019, s. 205) olarak tanımlanır ve inancı da bünyesinde barındırır.

İslami romanlarda aile bireyleri arasında meydana gelen dış çatışmalar, esasen farklı inanç ve dünya görüşlerinden kaynaklanan ideolojik karşıtlıkları temsil eder. Bu bağlamda İslami roman yazarları, eserlerinde doğru ile yanlışı, hak ile batılı daha açık bir biçimde ortaya koymak için aile içi çatışmalardan faydalanır. Romanlarda çatışmanın tarafları genellikle iki zıt kutup etrafında kurgulanır. Bu kutuplardan biri dinî değerleri ve bu değerleri benimseyen kişileri, diğeri ise geleneksel kültürel değerlerden uzaklaşan bireyleri ve onların düşünce dünyasını temsil eder (Gürbüz, 2021, s. 124).

İslami romancılar arasında inanç temelli aile içi çatışma temasına romanlarında yer veren yazarlardan biri de Sevim Asımgil'dir. Asımgil, inanç temelli aile içi çatışma temasını genel olarak iman meseleleri, dinî vecibeleri yerine getirip getirmeme, ibadet konularındaki görüş ve fikir ayrılıkları, kuşakların dine bakış tarzları, kılık-kıyafet tercihleri, mütedeyyin hayat ile inancı olumsuz etkileyen müreffeh yaşam arasındaki farklılar gibi etkenler çerçevesinde zıt kutuplu karakterler aracılığıyla ele alır. Böylece yazar, okuyucusunu iman ve itikat meseleleri konusunda bilinçlendirmeye çalışır:

Yazar ilk romanı olan *Siyah Zambak ve Merve*'de Esra, inanç temelli aile içi çatışmayı en belirgin biçimde yaşayan karakterdir. Esra, komşusu Ahiret Ana'nın teşvikiyle Fatma Hoca'nın sohbetine gidince örgün eğitimini sonlandırmaya karar verir. Çünkü çarşaf giyinip İslami ilimlerde ilerlemek ister. Haberi alan Hanife Hanım, kızının bu kararına şiddetle karşı çıkar. Böylece anne-kız kendilerini bir tartışmanın içinde bulurlar:

> "- Artık okulu bırakıyorum, dedi.
>
> - A!... A!... Bu da nereden çıktı. Yoksa sen aklını mı kaçırdın? Tam tımarhanelik… Okullar kapanmasına iki ay kalmış…
>
> - İsterse bir gün kalsın. Fatma Hoca Hanımın *Kur'an* kursuna yarın kayıt yaptıracağım.
>
> Amaaân, gidersen git! Kafasını taşlara vuracak sensin" (Asımgil, 1999, s. 62).

Esra'yı kararından öğretmeni de vazgeçiremez. Esra, okulu bırakarak *Kur'an* kursuna kaydolur ve çarşaf giyinir. Annesi, onun yeni hâlini bir türlü kabullenemez:

“Bir de tutturmuş. Hz. Âişe vâlidemizin içtihadını yapacakmış. Bir gözünü dışarıda bırakıyor. Yüzünün diğer kısımları kapalı. Mezardan çıkmış taze hortlak” (Asımgil, 1999, s. 68).

Postmodern dönemin en önemli özelliği, aslında kendi içlerinde çok mesafeli olan kavramları çok yakınmış gibi bir araya getirmesidir. Tesettür ve moda kelimeleri de yan yana gelmeleri bakımından birbirlerinden uzak durmaları gereken iki kavram alanıdır. Çünkü tesettür, görünmez olmayı gerektirir. Moda ise tam tersine dikkat çekmeye odaklanır. Dolayısıyla bedensel olarak ön plana çıkmaya karşı çıkanlarla bedenlerini sergileyerek hazza ulaşmayı arzulayanların aynı çizgide buluşması mümkün değildir (Barbarosoğlu, 2013, s. 111).

Esra, sağlam bir duruşla inancına bağlı olduğu için dönemin tesettür modasına uymaz. Bu sebeple ablası Azra, dört yılın ardından Amerika’dan Türkiye’ye döndüğünde kardeşini tanıyamaz ve onu çarşaflı görmeye tahammül edemez: “Şunu çıkar, yetti artık. Seni bir göreyim, geldiğinden beri sırtında” (Asımgil, 1999, s. 87). Ancak Esra, tartışmaya mahal bırakmadan her defasında duruşuyla ve konuşmasıyla karşısındakileri kendisine hayran bırakmayı başarır:

> “Fakat Azra anlıyordu. Esra büyük bir şuurla İslâmi prensiplere göre yaşamaya başlamıştı… Esra değişmişti. Esra onun Avrupa’ya giderken bıraktığı Esra değildi. Zaman Esra’yı süzmüş, durultmuş, pırıl pırıl yirmi dört ayar altın yapmıştı” (Asımgil, 1999, s. 8).

Batılılaşmanın etkisiyle 1870’li yılların ardından açık renk gelinlikler tercih edilmeye başlar. Batı etkisi sarayda da kendini hissettirdiğinden beyaz gelinlik modası sultanlardan başlamak üzere halka yayılır ve bu sayede beyaz gelinlik modasının günümüze uzayan seyri oluşur (Koç & Kaya Durmaz, 2018, s. 14).

> “Gelinlerin al kaftan giydiğine Dede Korkut kitabında da rastlanılmaktadır. Gelin kıyafeti asırlar boyu pek bir farklılık göstermemiş ilk defa Avrupai tarz örnek alınarak dikilen beyaz gelinliği II. Abdülhamid'in kızı Naile Sultan giymiştir. Biçimi aynı olmakla beraber Naile Sultan'ın kırmızı değil de beyaz gelinlik giymesi tepkilere yol açmıştır” (Barbarosoğlu, 2013, s. 182).

Esra’nın evlenirken “…batılın alışkanlıklarından” (Asımgil, 1999, s. 164) biri olarak gördüğü için gelinlik giymek istememesi de evde yeni tartışmalara neden olur. Hanife Hanım, kızının “gelinliksiz gelin” (Asımgil, 1999, s. 162) olmayı tercih etmesine çok sinirlenir. Gelinlik yerine düğünde giyineceği yeşil bol elbise ve örtüyle Esra’nın “türbeye” (Asımgil, 1999, s. 164) benzeyeceğini düşünür. Esra’yı

ikna edemeyince de sakinleşmek için ilaç alır. Esra ise sakinliğini koruyarak güzel bir üslupla ayetikerimeyi hatırlatır:

> "Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir kavmi, Allah'a ve peygamberine muhâlefete kalkışan kimselerle sevişir bulamazsın. Velev ki o muhâlifler 'soyca' babaları veya oğulları veya kardeşleri veya hısım ve hemşehrileri olsun… İşte Allah, böyle 'zâlim' kimseleri sevmeyen bir kavmin kalplerine imanı tespit buyurmuş ve kendilerini yüce katından bir rahmet ile kuvvetlendirmiştir" (Asımgil, 1999, s. 166).

Azra, altı yaşındaki oğlunu boğulma sonucu kaybettiğinde Esra yeğeninin cenaze törenine katılmaz. "…şeriatımızı muhafaza edemeyiz" (Asımgil, 1999, s. 138) korkusundan cenazenin ardından ablasının evine de gitmez. Çünkü kadınlarla erkeklerin aynı ortamda bulunduğu yerde bulunmaktan kaçınır. Azra, bu duruma çok sinirlenir ve eline geçen bir kitabı tüm gücüyle cama fırlatır. Cam paramparça olur. Görümcesi Sonay, Esra'yı bencil davranmakla suçlayınca Azra; kardeşini korur:

> "O, sadece bana karşı nefse hâkimiyetini ilân etti. Yaşamın derin, korkunç inişleri veya erişilmez yüksekliklere çıkmalar, hiçbir şey onu müstakimden alıkoymuyor. O, öyle büyük… Ben zavallı da böyle tabiî… Yoksa icap etse canını rahatça verir o" (Asımgil, 1999, s. 139).

Esra'nın her koşulda Allah'ın rızasına uygun olan davranışı seçmesi, anne ve ablasında zamanla saygı uyandırır. Onlar, Esra'yla çatışmaktan vazgeçerler. Eserin sonunda Azra da çarşaf giyinmek ister. Ancak hastalığından dolayı kısa bir süre içinde vefat edince bu hayalini gerçekleştiremez.

Yazar, Esra karakteri aracılığıyla inançlarına bağlı bireylerin kararlı tutumlarının, kendilerine karşı çıkan kişilerin düşünce ve tutumlarında değişime yol açabileceği düşüncesini yansıtır. Böylece inanç temelli aile içi çatışmalar uzlaşmayla sonuçlanmakta, hidayete eren karakterler Allah'ın rızasını kazanma idealinde ortak bir zeminde buluşur.

Sevda Geri Dön romanında inanç temelli aile içi çatışma yaşayan ilk karakter Stefan'dır. Stefan, Hıristiyan bir ailenin çocuğudur. Annesi Alman, babası Rum'dur. Oturdukları mahallede Ahmet Efendi adında bakkal işleten biri vardır. Stefan, ona çırak olur. Ahmet Efendi, Stefan'a Müslümanlığı sevdirir. *Kur'an-ı Kerim* okumasını öğretir. Nihayetinde Stefan, din değiştirerek Müslüman olur ve Mustafa adını alır. Ailesi onun Müslüman olmasını kabullenemez. Stefan'ı yeniden Hıristiyan olmaya ikna edemeyince de onu evlatlıktan reddederek Almanya'ya yerleşirler. Bu durum

üzerine Mustafa, maddi ve manevi olarak büyük bir zarara uğrasa da inancından dönmez ve ömrü boyunca onların da Müslüman olması hep dua eder.

İncelenen eserde inanç temelli aile içi çatışma yaşayan karakterlerden bir diğeri de Sevda'dır. Sevda, hidayete erdikten sonra İslam'ın emir ve yasaklarına mugayir olarak yaptığı tüm davranışlarından vazgeçtiğini eşine ve eşinin ailesine açıklar:

> "Her hafta perşembe geceleri tertiplediğimiz poker partilerine ben katılmayacağım. Bundan böyle moda defilelerini izlemeyeceğim. Boş vakitlerimi müzayede salonlarında geçirmeyeceğim. Gece kulüplerine, gazinolara gitmeyeceğim. Hepsinin kapılarına kendim için açılmamak üzere kilit vurdum. Denize plajlardan girmeyeceğim… Kendilerini çok sevmiş olmama rağmen, iki kaynımın yanında da örtüsüz çıkmayacağım! Tabii ki yanak yanağa öpüşmelere de son vereceğiz" (Asımgil, 2015, s. 74-75).

Kayınvalidesi ve eşi, bu duruma şiddetle karşı çıkar. Nergis Hanım, gelininin psikolojik bir rahatsızlık geçirdiğini sanır:

> "Sevdacığım, dik başlılık intikamın kardeşi, fena bir huydur. Tahsilli ve uygar bir kadının yapmayacağı şeyleri, yaşamımıza katmaya kalkışıyorsun. Çağ dışı bir hayatın ardında düştün… Aklını kaçırmışsın! Oğlum ve sen! Birbirinizin hayatını paramparça edeceksiniz" (Asımgil, 2015, s. 79, 82).

Cengiz Bey ise özellikle örtünme hususunda eşine asla destek olmaz:

> "Saçların çok güzel! Parlak ve dalgalı. Küçük küçük kızıl yıldızlar uçuyor tellerinin arasında. Örtülmesine hiç tahammül edemem. Dünyanın en güzel on kadınından biri olarak karım gösterilmiyorsa, yazılı basının enayiliğinden! Fark edemiyorlar" (Asımgil, 2015, s. 67).

Alman filozof Hegel'e göre yabancılaşmanın merkezinde "ide" yer alır. "İde" kendisini bularak özgürlük ve bilinç düzeyine erişmek ister. Hedefe ulaşması içinse "ide"nin öncelikle kendine ait olması gerekir. Bu aşamada "ide" henüz kendi potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştiremez. Bunun için doğaya ihtiyaç duyar. Doğada kendi kendisini ilk kez gerçekleştirdiğinde ise ikinci merhaleye gelir. Bu aşamayı geçtikten sonra artık kendine has değildir, kendinden başka bir şeye evrilir. Böylece özünden koparak kendisine yabancılaşır (Yeniçeri, 2006, s. 20).

İslam dininde ise yabancılaşma insanı yaralayarak ona zarar verir. Kişinin yaralanmasında ise asıl etken yine kişinin kendisidir. İslam, insanların öz yurdu ve evidir. Birey, şayet kendisini İslam dininin yuvasında esenlik duygusuyla hür ve mutlu hissetmiyorsa kökenine uzaklaşarak yabancılaşmış demektir Yabancılaşan

birey ise hem insanî hem de ilahî olanla arasına mesafe koyar. Allah'a kul olma bilincinden uzaklaşarak isyan etmek veya Allah dışındaki "şey"leri ilahlaştırmak ise aslî yabancılaşmaya girer. Çünkü insan, varlıkların en yücesidir. Allah'a layıkıyla kul olmaması ise kişinin şerefini ihlal ederek zayıflatır ve yere düşürür. Bu bakımdan dindar kimseler onurlu kimselerdir. Dindarlığın gerçekleşmesi için ise özgürlük gerekir. Çünkü dindar olma hâli tam da hür olmakla ilgilidir ve İslam dininde kişiler kulluklarını Allah'a has kıldıkları oranda özgürleşirler (Sambur, 2016, s. 67-68).

İncelenen eserde Cengiz Bey, eşinin hürleştiğinin farkında değildir. Yazar, onun İslam dinini yaşama konsundaki kararlılığı karşısında Sevda'yı boşama kararını karakterin yozlaşmış kişiliğinin bir sonucu olarak değerlendirir.

> "-Saplantı hâlini alan bir ısrarla çöl kanunlarına bağlanmışsın…
>
> - Sen, Rabbimin emirlerine çöl kanunları mı diyorsun?
>
> - Hepsine değil tabii. Büyük bir reform yapmamız lazım. Erkek-kadın bir arada oturmama gibi, örtü gibi, zina cezaları gibi, kısas gibi. Bazı durumların son asrın medeni insanına ters düştüğü açık bir gerçek" (Asımgil, 2015, s. 170-171).

Tartışmalarının sonunda Sevda, dinî değerleri hiçe saydığı gerekçesiyle eşine tokat atar. Cengiz Bey de aynı şekilde mukabele eder ve Sevda'ya "Seni boşadım" der (Asımgil, 2015, s. 172). Sevda, bu evliliğin sürdürülmesinin dinen haram olduğunu söyleyerek evini terk eder ve çocuklarından ayrı kalma pahasına da olsa kendisine yeni bir hayat kurar.

Yazar, incelenen eserde Stefan ve Sevda karakterleri aracılığıyla Allah'a kulluk bilincinin diğer tüm beşeri ilişkilerin önünde geldiği düşüncesini yansıtır. Bu doğrultuda, İslam'ın emir ve yasaklarına bağlı kalma konusunda bireyin, gerektiğinde kendisine karşı çıkan kişilerle arasına mesafe koyabileceği düşüncesini ortaya koyar.

Dilârâ romanında başkahraman Dilara, ailesiyle inanç temelli çatışma yaşar. Dilara, mütedeyyin bir karakterdir. Bu nedenle, alkol kullanan nişanlısı Çetin'den ayrılma kararı alır. Çetin, varlıklı bir ailenin çocuğudur. Bu nedenle Dilara'nın ailesi, bu ayrılığa karşı çıkar. Nitekim Osman Bey, damadı sayesinde çok para kazanacağına inanır. Ömer, futbol kariyeri için eniştesini mucizevi bir referans olarak görür. Selda ise eniştesi sayesinde iyi bir işe girme hayali kurar: "Abla! Lütfen! Lütfen aklını başına topla! Birçok genç kızın düşünde dahi göremeyeceği her

şeye sâhip olacaksın. Bütün bunları sana eniştem sağlayacak. Hepsini bir tekmede yıkamazsın abla!" (Asımgil, 1991, s. 42).

Ancak Dilara'nın bu konudaki kararlılığı karşısında babası ona şiddet uygular. Ömer, kıyafet ve davranış tercihlerinden dolayı ablasını "Dilara nene" (Asımgil, 1991, s. 88) söylemiyle dışlar. Annesi uzun süre onunla konuşmaz. Dilara ise ailesine aldırmaz. Müslümanca yaşamayı her türlü dünya menfaatinin üstüne tutar. Çünkü dindar eşin, hem dünya hem ahiret için mutluluk kaynağı olduğuna inanır. Nitekim:

> "Allah Resûlü'nün ifadesiyle saliha bir eş âdemoğlunun üç mutluluğundan biridir. Kötü eş ise mutsuzluk kaynağıdır. Fakat pek çok insan gelip geçici heveslerin peşine takılır, evliliklerini anlamsız şeyler üzerine kurmaya kalkar. Efendimiz kendi toplumundaki eğilimleri dikkate alarak ashâbına şöyle seslenmiştir: Bir kadınla dört şey için evlenilir: Malı, asaleti, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanı seç ki bereket görsün" (DİB, 2013, s. 28).

Eserde yer alan Enes karakteri de inanç temelli aile içi çatışma yaşayanlardan biridir. Enes, Hande Nazan'ın kardeşidir. Hidayete erdikten sonra her konuşması ve davranışı Allah'ın rızası üzeredir. Paris'ten döndüğünde ondaki değişim ablası ve eniştesini çok şaşırtır. Yemek sırasında Affan Bey, Enes'in dindarlığıyla dalga geçer: "Dayın iyi kalplidir, bizi dışarıda bırakmaz, bacaklarımızdan çeker alır içeri, oh! Ne ala memleket, bedavadan cennete gireceğiz" (Asımgil, 1991, s. 99). Enes ise, dinî meselelerde alaya yer olmadığını ciddiyetle ifade eder. Affan Bey, masaya içki getirdiğinde ise sofrayı terk eder: "Enişteciğim, sana saygım vardır, ama dinime de var ve İslâmâ olan saygım her şeyi aşar" (Asımgil, 1999, s. 97).

Meriç'in Kanlı Gelini romanında Ömer Efendi ile Ayşe Hanım, çocukları Harun ile Sare'nin Yunanistan'dan Türkiye'ye göç ettikten sonraki davranışlarından memnun değildir. Çünkü namazda ve oruçta yarışan evlatlarının yerini başıboş ve günübirlik yaşayan bir çift genç alır. Onlar artık namaz kılmazlar, hatta örtünmenin gerekliliği konusunda şüphe duyarlar. Bir zamanlar ferace giyindiği için çok sevinen Sare'nin yerini başını zorla örten bir genç alır. Evlendikten sonra da mayo giyinecek kadar açılır. Harun'sa darwinizm akımından dahi etkilenir: "Annesine bir gün bahsetmişti de 'Deli saçması' demişti… Öyle olsaydı Türkiye'de senelerdir resmi okullarda okutulur muydu? Bu teori biyolojide geçer miydi?" (Asımgil, 1993, s. 82).

Tanzimat'la birlikte tıpkı materyalizm ve pozitivizm akımları gibi Darwin'in evrim kuramı da ülkemizde etkili olur (Öktem, 2011, s. 2). Charles Darwin

tarafından ortaya atılan kuramda aslında tüm türlerin ortak bir atadan türediği ancak zamanla evrimleşmek suretiyle farklılaştığı savunulur. Bu görüşe göre insan türü hayatın ve tabiatın ana merkezi olmaktan uzaktır. Darwin, doğadaki türlerin tesadüfi olarak oluştuğuna ve çeşitlendiğine inanır.

> "Darwin'in teorisinin, bir taraftan basit mekanik doğal ayıklanmacı yaklaşımla tüm varlığın oluşumunu açıklayarak materyalist düşünceyi desteklemesi, diğer yandan toplumsal gerçekliğe uygun biçimde çatışmacı düşünceyi benimsemesi ortaya çıktığı dönemde destek bulmasını sağlamıştır. Ayrıca biyolojik evrim teorisinin, bilimin kutsandığı bir döneme denk gelmesi, teoriye pozitif katkı sağlamıştır" (Dursunoğlu, 2016, s. 212).

Ancak bu teori İslam dininin öğretileriyle bağdaşmamaktadır. Çünkü İslamiyet'te yaratılan her şey yüce yaratıcı Allah'ın emriyle var olmuştur. İnsan türü de başlangıçtan bu yana yine insan olarak dünyadaki yerini alır. Sevim Asımgil *İnsanın Varoluş Serüveni* isimli eserinde konuyla ilgili olarak şu açıklamalarda bulunur:

> "Dünyada bulunan âdemoğullarının ve her türün mutlaka bir başlangıcı vardır. Gözlem ve deney açısından hareket ederek sonuca varılmak istendiğinde, her türün ilk olarak nasıl meydana geldiğinin cevabı tam ve doğru olarak verilememektedir. Bu konulara ilahi vahiyle yüce Allah (c.c) açıklık getirmiştir. Nur suresi 45. ayette şöyle buyrulur: 'Allah hareket edip debelenen her canlıyı sudan yaratmıştır; onlardan bir kısmı karnı üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerinde yürür, bir kısmı da dört ayak üzerine yürür, Allah dilediğini yaratır, Allah'ın her şeye kudreti yeter.' *Kur'an-ı Kerim*'de yer, gök, bitki ve hayvanlardan sonra insanın yaratılışına temas edilmektedir. Kâinatın meydana çıkması insanda son bulmuştur. Meryem suresi 67. ayete göre insan daha önce kendi cinsinden başka bir varlık yokken yaratılmıştır" (Asımgil, 1996, s. 17).

İncelenen eserde Harun, etkilendiği akımından dolayı giderek değerlerinden uzaklaşır. Şarkıcı olduktan sonra davranış ve düşünce bakımından daha da farklılaşır. Ömer Efendi, onaylamadığı bir evlilik yapması ve tesettürü bırakması nedeniyle kızı Sare'ye de küskündür. Başka bir şehirde yaşadığı için onunla irtibat kuramaz ancak Harun'a İslâm dininin hakikatlerini anlatmaktan asla vazgeçmez. Hatta son nefesini vermeden önce dahi tüm nasihati Harun'adır:

> "Dünyanın misali sıcak bir günde bir yolcunun günün bir saatinde bir ağaç gölgesinde konaklayıp sonra da yoluna devam etmesi gibidir. Parmağın sel suyuna batırılıp çıkarıldığındaki ıslaklık kadardır dünya hayatı oğlum… Dünyanın lezzetini ve levhini terk eden ve gençliğinde Allah'ın ibadeti ile meşgul olana, Allah, yetmiş iki sıdık sevabı verir.

> Ve o Rabbimiz indinde meleklerin bazısı gibidir. Sizin hep böyle olmanız için dua ettik" (Asımgil, 1993, s. 241-242).

Yazar, bu noktada ailenin ve çocukluk döneminde verilen dinî eğitimin bireyin inanç gelişimindeki belirleyici rolüne vurgu yapar. Nitekim Harun, babasının telkinleri doğrultusunda yanlış davranışlarından vazgeçerek yeniden dinî değerlere yönelir. Bu gelişmeyle birlikte karakterler arasındaki çatışma sona erer.

Düğünümde Ağlama romanında inanç temelli aile içi çatışma teması Serra ile amcası İbrahim Bey ve yengesi Zerrin Hanım arasındaki ilişkiler üzerinden ele alınır. Serra, ikinci evliliğini İmam Ömer ile yaptıktan sonra mütedeyyin bir yaşam tarzını benimser ve İslami kaidelere uygun olarak örtünür. Bir Bursa ziyareti sırasında yanlarında büyüdüğü amcası ve yengesinin evine de gider. Burada yengesi onun örtünmesini garipser ve Serra'nın giyim tarzını eleştirir. Onu modaya uygun giyinmemekle suçlar.

Türkçede "moda" sözcüğü Batılılaşmayla birlikte ülkemizde kullanılmaya başlanır ve başlangıçta Fransız kültür ve medeniyetinin Osmanlı imparatorluğuna sirayet eden etkisiyle görülür. Giyim-kuşam, modanın en önemli bölümünü oluşturur. Fransız aydın Tarde'ye göre geçmişin taklidi "adet", geleceğin taklidi ise "moda" olarak adlandırılır. Bu durum taklit edenle edilen arasında bir ilişki doğurur. Pasif tarafı taklit eden, aktif tarafı ise taklit edilen oluşturur. Çünkü taklit eden güçlü gördüğü için karşı tarafa benzemeye çalışır (Barbarosoğlu, 2013, s. 38).

Serra da taklitçiliğinden dolayı pasif gördüğü yengesini, yaşına uygun kıyafetler giymemesi, abartılı makyaj yapması ve burun estetiği ameliyatı olması yönüyle "show kadın" (Asımgil, 1994, s.181) olarak niteler:

> "Medyada sistemli bir şekilde başköşeye oturtulan show kadınlardan olmuştu, yaşlı bir show kadın… Tiyatrolara gitmeye hiç gerek yoktu, hayatın büyüklü küçüklü trajedilerinin yanında komedileri de pek çoktu… Yengesi yanaklarına renk verecek bir şeyler sürmüş, fakat onu derisine iyice yediremediği için bir parça gözünün altında pespembe kalmıştı. (…) Burnu on sekiz yaşında bir kızınki gibi olmuştu ama diğer bütün uzuvlarından ihtiyarlık sarkıyordu" (Asımgil, 1994, s. 181).

Daha sonra cibabı, sade yaşam tarzı ve güzelliğiyle dikkat çeken Serra, inançları doğrultusundaki kararlı tutumunu sürdürür; bu durum yengesi Zerrin Hanım'ın ona karşı içten içe hayranlık duymasına neden olur.

Aşka Çıkış Yok romanında inanç temelli aile içi çatışma yaşayan iki karakterin varlığı söz konusudur: Zeynep ve Melda.

Bunlardan Zeynep'in hikâyesi şöyledir: Zeynep, ebeveynlerinin boşanmasının ardından annesinin yanında kalmayı tercih ettiği için on bir yılın ardından Amerika'dan Türkiye'ye döner. Onun dinî duyguları babası Müslüman, annesi Hristiyan olduğu için tam bir karmaşa hâlindedir: "Amerika'da iken Amerikalı, Türkiye'de bulunduğumda Türk'üm okey, aldırdığım yok buna. Fakat her yerde ya tamamen Hristiyan olacağım veya da hakiki bir Müslüman… Bir kaosun içindeyim" (Asımgil, 1999, s. 57).

Annesi Sofia, kızından daima koyu bir Katolik gibi davranmasını umar. Bunun için onun adını aslında bir rahibenin de ismi olan Mağdalena koyar. Ne var ki onun adı Türkiye'de Zeynep'tir. Babaannesi de Hz. Peygamber'in kızının adı olduğu için ona Zeynep ismini vermiştir. Melda, teyzesinin torunu olan Zeynep'le yakından ilgilenir. Zeynep, Melda'yı tanıdıkça onun dindarlığıyla Hıristiyanların dindarlığını içten içe mukayese eder ve kendini bir bakıma İslam dinine daha yakın bulur. Sonrasında Melda'yla birlikte dinî kitaplar okumaya başlar. Okudukça kalbinde iman nuru ışır. Bir gün annesiyle telefonda konuşurken aralarında şöyle bir diyalog geçer:

> "- Alo, Anne, benim!
>
> - Mağdalena, sevgilim sen misin?
>
> - Evet, anneciğim fakat bana lütfen Zeynep de.
>
> - Çıldırdın mı kızım, Müslüman peygamberin kızlarından birinin adı Zeynep biliyorsun… Ben Mağdalena diyeceğim ama herkes de Mağdalena demeli, sen bir Hristiyan'sın. Maria Mağdalena bir azizenin ismi" (Asımgil, 1999, s. 56).

Bu doğrultuda Zeynep, okumaları sayesinde Müslüman olur. Zanzibar Adası'na gezmeye gittiğinde ise ilk namazını otelin yanında bulunan camide kılar. Kıldığı ilk namaz sabah namazıdır. Kalbi huzur dolar: "Nihayet ulaşmıştı kutlu bir sonuca, iki dinliliği terk ederek, İslam'ı seçmiş, tek ve en güzelde karar etmişti" (Asımgil, 1999, s. 173). Zeynep, artık özüyle, sözüyle; davranışlarıyla ve tercihleriyle tam bir Müslüman'dır. Annesi Sofia, Zeynep'in Müslüman olduğunu haber alınca "beyninden bir balyoz darbesi almışa" (Asımgil, 1999, s.220) döner. Ne var ki kızını inancından döndüremeyeceğinin farkındadır. Böylece Sofia, kızının

kararlılığını anlayınca onunla çatışmaktan vazgeçer; "Bunu değiştirme şansımın olduğunu zannetmiyorum kızım, dedi. Evet, hiç yok anne" (Asımgil, 1999, s. 221).

Melda, ise ailesinin tek dindar üyesidir. Ailesi, Melda'nın dindarlığından hoşlanmazlar. Ağabeyi Volkan'a göre Melda'nın namaz kılma vakitleri onların dışarı çıkma planlamaları için zaman kaybıdır:

> "-Eee… Söyleyin bakalım, geliyor musunuz gelmiyor musunuz?"
>
> -Ben ikindiyi kılmadım ağabey geç kalırım, namazımı kaçırırım dedi Melda.
>
> -Kızsam olmaz, kırılsam olmaz ne diyeyim ben şimdi sana kızım, söyleyecek söz bulamıyorum" (Asımgil, 1999, s. 36).

Melda ise ailesine her zaman Müslümanlığın gereklerini anlatır. Ancak onun söz ve davranışları ailesine tesir etmez. Annesi de İslami bilinç ve değerlerden oldukça uzaktır. Teyzesi ona eşarp hediye ettiğinde annesi eşarbı alır ve tek gözü açık kalacak şekilde başını örter. Sonra da "Möö…, möö…" (Asımgil, 1999, s. 113) diyerek sesler çıkarır. Annesinin örtünme olayını alaya alması teyzesini de Melda'yı da derinden üzer. Ancak ailesinin Melda'yla inanç temelli çatışması çok uzun sürmez. Zeynep'in Müslüman oluşu, Volkan ve Nalan Hanım'ın da hidayete ermesi üzerine onların dokundurmaları son bulur.

Ayrılan Kalpler romanında Habibe Hanım, eşinin vefat etmesinin ardından ölüm üzerine tefekkür edip dinî kitaplar okuyarak hidayete erince eski yaşam tarzına sırt çevirir. Ailesinin değer yargılarına karşı çıkar. Bir zamanlar feminizmin savunucusu olduğuna ve evlilik dışı ilişkileri onayladığına hayıflanır. Artık tek gayesi vardır: Tükenmekte olan ömrünü Allah'ın rızasını kazanmak üzere yaşamak. Onun bu değişimi ailesinde infial yaratır. Anlaşmazlıkları çoğalır:

> "Halasının Atillâ'nın anne ve babası ile olan çekişmeleri kavgaya varmadıkça bitmezdi, asla sonuca varamazlardı. Nihayet iki taraf da inançlarını birbirlerine kabul ettiremeyeceklerini kesin olarak anlayınca bağları kopmuştu, çok az görüşür olmuşlardı" (Asımgil, 1997, s. 114).

Ancak Habibe Hanım, tüm ailesinden uzak kalma pahasına da olsa hayatını dinî değerleri doğrultusunda geçirir ve bu durum onda bir üzüntü yaratmaz.

Sen Gidince romanında başkahraman Tamara, kocası alkol aldığı ve kumar oynadığı için çok üzülür. Ancak henüz hidayete ermediği o yıllarda bu durumun dinî boyutuna değinmez. Sadece aile huzurunu yerle bir ettiği gerçeğiyle sarsılır. Fakat

hidayete erip örtündüğünde ve namaz kılmaya başladığında ise edindiği kötü alışkanlıkların hem dünyasını hem de ahiretini yıktığını Selim'e hatırlatır:

> "- Kumar oynamak haram, bu senin için bir anlam taşımıyor mu?
>
> - Hayır. Haram tatlıdır derler.
>
> - O söz, şeytanın ve ona tabi olanların lafıdır. Haram mal ve haram para kazanan hiç kimse bu dünyada mübarek olmamıştır. Bilakis haramlardan sakınmakla kişi, insanların en şereflisi olur. Milyon kez of çektin, bir faydasını görmüyorsun. Tövbe Rabbim, de gönülden, bir gör nasıl rahatlayacaksın. Allahutaala kulun nedametinden memnun olur" (Asımgil, 2016, s. 300).

Ancak Selim, eşinin düşüncelerini umursamaz. Serra'nın örtünmüş olmasından da rahatsızlık duyar. Böylece evlilikleri sona erer. Yazar, bu örnekten hareketle inanç konusunda aynı çizgide olmayan bireylerin evlendiklerinde anlaşmazlığa sürüklenecekleri yönündeki düşüncesini ortaya koyar.

İnanç temelli aile içi çatışmalar akıllara Asr-ı Saadet dönemini getirir. Bu nedenle İslami romancılar Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında Müslüman olmayı seçerek hidayete eren kahramanların izdüşümünü eserlerinde yansıtmaya çalışırlar. Örneğin zengin bir aileden gelen Mus'ab bin Umeyr'in hidayete ermesi, ailesinde büyük bir çatışmaya yol açar ve bu durum onun ebeveynleri tarafından reddedilerek büyük bir yokluğa terk edilmesine sebep olur. Ancak Mus'ab bin Umeyr, İslam davasından vazgeçmez ve büyük bir mücahitlik örneği sergiler (Gürbüz: 2019, s. 71).

Sana Hiç Elveda Demedim Ki romanında inanç temelli aile içi çatışma yaşayan karakter başkahraman Hande'dir. Hande, dini değerler için ailesini karşısına alır ve onların desteklediği evliliği yapmaktan vazgeçer. Nişanlısı Kubeys ile onun kardeşi Ayşen, Müslüman olmalarına rağmen İslam'a mesafeli dururlar. Hande, mütedeyyin bir hayat sürdüğü için roman boyunca İslam'ın gereklerini yerine getirmeyen Kubeys'le evlenme konusunda tereddüt yaşar. Hande'nin amcası da Hande ile benzer kaderi paylaşır. Amcası hakiki bir Müslüman olarak hayatını sürdürürken yengesi çağın dayatmalarının peşinden gider:

> "Bir eve nasıl da öylesine zıt iki karakter düşmüştü, hayret edilecek bir şeydi. Bir kitapta okumuştu; bir zaman gelecek evli çiftlerden biri hakiki mü'min, diğeri imansız olacaktı… Dünya böyle bir yolculuğa mı çıkmıştı? Ürktü genç kadın… Titredi… Anne-babası bir çeşit, amca-yengesi başka bir çeşit birliktelik örneklendirmişlerdi. Kendisi ise Kubeys ile

bambaşka bir evlilik gerçekleştirecekti. İbadete mesafeli nişanlısıyla. Derinden bir iç çekti çaresizlikle" (Asımgil, 2020, s. 41).

Brezilya tatili sırasında Hande, amcasının kızı Ayşen'le bol bol sohbet etme imkânı bulur. Hande, İslami ahkâma uygun yaşadığı için farzlar yanında nafile ibadetlerle de meşgul olur. Hande'nin işrak namazı kılacağını öğrenen Ayşen, bu duruma şaşırır ve babasının onlardan çok Hande'yi sevdiğini belirtir:

"- İşrak namazı da mı kılıyorsun?

- En güzel nafile namazlardan biridir.

Ayşen bakışlarını kucağında topladı:

- Bende, Kubeys'de ve annemde görmek istediği şeyleri, sevgili babam, sende görüyor. Bizden fazla seviyor seni, taşıdığın kimliği.

- Benim babam da sizi severdi her geldiğinizde evi çikolata ve çeşitli oyuncaklarla doldururdu. Bazen kıskanırdım, kaçırırdım oyuncakları.

- Amcam hayatta olsaydı, o sevgisi bugün de devam eder miydi?

- Yaşadığınız hayat şeklinden, büyük bir üzüntü duyarak sürerdi. Kulluk yapmayı hafife almanıza üzülürdü" (Asımgil, 2020, s. 83-84).

Bu doğrultuda romanda yer alan her birey, benimsediği değerlere uygun gördüğü yaşam tarzını sürmeyi tercih eder. Nitekim Hande, ailesinin tepkisine rağmen dinî duyarlılığı bulunmayan Kubeys'le evlenmekten vazgeçer.

Ne Olur Gitme romanında inanç temelli aile içi çatışma teması Baran ile kız kardeşi Ceren üzerinden işlenir. Baran, arkadaşı Sait ve Muhammet sayesinde hidayete erer. Benzer şekilde kardeşi Ceren de Muhammet ve kız kardeşi Zehra'nın yaşam biçiminden etkilenerek hidayete erer. Her iki kardeşin hidayete erme süreçlerinde sorguladıkları ana mesele, ailelerinin Müslüman olmalarına rağmen İslam'ın gereklerini yerine getirmemeleridir. Bu sorun temelinde romanda zaman zaman aile içi çatışmaların yaşandığı görülür. Baran ve Ceren, İslami yaşantılarındaki eksikliklerin ailelerinden kaynaklı olduğunu belirterek anne ve babalarını suçlarlar:

" - Baban duymasın.

- Neyi?

- Bu sözlerini. 'Benim içkimin kime ne zararı var? Stresimi atıyorum onunla. Yorucu iş hayatının ardından, iki kadeh içki almazsam asla uyuyamam!' der her zaman.

- Namaz kılmadan yatıp uyuyabiliyor, içki almazsa uyuyamıyor, ters orantı anne.

- Sen de kılmıyorsun. Bayram namazlarına olsun gitmezsin.

- İbadet konularında, bu evde bana hiç kimse örnek olmadı ki; rol modelden mahrum yaşadım. Bundan dolayı nefsimle mücadeleden öte durumda, savaş hâlindeyim" (Asımgil, 2012, s. 18).

İslam dini, çocuk yetiştirmeyi oldukça önemser ve ebeveynler başta olmak üzere toplumun her kesimine çocuklarını ilahi kaidelere uygun olarak yetiştirme, yönlendirme ve eğitme mesuliyeti yükler. Müslüman olarak dünyaya gelen çocuğun doğduğu bu fıtrat üzere yetiştirilmesinden anne ve babaları sorumlu tutar. İslami romancılar, eserlerinde çocuk eğitiminin önemine vurgu yaparlar. Böylece çocuk yetiştirme konusundaki tehlikeleri gözler önüne sererek anne ve babaları uyarırlar ve bilinçlendirmeye çalışırlar (Gürbüz, 2021, s. 191-192).

İncelenen eserde Baran ile Ceren, ebeveynlerinden yeterli dinî eğitim almamış olmalarına rağmen bilinçlenmek suretiyle eksikliklerini gidermeye çalışırlar.

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında inanç temelli aile içi çatışma teması, Perihan Hanım ile eşi Hakan Bey üzerinden işlenir. Yardımcısı Gülseren Hanım'ın mütedeyyin yaşamından etkilenerek hidayete eren Perihan Hanım, eşi Hakan Bey'e İslam dininin gereklerini yerine getirebilmek için örtünmek istediğini bildirir. Hakan Bey, bu duruma itiraz eder ve öfkesini kontrol edemeyerek evin camlarını kırar. Perihan Hanım ise eşini gaflette olmakla suçlar:

"- Kapıyı çarpıp evden gidesim geliyor, sen örtünme vakasına temas ettikçe.

- Vaka deme, asabım bozuluyor, örtünme bir emir, bir Allah kanunu.

- İnatlaşacaksak, senin için emir, bana göre vaka" (Asımgil, 2020, s. 200, 202).

Hakan Bey'in tüm psikolojik şiddetine ve dayatmalarına rağmen Perihan Hanım, Allah'ın emrini her şeyden üstün görür ve inandığı gibi yaşamaya başlar. Çünkü sahip olduğu dinî inanç, ona güçlü bir manevi dayanıklılık kazandırır.

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı inanç temelli aile içi çatışma temasının görünümüne ilişkin tespit edilen hususların şöyle aktarılması mümkündür: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının on birinde ilgili temayı işler. *Diana, İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği,*

Yüreğim Nereye, *Terk Etme Beni, Hayatımdan Çık Git* ve *Dönme Artık Çok Geç* isimli romanlarda ise inanç temelli aile içi çatışma yaşanmaz.

İncelenen eserlerde iki kahraman, din değiştirerek hidayete erdiği için aileleriyle çatışma yaşar. Aile içinde dinî inançları nedeniyle çatışma yaşayan diğer kahramanlar ise kendilerini Müslüman addeden ailelere mensupturlar. Bu bakımdan bireylerin bilinçlenmek suretiyle hidayete ermeleri ailelerinde büyük bir tepkiye yol açar. Çünkü hidayete eren tipler, ailelerinin de hidayete ermesi için tebliğci tipe dönüşürler ve eski alışkanlıklarından tümüyle vazgeçerler. İnanç temelli çıkan aile içi çatışmalar romanların sonunda mutlaka sona erer. Bu durum, iki şekilde gerçekleşir: Birincisinde aileler de hidayete ererek uzlaşmayı sağlarken, ikincisinde hidayete ermeyen karakterler bu tercihi benimseyenlere saygı göstermek suretiyle çatışmayı sona erdirirler.

Romanlarda bekar dindar kahramanlar, evli dindar kahramanlara kıyasla aileleriyle daha fazla çatışma yaşarlar. Bu durum, evli kahramanların kendileriyle benzer dinî değerlere sahip eşlerle evlenmeleri sayesinde aile içi çatışmaların önemli ölçüde azalmasıyla açıklanabilir. Eserlerde, dinî inanç temelli aile içi çatışma yaşayan kahramanların çoğu ise kadınlardan oluşur. Yazar, ilgili temayı ele aldığı romanlarında İslam dininin öğretilerini diğer bütün değer ve ilişkilerin üzerinde konumlandıran bir anlayışı yansıtır. Bu doğrultuda eserlerde inanç temelli aile içi çatışma yaşayan kahramanlar, maruz kaldıkları dışlanma ve çeşitli güçlükler karşısında inançlarından taviz vermezler. Karakterler, aldıkları kararlardan pişmazlık duymazlar ve inançlarına bağlılıklarını sürdürerek çatışma yaşadıkları aile bireylerinin de hidayete ermeleri için dua ederler. Böylece yazar, inanç temelli aile içi çatışmaların çözümünü yalnızca bireysel kararlılıkta değil, aynı zamanda karşı tarafın dinî dönüşümüne yönelik umut ve temennide de temellendirir.

3.12. İslami Düğün Anlayışı

Düğün, Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*'te "evlenme veya sünnet dolayısıyla yapılan tören, eğlence, cemiyet" (TDK, 2009, s. 584) olarak tanımlanır. Düğün, Türk edebiyatında işlenen konular arasındadır. Romanlarda düğüne dair pek çok unsur yer alır. Bunlar arasında en çok düğüne hazırlık, düğüne davet, düğün mekânı ve zamanı, düğünde tertip edilen eğlence biçimleri, gösteriler, düğün sofrası, sunulan hediyeler ve benzeri unsurlar dikkat çekici olanlardır (Baş, 2008, s. 23).

Her toplum, kendine ait nikâh ve düğün törenlerini içinde bulunduğu toplum yapısına ve inandığı dine uygun biçimde gerçekleştirir. İslami gelenek dairesi içinde evlenen çiftler, hayatlarının önemli bir dönüm noktası olan evlilik günlerini düğün adı verilen kutlama töreniyle topluma duyurarak yasal yollardan meydana getirdikleri bu helal birleşmeyi diğer gayrimeşru birleşmelerden ayırırlar. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), bir hadis-i şeriflerinde "Nikâhı açıkça yapınız ve nikâh sırasında def çalınız" buyurarak evlilikte aleniyetin önemine vurgu yapar. İslam'da düğün de bu aleniyetin sağlandığı önemli bir kutlama biçimidir (Yaran, 1994, s. 15).

> "Evlilik düğününde eğlence önemli bir husustur. Eğlence denildiğinde şarkı ve müzik akla gelmektedir. Tabi ki eğlence bunlarla sınırlı değildir. Tarihin her döneminde eğlence var olmuştur. İslâm âlimleri bütün meselelerde olduğu gibi bu hususta da bazı düzenlemeler yapmıştır. Çünkü meşru eğlenceler yanında sakıncalı eğlencelerin varlığı da bilinen bir gerçektir. Masiyet bulunan eğlencelerin bizzat kendisinin sakıncalı olmasının yanında daha başka sakıncalara yol açacağı izahtan varestedir. Öyle ki kimi eğlencelerde alkol vb. zararlı maddelerin etkisiyle tartışmalar, hatta kavgalar çıkabilmekte böylelikle sevinç ve eğlencenin yerini hüzün ve pişmanlık almaktadır. Bu tür düğünler ifradı temsil ederken tefrid mesabesinde olan kimi düğünler de bulunmaktadır" (Çinar, 2023, s. 57).

Düğün törenleri, yapıldığı zamana ve toplum yapısına göre sosyal ve kültürel anlamda değişiklikler gösterir. İslam toplumlarında da düğün törenleri, bölgeden bölgeye ve örf ile adetlere göre değişebilir. İslam dini, düğün merasimlerinde aşırıya kaçılmasını, israfı ve gösterişi yasaklar. Ancak İslamiyet'in sosyal hayatla ilgili ortaya koyduğu esaslara uymak ve aşırılığa kaçmamak kaydıyla düğünde eğlenmek meşrudur (Yaran, 1994, s. 16). Ancak günümüz toplumlarında tertip edilen düğünlerde İslam dininin öğretileriyle bağdaşmayan birtakım davranışlar, bu merasimleri hoş karşılayan kişilerin oluşturduğu topluluklarda meşru görülebilir. Fakat İslam düşüncesine göre dinin temel hüküm ve ilkeleri değişmez kabul edilir:

> "İslami romancılar, nişan ve düğün gibi günlerde İslami kuralların esnetilmesini veya İslamiyet'ten taviz verilmesini topluma bulaşmış bir hastalık olarak görür ve buna karşıt bir duruş sergilemeye çalışır. Bu konuda okuyucular bilinçlendirilmeye çalışılır, toplumda düğün/nişan törenlerinde yapılan yanlış uygulamalar gösterilir, bunların İslamiyet'te yerinin olmadığı belirtilir ve İslamiyet'e uygun alternatif eğlenme yolları ortaya konur. Böylece kendisini muhafazakâr olarak tanıtan kişilerin bile düştüğü bir hataya dikkat çekilir ve ideal İslami nişan/düğün törenleriyle toplum bilinçlendirilmeye çalışılır" (Gürbüz, 2021, s. 144).

İslami romanın önemli temsilcilernden Sevim Asımgil de romanlarında İslami düğün anlayışı temasına yer verir. Kadın-erkek ilişkilerini flört zemininden çıkararak meşru evlilik çerçevesinde kurgulayan Asımgil, romanlarında düğün törenlerini de İslami hayat nizamı doğrultusunda helal ve haram sınırları gerçekleştirilen bir uugulama olarak sunar. Bu yönüyle yazar, okuyucusuna İslami düğün anlayışını benimsetmeye yönelik bir yaklaşım sergiler.

Yazar ilk romanı *Siyah Zambak ve Merve*'de Esra karakterinden yola çıkarak İslami düğün anlayışının bireylerin tercihlerindeki izdüşümlerini inceler. Eserde Esra, öncelikle düğün alışverişi sırasında her türlü abartıdan kaçınır. Pahalı ve gösterişli eşyalar yerine işine yarayacak makul eşyaları tercih eder. Yatak odası takımı almak istemez. Onun yerine hem yerde yatmak sünnet olduğu için hem gündüzleri de odayı kullanabilmek adına yer yatağını uygun bulur. Misafir ve yemek odası takımı da almaz. Oturma odası içinse yer minderlerini ve bir halıyı yeterli bulur. Gelin arabası adı altında aracın süslenmesine karşı çıkar. Gelinlik giymek ve gelin çiçeği kullanmak istemez.

Batılılaşmanın etkisiyle 1870'li yılların ardından açık renk gelinlikler tercih edilmeye başlar. Batı etkisi sarayda da kendini hissettirdiğinden beyaz gelinlik modası sultanlardan başlamak üzere halka yayılır ve bu sayede beyaz gelinlik modasının günümüze uzayan seyri oluşur (Koç & Kaya Durmaz, 2018, s. 14).

> "Gelinlerin al kaftan giydiğine Dede Korkut kitabında da rastlanılmaktadır. Gelin kıyafeti asırlar boyu pek bir farklılık göstermemiş ilk defa Avrupai tarz örnek alınarak dikilen beyaz gelinliği II. Abdülhamid'in kızı Naile Sultan giymiştir. Biçimi aynı olmakla beraber Naile Sultan'ın kırmızı değil de beyaz gelinlik giymesi tepkilere yol açmıştır" (Barbarosoğlu, 2013, s. 182).

İncelenen eserde Esra, mütedeyyin kişiliğinden dolayı Batı âdetine karşı çıkar. Ancak onun gelinlik giyinmeye yaptığı itirazı annesiyle arasında müthiş bir gerginlik yaratır. Hanife Hanım, gelinlik giymeyen genç kızların olsa olsa "gelinliksiz gelin" (Asımgil, 1999, s. 162) olacaklarını söyleyerek kızını kıyafet konusunda ikna etmeye çalışır. Esra ise yeşil bol kadife bir elbise giyinme konusundaki fikrinin kesin olduğunu hatırlatır. Hanife Hanım, bu sefer de kızının "türbeye" (Asımgil, 1999, s. 164) benzeyeceğini düşünerek üzülür. Ancak Esra, kararından vazgeçmez ve tam da istediği gibi bir düğün yapmayı başarır: "Bu gelin başka türlü, herkesten farklı bir

gelin. Gelinlik giymemiş, duvağı yok, elinde çiçek demeti tutmuyor…" (Asımgil, 1999, s. 168).

Düğünde kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde misafir edilir. Hafız Mehmet, şalvar ve cübbeden oluşan damatlığıyla erkekleri ağırlarken Esra da çarşaflı talebelerine ve diğer misafirlere sohbet verir. Her iki tarafta da "…kıssalar anlatılıyor, karı-koca haklarından bahsediliyor, meâli verilerek *Kur'an-ı Kerim* okunuyordu" (Asımgil, 1999, s. 169). Böylece "Nefislere değil, kalplere düğün yapılmıştı"(Asımgil, 1999, s. 170). Böylece iki genç "hiçbir şeriatsızlık yapmadan" (Asımgil, 1999, s. 13) birleşir.

Sevda Geri Dön romanında başkahraman Sevda, hidayete erdikten sonra İslam dininin emir ve yasaklarına uygun olamayan tüm davranışlarından vazgeçtiğini açıklar:

> "Her hafta perşembe geceleri tertiplediğimiz poker partilerine ben katılmayacağım. Bundan böyle moda defilelerini izlemeyeceğim. Boş vakitlerimi müzayede salonlarında geçirmeyeceğim. Gece kulüplerine, gazinolara gitmeyeceğim. Hepsinin kapılarına kendim için açılmamak üzere kilit vurdum. Denize plajlardan girmeyeceğim… Kendilerini çok sevmiş olmama rağmen iki kaynımın yanında da örtüsüz çıkmayacağım! Tabii ki yanak yanağa öpüşmelere de son vereceğiz" (Asımgil, 2015, s. 74-75).

Bu davranışlar arasında İslam dinine aykırı olarak yapılan düğünlere katılmamak da yer alır. Sevda, bu nedenle görümcesi Defne'nin kızının düğününe katılmayacağını bildirir. Ancak Defne, Sevda'ya "değişik bir felsefi görüş"e (Asımgil, 2015, s. 164) kapıldığını söyleyerek karşı çıkar. Sevda ise müsterih bir biçimde kararını yineler ve düğüne katılmaz: "Defneciğim felsefî düşüncelere kapılmakla, kapılmamakla bir alakam yok benim. Sadece Rabbimin buyruklarını yapmaya çalışıyorum. Diyeceğimin hepsi bu…" (Asımgil, 2015, s. 164).

Dilârâ romanında iki düğün sahnesi yer alır. İkisinde de düğünlerin detaylarına yer verilmez. Sadece İslami kurallara uygun olup olmadığı hissettirilir. Birincisi Çetin'le İrem'in düğünüdür. İrem, gelinliğini Fransız dantelinden diktirir. Kadınlarla erkeklerin karışık olarak yer aldığı düğünde tüm davetliler çok eğlenir. Eserdeki ikinci düğün Ömer'in arkadaşınındır. Ömer, orada yalnız kalmamak için Selda'nın da yanında gelmesini ister. Amacı kardeşiyle düğünde dans etmektir. Dilara, yapılan düğünün İslami usullere göre olmadığını söyleyerek kardeşlerine karşı çıkar: "İslâm gevşeklik, tâviz, duymamazlıktan gelme tanımaz Ömer. Bu düğün Müslüman usûlü değil" (Asımgil, 1991, s. 87-88). Ancak Selda ile Ömer, ablalarını dikkate almazlar.

Tartışmalarının sonucunda Ömer, Dilara'yı "geri kafalık"la suçlar: "Senin söylediğin şeylerin herkes tarafından kabul edilmesi 1400 küsur sene evveldi. Şimdi 20. asırdayız ablacığım" (Asımgil, 1991, s. 89).

Romanın sonlarına doğru Ömer, gerçekleştirdiği bu eylem için çok pişman olur: "Kıl diplerinden bir utanç fışkırdı. Selda'yı süslemiş, püslemiş düğüne götürmüştü, dans etsin diye başka erkeklerin kollarına kendisi bırakmıştı" (Asımgil, 1991, s. 226). Ancak yaşadığı iç çatışmalar Ömer'i daha derin düşünmeye ve eyleme sevk etmediği için hidayete ermesine vesile olmaz. Yazar, Ömer karakteri aracılığıyla benzer tutum ve davranışları sergileyen kişilere yönelik bir eleştiri ortaya koyar. Zira yazara göre, pişmanlık duyulan davranışların yerini İslami değerlere uygun tutum ve davranışlar almadıkça bireyin iç huzuru yakalaması mümkün değildir.

Düğünümde Ağlama romanında Serra'nın anne ve babası, kızlarının İslam dininin öğretilerinden uzak bir yaşam tarzını benimseyen Emre ile evlenmesini istemezler. Ancak Serra, Emre'ye âşık olduğu için onunla evlenir. Emre ile Serra'nın düğünleri kadın ve erkeklerin karışık olarak eğlendiği bir salonda gerçekleşir. Serra'nın anne ve babası, düğünün İslami olmaması nedeniyle kızlarının düğününe gitmezler:

> "Salonda yapıldığından kızlarının düğününe gitmemişler, o gün eltisinde misafir kalmışlardı. Düğün bittikten sonra Emre ile Serra gelip onların ellerini öpmüş, aynı akşam geç saatlerde Avrupa'ya balayına çıkmışlardı" (Asımgil, 1994, s. 102).

Serra'nın anne ve babası, kızlarının düğününe katılmadıkları için pişman olmazlar. Aksine düğüne katılanlara hidayete ermeleri için dua ederler. Çünkü böylesi bir düğüne katılmamakla günaha girmemeyi eş tutarlar. Nitekim:

> "Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri, oyunlu ve çalgılı ziyafetten yemek yemeyi, karnın afetlerinden saymıştır. Bu gibi kaynaklardan beslenen Anadolu halkı arasında hacca giden, ibadet ve dinî yaşantısına dikkat eden bazı kimseler, oyun ve çalgılı düğünlere gitmeyi dinen kötü kabul ettikleri için, davullu çalgılı düğünlere gitmemekle övünürler ve bunu büyük bir fazilet olarak kabul ederler" (Çolak, 2005, s. 148-149).

İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği romanında İslami düğün anlayışı teması üzerinde özellikle durulur. Nitekim eserde tarihi alınan düğün merasimi İslami usule uygun olmadığı için gerçekleşemez. Romanda Havra ve Ömer nişanlıdır. Düğünleri için bütün hazırlıklar tamamlanır. Davetiyeler dağıtılır. Düğüne son on gün kala

Ömer, askerlik arkadaşı Bahadır Bey'e davetiye vermeye gider. Bahadır Bey, mütedeyyin bir kimsedir. İsmailağa Sokağı'ndaki camide *Kur'an-ı Kerim* dersleri verir. Bahadır Bey, davetiyeyi görünce sitem eder. Çünkü düğün İslami esaslardan uzak olarak kadınlarla erkeklerin bir arada bulunduğu içkili ve müzikli bir ortamda yapılacaktır.

Ömer, Bahadır Bey'i haklı bulur. Düğünün tarzını değiştirmek için nişanlısı Havra ile konuşur:

> "Kutlu olan bir hayata İslami usullere göre başlamalı… İçkili, danslı-cazlı, kadınlı-erkekli eğlenerek düğün batı usulü… Biz de kendi dinî ve millî değerlerimizi tercih edelim düğünümüzde… Ne var ki batı usulü düğün yapanlara İslam'da şiddetli tehditler var" (Asımgil, 2003, s. 90-91).

Ancak Havra, Ömer'i alaya alır: "Biz yürekliyizdir, dedi şakacı hâlini sürdürerek" (Asımgil, 2003, s. 91). Böylece Ömer, nişanlısının İslam hakkındaki düşüncelerinin "sadece kuru ot topluluklarından ibaret" (Asımgil, 2003, s. 92) olduğunu anlar. Bir an onunla evlendiğini düşünür:

> "Havra ile evlenecekler güzel havalarda evlerinin deniz tarafında olan balkonunda akşam yemeklerini yiyeceklerdi şimdi olduğu gibi karşılıklı. Yazları Side'ye gidecekler, amcasının motelinde kalacaklardı bir ay. Side'nin altın sarısı, incecik, sıcacık kumlarında koşacaklardı mayolarıyla hiç pervasızca, okuldan çıkmış çocuklar gibi özgür, hür ve sorumsuz olarak. Cumartesi günleri öğleden sonra bir kafeye uğrayacak, çay saati keyfi yaşayacaklardı canlı müzikle" (Asımgil, 2003, s. 85).

Ömer, böyle bir hayatı sığ ve amaçsız bulur. Havra da düşüncelerinden taviz vermez. Ancak Ömer'in düşüncelerinde ne kadar kararlı olduğunu görünce yüzüğünü çıkarır ve nişanı bozar.

Ayrılıklarının üzerinden üç yıl geçer ancak ikisi de birbirlerine âşık oldukları hâlde kararlarından pişmanlık duymazlar. Çünkü Ömer, hidayete erdiği için her işinde Allah'ın rızasını gözetir. Havra ise modern bir kız olduğunu söyleyerek teselli bulur. Onların yarım kalan aşkı Havra'nın hidayete ermesiyle tamamlanır. Havra, hidayete erince Ömer'i arar. Ona yeni Havra'yı anlatır. Ömer, duaları kabul olduğu için çok mutlu olur. Böylece onlar iki üç gün içinde evlenirler.

Yazar, İslam'da evliliğin kolaylaştırıldığı anlayışını Havra ile Ömer'in evliliği üzerinden ortaya koyar. Nitekim Havra, ilk nişanlılık döneminde düğünü için aylarca hazırlık yapar. En gösterişli olabilmek adına çok emek ve para harcar. Ancak

evliliğin mahiyeti hakkında hiç düşünmez. Hidayete erdikten sonra ise evliliğin çzünü kavrar ve nikâh akdini yeterli görür. Ayrıca bir düğüne ihtiyaç bile duymaz. En önemlisi çok mutludur. Çünkü Allah'ın rızasından ayrılmaz ve âşık olduğu kimseyle evlenir.

Aşka Çıkış Yok romanında Melda, ailesinin tek dindar üyesidir. Onun düğün ve nişan törenlerine gitmek istememesi annesini rahatsız eder. Ancak Melda, dinî değerlerden taviz vermez: "Ben yaşamın süslenme ve eğlence kısmını severim, Melda bana benzemedi, bir nişan veya düğün oldu mu zorla götürüyoruz, sıkıntıyla dönüyor" (Asımgil, 1999, s. 74). Melda, kadınlarla erkeklerin karışık olarak eğlenmesine karşı çıkar. İslam dininin izin verdiği ölçüler nispetinde yapılan her türlü eğlenceye katılabileceğini açıklar. Ne var ki çevresi bu duyarlılıktan oldukça uzaktır.

> "Efendimiz de (s.a.v.) evliliklerin bir şenlik havasında, sevinç içinde yapılmasını istemiş, insanların def çalıp şarkı söylemelerine, ziyafet vermelerine, şeker, hurma ve meyve gibi şeylerin damat ve gelinin üzerine serpilmesi şeklindeki eğlence şekillerine müsamaha göstermiştir. Hatta bu konularda ihmalkâr davrananları uyararak düğünün gereğinin yapılmasını teşvik etmiştir. Ancak câhiliye kültüründen kaynaklanan yanlış âdetleri kaldırmıştır. Düğünlerde içki içilmesi, eğlencede aşırıya gidilmesi, kadın ve erkeklerin birbirlerine karşı mahremiyet sınırlarını aşan tavır ve davranışlar içinde bulunması Peygamberimiz tarafından yasaklanmıştır" (DİB, 2013, s. 76).

Terk Etme Beni romanında yazar, Müslümanların düğünlerde nasıl hareket etmesi gerektiğini Eymen karakteri üzerinden örneklendirir. Eymen, kadınlı erkekli düğünlere katılmayı tercih etmez, katıldığı cemiyetlerde ise danstan ve kızlı erkekli oyunlardan uzak durur:

> "Hep aynı hikâyeden, Eymen'in kendini her şeyden soyutlamasından. Sadece sigara içmemekle kalmıyor; bir nişana gitsek dans etmiyor, kızlı erkekli karma oyunlara katılmıyor, yemeğe çıksak bira içmiyor. Ayrı bir yere oturuyor, bunu kimse hoş karşılamıyor " (Asımgil, 2020, s. 50).

Buna karşılık Tayfun ile Asena, evlilik hazırlıkları sürecinde çeyiz mağazalarını, mobilya ve beyaz eşya dükkânlarını günlerce gezerler. Şatafatlı bir düğün yapmayı arzularlar. Eymen'i de tercihlerinden dolayı kınarlar. Ancak Eymen, inanç ve değerlerinden taviz vermez ve arkadaşları tarafından dışlanmasına rağmen İslam dininin esaslarına aykırı her türlü davranıştan uzak durur.

Ayrılan Kalpler romanında Habibe Hanım, eşinin vefat etmesinin ardından ölüm üzerine tefekkür ederek hidayete erince eski yaşam tarzından vazgeçer. Atilla, halasını her ziyaret ettiğinde onu dinî kitaplar okurken görür. Habibe Hanım, Mahmut Esat Hoca'nın tarikatına mensup olur ve görüştüğü herkese başta yeğeni olmak üzere İslam'ın emir ve yasaklarını hatırlatır. Feminizmin tuzağından kurtulduğu için şükreder, geçmişteki hataları için tövbe eder. Yeni hâliyle "pergelin ucunu 360 derece" (Asımgil, 1997, s. 113) döndürür. Bu nedenle dışlanmak pahasına da olsa yeğeni Atilla'nın nişanınına ve nikâhına katılmaz. Çünkü İslâmi usulden uzaklaşılarak yapılan toplantılara ve törenlere katılmanın dinen sakıncalı olduğu görüşünü benimser: "Oğlum hiç sizin nikâhınızda bulunmayı istemez miyim? Fakat şartlarınız gayri İslâmî" (Asımgil, 1997, s. 114). Böylece haram olarak değerlendirdiği her türlü ortama katılmayı reddeder.

Ne Olur Gitme romanında yazar, İslami düğün anlayışının nasıl olması gerektiği üzerinde ayrıntılı bir biçimde durur. Bu bağlamda Baran'ın annesinin düğünlerde dans etmesi eleştirel bir bakış açısıyla ele alınır ve düğünlerde orkestra eşliğinde eğlenilmesinin İslami yaşam anlayışıyla bağdaşmayan bir uygulama olduğu aktarılır:

> " - Gelinin anne-babası karşılıklı oynarken anne-babam onlara eşlik etmiş. Biliyorsun annem güzel raks eder. Arkadaşlarının ısrarı üzerine pistin ortasında tek başına oynamış. Çok alkış almış, gelinle damat düğünlerine neşe kattığından dolayı özel olarak teşekkür etmişler.
>
> - Yaşlandım artık, raks etmem diyordu. Uzun zamandır hiçbir yerde oynamıyordu.
>
> - Orkestra çok güzel oyun havaları çalmış, çoşmuş, dayanamamış.
>
> Elinin alnının üzerinde gezdirdi Baran:
>
> - Annem altmış yaşına girdi. Şu babam çok antika adam, cümle âlemin önünde eşinin şişman poposunu sallamasına nasıl müsaade etmiş, hayret bir şey" (Asımgil, 2012, s. 23-24).

Buna karşılık yazar, Baran ile Sait'in konuşmaları aracılığıyla Müslüman düğünlerinin nasıl olması gerektiği konusuna yer verir:

> " - Düğün bir sünnetin ilânıdır. Mukaddes bir kurum olan ailenin temeli atılıyor demektir, yapılan düğünle. İslam'ın koyduğu sınırların dışına taşmamalı. Bir sünnet, içkili, kadınlı-erkekli karışık dans ve eğlencelerle ihya edilmemeli.
>
> - Çok haklısın.

- Bizde kadınlar ayrı eğlenir, erkekler ayrı" (Asımgil, 2012, s. 129).

Bu Kalp Seni Unutur Mu? romanında İslami düğün anlayışı teması mütedeyyin bir yaşam süren Gül karakteri üzerinden işlenir. İlahiyat öğrencisi olan Gül, annesi Gülseren Hanım'a Tarık Bey'le sadakate dayalı bir mantık evliliği yapmak istediğini bildirdikten sonra düğün yapmak istemediğini; nikâhında ise gelinlik yerine cilbap giyineceğini belirtir. Gülseren Hanım ise bu tercihlere karşı çıkar:

> "- Çocukluğunda gelin bebeklere çok düşkündün, eline geçen beyaz parçaları büzüştürür, çeşit çeşit ipekten, tülden, satenden duvaklar yapardın, bir türlü beğenemezdin. Kendi gelinliğinde ne yapacaksın, göreceğiz, kim bilir kaç gelinlikçi dolaşacaksındır.
>
> - Gelinlik giymeyi düşünmüyorum. Düğün de istemiyorum, cilbabımla nikâhımız kıyılır, evlilik olur biter.
>
> (…)
>
> - Gelin olma hevesin ömrün boyunca içinde kalır. Her gelin gördüğünde, ben giyemedim dersin, için yanar, tutuşur" (Asımgil, 2020, s. 173-174).

Nitekim Gül, kararından dönmez ve annesi ona saygı duymak zorunda kalır. Onun bu tutumunun temelinde Batı kökenli düğün adetleri ile İslam dininin esaslarına bağdaşmadığını düşündüğü gelene ve uygulamalara karşı mesafeli yaklaşımı bulunmaktadır.

> "Düğün denilince oyun ve eğlence akla gelmektedir. Bu eğlence vasıtasıyla, hem evliliğin neşe ve mutluluk içinde karşılanması hem de kıyılan nikâhı herkesin duyması sağlanır, yani evlilik alenileşir. Resûlullah Efendimiz, 'Haram olan (ilişki) ile helâl olan (nikâh) arasındaki ayırıcı özellik, def çalmak ve şarkı söylemek (suretiyle duyurmaktır).' ve 'Nikâhı ilân edin, onu (topluma açık olan) mescitlerde yapın ve onda def çalın." ifadeleriyle düğünde helâl daireyi aşmayacak şekilde eğlenmeye teşvik etmişlerdir (DİB, 2013, s. 79).

Yapılan incelemelerden hareketle Sevim Asımgil'in romanlarında ele aldığı İslami düğün anlayışı temasının görünümüne ilişkin tespit edilen hususlar şu şekilde aktarılabilir: İslami roman yazarı olarak Sevim Asımgil, on yedi romanının on birinde İslami düğün anlayışı temasını işler. *Meriç'in Kanlı Gelini*, *Diana*, *Yüreğim Nereye*, *Sen Gidince*, *Sana Hiç Elveda Demedim Ki* ve *Hayatımdan Çık Git* eserlerinde ise ilgili temaya rastlanılmaz.

Eserler incelendiğinde, yazarın İslami esaslarla bağdaştırmadığını değerlendirdiği düğün uygulamalarını eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı

görülmektedir. Bu kapsamda eleştirilen hususlar; evliliğin mahiyetinden ziyade gösterişin ön plana çıkarılması, israfa varan alışverişlerin yapılması, Batı kökenli bir uygulama olarak değerlendirilen gelinlik ve damatlığın tercih edilmesi, kadın ve erkeklerin bir arada eğlenmesi ileşarhoşluk veren içeceklerin kullanılması şeklinde sıralanabilir.

Sevim Asımgil, İslami düğün anlayışı temasını işlediği romanlarında bireylerin inançları doğrultusunda yaşamalarını esas alan bir yaklaşımı yansıtır. Bu doğrultuda yazar, Allah'ın rızasına uygun biçimde kurulan evliliklerin taraflara huzur ve mutluluk getireceği anlayışını ön plana çıkarır. Romanlarda düğün merasimlerinde kanaatkâr olunması, israftan kaçınılması, Batı kökenli bir gelenek olarak değerlendirilen gelinlik yerine özenle hazırlanmış bol bir elbisenin, damatlık yerine ise şalvar ve cüppenin tercih edilmesi; kadın ve erkekelerin ayrı ortamlarda eğlenmesi İslami düğün anlayışının temel unsurları olarak sunulmaktadır. Bu yönüyle yazar, düğün merasimlerinde ikramlardan kıyafetlere kadar her türlü aşırılığı ve kadınlarla erkeklerin bir arada eğlendiği düğün anlayışını eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmektedir.

SONUÇ

İslami çevrelerin roman türünü benimsemesinin bir sonucu olarak 1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar hızlı bir gelişim gösteren ve günümüze değin baskıları devam eden İslami roman türü, edebiyat alanında mütedeyyin kesimi temsil eden yazarlar tarafından benimsenmiştir. İslami kesim, Tanzimat'la birlikte ortaya çıkan ve Cumhuriyet Dönemi'nde devam ettiğini düşündükleri kültürel ve dinî kimlik kaybı gibi toplumsal yapıda meydana gelen birtakım olumsuzlukların ancak İslam hukukunun uygulanmasıyla giderilebileceğine inanır. Bu doğrultuda roman türünün sunduğu imkânlardan faydalanarak ideal Müslüman tiplerini kurgular ve eserleri aracılığıyla bireylerin hidayetine vesile olmayı amaçlarlar.

İslami romanlar, konularını Türkiye'de İslam dini etrafında tartışılan meselelerden ve sekülerizmin Müslümanlar üzerindeki etkisinden alır. Bu eserlerde İslam dininin öğretileri ve felsefesi ön plana çıkar. Bunun yanı sıra mütedeyyin çevrenin çektiği sıkıntılar dile getirilir ve her türlü siyasi ve toplumsal koşulda Müslümanca bir yaşamın nasıl olması ve sürdürülmesi gerektiği üzerinde durulur. İslami romanlar; karakterlerin tek boyutlu biçimde kurgulanması, biçimsel özelliklerin geri planda bırakılması ve olay örgüsünde basitliğe gidilmesi gibi birtakım nedenlerle edebî bakımdan çoğu zaman yetersiz bulunur. Ancak İslami romancılar, bu eleştirilerden rahatsızlık duymaz. Zira onlar için temel amaç estetik kaygılardan ziyade mesajın açık, anlaşılır ve geniş kitlelere ulaşılabilecek bir biçimde aktarılmasıdır.

Türk edebiyatında İslami romanlar kaleme alan yazarlardan biri de Sevim Asımgil'dir. Diş hekimi olan yazar, bir süre mesleğini sürdürdükten sonra muayenehanesini kapatarak zamanının çoğunu yazma faaliyetlerine ayırmıştır. İlk romanı *Siyah Zambak ve Merve*'yi 1985 yılında yayımlayan Asımgil, bu tarihten vefat ettiği 2018 yılına kadar okuma ve yazma çalışmalarını aralıksız sürdürmüştür. Yazarın, on yedisi roman olmak üzere İslami ve kültürel konularda kaleme aldığı toplam elli sekiz eseri mevcuttur. Asımgil, İslami değerleri aktarma amacıyla kaleme aldığı romanlarında özellikle kadınları ilgilendiren meselelere günlük yaşamdan örnekler üzerinden yer verir. Yazar, anneleri neslin inşasında toplumun temeli olarak görür ve bu doğrultuda özellikle kadın karakterler aracılığıyla dinî bilgi ve değerlerin aktarımını önceler. Bu yaklaşım, bilinçli annelerin yetişmesi ve onların yetiştireceği

dindar nesil aracılığıyla bilinçli bir Müslüman toplumun oluşmasına ilişkin yazarın idealini yansıtır.

Edebî kişiliğini İslam dini ekseninde oluşturan Sevim Asımgil, romanlarının yapı unsurlarını yine bu temel üzerine kurgular. Tezli roman anlayışına bağlı olarak eserlerinde öncelikle vermek istediği mesaja odaklanan yazar, ele aldığı temalarla okuyucuda İslami bir bilinç ve farkındalık oluşturmayı amaçlar. Asımgil'in romanlarında özellikle şu on iki temanın öne çıktığı görülmektedir. Bu temalar; arkadaş seçimi, ölüm, yozlaşma, popüler kültür eleştirisi, feminizm eleştirisi, hidayete erme, aşk, evlilik, kadınların eğitimi ile çalışma hayatı, ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme, inanç temelli aile içi çatışma ve İslami düğün anlayışı olarak sıralanabilir.

Sevim Asımgil, romanlarında arkadaş seçiminin bireyin hayatı üzerindeki etkisi üzerinde önemle durur. Yazar; arkadaşlık temasını işlerken iyi arkadaşların kişiyi olumlu yönde etkileyerek doğruya yönlendireceği, kötü arkadaşların ise bireyi yanlış davranışlara ve olumsuz alışkanlıklara sevk edebileceği düşüncesinden hareket eder. Asımgil'in eserlerinde ideal arkadaş profili, kişinin İslam dininin emir ve yasaklarına bağlılığı temelinde şekillenir. Buna göre bireyin inanç ve yaşama biçimi, onun dost olarak nasıl değerlendirileceğini belirleyen başlıca unsurdur.

Sevim Asımgil, ölümün insanoğlu için tesirli bir vaiz olması imkânından yararlanarak romanlarında ölüm temasına geniş yer ayırır. Yazar, eserlerindeki karakterler aracılığıyla okuyucularına insanın yaşam biçimi ile ölüm biçimi arasında bir ilişki bulunduğu düşüncesini aktarır. Bu doğrultuda kimi zaman anlatıcı olarak doğrudan müdahalelerde bulunur, kimi zaman ise sözünü teslim ettiği tebliğci tipler aracılığıyla ölümün İslam dinindeki anlam ve önemini vurgular.

Yazarın romanlarında önemle durduğu bir diğer tema yozlaşmadır. Yozlaşma, bireyin sahip olduğu değerlerden uzaklaşarak özündeki olumlu nitelikleri kaybetmesi olarak ifade edilebilir. Asımgil'in romanlarında mütedeyyin aile ortamında yetişmeyen, dinî eğitimden yoksun kalan ve yanlış arkadaşlık ilişkileri kuran bireyler, yozlaşmaya daha açık hâle gelmeleriyle ön plana çıkarlar. Asımgil'in romanlarında yozlaşan karakterler, kendi iradeleri doğrultusunda iki farklı sonla karşılaşırlar. Bunlardan ilki, yazarın olumlu bir dönüşüm olarak kurguladığı dinî bilinç kazanma ve inanç eksenli bir yaşamı benimseme sürecidir. İkinci grupta yer

alan karakterler ise yozlaşmayı sürdürerek İslam dininin yasakladığı tutum ve davranışları sergilemeye devam ederler. Asımgil, eserlerinde sunduğu bu örnekler aracılığıyla yozlaşmanın nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koymakta; bireyi dinî ve ahlaki değerlerden uzaklaştıran etkenlere karşı farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sevim Asımgil, romanlarında popüler kültür ve eleştirisi üzerinde de önemle durur. Eserlerde yozlaşma sürecine giren karakterlerin aynı zamanda popüler kültürün takipçileri olarak resmedildiği görülür. Bu bağlamda kadın karakterler, özellikle popüler kültürün etkisi altında kalan kişiler olarak öne çıkar ve bu etki daha çok moda kavramı üzerinden aktarılır. Erkek karakterlerde ise popüler kültürle ilişkilendirilen unsurlar arasında müzik, futbol, dövme ve pirsing gibi beden algısı ve yaşam tarzına ilişkin tercihler ön plana çıkar. Buna karşılık, mütedeyyin karakterler İslami değerlerle bağdaşmayan eğilimlere meyletmeyen ve bu doğrultuda tercihlerini belirleyen kişiler olarak sunulur. Yazar; dindar kahramanlar ile popüler kültürün destekleyicisi olan kişiler arasında oluşturduğu karşıtlıklar, çatışmalar ve onları bekleyen sonlar aracılığıyla okuyucusuna seçim hakkı sunar. Bu yolla Asımgil, İslami değerler ve toplumsal geleneklerle uyuşmadığını düşündüğü tüketim odaklı popüler kültür anlayışına karşı okuyucularını bilinçli olmaya ve hayatın her alanında İslami şuurla kuşanmaya davet eder.

Sevim Asımgil'in eleştiri yönelttiği konulardan biri de feminizmdir. Yazar, romanlarında feminizmi ele alarak bu düşünce biçimine yönelik olumsuz değerlendirmelerini ortaya koyar. Böylece İslami değerleri benimseyen bireylerin feminizmi desteklemeyeceği düşüncesini işler. İslami çevrelerde yaygın olan görüşe göre feminizm, İslam dininin kadın ve erkek anlayışıyla bağdaşmayan bir ideoloji olarak değerlendirilir. Asımgil'in romanlarında yer alan feminist karakterler, çoğunlukla kadın-erkek eşitliği söylemini savunan, annelik rolünü geri plana atan ve geleneksel aile anlayışından uzaklaşan kişiler olarak tasvir edilirler. Ancak romanların sonunda en koyu feminist karakterler; eş olma, aile kurma ve çocuk yetiştirme arzularını dile getirirler. Asımgil, feminist düşünceye yönelik eleştirileri aracılığıyla İslam dininin kadınlara verdiği değeri vurgulamayı amaçlar. Bu doğrultuda eserlerinde İslami değerler dışında kalan düşünce ve yaşam biçimlerine karşı eleştirel bir tutum sergiler.

Hidayete erme teması, diğer İslami roman yazarlarında olduğu gibi Sevim Asımgil'in eserlerinde de geniş bir yer tutar. Zira yazar, romanları aracılığıyla okuyucularının dinî anlamda bilinçlenmesine ve doğru olana yönelmesine katkıda bulunmayı amaçlar. Asımgil'in romanlarında hidayete erme süreci, en çok kahramanların bilinçlenmesi yönüyle gerçekleşir. Bu bilinçlenme; ölümden ibret almak, Müslümanca hayat süren kişilerle arkadaşlık kurmak, dinî sohbetlere katılmak, dinî kitaplar okumak ve dindar kimselerle evlenmek suretiyle gerçekleşir. Yazar, kahramanları hidayete götüren süreçler ile onların psikolojik ve davranışsal dönüşümlerini ayrıntılarıyla anlatır. Böylece okuyucuların roman kişilerinin yaşadığı dönüşümlerle kendileri arasında bir bağ kurmasını ve kendi hayatlarına yönelik anlamlar çıkarmasını hedefler.

Aşk teması, hemen hemen bütün roman türlerinde olduğu gibi İslami romanlarda da eserlerin entrik kurgusuna önemli katkılar sunar. İslam dininde kadınlarla erkeklerin nikâhsız olarak bir arada bulunmaları ve flört etmeleri uygun bulunmadığı için Sevim Asımgil'in romanlarında aşk ilişkileri de bu anlayış doğrultusunda gerçekleşir. Bu bakımdan eserlerde dinî hasasiyete bakılmaksızın tüm karakterlerin ilk görüşte birbirlerine âşık olma durumları ön plana çıkar. Romanlardaki mütedeyyin karakterlerin aşklarına çoğu zaman bir bakış, kitaba iliştirilmiş bir not veya ince bir davranış delil olur. Buna karşılık yozlaşan karakter, flört etmeyi evlilik için gerekli bulurlar. Asımgil'in romanlarında aşk, tek başına mutluluğu sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmez. Yazara göre kalıcı bir birliktelik için aşkın yanı sıra ortak değerler ve dünya görüşü de gereklidir. Bu ortak ideal ise romanlarda İslami düşünce etrafında şekillenir.

Sevim Asımgil, romanlarında evlilik temasına da önemli ölçüde yer verir. Yazar, eserlerinde ele aldığı evlilik ilişkilerini İslami hükümler çerçevesinde değerlendirerek kadın ve erkek birlikteliğinin nikâh akdiyle meşru bir zemine kavuşturulması gerektiği düşüncesini işler. Asımgil'e göre evlilikte aranan ilk şart tarafların inanç yönünden denkliğidir. Aksi durumda karı-kocaların anlaşma sağlamaları mümkün değildir. Yazar, romanlarında çeşitli sebeplerle evliliklerin sonlanmasına mesafeli bir yaklaşım sergiler ve taraflara sabrı tavsiye eder. Asımgil'in bu yaklaşımında, İslam düşüncesinde boşanmanın zorunlu hâller dışında hoş karşılanmayan bir durum olarak değerlendirilmesi ile boşanmanın çocukların

gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin yaklaşınının belirleyici olduğu görülmektedir.

Kadın bir yazar olarak Sevim Asımgil, romanlarında kadınların eğitimi ve çalışma hayatına ilişkin meselelere de yer vermektedir. Bu çerçevede yazarın erkek karakterlerden ziyade kadın karakterlerin eğitim ve çalışma hayatına odaklandığı görülmektedir. Bu yaklaşımın temelinde ise aileyi toplumun temel kurumu olarak değerlendirmesi yer almaktadır. Sevim Asımgil, kadınların eğitimi ile çalışma hayatı temasını ele aldığı romanlarında, dinî eğitimi en temel eğitim alanı olarak öne çıkarmakta ve kadınların asli çalışma alanının ev olduğu yönündeki yaklaşımını ortaya koymaktadır. Yazarın kurgusunda kadın, öncelikle anne kimliğiyle ortaya çıkmakta ve neslin yetiştirilmesi gibi önemli bir sorumluluğu üstlenmektedir. Bu doğrultuda yazar, annelik sorumluluğunun kadının çalışma hayatına katılımını sınırlandırabilecek bir öncelik taşıdığı düşüncesini yansıtmaktadır.

Sevim Asımgil, romanlarında ideal ebeveynlik ve çocuk yetiştirme temasını da kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Yazar, eserlerinde ebeveyn karakterler aracılığıyla benimsediği çocuk yetiştirme anlayışını ortaya koyar. Bu doğrultuda yazar, çocukların yetiştirilme sürecinde sahip olması gereken hakların şu hususlar olduğunu düşünür: Normal doğumla dünyaya gelme, İslam'a uygun güzel isim alma, anne sütü ile beslenme, dinî eğitim alma, her koşulda sevgi görme, yaşlarına uygun ve doğru açıklamalarla bilgilendirilme, anne ve babasının boşanması durumunda dede ve babaanne gibi aile büyükleriyle ilişkilerini sürdürebilme, helal kazançla büyütülme ve kendilerine örnek olacak davranışlar sergileyen ebeveyne sahip olma. Asımgil, bu yaklaşım doğrultusunda okuyucularını ebeveynlik anlayışlarını yeniden değerlendirmeye yönlendirmekte ve İslami değerler temelinde ideal gördüğü çocuk yetiştirme modeline ilişkin farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

İnanç temelli aile içi çatışma teması, diğer İslami romanlarda olduğu gibi Sevim Asımgil'in eserlerinde de önemli bir yer tutar. Yazar, mütedeyyin kahramanların aileleriyle yaşadıkları çatışmaları dinî inançları ile aile bağları arasında yaptıkları tercihler üzerinden kurgular. Bu doğrultuda Asımgil, ideal Müslüman tipini, her koşulda dinî ilkeler doğrultusunda hareket eden bir karakter olarak kurgular. Bu doğrultuda eserlerde inanç temelli aile içi çatışma yaşayan kahramanlar, maruz kaldıkları dışlanma ve çeşitli güçlükler karşısında inançlarından

taviz vermezler, ayrıca çatışma yaşadıkları aile bireylerinin de hidayete ermeleri için dua ederler. Böylece yazar, inanç temelli aile içi çatışmaların çözümünü yalnızca bireysel kararlılıkta değil, aynı zamanda karşı tarafın dinî dönüşümüne yönelik umut ve temennide de temellendirir.

Sevim Asımgil, romanlarında İslami düğün anlayışı temasına da yer verir. Yazar, evlilik sürecinin dinî ilkelere uygun bir biçimde gerçekleştirilmesini Allah'ın rızasını kazanmanın önemli unsurlarından biri olarak değerlendirir. Bu doğrultuda eserlerinde düğün merasimlerinin İslami ölçüler çerçevesinde düzenlenmesi gerektiği düşüncesini işler. Romanlarda kadın ve erkeklerin bir arada bulunduğu düğünler dinî açıdan uygun görülmez; buna karşılık gösterişten, israftan ve her türlü aşırılıktan uzak sade düğünler ideal bir model olarak sunulur.

Sevim Asımgil, eğitimli ve dinî kimliği ön planda olan bir yazar olarak edebî faaliyetini İslami düşünce doğrultusunda şekillendirir. Kaleme aldığı on yedi roman aracılığıyla, adeta bir eğitim vasıtası işlevi gören eserleriyle önce bireylerin, ardından toplumun dinî bakımdan bilinçlenmesine katkı sunmayı amaçlar. Romanlarında zaman zaman teknik eksiklikler bulunsa da bu durum, yazarın İslami roman geleneği içindeki yerini bütünüyle gölgelememektedir. Bunun temel nedeni, Asımgil'in tezli roman anlayışını benimseyerek estetik kaygılardan ziyade iletmek istediği İslami mesaja öncelik vermesidir. Eserleri bir bütün olarak incelendiğinde, yazarın temel iletisinin her koşulda İslami ilkelere bağlı bir yaşam sürdürmeyi ve ideal Müslüman kimliğini benimsemeyi teşvik etmek olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Asımgil, benimsediği edebî anlayışı romanlarının bütününe tutarlı bir biçimde yansıtmış; özellikle kadın bir yazar olarak İslami roman geleneğinin gelişimine ve yaygınlaşmasına önemli katkılar sunmuştur. Gelecekte yapılacak çalışmalarda Asımgil'in romanları, farklı yazarların romanlarıyla karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Ayrıca okur alımlaması, anlatı teknikleri ve söylem çözümlemesi gibi farklı yöntem ve yaklaşımları merkeze alan araştırmalarla bu çalışmada ulaşılan sonuçlar derinleştirilebilir ve farklı açılardan değerlendirilebilir. Bu tür çalışmaların hem Sevim Asımgil üzerine yapılacak araştırmalara hem de Türk edebiyatında İslami roman alanındaki literatüre önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Ahioğlu Lindberg, E. Nihal, (2012), "Çocuk Yetiştirme Açısından Türkiye'de Çocukluğun Tarihi", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, s. 41-52.

Ahmet Mithat Efendi, (2014), *Ahbar-ı Âsâra Tamim-i Enzar (Roman Tarihine Genel Bir Bakış)*, İstanbul, Dergâh Yayınları.

Akbaş, Selma, (2025), *Dindarlık ile Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkide Akrabalık ve Arkadaşlık Bağlarının Aracı Rolü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Akbulut, Özlem, (2019), *Hidayet Romanlarında Din Algısı (1990-2000)*, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Aksan, Gamze ve Elnabarawy, Kübra, (2024), "İnanç Pratiklerinin Dönüşümüne Dair Sosyolojik Çıkarımlar: Yoga Deneyimi Üzerine Nitel Bir Araştırma", *İmgelem*, 15, s. 205-238.

Aktaş, Şerif, (2013), *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili (Teori ve Uygulama)*, Ankara, Kurgan Edebiyat Yayınları.

Aktaş, Ümit, (1996), *İslami Hareketin Vasıfları*, İstanbul, Bengisu Yayınları.

Altıntaş, Ramazan, (2003), *Kur'an'da Hidayet ve Dalalet*, 2. Baskı, İstanbul, Pınar Yayınları.

Ancak, Okan, (2024), *Türkiye'de İslami Romanlarda Kadın Kimliği (1980-2000): Feminist Bir Yaklaşım*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Argunşah, Hülya ve Akçeşme, Banu, (2022), "Feminist Edebiyat Kuramı", (Ed. Veysel Şahin), *Edebiyat Kuramı ve Eleştiri: Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama*, içinde (s. 165-218), Ankara, Akçağ Yayınları.

Arslan, Nihayet, (2007), *Türk Romanının Oluşumu (Dış Gerçeklik Açısından Bir İnceleme)*, Ankara, Phoenix Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1991), *Dilara*, 3. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1993), *Fert ve Ailede Mutluluk Yolu*, İstanbul, Vefa Yayıncılık.

Asımgil, Sevim, (1993), *Meriç'in Kanlı Gelini*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1994), *Düğünümde Ağlama*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1995), *Diana*, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1996), *İnsanın Varoluş Serüveni*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1997), *Ayrılan Kalpler*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1998), *Benim Müslüman Yavrum*, 7. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1998), *Evlilik ve Mahremiyetleri*, İstanbul, İpek Yayınları.

Asımgil, Sevim, (1999), *Aşka Çıkış Yok*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2003), *İsmailağa Sokağı ve Sevda Çiçeği*, 4. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2004), *Yüreğim Nereye,* 5. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2005), *Kadın Olmak Kolay Değil*, İstanbul, İpek Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2009), *Ayrılık Yarı Ölmekmiş*, İstanbul, İpek Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2010), *Yaşamın Dört Kritik Dönemi (Çocukluk-Gençlik-Yetişkinlik-Yaşlılık)*, İstanbul, Çelik Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2011), *Anne Babalar İçin (Kız ve Erkek Çocuğun Yetiştirilmesinde Kısa Özlü Bilgiler 0-12 Yaş)*, İstanbul, İpek Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2012), *Ne Olur Gitme*, İstanbul, Çelik Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2015), *Dönme Artık Çok Geç*, Ankara, Hayat Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2015), *Hayatımdan Çık Git*, İstanbul, Çelik Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2015), *Sevda Geri Dön*, 15. Baskı, İstanbul, Hayat Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2016), *İyi İnsan Olmak Yürek İster*, İstanbul, Çelik Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2016), *Sen Gidince*, İstanbul, Hayat Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2020), *Bu Kalp Seni Unutur Mu?*, 3. Baskı, İstanbul, Hayat Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2020), *Sana Hiç Elveda Demedim ki*, 3. Baskı, İstanbul, Hayat Yayınları.

Asımgil, Sevim, (2020), *Terk Etme Beni*, İstanbul, Hayat Yayınları.

Atak, Hasan ve Taştan, Nuray, (2012), "Romantik İlişkiler ve Aşk", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 4 (4), s. 520-546.

Atar, Fahrettin, (2007), "Nikâh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Ay, İlknur, (2009), *Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Aydemir, Fikri, (2017), *Ahmed Günbay Yıldız'ın Romancılığı ve Romanlarında Sosyal Meseleler*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Aydemir, Fikri, (2023), "İslami Türk Edebiyatı, Hidayet Romanı ve Ahmed Günbay Yıldız", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 12 (1), s. 105-120.

Aydın, İbrahim, (2025), *Hadis Literatüründe Arkadaşlık ve Topluma Yansıması*, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Siirt.

Bakırcı, Nedim, (2018), "Dede Korkut Kitabı'nda ve Halk Hikâyelerinde Evlilik", *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6 (15), s. 1-20.

Barbarosoğlu, Fatma, (2013), *Moda ve Zihniyet*, 6. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık.

Barbarosoğlu, Fatma, (2013), *Şov ve Mahrem*, 2. Baskı, İstanbul, Profil Yayıncılık.

Baş, Selma, (2008), "M. Turhan Tan'ın Tarihi Türk Romanlarında Düğün Merasimleri", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1 (2), s. 23-38.

Can, Adem, (2024), "Konu, Tema ve Tematik Yargı Kavramlarının Anlam Farklılıkları", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 15, s. 262-284.

Canan, İbrahim, (1995), *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, C. 9, İstanbul, Akçağ Yayınları.

Cengiz, Erdal, (2010), "Popüler Kültür ve Sanat", *Folklor/Edebiyat Dergisi,* 16 (64), s. 7-14.

Coşgun, Melek, (2012), "Popüler Kültür ve Tüketim Toplumu", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1), s. 837-850.

Cüceloğlu, Doğan, (2020), *Geliştiren Anne-Baba,* 28. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Çağrıcı, Mustafa, (2007), "Ölüm (İslâm Düşüncesi)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Çayır, Kenan, (2008), *Türkiye'de İslâmcılık ve İslâmi Edebiyat (Toplu Hidayet Söyleminden Yeni Bireysel Müslümanlıklara)*, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Çetin, Nurullah, (2009), *Roman Çözümleme Yöntemi*, 8. Baskı, Ankara, Öncü Kitap Yayınları.

Çetin, Nurullah, (2019), *Roman Çözümleme Yöntemi*, 16. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.

Çil, Hüseyin, (2017), *Bedeni Kurgulamak: İslami Romanlarda Beden ve Kimlik*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Çınar, Fatih, (2023), "İslam Hukukuna Göre Evlilik Düğünü ve Onunla Bağlantılı Bazı Meseleler", *Antakiyat/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6 (1), s. 56-74.

Çolak, Ali, (2005), *İslam'a Göre Anadolu'da Düğün Adetleri*, İstanbul, Kardelen Yayınları.

Demir, Bilal, (2022), "İslâmî Edebiyat Meselesi: 1960-2000 Yılları Arasında Süreli Yayınlarda Gelişen Bir Edebi Tartışmanın İzlerini Aramak", *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (3), s. 963-979.

DİB, (2013), *Hadislerle İslâm*, C. 4, 4. Baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

DİB, (2013), *Hadislerle İslâm*, C. 3, 4. Baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

DİB, (2013), *Hadislerle İslâm*, C. 1, 4. Baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

DİB, (2013), *Hadislerle İslâm*, C. 7, 4. Baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

DİB, (2020), *Kur'an Yolu Meâli*, 2. Baskı, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Dirik, Mehmet, (2015), "İslâm Hukukuna Göre Evlenmede Eşler Arasında Denklik", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi,* 26, s. 229-262.

Doğancı, H. Kübra ve Tuncay, Tarık, (2020), "Tarihsel Süreçte Kadının Aile İçindeki Konumunun Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Temelinde Değerlendirilmesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi,* 31 (3), s. 1324-1351.

Dursunoğlu, İsmail, (2016), "Sosyal Darwinizm", *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6 (1), s. 210-221.

Erkol, Çimen Günay ve Çalışkan, Uğur, (2016), "1960'lardan 28 Şubat'a Cemaati Romanlarla İcat Etmek: Siyasal İslamın Popüler Tezahürleri", *Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi,* 3 (1), s. 21-47.

Ersin, Yusuf, (2024), "Bir Mecnûn Yaratmak: Edirneli Şâhidî, Ali Şîr Nevâyî ve Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevilerinde Mecnûn'un Kişiliğine Tesir Eden Anne-Baba Tutumları", *Estad/Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,* 7 (1), s. 193-213.

Esgin, Mehmet, (2012), "Hristiyanlık'ta Noel Bayramının Ortaya Çıkışı ve Türkiye'deki Yansımaları", *Bozok Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (2), s. 85-96.

Forster, E. M., (1985), *Roman Sanatı*, 2. Baskı, (Çev. Ünal Aytür), İstanbul, Adam Yayınları.

Gashi, Feim, (2021), " Ölüm Psikolojisi ve Ölüm Konusunda Dini İnancın Etkisi", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi*, 4 (7), s. 80-99.

Gemuhluoğlu, Fethi, (2014), *Dostluk Üzerine (Fethi Gemuhluoğlu Kitabı)*, 2. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık.

Gülalp, Haldun, (2003), *Kimlikler Siyaseti (Türkiye'de Siyasal İslamın Temelleri)*, İstanbul, Metis Yayınları.

Güngör, Nazife, (1999), *Popüler Kültür ve İktidar (Popüler Kültür Üzerine Kuramsal İncelemeler)*, Ankara, Vadi Yayınları.

Gürbüz, Adem, (2019), "Türk Romanında Görücü Usulü Evlilikler (1971-1980)", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), s. 67-86.

Gürbüz, Adem, (2019), *Türk Edebiyatında İslami Romanlar*, Ankara, Sonçağ Akademi Yayınları.

Gürbüz, Adem, (2021), *Raif Cilasun ve Roman Dünyası*, İstanbul, Efe Akademi Yayınları.

Gürkan, Salime Leyla, (2007), "Ölüm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Hamit, Halil, (2001), *İslam'da Feminizm*, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları.

HDV, (2 Mart 2018), "2 Mart Tarihli Cuma Hutbesi", (Haz. Bahri Çam), 1 Nisan 2026, https://diyanet.nl

Hekimoğlu, Samet, (2025), "Hekimoğlu İsmail'in Minyeli Abdullah Romanında Dava Adamı Tipi", *Eren Dergisi*, 6, s. 54-66.

Hooks, Bell, (2022), *Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika*, (Çev. Ece Aydın vd.), İstanbul, BGST Yayınları.

Issı, Ahmet Cüneyt, (2004), "Toplum Mühendisliği Bağlamında Kanon-Edebiyat İlişkisi", *Hece Dergisi (Hayat Edebiyat Siyaset)*, 90/91/92, s. 360-370.

İlyasoğlu, Aynur, (1994), *Örtülü Kimlik-İslamcı Kadın Kimliğinin Oluşum Ögeleri*, 2. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları.

İslam ve İhsan, (3 Haziran 2020), "Yalnızlık Kötü Arkadaştan Daha Hayırlıdır", 21 Nisan 2026, https://www.islamveihsan.com/yalnizlik-kotu-arkadastan-daha-hayirlidir.html

TE Bilisim, (20 Ekim 2018), "Dr. Sevim Asımgil: Dini Hiçe Sayarak Yaşamakla Mutlu Olunmaz", *Dünya Bizim*, 18 Mart 2026, https://www.dunyabizim.com/dr-sevim-asimgil-dini-hice-sayarak-yasamakla-mutlu-olunmaz

Kafesoğlu, İbrahim, (2011), *Türk Millî Kültürü*, 32. Baskı, İstanbul, Ötüken Neşriyat.

Karabıyık Barbarosoğlu, Fatma, (2006), *İmaj ve Takva*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Karadoğan, Sibel ve Özdarıcı, Öznur, (2023), "Popüler Türk Romanında Aşk ve Evlilik (1939-1945)", *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 37, s. 338-353.

Karakuş, Abdülkadir, (2019), "Hz. Peygamber'in Tebliğ Dili ve Bunun Kur'ânî Temelleri", *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, 3 (2), s. 267-283.

Kaya, Fazıl, (2019), "Kültürel Yozlaşma", (Ed. N. Kozak), *Online Türkiye Turizm Ansiklopedisi*, 27 Mart 2026, https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/kulturel-yozlasma

Kaya, Mevlüt, (1997), "Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9, s. 193-204.

Kaya, Remzi, (2000), *Kur'an'da Dostluk İlişkileri*, İstanbul, Ayışığı Kitapları Yayınları.

Kayadibi, Fahri, (1999), "Eğitimde Kadının Önemi", *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, 2 (16/17/18), s. 95-113.

Kaymaz, Kadriye, (2009), *Gölgedeki Kalem Emine Semiye*, İstanbul, Küre Yayınları.

Keçeci Kurt, Songül, (2008), *Osmanlı Devleti'nde Kadınların Eğitimi (1839-1920)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Kılavuz, M. Akif, (2005), "Anne Baba Örnek Davranışlarının Çocukların ve Ergenlerin Dinî Kişiliğinin Oluşumuna Etkileri", *Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 14 (2), s. 41-58.

Kıral, Bilgen, (2020), "Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), s. 170-189.

Kızıloluk, Hakkı ve Uğurlu, Celal Teyyar, (2017), "Akran-Arkadaş Gruplarına Üyelik: Anlamı, Nedenleri, Kriterleri, Çatışma Yaratan Etkenler ve Sürekliliği", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21 (3), s. 861-877.

Koç, Fatma ve Kaya Durmaz, Leyla, (2018), "Moda Süreci Bağlamında Gelin Başlığı Tanzimlerinde Estetik Değerler ve Tasarım Özelliklerindeki Değişim (Giresun İli Şebinkarahisar Örneği)", *Akademik Bakış Dergisi*, 69, s. 12-30.

Kolcu, A. İhsan, (2019), *Edebiyat Kuramları: Tanım, Tenkit ve Tahlil*, 6. Baskı, Rize, Salkımsöğüt Yayınları.

Kolcu, Ali İhsan, (2018), *Öykü Sanatı*, 5. Baskı, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları.

Kolektif, (2010), *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (Cilt 1 A-İ)*, 3. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Korkmaz, Ramazan, (2018), "Sabahattin Ali'nin Romanlarında Karakterler/Kişiler Dünyası", (Ed. R. Korkmaz ve V. Şahin), *Romanda Kişiler Dünyası (Roman Karakterlerinin Doğası Üzerine İncelemeler)*, içinde (s. 11-23), Ankara, Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Ramazan, (2021), "Romanda Mekânın Poetiği", (Ed. R. Korkmaz ve V. Şahin), *Romanda Mekân (Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler)*, 2. Baskı, içinde (s. 9-26), Ankara, Akçağ Yayınları.

Köker, Saniye, (2023), "Memduh Şevket Esendal'ın İki Öyküsünden Hareketle Toplumsal Yozlaşma Örneği: 'Bayram Günleri', 'Tirâzîzade Sadullah Efendi Konağı'", *Edebi Eleştiri Dergisi*, 7 (2), s. 549-562.

Köse, Elifhan, (2014), *Sessizliği Söylemek (Dindar Kadın Edebiyatı, Cinsiyet ve Beden)*, İstanbul, İletişim Yayınları.

Köylü, Mustafa, (2004), "Ölüm Olayının Çocuklar Üzerindeki Etkisi ve 'Ölüm Eğitimi' Çocuk Üzerindeki Etkileri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (17), s. 95-120.

Kutluer, İlhan, (1991), "Aşk (Felsefe)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Lynch, Sandra M., (2013), *Dostluk Üzerine*, 2. Baskı, (Çev. Fermâ Lekesizalın), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Malkat, Ekrem, (2019), *Kur'an'a Göre Kibir-İnanç İlişkisi*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır.

Mardin, Şerif, (1991), *Türk Modernleşmesi: Makaleler 4*, İstanbul, İletişim Yayınları.

McKinney, Susan Smith, (2010), *Yanlış Çocuk (Çocuk Yetiştirmede Yapılan Yanlışlar)*, (Ed. Ece Özbaş), İstanbul, Ekinoks Yayınları.

Mızrak, Hatice, (2025), "İslam'ın Kadına Bakışı Üzerine Bir İnceleme", *Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), s. 67-75.

Michel, Andree, (1993), *Feminizm*, (Çev. Şirin Tekeli), İstanbul, İletişim Yayınları.

Ok, Üzeyir, (2005), "Bir Aktivite Sistemi Olarak 'İnanç': İnanç Gelişimine Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 5 (1), s. 111-134.

Osmanoğlu, Cemil, (2014), "Din Eğitimin Gelişimsel Temeli Olarak İnanç", *Bilimname Dergisi*, 27 (2), s. 177-206.

Öktem, Ülker, (2011), "Darwin'in Evrim Kuramı'nın Tanzimat'taki Etkileri", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, s. 1-24.

Ökten, Kaan H., (2010), *Ölüm Kitabı: Ölüm Düşüncesinin Temel Metinleri*, İstanbul, Agora Kitaplığı.

Öngider, Nilgün, (2013), "Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2), s. 140-161.

Öngören, Reşat, (2004), "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 29, Ankara, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Özarslan, Selim, (2020), "Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar", *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*,14, s. 249-259.

Özbey Gökçe, Fidan ve Ellibeş Cerrah, Hadiye ve Arpaz Ünsal, Şükran, (2021), "Özel Yetenekli Çocukların Kendi Arkadaşlık İlişkilerine Yönelik Görüşleri", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22 (1), s. 113-145.

Özdeger, Gülşah, (2025), *Kuşaklar Arası Değer Farklılıkları ve Çocuk Yetiştirme Stilleri Açısından 'İdeal Ebeveyn-İdeal Çocuk'*, KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Özdemir, Melih Burak, (2023), "Değişen Dünyada Yeni Bir Ebeveynlik Yaklaşımı: Helikopter Ebeveynlik", *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 4 (1), s. 21-31.

Özdemir, Recep, (2022), "İslâm Hukukuna Göre Kadının Malî Hakları", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29, s. 92-119.

Özkantar, M. Özer, (2025), "Popüler Kültürde Estetik Ötekilik ve Bedensel Önyargılar: 2015 Sonrası Amerikan Sineması Çerçevesinde Bedensel Normlara Yönelik Eleştirel Bir İnceleme", *International Journal of Social Sciences*, 9 (4), s. 374-394.

Özleyen, Ayşe, (1 Mayıs 2016), "Gezdim, gördüm İslam'ı anladım", *Yeni Şafak*, 23 Mart 2026, https://www.yenisafak.com/hayat/gezdim-gordum-islami-anladim-2459607

Platon, (2001), *Yahut Dostluk*, (Çev. Sabahattin Eyüboğlu), İstanbul, Sosyal Yayınlar.

Safa, Peyami, (1978), *Kadın-Aşk-Aile*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.

Sakallı, Fatih, (2015), "Sibel K. Türker'in Öykülerinde İzlek", *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 30, s. 89-99.

Sambur, Bilal, (2016), "Din, Ülfet ve Yabancılaşma", *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3, s. 67-74.

Sami, Said, (2019), *Travmatik Kayıp (Ölümler) Sonrasında Dini İnanç Sahibi Olan ve Olmayan Bireylerin Ölüme, Yasa ve Sonrasında Yaşanan Sürece Dair*

Tutumlarının Karşılaştırılması (Nitel Bir Araştırma), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Psikolojisi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Satar, Nesrin Aydın, (2014), *İslami Modern Türk Edebiyatın Kadın Eli: 1970-2000 Yılları Arasında Yazılan İslami Romanlarda 'Öteki' ve 'Müslüman' Kadının Kadın/Yazar Anlatıcı Tarafından Kurgulanması*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Semerci, Melike ve Karaman, Hakan ve Yaman, Ömer Miraç, (2022), "Bağımlılıkta Arkadaş Etkisini Anlamaya Yönelik Bir İnceleme: YouTube Videolarına Konuk Olan Madde Kullanıcılarının Röportajları Üzerinden Bir İçerik Analizi", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10 (28), s. 90-105.

Sevim, Ayşe, (2005), *Feminizm*, İstanbul, İnsan Yayınları.

Sop, Aylin ve Topçu Bilir, Zeynep, (2024), "Oynarsam Barışırım: 4-6 Yaş Çocukların Yakın Arkadaşlık Algılarını Keşfetmek", *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15 (3), s. 2948-2969.

Soydan, Güngör, (1994), *Sosyolojik Açıdan Evlilik ve Altunkent Kasabası Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Stevick, Philip, (2021), *Roman Teorisi*, 5. Baskı, (Çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, Akçağ Yayınları.

Storey, John, (2000), *Popüler Kültür Çalışmaları Kuram ve Metotlar*, (Çev. Koray Karaşahin), İstanbul, Babil Yayınları.

Şahin, Merve, (2020), *Ahdevefa3 Dr. Sevim Asımgil'i Değerli Kızı Merve ile Konuştuk...* [Video], YouTube, 23 Mart 2026, https://www.youtube.com/watch?v=i9GKA2vrZ-A

Şanlı, Deniz ve Öztürk, Candan, (2015), "Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8 (4), s. 240-246.

Şentürk, Süheyla, (2023), *Popüler Kültürün Bir Yansıması Olarak Hidayet Romanlarında Din Algısı: Hekimoğlu İsmail Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tarhan, Nevzat, (2010), *Evlilik Psikolojisi (Öncesi ve Sonrasıyla Evlilik)*, 7. Baskı, İstanbul, Tarih Timaş Yayınları.

Taş, Kemaleddin ve Korkmaz, Uğur, (2024), "İntihar ve Din: İntiharı Önlemede Dinin Etkisi", *Journal of Analytic Divinity*, 8 (1), s. 98-120.

TDK, (2009), *Türkçe Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tekin Önür, Huriye ve Dündar Emine, (2021), "Geleneksel İslam Anlayışında Kadının Çalışması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1), s. 321-346.

Tekin, Hatice Selen, (2012), "Popüler Kültür ve Türkülerimiz", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 1, s. 153-178.

Tekin, Mehmet, (2009), *Roman Sanatı I (Romanın Unsurları)*, 7. Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Tekin, Mustafa, (2021), "Feminizmin Din Dili ve Söylemi", *İlahiyat Akademi Dergisi*, (14), s. 105-124.

Tobias, Ronald B., (1996), *Roman Yazma Sanatı*, (Çev. Mehmet Harmancı), İstanbul, Say Yayınları.

Topaloğlu, Bekir, (2007), "Ölüm (İslâm'da Ölüm)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 34, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Toprak, Zafer, (2014), *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Uğur, Veli, (2009), *1980 Sonrası Türk Edebiyatında Popüler Roman*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Uludağ, Süleyman, (1991), "Aşk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Uzun, Mustafa İsmet, (1991), "Aşk (Edebiyat, Kültür ve Sanat)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Ülken, Hilmi Ziya, (2010), *Aşk Ahlakı*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Üstün, Vildan ve Tor, Hacer, (2025), "Türk Aile Yapısında Çocukluk Algısı ve Ebeveynlik Anlayışı", *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 8 (7), s. 553-567.

Yalçınkaya, Mustafa, (2021), "Hidayet Kavramının Anlam Alanı ve Kelamî Ekollerin Hidayete Bakışı Üzerine Giriş Niteliğinde Bir Değerlendirme", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (25), s. 192-213.

Yaran, Rahmi, (1994), "Düğün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 10, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Yariz, Enes, (2017), "Kur'an'a Göre Hidayete Ermede İnsanın Rolü", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (2), s. 363-388.

Yavuz, Yusuf Şevki, (1998), "Hidâyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 17, İstanbul, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Yeniçeri, Özcan, (2006), *Yozlaşmaya ve Yabancılaşmaya Karşı İtirazlar*, 3. Baskı, Ankara, Bilgeoğuz Yayıncılık.

Yeşil, Recep, (2021), "Kur'an'a Göre Tebliğ ve Tebliğcinin Üslûbu", *Batman Akademi Dergisi*, 5 (2), s. 406-423.

Yıldız, İlhan ve Haksever, Halil İbrahim, (2025), "Türk Edebiyatında 'İslami Roman' Kavramının Teorik Çerçevesi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27 (2), s. 550-564.

Yılmaz, Bülent, (25 Temmuz 2020), "Yozlaşma Üzerine", 27 Mart 2026, https://bulentyilmazblog.wordpress.com/2020/07/25/yozlasma-uzerine/

Yılmaz, Özge, (2018), *Popüler Kültür Örneği Olarak Hidayet Romanlarında Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Huzur Sokağı ve Halkaların Ezgisi Roman Örnekleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.

Yiğit, Hayrettin, (2025), "Metin Çözümlemesinde İzlek-Haber İlerlemesi ve Gerekçelendirme Unsurları: Kitâb-ı Güzîde Örneği", *Dil Araştırmaları Dergisi*, 19 (36), s. 205-224.